
V
B
J
C
8875

STATUTA
REGNI POLONIÆ
IN ORDINEM ALPHABETI
DIGESTA.
A
JOANNE HERBURTO
DE FULSTIN.

TUM SUCCAMERARIO Premisliensi & S. R. M. SECRETARIO, post verò CASTELLANO Sanocensi, & CAPITANEO Premisliensi.

Propter exemplarium inopiam denuo recusa

Cum annexa ad marginem citatione veteris folii editionis Zamoscianæ.

Annô Domini 1597. impressæ.

LUBLINI.

Typis S. R. M. Collegii Societatis JESU.

Annô Domini MDCCLVI.

SERENISSIMO
PRINCIPI ET DOMINO
D. SIGISMUNDO AUGUSTO
REGI POLONIÆ, MAGNO DUCI LITVANIÆ, RUSSIÆ, PRUSSIÆ, MASOVIÆ, SAMOGITIÆ &c. DOMINO ET HÆREDI. DOMINO SUO CLEMENTISSIMO.

JOANNES HERBURT DE FULSTIN, S. D. SUAQUE HUMILLIMA OBSEQUIA COMMENDAT.

REBRAS ego ſæpè, ac diligentes, ad vos Reges Poloniæ, ab Equeſtri ordine fundi preces animadverti, Sigiſmunde Auguſte Rex: quo aliquando tandem LEGES REGNI veſtri, in eum ordinem redigerentur: ut ſingulæ, de quolibet negotio, atque de ſingulorum Regni veſtri Ordinum Officio, una ſerie continerentur. Sic enim quiſque, qui voluerit aliquas Leges invenire, & eas, quæ ejuſdem ſententiæ ſint, & quæ ſibi repugnent, uno eodemque in loco poſitas cerneret. Petitum hoc eſt à Sereniſſimo, omniumque ſeculorum prædicatione digniſſimo REGE Patre tuo, quod ille (quæ ipſius erga ſubditos ſuos clementia, quod erga Rempubl. ſtudium fuit) facturum ſe receperat: certosque Juriſperitos, qui id negotium conficerent, non ſinè magno ſumptu deſtinârat. Quòd autem huic operi ſumma manus impoſita non ſit: non per Regem optimum, ſed neſcio, per quos ſtetit. Poſt demortuum deinde illum, nihil utique idem Equeſtris ordo de ſuis precibus, Petricoviæ, in Comitiis proximis, apud te remiſit. imò verò majore etiam contentione petiit: ut LEGES ſingulæ, quarum beneficio & tu latè regnas, & nos feliciter dicto paremus tuo, ità examinarentur, expenderenturque: ut ſi aliquarum uſus commodo Reipubl. eſſe poſſet, eæ in unum locum colligerentur: quaſique recenti tempore promulgatæ, omnes tenerentur. ſin minùs: omnium ordinum conſenſu antiquarentur. Hoc enim pacto, à Legibus omni ambiguitate perplexitateque remota, & Judici, quid in judicando ſequi deberet, præ oculis ſemper eſſet: & ſinguli Magiſtratus, Officiis ſuis, ſinè ulla prævaricatione, facilè fungerentur. Tam honeſtas igitur Equeſtris ordinis preces Majeſtas tua cernens, eis benignè annuit: conceſſitq;, (quid enim tu, quod ex utilitate Reipubl. eſſe poſſit, non concederes?) ut certi è Senatorio, certi itidem ex Equeſtri ordine, viri deputarentur: qui librum legum diligenti judicii ſui trutinâ expendentes, ſingulas ità examinarent: ut nihil in eis varietatis, nihil ambigui relinquerent. Hoc igitur illi, dum ex mandato tuo diligenter agunt, plurimum difficultatis atque moræ huic inſtituto confuſionem legum afferre, re ipſa ſunt experti. Leges ete-

Studiū REGUM POLONIÆ, in ordinandis LEGIBUS.

Confuſæ Leges Polonorum.

etenim diversis locis dissitæ, cùm in inveniendo multum operæ temporisque capiebant: tum in judicando, non mediocres turbas ciebant. Cùm enim de una aliqua lege certa jam suffragia essent, certaque sententia staret: mox ab alio, de eadem re contraria lex, ex longè diverso distantique loco, afferebatur. quæ & priori derogabat: & sententiam latam atque fixam, in dubium vocabat. Quæ res tandem effecit: ut viri illi, alioquin industrii, de toto negotio desperantes, & trimestri spatio frustra laborantes, præclaros illos suos conatus (licet nonnullæ etiam aliæ causæ intercesserant) relinquere essent coacti. His autem omnibus rebus, cum & ego interfuissem, ac pars etiam aliqua horum fuissem, subîit statim cogitatio: ut varietatem hanc legum atque confusionem, & quæ ex ea sunt incōmoda (si quo modo possem) tollerem: legesque omnes ità digererem: quo & facillimè reperiri, & commodissimè intelligi possint. Ad hoc itaque perficiendū post multas cogitationes, hæc commodissima visa est ratio: ut personarum, rerū, actionum, obligationum, de quibuscunque leges loquerentur, & quorum in legibus mentio, in foro usus aliquis esset, sua nomina tanquam capita colligerem: eaque per seriem Alphabeti distinguerem. quo facto, leges deinde omnes, quæ ad illa nomina certo ordine posita quoquo modo pertinebant, ex diversissimis locis in unum comportavi. Simplex hæc quidem, & quæ ad aliorum, qui hoc idem tentârunt, collata industriam, non multùm fortasse erudita videri possit digerendi ratio. sed qua, ad explicandam illam confusionem, nulla fortasse fuerit commodior: & quam ego, cum amicis quibusdam meis, valde utilem esse sum expertus. Nam de quacunque re legem habere voles, & quotquot (si plures fuerint) voles, vocabulo rei admonitus, observatâ saltem nominis primâ literâ, suo loco statim invenies. quibus etiam sub uno capite inter se collatis, facillimè easdem intelligas: ac in usum tuum, parvo negotio sumas: dum quid cum re, de qua leges loquuntur, aut quid ipsæ etiam secum vel conveniant, vel dissonent, adverteris. Cæterum si non omnibus satis adhuc fit: & si nè hac quidem ratione, omnes legibus aptè uti poterint: illi utique, quibus tua Majestas superfluas, contrarias, inutilesque leges aliquando immutare jusserit, paratam rem habebunt: & quantum quidque usibus Reipubl. serviat, facilè cognoscent. Hoc autem quicquid operæ nostræ est, Majestati tuæ, Legum omnium *Patrono* atque Autori dedico: nihil dubitans, Majestatem tuam benigno & hilari animo, laborem hunc nostrum excepturam. Sive enim quid præstitimus: non deerit nobis, apud justissimum tuum ingenium, debita gratia. sive nihil: voluntatem nihilominus nostrā Reipublicæ prodesse cupientem, ipse optimus & clementissimus probabis.

Confusæ Leges quomodo illustratæ.

Obsequia tandem mea humillima, Majestati tuæ commendo. à Deoque Opt. Max. supplex oro: quo iisdem legibus salvis frui in perpetuum, te, posterisque tuis regnantibus, possimus.

Datum Bunoviciis, ex meo rure patrio, mense Januario Anno Domini 1 5 6 3.

Joan-

JOANNES DE OCIESSINO
REGNI POLONIÆ CANCELLARIUS,
Capitaneus Generalis Cracoviensis, Osviecimensis, Sã-
boriensis, &c. Joanni Herburt de Fulstyn, Succamera-
rio Premisliensi, S. R. M. Secretario, &c. S. D.

CUM à negotiis, curisque publicis, sub absentia Serenissimi REGIS paulò liberior essem factus: ad visendam Præfecturam meam Samborien. quæ mihi ejusdem M. REGIÆ gratiâ, paulò antè demandata fuit, profectus sum. ubi cùm tu me, pro veteri consvetudine, locique vicinitate sæpius inviseres, & familiares mecum multis de rebus sermones conferres, memini, cùm de Legibus dissereremus, (sine quibus nihil esse potest, ad Reipubl diuturnitatem stabile) te mihi respondisse: Quòd omnes REGNI Leges, & Constitutiones, in certum quendam ordinem & modum redegeris. quàm bene, aut quàm feliciter, id te judicio aliorum reliquisse. Quod tuũ studium, navitatem, animum in Rempubl. tum collaudavi. Veræ enim virtuti, veram laudem omni loco tribuere, semper honestum esse existimavi. Posteaquã autem mihi ejus libri copiam fecisses: facilè legendo animadverti: præ hac perspicuitate, quam in hoc opere adhibuisti, aliorum studia in hoc ipso genere, penitus esse restincta. Nam (quantum ego quidem judicare possum) sic scitè & eleganter singulas loco suo collocâsti: ità aptè capitulis distinxisti, Indice illustrâsti, ac omnem à Legibus perplexitatem, tanquam ab oculis caliginem dispulisti: ut facilè jã quivis, & sinè fastidio, singulas Leges, ad usum suum reperire possit. Quare cùm huic Reipubl. in qua majores tui, propter plurima virtutis ornamenta, & plurimos Magistratus gesserunt, & maximis honoribus perfuncti sunt, & tam pace quàm bello semper magni atque clari extiterunt: (quorum laudis ac virtutis, duo tui optimi & moderatissimi fratres, Reverendissimus Dominus Episcopus Præmisliensis, & Castellanus Leopoliensis, vivam & expressam imaginem, etiam nunc in Senatu referunt) cùm inquam huic Reipubl. cujus clarissima luce perfruimur, & quam pro virili omnes juvare debemus, tam præclaram, tamque necessariam operam navaveris: nihil videris, neque melius, neque laudabilius facere potuisse. Ea enim sola vera, & præstans virtus habetur: quæ est fructuosa aliis, sibi laboriosa & gratuita. Quamobrem si quid operis tibi etiam nunc restat, id ut celeriter perficias, summopere censeo: & quod commune esse debet, privatim domi diutiùs ut ne premas: sed ocyus in publicum edas. ut doctrinæ, ingenii, judiciique tui fructus, non tibi soli, sed etiam Reipubl. constare possit. Id ut facias: non solùm tibi suadeo: sed te etiam planè rogo. Quo autem majus, & utilius id est, quod præstitisti: hoc etiam majorem, ab omnibus, & gratiam & laudem referre debes. VALE.

Testimoniũ huic operi datum.

Adhortatio ad opus hoc divulgandũ.

JOAN-

JOANNES HERBURTUS,
SUCCAMERARIUS PREMISLIENSIS,
S. R. M. Secretarius, &c. amico Lectori. S. P. D.

Leges patriæ cognoscendæ.

Ui se in Republ. Civem, non peregrinum, semper esse haberique volet, Lector amice: necesse est, meo quidem judicio, ut LEGES, mores, consvetudines patrias, quàm optimè teneat. Has enim nisi ritè cognôrit: perpetuò se hospitem in Republ. agnoscat oportet. Omnibus namque incommodis, quibus ii, qui hinc inde commeant, premuntur, eundem affici videas. Ut enim illi, ignari Legum, ac institutorũ loci, ad quem appellunt, sæpius contra Leges peccant: ac etiam, magno cum dignitatis suæ & facultatum dispendio, à levissimo quoque circumveniuntur: sic propemodum iis, qui Reipubl. suæ leges minimè nôrunt, evenire cernas. Expertes enim Legum, in vetita præcipites ruunt: atque inde pœnis, quæ prævaricatores sequi solent, puniuntur: & à nullius pretii hominibus Causidicis, qui se cautionum prudentes esse volunt, cùm veriùs captionum sint, turpissimè, pro libito eorum, magnâ rei familiaris jacturâ tractantur. Alios namque isti spe vana ducunt: alios (prout ipsis majoris lucri emungendi ratio expeditior videtur) in portu navigantes, in turbulentum longiorum litium pelagus detrudunt. quo sumptus proventusque sibi diuturniores comparent. Quæ omnia singuli effugerent: si in cognoscendis patriæ legibus, plurimum operæ, curæ, studiique ponerent. Suæ enim causæ quisque consultor, Patronus, ac denique Judex esset. His ego incommodis, quæ dixi, permotus: civemque me, quam peregrinum esse malens: Legibus nostris evolvendis, ediscendisque, animum adjeci: atque quò memoriæ commodiùs mandare, & si quid aliquando usus postularet, faciliùs reperire ac proferre possim, in hanc, quam vides, Alphabeti seriem redegi: satagens studio majore, quo potui,ut singulis dictionum capitibus, quas hìc se ordine consequi vides, Leges omnes,quæ à primis in dictionibus literis inciperent, continerentur. Eam verò in digerendis legibus operam nostram, hoc proposito, ut mihi ipsi commodo esse possit factam, cùm diutius domi pressissem, accidit aliquando: ut cum Magnifico Domino Joanne Ociesso, Regni Cancellario, viro omni laude dignissimo, multos conferrem sermones. inter quos etiam hujus operæ, in digerendis legibus præstitæ, mentionẽ feci. Mox, ut rationem instituti nostri explicarem, jubet: edisserui ego. qua quidem ratione explicata à nobis, non contentus ille, etiam Opus ipsum se videre velle dixit: ostendi: diligentiùs expendere, videreque cœpit. Tandem, quæ illius viri humanitas, atque erga omnem ingenii significationem studium benevolentiaq; est, collaudavit conatus operamq; nostram: atq; ne intra privatos parietes diutiùs premerẽ, amicissimè simul & gravissimè, tũ præsens, tum per literas admonuit, hortatusque est. Cujus ego viri authoritatem sequutus, in publicùm id, quicquid est operæ nostræ, edendum existimavi. Cur enim ejus viri authoritatem non sequerer: qui per omnes ætatis progressus, tot honorum gradus suopte nixu, nullo manum porrigente scandens, non ante finem scandendi fecit: quàm ad culmen honorum evasit? ut non fortunæ beneficio, sed suo merito pervenisse eò, credi possit cujus ea vis esse ingenii, ea indoles animi cernitur: ut quocunque loco natus esset, in quodcunque tempus, licèt iniquissimum incidisset, fortunam ipse sibi facturus videretur. Hujus itaque tanti viri suasu, Lector amice, hoc levidense mu-

Ratio ordinatarũ Legum.

Occasio in lucem edendarum.

nuscu-

nusculum tibi offero. Neque verò me præterit, aliorum præclara, hoc in genere Legum digerendarum extitisse studia. de quorum ego opera, Reipubl. præstita, id statuo: quod ab homine, alienæ industriæ minimè invido, statui debet: eos scilicet plurimùm Reipubl. utilitatis attulisse. Hoc tamen nostri quicquid etiam est erga Rempub. studii, atque operæ, tibi Amice Lector gratum fore, nihil dubito. Tantò etenim hanc nostram Legum digestionem, tibi utiliorem cognosces: quantò & ad cognoscendum est facilior, & ad inveniendum accommodatior: quàm illorum, qui præclaro ingenio præditi, ad hanc simpliciorem rationem demittere se noluerunt. Ego enim illud vulgatum sequutus sum: - - - - - - Rudius scilicet, dum planius. Nam cùm rarissimus, ac vix aliquis ex nostratibus sit, qui non aliquam literarum cognitionem habeat: quomodo non quisque jam hac ratione Leges, quibus opus habuerit, facillimè reperiet: primâ saltem dictionum, sub quas Leges collegimus, literâ admonitus? Nec verò propterea, Lector Amice, quòd tu hæc jam planissima, facillimaque videas & habeas, mihi quoque facili ac exiguo labore, hæc constitisse putabis. Quomodo enim, in re tam confusa, & tā perplexa ac intricata, ut tu nihil ampliùs laborares hæreresve, sed omnia in promptu haberes, sinè multo & magno labore meo præstari potuit? præsertim cùm non ex Judicibus aliquibus, Leges in hunc ordinem collegimus: sed toties totum corpus Legum pervolventes, singulas suo loco in libris Statutorum sitas, primum vidimus, & annotavimus: tum de quo loquerentur, quem sensum haberent, quorsum pertinerent, examinavimus: denique diversissimis ex locis in unam sedem coadunavimus. Quod equidem ità factum esse à nobis, cùm diligentiùs, in investigando animum attenderis, cognosces. Sed ego operam hanc meam, quam tecum summa cum alacritate animi communico, commendare nihil volo. tu Lector, si hanc (ùt spero) utilem fore experiêre, utere non ingratus: ego jam ut omnis hujus libri ratio & ordo tibi simul pateat, ipsam dictionum seriem explicabo VALE.

Utilitas hujus Methodi, in ordinandis Legibus.

HÆc autem METHODUS, in hisce LEGIBUS servata, mox è prima nominis litera, omnes de una re LEGES ostendit. ut de *BELLO*, litera B. de CITATIONE, litera C. &c.

§. NUMERUS etiam primus, in margine positus, AN*N*UM LEGIS conditæ indicat: alter vero FOLIUM, in veteri Statutorum libro (nihil enim Autor hìc addidit) scriptum.

§. In LEGIBUS autem SIGISMUNDI REGIS, ANNI 1527. 1532. & 1538. LITERÆ ALPHABETI, locò Foliorum annotantur.

SIGISMUNDUS TERTIUS DEI GRATIA Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, Russiæ, Prussiæ, Masoviæ, Samogitiæ, Livoniæq; &c, nec non Svecorum, Gottorum, Vandalorumq; hæreditarius Rex,

Significamus præsentibus literis nostris, quorum interest, universis & singulis, Cum intelligeremus magnam exemplarium Statutorũ Regni à Generoso olim Joanne Herburt de Fulstyn tunc Succamerario Premisliensi, & Serenissimi olim Sigismundi Augusti Regis avunculi nostri Secretario, postea verò Castellano Sanocensi & Capitaneo Premisliensi jam antè in publicum editorum inopiam esse: Filium verò ejus Generosum Joannem Felicem Herburt Visnensem & Moscicensem Præfectum in Typographia Academiæ Zamosciensis librum Statutorum eorundem, ità ût est à commemorato olim Castellano Sanocensi conscriptus, recudere curare velle. Ad intercessionem itaque Consiliariorum nostrorum eo nomine apud nos factam, cavendum eidem Typographiæ duximus, atque hisce literis nostris cavemus, nè opera, quam in eo præstabit, in damnum & detrimentum ejus vergat, nè quis alius ad spatium XV. annorum librum eundem Statutorum, sub pœna amissionis librorum & trium millium aureorum Hungaricalium, pro una dimidia parte fisco nostro, pro altera prædictæ Typographiæ exolvendorum, recudat, aut alibi recusum divendat. Dedimus etiam negotium Nobili Stanislao Skrzyszowski Cancellariæ nostræ jurato Notario, librũ commemoratum Statutorum Regni, tunc, cùm sub prælum dabitur cum priori exemplari conferendi & concordandi, nihil addendo, minuendo, commutandove, ut pristina autoritas ejus codicis in suo statu conservetur; præterquam errata Typographica ex admonitionibus ejusdem Castellani Sanocensis in fine ejusdem codicis adjectis, ac ex codice Alexandri & Sigismundi Statutorum: Tum etiam permisimus addere Statuta, quæ in illo codice desiderantur, in vetustioribus verò extant, quæ filius ejus illi tradidit. Majoris firmitudinis gratiâ præsentes manu nostra subscripsimus, sigilloque Regni nostri consignari jussimus.

Dat. Varsaviæ in Conventione Regni generali die XIII. *mensis Martii, Anno Domini* M. D. XC. VIII.

Regnorum nostrorum Poloniæ XI. *Sueciæ* V.

Sigismundus R E X.

STATUTA REGNI POLONIÆ IN ORDINEM ALPHABETI DIGESTA.

ABBATES.

Conventus Lubinensis Abbatem electum Regi præsentet.

N Nomine Domini Amen. Nos Albertus, Abbas patientiâ Divinâ, Joannes Prior, Venceslaus Præpositus in antiqua Gostyn, Martinus Custos, & Joannes de Krobia, Fratres Conventûs Monasterij in Lubin, Posnanien. Diœcesis, Nostrô & totius dicti Conventus nominibûs. Significamus tenore præsentium, quibus expedit, universis & singulis tam præsentibus, quàm futuris, harum notitiam habituris: Quòd quanquam de Jure & consuetudine, post cessum vel decessum Abbatis cujuslibet, præfati monasterij nostri Lubinensis, ad nos nostrumq; Conventum, futuri Abbatis Canonica electio spectat & pertinet: post verò Canonicã & legitimam electionem, per nos nostrumque Conventum, in fratrem Conventus nostri Canonicè factam, ante confirmationem provisionemve & consecrationem, prout ex debito tenemur, eundem fratrem electum, per se vel per alium fratrem Conventus nostri, Serenissimo Principi & Domino, Domino Casimiro, Dei gratiâ Regi Poloniæ, Magno Duci Lituaniæ, Russiæ, Prussiæ, Domino & hæredi. &c. & ejus successoribus, debitum honorem exhibentes, tanquam Patrono & Domino gratiosissimo repræsentare: nec non hujusmodi electionem Abbatis futuri intimare, & notificare spondemus, & præsentibûs pollicemur: ac etiam à sua Serenitate, & successoribus legitimis, humiliter votum petere: & consensum gratiosum postulare, & impetrare; prout ad hoc de Jure & consvetudine tenemur: in quem sua Serenitas benigna pietate præbebit votum gratiosum & consensum. Ad cujus quidem electi nostri provisionem, confirmationemve & consecrationem, absque consensu præfati Serenissimi Domini Regis, vel suorum successorum, nullo modo procedemus, nec procedere volumus: donec priùs consensus desuper Regius fuerit nobis benigniter datus. In quorum omnium & singulorum fidem, & testimonium præmissorum, præsentes literas per Nuntium publicum scribi procuravimus: Sigillîsque Abbatiatus & Conventus nostri fecimus communiri. Actum & datum Posnaniæ, die Mercurij, IX. Mensis Julij, Anno Domini, 1460: Indictione octava, Pontificatus Sanctissimi in Christo Patris Domini nostri Pij Papæ secundi, anno secundo: in Castro, in Sala superiori Castri præfati Posnaniensis, hora Vesperorum: Præsentibûs ibidem Reverendissimis, Magnificis, & Generosis Dominis: Andrea Dei gratiâ Episcopo Posnaniensi: Joanne de Brzezie utriusque Juris Doctore, Sacri Palatij Apostolici causarum auditore, Archidiacono Gnesnensi, & R. P. Vicecancellario: Stanislao de Ostrorog, Posnaniensi Palatino: Joanne de *Folio 74.*

Czarnkow Gnesnensi, Petrô de Gay Calissiensi, Castellanis: Stiboriô de Poniecz Succamerariô Posnaniensi, & Capitaneô Majoris Poloniæ generali: Sandivogiô de Lazizanice, Succamerariô Sandomiriensi: Nicolaô Thomicki, Vexilliferô Posnaniensi: & Petrô Dunin de Prawkovice, Marsalcô Curiæ Serenissimi Domini Casimiri Regis Poloniæ: & aliis quàm plurimis testibûs, circa præmissa.

Nec Episcopus Posnaniensis ad consecrationem Abbatis Lubinensis procedat: nisi Regia M. ad eandem consentiat.

Fol: 75. ANDREAS Episcopus Posnaniensis, Significamus tenore præsentium, quibus expedit, universis: Quomodo volentes Regiam Majestatem ad futura tempora, prout tenemur, ex debito honorare, promittimus præsentibûs & spondemus: quòd exnunc & in antea, ad nullius electi ad futurum Abbatem Monasterij Lubinensis Diæcesis nostræ, qui per Fratres Conventus illius Canonicè electus fuerit, provisionem, consecrationem, ac etiam confirmationem procedemus: nisi priùs per Capitulum Conventus sui, post electionem Canonicam de eo factam, Serenissimo nostroque gratiosissimo Domino Casimiro, aut suo successori, Dei Gratiâ Regi Poloniæ, Magno Duci Lituaniæ, Russiæ, Prussiæque Domino & hæredi, præsentatus fuerit: & in ipsum Serenitas sua consenserit: Harum, quibus Sigillum nostrum est præsentibus subappensum, testimonio literarum. Datum, Posnaniæ, Feriâ quintâ post Octavas Gloriosissimæ Virginis Mariæ proxima, Anno Dni, 1460: Præsentibus ibidem Reverendissimo in Christo Patre Domino Joanne, Dei gratiâ Episcopo Vladislaviensi, & Regni Poloniæ Cancellario: necnon Magnificis & Generosis Dominis, Luca de Gorka Posnaniensi, Stanislao de Ostrorog Calissiensi, Palatinis: Petro de Gay Calissiensi, Joanne de Czarnkov Gnesnensi, Castellanis, & Petro de Poniecz Succamerario Posnaniensi, & Capitaneo Majoris Poloniæ generali: testibus circa præmissa.

Poloni ad Monasteria Regni (nisi Privilegia Germanorum obstent) suscipiantur.

Sigismund: Petric. 1511. Fol: 19. ITem iniquam consvetudinem quorundam in Regno nostro Monasteriorum tollere cupientes, ad quæ fratres gentis duntaxat Germanicæ suscipi solent, in contemptum Polonicæ nationis: Statuimus, ut quisque Dominorum Episcoporum, in sua Diæcesi videat Privilegia talium Monasteriorum: & si eîsdem Privilegiîs id non sit expressum, ut soli Germani ad dicta Monasteria suscipiantur, provideat: ut promiscuè Poloni & Almani deinceps recipiantur.

Abbates tamen & Præpositi Monasteriorum ex Nobilibus, aut si ij defuerint, ex plebeijs, modo sint Poloni, creentur.

Sigis. 1538. A 4. FRequentibûs magnîsque petitionibûs, atque clamoribûs subditorum nostrorum permoti: cernentes omnia Monasteria ferme in Regno nostro, ex munificentia & liberalitate, non solùm antecessorum nostrorum Poloniæ Regum atque Principum, sed etiam Baronum & Nobilium facultatibûs bene dotata esse: & nunc quoque Nobilitatis favore plurimùm indigere: Caventes etiam, ne nova dogmata ex Germania ad Regnum nostrum, præsertim verò ad quædam Monasteria in ditionibus nostris, per homines nationis illius inferantur: Et ne Monasteria ipsa, quæ jam magna ex parte desolata cernuntur, ad interitum, ob defectum personarum deveniant: Statuimus, ut deinceps futurîs perpetuîs temporibûs, nemo in Abbatem cujuscunque Monasterij in Regno nostro, aut etiam in Præpositum eligi debeat, aut possit: nisi qui sit natione Polonus. hac cautione adjecta: ut si in eodem Monasterio aliquis, ex Nobili genere procreatus, & idoneus Monachus reperiatur, in Abbatem ante alios eligi & recipi debeat: atque per nos loci Ordinario præsentari.

Ubi

Ubi verò nullus Nobilis idoneus, in eodem Monaſterio reperietur: tunc ex alio Monaſterio ejuſdem Ordinis & Religionis, vir Nobilis & idoneus erit deligendus, ſeu poſtulandus. In defectu autem Nobilis idonei, licitum erit & liberum, plebeium idoneum, natione Polonum, in Abbatem eligere; de cujus idoneitate & natione, loci ordinarius Epiſcopus, nos per literas ſuas certiores reddet: ut ſciamus, quem & qualem ei præſentare debeamus.

Simile de Abbatibus: & quòd in nonnullis Monaſteriis, nunc Germani, nunc Poloni, in Abbates eligantur. Præterea, ut Polonis ad Monaſteria Germanica ingreſſus pateat.

DE Abbatibus Decretum per Nos factum, in ſuperioris Anni Comitiis, ratum ſumus & firmum ſemper habituri: neq; præſentabimus quenquam loci Ordinario: niſi quem Nobili loco natum & ſecundùm diſpoſitionem Statuti Piotrcovienſis, Anni Domini 1538. electum comperiemus. Quòd ſi quis non legitimè fuerit electus: dabimus operam, ut Domini Epiſcopi electionem nullam hujuſmodi eſſe pronuntient: ac de alio idoneo, ut Statutum diſponit, in locum illius ſufficiendo, ſint ſoliciti. certas tamen ob cauſas, viſum eſt nobis: ut in his Monaſteriis, quæ partem bonorum ſuorum extra Regnum habeant, quædam fieret viciſsitudo: ut alternatim Abbates, nunc Germani, nunc Poloni eligerentur. Dominis autem Epiſcopis curæ erit: ut in quæ Monaſteria ſoli Germani reciperentur, in ea quoque Polonis pateret aditus, & ingreſſus. *Sigiſmun: Crac. 1539.*

Monachorum Abbates Ex Nobilibus ſint. qui verò neque in Eccleſia, neque in Politia, aliud habent officium, Scholas Nobilium puerorum inſtituant.

UT donationes Monaſteriorum conſervari poſſint faciliùs: renovandoque Statutum, anno 1538. conditum: Statuimus, ut nemo in Abbatem eligatur: niſi Polonici, Nobilis ex patre & matre, generis: & homo idoneus. Quod ſi in eo Monaſterio, in quo Abbatia vacabit, non reperiretur profeſſus idoneus Nobilis, inibi aſſiduè & antiquitus habitans: ut ex eadem diœceſi, in qua eſt Monaſterium, Nobilis idoneus ſtatûs Spiritualis eligatur, & poſtuletur in Abbatem. Cumque ſic eligetur inprofeſſus, debebit per nos loci Ordinario præſentari: & poſtea per illum inſtitui, vel confirmari in Abbatiam, & (Regulam) profiteri. *Sigis, Aug: Petric. 1550*

Et quoniam non eſt tantus numerus Monachorum in Monaſteriis, quantus fuerat antea; tenebuntur Abbates certum numerum puerorum Nobilium fovere in Monaſteriis: & illos inibi hominibus doctis, artibûs liberalibûs dare inſtituendos: juxta quod unicuiq; Abbati, Domini Epiſcopi illorum locorum conſignabunt & nominabunt.

ABSENTES.

Abſentes quomodo vitandi.

CUm aliquis pro hæreditate citatur: & comparens in Judicio, malitiosè opponit: Quòd Petrus vel Joannes, in remotis partibus eſt conſtitutus, cohæres ejuſdem hæreditatis: cùm tamen forſan idem Petrus vel Joannes, nihil Juris habeat ad eandem: ideo ille citatus dicit, ſe non teneri reſpondere, pro eadem hæreditate: propterea quòd Petrus vel Joannes cohæredes ſui, agerent in remotioribus: Quapropter ſtatuimus: Quòd taliter Petrus vel Joannes in Judicio nominatus, de mandato Judicis, in aliquo eminenti loco, vel circa Parochiam, de qua Parochia eſt hæreditas, pro qua eadem quæſtio movetur, per miniſterialem tribûs vicibûs publicè proclamando, ad proſecutionem ſeu defenſionem cauſæ ad certum locum & terminum debebit citari, quo non comparente, ipſius contumacia ſeu abſentia non obſtante, ad deciſionem ſeu definitionem cauſæ: licitè per ſententiam definitivam procedatur. *Caſimir. Magnus Viſliciæ Anna Domini. 1368. Fol. 14:*

 Qui

Qui abest in proprio districtu.

Casim. Mag Vislic. 1368 Fol. 37. PORrò cùm quis extra terram sit, & pro termino peremptorio citatur: eidem decemocto septimanarum terminum inclusivè, pro primo videlicet termino sex septimanas, pro secundo alias sex, pro tertio ultimas sex, præfigendum declaramus. Quòd si intra hæc tempora non paruerit: Judex ad definitivam sententiam procedat, hujusmodi contumacia non obstante.

§. De Absentibus Dignitarijs, in Colloquiis: Vide in Titulo COLLOQUIA § Qui absunt, servitiis Reip. occupati, utpote Legationibûs, aut exercitibus Imperatores præficiuntur extra regnum: horum causæ ad unius anni spacium suspendi poterint. Vide in Titulo, INHIBITIO.

A C C E S S O R I A.

Sigis. 1543. AB accessorijs, quæ non important perpetuam amissionem principalis causæ, sed tantùm perditionem termini, aut ab citatione libertatem, Judex moveri non debet: sed in ejus decreto partes conquiescere tenentur. Alioqui à talibus accessoriis, quæ in se contineant lucrum, vel amissionem principalis causæ, pro qua quis citaretur: in tali casu, si cuj decretum Judicis displiceret: potest Judicē movere ad Colloquia juxta consvetudinem Juris, & Statutorum antiquorum, de Motionibus conscriptorum, dispositionem. In Colloquijs autem movens debet esse paratus cum suis probationibus: ut super negotio principali, citra omnes dilationes, juxta Juris formam, in eisdem experiatur. A Colloquiali verò, ut administratio justitiæ celerior fit, nullum judicium, neq; officium, appellationem seu motionem ab accessorio admittere debet. excepto, si tale esset, quod principalis rei aut lucrum aut amissionem contineret, decreto: si alicui decretum non probabitur, poterit ad Comitia proximè celebranda appellare: & cum hac appellatione intermediante, hæc appellatio ad Comitia suspendatur. Pars appellans ponendo vadium, aliàs Kocz, apud Judicium Colloquiale, non tenebitur in Comitijs aliud vadium reponere: sed cùm Jure experientur, vadium illi parti, quæ Jure vincet, cedere debet.

A C T I O N E S.

Omnes actiones Judicij Terrestris coram Rege ventilatæ, in lib. terr. inscribantur.

Sigis. Aug. Petric. 1550. QUia etiam Jure communi, diversis Officialibus diversa sunt negotia adscripta, quidquid ad Terrestria negotia, causasve Judiciales pertinet, quæ in præsentia nostra peragi solent: hoc totum in librum Actorum Terrestrium inscribi debet, alias verò causas & negotia, ad Cancellariam nostram: juxta veterem consvetudinem, & Statutum Anni 1538.

Quæ actiones appellatione & evasione non sistuntur.

SEd actiones, pro finibus regundis, & pro redemptione bonorum hæreditarioꝝ condemnatione & evasione non sistuntur.

A C T O R.

Si actor Jure Theutonico agit: non eodem, sed suo Jure reconveniatur.

Casim. Vislic. 1368. Fol: 23. CUm actor forum rei undique sequi debeat: Volumus, quòd si quis in Judicio Juris Theutonici, contra reum suam dirigat actionem: ut proponat contra eundem reus ibidem, super aliqua quæstione simili, vel inæquali, reconveniri non poterit: sed suam litem, aut causam, coram Judice competenti, cum voluerit, agitabit.

Sine Actore ne quis procuret, vel citet.

Casim Mag Fol. 14. PRæterea quicunque Præsidentes, aut eorum Officiales, vel eorum familiares, aliquos malitiose laboribûs & expensîs gravare volentes cupientesq; & laborantes

tes emungere & extorquere aliquid pecuniarum aut rerum, ab innocentibus, pro vexatione redimenda, quamvis penitus nihil habeant causæ seu quæstionis adversus eosdem, faciant & procurant diversas citationes: finguntq; & dictant causas: Idcirco statuimus: quòd si quis citaverit, vel procuraverit aliquem, sine legitimo actore, vulgariter, *przez Powoda*: taliter citans, vel procurans talem citationem, pœnam *Piątnadziesta* solvere citato tenetur. Prohibentes nihilominus Castellanis, & quibuslibet Judicibus, & Subjudicibus: quòd deinceps, sine certo actore & causa expressa, non debent decernere, nec dare aliquas citationes.

In causis criminalibus, in absentia nemo cognoscat.

STatuimus: quòd in causis criminalibus, in absentia accusantis, seu actoris, cujus interest, Nos vel nostri successores, aut Capitanei nostri, cognoscere non debemus: nec aliquem hominem condemnare: nisi convictum Judicio, & confessum. *Casim. Mag Fol. 37*

Actor debet esse Paratus.

VOlumus de actore intelligi: cùm liceat actori, quod & reo: præter simplicem infirmitatem, quæ actoribus non convenit. eo quòd actores semper habent terminos peremptorios: & propter hoc, semper debent esse ad comparendum parati. poterint tamen & actores, in faciendis documentis, habere dilationem: cum citato idipsum sit permissum. *Sigis. 1523. Fol: 33.*

Si actor amiserit citationem.

ITem si Actor amiserit citationem ante contestationem litis, sive ante terminos, ad quos citavit reum: extunc poterit citare reum alia citatione, ad instar prioris. quæ quidem tametsi in sua narratione, à prima amissa discrepaverit: si modò eundem effectum in se contineat, & summam: talis citatio habebit locum in Judicio. nec actor ob hoc aliquam pœnam luet: sed citatus, æquè sicut ad illam primam amissã, sibi respondere tenebitur. Nec etiam poterit citatus actori objicere: Quòd dedisset citationem super citationem. Et idem erit observandum: si post contestationem litis, ipsam citationem amiserit. Nam poterit etiam adcitare, sive denuo citare, sine aliqua pœna. Et si idem actor habuerit citationem, sive Propositionem acticatam: extunc valebit sibi pro citatione: & non tenebitur citationem citato ostendere. Sufficiet enim adcitatio illius. Et si citatus amiserit citationem: extunc Actor, post Propositionem suam, ad postulationem citati, tenebitur sibi accomodare suam citationem ad respondendum. quam restituet Actori, post responsionem. *Sigis. Petrico. 1523. Fol. 43.*

Testimonia Actoris per Ministerialem.

SEd cùm Actor aliquis testificatur aliquid, corã Ministeriali, seu per eum: tunc Actor ipse Nobiles duos habiturus est, cum Ministeriali. Sed cùm Ministerialis cum citatione equitat: tunc sufficit, eum Nobilem habere unum. *Consvetudo TerræCrac: Fol. 123.*

Actor causam non continuans annum & sex septimanas, cadit à causa.

PRæterea si Actor intra cursum ejusdem temporis, unius anni & sex septimanarum, ad terminum lapsum nihil faceret, neq; adcitaret: tunc decurso isto tempore amittit Actor id, pro quo citabat. excepto quòd Judicia, ex aliqua necessitate suspensa fuissent. In tali enim casu, citationi Actoris propagatio longi temporis nihil nocebit. *Consvetudo Terræ Crac Fol: 122.*

Actor, cùm Reus negat, propior est ad probandum. Si verò Reus evadere voluerit: admitti ad evadendum debet.

ATqui cùm Actor queritur super Citatum, post Propositionem, aliàs post Querelam, dicet: Si id Reus negabit, volo id probare, prout Jus decernet, nullum Jus omittendo: & Reus simpliciter negaverit: extunc propinquior est Actor *Consvetudo TerræCrac. Fol: 122.*

suam Propositionem probare, quam evadere Reus. Sed si etiam dicet Citatus: Volo id evadere, aliàs *Odbyć*, nullum Jus omittendo, prout Jus decernet: tunc Citatus propinquior erit evadere. exceptis Articulis, in Statuto scriptis: pro quibus Actori probatio debetur, contra citatum.

Actori terminus primus est peremptorius.

Casimirus Visliciæ 1368. Fol. 15. CUm Actoris sit officium, ut faciat & procuret, ad causam Reum citari: Reo itaque in terminis comparente, Actore verò se totaliter absentante: Decernimus, ob contumaciam Actoris, quæ est major quàm *Rei*, ipsum Reum causam obtinuisse. Si autem Reus parere, in termino sibi assignato non curaverit: Actore per se, vel per suum nuntium comparente: Decernimus, quòd pro hujusmodi contumacia, Reus duorum boum pænâ multetur.

Sine certo Actore & causa, non debent citare.

Casim. Vislic. 1368. Fol: 37. QUod deinceps, sine certo Actore & causa expressa, non debent decernere, nec dare aliquas citationes. Sed & ij, qui habent Jus in his vel illis bonis, libertateque communi gaudent, non citentur: nisi per literas nostras, & nostri cujuscunque legitimi Judicis: illique per literas duntaxat citentur. sed Curia nostra præsente, vel Judicio generali nostro existente, poterit Officialis ad Mandatū nostrum, vel nostri Capitanei seu Judicis, sine litera citare, in hospitio, aut in foro.

Actor citans pro hæreditate, aut pecunia obligata.

Casim Vislic. Fol. 8. SI quis ad Judicium citat aliquem, pro hæreditate, aut pecunia aliqua obligata: & ipsum ad Judicium evocavit: & si tunc Reus in primo termino peremptorio non parebit: Actor lucrabitur nominatam pecuniam, aut hæreditatem: pecunia nihilominus Reo restituta.

Actor interceptor actionis rejicitur.

Consvetudo. SI quis citaverit alium, revocando aliqua bona ab eo, vel alias pro quacunque alia causa: & ex aliqua occasione juridica, citationem, vel alioqui terminum amitteret judicialiter: & tandem aliquis alius, pro eisdem bonis, aut eadem causa, partem prædictam citaverit: volens Actori primo, viam agendi in præmissis præcludere: Extunc in tali casu consvetudo terræ observat, primum Actorem locum habere: ut causam inceptam continuet, & citatione alia meliori. & hoc infra fatalia de Jure concessa. non obstante citatione Actoris secundi: quæ modo suprascripto locum non habet in Judicio: donec Actor primus actionem inceptam ad finem deduxerit.

§. Possessori incumbet probatio, contra Actorem: præsertim cum utraque pars sit literatoria. vide in Titulo, Possessor.

Actor, Reo seu citato mortuo, intra annum & sex septimanas causam renovet.

Consvetudo. SI pars citata moritur pendente & indecisa causa: Actor tenetur contra pueros & successores ejus, citationem & causam, per concitationem revivificare, intra annum & sex septimanas. alioqui, si id facere neglexerit: causam totam, pro qua actio inter eos vertebatur, ut supra est scriptum, perdet in perpetuum: secundùm consvetudinem terræ antiquam. Si verò plures fuerint Actores, & similiter Rei, in una citatione: & si aliquis eorum, pendente citatione, ex utraque parte moreretur: vel plures, aut omnes morerentur: extunc Actores superstites, a se & successoribus defunctorum participum suorum, vel successores Actorum, contra Reos etiam viventes aut hæredes, & contra successores defunctorum, citationem hujusmodi & causam revivificare tenentur: totiens quotiens id acciderit, usque ad finem causæ. Nam si quis moritur, in citatione existens: moritur citatio sua, & actio; nisi fuerit revivificata per citationem, contra hæredes & successores mortui. Si autem pars habens actionem, ad quodcunque Judiciū pendentem, moritur: intra terminos, vel eo die, quo Actio dicta debuit judicari: extunc pars adversa,

sive

ſive ſit Actor, ſive Reus, non debet proſequi cauſam hujuſmodi: propter mortem partis ſuæ, in eiſdem terminis, & Judicio, ubi pendebat: niſi præmiſſa concitatione, contra ſucceſſores mortui: juxta conſvetudinem terræ. Si verò in tali caſu, attentaret terminum, & cauſam proſequeretur, contra defunctum: hoc partem proſequentem non relevabit. quin cum larvis, hoc eſt cum mortuis, luctari videbitur.

§. *De* Actore condemnato, antequam Jus admittet: Vide in Titulo, CONDEMNATIO.

§. Actor citatum pro violentia, aut vi, proprio juramento convincat Reum. Vid in Titulo, VIOLENTIA.

§. Actores in fine debent condemnari. Vide in Titulo, CONDEMNATO.

§. Actor terminum Colloquij generalis aliter tranſponere nequeat: niſi primum per veram infirmitatem: & in Terminis particularibus ſemel per ſimplicem infirmitatem. Vide in Titulo, COLLOQUIA.

ACTORATUS.

§. Actoratum quomodo, & qui lucrantur: Vide in Titulo, SUCCAMERARIUS.

ACTORUM LIBRI.

Libri Actorum ſub tribus clavibus ſerventur.

ET quia Barones terrarum noſtrarum, in Judicijs Colloquiorum generalium, perſonam noſtram repræſentant: coram quibus cauſæ hæreditariæ, & aliæ majores agitantur, & tractantur: & Sententiæ per eoſdem latæ, robur accipiunt firmitatis, ac ſi in præſentia noſtra agerentur: coram quibus etiam reſignationes bonorum magnorum peraguntur: & aliæ cauſæ, per eoſdem definitæ, in ſpeciali libro conſcribuntur: unde cum majori pondere, diligentiuſque & cautius debeant obſervari: Volumus, quòd liber prænotatus, ſeu Acta Colloquij generalis, ſub clauſura trium clavium amodo conſervetur. quarum unam Judex, aliam Subjudex, tertiam verò Notarius Terreſtris, habeant & conſervent: nec liceat uni, ſine alijs, clauſuram prædictam aperire. Et quia ex Actis prædictis, ſeu in Libro, nonnulli literas habere & extrahere tempore debito cupiunt: quapropter providendum eſt: quòd Judex per Miniſterialem debeat publicè, quando opus viderit, facere proclamare: Quod in tali diſtrictu, loco, & die tali, Liber ſeu Acta, ad extrahendum literas aperietur: utque eas habere volentibus, ſeu affectantibus, pateant. *Vlad. Jagello Craco: & Vartæ, 1423. Fol. 45*

Similis. *Idem repetitur in Titulo. COLLOQVIA.*

ITem ſtatuimus, ut Libri Terreſtres Actorum Judicialium ſerventur, juxta Statuta Vartenſia, ſub tribus clavibus. quarum unam habeat *P*alatinus, aliam Judex, & tertiam Notarius. Completo Judicio remanere debebit in loco, ubi factum eſt Judicium, tribus diebus: pro dandis copijs Actorum, petentibus eas. *Casimir. in Nieſzowa, & Opoki: 1454. Fol 94*

Similis.

DEcernimus, ut libri Terreſtres, ubicunque locorum in *R*egno noſtro, ſub tribus clavibus, ſecundùm Statutorum diſpoſitionem, in bona cuſtodia ſerventur. *Sigiſ: Petric 1538. C. 3.*

Poſitio Actorum publicetur.

ET quia ex Actis Terreſtribus, ſeu ex libro, nonnulli literas habere & extrahere, tempore debito cupiunt: quapropter providendum eſt, quòd Judex debeat per Miniſterialem publicè, quando opus fore viderit, proclamare: Quòd in tali diſtrictu, loco, & die tali, liber ſeu Acta, ad extrahendas literas aperientur. Quocirca ijs, qui eas habere vellent, ſeu affectent, pateant. *Poſitio* verò Actorum Terreſtrium, etiam ſub tempus Comitiorum Regni celebrari debet. *Vlad. Jagello: Crac:. & Vartæ 1423 Fol: 45*

Unus sit liber Actorum, propter Sententias Judicij inscribendas.

Casimir in Nieszowa: 1454. fol. 93 ITem Statuimus, ut pro Judiciis justè expediendis, & negotiis in Judicium deductis scribendis fideliter, fiat unus liber Judiciorum, seu Actorum, in quolibet districtu. Et dum in aliqua causa in Judicium deducta, super aliquo articulo, audita Propositione & Responsione, fuerit in Judicio sententiatum: quod illa Sententia, in librum Actorum inscribatur: & postea super eodem articulo, vel ei simili, similis sententia proferatur.

Actorum Castrensium libri, in Prætorio, sub clavibus, Palatini, Judicis Terræ, & Capitanei, servandi sunt.

Joan. Albertus Fol. 109. VErùm quia in nonnullis Capitaneorum nostrorum locis, & præsertim Capitaneatu Majoris Poloniæ, consveverunt inferri libris Castrensibus Inscriptiones indifferenter universæ: ij quoque libri, per successores Capitaneorum, in privata loca deferri: quibus subditi nostri inscriptiones, & literas, non nisi cum difficultatibus, & nonnunquam grandi pretio coguntur extrahere: nonnunquam verò, propter nimiam depactationem, non obtinere: quod fit contra omnem Juris, Justitiæ, & æquitatis communis rationem: Quapropter statuimus perpetuò observandum: ut in omnibus terris Regni nostri, vacationibus Capitaneatuum generalium, & particularium, per cessum vel decessum contingentibus, libri Castrenses eorundem cedentium, vel decedentium Capitaneorum, de locis Capitaneatuum vacantium, quoquam minimè deferantur: sed sub testimonio reponantur, in Prætoriis, in Cistis, ad hoc specialiter deputandis. quæ clavibus Palatini, & Judicis Terræ illius, in qua Capitaneatus consistit, & Capitanei pro tempore existentis, claudi & aperiri debeant.

Rex antiquos Libros Castrenses conquiret: & in Prætoriis reponet: sub clavibus Palatini, Judicis, & Capitanei.

Albertus Petricoviæ 1496. Fol: 109. QUoniam autem ad hanc ipsam Constitutionem movebamur jacturîs, & injuriîs, subditis nostris ob carentiam librorum eorundem annis superioribus contingentibus: idcirco licèt omnis constitutio communiter ad futura referatur: tamen quia libri Capitaneorum præteritorum, continent (ut verisimile est) non privatam successorum Capitaneorum illorum præteritorum, sed communem necessitatem: Idcirco promittimus, volumus, & debemus, omnes & singulos libros, etiam vetustiores quoscunque, ubicunque, apud quoslibet subditos nostros, Spirituales, & Seculares, cujuscunque status & conditionis existentes, intellexerimus esse, authoritate Regia nostra rehabere: mandareque & efficere, eosdem præteritorum Capitaneorum, tam cedentium & decedentium, quàm aliorum viventium, reponi in cista, vel cistis specialibus: quæ cum eisdem libris, in Prætoriis Civitatum observabuntur fideliter, sub tribus clavibus prædictis: videlicet Palatini, & Judicis terræ illius, ac Capitanei pro tempore existentis. Quæ tandem cistæ, & libri aperiantur, in terminis Judiciorum Terrestrium: & literæ ex eisdem, sub Titulo & Sigillo ejusdem pro tempore existentis Capitanei, quibuslibet petentibus extradantur. pro quibus præteritorum Capitaneorum literis, ipsi pro tempore existentes non aliter salaria præsumant exigere: quam exigi consveverunt, pro actibus coram eis gestis, atque scriptis. Id autem, & quidquid præsentibus, & alijs his insertis & non insertis Regni Statutis sancitum est, ad futuros volumus eventus referri.

De Libris Capitaneorum Majoris Poloniæ, in Prætorio Civitatis Posnaniensis conservandis.

Sigismun: Crac. 1510. Fol. 11. ERrores vetustos abolere volentes, & Statuta ob id condita approbantes, Decernimus: ut Capitanei Majoris Poloniæ generales, sive post mortem, sive per immutationem, libros Actorum Officij sui suos, & quoscunque alios prædecesf-

14. fol: vet:

cessorum suorum, juxta Constitutionem vetustam, in Prætorio Posnaniensi, in conclavi reponant & restituant. & mandamus, sub pœna centum *Marcarũ*: ut omnes, quicunque libros quorumcunque Capitaneorum, eorum, qui Capitaneatum Majoris Poloniæ quondam administrârunt, infra hinc & festum Sancti Joannis Baptistæ proximè futurum restituant, & in Prætorio reponant. ùt præmissum est. Capitaneus autem modernus, sit obligatus facere diligentiam, in exquirendis Libris hujusmodi. Quos quidem si qui restituere noluerint: totiens, quotiens moniti fuerint, pænam centum Marcarum, fisco nostro applicandam, solvere irremissibiliter teneantur. Si verò quis, ejusmodi Libros se non habere contenderit: Jurejurando id probare tenebitur, Quòd eos non habeat, nec de eis scit.

A D V I T A L I T A S.

Omnes Advitalitates sunt servandæ.

ADvitalitatum literæ à nobis concessæ, per omnia, secundùm earum tenorem, per nos servabuntur. *Sigis. Petrcoviæ 1538. B. 4.*

Eædem Advitalitates, & Consensus, rata esse debent.

ATtamen Advitalitates, & Consensus omnes, juxta Statutum, in robore relinquimus: & quæ Juri communi non sunt contraria. *Sigis. Aug. Petric. 1550*

Advitalitates concessæ serventur.

ADvitalitia omnia, juxta Statutum, in robore conservamus: quæ quidem Juri communi non sunt contraria. *Idem* Rex.

Forma inscribendæ Advitalitatis.

COmparentes personaliter coram Judicio, Nobiles N. de N. & N. de N. conjuges, sani mente & corpore existentes, & usi amicorum consiliô, publicè & per expressum recognoverunt: quia omnium bonorum suorum hæreditariorum, & obligatoriorum, mobilium, & immobilium, quæ nunc habent, & in pòst habebunt, invicem & mutuò concesserunt sibi usumfructum, ad tempora vitæ suæ, tali videlicet modo: Quòd si præfatum N. priùs, quàm prædictam N. mori contigerit: extunc ipsa N. bona omnia, tam mobilia quàm immobilia prædicti N. obtinebit, & possidebit, cum omni Jure & dominio, & proprietate, nihil excipiendo: illisque utifruetur, ad tempora duntaxat vitæ suæ. Post mortem verò prædictæ N. bona præfata, tam mobilia quàm immobilia, totaliter pleno Jure, ad successores prædicti N. devolventur: sine quovis impedimento, & contradictione successorum præfatæ N. Et similiter: si contigerit prædictam N. priùs mori, quàm ipsum N: extunc præfatus N. bona omnia, tam mobilia quàm immobilia præfatæ N. obtinebit, & possidebit, cum omni Jure, dominio, proprietate, & omnibus eorundem bonorum pertinentiis: illisque utifruetur, ad tempora duntaxat vitæ suæ. post mortem verò prædicti N. bona præfata, quæcunque ipsam N. concernebant, ad successores prædictæ N. totaliter devolventur: sine quovis impedimento, & contradictione, præfati olim mariti successorum. *Sigis. Petric 1523 fol: 46*

Æ G E R.

Tantum Rex mittet ad ægrotos.

OCcurrendo difficultatibus hominum, quæ forsan subcriri possent, Statuimus: Quia nulli Officiales debent ad quenquam equitare, suscipiendæ Inscriptionis, seu Recognitionis alicujus causâ: neque suscipere debebunt ullius Recognitionem, cujuscunque status hominis, duntaxat circa Acta: cùm fiet personaliter constitutus ad Acta, sanus mente. Quòd autem attinet personam nostram, hoc ità relinqui debet: prout fuit ad hoc tempus conservatum. quia circa personam nostram mittere nobis liberum erit, ad unumquemque ea re egentem, & in infirmitate decũbentem. *Sigis. Aug Petric 1550.*

AGER.

Casimirus Magnus Visliciæ 1368. Fol: 28.

SI quis excolat, vel seminet agros alicujus violenter: semine careat in eisdem agris seminato, cum pœna *Piątnadziesta.*

ALIENATIO.

Rex non alienet terras Regni Poloniæ.

Ex Privile: Ludovici, Kassoviæ da: to: 1375. Fol: 40.

SEd quia Corona Regni prædicti, per has successiones possit aliquo modo dividi, rumpi, vel quovis modo violari: promittimus bona fide, absque omni dolo cujuslibet fraudis, sub Sacramento Fidei nostræ, ipsam Coronam Regni Poloniæ semper salvam, & integram, ac illibatam conservare: & nullas terras, vel partes earum, ab ipsa alienare, vel minuere: sed eam augere, & recuperare. velut in Coronatione nostra, sumus & fuimus obligati nostris munimentis.

§. Reliqua, de Alienatione bonorum Regalium, Vide in Titulo, BONA REGALIA.

ALIENAS RES qui tollit in fundo non dislimitato, quis citandus: Vide in Titulo, KMETO.

ALVEUS, Vide in Titulo, FLUMEN.

ANNATÆ.

Annatæ ne dentur Rom. Pontifici amplius: sed potius in defensionem Reip. convertantur.

Sigis. Craco. 1543.

SAtisfaciendo postulationibus Dominorum Consiliariorum nostrorum Sæcularium & Nuntiorum terrestrium, mittemus ad Sanctum Patrem Papam, petitum Annatas: ut ne eas de Regno efferri permittamus: sed ut remaneant pro defensione Reip. in Regno. Quòd si easdem impetrare non possumus: tum jam extunc renuntiare illi debemus, easdem nos neque daturos esse, neque efferri ulla ratione permissuros.

De eisdem Annatis.

Idem Rex.

SAcra M. Regia, inter alias Legationum causas, apud Rom. Pontificem contendet: ut Annatæ maneant in Regno ad Reip. tutelam.

ANNI DISCRETIONIS.

Sed licèt Tutores debent resignare bona Pueris, postquam nacti fuerint annos 15. tamen Pueri ante annum 24. non possunt illa bona alienare, absque consensu amicorum.

Consvetudo. terræ Craco. Fol. 120.

ITem quemadmodum ex Statuto communi, Tutores tenentur resignare bona puerorum, dum habent annos quindecim: pueri verò bona sua accipiendo, uti debent eis: sic nihilominus Jure sit provisum, prout fieri consvevit: quòd ipsi pueri bona vendere, obligareque non debeant, sine consensu amicorum, consanguineorum: donec habebunt annos viginti quatuor transactos.

ANNUS GRATIÆ.

Statutum Lutkonis, Episcopi Cracoviensis, ad tempora Anni gratiæ.

Fol. 58.

STatutum Domini Joannis Lutkonis, Episcopi Craco. est: quòd quilibet Prælatus, Canonicus, Altarista, Plebanus, Vicarius, & ex quocunque titulo beneficiatus, curatus, & non curatus, in universa diœcesi Crac. si moritur in primis tribus Mensibus anni, incipiendo à Circumcisione Domini: habeat quartam partem omnium introituum: juxta verum valorem suorum beneficiorum: sed successori frumenta æstualia relinquat, ad seminandum prædium. si in tribus secundis Mensibus: habet medietatem. si in tertiis tribus Mensibus: habet tertiam partem, de fru-

mentis hyemalibus, ad quantitatem prædii non feminati fucceffori relictis, fed in refiduis Menfibus, habet totum.

APES

Apum fur quomodo expurgatur.

PEtrus traxit Joannem ad Judicium: afferens, quòd apes, feu mellificia ipfius, tẽpore nocturno, furtivè ad domũ propriam deportâffet. quod fe offerebat probaturum. Joannes autem negabat fe hoc feciffe: fed dicebat, fuum proprium mel (ùt decuit) in domum fuam propriam deportâffe. Tandem Petrus per Judicem pluries interrogatus: fi per eos, qui vidiffent apes, feu mellificia fua, per Joannẽ recipi, & in fuam domum deportari, intentionem fuam poffet probare: refpondit Petrus, quòd tales teftes de vifu, nullo modo poffet habere. Nos itaque ftatuendo decrevimus, In tali cafu Juramentum Joanni imponendum: fi aliàs fuerit bonæ famæ: & pro expurgatione afferenti, quòd proprium fuum mel in domũ deportabat. *Casim. Mag Fol. 17*

De apum mellificiis.

MEllificia in nemoribus, feu Borris, alterius Domini Kmetones tenentes, aut Jure hæreditario poffidentes, & fub alio degentes, de tributis, aliàs Dáni, feu melle, refpondere tenentur domino nemoris: in quo hujufmodi mellificia habentur. Quòdfi in folutione tardi fuerint: tunc Dominus poterit pro tributo fuo judicare, & impignorare illos: & Dominus, fub quo degit, non debebit eum defendere: fed cum eodem juftitiam petenti tenebitur miniftrare. ut de communi Molendinatore, etiam in libro priori eft prænotatum. *Vlad. Craco & Vartæ, 1433. Fol 46*

Si quis apifteria fuccidat.

SI quis autem arborem cum apibus fucciderit: paffo damnum Marcam, & Judicio alteram. qui verò fine apibus, tamen ad apes aptatam arborem fucciderit: paffo damnum Marcam mediam, & Judicio pariter mediam, convictus exfolvat. *Cafimirus Mag Vislic. 1368. fol. 34*

APPELLATIO.

Appellationes, etiam Rex in Comitiis judicat.

ITem à Sententia Judicis Terreftris, vel Caftrenfis, licet unicuique verbo, ad Colloquia Generalia: vel in defectu illorum, ad Conventum Regni appellare

Sed à Colloquiali decreto, iterum Regia M. appellatur.

POterit autem quilibet appellare, de Terminis prædictis generalibus, ad Regiam Majeftatem, tanquam Jurium omnium Dominum fuperiorem, pro juftitia confequenda. *Sigif: Petric 1523. fol. 37*

Nihilominus à Sententia Judicis Caftrenfis, vel Terreftris, licet unicuique verbo, ad Colloquia generalia, vel ad Conventum Regni appellare.

CAfu verò, quo aliquis Jure victus exiftens Sententiam Judicis fufcipere noluerit, volumus id pro Jure obfervari: ut liceat unicuique, à Sententia Judicii Terreftris, vel Caftrenfis, non per viam Motionis Judicis, fed fimpliciter verbo appellare, ad Terminos generales, tempore Quadragefimæ, annis fingulis, totiens quotiens, in locis ad id deputatis celebrandos. Quibus terminis Barones Regni, videlicet Palatinus, Caftellanus, & cæteri Dignitarii, & Officiales terræ illius, intereffe tenebuntur: fub pœnis, in Statuto contentis. Et in defectu Terminorum generalium, pars appellans contra appellatam, in Conventione generali Regni, extunc in proximo celebranda, caufam hanc fuam, vigore Appellationis fuæ hujufmodi poterit profequi, & juftitiam fuam experiri: Judice, à quo provocatum feu appellatum fuit, fine quavis reprehenfione remanente. Nihilominus Judicium, à quo appellabatur, tenebitur partibus litigantibus. dare in fcripto Propofitiones & Refponfiones, & eorum controverfias, ex Actis fuis: terminumque præfigere, in Terminis generalibus: vel in defectu Terminorum, coram Regia Majeftate. *Sigif. Petrico. 1523. Fol. 37.*

Ut eadem Appellatio, seu motio Judicis Castrensis, omisso Capitaneo, ad Regni Comitia fiat.

Sigis. Petric 1538. B. 2. QUia non infrequenter accidere solet: quòd ob longam Capitanei absentiam à Capitaneatu, vel alias ob causas, homines in Judicio Castrensi gravati, in assecutione justitiæ negliguntur, aut retardantur: Decernimus, ut deinceps in causis, à Judice Castrensi, omissô Capitaneô, ad Conventionem generalem, juxta priora Statuta, Motio fiat.

Appellare, seu Judicem movere, liberum. qui verò non appellat: jam Sententia transit in rem judicatam.

Casim. Mag Vislic. 1368. Fol. 20. PEtrus agebat contra Mathiam Judicem: quòd in causa, quam coram ipso habuit, injustam & iniquam sententiam contra ipsum promulgâsset: à qua tamen sententia, quando ipsam Judex tulit, idem Petrus non provocavit, nec appellavit. Nos itaque hujusmodi sententiam Judicis, quæ non fuit aliqua provocatione suspensa, declaramus transivisse in rem judicatam: prædictum Petrum ad pœnam debitam, aliàs pro Judicibus expressam, condemnantes.

Casim Mag. Vislic 1368. Fol. 32. STatuimus: ut si aliquis Judex ordinarius, vel delegatus, timore Dei postposito, utique sententiam tulerit contra aliquem clientulum, alteri parti ipsum condemnando, super hæreditate, aut alia re certa in Judicium deducta: propter hoc pars damnata, ad superiorem appellet.

Appellationem & Motionem prosequi unicuique licet.

Sigismun: Crac. 1532. B. 1. DE Appellationibus, seu Motionibus, quæ à sententiis seu decreto Judiciorum Terrestrium, Castrensium, & aliorum quorumvis, ad Terminos generales, tempore Quadragesimæ (aliàs tempore legitimo) celebrandos, vel ad Conventum generalem Regni nostri, extunc proximè celebrandum fieri solent, Declaramus: & ità observari decernimus: ut tam Appellanti, quàm ejus parti adversæ, liceat Appellationem seu Motionem prosequi, in Conventione generali, vel Terminis generalibus: quod illorum, post Appellationem factam, priùs celebrari contigerit. juxta normam in processu Judiciario novi Statuti, descriptam.

§. Cùm quis per Appellationem redarguit Sententiam, & reperitur lata justè, qua pœna puniri debet: Vide in Titulo, SENTENTIA.

§. Appellatio ex Colloquiis, ad Comitia fiat. Vide in Titulo, COLLOQUIA.

ARBOR FRUCTIFERA.

Casim. Mag 1358. fol. 27. ARborem fructiferam excidens, 12. Grossos solvat, cum pœna *Piątnadziesta.*

§. Alia de excisis arboribus in sylvis, vide in Titulo, SYLVA.

Plantationes & insertiones pomarii destruentes, & evellentes.

Casim Mag. Fol. 27. STatuimus, & decernimus: quòd si aliquæ plantationes, jam insertæ & radicatæ, evellantur & extirpentur: etiamsi fuerint propriæ ipsius extirpantis, qui debet medietatem illarum plantationum dimittere in solo, seu Area: pœnâ sex Marcarum teneatur.

ARCHIEPISCOPUS GNESNENSIS.

Vide in Titulo, ELECTIO REGIS.

ARESTATIO.

Kmetones etiam ne arestentur, in Civitatibus: sed in loco domicilii, in Villis, justitia de eis petatur. Quòd si Dominus loci justitiam de eis ministrare noluerit: Jure impetendus est. alioquin, pœna sex Marc. in Cives secus facien. decernitur, per Capitan.

Albertus Petrico. 1496. Fol: 99. ITem propter deordinationem Kmetonum: dum videlicet tanquam nulla lege astricti, quidam eorum in superbiam efferuntur: pretiosis vestiuntur: expensasque sum-

20. fol: vet:

ſumptuoſas, & alia faciunt, quæ illorum conditioni minimè conveniunt: ſicque debita inter cives contrahunt, excedentia bona Kmetonalia: pro quibus tandem debitis, Cives conſueverunt Kmetones in Civitatibus, & Oppidis areſtare, detinere, aut citare, Jure illo omiſſo, ad quod Kmeto pertinet, domicilij ratione: Statuimus, ad præcludendam debitorum Kmetonalium viam: ut Cives, pro debitis quibuslibet, quacunque ratione contractis, etiam in libro Civili inſcriptis, vel non inſcriptis, Kmetones citare, areſtare, detinereque non debeant, neque poſſint, in Civitatibus & Oppidis prædictis: ſed pro eiſdem decernimus, Kmetonem in Jure hæreditatis, quam incolit, conveniendum: juxta formam Juris. Et ſi Dominus Juſtitiam miniſtrare differret: eſſetque occaſio Civi, contra Dominum pro Juſtitia conquerendi: tunc Civis Dominum loci conveniat pro Juſtitia, Jure, ad quod Dominus loci illius, hæreditatis ratione videbitur pertinere. ſub pœna ſex marcarum, in Cive ſecus faciente, exigenda. Pro qua Cives, ad loci Capitaneos citabuntur, per medium, & parti, & Judicio ſolvenda: atque Jure Terreſtri repetenda. Et nihilominus Civis, ad damnorum ſolutionem, & rerum cum Kmetone receptarum reſtitutionem, villæ illius Domino, unde Kmeto fuerit, ſit Jure præſentis Conſtitutionis obligatus. Quo in caſu, locorum Capitanei habeant facultatem illos judicandi. non obſtante, quòd in præinſerto Privilegio, quatuor duntaxat Articulos ſint cognituri.

De areſtandis pecuniis.

ITem homini poſſeſsionato, non debent pecuniæ areſtari. excepto, quòd ſi minorem poſſeſsionem habet: quàm illud, pro quo citatur: tunc pecuniam fide jubebit ex Areſto, quia videlicet parebit Juri, & Judicatis. *Conſvetudo Crac. fol. 123*

Boves, ſimiliterque aliæ res, ſi Facie teneantur & areſtentur, Capitaneus judicat, in una ſeptimana Termino præfixo.

ITem Terminus Facie tenus datus, aliàs qui Facionatus dicitur, in una ſeptimana dari debet. Sic dum res aliquæ areſtantur cum Miniſteriali: tunc ſi non reſtituit ille, apud quem ſit Areſtatio, ponit Terminum Miniſterialis illi, apud quem eſt Areſtatio facta, comparendi coram Capitaneo in una ſeptimana. *Conſvetudo 1505 Fol: 123*

§. De Areſtatione Kmetonum fugitivorum, Vide in Titulo, KMETO.

§. De Areſtatione impoſſeſſionatorum, Vide in Titulo, IMPOSSESSIONATI.

AROMATA.

Quæ aromata aliquo ſint pretio vendenda.

COnſiderantes nos, pleroſque Mercatores domeſticos, & etiam externos, per monopolia: qui conſtitutiones ſuas Aromatum, & rerum omnium exoticarũ pretia, magis in dies augere: in magnum univerſorum ſubditorum noſtrorum gravamen: Regnumque noſtrum, pro libito ſuo emungere: in quo frequentior uſus ipſorum Aromatum, & aliarum rerum prædictarum, quàm alibi, eſſe ſolet: volentes ea ipſa pretia earundem rerum, ad certos moderationis fines reducere, & ad communem Reip. utilitatem contemperare: multorum potiùs, quàm paucorum commodo conſulentes: Statuimus, & decrevimus, in Conventu generali Petricovienſi proximè præterito, de conſilio noſtrorum Conſiliariorum, illic nobiſcum exiſtentium: ut tam ipſa Aromata, quàm etiam Vina propinatoria, à Feſto Reſurrectionis Domini proximè futuro, hoc ad ſummum pretio vendantur, & emantur: videlicet, Libra Piperis, octo Groſsis: Libra Croci, unâ Sexagenâ: Zinziberis Libra, octo Groſsis: Caryophyllorum, mediâ Sexagenâ: Libra Cinamoni, mediâ Sexagenâ: Libra Florum Muſcati, etiam mediâ Sexagenâ: unus Lapis Sacchari, unâ Sexagenâ & quindecim Groſsis: Olei Olivæ unus Lapis, quadraginta groſſis: Lapis Amigdala- *Sigiſmun: Crac. 1524.*

 rum

rum Venatarum, tribus Fertonibus: Lapis verò Amigdalarum, quæ ex Gedano afferuntur, triginta Groſſis: Lapis uvarum paſſarum minorum, triginta Groſsis: uvarũ verò paſſarum majorum Lapis, quindecim Groſsis: Lapis Riſi, decemocto Groſsis: una Libra Cynimi, uno Groſſo. Vini Sermienſis una Quarta, uno Groſſo cum medio: Vini verò Terreſtris Hungarici una Quarta, uno Groſso ad ſummum ſolvatur, & emetiatur. Malmatici Græci una Quarta, duobus Groſsis: Malmatici Italici & Muſcatellæ una Quarta, pretium trium Groſſorum non excedat. Qui autem aromata, & res prædictas, pretio ſtatuto vendere non poſſet: illa ad Regnum inferre, & educere nullo modo audeat: ſub amiſſione earundem rerum: quas contra prohibitionem noſtram advexerit, ſeu vendiderit. Statuimus inſuper & decrevimus: ut aurum, & argentum filatum, etiam ſub amiſſione, & confiſcatione illorum, nequaquam deinceps ad Regnum noſtrum vehantur, & vendantur. Ut autem hujuſmodi Conſtitutio noſtra effectum ſuum accipiat: vobis omnibus & ſingulis ſupradictis, cujuſcunque ordinis, & conditionis exiſtentibus, diſtrictè mandamus: ut ab ipſo Feſto Reſurrectionis Domini proximo, nemo majori pretio, quàm ſupra expreſſo, Vinum Sermien. & terreſtre Vngaricum, necnon Malmaticum, & Aromata, aliaſque res prædictas, ſub earum amiſſione, ubivis in Regno noſtro vendere: & prædictum aurum, & argentum filatum, ampliusin ipſum Regnum noſtrum inferre audeat: ſub earundem rerum amiſſione. Quocirca vobis, & præſertim loci Capitaneis, & eorum Viceſgerentibus, ac Civitatum & Oppidorũ Proconſulibus, & Conſulib. mandamus: ut hanc Conſtitutionem noſtram, in Civitatibus, & Oppidis, & apud Eccleſias Parochiales, diebus feſtis, per publicam proclamationem, ad univerſorum, quorum intereſt notitiam, denuntiari faciatis. Vos verò Palatini, & Capitanei, in cuſtodiendo & perveſtigando, ne quis eandem Conſtitutionem noſtram tranſgrediatur, curam & diligentiam omnem, unà cum Teloneatoribus, quos vobis ad hanc curam & cuſtodiam adjungimus, adhibeatis: & quoſcunque offenderitis, vel deprehenderitis, in invectione, & venditione aliquarum rerum ex prædictis, contra hanc ipſam inhibitionem noſtram exceſsiſſe: eaſdem res pro fiſco noſtro Regio capiatis: & pro nobis fideliter, & integrè conſervetis. ſub pœnis, contra Capitaneos & Officiales negligentes ſtatutis, & pro gratia noſtra, aliter non facturi.

AROMATARII.

Doctores Medici, Apothecas & Aromatarias quotannis revideant.

Sigiſ: Petric 1523. fol. 31. QUia plerique ſunt Aromatarij, qui non habitis rebus ad medicinas neceſſarijs, unam pro alia ponere ſolent: vel ex rebus vetuſtis, & evaporatis, ipſas medicinas conficiunt: unde plerique homines venire ſolent in magnum vitæ ſuæ diſcrimen: Statuimus, & decernimus: ut deinceps Doctores Medicinæ, in Civitatibus ubi degunt, Apothecas, & Aromatarias, diligenter ſingulis annis revideant: eiſque ipſi Aromatarii omnia exponere, & oſtendere teneantur: ſub pœna privationis Apothecæ. Doctores verò tales Aromatarios, vel contumaces, vel non habentes res neceſſarias, & valentes, Nobis & Conſulatui deferre, & manifeſtare tenebuntur: ſub gratia noſtra.

AVENA.

Cuiaw. & Dobryn. terra, ab avenæ tributo libera.

Vlad. Jagello: fol. 52. ITem omnes incolæ terrarum Cuiaw, & Dobrin, de Avena ſolita, quam nobis ſolvere conſveverunt, ad decem annos duntaxat, nobis reſpondere ſint aſtricti: quibus evolutis, ab hujuſmodi Avena Liberi ſint, & exempti.

Ruſſia etiam à tributo Avenæ libera.

Vladisl. Jagel: Jedlnæ. 1433. Fol. 52. DE Avenæ verò contributionibus, nobis ad tempora vitæ noſtræ, ſola Ruſsia reſpondebit.

AU-

AUREUS NUMMUS.

Aureus Ungaricalis, 30. Grosßis æstimatur.

ITem cùm cerneremus varietates committi multas, in valore auri Florenorum: cùm quilibet, prout unicuique libet, illos pro privato æstimat judicio: interdum majorem, interdum minorem æstimando: quod fit non absque Reip. incommodo: Itaque ordinare cupientes, ne in futurum, pro & super valore ipso Florenorum errores committantur, Statuimus, & decernimus: ut in Regno nostro ubiq; valor Floreni certus, videlicet mediæ Sexagenæ habeatur, observeturque æviternè. pœnam constituentes 30. Florenorum Ungaricalium, ab illis, qui per alium valorem, aut vendere, aut emere Florenos viderentur, per locorum Capitaneos irremissibiliter, sub privatione Capitaneatuum, exigendam: nostro inferendam ærario, pro auro argentoque, ad Monetariam nostram comparandis. *Joan. Alb. Petricoviæ, 1496. Fol. 103.*

Postea 32. Grosßis Aureus æstimatur.

CUm ex auri congerie operum fit incrementum, quod quidem tantò minùs haberi consvevit: quantò majori venderetur. Ut igitur subditis nostris utcunque opitulemur, ad accessiones opulentiores, quæ ex auri fiunt copia, Decernimus & statuimus: quòd valor Flor. Ungaricalis 32. Groff. non excedat. aliter, emens & vendens puniatur, juxta constitutionem Piotrcoviensem, anni præteriti: aliàs juxta constitutionem Alberti Regis Fratris nostri. *Alexander Radom. 1505. fol. 118*

BANNITIO

Si Bannitus defenderet sua bona.

POST factam Bannitionem, in quantum idem victus, bona sua Jure amissa defenderet, executioni brachij Regalis se opponendo: extunc juxta Regni Statutum, universa Nobilitas terræ, districtus ejusdem, in quibus bona victi consistunt, unâ cum Capitaneo loci movebitur, cum apparatu bellico, contra victum rebellem: ità quòd poterit de bonis suis repelli, & rejici. Et si talis rebellis poterit in persona sua comprehendi: talis cum complicibus suis comprehendatur: & mancipatus turri includatur: & ipsius vita in gratia nostra consistat. *Sigism 1523 Fol. 36.*

De sublatione Bannitionis.

SUblatio Bannitionis, quæ dari consvevit malo progressu Juris procedente, si quando prorogari debet: tenebitur is, cui datur, citare partem ad Officium: quando talis sublatio proclamari debet. ibidemque probari debet: quòd nullum gradum Juris omisit, probando contra se malum processum esse. Si verò id non demonstraret: tum talis sublatio locum habere non debet. *Sigis. Aug. 1557.*

BELLUM.

Bellum, quale & quem ob finem.

ITem ut expeditio bellica ordinato modo fiat: ad tuitionem Regni, & non ejusdem destructionem cedat. *Sigis. Petrico. 1523. Fol. 92.*

Bellum in Comitiis decernatur: insperato casu excepto.

ITem pollicemur: quòd neque terrigenis ad bellum moveri mandabimus: absq; Conventione communi, in singulis terris instituenda. *Casimir in Niesżowa: Fol. 95.*

§. EXCEPTIO: Quia tamen incerta est futurorum eventuum cognitio: nec adversùs illos certa consilia dari, aut provisiones fieri possunt: erit in potestate nostra, ex decreto præsentis Conventûs, generalem belli motionem facere. ubi talis necessitas ingrueret: ut illi, per præsidia decreta obstari non posset. *Sigis. Craco. 1527.*

Conventus provinciales, bellum quoque antecedent.

Joan. Albertus 1495 Fol. C. V.

ITem quoniam convenimus cum universis subditis nostris: ut quamlibet Expeditionem bellicam generalem, Conventiones particulares, in locis consvetis, secundùm consvetudines ex antiquo servatas, præcederent: itaque statuimus, quòd nos, successoresque nostri, quotienscunque Expeditionem bellicam vellemus indicere, seu vellent, necessitateque quacunque exposcente: totiens Conventiones particulares instituere debebimus, & debebunt: videlicet Terrigenis Cracoviensis terræ, in Prossovice, Sandecensis, & Biecensis, in Czechow: Sandomiriensis, in Nowemiasto: Majoris Poloniæ, & Wschovensis, in Srzoda: Siradiensis, & Vielunensis, in Sirádia: Lanciciensis, & Cujaviensis, & Brzestensis, in Brzescie: Dobrinensis, in Ripin: Gostinensis, & Sochaczoviensis, in Ripin: Ravensis, in Riwá: Lublinensis, & Lukoviensis, in Urzędow: Chelmensis, in Rubiešzow: Belzensis, in Busko: Premisliensis, in Moscisḱá: Podoliæ, in Kámieniec: Sanocensis, in Sanok: Leopoliensis, in Visznia: Haliciensis, in Trębowla: ad consulendum necessitati, tunc fortassis nobis, & Reip. Regni nostri imminenti.

Sigism. 1538.

§. SIMILIS. Bellicam expeditionem generalem, non nisi deliberatè, & ex legitimis rationibus & causis, & necessitate publica, futuris temporibus instituemus: secundùm dispositionem Statutorum, præmissis generali & particulari Conventibus. Cùm verò Expeditio bellica fuerit instituta: ad illam immutandam, Conventiones indici non debent. ne cum ex decreta & publicata expeditione, præparationes ad bellum Nobiles fecerint, si eodem tempore contribuere cogerentur, duplici sumptu onerentur.

Literæ Restium Bello præmittendæ.

Sigism. Bidgostiæ. 1520. Fol. 25.

STatuimus & ordinamus: quòd dum bellum generale, juxta Statuta antiquiora, per nos, & successores nostros, indictum fuerit: extunc trinæ literæ Restium, seorsim sive successivè mittantur: & in ultimis literis Restium, nominabitur dies Conventionum particularium, in districtibus. Pro quo tempore Castellani districtuum, tenebuntur, cum Nobilitate convenire: & constituere inter se unanimiter diem, ac locum. ità quòd Nobiles districtuum, cum suis Castellanis, ad locum generalis belli designatum procedant. Et Castellanus, in profectione de Nobilitate conquerentibus, super damnis & injuriis justitiam faciat: inobedientes autem nobis, & successoribus nostris deferat. Quòd si deferre neglexerit: extunc damna passis persolvat. Si verò idem Castellanus, ægritudine, vel aliâ aliquâ causâ absens fuerit: vel transire non poterit: extunc in locum suum, alium idoneum Nobilem deputabit ad præmissa.

Qui à bello liberi sunt.

Sigism. Bidgostiæ 1520. Fol. 25.

ITem statuimus: quòd in eisdem Conventibus particularibus, licebit eisdem Castellanis, ægrotos ad bellum proficisci non valentes, cum aliquibus Nobilibus revidere: & tandem nobis, & successoribus nostris deferre: ac deinde coram nobis, & successoribus nostris, nomine talis ægroti, testes quatuor Nobiles idonei nominabuntur. Qui testes quatuor, vel alij electi Nobiles testes nominandi, jurare debent, super vera infirmitate, cum eodem ægroto convalescente. Sed si ipse infirmus, cũ quatuor testibus non juraverit, super vera infirmitate: extunc talis ægroti bona impetrata, debent secundùm donationem nostram, vel successorum nostrorum, suum effectum sortiri, & nihilominus talis ægrotus expeditionem debitam faciet bellicã.

Sigis. Petricoviæ 1538. B. 4.

§: SIMILIS. Cavebimus deinceps Nos, & posteri nostri: ne aliquem, qui ad obeundum servitium bellicum, de jure esset obligatus, ab expeditione bellica generali liberum & exemptum faciamus: præter ægrotantes, seniô confectos, & in neces-

sitate

ſitate Reip. exiſtentes: & præter Vicecapitaneos illorum locorum, ubi ſunt Judicia: & in limitibus Regni arcibus præſidentes.

§. SIMILIS. De liberandis hominibus à bello, juxta veterem conſvetudinem, & commune Jus, nos conſervabimus. *Sigiſ. Aug. 1550.*

In bello luſtratio Militum.

LUſtratio omnium ordinum, Spiritualium & Secularium, Civium & Colonorum, ad profectionem expeditionis bellicæ, fieri debet in univerſo Regno uno die: hoc eſt, pro feſto S. Adalberti, anni proximè inſequentis 1545. Interea autem debent ſeſe parare. Quomodo autem, & coram quibus, hæc luſtratio fieri debeat: tum in Palatinatibus, an in terris ſive diſtrictibus: in proximis Comitijs, de conſenſu omnium ordinum ſtatuetur. Quòd ſi luſtratio hæc, poſt expletionem rerum omnium, ad eam pertinentium, effectum ſuum erit ſortita: nihilominus alia vice conſtituenda non erit: niſi ex Comitiorum decreto. *Hæc luſtratio inſtituta erat 1545 anno.*

Spiritualis ſi ſe in luſtratione non ſtiterit.

QUando luſtratio hæc effectum ſortietur, ad diem ſupra ſcriptum quiſque ordo, tam is, qui per ſe, quàm is, qui per alios expeditionem facere tenetur, exhibere ſe debet: juxta facultates ſuas, & modum ſupra ſcriptum. Quòd ſi quis Spiritualium non fecerit: pœna in eum decernetur, quæ fuerit in Synodo conſtituta. quæ cùm exacta ab aliquo fuerit: in utilitatem Reip. cedere debebit. Si verò Secularis is fuerit: eâ pœnâ afficietur, quæ in Comitijs proximè futuris erit conſtituta. Quòd ipſum de Civitatibus, & earum expeditione: ſimiliter de expeditione Colonorum, intelligi volumus.

In bellum, Litvanorum expeditio.

QUòd magnum ducatum Litvaniæ attinet: cùm eſſet rogata S. M. Regia, ab univerſa congregatione Comitiorum, à Conſiliarijs, & Nuntijs terreſtribus: ut illius Ducatûs ſubditos ſuos, eò adduceret: quò & ipſi, ad ſimilem ordinationem & expeditionem generalem tenerentur, unâ cum exercitibus Regni: adverſus hunc ſuperiùs nominatum hoſtem: Quoniam ſcit S. M. Regia eſſe id in poteſtate ſua, ut liceat illi, quandocunque libet, imperare ſubditis ſuis Magni Ducatûs Litvaniæ: ut ad bellum, quòcunque juſſerit, proficiſcantur: pollicita eſt: Quòd cùm Regni homines, ad eam expeditionem, contra talem hoſtem profecti fuerint: fore, ut etiam Ducatûs Magni Litvaniæ homines, ſecundùm facultates ſuas, ad eandem expeditionem, cum illis ſe conjungant. Quando tamen Conſiliarii Regni ſui tam ſollicitè ea de re, cùm ea egerunt: ut eò adduceret ſubditos ſuos Ducatus ſui Litvaniæ: ut in ſuſcipienda propugnatione in utramque partem, uni alteros adjungentes, contra eum hoſtem, qui ex æquo utrique parti vicinus eſt, Regno adſint: & Nuntios ad conſentiendum, in primum generalem Conventum mittant: cùm intelligat S. M. Regia, ſe nihil ejuſmodi promittere, aut conſtituere poſſe, de Magno Ducatu Litvaniæ, re ad Conſiliarios ejus non relata: illud in ſe recipit: quòd omnẽ curam, & diligentiam adhibeat: ut etiam Ducatus Litvaniæ, ad hanc communem expeditionem, per Legatos ſuos, ad proxima Comitia mittendos, conſentiat: ac eſt bona ſpe: quandoquidem ab ordinibus Regni, fraternum illis promittitur ſubſidium: quòd & ipſi, quod ſummum poterint auxilium laboranti Regno ferre, non recuſabunt.

Pruſſorum expeditio, Zathorienſium, & Oſwiecinenſium.

TErræ Pruſſiæ, quoniam ultrò ſe facturas receperunt, ut contra vim hanc, facultatibus ſuis, nobis & Regno huic non deeſſent: mittet S. M. Regia Conſiliarios ſuos, ad Comitia, quæ in Majo menſe Mariemburgi habebuntur: ut ordinationem, quæ facta eſt hìc, illis declarent: & ad eandem illos inducant. Hoc idem de Zathorien. & Oſwiecinen. promiſit.

In Bellum generalis expeditio, quando fieri debeat.

EXpeditio autem hujusmodi generalis, fieri non debet: nisi certum sit & indubitatum (quod Deus omen obruat) hostem rupto fœdere, quod ei cum S. M. Regia intercedit, aut ipsum per se in Regnum hoc impressionem facere: aut ingentem vim suorum populorum, qui ejus imperio subsunt, ad depopulandum Regnum mittere velle: Quibus veteri debita expeditione resisti non possit: quandoquidem ejusmodi expeditio, contra extremam vim & potentiam de consensu omnium ordinum est decreta.

Hæc ordinatio, etsi ita decreta est: quia tamen Nuntij Litvaniæ, Prussiæ, Zathorien, & Oświecinen, Ducatuum desiderabantur: à quibus consensus, ad mutuam & reciprocam hujusmodi inter se bellicæ defensionis conjunctionem, videbatur necessarius: statutum est, & ab omnibus Regni ordinibus receptum: ut hæc omnia ita conscripta, & conclusa, suspensa ad proximum Regni Conventum maneant: Hac adjecta conditione: Ut si istorum supra expressorum Ducatuum Nuntij, ad Conventum Regni futurum, cum pleno mandato missi, ea in suos pro utilitate Regni receperint: quæ regnicolæ sustinere, ad illorum commodum volunt: tùm quæ sunt conclusa, Sigillo M. Regiæ communiantur, & confirmentur omnia. Sin minus: abrogata omnia, & nullius roboris esse censeantur: & sit liberum, aliud in Conventu consilium, de imminentibus periculis capere. Si verò (quod Deus auferat) hoc anno, antequam alia Comitia habeantur, magna vi hostis impetum faceret, modo suprascripto: tum hæc constitutio ad defensionem Regni, & ad resistendum hosti, robur habere debet.

Consiliariorum consensus in expeditionem generalem.

QUibusquidem Constitutionibus, infra scripti Domini Consiliarij, manibûs suîs propriîs subscripserunt. Petrus Archiepiscopus Gnesnensis, & Episcopus Cracoviensis: Nicolaus Vladislaviensis: Sebastianus Posnaniensis, Samuel Plocensis, & vicecancellarius, Joannes Chelmensis, Episcopi. nec non Joannes, Comes in Tarnow, Castellanus Cracovien. Petrus Kmitha, Comes in Visnice, Cracovien. Ianussius, Comes in Labissin, Posnaniensis: Petrus de Sluzewo, Calissiensis: Stanislaus Laski, Siradiensis: Nicolaus Chodzieski de Potulicze, Brzestensis: Joannes de Koscielec Inowladi, Palatini: Spitek de Tarnow, Tesaurarius: & cæteri Dignitarij, & Officiales.

De Prussis iterum, Zathorien. & Oświecinen.

Sigis. Craco 1543.

TAmetsi verò incolas Ducatûs Prussiæ jam eò adduximus: ut contra violentũ hostem, nobis & Regno nostro, omnibus facultatibus, ac etiam jugulis suis, se auxiliaturos receperint: quia tamen subditi Regni nostri Poloniæ, minùs quàm oportet, illos sese facturos promisisse affirmant: Quòd scilicet tantùm contra violentum & potentem hostem, auxilia ferre: non autem singulis annis, communem & solitam defensionem sustinere deberent: cùm ipsi non solùm in una re, sed in omni necessitate illorum, quo minùs eos defendant. nihil devitent: Quodque sciant, ipsos in Chronicis suis habere descriptum: Quia ipsimet, ut liberarentur ex oneribus, & servitute Ordinis, virtute ac potentia sua adjuverunt: ut omnino libertates eorum, sanguine suo militari redemisse, atque mercatos esse, sit confessum. Illis ergo promisimus, & promittimus: nos denuo velle Consiliarijs nostris, & subditis terrarum Prussiæ in id Comitia edicere: & Nuntium nostrum ad eos mittere, Consilijs ipsos eò adducendo: ut non solùm contra violentiorem hostem, verùm etiam ut uniformem singulis annis defensionem, contra quosvis Reip. hostes, cum subditis nostri Regni communibus viribus sustinerent. Qua quidem in re, si nostris consilijs & adhortationibus obsequi noluerint: tum in primis Comitiis Regni nostri, Consilia Senatus nostri eo nomine exquiremus: Quidnam ulterius, in eo negotio facere debebimus. Quod autem de Ducatu Prussiæ scripsimus: hoc idem etiam de Ducatu Oświecinensi, & Zathoriensi, facere volumus & pollicemur. In

In bellum militum expeditio: & quòd intra fines Regni militare cogantur.

SEd quia in armata militia, honor Regis, & defensio totius Regni dependet: tenetur igitur quilibet miles, secundùm quantitatem & possessionem bonorum suorum, & redituum, ad Remp. certis armatis hominibus servire, & prodesse. dummodo bona illorum sint libera, & de Jure militari instituta: & absque omni vexatione conserventur. Decernimus etiam, quòd Barones & Nobiles nostri terrarum Poloniæ, nobis & nostris successoribus, in Regno nostro Poloniæ, quanto meliùs & efficaciùs poterint, teneantur militare: & armis se instruere, & servire. Sed extra Regni metas, nobis servire non sunt obligati. nisi ipsis satis competens satisfactio per nos impendatur: vel per nos specialiter fuerint petiti, & ad hoc rogati. *Casimirus Mag Vislic. 1368. fol. 33*

Damna in bello passis Rex persolvat: & ex captivitate liberet.

QUod si insultus hostium, in dictum Regnum invalesceret: tunc Nobiles ipsius Regni, ad repellendam eorum sævitiam occurrant, cum omnimoda eorum potestate. Demum si nostro, & nostrorum successorum regiminis tempore, pro aliqua expeditione facienda, ultra fines Regni ipsius, procedere nos expediat: vel eosdem nobiscum, cum inimicis quibuscunque, in eadem expeditione, conflictum seu bellum facere & inire contigerit: & aliqui ex ipsis, in eodem conflictu capti & detenti fuerint: damnaque parva, vel magna perceperint: in rebus, & personis, ipsis plenariam satisfactionem impendemus. *Ex Privilegio Lud: Cassoviæ, 1378 Fol. 40.*

Extra fines Regni in bellum proficiscentibus, & pro captivitate, & pro damnis, Rex satisfaciet.

ITem promittimus, & spondemus: quòd dum ad requisitionem nostram, Nobiles nostri Regni, extra metas ejusdem Regni nostri, ad repellendam hostium sævitiam transferre contigerit: ipsis satisfactionem condignam, pro captivitate, cæterisque damnis, Nobilibus faciemus. Metas verò, seu granicies sæpe dicti Regni memorati, Nobiles ab insultu & incursu æmulorum & hostium, propriis sumptibus tueri debent, & omnimodo teneantur. In casu verò, quo aliquis æmulus Regni nostri, quocunque modo Regnum nostrum intraverit: & cum eo conflictum, intra metas ejusdem Regni, terrigenas nostros facere contigerit: eisdem terrigenis pro captivitate duntaxat. si verò extra metas, id ipsum fieri contigerit: tunc & pro damnis, si quæ (quod absit) incurrerint, & pro captivitate, satisfactionem condignã impendere. *Ex Vladisl. Privilegio Jedln. 1433 Folio L.*

Qui captivum adduxerit, Sexagenam pro præmio tollet. Extra fines Regni proficiscentibus, quinque Marcæ dabuntur.

ET si quis ex nostris Baronibus, Nobilibusq; Proceribus, seu terrigenis, aliquem vel aliquos, captivum vel captivos, cujuscunque status, conditionis, aut eminentiæ captivaverit: illi, vel illis promittimus, à quolibet hujusmodi captivo, dare & solvere unam Sexagenam, monetæ in Regno currentis: & recipere pro nobis captivum depactandum. exceptis Civibus, & plebeiis: quos ille, vel illi depactent, qui eos adduxerit, seu adduxerint captivandos: pro libito suæ voluntatis. Item quòd quando ipsis præfatis nostris terrigenis, extra metas Regni nostri, expeditionaliter exire, seu se transferre mandabimus seu mandaremus: quinque Marcas, super quamlibet hastam, dare, solvere, & distribuere promittimus: in civitate notabiliori cujuslibet districtûs, seu antequam metas Regni nostri exiverint prædicti. Casu verò, seu successu temporis se offerente, dum infra spatium duorum annorũ, post distributionem pecuniarum, sic, ùt præmittitur, factam, ad expeditionem non processerimus: extunc iidem terrigenæ, ab hujusmodi pecunijs & servitijs, ratione *Vladisl. Jagello fol. LI.*

 prædi-

prædictarum pecuniarum faciendis, erunt soluti penitus & exempti. Si autem infra decursum eorundem duorum annorum, ad expeditionem, cum eisdem terrigenis transitum faceremus: & extra metas Regni nostri, cum expeditione processerimus: extunc prædicti terrigenæ, ab eisdem pecunijs & servitijs, prætextu earundem sint absoluti.

Casimir in Nieszowa: 1454. Fol. xcij.

§. SIMILIS. Item pollicemur: quòd dum & quando nos, extra fines Regni nostri, expeditionaliter proficisci contigerit, omnibus terrigenis nostris, nobiscum euntibus, exolvemus Jura terrestria: videlicet super quamlibet Hastam, quinque Marcas. Pro damnis etiam, & captivitate, ipsis satisfaciemus: juxta quod ipsis à nostris prædecessoribus est concessum.

§. SIMILIS. Nobilitas suis proprijs cervicibus, à casibus bellicis, Regnum nostrum defendere consuevit, & est astricta.

De quibus bonis expeditio fiat. hoc est, ut è diversis districtibus expeditio certa fiat.

Sigis. Craco. 1510. fol. 14.

STatuto vetusto innitentes, constituimus: ut terrigenæ, in diversis terris domicilia habentes, omni tamen fraude submota bellico servitio, ex eis bonis, ubi eos Restes prævenerint, propriâ personâ: de alijs autem bonis, expeditione congruenti satisfaciant. at verò secus facienti, fraus, & dolus non patrocinabuntur.

Filius non emancipatus, pro patre: & frater indivisus, pro fratre, militare possunt.

Casimir. in Nieszowa, 1454. Fol. xcv.

ITem statuimus, quòd si quis ex terrigenis nostris habuerit filium, adultum, indivisum: aut frater fratrem, potentem ferre arma: poterit ipsum (etiam sinè licentia Regia) ad expeditionem vice sua mittere: qui supplebit locum ejus: tanquam solus personaliter interesset. sic tamen, quòd ipsum eo modo expediat: sicut ipsemet iturus esset.

Armigeri ne damna dent, Stationes in campis faciant.

Casim. Mag Vislic. 1368. Fol: 25.

EXpedit Reip. ut subditi quietè vivant: & quòd nulli noceant: & in virtutibus convalescant. quidam tamen prætereuntes ista, veluti legis transgressores, quòd cùm per terras proprias pergunt ad expeditionem bellicam, quasi hostes, infinita damna pauperibus (etiam plura, quàm hostibus) inferre non verentur: per quod terræ nostræ maximè devastantur. Volentes itaque huic periculo, de remedio oportuno providere, Statuimus: quòd quotiescunque ad bellicam expeditionem fit progressio, nullus in villis Stationem faciat: sed in campo. nec rapinas, in equis, pecudibus, pecoribus, vel in aliis rebus committant: sed solummodo pabula recipiant moderatè, pro suis equis. nec Stationes faciant de lignis, in Sylvis, Gaijs, aut Rubetis, pro ædificiis valentibus: ut ex hoc ædificia villarum, integra & illæsa permaneant. Et si quis, velut temerarius, hujus Statuti violator, fecerit contrarium: domino illius villæ, aut cui damnum est illatum, damna restituat. juxta Sacramentum, cum restitutione ablatorum, super ablatis præstitum: cum pœna *Piatnadziesta*, ad hoc apposita. Et nihilominùs alia similis pœna cedat nobis, occasione violationis Statuti. Per hoc tamen non negamus: quin pabulum moderatum equis, & victus ipsorum, sine quo transitus aliàs non possit haberi, recipiatur.

Contra raptores, Majores etiam pœnæ statuuntur: & taxatio rerum venalium in bello, describitur.

Vladisl. Jagel. confirmat Statu. Casim. Magni Fol. Lxiij.

QUanquam felicis recordationis Casimirus Rex Poloniæ, prædecessor noster, cùm nonnullis Principibus Terrarum, Regno & Majestati suæ contrariantibus, per

per multa tempora, bella & expeditiones habuerit, fecerit, tenuerit, & exercuerit: nunquam tamen, tempore felicis ſui regiminis Regni, per bellatores, tot & gravia damna, pericula, ſacrilegia, effractiones Eccleſiarum, & devaſtationes bonorū *Eccleſiæ*, & Monaſteriorum, ac aliorum bonorum fuerunt, nec ſunt, tot, & tam gravia: uti felicis tempore noſtri regiminis Regni (quod condolentes referimus) perpetrata, & commiſſa. Statuerat enim, ac laudabiliter ordinaverat præfatus prædeceſſor noſter, cum Prælatis, & Dominis Regni ſui: Quòd omnes & ſinguli regnicolæ, ad expeditionem euntes, quocunque nomine cenſerentur, nunquam in Civitatibus, Oppidis, villis, allodijs, & alijs bonis, tam Eccleſiarum, & Monaſteriorum, & Secularium, quæ ædificia habent: ſed in campis, vel rubetis, Stationem facere: nullaſque rapinas bonorum quorumcunque, & violentias cuiquam inferre debuiſſent. Item ſtatuerat, cum *Prælatis*, & Dominis prædictis, leviori comparatione expenſarum, ad expeditionem tranſeuntium, & utilitate Regni penſatis: Quòd euntes ad expeditionem, pro expenſis ſuis comparandis, Bovem pro media Marca, Vaccam pro octo Scotis, pro Fertone porcum, Mutonem pro duobus Groſsis, duas Aucas pro Groſso uno, ſex Pullos pro Groſſo uno, Capetam tritici pro duobus Groſsis, Capetam ſiliginis pro Groſſo uno, & Capetam avenæ ſimiliter pro Groſſo uno emere debuiſſent. Quod ſtatutum, per longam conſvetudinem terrigenarum noſtrorum, fuit & eſt tentum: & laudabiliter obſervatum. Sed tempore felicis noſtri regiminis Regni, quorundam incolarum *Regni* noſtri deteſtanda perverſitas, neſciens abſtinere à vetitis, nec debitô modô gaudere conceſsis, tam laudabile Statutum in abuſum damnabilem deducendo, non tantùm præmiſſa, ſed multò plura & majora mala, quæ Divinæ Majeſtatis offenſam, Regnique noſtri deſolationem inducere videntur, ferociter perpetrando, commiſit. prout ex ſubditorum noſtrorum querelis, & queruloſis clamoribus percepimus: & nos ipſi certâ experientiâ probavimus. Et quibus in Regno noſtro, multa ſcandala, magna pericula, & gravia incōmoda, nec non deſtructiones Eccleſiarum & Monaſteriorum, ſunt ſecuta: & ampliora ſequi (niſi celeri remedio ſuccuratur) veriſimile eſt, in futurum. Nos igitur præmiſsis, & alijs malis occurrere, & indemnitatibus Regni noſtri, & Eccleſiarum Monaſteriorumque provida circumſpectione providere cupientes: tam laudabile Statutum prædicti prædeceſſoris noſtri, de conſilio pariter & conſenſu, Prælatorum & Dominorum Regni noſtri, approbantes, illud auctoritate noſtra Regia confirmamus: noſtris vobis dantes in mandatis: Quatenus tam laudabile Statutum, in Civitatibus & Oppidis Regni noſtri, ac ipſius confirmationem & approbationem, publicari & proclamare faciatis: illudque ab omnibus regnicolis noſtris, ſub obtentu gratiæ noſtræ, obſervari præcipiatis. Tranſgreſſores verò ipſius nobis, & illis, quibus damna intulerint, pœnam *Siedmnadzieſta*, aliàs XIIII. Marc. vel majorem pœnam illius terræ, per cujus terrigenas prædicto Statuto contraventum fuerit: unà cum illatis damnis, & injuriis, ſolvere tenebuntur. Quæ damna, & injuriæ, per illius ſolius juramentum, cui illata ſunt, quicunque ille ſit, coram nobis probare debent: exceptis Pontificibus: qui cùm ſæpiùs, ex diverſis cauſis, in remotis partibus cauſas agere habent, Procuratores ipſorum, diſcretos & idoneos, Spirituales vel Nobiles Seculares, nobis iſtud præſtent. Vobis nihilominus, hujuſmodi tranſgreſſores Statuti præſentis, noſtra approbatione & confirmatione judicandi, condemnandi, ad ſatisfactionem compellendi, & puniendi, omnibus dilationibus remotis, omnimodam damus, & committimus facultatem: mandantes vobis, omninoque habere volentes: Quòd præſentes noſtras, approbationis & confirmationis hujuſmodi literas, in libros terreſtres, de verbo ad verbum, ad perpetuam memoriam, ſcribi & inferri faciatis. Nos igitur Vladislaus, Dei gratiâ Rex Poloniæ &c. hoc laudabile Statutum ſuperiùs notatum, Sereniſſimi Principis & Domini Caſimiri, Dei gratiâ Regis Poloniæ, prædeceſſoris noſtri, renovantes confirmamus: & ad librum Juris terre-

ftris, fcribi & notari jufsimus. prout antea, in Statutis eifdem Domini Regis Cafimiri continetur: ac in omnibus priùs enarratis, obfervari & teneri fecimus: de Confilio *Prælatorum*, & Dominorum noftrorum.

Cafim. tertius Petrico. 1457. Folio Lxv.

§. SIMILIS. Quòd fi vos, aut aliquis veftrûm, in exhibenda juftitia, injurias aut damna pafsis, poftquam per eos requifiti fueritis, negligentes ac remifsi fueritis: poterint perfonæ Ecclefiafticæ, contra vos, & quemlibet veftrûm, pro hujufmodi negligentia, uti Jure Spirituali: & per Judices Ecclefiafticos, cenfuris Ecclefiafticis compellere: quibus vos fubjicimus. Volumus tamen effe in optione, & arbitrio injuriam aut damnum pafsi: quòd pofsit & valeat, fuper damnis & injuriis fibi illatis, ad Ecclefiafticum & Secularem Judicem, pro Juftitia recurrere. Mandamus vobis, & cuilibet veftrûm, omnino habere volentes: quòd præfentes noftras hujufmodi, approbationis & confirmationis literas, in libro terreftri, de verbo ad verbum, ad perpetuam rei memoriam, fcribi & inferi faciatis, in teftimonium futurorum. fecus, noftræ gratiæ fub obtentu, non facturi. Actum & datum Petricoviæ in Conventione generali, Sabbato poft feftum S. Andreæ Apoftoli: Annô 1457. noftrô Sigillô præfentibus appenfô. &c. Præfentibus ibidem Reverendifs. in Chrifto Patre, D. domino Joanne, fanctæ Ecclefiæ Gnefnen. Archiepifcopo, & Primate: Thoma Cracovienfi, Joanne Vladislavienfi, Cancellario, Andrea Pofnanienfi, Epifcopis: Venerabili Joanne Luthkonis de Brzezie utriufque Juris Doctore, Archidiacono Gnefnenfi, Vicecancellario Regni Poloniæ: necnon Magnificis, Generofis, ftrenuis, & Nobilibus, Joanne de Czifzow, Caftellano, & Capitaneo Cracovienfi: Stanislao de Oftrorog Califsienfi: Derslao de Rithwiány Siradienfi: *Petro* de Opporow Lancicienfi: Nicolao de Kofcielec Vladislavienfi, Palatinis: Andrea de Sprowa, *Palatino* & Capitaneo Leopolienfi: Petro de Szamothuly Pofnanienfi: Petro de Gay, Califsienfi: Hincza de Rogow, Siradienfi, & Regni Poloniæ Vicethefaurario: Creslao de Kurozwiaki, Lublinenfi: Joanne de Borek, Brzeftenfi: Petro de Mofcina, Dobrinenfi: Petro de Strikow, Vladislavienfi: Stanislao de Szydłowiec, Zarnovienfi, Caftellanis: Creslao Woyfyk, de Woycza, Cracovienfi: Sandivogio de Lazizanica, Sandomirienfi: & Capitaneo Lublinenfi: Floriano de Páczánow, Cracovienfi: Criftino de Smolsko, Junivladislavienfi, Dapiferis: Joanne Krafká, de Lubincza, Califfienfi: Jacobo de Dąmbno, Cracovien. Pincernis: & alijs pluribus, fide dignis, circa præmiffa. Datum per manus præfati Reveren. Patris, Domini Joannis Epifcopi Vladislavienfis, Cancellarij: & Venerabilis Joannis Luthkonis de Brzezie utriufque Juris Doctoris, Archidiaconi Gnefnenfis Regni Poloniæ Vicecancellarij, fincerè nobis dilectorum: fub Sigillo noftro, præfentibus appenfo, in fidem præmifforum. Ad relationem ejufdem Reverendi patris Domini Joannis Epifcopi Vladislavien. R. P. Cancellarij.

In bello damnum pafsi, quo Jure experiri debent, præfertim Spirituales.

Cafimi. Rex in Opatowiec 1474. Folio Lxviij.

CAfimirus, Dei Gratiâ Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, &c. Univerfis & fingulis Capitaneis, fignanter tamen Cracovienfi, Sandomirienfi, Novæ Civitatis, Radomienfi, Lublinenfi, & alijs ubilibet confiftentibus, præfentibus requirendis, fincerè & fidelibus dilectis, gratiam noftram cum favore. Magnifici & Generofi, fincerè & fideles noftri dilecti, non finè animi gravi moleftia, ac Divinæ ultionis metu, quotidianas Spiritualium Regni noftri querelas, lacrymis etiam permiftas audimus: Quomodo ipfi, per terrigenas & belligeros, qui ad expeditionem generalem proximè præteritam procedebant, in bonis Ecclefiafticis, præter morem terreftrem, damnificati funt. Volentes itaque ultionem Divinam intercipere, noftraque animadverfione prævenire, cum omnibus Confiliarijs noftris, in Opatowiec exercitualiter congregatis, talem modum invenimus, Statuimusque: per quem ipfi Spirituales damna fua, per viam Juris repetent breviorem: Quòd quilibet pro damnis

mnis suis, possit coram Capitaneo loci, cui damnificator ipse subjacet, eum convenire. quem ipse Capitaneus, pro damnis illatis, non secus quàm pro articulo castrensi, uno ex quatuor Jure descripto, judicare debebit: & admittere probationem actori. sicut pro violentia domestica. aut si actor id elegerit: (quod arbitrio ejus deferimus) purgatione juramenti, more Castri, reus judicetur. Si verò Capitaneus in longa distantia fuerit, coram quo reus deberet trahi in causam: poterit actor Spiritualis, opportunitate capta, dum ipsi in partibus Cracoviensibus, & non Majoris Poloniæ essemus constituti, ad nostri præsentiam reum citare, quem nulla districtûs evocatione volumus excipi: sed more bellico, actori justitiam ministrare. Quæ omnia descripta, de Spiritualibus bene possessionatis, terrestri dominio, sive hæreditario, intelligere volumus. De alijs verò Spiritualibus inferioris conditionis: qui propter eorum egestatem, in judicijs terrestribus, maximè sic remotis, non sufficient: extunc poterint in Jure eorum Ecclesiastico, damnificatores suos convenire. in quo, quandocunque justè convicti fuerint, & censuras ultra annum sustinuerint, volumus quòd rigidissimè constitutio, de talibus edita observetur: & quòd turri mancipentur. Hanc Volumus, à Judicibus Spiritualibus, & actoribus, severitatem moderari: ut nec illi in petendo, sive existimando damna sua, nec isti in decernendo modum excedant rationabilis æquitatis. In cujus rei testimonium, Sigillum nostrum præsentibus est appensum. Datum in Nova Civitate Korczyn, Feriâ sextâ proximâ, ante Dominicam Oculi: Anno Domini 1474. Ad mandatum Domini Regis.

Omnes Regni ordines militent, tam Seculares, quàm Spirituales, ac Civitates: omnisque bellicus ordo describitur.

IN primis edicimus: ut juxta consvetudinem, omnes domini Seculares, juxta facultatem bonorum suorum, expeditionem bellicam servire teneantur. *Casimi. tertius 1475.*

Item Spirituales, pro hac expeditione debent servire ad bellum, juxta facultatem & exigentiam bonorum suorum. nè sinè provisione bona itidem eorum, prout & Nobilium, annihilentur per belligeros & damnificentur. Sed si quæ victualia necessaria ab illis recipientur: solvi debent, juxta Statutum, ea de re diu factum. Et nihilominus Capitanei locorum, qui debent se priùs quàm cæteri movere, vi & potentia in hoc dissolutos, & rebelles compescant: tam ad solutionem, quàm ad progressum celeriorem eos cogentes. aliàs ij omnes in campo, sive belli, respondeant: vel in domo coram Capitaneo: ubi ex his duobus, damnum passi elegerint. & damnificator pœnâ XIIII Marcarum, solutô damnô, irremissibiliter pro Regia Majestate punietur. *Ex Regestris Regiæ Cancellariæ.*

Item Ecclesiæ Cathedrales & Collegiatæ, Abbates, sive Præpositi Cœnobiorum, debent expedire armigeros in eo numero: juxta quod in Synodo, super unumquemque laudabitur.

Item Episcopi debent habere intelligentiam cum Plebanis Parochialibus: ut illi etiam faciant subsidium suo Episcopo. ità tamen, quòd omnes superiùs descripti, talibus servire non debeant: qui per se ad servitium bellicum obligarentur. nisi tales essent continui commensales, & servitores illorum.

Fratres indivisi.

SEd fratres indivisos, qui bello non obligarentur, recipere debebunt, vel saltèm obligatos ad bellum, adeo egenos, & insufficientes: qui neque arma decentia, neque equos valentes, ex patrimonio suo habere possent. Quod quidem arbitrio Capitanei, & Castellani, committimus. quibus tres de communitate adjungi debent, valorem eorum, unà cum Capitaneo visuri & æstimaturi.

Item omnes Civitates Regales, & Spirituales Ecclesiarum, debent cum dominis

pedites expedire: in tanto numero, ad quem taxati fuerint. & quòd quilibet peditum habeat balistam, vel bombardam, ac gladium: item galeam, chirotecas aliàs *Rękawice*, scutum, & pectorale, aliàs *Płachownice*.

Circa currum unus pedes habendus.

ITem quilibet in bello, circa unumquemq; suorum currum, demptis aurigis, unum peditem habeat: similiter armatum, cum gladio, balista, vel pixide manuali.

Capitaneus cum Castellano singulos, quàm decenter serviant, conscribent.

ITem quilibet Capitaneus, cum Castellano, adhuc in terra conspicere terrigenas pauperes, & illis injungere debent: ut quilibet decenter serviat: singulosq; quàm decenter serviant, conscribere in Regestro tenebuntur. Conspectio verò dominorum, & inter Nobilitatem majorum, Regiæ Majestati reserventur. Et Capitaneus, cum aliis ad hoc deputatis, arbitrentur: qui non sufficient ad bellum. ut scilicet duo aut tres, unum satis idoneum, & sufficienter ab omnibus rebus & armis instructum expediant.

Nemo commodato accipiat res necessarias in bello.

ITem hoc quoque diligenter provideatur: ut nullus alter alteri arma, aut equos, eo tempore commodet: quando ad ordinem acies debet se ostendere. In fraudem enim servitii publici, id cessurum existimabimus.

§. Castellanus Districtum suum ad Palatinum ducat: vide in Dictione CASTELLANUS.

In Castris bene possessionati non relinquendi.

ITem Regia Majestas, bonum in hoc respectum & moderamen habeat: quòd tales ex Nobilibus in castris suis, & dominorum, non relinquat: qui multa bona haberent, nè per hoc notabiliter servitium periret.

Speciale banderium eorum, qui propriis personis non vadunt, esse debet.

ITem Majestas Regia hoc etiam in consideratione habeat: nè homines possessionati, & obligati, ad servitium in stipendium reciperentur. nisi fortè sufficienter servitium terrestre implerent: illudque in alio banderio, quàm sit stipendiariorum, collocarent. Item sit speciale banderium, & specialis acies eorum: qui in propriis personis non vadunt ad bellum. sicut sunt, Viduæ, Presbyteri, & infirmi. nè per hoc fraus aliqua committatur.

Filij Nobilium, in servitio Dominorum existentes, bellum pro patribus non intercedant.

ITem filij Nobilium, in servitio dominorum existentes, non intercedant bellum pro parentibus, ad hoc idoneis. sed si placet patri in domo manere: recipiat eum: ac pro eo, ac debet merere, seu servire, de domo expediat. Ipsi verò domini, ex iis clientelam suam integrent: qui à servitio bellico sint liberi, & exempti.

Die bello præscripto quisque se sistat.

ITem quilibet compareat in loco, die constituto, sub amissione bonorum, & colli: omnemque militarem disciplinam observet.

In bellum, Seculares domini & Nobiles, expeditionem facere tenentur.

Sigismund. Proceres Petrico. 1544. CUm Sacra Majestas Regia, Dominus noster clementiss. pro ea cura, quam gerit, tuendi Regni sui consideret pericula: Comitia Regni majora, Petricoviæ, ad diem festum Epiphaniarum edixit. in quibus communi consilio omnium provideri possit: nè quid Regnum detrimenti pateretur: nevè nos imparatos hostis offendens,

dens, nec opinatos opprimeret. Nos Senatores & Consiliarii Regni Poloniæ, tam Spirituales, quàm Seculares, unà cum terrarum Nuntiis, quibus plena & non limitata, de rebus omnibus ad defensionem pertinentibus, potestas fuit data defendendi, rationem ejusmodi invenimus: Principiò, pro veteri consvetudine, domini Seculares, cum omni Equestri ordine erunt obstricti expedire sese: atque ad bellum instruere: pro eo, ut maximè facultas tulerit cujusq; secundū Statutum & Privilegia.

Spirituales, expeditis militibus, ipsi domi maneant.

QUod ipsum ultrò se facturos obtulerunt, unà cum Clero suo universo, & Secularium & Religiosorum Sacerdotum, domini Archiepiscopi, & Episcopi, Archimedritæ, Vladicæ: quò & ipsi ad eundem modum, prout facultas ipsorum maximè tulerit, expeditionem facere teneantur. ita tamen, ut contra solius potentioris hostis vim, & non aliter, expeditio hæc per illos fiat: & immunitatem ipsorum personæ habeant, à profectione bellica: sed aliis, locò sui missis, officio suo fungantur, sacrificiis & orationibus Deum placantes.

Omnes ex Civitatibus, & Oppidis, bellicam expeditionem facere tenentur.

IN omnibus Civitatibus & Oppidis, in quibus exercetur mercatura, & emporia sunt, nè Factoribus quidem mercatorum exceptis, quos vulgò Legerones vocant, neque inquilinis, qui modò facultates aliquas habeant: quisquis bona habuerit, quæ mille Floren. æstimari possunt, teneatur unum armatum equitem expedire. Cujus verò bona, sive merces, quingentorum Floren. æstimationem non excedant: is peditem armatum expediet, contra vim hanc majorem. Qui verò ex civibus & mercatoribus minùs habebunt: eorum facultates, in Civitatibus & Oppidis, simul taxabuntur, & conjungentur. ita ut ex mille Floren. bonus eques: ex iis verò, quæ fuerint quingentorum, pedester expediatur. Quod ut ita fiat, providebunt Consules: Consulibus superintendent ii, qui erunt à Majestate Regia constituti. quales sunt, Palatinus, Castellanus, & Regni exercituum Campiductor: quando erit ordinandus exercitus. Porro iis, quos Spirituales expedierint, Capitanei Spiritualium superintendent. ita tamen, quòd Regni exercituum Campiductoris præceptis, more aliorum Centurionum, pareant.

Quod ita intelligendum est: ut qui habent bona mobilia, sive immobilia, quæ pluris, quàm 100 Florenis possent æstimari, neque tamen quingentorum, aut mille Floren. valorem explere queant, ii conjungantur ad expeditionem peditum & equitum. qui verò in Civitatibus & Oppidis, non habent bona mobilia & immobilia, quæ centum Floren. æstimentur: ii obstricti sunt, è numero suo quindecimum quenque bene armatum expedire.

Civitates, quæ habent nudum censum redituum prætorij, eæ similiter ex 1000 Florenis reditus, decem equites: ex quingentis, quinque bene armatos expediant.

Kmethones.

KMethones S. M. Regiæ, & dominorum, tam Spiritualium, quàm Secularium, vigesimum ex numero suo expedire tenebuntur: exceptis Hortulanis.

Judæi certam summam pecuniæ in bellum conferre tenentur.

JUdæi ultra hanc pecuniam, quam quotannis S. M. Regiæ pendunt, certa millia Floren. numeri & monetæ Regni Poloniæ, pro defensione, in singulos annos numerare tenebuntur. Ipsi denique Judæi, si quando hæc valida expeditio fieret, ad eundem modum, ut mercatores Christiani, juxta bonorum suorum æstimationem, expedire milites erunt obligati.

Porrò S. M. Regia promittere dignata eſt, alere exploratores diligentes & certos, verſùs oram hoſtilem, & quàm poterit diligentiſſimè, tempori conſilia illorum inveſtigare: quando, ad quem locum, vires ſuas convertere cogitent: atq; homines ſuos, quo ad ejus fieri poterit, celerrimè primis Reſtium literis, quæ & ſecundarum vim habebunt, ut in procinctu ſint, hortari. Ac ſi certius aliquid, de vi, atque impreſſione in Regnum, cognoſcent: tum per alteras literas Reſtium, quæ pro tertijs reputari debebunt, locus erit per eam deſignandus: ad quem, intra quatuor hebdomadas, cum S. M. Regia convenire omnes teneantur.

Profectio in bellum, quo ordine fieri debeat.

PRofectio autem ad Bellum fieri debet, juxta veterem ordinem & conſuetudinem, in Statutis deſcriptum: citra damnum hominum, ſive Spiritualium, ſive Secularium: ut ſolvantur omnia: ſecundùm Privilegia, & Conſtitutiones Regis Jagellonis. Qui ordo ut in profectione, & ſolutione ſervetur: Caſtellanus diſtrictûs illius diligenter providebit: juxta Statutum, cujus executio fieri debet, in omnibꝰ.

Caſtellani primi in locum congreſſui deſignatum convenient.

CAſtellani diſtrictuum, primi proficiſcentur ad locum: qui in illo diſtrictu congreſſui erit præſcriptus: ut Nobilitas ad eos conveniat: quæ unâ cum ſuo Caſtellano, ad locum, qui ultimis Reſtium literis fuerit deſignatus, convenire debebit. Ad quem locum ubi convenerint, inſpiciendi ibidem erunt infirmi, & ſenes: juxta Statutum Bidgoſtienſe.

In Arcibus bene poſſeſſionati non relinquendi.

PRovidebit præterea S. M. Regia: ut ſive in illius Majeſtatis, ſive in quorumcunque Spiritualium, aut Secularium arcibus, nè relinquantur ij, qui amplas habent poſſeſſiones. nè numerus eorum, qui expediendi ſint, minuatur. Quòd ſi quis, ita officio ſuo exigente, manſerit: nihilominus ſecundùm facultatem bonorum, expedire teneatur. Illud unâ curæ S. Majeſtati Regiæ futurum eſt: ut nè ſtipendio conducat eos: qui cùm poſſeſſiones habeant, ad expeditionem ſunt obligati: & ut ſub vexillo ſuo, juſtus habeatur numerus: quos in hujuſmodi expeditione conſcribere tenetur.

Eorum, qui in ſuis perſonis in bellum non proficiſcentur, ſpeciale vexillum erit.

PRoprium præterea vexillum eorum eſſe debebit: qui ipſi perſonaliter ad bellum non proficiſcentur. cujus generis ſunt Sacerdotes, viduæ, minorennes, infirmi. nè fraus in Repub. admittatur.

De filijs Nobilium, Dominis ſervientibus.

FIlij Nobilium, ſervientes dominis, non debent loco parentum, qui valent ad expeditionem, proficiſci: ſed ſi pater vellet domi manere: filium à domino recipere, & ex domeſticis eum copijs expedire tenebitur.

Sculteti in bellum proficiſcantur.

SCulteti S. Majeſtatis Regiæ, juxta Statuta Regni & Privilegia ſua, ad bellum proficiſcantur. Sculteti verò Spiritualium & Secularium, cum dominis ſuis, qui eorum locum tenuerint, proficiſci tenebuntur.

Ultimis literis Reſtium aviſatos in quatuor hebdomadis ſe ſiſtat.

QUicunque ad expeditionem tenetur, ſimul atque alteris Reſtium literis, quæ ultimarum vim habebunt, de loco, deq; die certior erit factus: in ſpatio quatuor hebdomadarum, à publicatione literarum in diſtrictibus, ſiſtere ſe in loco bene

ne armatus, secundùm Statutum, debebit: sub amissione bonorum suorum: hoc est si ordinationem exercitûs neglexerit.

Factura est etiam S. M. Regia: ut juxta veterem consvetudinem, locum destinatum exercitui provideat, & tutum reddat: ad quem tutò proficisci, cum persona Majestatis suæ, terræ, possint: non recedendo à veteri Statuto & Privilegio.

De iis, qui non sunt actu Sacerdotes: & de Annatis.

DE Spiritualibus beneficiatis, qui Sacerdotes actu non sunt, erit Sacræ Majestati curæ, ut apud Pontificem Romanum impetret: quò possint personaliter ad hoc bellum proficisci. per quem quidem Nuntium, Annatas impetrare conabitur: quas ei nostri Episcopi, contra Concilii Basiliensis Decretum, pendebant.

In Bellum Militum descriptio, eorumque stipendium.

ITem eligemus cum Capitaneo generali Præfectos militum, hoc est, *Porucznikí*, in quolibet Palatinatu, viros possessionatos, & rei militaris peritos: ipsi verò Præfecti delectum facient militum, in Palatinatibus suis, pro arbitrio suo. *Sigis. Craco. 1527. A 3.*

Præfectus ducentos milites ducens, habebit servitium super decem equos.

QUisque Præfectus militum, qui ducentos equites in suo comitatu & Præfectura habuerit, aut paulò minùs, habebit servitium super decem equos: & ad singulum equum, stipendium decem Floren. per quatuordecim Scotos quemlibet Flor. computando.

Milites.

REliquis verò militibus solvetur stipendium, super quemlibet equum, ad quodlibet Quartuale anni, per sex Floren. per mediam Sexagenam computatos.

Præfecti per se præsint, & damna prohibeant.

QUilibet autem Præfectus, non per substitutum, sed solus per seipsum, ducere debet comites seu commilitones suos: tam eundo ad terras Russiæ, quàm inde redeundo: & prospicere, nè damna fiant hominibus, Spiritualibus & Secularibus aut eorum subditis: nevé ab illis stationes exigantur. Quæ damna si facta fuerint: ipse Præfectus pro illis convenietur: & ad solutionem, resartionemq; illorum, erit obligatus.

Damna quomodo resartienda.

UT autem Præfectus possit providere indemnitati suæ: *cùm ob culpam alterius, nemo mulctari debet:* reservabit apud se partem aliquam pecuniæ, commilitonibus suis solvendæ: tum ad terras Prussiæ cum illis proficiscetur: & similiter, cùm ad domum cum eis revertetur. ut si in itinere, & profectione, aliquis comes seu socius ejus, damnum cuipiam homini cujuscunque status fecerit, & resarcire illud noluerit, ipse pro illo ei, qui damnum passus est, sub testimonio sociorum suorum, satisfaciat: & postea eidem militi, qui damnum fecerit, ex ejus stipendio id, quod pro eo solverit, detrahat & defalcet.

Tempus exeundi de Castris.

IDem Præfectus cuiuslibet Palatinatus, duabus septimanis ante finitum seu expiratum servitium suum, & comitivæ suæ, de Castris & terris Russiæ discedet. ut comitivam suam, sub obedientia sua habeat: & in officio contineat: prohibereque commodiùs possit: nè damna hominibus, & miseris colonis, ac Spiritualibus inferantur.

Milites, in quot equis ſuſcipiendi.

IDem Præfecti militum providere debebunt, ut neminem ſuſcipiant ad militiam: niſi ad ſummum, in octo equis: & inferiùs, in ſeptem, ſex, quinque, quatuor. & ut quiſque militum, ſolus per ſe ipſum ſerviat: non per ſubſtitutum, & ſervos ſuos.

Milites ad obedientiam quomodo cogendi.

ITem milites mercenarii, cum eorum Præfectis, cogi non debent ad inſolita Juramenta, per Capitaneum generalem exercituum Regni. obedire tamen eidem Capitaneo debent, & militarî obedientiâ ſubjecti eſſe.

Literæ indemnitatis abrogantur.

LIteræ indemnitatis, non videntur eſſe dandæ Præfectis, & eorum comitivis: prout anno ab hinc ſecundo non erant datæ: ſed ſtabitur pro damnis. eademque damna ſuſcipientur à Præfectis: & eorum ſociis, per Capitaneum generalem, ſeu imperatorem exercitùs, ac per Palatinos, ac exactores, ac illis adjunctos perſolventur.

Salaria militibus quis ſolvet.

TErræ, Cracovienſis, Sandomirienſis, & Lublinenſis, habebunt unum Notarium, hominem induſtrium & fidum, per nos deſignandum: qui conductus publicis pecunijs, militibus mercenarijs ad terras Ruſſiæ pecuniam perferet: ac eam illis numerabit: ſecundùm Regeſtra conſcriptionis, quæ apud ſe habebit.

Terræ verò Majoris Poloniæ, mittent pecuniam contributionum ſuarum in Lanciciam: quam inde Notarius, per nos eligendus, perferet in Ruſſiam: & ſolvet ſtipendia militibus, illic militantibus: ſecundùm Regeſtra conſcriptionis, quæ illi ex unoquoque Palatinatu mitti debent.

De terris autem Ruſſiæ, *E*xactores portabunt pecuniam militibus: & eam illis numerabunt.

De Præfecto militum, in locum Palat: ſufficiendo.

Sigiſmun: Craco: 1540. AD petitionem, de Præfectis militum, ex Palatinatibus deligendis, ita cum Senatoribus noſtris conſtituimus: ut ſicubi in Palatinatu repertus fuerit, ad Præfecturam obeundam idoneus, & exercitatus: illamque in ſe aſſumere vellet: non alteri, niſi ei committatur Comitiva Palatinatus illius. Cæterum ſi non fuerit repertus idoneus: vel ſuſcipere Præfecturæ onus noluerit: licebit nobis, cum conſilio Capitanei generalis exercituum Regni noſtri, alium quempiam idoneum Comitivæ illius Palatinatûs præficere. pecunia tamen, in illo Palatinatu contributa, militibus etiam illius Palatinatûs, qui ſervire voluerint, pro aliis erit eroganda.

Stationes mercenariorum militum, in locis oportunis indifferenter fiant: damna verò, ex pecuniis publicis ſolvantur.

Sigiſmun: Craco: 1540. TErrarum Podoliæ & Ruſſiæ Nuntijs, à nobis petentibus: ut Stationes exercituum militum mercenariorum, & aliorum, in bonis eorum fieri prohiberemus: Nos cùm Conſiliariis noſtris, & terrarum Regni noſtri Nuntiis, expendentes nobiſcum, fieri non poſſe: ut locatio exercituum, certis locis coarctari debeat: quodq; bona alia huic moleſtiæ eſſent obnoxia: alia verò ab ea eſſent libera: Proinde ſtatuimus, Conſiliariis noſtris, & terrarum Nuntiis cenſentibus: ut hujuſmodi exercituum locatio, & ſtativa, fiant indifferenter, pro arbitrio Capitanei exercituum Regni noſtri, & neceſſitate occurrente, in locis & bonis quibuſcunq; juxta veterem conſvetudinem noſtram, & anteceſſorũ noſtrorum. abſque damno tamen illorum bonorum: quæ in vicinia Stationum conſiſtunt. Ubi verò damna aliqua, per exercitûs hujus-

hujusmodi locatos, & stativa habentes, bonis quibuscunque nostris, vel subditorum nostrorum, Spiritualium vel Secularium, fuerint illata: illa ex pecuniis publicis, damna passis sarciantur, & solvantur: juxta arbitrium Majestatis nostræ.

De militum in bello delictis: dum scilicet pecunia accepta, servitio non satisfaciunt: aut diem conscriptionis negligunt.

QUicunque ad servitium militare pecuniam receperint: & pro ea non satisfecerint: nulla citatione præmissa, per Capitaneos capiantur: & tamdiu in carcere detineantur: donec ibi & tempus servitii, quod facere debuerunt, expleant: & pecuniam acceptam restituant. sive illi possessionati, sive non possessionati extiterint. Et qui in præfinitum conscriptionis diem neglexerint: arbitrio nostro, aut Campiductorum nostrorum, punientur. *Sigis. Petricoviæ 1519. Fol. 23.*

Sponsione fidei, quando obstringendus est aliquis.

ITà postulantibus subditorum nostrorum rationibus, decrevimus: Ut nullus Nobilis subditus noster, sponsione fidei per nos obstringatur: nisi Jure victus. secus erit, in exercitio rei militaris: & ubi nobis, vel alicui subditorum nostrorum, actio intervenerit, cum servitore, factore, administratore, aut subdito suo: & ubi Reipub. causa aliquid fit, contra quemvis agendum. *Sigis. Craco. 1540.*

In bello officia Imperatoris, ac militum: & quòd negligentibus, per Succamerarium equi accipi debent.

JUs militare admonet: ut attendamus, & super id constituamus: quòd quidam ex nostris Baronibus, Nobilibus, cæterisque subditis, cùm in castris contra hostes positi fuerint, omni abjecto rubore, cum omni Nobilium strenuitate communicantes, sub nullius vexillo, neque alicujus ditione nostri exercitûs, se locare præsumant aliquando: ad hunc præsertim finem: ut machinarum, & propugnaculorum, cæterarumque rerum bellicarum, aut ipsius exercitus custodiam, vel vigiliam nocturnam evitarent: & defensionem, quàm cæteri commilitones, & fratres ipsorum, sub certis vexillis locati, secundùm modum inter ipsos ordinatum, facere & servare consveverunt, negligerent: Idcirco quoniam turpis est pars, quæ suo non congruit universo, Statuimus: ut quilibet miles, aut simplex, sub certo vexillo erecto, cum sua statione conquiescat. ut ingruente necessitate belli, & dimicationis cum hostibus, sciat capere locum certum: magisque animadverteret, pro sui vexilli defensione. Aliàs volumus: quòd tales & hujusmodi desertores, si ampliùs in nostro exercitu fuerint inventi: per Succamerarium terræ, seu districtûs, in quo degunt & militant, capti, nobis ad pœnam præsentabuntur. Equi verò eorum eidem Succamerario, pro ipsa culpa & delicto, applicentur. *Casimirus Mag Vislic. Fol. 8.*

Pœna absentium à bello.

ABsentiam à præsenti bello inobedientium Nobilium, meritò punire debuimus, severa & consveta punitione, contra tales semper observata: Petitioni tamen terrestrium Nuntiorum supplici tribuentes, differre eandem decrevimus, ad Conventum generalem proximè celebrandum, & præsentibus differimus. *Sigismund. 1520. fol. 26*

Cùm potens hostis ingruerit, generalis expeditio contra eum fiat.

QUoniam verò potenti hosti, contributione hac, quàm consensu ordinum constituimus, resisti non poterit: consiliô habitô, atque petitionibûs Nuntiorum terrestrium moti, constituimus generalem Expeditionem. Ad quam quidem, si nobis de potentis hostis adventu constiterit, nos personâ nostrâ Regiâ accedemus. Sed si ex diversis locis, potens hostis fines Regni nostri adoriretur: ità quòd ex diversis locis propulsandus esset: (quod quidem fieri, cùm omnes circa personã no- *Sigis. Aug. 1557.*

ſtram adeſſent, minimè poſſet) cum conſenſu Nuntiorum terreſtrium, pro hoc tantùm anno miſſorum, erit id in libero arbitrio noſtro providere: ut ſingula quæque ingruens neceſſitas, pro commodo Reip. expediatur. Ubi verò magis prægnans negotium Reip. incumbet: ibi nos, cum perſona noſtra Regia, cum copiis tantis, quantæ contra hoſtem ſuffecturæ videbuntur, conſtituemus. Alii verò Palatinatus, cum generali Regni Campiductore, ubicunque opus fuerit, opponere ſe debent. Qui quidem conſenſus Nuntiorum terreſtrium, in hunc tantùm annum præſentem conceſſus, in nullo libertatibus Regni officere debet: neque unquam in vim ſequelæ accipi: ut aliquando exercitus Nobilitatis poſtea dividi debeat: ſed ſemper libertates Regni, in robore conſervari debent. ſecundùm Jura, & libertates ejuſdem Nobilitatis.

§. De militibus iis, qui ſtipendio merent: ſi alicui, tam ex Secularibus, quàm Spiritualibus damna intulerint: qua pœna puniendi, quove judicio reconveniendi ſint: Vide in Titulo, STIPENDIARII MILITES.

§. Caſtellanus providebit exercitui, res ad victum ſpectantes: Vide in Titulo, CASTELLANUS.

BONA REGALIA A REGINALI MAJESTATE EXEMPTA.

Sigiſm. Cracoviæ 1540. PLurimùm intereſt Regni hujus, ut ne qua fiat bonorum, præſertim immobilium, alienatio. Nos itaque in poſterum rationibus illius proſpicere cupientes, (quoniam Sereniſſima conjunx noſtra, quædam caſtra, oppida, villas, in Regno noſtro, hypothecæ ſeu cujuſvis obligationis nomine, obtinet & poſſidet: nè uſu aliquando venire poſſit, ut hæc ipſa à Regni corpore divellantur) Statuimus & decernimus: ut Præfecti caſtrorum ejus Majeſtatis ſint Poloni, indigenæ, Nobiles: atque hi, in ea provincia, ubi caſtrum eſt, poſſeſſionem habentes. qui ità ſe nobis Juramento, & ſucceſſori noſtro Regi, pro tempore exiſtenti, poſt mortem, (quæ procul abſit) Sereniſſimæ conjugis noſtræ, obſtringant: ut non teneantur, niſi nobis, & ſucceſſori noſtro Regi: caſtris ſolis cedere. neque priùs tamen cedent: quàm ſi (quod abſit) nos, vel filius noſter Sereniſſimus Rex Sigiſmundus Auguſtus, nulla prole maſculina ſucceſſivè relicta, deceſſerit. Ità enim ſolutis realiter & cum effectu ſummis, in præfatis caſtris, ac bonis ad hæc pertinentibus obligatis, (ſive per Regem: ſi eximendo eſſe poſſit: ſive per Nobiles: quibus redimendi & eximendi hac in re, vigore præſentis Statuti ac conſtitutionis noſtræ, damus & facimus poteſtatem) filiabus noſtris, ex Sereniſſima Domina Bona Regina conjuge noſtra chariſſima procreatis: ac earum ſucceſſoribus legitimis: ipſi caſtrorum Capitanei, Regi tunc temporis exiſtenti, vel Nobilibus, qui pro redemptione bonorum, ſummas pecuniarum repoſuerint, realiterque præfati Capitanei, & cæteri bonorum ſuæ Majeſtatis obligatorum præfecti, in manibus ſuis, caſtra, oppida, & villas tenebunt: quamdiu præfatæ ſummæ filiabus noſtris, & earum ſucceſſoribus, ſeu aliis quibuſvis perſonis, juxta ordinationem & diſpoſitionem Sereniſſimæ conjugis noſtræ, (ſi quam illi facere videbitur) realiter repoſitæ & perſolutæ non fuerint. Interim verò de proventibus bonorum dictorum, filiabus noſtris, & earum ſucceſſoribus, aut aliis perſonis reſpondebunt. Neque tamen bona ipſa ab eis redimi poterint priùs, quàm in matrimonium locatæ fuerint. Poſt elocationem verò, tenebitur quælibet earum ſummam ſe concernentem, vel juxta ordinationem Majeſtatis ſuæ: ſi quam (ùt præmiſſum eſt) fecerit, accipere.

Bonorum fiſci redimendorum modus. Terminus verò ad redimendum, ſex ſeptimanarum præfigi debet.

Sigiſ: Petric 1538. QUoniam circa redemptionem bonorum noſtrorum Regalium, evenire ſolet: quod tenutarii, de quorum manibus bona redimuntur, gravamina & difficultates perferre coguntur: ad quæ amovenda Statuimus: ut in redemptione bonorum noſtro-

noſtrorum Regalium, ſive ea pro menſa noſtra, ſive per quempiam alium, de conſenſu noſtro redimantur, non ſervetur deinceps areſtatio pecuniarũ, homini poſſeſſionato, ſimiliter & impoſſeſſionato, fidejuſſores pro ſe ſtatuenti. ſed ſi quiſpiam ſubditorum noſtrorum, ex illis bonis redemptis, ſe injuriam aut damnum ab eo, qui exemptus eſt, accepiſſe prætendat: pro tali injuria ſeu damno, jure terreſtri cum eo experiatur. Deinde ut ad migrandum, quod *Rumowanie* vocant, quilibet, de cujus manibus, ſive per nos, aut alium quempiam bona noſtra redimuntur, tempus ſex ſeptimanarum liberum habeat. Quo tempore licere debet exempto, omnes & ſingulas res, & bona quæcunque mobilia propria, evehere, expellere, & exportare. Præterea hujuſmodi bonorum redemptio fieri debet, in diſtrictu proprio: quando per alium, quàm per nos, redimuntur. Et terminus citationis, pro redimendis bonis, ſive per nos, ſive per quempiam alium, de conſenſu noſtro redimuntur, debet eſſe ſex ſeptimanarum: à tempore poſitionis ipſius Citationis.

Nemo evocare quempiam poſt curiam, niſi pro re fiſci Regii, debet.

IN primis occurrendo incommodo huic, nè ſubditi noſtri poſt curiam noſtram levi de cauſa citentur, Statuimus: quod Inſtigator noſter, neminem ad inſtantiam ſui citare debet, neque ad inſtantiam noſtram, ſeu ad delationem partis: tantùm pro bonis, merè ad nos pertinentibus: ùt puta perſonæ, bonis, & ſupereminentiæ noſtræ attributis. Qui verò contra hoc Statutum aliquem, pro aliis rebus, quam iis, quæ ad judicium noſtrum pertinent, Citare præſumpſerit, vel poſt curiam, vel ad Comitia: talis centum Marcarum pœnæ, parti ſuccumbet. *Sigiſ. Aug. 1557.*

In redemptione bonorum fiſci, qualiter literæ & Inſcriptiones revidendæ.

AD tollenda dubia, & controverſias ſuperfluas amovendas, quæ oriri poſſunt ex diverſitate Inſcriptionum bonorum noſtrorum, Statuimus: ut cum eadem bona redimere voluerimus, revideri debent literæ Inſcriptionum: & quæ licitè, juſtè, & legitimè inſcripta ſunt, aut contra, cognoſcatur & decernatur per Nos, & Conſiliarios noſtros. Quòd ſi quis hujuſmodi cognitione, & decreto gravatum ſe ſenſerit: liberum ſit ei cognitionem gravaminis, per Appellationem deferre, ad Conventum generalem... *Sigiſm. Cracoviæ 1507.*

§. Idem repetitur, in Titulo, LITERÆ.

An verò generaliter, vel ſpecificè, literæ & Inſcriptiones in bonis Regiis, ſint interpretandæ.

§. Idem repetitur, in Titulo, LITERÆ.

AMbiguitates abolere volentes, quæ plerumque (dum Inſcriptiones ſuper bonis Regalibus, ſeu Privilegia, coram nobis reproducuntur) emergebant, Determinamus, innitendo veteri conſvetudini, dudum practicatæ: quòd quæcunque ſpecificata, in Privilegio, vel Inſcriptione, nominatim fuerint, illa eadem tenenda ſunt. eandem ſpecificationem ſi quæ generalitas ſequitur: ad præfatam ſpecificationẽ duntaxat referenda eſt: & non ad alia. Sed ubi ſpecialis mentio, in *Privilegio*, vel Inſcriptione, de teloneo, de curru bellico, de exactione duorum groſſorum, de Statione, & Jure patronatûs facta non eſt: Juri Regio reſervatum eſſe cognoſcitur. Inſcriptiones autem, quæ generaliter fiunt: nihil ſpecificando, ſed omne dominium in perſonam transferendo, omnia in ſe complectuntur: & poſſeſſori attribuuntur. *Sigiſm. Cracoviæ. 1510.*

Privilegia publica, & privata, ſimplici interpretatione intelligenda.

PRivilegia publica & privata, non debent interpretatione aliqua, in alium, quàm ſonant ſenſum, verti: ſed ità, ut in ſuis tenoribus ſcripta ſunt, & non aliter, intelligi debent.

Bona Regalia non dislimitata, quomodo defendi debent: & Capitanei, pro injuriis, quomodo Jure conveniendi.

Casimir. in Niesżowa: & Opoki: Fol. 94. ITem statuimus: ut tenutarii bonorum mensæ nostræ Regiæ, si vicinis aut aliis hominibus injuriati fuerint, tenentur stare judicio terrestri: postquàm fuerint per injuriam passos evocati. Et si pellant pecora, aut pecudes, ad domos aut curias Regales: occasione differentiæ granicierum, aut ratione destructionis seminatorum: tenebuntur dare ad cautionem fidejussoriam, super decretum dominorum. juxta consvetudinem terræ, diutiùs observatam. Quòd si secus fecerint: luent pœnas, sicut alii Nobiles. quæ pœnæ poterint peti, & exigi ab eis, etiam in pecunijs: si quas habuerint, in bonis Regalibus inscriptas.

Sed Capitaneus pro injuriis nomine Limitum illatis, coram Rege respondebit. Post factos Limites, Rex neque Commissarios, neque Revisores dabit.

Sigis. Petrico. 1523. E 6. QUoniam impediri plerumque solent, & differri limites, inter bona nostra Regalia, & bona incolarum Regni nostri, tam Spiritualium quàm Secularium, Statuimus: ut Capitanei, & tenutarii, nullis injuriis afficiant subditos nostros, ratione limitum. & si quis illorum hoc fecerit: ex officio Capitaneali coram nobis respondebit. Nos verò deputabimus Commissarios nostros, qui facient limites: ac illorum judicium, inhibitionibus nostris non impediemus. Assessores seu Commissarios, nec etiam Revisores, post factos limites designabimus.

Capitanei itaque quando ex officio suo aliquid committunt, aut quando modum in defensione bonorum Regalium excedunt, coram Regia Majestate, vel in loco competenti respondeant: post limitationemque factam, si in fundo Nobilis, injuriam intulerint, eidem damna rependent.

Sigis. Petri. 1532. CApitanei locorum, de injuriis, vicinis suis, vel Capitaneatus sui subditis illatis, respondere tum demum coram nobis debebunt: quando ex officio suo aliquid admiserint: vel in tuendis bonis nostris modum excesserint. Si quid verò ut privati commiserint: in foro competenti cuilibet respondere, de se querenti, tenebuntur. Præterea si etiam Capitanei nostri, sub prætextu defensionis bonorum nostrorum, gravem alicui subdito nostro, in ejus bonis, injuriam intulerint: & posthac, cùm bona nostra à bonis subditorum nostrorum limitabuntur, deprehensum fuerit: Capitaneum nostrum, in his bonis, quæ non erant nostra, sed ejusdem subditi nostri, injuriam aut damnum illi intulisse: is ipse Capitaneus, damnum à se, Nobili & subdito nostro in ejus bonis factum, resarcire teneatur.

Capitanei bona Regalia defendant, usque ad dislimitationes.

Sigism. Cracoviæ 1539. COnstituimus: nè deinceps Præfecti arcium, & civitatum nostrarum, sed soli Nobiles Commissiones obtineant, ad fines terminandos. ità tamen, ut nihilominus Præfectis, seu Capitaneis nostris (sicut veteri more receptum est: & Statutô cavetur) liceat bona nostra defendere, ad declarationem usque finium.

In primisq; bona, ad procurationem generalem Cracoviensem spectantia, nè obligentur.

Vladisl. Jagello. 1540. Fol. 84. VLadislaus Jagello, Dei gratiâ Rex Poloniæ, Litvaniæque Princeps supremus. dominus & hæres Russiæ &c. ac electus Regni Ungariæ, Significamus tenore præsentium, quibus expedit, universis: Quomodo debita animadversione, hujus Regni nostri dicti Poloniæ beneficia (in quo & educati, & Regii honoris culmine insigniti sumus) in animo revolventes: volentesque ipsa beneficia, de ipso Regno suscepta, omnî curâ, ipsi Regno & Coronæ Poloniæ, statutum & stabilimentum procurantes refundere: quod maximè tunc videmur agere: cùm ipsius Regni bona, & possessiones, in libero, & inobligato ordine & statu, ùt possumus, præservamus:

Igitur promisimus, spopondimus: ac in verbo nostro Regio promittimus, spondemus, & præsentis nostri patrociniô scripti nos obligamus: omnia bona, possessiones, civitates, castra, oppida, villas, molendina, piscinas, lacus, & alia bona, quibuscunque specialibus vocitentur nominibus, seu vocabulis, quæ ad præsens & hactenus ad procurationem Cracoviensem generalem spectant & pertinent, propter Regni nostri sæpè fati Poloniæ necessitatem, & firmum ipsius stabilimentum, in libera conservantia & inobligata, servare, stare, tenere, & habere volumus. ità quòd nulli hominum, cujuscunque status aut conditionis & præeminentiæ fuerint, dicta bona vel eorum aliquid, quæ ad procurationem Cracoviensem generalem ad hactenus pertinent, ità ùt præfertur, inobligata conservabimus: & libera, pro hujus Reipubl. & Regni Poloniæ statu profectu conservando, stare promittimus: harum, quibus Sigillum nostrum est subappensum, testimonio literarum. Datum Cracoviæ, Sabbato proximo ante Dominicam Judica: Anno Domini. 1440.

Terra etiam Sandomirien. ampliùs nè obligetur.

CAsimirus, Dei gratiâ Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, Russiæ, Prussiæque Dominus & Hæres &c. Significamus tenore præsentium, quibus expedit, universis, tam præsentibus quàm futuris: Quomodo attendentes fidei constantiam, & eximiæ affectionis, in nos, & Remp. Regni nostri devotionem, per Magnificum Joannem de Rythwiany, Palatinum Cracoviensem, militem, & Consiliarium nostrum sincerè dilectum, rara & singulari liberalitate monstratam, per quam Joannes ipse Palatinus, & voluntatem germani sui olim Derslai, Castellani Cracoviensis, & Capitanei Sandomiriensis, impleturus: & benevolentiam propriam, erga nostram personam primùm, deinde erga Remp. Regni nostri, & zelum singularem ostensurus: Terram Sandomiriensem, cum castro, civitate, cæterisque oppidis, & villis, teloniis, pontalibus, & universis censibus, proventibus, & introitibus, ad illam quoquomodo pertinentibus: relaxando & dimittendo, simpliciter & nudè, notabiles pecuniarum summas: quas à nobis, & germano nostro, Domino Vladislao Ungariæ & Poloniæ Rege, in dicta terra Sandomiriensi, castro, civitate, oppidis, & villis, uterque eorum habebat obligatas, & inscriptas. Literas quoque diversas nostras, & præfati germani nostri Domini Vladislai Regis (in quibus Inscriptio & obligatio præfatarum summarum, cum causis & respectibus, denotata & expressa ad liquidũ continebatur) in potestatem nostram, per manus Venerabilis Domini Stanislai de Kurzozwiaki, Regni nostri Vicecancellarii, restituit: de terra quoque prædicta Sandomiriensi, castro, civitate, oppidis, & villis, effectualiter & ad integrum, nihil sibi aut successoribus suis Juris, proprietatis, & dominii, in eisdem relinquendo, excesserit: spontanea, ultronea, & mera sua voluntate: pro Regni sui augmento, & profectu. Nè itaque casû aliquo sinistro (quod Deus auferat) vel eventu, voluntatem suam optimam, in augmentum Regni nostri & Reip. ordinatam, contingat quoquomodo infringi, vel deformari: tenore præsentium, in verbo nostro Regio promittimus, pollicemur: & nos fide bona astringimus, inscribimus, & obligamus: Quòd præfatam terram Sandomirien. castrum, civitatem, oppida, & villas, in toto, vel in parte, per ipsum Joannem Palatinum nobis resignatam & donatam, nulli hominum cujuscunque conditionis, statûs, vel eminentiæ, in quacunque nostra & Regni nostri necessitate, eventu, vel successu, casu, infeudabimus, inscribemus, vendemus, donabimus, obligabimus, locabimus ad tempus, & ad vitam in perpetuum: vel aliàs quoquomodo. nec aliquam summam pecuniarum, parvam aut magnam, etiam ad extenuationem, arrendationem, vel locationem, aut sub nomine extenuationis arrendæ vel locationis, in eadem terra: & castro, civitate, oppidis, & villis aut aliquo præmissorum, in parte, vel in toto inscribemus, vel inscribi consentiemus: scienter vel ignoranter, directè vel indirectè, vel quavis exquisita causa, occasione,

Casimirus tertius Fol. 85.

vel colore. Omnes tamen occasiones, colores, artes, causas, calliditates, fraudes, ingenia, quacunque subtilitate excogitatas, scriptas, vel interpositas, nulli hominũ, cujuscunque conditionis, statûs, sexûs, vel præeminentiæ existat, qui contra nostram ordinationem in toto vel in parte excesserit, aut illi contravenerit, aut illam violaverit, volumus in aliquo suffragari: aut in excusationem, vel purgationem sui sceleris, suæque prævaricationis, pœnæ, & reatûs, trahi. Si autem præsenti nostræ promissioni, pollicitationi, astrictioni, inscriptioni, vel obligationi contravenerimus, & eam violaverimus, in toto, vel in parte: & aliquam infeudationem, inscriptionẽ, donationem, venditionem, & obligationem, de dicta terra Sandomiriensi, ejusque castro, civitate, oppidis, & villis, censibus, teloniis, & quibuscunque ejus redditibus, fecerimus: extunc talem infeudationem volumus, & decernimus esse cassam, & irritam: nec ullum unquam posse obtinere robur: velut eam, quæ in damnum Reipub. Regni nostri procederet, læsionem, & offensam. Sed & personam, cujuscunque status, & conditionis existeret, quæ inscriptionem & infeudationem, super dicta terra Sandomirien. castro, civitate, oppidis, & villis, à nobis vel successoribus nostris susciperet, læsæ Majestatis, læsæque Reipub. eam esse decernimus: nostrumque ac Regni Poloniæ publicum hostem, & fraudatorem declaramus: habebimusq; facultatem nos, & successores nostri, quin & Consiliarii, Regni nostri habebunt hominem tam impium & ambitiosum, à præfata terra Sandomirien. castro, civitate, oppidis, & villis, aut parte earum, quamcunque occupaverit, absque omni Jure, & strepitu judicii, amovendi, & expellendi: tanquam communis boni hostem, & perturbatorem. In cujus rei testimonium, Sigillum nostrum præsentibus est subappensum. Actum in Conventione generali Petricoviensi, Feriâ quintâ ante dominicam Esto mihi: Annô Domini 1478. præsentibus Reverendissimo & Reverendis in Christo patribus, dominis, Jacobo sanctæ Gnesnen. Ecclesiæ Archiepiscopo, & Primate: Sbigneo Vladislaviensi, & Andrea Varmien. Episcopis: necnon Magnificis & Generosis, Mathia de Bnin Posnanien. Jacobo de Dambno Sandomirien, Nicolao de Kutno Lancicien. Palatinis: Joanne de Ostrorog Posnanien. Bartholomæo de Iwánowice Calissien. Petro Dunin de Prawkowice Siradien. Castellanis: cæterisque Dignitariis, & Officialibus Regni nostri, & Curiensibus quàm pluribus. Datum per manus venerabilis Stanislai de Kurzozwiaki, Regni Poloniæ Vicecancellarii.

Imò amittat pecuniam: qui eam dederit, super terras Principales: in quibus sunt Capitaneatus.

Casimir. tertius in Nieszowa 1454. Fol. xciii.

ITem, cùm bona & possessiones mensæ nostræ Regalis, nedum pro persona nostra, sed & pro tuitione & conservatione Regni totius, sunt à principio ordinata, Pollicemur: quòd non ponemus in obligationem, pro pecuniis, castra, & terras principales, seu capitales: in quibus Capitaneatus consistunt. & si quis, à nobis, hujusmodi terras, aut castra, sic in obligationem receperit: pecunias per eum datas, eo ipso amittat.

Itaque bona Regalia, si necessitas Reip. urgeat, non alibi quàm in Conventione generali, cum assensu Consiliariorum, sunt inscribenda: idque semper cum extenuatione. alioquin, honoris & pecuniæ amissionis pœnam, secus faciens feret.

Alexander Rex Petricoviæ 1504. Fol. cxiiii.

QUoniam de bonis mensæ Regalis, Status Regius etiam consvevit specialem habere provisionem: & illis non habitis, necessariò status Majestatis Regiæ publicis auxiliis deberet sustentari: tot verò onera, in Regno contingunt ferenda, ut etiam publicis auxiliis, impossibile esset satisfacere: & providendo statui Regio, & necessitatibus occurrentibus: Ut igitur successivè evinci omnia valeant bona mensæ Regiæ, statutum est: & per Majestatem Regiam approbatum esse debet: Quòd bona Regalia, dum eximentur, vel, si quopiam modo devolventur ad Regiam Majestatem,

tem,

tem, ampliùs non impignorabuntur: neque donabuntur per Majeſtatem Regiam, niſi in generali Conventione, pro Reip. neceſſitate, Conſiliarii conſentirent: obliganda, donanda, vel inſcribenda. Propterea quòd Regia Majeſtas nemini ampliùs, ad ſummas priores, in bonis Regalibus adſcribet quidquam. Et ſi Inſcriptionem fieri contingat, etiam in genarali Conventione dominis Conſiliariis conſentientibus: nihilominus perpetuò obſervandum decretum ſit: Quòd nemini aliqua bona menſæ Regalis Majeſtas Regia deberet inſcribere: abſque conditione extenuationis. Qui verò contra præſens Statutum, pecuniam ſuper bona Regalia dederit: ille perdet & honorem, & pecuniam, quam habet inſcriptam.

B O V E S.

Ne quis vi boves alienos rècipiat.

CUm alicui quatuor boves ſint recepti violenter: & de hujuſmodi violentia, fecerit proteſtationem: volumus, quòd pro hujuſmodi negligentia boum, & laborum, pro qualibet ſeptimana, quatuor Scotos, damnum & injuriam paſſo, cum pœna *Piątnadzieſta*, & Judicio aliam ſimilem pœnam, ſolvere illator injuriæ teneatur.

CaſimMag. Viſlic 1368. Fol. 28.

§. In pignoratione Boum, quomodò ſit procedendum: Vide in Titulo, PIGNORATIO. fol. 212.

B U R G R A B I I.

Burgrabii & Judices Capitaneorum, ſint poſſeſſionati.

CUm novæ & antiquæ Conſtitutiones decernant, Dignitarios & Officiales terrarum, illis poſſeſſionatos eſſe debere: ubi Dignitates, & Officia obtinent: de Judicibus tamen, & Burgrabiis Capitaneorum, non videtur quidquam hactenus eſſe conſtitutum: Quapropter decernimus, quòd Judices, & Burgrabii ſint poſſeſſionati, in illis terris: in quibus, à ſuis Capitaneis conſtituti, officia exercent.

Sigiſmun: Craco: 1507.

Burgrabii & Judices, itinerantes defendant.

DEcernimus: quòd Judices & Burgrabii, ipſos terrigenas & ſubditos noſtros, itinerumque, ac itinerantium ſecuritatem, juxta Juris formam, à violentiis injuriantium defendant. ad ſolutionem verò pœnarum, quæ ex Judicio debentur, eoſdem compellant.

Sigiſmun. Craco. 1507. Fol. 6.

Burgrabii, ſeu tenutarii Caſtrorum, coram Officialibus Regni reſpondeant.

DEcernimus: quòd ipſi Burgrabii, ſeu rectores Caſtrorum, & homines ipſorum, coram Capitaneis, Judicibus, Subjudicibus Regni prædicti, qui pro tempore fuerint citati, compareant: & reſpondeant, de ſe querulantibus: prout cæteri Nobiles, & homines quicunque Regni prædicti. dummodo cauſa, ultionis ſangvinem non requirat. cujus cognitionem, pro Nobis, & noſtris ſucceſſoribus, reſervamus ſpecialiter.

Ex Privilegio Lud: Caſſoviæ 1374 Fol. 41.

CALUMNIA Et CALUMNIATOR.

ITem cùm omnis regula Juris viam præcludat calumniis, Statuendum cenſuimus: quòd ſi contigerit, ut cuipiam objiceretur calumnia: calumniatorque ab antiquo nuncupetur: quia ſcilicet procuravit, aut procurat cauſam calumnioſam: ipſe calumniator, luet calumniato, cū ſe purgaverit, pænam trium Marcarum: & Judicio trium. Talis autem purgatio ipſis calumniatoribus, duntaxat tribus vicibus eſt indicenda. Cùm verò quarta vice quis culpatus fuerit, de opere calumniæ: ampliùs ad expurgationem admitti non debet. ſed ſi convictus fuerit: pro ſuo ſcelere, nares ſibi præcidi debent, ad inſtar equi caſtrati. & eo ipſo, honore ſit privatus: nec Jure Nobilium perampliùs, aut eodem aliquatenus tueri poteſt.

Caſimirus in Nieſzowa 1454. fol 94

Calumniatoriæ Citationes.

Casimir. in Korczyn 1451. fol. 88

ITem volumus & decernimus: quòd calumniatrices & falsæ citationes, ac inordinatæ, locum in Judiciis non habeant. pro quibus, juxta qualitatem excessûs, Dignitarii Judicio præsidentes, habebunt facultatem eosdem calumniatores, & falsas & inordinatas citationes, puniendi, corrigendi, & mutilandi.

Calumniatoria Citatio.

Sigis. Aug. 1550.

TAmetsi contra Citationes calumniatorias, quæ vehementer increbuerunt, sint leges editæ: quia tamen in hoc dubitatum fuit, ubinam tales Citationes deberent cognosci: quam quidem dubitationem nos præcidere volentes, ità constituimus: Quia pro talibus Citationibus non alibi cognoscendum est: nisi apud illud Judiciū, vel Officium, apud quod producentur. Nihilominus duntaxat eo tempore, cùm pars hæc injuria gravata, eo nomine actionem instituere volet, Appellatio, seu Motio ad nos procedere debet.

Si quis calumniosè citaverit aliquem, pro invasione domestica.

Joan. Alb. Fol. CVI.

CUm quispiam personam justam & innocentem, pro invasione domûs calumniosè culpaverit: exindeque cùm inculpatus deputaretur, turri recludendus: in tali casu, Nos & successores nostri, priusquam ad deputandum in turri festinaverimus, scrutabimur, & scrutabuntur: scireque debebimus, & debebunt, veram positionem rei, culpæ, & calumniatoris. quo in calumnia comperto, Nos talem, ex debito auctoritatis nostræ, infamem pronuntiabimus: & insuper in facie cauterisari demandabimus.

§. Calumnians mulier quempiam, de vi sibi illata: Vide in Titulo, VIRGO.

CAMERARII.

Camerarii, Palatini, & Succamerarii, Judiciis olim præsidebant, in terminis particularibus. qui alienas causas nè procurent.

Vladisl. Jagello Craco. & Vartæ 1423. Fol: 45.

IN Terminis particularibus, Camerarii Judicum & Subjudicum, item alii duo Camerarii, videlicet Palatini & Succamerarii, sunt eligendi: ac per eosdem ad illos adjungendi: sine quibus Judex & Subjudex, & Camerarii eorum, non habeant judicandi facultatem. Prædicti etiam Camerarii, seu Officiales Judicii sic locandi, non debebunt alias causas, nisi proprias, procurare: vel ad procurandum se de Judicio levare.

Judices non per Camerarios, sed per se Judiciis præsideant.

Casim. tertius in Korczyn 1451. Fol. 88.

ITem decernimus: quòd Judices & Subjudices propriis in personis, & non per Camerarios, Judiciis tenebuntur præsidere.

§. De Camerariorum Sententia redarguta: Vide in Titulo, CASTELLANUS.

§. Camerarii Judicium suum exercere possunt, etiam in absentia eorum, qui interesse debeant: Vide in Titulo, JUDICIUM.

§. Camerariorum, vices Succamerariorū in limitibus obeuntium, quod salarium sit: Vide in Titulo SUCCAMERARIUS.

CANCELLARIA.

A Citatione Regali, in Cancellaria nihil detur, nihil etiam accipiatur.

Sigis. Petricoviæ 1511. Fol. 16.

ITem nè prædicti nostri subditi, in Cancellaria nostra, à Notariis plùs justô graventur, Decernimus: quòd deinceps à Citationibus nihil accipiatur.

Prælati, ex Cancellariis & Vicecancellariis sint.

Alexander Petric. 1504 Fol. 113.

CAncellarii & Vicecancellarii expectantes erunt primi, Archiepiscopatuū, Episcopatuum, Prælaturarum, & aliarum Dignitatum, & Beneficiorum, proximè ac primò vacaturorum.

Of-

Officia Cancellariæ Rex, in Conventione generali conferre debet.

OFficia Cancellariæ, Rex de cætero conferre debeat, cum consilio Consiliariorũ, in Conventione generali. *Alexander in Radom. Fol. 113.*

Attamen Sigismundus promotionem Cancellarii, & Vicecancellarii, & Secretarii Majoris, in sua reliquit potestate.

ITem in Statuto Alexandri Regis, quod est de Cancellario & de Vicecancellario Regni, de Prælaturis, & Dignitatibus vacantibus, providendo Volumus & decernimus: ut habeatur per Nos, & successores nostros, debita ratio laborum, & servitutis eorum. in nostro tamen arbitrio, & successorum nostrorum reponimus: ut pro meritis, & virtute uniuscujusque, liberum sit nobis, offerente se nobis opportunitate, prout videbitur Reip. expedire, unumquenque ad statum & conditionem altiorem promovere. Quam moderationem, etiam ad Statutum de Secretario primo, seu Majore, referimus. *Sigis. Cracov. 1507. A 2.*

Cancellarius & Vicecancellarius, pari autoritate sint.

CAncellarii autem & Vicecancellarii officia, à modo officii autoritate, executione, expeditione, & consvetudine sic ordinabuntur: quòd censeantur invicem copulata esse. *Alexan. Petrico: 1504 Fol. 113.*

Cancellarius & Vicecancellarius, literas contrarias Juri nè dent.

CAncellarius & Vicecancellarius, literas super donationibus, & Inscriptionibus bonorum nemini dent aliter: quàm Constitutiones Regni continent. Literæ autem, Juri contrariæ intelligantur, Inhibitiones ad Judicia: quæ emanant absque necessitate Reipubl. Item Commissiones inter personas: nisi granicierum divisionis, vel de consensu partium essent. Item liberationes ab expeditione bellica. *Alexan. Petrico: 1504. Fol. 113.*

Causas Teutonicas Cancellarii & Referendarii quoque audient. quas simul etiam Regi referant.

QUia in Judiciis Teutonicalibus, multas causas Nobilitas habere solet: Cùm ergo tales causæ obvenient: tum eas cum Consiliariis, qui circa nos tunc præsentes fuerint, judicabimus atque absolvemus. Cancellariæ verò Officiales, cum Referendariis, audient easdem: & partibus præsentibus nobis referent. *Sigis. Aug. Petric. 1550*

Libri seu Regestra Cancellariæ, ad probationem super bona, nihil valeant.

QUoniam magnô detrimentô afficerentur permulti Regni nostri subditi: ubi libri, seu Regestra Cancellariæ, quibus magni momenti Privilegia, & alia hominum Jura, & munimenta fideliter inscripta sunt, suspecta aut fide carentia censeri debeant: sicuti hactenus, pro varietate opinionum, putatum est: & ab aliquibus desideratum, ut abolerentur, & cassarentur: Nos itaque volentes quosdam metu, non admodum necessario, liberare, in præsenti Conventu decrevimus: Neminem ex subditis nostris debere, aut posse inquietari, molestari, aut etiam periclitari, super bonis quibuscunque: quæ per literas, ex libris Cancellariæ nostræ sumptas & descriptas, quòd fuerint Regalia, probari possent. Tales enim literas, quò ad eum effectum, molestandi aliquem ex subditis nostris, nullius roboris & momenti esse volumus, & decernimus. *Sigis. Petri. 1538. B 3.*

Libris verò Cancellariæ quid est inscribendum, & si quis literas è Regestris Cancellariæ extractas, iisdem Regestris comprobare non poterit, propter vetustatem easdem Juramento comprobabit.

CÆterum ut deinceps futuris temporibus libri ipsi Cancellariæ nostræ, tantò diligentiùs & scribantur, & serventur, Volumus & firmiter decernimus: Ut Cancella- *Sigis. Petric. 1538. Ibidẽ.*

cellarius & Vicecancellarius Regni nostri, ipsi soli libros eosdem, in sua custodia diligenter adservent: habeantque semper unum, vel duos Notarios, vel scribas juratos: qui omnia *Privilegia*, decreta, recognitiones, & alia quæ ad necessitates & securitates hominum coram nobis fiunt, & sub Sigillis nostris conceduntur, sincerè & fideliter, in libros hujusmodi seu Regestra, deinceps inscribant. Quòd si aliquis subditorum nostrorum, casu aliquo adverso aut fortuito, literas à nobis emanatas, & libris Cancellariæ nostræ inscriptas, perdiderit, amiserit, aut alioquin vitiatas habuerit: Officiales Cancellariæ nostræ tenebuntur, & debebunt, omnibus talibus, cùm petierint, sine ulla difficultate & renitentia, alias literas ex libris nostris, non mutato priori tenore descriptas, sub Sigillo dare, & extradere. verùm ubi literæ, ex libris Cancellariæ extractæ, allegarentur suspectæ: Regestrisque seu libris Cancellariæ comprobari, propter antiquitatem, non possent: tum Juramentô producentis, ut moris est, comprobari debent.

Taxa literarum Cancellariæ.

Sigism. Petrico: 1511. Fol. 16. ITem nè prædicti nostri subditi, in Cancellaria nostra, à Notariis plùs justô gravent ur, Decernimus: Quòd deinceps, à Citationibus nihil accipiatur: à Procuratorio, tres Grossi: à literis Commissionis, cum Mandato, decem Grossi: à literis Consensûs, super bona nostra Regia, duo Floreni. ab aliis verò Inscriptionibus cõmunibus, duæ Sexagenæ. Item à quibuslibet literis clausis, sex grossi: à literis perpetuis, in pargameno, cum serico, Sexagenæ quinque solvantur. Prædictam autem taxam literarum nostrarum observandam decrevimus, favore Nobilitatis Regni nostri: quam in hoc, speciali prærogativa condonare voluimus. Cives verò, Judæi, & homines externi, solvent literas: juxta arbitrium & voluntatem Cancellariæ nostræ.

Ut in Cancellariatu, & Vicecancellariatu Regni, alter sit Spiritualis, alter Secularis.

Sigism. 1507 Folio 4. PEtitionibus Baronum & Nobilium Regni nostri annuentes perpetuô Decrevimus Statutô: ut in futurum, in Cancellariatûs & Vicecancellariatûs officiis, cùm aliquod eorum vacare contigerit, Nos & successores nostri, ad unum ex illis Spiritualem personam: & ad aliud, Secularem præficere debeamus. propter actiones: quæ interdum tales eveniunt: quod Spirituali personæ, earum executionem committi non convenit. *Cancellaria taxam literarum nè excedat.*

Sigism. Aug Petricoviæ. 1550. CAvendo, nè Nobilitas gravaretur, circa receptionem & scriptionem quarumcunque literarum, Renovamus Statutum: ut Cancellaria conservet se, juxta hoc ipsum Statutum Serenissimi olim Parentis nostri, de eo conditum.

Cancellariatus, Vicecancellariatus, Marschalcatus, de quibuscunque terris.

Casimir. tertius 1459. Folio 93. CAncellariatum, Vicecancellariatum, Marschalcatum, & alia Officia curiæ, distribuemus viris idoneis: sive fuerint de terris Majoris *Poloniæ*: sive Cracoviæ, aliàs Minoris Poloniæ.

Cancellarii, & Vicecancellarii, tam Spirituales quàm Seculares, dignitates cum Sigillo tenere non possunt.

Alexan. Rex Folio 113. ITem Cancellarius & Vicecancellarius, post pacificam assecutionem cujuscunque, Gnesnensis, Cracoviensis, Vladislaviensis, Posnaniensis, Varmiensis, aut Plocensis, Ecclesiarum Episcopatum, tenebitur Officium resignare. & parìmodô de Secularibus istud Officialibus intelligatur: ut & ipsi, Palatinatu aut Castellanatu assecuto, Officio cedant: illudque Rex de cætero conferre debeat, cum consilio Consiliariorum, in Conventione generali.

CAPITANEI.

Capitanei sint possessionati.

Sigis. Petrico. 1519. Fol. 22. CApitanei, & eorum officiales, sint in terris, ubi ipsa Officia gerunt, possessionati: juxta antiquum Statutum. alioquin, suis Officiis per Nos privari debebunt.

Capi-

Capitanei, & Vicecapitanei, & Judices, sint possessionati.

CApitanei, & Vicecapitanei, & Judices Castrenses, sint possessionati: sub pœna amissionis Officiorum Capitanealium. contra quos Capitaneos, & Vicecapitaneos, & Judices, similiter etiam Nuncii illius terræ instigare debent, ac tenebuntur. *Sigism. Cracoviæ 1543.*

Pœna Capitaneorum negligentium.

UT Officiales & Dignitarii diligentiùs intendant executioni, & Judiciorum, & administrationum eis incumbentium, innitendo prioribus Constitutionibus Decrevimus: ut quotiens Capitanei, in exequendis iis, quæ ad ipsorum officium pertinent, negligentes reperti fuerint, si in obligatione bona Capitaneatuum suorum teneant, puniantur pœnâ centum Marcarum, de eorum summa eis defalcandarum. Si autem in liberis bonis Capitanei extiterint: privatione officii Capitaneatûs volumus esse puniendos. *Sigism. Cracoviæ 1597. Fol. 3.*

Quatuor articulos Capitaneus, seu ejus Judex judicabit.

REIatum est nobis: quòd Capitanei nostrarum terrarum, cōmuniter causas quascunque, quæ minimè ad eos dignoscuntur pertinere, judicant, sententiant, & discernunt. Volentes igitur imponere eis modum judicandi, Decernimus: Quòd Capitanei terrarum nostrarum non debeant alias causas, præter infra scriptos articulos, judicare: scilicet pro violentia fœminarum: pro deprædatione stratæ publicæ: pro incendio, & immissione ignis: pro violenta invasione domicilii alicujus. aliarum autem causarum minimè judicandi habeant facultatem. *Jagello Cracoviæ 1423. Fol. 45.*

De eodem, quòd quatuor articulos Capitaneus judicat.

ITem Statuimus: quòd Capitanei nostri non judicent indistinctè, præterquam quatuor articulos: pro concussione viæ Regiæ, ubi mercatoribus violentia infertur: pro incendio: pro invasione domûs, violenta manu: & oppressione fœminarum. *Casimir. in Nieszowa: 1454. fol. 93*

De eisdem quatuor articulis, juxta Statutum Niessoviense judicandis.

ITem ad tollendum nonnullorum Capitaneorum abusus, Decrevimus: ut ipsi Capitanei judicent duntaxat articulos quatuor, in Privilegio præinserto descriptos. *Albert. Petric. 1496. Folio 97.*

Alioquin, nullitas sit Judicii Capitanei: si quid ultra quatuor articulos judicaverit.

ET nihilominus, si quid ultra articulos quatuor judicarent, id irritum & inane esse volumus, & decernimus. *Idem Rex. Folio 97.*

In causis, à Judicio Capitaneorum alienis, impune non paretur, vel terminus prorogatur:

VOlumus & statuimus: ut Capitanei, præter articulos in Statuto expressos, nullas alias causas judicent: etiamsi quis, vel non comparuerit: vel ex ignorantia, jurisdictionem Capitanei prorogaverit. Et si quid in contrarium fecerint: eorum Judicium nullitatis vitio cassetur. *Sigis. Craco. 1532: B 1.*

Capitaneus ergo, de violationibus virginum, & oppressione viduarum, & maritatarum judicet.

QUicunque itaque virgini, seu viduæ, vel conjugatæ, in campo, sylva, domo, aut ubicunque opprimendo violentiam fecerit: & virgo, seu mulier, evadens violentiam oppressoris, si infra triduum, ad villam viciniorem veniens, seu in villa existens, ad vicinos clamaverit: plorando, vel lacrymando, narrandoque sibi violentiam esse illatam: & signa oppressionis in ea apparuerint manifesta: & subsequenter juraverit: in gratia Nostra, amicorumque ejus, idem oppressor existat. & hoc, si de *Casim. Visliciæ. 1368. Fol. 34.*

ejus clamore, dicti villani fuerint protestati. Si verò virgo, de oppressione aliquem accusaverit calumniosè: & in ea signa non apparuerint oppressionis: extunc is, quē accusavit, cum sex conditionis suæ hominibus, se expurgabit: ipsa calumniatrix, cujuscunque status, & conditionis existat, pœnâ debitâ castigetur.

Capitanei itaq; judicent terminos in sex hebdomadis, ante unam hebdomadam publicè prædicentes.

Casimirus in Nieszowa 1454. fol. 92 ITem statuimus: quod Capitanei nostri judicia sua non judicent, in arctiori tempore, nisi in sex hebdomadis: quodque antehac ipsorum Judicia hujusmodi ante unam septimanam præconisentur, & proclamentur: locusque tali Judicio publicè designetur.

Capitanei & tenutarii, Nobilitati in limitibus vim non inferant.

Sigis. 1519. Folio 22. CApitanei & tenutarii bonorum nostrorum, violentias Nobilitati in limitibus non inferant: nec eosdem limites, per Commissarios nostros factos, vî destruant.

De eodem: quòd Capitanei in sex hebdomadis judicent Judicia. & si illos abesse, ex justa causa contigerit: possessionatos Judices substituant pro se: sub privatione Officii.

Alber. Petricoviæ 1496. Folio 97. HÆc autem Judicia celebrabunt (Capitanei) in sex septimanis: quibus personaliter intersint. & quotiens non interessent: constituent Nobilem Judicem possessionatum, in eodem Capitaneatu domicilium habentem, causasque & judicia discernere scientem. Quod faciant, sub privatione Capitaneatûs. cui pœnæ subjicientur, quotiescunque causa quacunque privata impediti, Judiciis non interessent. excepto, quod propter necessitates, aut actiones Reipubl. vel nostras, interesse non valerent.

Capitanei, non privatis, sed in consvetis ac publicis locis, judicabunt: sub pœna nullitatis.

Albertus Petrico. 1497. Fol. 97. ITem ad tollendum nonnullorum Capitaneorum abusus, dum videlicet relictis Capitaneatuum locis consvetis, in quibus Judicia exercere consveverunt, nonnunquam tribunalia Judiciorum suorum, in locis ab officio ipsorum alienis constituunt, Decrevimus & statuimus: Ut ipsi Capitanei terrarum, ac districtu, non in aliis judicent locis, quàm Capitaneatuum propriis: aliàs in quibus Judicia esse consveverunt. articulos tamen duntaxat, in Privilegio Juris communis descriptos.

Alioquin, nullitas est judicii Capitanealis: si quid vel non in tempore, vel non in loco judicaverit.

Albert. 1496 Folio 97. ET nihilominus, si quid ultra articulos quatuor, aut in aliis temporibus, & locis inconsvetis judicarent: id irritum, & inane esse volumus, & decernimus.

Cùm autem criminales ferè causas Capitaneus judicet: quisque pro recenti crimine, infra annum & sex hebdomadas actionem intentet.

Alexander in Radom. 1505. Folio 116. QVerebantur subditi nostri Majoris Poloniæ, præsertim de Capitaneatu Posnaniensi, Citationibus Capitanei se vehementer gravari. Quamobrem decrevimus: Quòd ad Capitaneum citari nemo debet, nisi pro recenti crimine. Tempus autem recentis criminis sit, annus, & sex hebdomadæ.

Ut Rex, ità Capitaneus, potest Ministerialem dare ad citandum.

Casimirus Visliciæ 1368. Fol. 37 DEcernimus etiam declarando: quòd Nos, vel Capitaneus noster, vel Palatinus, vel Judex, vel Subjudex, vel Officialis, qui dicitur *Woźny*, habeant facultatem dandi Ministerialem ad citandum.

Capitaneus tantùm Jure victos, ad solutionem pœnarum compellat.

CApitanei, ipsorumque Judices, & Burgrabii, ad solutionem pœnarum, quæ ex Judicato debentur, terrigenas & subditos nostros compellant. *Sigismun. Craco. 1507. Fol. 6.*

§. Qua pœna puniuntur Capitanei negligentes, in exequenda re judicata: Vide, in Titulo, PROCESSUS JURIS.

§. Olim Capitaneus Commissarios, sumptibûs & expensîs Regiîs sustentabat: Vide in Titulo, COMMISSARII.

§. Capitanei, non exequentes Constitutiones Palatini, in pretio rerum venalium, si liberos Capitaneatus habent: illis priventur. si illiberos: centum Marcis puniantur: Vide in Titulo, PALATINUS.

Capitanei, ad limites faciendos venire negligentes, viginti octo Marcis puniantur.

ITem quia ex querelis Nobilitatis accepimus, multos damnis affici negligentiâ Capitaneorum, & tenutariorum bonorum nostrorum: qui per Judices Commissarios accersiti, ad limitanda bona nostra, cum bonis prædictæ Nobilitatis, venire recusant. Huic igitur incommodo occurrere volentes, Statuimus: ut si deinceps Capitanei, vel tenutarii nostri, accersiti venire neglexerint, ad eosdem limites faciendos pœnâ viginti octo Marcarum, per Nos puniantur. quarum medietas, parti: reliqua nobis, & successoribus nostris, cedere debet. *Sigis. Petricoviæ 1511. Fol. 20.*

§. De defensione limitum per Capitaneos, & injuriis, ratione eorundem illatis: Vide in Titulo, BONA REGALIA.

§. Capitanei, excommunicatos non punientes, censurîs Ecclesiasticîs puniantur: Vide in Titulo, PRIVILEGIUM.

§. Juramentum Capitaneorum: Vide in Titulo, JURAMENTUM.

Impossessionatos Capitaneus judicabit: Vide Titulo, IMPOSSESSIONATI.

§. Capitaneus stipendiatos milites, damna inferentes, ad satisfactionem compellat: Vide in Titulo, STIPENDIATI.

§. Coram Capitaneo non est terminus peremptorius: Vide in Titulo. TERMINUS.

§. Palatinus & Castellanus, in Capitaneatu præfici non potest: præter Palatinum Cracoviensem: Vide in Titulo, PALATINUS.

CARDINALATUS.

Ecclesia Gnesnensis præponitur Cracoviensi. Cardinalatus, & Legationes, non ambiantur: quodq; alternatim Archiepiscopus & Cardinalis, ad consilium accedebant.

ALexander Significamus: quia Reverendissimus in Christo Pater, dominus Andreas Roza, Archiepiscopus Gnesnensis, & Regni nostri Primas, in præsentia Consiliariorum, & Prælatorum, Spiritualium & Secularium, suas nobis porrexit petitiones: ut ex Regestris Cancellariæ, Serenissimi olim Casimiri Regis Poloniæ, patris prædecessorisque nostri, Privilegium ad Ecclesiam Gnesnensem pertinens, per ipsam olim paternam Majestatem Regiam donatum atque concessum, transcribere, illudque innovare & confirmare dignaremur. cujus sequitur tenor. *Alexan. Rex 1451.*

Casimirus Significamus tenore præsentium, quibus expedit universis, præsentibus & futuris: Quòd cùm inter terras nostras Regni Poloniæ, & subditos earum, non modica orta esset differentia, disceptatioque non mediocris fieret: de & super Cardinalatu Reverendissimi in Christo patris, domini Sbignei Episcopi Cracoviensis: propter quam etiam Resp. Regni ipsius dissolvebatur, & complurima incommoda capiebat: Nos tandem talem differentiam disceptionesque, prout ex debito regi-

mine noſtri tenemur, ſemovere, ſedare, complanare, & ipſas terras noſtras ad ſtatum reducere debitum unionis volentes: indicto per nos, ſuper ea re potiſſimè, perlamento Prælatorum, & Baronum Regni noſtri præfati, in hoc loco, oppidi Petricovien. pro feſto Pentecoſtes ſervato: de conſilio eorundem Prælatorum, & Baronum noſtrorum, per nos ità, ùt ſequitur, concluſum, determinatum, definitum, & decretum exiſtit. In primis autem, quòd ſedes Metropolitana Gneſnenſis, domini quoque Archiepiſcopi, & primatis ſedis ejuſdem, pro tempore exiſtentis, in omni Jure, autoritate, & poteſtate, prærogativa, Juriſdictione, & conſvetudine, quas aliàs Eccleſia Gneſnenſis ab antiquo, ſupra Eccleſiam Cracovienſem habuit & habet, debeat in ævum conſervari.

Item Statuimus & ordinavimus: quòd præfatum Sbigneum, Cardinalem, & Epiſcopum Cracovienſem, omnes & ſinguli regnicolæ, cujuſcunque dignitatis, ſtatûs & conditionis exiſtant, pro vero & indubitato Cardinali tenebunt, & reputabunt: eumque ipſius Cardinalatus titulo ſcribent, intitulabunt, & nominabunt: ſcribereq; & intitulare, ac nominare tenebuntur, & ſint aſtricti. Item à modo & de cætero, neque dominus Archiepiſcopus Gneſnenſis, neque Epiſcopus Cracovienſis, & cæteri Epiſcopi poſtulabunt, aut petent: ſed neque petere debent, aut quovis modo impetrare, dignitatem Cardinalatûs, aut Legationes ſedis Apoſtolicæ: abſque conſenſu noſtro, & omnium Conſiliariorum Regni. Cæterum ut quævis impedimenta in conſiliis, pro bono publico fiendis, ceſſent: & difficultates amputentur: firmaq; ſtabilitas conſiliorum, in Regno ipſo noſtro permaneat: uterque Prælatorum prædictorum, vadant cum cæteris Prælatis, & Baronibus, ad Conventiones pro tempore ſtatuendas, daturi ad Rempubl. conſilia opportuna: Sed alter eorum una die, & alius altera die, ad conſilium veniat, & ingrediatur: quem tum Nos vocandum duxerimus. Non vocatus verò in hoſpitio debet remanere, & ſtare: daturus nihilominus abinde conſilia opportuna, ſuper quibus fuerit requiſitus. Præterea hoc præſens decretum, in præmiſſis factum, habitum, & concluſum, inviolabiliter per partes teneri debet, & irrefragabiliter obſervari. Qui verò illud ſervare, tenere, & ad illud attendere nollet, ſperneret, aut minimè curaret: Nos contra talem partem, præmiſſa non ſervantem, & omnes Conſiliarii noſtri, atque regnicolæ, omnino eſſe debemus & non permittere eum uti propria voluntate. In quorum omnium fidem, & teſtimonium præmiſſorum: Sigillum noſtrum præſentibus eſt ſubappenſum. Actum in Piotrkow, in Conventione generali, Feriâ quintâ infra octavas Pentecoſtes: Anno Domini 1451.

CASTELLANI.

Caſtellanorum ad Judicia celebranda, deſignata loca.

Caſimi. Viſliciæ fol. 12. QUia plerumque habentes Juriſdictionem, à caſu, & pro libito ſuæ voluntatis, conſveverunt ad Judicium acceptare, vel eligere ſibi loca quælibet indeterminatè: & ideo, ut quiſque ſuis terminis ſit contentus, Statuimus: quòd Cracovienſis Caſtellanus, in tribus duntaxat locis, videlicet in Cracovia, in Andrzeiow, & in Wieliczka, ſua debet & tenetur Judicia pertractare. aliàs tanquam non à ſuo Judice, quidquid factum fuerit, vel judicatum, nullam habeat facultatem. Idem de Caſtellano Sandomirienſi, & aliis, fieri Statuimus.

Caſtellani nè dent Citationes, ſinè certo Actore. ſic Judices, Subjudices.

Caſimi. Viſliciæ fol. 14 PRohibentes nihilominus Caſtellanis, & quibuslibet Judicibus, & Subjudicibus: quòd deinceps, ſinè certo Actore & cauſa expreſſa, non debent decernere, nec dare aliquas citationes. §. Idem in Titulo CITATIO, Vide.

Qui arguit ſententiam Caſtellanorum, aut eorum Camerariorum. &c. quid unicuique ſolvet.

Caſimirus Viſlic. 1368. Folio 28. CUm aliquis arguit, aliàs *Nagani*, ſententiam Caſtellani Cracovienſis: tunc pellice-

liceam hermelinam, aliàs *Gronoſtaiowy*: Caſtellanis autem, Sandomirien, & Lublinen. pelliceas muſtellinas, aliàs *Popielice*: cuilibet etiam Palatino, pelliceas muſtellinas: Judicibus autem, Cracovienſi, & Sandomirienſi, pelliceas mardurinas: Subjudicibus, vulpinas: Succamerariis, per ſex Marcas: Camerariis autem iſtorum, & aliorum omnium noſtrorum Dignitariorum, per ſex Scotos: Judicibus Caſtellanorum, per mediam marcam: cuilibet Notario terreſtri, pelliceas vulpinas: aliis verò Caſtellanis, & Judicibus, (Cracovien. Sandomirien. & Lublinen. exceptis) per ſex Scotos Marcas: abſque omni contradictione, & antequam ad aliquam audientiam admittatur: dare, & ſatisfacere teneatur.

Caſtellanorum Judices.

SI Judicibus Caſtellanorum, objiciet aliquis falſitatem ſententiæ: audiri minimè teneatur, donec eis pelles agnellinæ fuerint præſentatæ. quas pro ſe obtinebunt: ſi ſimiliter ſuum Judicium oſtenderint fore juſtum. Et id, quod de Judice præmiſimus, & Caſtellano etiam cenſuimus ſentiendum. *Caſim. Viſlic. Fol. 32.*

Caſtellanorum Judices, pro capite judicabunt.

STatuimus: quòd pro capite quolibet, Caſtellanorum Judices, quilibet in ſua Caſtellania, judicandi & cognoſcendi habeant facultatem. *Caſimi. Viſliciæ 1368. Fol. 11.*

Caſtellania, de homicidio incerto non agat.

SI ignoratur homicida: Officium pro capite neminem culpabit: ſed conſangvinei inquirent, & culpent. Sed dum ignoratur, quis commiſit homicidii immanitatē, Decernimus: quòd Caſtellania, de hoc aliquam non moveat quæſtionem: ſed conſangvinei & proximiores culpabilem inquirentes, cauſam, dum poterint, proſequantur: juxta Juris formam. *Caſimir. Viſliciæ 1368. Folio 22.*

Caſtellanorum officia, in bello.

QUodam abuſu frequentatum eſt: quòd Nobilitas ſinè ordine ad bellum, dum generalis expeditio moveretur, tranſibat, Conſtitutionem vetuſtam non obſervando. Decernimus itaque, Statuto veteri innitentes: Ut Caſtellani diſtrictus ſuos, ad locum in Reſtibus per Nos deſignatum, ſinè hominum injuria & incommodo, ducant. quibus quidem auctoritatem damus eos puniendi: qui temerariè exceſſus facerent, & damna hominibus inferrent, ordinationes in victu comparando non obſervantes. Quòd ſi Caſtellani officium ſuum in hoc neglexerint exequi: & in profectione, damna non prohibuerint: tunc tenebuntur damna paſſis ſolvere: ſi reos nobis non detulerint: & Nobis, pro pœna negligentiæ, quatuordecim Marcas ſolvent. Palatini verò, cum Caſtellanis ordinabunt diſtrictus: & Caſtellanis eos ducendos divident, & deputabunt: præſertim in Majori Polonia: ubi nihil hoc modo antè ordinatum fuiſſe reperitur. Dum verò Caſtellanus, cum diſtrictu ſuo movere ſe voluerit, ad bellum: ut unà omnes pergant, debet Caſtellanus ſuo exercitui locum deputare: & in loco competenti, tentorium ſuum extendere: & quatuor diebus, in eodem loco demorari: & tandem progredi: ſinè hominum injuria, victualia quævis, ut Statuto cautum eſt, ſolvendo. Et cùm ad locum, in Reſtibus deſignatum, venerit: Palatino ſuo eum diſtrictum, quem duxit, conſignabit. *Sigiſm. Bidgoſtiæ 1510. fol. 9. & 10.*

§. *SIMILIS.* Itaque Nobiles diſtrictuum, cum ſuis Caſtellanis, ad locum generalis belli deſignatū procedant: & Caſtellanus, in profectione de Nobilitate conquerentibus, ſuper damnis, & injuriis, juſtitiam faciat: inobedientes autem, Nobis & ſucceſſoribus noſtris deferat. Quòd ſi deferre neglexerit: extunc damna paſſis perſolvet. Si verò idem Caſtellanus, ægritudine, vel aliquâ aliâ cauſâ abſens fuerit: vel tranſire non poterit: extunc in locum ſuum, alium idoneum Nobilem deputabit, ad præmiſſa. *Sigiſm. Bidgoſtiæ 1520. Folio 21.*

Pretia rerum ad victum spectantium.

Sigism. Petricov. 1523. fol. 39. & 30. ITem ut expeditio bellica ordinatô modô fiat, ad tuitionemque Regni, & non ejusdem destructionem cedat, veteri ordinationi & Statuto innitentes, Statuimus & ordinamus, ut Castellanus, ad bellicam expeditionem, cum Nobilibus sui districtus profecturus, quatuor vel ad minus tres dies, in loco ad conveniendum designato, in districtu suo expectet. Et qui Nobiles ad diem illam non convenerint: aut cum eo profectionem suam non continuaverint: soli verò absque Castellano suo proficiscentes, si damnum cuipiam fecerint: duplum ejusdem damni solvere damnũ passis teneantur, & debebunt. Idem autem Castellanus, cum suo districtu proficiscens, stativa faciet cum Nobilibus, non in villis, nec oppidis: sed propè illa, juxta Statuta Regni. Et si rustici, seu coloni, commeatum & alia necessaria, ad exercitum ejus conducere noluerint: ipse Castellanus ad vicinas villas, familiares suos, vel aliquos probos Nobiles mittat: qui necessaria ipsa, omnibus, qui pro illis se contulerint, distribuent: & curabunt, ut paratâ pecuniâ exolvantur: modo, & ordine infrascripto: Videlicet Fœnum, quantum unus equus portare, seu trahere potest, solvatur unô Grossô: quod duobus equis afferetur, seu adducetur, duobûs Grossîs: quod quatuor equis, quatuor Grossis. Cassula siliginis una, tribûs Grossîs solvetur: Avenæ unus chorus, unô Grossô: Cassula verò avenæ, duobûs Grossîs solvetur. Bos, mediâ Marcâ: Juvenca, aliàs *Jalowica*, sedecim Grossis: Porcus, duodecim Grossis: Aries, seu muto, tribus Grossis: Anseres, gallinæ, & pulli, prout in antiquo Statuto descriptũ est, solvantur.

Sigism. Craco. 1532. B 2. §. SIMILIS. De militibus mercenariis, & nobilitate ad servitium bellicum proficiscentibus, vel inde redeuntibus, Capitaneus exercituum Regni, & Palatini, seu Castellani locorum, providere debent: nè subditis Spiritualium vel Secularium aliqua damna vel violentiæ, contra Regni Constitutiones, & Privilegia, inferantur. & si illatæ fuerint: ut ad solutionem, & satisfactionem damnorum, & injuriarum, illas inferentes compellantur. Cùm verò milites mercenarii ex servitio, vel Nobiles Regni nostri ab expeditione bellica, domum revertentes, aut reversi, aut in propriis agentes, alicui damna intulerint: Nos justitiam cuilibet de illis facere, & ministrare pollicemur: vel Officiales nostri ministrabunt, juxta Statuta Regni nostri.

Castellani, seu Dignitarii, in Capitaneos non constituantur.

Casimi. Vislic. fol. 92. ITem cùm singula officia suis sunt actibus deputata, Pollicemur: quod in nullis terris Regni nostri, Palatinum, aut Castellanum, in Capitaneum præficiemus præter Capitaneum Cracoviensem.

§. Castellani ægrotos in conventibus, qui bellum præcedent, revideant: Vide in Titulo BELLUM. Fol. 26.

CASTRA PER QUEM ÆDIFICARI DEBEANT.

§. Vide in Titulo, PRIVILEGIUM. Regis Ludovici Privilegium.

§. Legem, quæ vetat castra alienigenis committi, Vide in Privilegio Vladislai Jagellonis: quod continetur sub titulo PRIVILEGIUM.

CAUSA QUIS CADIT.

Causa cadit, qui non probat id: quod se probaturum recepit.

Consvetudo. SI quis in Citatione, vel in controversia sua, recepit se probaturum aliquid: eaq; de causa retulit se ad librum Actorum, Jus aliquod, Ministerialis recognitionem, testes, ad aliudve aliquod summum causæ suæ fulcimentum: neque eo probat: quo causam suam lucrari voluit, perdet.

CAU-

CAUSÆ AD CONVENTIONEM DEVOLUTÆ, STATUTIS DIEBUS JUDICENTUR: Et CONCLUSIONE CONVENTUS FACTA, A NEMINE JUDICENTUR.

COnsentimus: ut causæ, ad Conventionem Regni generalem devolutæ, duobus in septimana diebus, quartâ scilicet & sextâ Feriâ, per Nos deinceps recognoscantur, & judicentur. Et conclusione facta Conventûs, nemo postea in causis, ad Conventionem devolutis, judicari debebit aut poterit. *Sigis. 1538. B 4.*

C A N I S.

De morsu canis, ex incitatione alicujus.

ÆGidius conquestus est: quòd canis Falconis, ex incitatione seu impulsione ipsius Falconis, taliter illum læsit, & momordit: quòd ex illo morsu, asserebat & ostendebat se claudicare: Falco verò eandem canis incitationem & impulsionem negabat. Et quia Ægidius actor, hoc non poterat comprobare, Nos in tali casu Decernimus: quòd Falco, per Juramentum proprium, debet se expurgare. *Casimirus Vislic. 1368. Fol. 24.*

Fera acta, & canes, nè vi capiantur.

NOnnullæ displicentiæ seu controversiæ, inter nostros subditos, & Nobiles, in venationibus oriuntur, ex eo: quòd aliqui feras agitatas, aut canes alterius recipere non formidant, nec verentur. Unde Statuimus: ut si quis in posterum cervum, aprum, aut onagrum alterius agitatum, aut captum, vi, aut occultè, aut canes alterius ceperit, aut rapuerit, & pro se usurpaverit: talis usurpans, pro ferinis, sive canibus, tres Marcas pro pœna: & alias tres Marcas illi, cujus fera fuit, solvere, sit astrictus. *Vladisl. Jagello Craco. & Vartæ 1423. Fol. 47.*

C E L E R I T A S.

Celeritas inimica Judicio.

LIcèt in pluribus casibus celeritas commendetur: tamen eadem celeritas, in Judiciis & causis expediendis, rationabiliter quandoque non est observanda: sed potiùs amplianda, & dilatanda. ex eo, quòd judicantem cuncta oportet rimari. *Casim. Mag Vislic. Fol. 16.*

CENSUS PERPETUI, SOLO ANNEXI, RATIFICANTUR.

PLuries per subditos nostros solicitati sumus: ut literas reponi mandaremus, super census perpetuos domorum: & in defectu literarum, liberam cuique potestatem faceremus, eosdem census perpetuos domorum, seu quorumvis locorum, solo annexos, uni ab altero redimendi: & perpetuitate oneris, pro certa summa pecuniaria, inter se, instar reemptionum censuum, commutandi. Nos etsi nunquam assentiri ejusmodi petitioni voluimus: quia tamen hucusq; ab ea ipsa petitione, quæ multam in se continere videtur iniquitatem, illos cum sua non vulgari molestia, & fastidio nostro, non cessare experimur: providere volentes, nè in posterum, uni ab altero quod non esset æquum repetendi, vel literarum super census perpetuos diuturnitate temporis abolitarum productionem expostulandi, occasio (dissidiorum inter subditos nostros: subadministratrix) præbeatur, Statuimus & decernimus, cum assensu & consilio totius Senatus nostri, ut nemini subditorum nostrorum, cujuscunque status & conditionis extiterint, liceat quomodocunque, directè vel indirectè, reemptionem perpetuorum & solo annexorum censuum, deinceps verbô vel factô, contra veterem illorum possessionem, attentare. quos perpetuos esse, sola veteri & diuturna possessione, & circa venditiones vel inscriptiones bonorum, ad census perpetuos solvendos obligatorum, mentione, probari decernimus. *Sigis. Craco. 1532. B 2.*

C E R V I S I A.

Spirituales & Seculares, liberè ubique locorum Cervisias coquant.

ABusum illum, quo ad recipiendas in villas, de civitatibus & oppidis nostris cervisias, Spirituales & Seculares subditi nostri, (specialiter in Brzestensi, Junivladi- *Albertus Patrico. 1436. Fol. CIIII.*

vladislavienſi, Radzieiovienſi, & in aliis quoque terris, & diſtrictibus) compellantur, tollimus & abolemus: perpetuò Decernentes ſtatuenteſque, illos, & alios ubicunque locorum in Regno noſtro conſtitutos, ſubditos noſtros, villarum dominos, eorumque ſubditos, in hac libertate conſervandos: ut liceat cuique cerviſias, & liquores alios, undecunque recipere, ſumere: in villiſque, & locis aliis ditionis eorū, braxare, & braxari facere: ac undecunque maluerint, aut voluerint, ſumere, habere, propinare, & uti, frui liberè: abſque omni Noſtri, & Capitaneorum noſtrorum, prohibitionis, areſti, ac pœnæ formidine.

Cerviſiam, in civitatibus Nobiles ſi coquent: Ducilia non ſolvent: præſertim in ſuos uſus.

Sigiſ. Petrico. 1511. Fol. 17. QUia Nobilitas Regni noſtri multa onera Reip. & præſertim defenſionis contra hoſtem ſuſtinet, Statuimus: ut quicunque in civitatibus, & oppidis, ad uſum ſuum privatum domeſticum, cerviſiam braxaverit: dūmodo id non in fraudem fiat ad ſolvendam contributionem, dictam *Czopowe*, minimè teneatur.

CITATIO.

In Citatione, verba criminalia nè ponantur.

Sigiſm. decret. inter Strzalkowſki & Kolaczkowſki. MAjeſtas Regia decretô ſuô, in vim Statuti perpetuis temporibus duraturi, omnibus paſſim, tam *Procuratoribus*, quàm etiam aliis perſonis, cujuſcunque ſtatus & conditionis exiſtentibus, mandare & inhibere dignata eſt: nè quiſpiam citationem inordinatam, & verba in eadem, quæ alicujus honorem & bonam famam tangeret, deſcripta: & ad præſentiam M. Regiæ, & judicium ſuæ Majeſtatis, & ad quodlibet Judicium, Terreſtre ſive Caſtrenſe, deferre, & de eadem proponere audeat: ſub pœna ſeſſionis unius ſeptimanæ, in turri, per omnes, in contrarium decreti ſuæ Majeſtatis præſentis facientes ſuſtinendæ.

Ad Judicium Terreſtre citare licet, pro quacunque ſumma.

Caſim.Mag. VOlumus autem: ut liceat unicuique, pro quacunque ſumma pecuniæ, vel injuria hæreditaria, & perſonali, aut bonis quibuſcunque, totiens quotiens, citare ad Judicium Terreſtre. Ubi citatus parere, reſpondereque tenebitur, & debebit: non excipiendo ſe ad Terminos generales, ob ſummæ magnitudinem. vel potius licebit Judicibus Terreſtribus, etiam pro magna ſumma judicare: cùm liceat unicuique partium appellare.

In Citatione verò ad Conventum ſcripta, terminus ſexta die, poſt ingreſſum Regis, præfigatur.

Joan. Alb. 1496. Fol. Cvi. ITem quoniam nonnunquam terminus Citationum confusè ſcribebatur, ad Conventionem generalem: aut certa diei ſpecificatione non limitatus: aut prolixiùs aſſignatus. unde contingebat pauperes nonnullos, non expectato termino, defectu expenſarum, de Conventione recedere: ſicque in juſtitia negligi: Hac igitur ratione moti, Statuimus: quòd citatio, ex parte actoris ſuper reum, quæ debet eſſe ad Conventionem generalem, contineat ſemper terminum, ſeu diem ſextam poſt ingreſſum noſtrum ad locum Conventionis: ſub pœna trium *Marcarum*. & hoc propterea: ut lapſâ unâ ſeptimanâ, poſt ingreſſum noſtrum in locum Conventionis, condemnationes, & judicia exerceantur. nè expenſis, & impenſis magnis homines graventur.

Sed omnes Citationes Regiæ, quatuor vel duabus hebdomadis ante terminū, in bona citati inferantur: juxta manſionem Regiam: & juxta citatorum, ex Majori in Minorem Poloniam, vel contra, evocationem.

Sigiſm.Cracoviæ 1540. CUm viſum eſſet nobis, & Conſiliariis noſtris, onerofum eſſe regnicolis noſtris: ut nobis in terris Minoris *Poloniæ* agentibus, citatis ex terris Majoris Poloniæ termi-

terminus brevis, videlicet duarum hebdomadarum, coram nobis comparendi, in Citationibus nostris scriberetur: Nos ad petitionem Nuntiorum Regni nostri Constituimus: ut nobis in terris Minoris Poloniæ agentibus, Regnicolis Majoris Poloniæ terminus quatuor hebdomadarum, coram nobis comparendi assignetur. Similiter verò, nobis in terris Majoris Poloniæ agentibus, regnicolis ex terris Minoris Poloniæ, etiam quatuor hebdomadarum terminus comparendi præfigatur. Earum verò terrarum regnicolis, in quibus nos agere contigerit, terminus duarum hebdomadarum in Citationibus scribatur: juxta veterem consvetudinem.

Rex autem, Capitaneus, Palatinus, Judex, Subjudex, & Officialis, Ministerialem ad citandum dare possunt.

DEcernimus etiam declarando: quòd nos, vel Capitaneus noster, vel Palatinus, vel Judex, vel Subjudex, vel Officialis, qui dicitur *Woźny*, habeant facultatem dandi Ministerialem, ad citandum: ità quòd hi, qui habent Jus, non citentur nisi per literas nostras, vel nostri Capitanei: illique per literas duntaxat citentur. Sed curia nostra præsente, vel in Judicio nostro generali existente, poterit Officialis ad mandatum nostrum, vel nostri Capitanei, seu Judicis, sinè litera citare, in hospitio, aut in foro. Extra curiam nostram, vel Judicium nostrum, si quis citari debuerit: non in domo militis, sed apud Vladarium, sive Scultetum, edictum citatorium proponatur, Actore præsente, vel ejus nuntio: ei, contra quem actio fuerit dirigenda, causa citationis per quem citatur exposita: & assignato sibi certo termino comparendi. Et si citatus comparere non curaverit, vel contempserit: pro quolibet termino, videlicet primo & secundo, octo Scotos, pro pœna solvere teneatur: & in tertio termino si non comparuerit, causam perdat: & ab actione cadat, cum pœna. Si verò Actor in primo termino, nec per se, nec per alium suum nuntium paruerit: ab actione sua cadat, cum pœna septem Marcarum.

Casim. Vislicæ. 1368. Fol. 37.

Procurator potest citare verbali Citatione.

STatuimus: ut Procurator, sive possessionatus, sive non possessionatus, habens sufficiens procuratorium, possit in Judiciis comparere: omniaque agere & exercere, quæ ipsius principalis causam vel causas attinent, seu tangunt: etiam partem citatione verbali, aliàs *Nadwornym*, citare: Judicem movere: ac alia omnia facere, quæ ad defensionem causæ pertinent. §. Idem in Titulo PROCURATOR.

Sigismund. 1511. fol. 18

Sed Citatio Curialis, solùm Rege in aliqua terra existente, fit.

QUia terminus (ùt vocant) Curialis, aliàs *Nadworny rok*, multis hominibus difficultates adferre solet: propterea quòd interdum hi, qui negotia publica apud nos obeunt, passim & temerè ab unoquoque citari solent, & in actionibus publicis impediri: Statuimus, quòd deinceps, nobis in terris Minoris Poloniæ existentibus, nemo nisi in eisdem terris domicilium habens, citari ad nos termino Curiali poterit: pro summa, in Statuto descripta. & similiter, nobis in terris Majoris Poloniæ agentibus, nonnisi ex eisdem terris Nobiles citari, ad Judicium curiæ nostræ debebunt.

Sigism. Petrico. 1519. Fol. 21.

Qui verò inopinatè, ac ex improviso, in curia, ad Regis vel Judicis audientiam citantur: debitè causa per Judicem, seu per Actorem exponatur: & deinceps non solis verbis, sed in scripto detur.

PRæterea, cùm in deliberatione consistat mater virtutum ipsa discretio, contingit plerumque: quod aliqui nostri familiares, vel alii quomodolibet in curia nostra constituti, vel in Judicio arestati, inopinatè ad Nostram vel Judicis audientiam evocantur: & quæstiones, de quibus minimè cogitaverunt, eisdem moventur: Ideo parti utrique providere cupientes: & ut dicto modo citati, cum bona deliberatione & discretione, super propositis respondeant: neve actores suis quæstionibus, sive cau-

Casimi. Vislic. Fol. 12.

ſis fruſtrentur, Statuimus: quod cùm aliquis in noſtra curia, vel in Judicio inventus, vel ad noſtram vel noſtri Judicis præſentiam fuerit modo præmiſſo evocatus, actor ſeu ipſe Judex, quæſtionem ſive cauſam, debitè citato exponere, & in ſcriptis tradere teneatur: ut reſpondeatur eidem quæſtioni.

Citatio curialis pro hæreditate.

Caſi. Mag. Vislic. Fol. 12. SI quæſtio fuerit hæreditaria, vel pro magna pecuniæ ſumma, ſcilicet pro quadraginta Marcarum: terminus videlicet trium ſeptimanarum, per Judicem eidem aſſignetur. aliàs, ſi pro minori debito, vel pro injuria verbali: in craſtinum terminus prorogetur.

Abrogatur hæc lex, de Citatione curiali.

Ex Conſuet. Cracoviæ Folio Cxxii ITem, pro Graniciebus, atque pro hæreditate, nemo poteſt citare alium Citatione verbali, aliàs *Nadwornym rokiem.*

Deinceps tantùm pro ſumma, Citationes Curiales ſint.

STatuimus, quòd nemo citari ad nos termino Curiali poterit: niſi pro ſumma, in Statuto deſcripta.

De citandis verbaliter in Judicio, aliàs, de tactis.

Conſvetudo. terræ Crac. Folio 121. ITem dum aliquis tactus recedet à Jure: debet condemnari in perlucro, pro quo tactus eſt. Sed ſi pro pœna tactus fuerit: & recedet, non ſatisfaciendo pro pœna: extunc aliam pœnam ſuccumbet: videlicet Marcas tres Judicio, & parti: pro qua ſtatim debet condemnari in perlucro.

De illis, qui ſunt in remotis partibus, qualiter ſunt citandi.

Caſimi. Viſlic. Fol. 14. DUm aliquis pro hæreditate citatur: & comparens in Judicio, malitiosè opponit: Quòd Petrus vel Joannes, in remotis partibus eſt conſtitutus, cohæres ejuſdem hæreditatis: cùm tamen forſan idem Petrus vel Joannes, nihil Juris habeat ad eandem: ideo ille citatus dicit, ſe non teneri reſpondere, pro eadem hæreditate: propterea quod Petrus vel Joannes, cohæredes ſui, agerent in remotioribus: Quapropter Statuimus: quod taliter Petrus vel Joannes, in Judicio nominatus, de mandato Judicis, in aliquo eminenti loco, vel circa parochiam, de qua parochia eſt hæreditas, pro qua eadem quæſtio movetur, per Miniſterialem tribus vicibus publicè proclamando, ad proſecutionem ſeu defenſionem cauſæ, ad certum locum & terminum, debebit citari. quo non comparente, ipſius contumacia ſeu abſentia non obſtante, ad deciſionem ſeu definitionem cauſæ, licitè per ſententiam definitivam procedatur.

Forma Citationis Caſtren. ad querelam, talis eſt.

Sigiſm. 1523 Folio 53. N. de N. Capitaneus P. tibi Nobili N. de N. innoteſcimus, Nobilem A. de B. contra te, coram nobis, in querela depoſuiſſe: Quomodo tu ipſum, de pacifica poſſeſſione bonorum, hoc vel illo Juris titulo habitorum & poſſeſſorum, expuliſti: & violenter ejeciſti. Quare vigore Regio, & noſtri officii Capitaneatûs, Mandamus: quatenus coram nobis, aut officio noſtro Caſtren. Feriâ ſecundâ poſt feſtum N. in Caſtro N. ad inſtantiam & inſtigationem ejuſdem N. compareas: querelis præfati N. & ad alia, pro tunc tibi objicienda & declaranda, reſponſurus. Quod ſive comparueris, ſive non: nos ad ea, quæ officium noſtrum ſpectant, procedemus. Pro damnis verò exinde ſecutis, nec non pro vulneribus, ſibi per te nunc temporis illatis, (ſi illata ſunt) ſpeciales ſibi contra te reſervat actiones, in foro competenti. Datum in Caſtro P.

Forma Citationis, pro capite.

Sigiſ: Petric 1523. Fol. 50 PRo eo: quia tu occidiſti patrem ipſius nobilem N. de N. quam occiſionem Miniſteriali terreſtri N. de N. & Nobilibus obduxit: & ſuper te proteſtatus eſt. Quod caput

caput patris sui præfati, pensat sibi ad centum viginti Marcas: & ad pœnam carceris: aut prout Judicium decernet: & vult te pro eodem convincere. judicialiter responsurus. Datum. &c.

Forma Citationis, pro Kmethone profugo.

PRo eo: quia tu non vis sibi extradere laboriosum N. Kmethonem ipsius de villa N. ad villam tuam N. profugum, quem apud te in villa tua præfata N: areslavit, per Ministerialem terrestrem N. de N. Quem sibi pensat ad decem Marcas, & totidem damni. judicialiter responsurus. *Sigism. Petricov. 1523. Fol. 51.*

Nè quis citetur contra suum Privilegium.

STatuimus: quòd cùm aliquis contra suum Privilegium, in qualicunque causa citatur: & exhibet suum Privilegium in Judicio: amittit Sexagenam. quam Judex ab exhibente pro se tollit. Et si actor jurare renuerit: quia nesciebat reum, quem citaverat, fuisse Privilegiatum: solvet reo dictam Sexagenam, sicuti præmittitur, amissam. Sed idem actor si velit jurare, se nescivisse reum fuisse Privilegiatum, & provisum tali Privilegio: præstitô hujusmodi Juramentô, Sexagenam illam non solvet reo, quem citaverat. §. Vide in Titulo, PRIVILEGIUM. *Casim. Mag. 1368. fol. 24.*

Ob discordiam verò citationum, amittitur causa.

ITem cùm aliquis fuerit citatus, ad quodcunque Jus: & pars vult videre, si concordant intercisæ: tunc Citationes componendæ erunt. & si sunt conformes earum intercisæ: valet citatio. Nam si intercisæ sunt, non uniformes, aliàs, si non concordant: tunc actor amittit causam suam. ex eo, quia præsumitur falsificatio cōmissa. *Consvetudo terræ Craco. Fol. 123.*

Sed iam istarum pœnarum captiones sunt abrogatæ, de defectu Citationis.

ITem ad abolendam iniquam consvetudinem, in terra Sochaczoviensi, & aliis terris Regni nostri: in quibus Citationes, ob immutatam literam, vel dictionem, vel mutam seu mancam in ea scriptam Propositionem, vel propter intercisam, cassari solent, cum amissione causæ: Statuimus, ut ejusmodi consvetudo, utpote perniciosa non teneatur: nec deinceps alicui ullum afferat nocumentum. Propter indecentias verò, & defectus Citationis, correctus actor pœnâ consvetâ, potest meliori Citatione causam relevare denuò, & incipere. *Sigis. Petricoviæ 1511. Fol. 20.*

§. Si quis in Citatione omiserit titulum, vel nomen actoris, aut rei: vel si Citatio ipsa sigillo adulterino fuerit obsignata: talis actor, luendo solvendoque ibidem mox, pro hujusmodi insufficientia suæ Citationis, sex Scotos parti, & totidem Judicio, in instanti ibidem proponere poterit: ex eadem sua Citatione, insufficientia illa non obstante: & citatus tenebitur sibi ad objecta respondere. *Sigism. 1523 Fol. 32.*

Similis de defectu citationis.

OMnes autem alias pœnas accessorias, videlicet propter defectum literæ unius, aut totius dictionis, vel alterius cujuscunq; defectus in Citatione, sive ex quacunque alia causa, quam citatus actori objiceret, volens dilationibus & diffugiis laborare, etiam à coadjutoribus antea solvi solitas, penitus anullamus: exceptis pœnis, post decretum negotii principalis fieri solitis. *Sigis. Petri. 1523. fol. 32.*

Forma Citationum ex officio.

SIgismundus Augustus Dei gratiâ Rex Poloniæ, Magnus dux Litvaniæ, Russiæ, Prussiæ, Masoviæ, Samogitiæ, &c. dominus & hæres, tibi A. B. C, nostro D. ex officio tuo C. D. deque omnibus bonis tuis, mobilibus & immobilibus, ubilibet in Regno nostro habitis & possessis, juribus aliarum personarum in eisdem nihil nocendo, Mandamus: ut Cracoviæ, vel ubi tunc cum curia nostra feliciter constituti fuerimus, coram Nobis, Consiliariisque nostris, nobis protunc lateri nostro assessuris, tertiâ Feriâ proximâ, ad instantiam G. H. legitimè ac personaliter compareas. Citat te pro eo: quia tu præsidens in loco officii tui G. D. à nobis tibi

credito & commisso, in causa judiciali, inter eundem G. H. actorem ex una, & inter I. K. citatum ex altera partibus, occasione L. M. mota, latiùs in se canente, eundem G. H. actorem, circa horam N. O. contra Juris & Judiciorum formulam, non expectato scilicet tempore debito, quo juxta Statuti dispositionem, actores evadi debent, neque etiam præmissa solenni vocatione sui per Ministerialem, loco etiam ac forma Juris incompetenti, in evasione ipsi I. K. condemnare: sed neque arestare eidem ipsam condemnationem, motionemque ab ea interponere, & in Acta scribere permisisti: in magnum gravamen, & præjudicium ipsius. prout de eo Acta tua G. D. vel alioqui protestatio ipsius C. H. coram Ministeriali terrestri P. Q. & Nobilibus multis facta, & in recenti coram Actis R. S. latiùs vereque recognita, canunt & testificantur. Quam injuriam pensat sibi contra te, ad T. V. Marcas pecuniarum, numeri & monetæ Polonicæ, & totidem damni. prout hæc omnia tibi latiùs, in termino declarabuntur. Judicialiter sis responsurus. Datum X. Feriâ V. proximâ Anno Domini.

Cùm verò Magistratus citatur.

Similisque Citatio ipsius Magistratus fieri solet ab reo: si è contrario Judex, præter tempus, locum, ac solennitates Juris, illum condemnari in lucro permitteret: vel alioqui si causam suam, ad forum de Jure communi non pertinentem, exceptione ipsius rei non obstante, judicaret: aliquidve aliud in officio sedens, contra Juris præscriptum, & bonos mores, contra alterutram partem faceret: Exceptiones videlicet, allegationes, motiones, protestationesve facere, aut scribere, prohiberet: secusve, quàm factæ auditæque fuerant, scriberet: & alia hujusmodi, abusus sui officii autoritate, præter Juris præscriptum & æquitatem, designaret.

Farrago Citationum Regiarum, ad instantiam Instigatoris Regii, seu fisci Procuratorum.

Citat te: quia tu postpositô boni Civis, & fidelis subditi officiô, hoc vel illud, in & contra personam nostram Regiam dixisti: vel (quod absit) machinatus es: per quod hanc vel illam pœnam Statuti commeruisti. prout tibi in termino latiùs declarabitur. vel pro hoc aut illo Nobili occiso, pœnam carceris, Nobis & Reip. debitam, non sustinuisti: Judicia, Commissarios, Conventus, vel Legatos nostros violâsti: bonis fisci, his vel his, hoc vel illud damnum intulisti: ex illisve pecunias à nobis tolli solitas, exactiones censuum de bonis nostris, vel pensionem retinuisti: Sal, præter prohibitionem nostram publicam, huc vel illuc intulisti: mare nostrum piratis armâsti: res ad littus ejectas occupâsti: flumina navigabilia impedîsti: vias nostras insedisti, coarctâsti, interclusisti, inundâsti, deteriorâsti, avertisti: equireas, vel boves, extra Regnum, præter publicum decretum, egisti: vectigalia, & telonia nova instituisti: ex commissoque ad nos devoluta, vi accepisti: monetam falsam cudisti, vel intulisti: has vel illas pœnas, ex judicato Nobis & nostro fisco provenientes, non solvisti: vel ob crimen peculatus, famosorum libellorum, vel ob aliud facinus incurristi: virginem, viduam, vel uxorem hujus vel illius, rapuisti & violâsti: literas publicæ fidei, huic vel illi per Nos datas, missas, Conventûs bellive denunciativas, retinuisti & accepisti: fidem sponsione obligatam fregisti: collecto exercitu, castrum hujus vel illius, hostiliter, turbandoque pacem Regni publicam expugnâsti: vel illum ad hostem Regni, præterve decretum Comitiorum, extra Regnum eduxisti: statione profugisti: consilia tibi credita, tormenta, arma, pixidarium pulverem, exercitum, castrave, aut oppida nostra, hostibus prodidisti: in publica expeditione, vel acceptô stipendiô non meruisti. & id genus alia.

Citatio à Kmethone, sive quovis alio subdito, pro injuria.

Sigism. 1523 Folio 52. Sigismundus, Dei gratiâ Rex Poloniæ. &c. Tibi Nobili A, hæredi de B, aliisque omnibus bonis tuis, mobilibus & immobilibus, per te quocunque Jure possessis,

sis, juribus aliarum personarum in eisdem nihil nocendo, Mandamus: ut in terminis C. in D, proxime celebrandis, ad instantiam laboriosi E. de F. Kmethonis & subditi Nobilis N. de eadem, N. hæredis, qui te citat pro eo, quia tu recepisti sibi violenter bovem, valoris trium Marcarum pecuniæ: & ipsum in totidem damnificâsti. judicialiter responsurus. & dominus ipsius præfatus C. stat pro pœna sua trium Marcarum, juxta præfatum A. subditum suum. Datum &c.

A Kmethone, sive quovis alio subdito, pro non administrata justitia.

PRo eo: quia tu non vis sibi justitiam ministrare, cum laborioso A. Kmethone & subdito tuo, de villa tua B, qui sibi excidit robora diversi generis in Gajio ipsius, in hæreditate villæ G. quam non administrationem justitiæ pensat sibi, ad decem Marcas pecuniæ: & tot idem damni. *Ibidem.*

Citatio à minorennibus adultis, contra Tutorem.

CItat te, seu citant: quia tu existens Jure naturali, seu inscriptionis paternæ, aut dativo, tutor, non fecisti sibi hactenus rationem, de bonis mobilibus & immobilibus, vestibus videlicet, auro, argento, pecudibus, supellectili domestica, equis, bobus, vaccis, ovibus, capris, prædiis, &c. post olim A. *B.* patrem ipsius legitimum, in tuam tutelam & administrationem assumptis. quarum etiam rerum omnium, publicum & autenticum Inventarium non fecisti: in damnum ipsius actoris, seu quondam pupilli tui. Quæ omnia pensat sibi contra te, ad C. Marc. pecuniæ: & totidem damni: vel prout Jus decernet. quæ tibi latiùs omnia in termino declarabuntur. Judicialiter responsurus.

Similis etiam Citatio fit à pupillo, contra eundem Tutorem: pro non reddita ratione, de censibus cujuslibet anni, & jumentis indomitis.

Citatio pro divisione bonorum communium.

PRo eo: quia tu non vis dividere cum ipso, bona hæreditaria A. *B.* quorum medietas ipsum C. concernit & ipse tecum vult. quod sibi pensat ad 100. Marcas pecuniæ: *&* totidem damni. Judicialiter responsurus. *Sigis. fol. 50.*

Citatio pro bonis, propinquitate devolutis.

CItat te pro eo: quia tu possedisti, & tenes propinquitatem ipsius, videlicet villam A. & ejus hæreditatem: ad quam ipse est propinquior, quàm tu: post Nobilem olim *B.* patruum suum germanum. quæ bona præfata, æstimat sibi ad 200. Marcas pecuniæ: & in totidem ipsum damnificâsti. Judicialiter responsurus. *Ibidem.*

Pro redimendis verò bonis, à propinquo venditis.

CItat te pro eo: quia tu tenes & possides bona A.B. à Nobili C.D. fratre vel patruo, aliove propinquo ipsius, tibi vendita. ad quæ tenenda ille est Jure naturali propinquior, quàm tu. Ideo ut stares, Inscriptiones tuas legitimas ostenderes, pecuniam ab eo reciperes, & de bonis eisdem ipsi conscenderes, Judicialiter sis responsurus. Datum.

Citatio pro redimendis bonis obligatis.

CItat te, ad recipiendum pecunias: quas te, in bonis ipsius hæreditariis, videlicet villa N. prætendis habere inscriptas. Et ideo ut stares, & Inscriptiones tuas coram Judicio ostenderes, & pecunias reciperes, sibiq; tanquam hæredi, de bonis ipsius præfatis Judicialiter conscenderes. Datum. *Sigism. Petrico. 1523. Folio 51.*

§. Citatio suprascripta potest fieri etiam, ad Actorum positionem: non expectata celebratione Terminorum. & hoc fiet in arbitrio actoris. In Majori tamen Polonia tenutarius, etiam coram Judicio, vel officio Castrensi, convenitur.

Citatio pro debito verbali.

Sigism. Petrico. 1523. Folio 50. PRo eo: quia tu non vis sibi solvere C. Marc. pecuniæ, monetæ & numeri Polonicalis, certi debiti. quas sibi debuisti solvere, ad tempus jam præteritum: & non solvisti: & in totidem eum damnificâsti. Judicialiter responsurus.

Citatio pro debito inscripto, sinè vadio.

PRo eo: quia tu non vis sibi solvere C. Marc. pecuniarum, certi debiti: quas juxta obligationem B. C. debuisti sibi solvere, ad tempus jam præteritum: & non solvisti: prout de hoc Inscriptio, in actis B. C. latiùs canit: & in totidem ipsum damnificâsti. Judicialiter responsurus.

Citatio pro debito: si vadium obligationi sit appositum.

QUi te citat pro eo: quia tu non attenta tua Inscriptione A. B. qua te ipsi C. D. inscripsisti, & obligasti, cum tuis posteris soluturum, vel ad Acta E. F. repositurum, G. H. Marcas pecuniarum, ad tempus I. K. proximè præteritum: idque sub vadio totidem summæ facere debuisti: & non solvisti, neque reposuisti. prout de eo, tam tua Inscriptio, quàm protestatio ipsius E. D. eo nomine, in Actis præfatis facta latiùs in se testificantur. Propter quod vadium præfatum L. M. in Inscriptione contentum, eidem succubuisti ad solvendum. pro quo te citat: & prout tibi latiùs, in termino hæc omnia declarabuntur. Judicialiter sis responsurus.

Citatio, pro cautione fidejussoria.

Sigism. Petrico. 1523. Folio 51. PRo eo: quia tu sibi fidejussisti, pro Nobili N. de N. solvere viginti Marcas pecuniarum, ad tempus jam præteritum. quas viginti Marcas nec ipse N, principalis, nec tu, tanquam pro eo fidejussor solvisti. Pro quibus te citat. & in totidem illum damnificasti. Judicialiter responsurus.

Citatio, pro receptione fœni.

Sigis. fol. 51. PRo eo: quia tu recepisti sibi violenter decem cassulas fœni, in prato ipsius hæreditario, villæ A. laboris ipsius. quod fœnum pensat sibi ad viginti groß. & totidem damni. Judicialiter responsurus.

Citatio, pro conculcatione & depastione frumentorum.

Ibidem. PRo eo: quia tu immisisti de industria, & violenter, familiam tuam, cum equis & pecoribus, in & super hæreditatem ipsius A. & conculcasti sibi frumenta diversi generis, laboris ipsius. quæ sibi pensat ad 30. Marcas pecuniarum: & totidem damni. Judicialiter responsurus.

Citatio, pro excisione Sylvæ, aut Mericæ.

Idem fol. 50. PRo eo: quia tu violenter excidisti sibi robora, in Gajo sive sylva ipsius, in hæreditate A. valoris 10. Marcarum & in totidem ipsum damnificasti. Judicialiter responsurus.

Citatio, pro arboribus fructiferis.

Ibidem. PRo eo: quia tu sibi excidisti violenter 10. arbores fructiferas, videlicet B. & C. in hæreditate ipsius villæ D. valoris 5. Marcarum, aut prout Judicium decernet: & in totidem ipsum damnificasti. Judicialiter responsurus.

Adcitatio, ad Citationem translapsam.

Idem fol. 52. QUi te concitat, aliàs *przypozywa*, ad paratam Citationem translapsam: quæ sibi est translapsa in terminis Terrestribus in P. jam præteritis. qua te citaverat, pro eo &c. Et eo inseratur Citatio: & concludatur, Judicialiter responsurus.

Adcitatio, ad paratam Citationem patris, fratris, vel cujuscunque antecessoris mortui: cujus Citationi terminus nondum venerat.

Idem fol. 51. QUi te concitat, aliàs *przypozywa*, ad paratam Citationem Nobilis olim A. patris

tris prædicti Nobilis B. legitimi: qua te præfatus olim A. pater ipsius citaverat: videlicet pro eo: Et inseratur Citatio patris: & taliter concludatur: Et præfata actio concernit prædictum B. tanquam filium legitimum prædicti A. ideo ad præmissa prædicto B. tanquam successori, Judicialiter responsurus:

Qui duabus Citationibus citatur:

QUandocunque aliquis citaverit alium, pro aliqua re, aut bonis aliquibus, aut debito: & alia pars eundem similiter citaverit, pro eadem re: citatus non tenetur, nec debet cogi, ad respondendum utrique Citationi, & partibus diversis: donec partes actoreæ, de Jure suo prius inter se experiantur: quæ illarum sit propinquior, & majus interesse habeat, ad hujusmodi debitum, aut bona, & res alias: pro quibus dictæ Citationes vertuntur. Et interea citatus pacem habere debet à prædictis Citationibus. aut utraque pars actorea, ad unam Citationem se inscribat: & unum actorem se, contra prædictum citatum faciat: nec alio modo citatus, ad responsionem dictis partibus, & Citationibus earum, debet compelli. *Consvetudo*

Qui errat in persona possessoris, & alium pro hærede citat.

QUicunque, in tempore à Jure concesso, ponit Citationem, in aliquibus bonis, contra possessorem: pro aliquo debito, aut onere in illis bonis inscripto: & revocando aliqua bona prædicta propinquitate, credens illum possessorem esse, & hæredem prædictorum bonorum: si per hæredem verum, aut per citatum, talis citatio impugnaretur. eò quòd actor erravit, in proprio nomine veri hæredis: non nocet Juri suo error hujusmodi: etiamsi talis Citatio fuerit secunda. quin luendo pœnam solitam, propter Citationis importationem illicitam, poterit causam inceptam Citatione alia meliori, contra verum hæredem illorum bonorum, prosequi & continuare: juxta Juris formam. *Consvetudo.*

Citatio super Citationem non ponatur: & quandò potest poni.

ITem si quis importaverit Citationem super Citationem, pro una re: tunc luens pœnam trium Marcarum Judicio, & totidem parti, Citationem unam destruat: seu una Citatio ejusdem sit nulla. *Consvetudo. terræ Crac. Folio 122.*

Si verò aliquis, existens cum alio in Citatione, pro aliqua causa, aut violentia & non terminata ea judicialiter, facit parti aliam novam violentiam, aut injectionem in eadem bona: pro quibus prima Citatio penderet indecisa: extunc potest talis citari alia nova Citatione, pro secunda violentia, & injectione: faciendo mentionem in ista Citatione secunda, de prima, hoc videlicet modo: stando mecum in Citatione priori, pro eisdem bonis, sive pro eadem violentia: & non finito Jure: pro eadem Citatione priori. Et hoc facere potest licitè: quotiens in eisdem bonis violentiam novam fecerit, Citationibus prioribus non determinatis: neque Jure finito, pro eisdem: absque jactura causæ & Citationum priorum. *Consvetudo*

Formula Citationis secundæ.

CItat te secundò: prout te condemnavit in termino primo, in terminis Terrestribus in P. jam præteritis, in pœna contumaciæ: juxta suam primam Citationem, qua te citavit pro eo &c. Et inseratur Citatio originalis: & concludatur, Judicialiter responsurus: Datum.

De his, qui pro hæreditate aut debitis citantur.

LIcet in pluribus casibus celeritas commendetur: tamen eadem celeritas in judiciis & causis expediendis rationabiliter quandoque non est observanda: sed potius amplianda, & dilatanda: ex eo: quod judicantem cuncta oportet rimari. ideoque Statuimus: Quòd si aliquis super capitali hæreditaria quæstione, primò, secundò, & tertiò citatus non comparuerit: à judicioque se contumaciter in termino sibi assignato absentaverit: tunc ob contumaciam ejusdem citati, actor in termino tertio & peremptorio per Judicem admittatur, sententia definitiva mediante: in ve- *Casim. Mag Vislic. Fol. 16.*

ram ejusdem hæreditatis possessionem. & ab omni jure ejusdem hæreditatis, & ipsius qualibet venditione, per Judicis sententiam reus decernatur, & pronuncietur cecidisse. Si autem quæstio erit personalis, puta pro pecunia debita, aut quibuscunque rebus obligatis, & primô, secundô, & tertiô terminô citatus contempserit, vel in termino parere neglexerit sibi assignato, Decernimus: Quòd tunc creditor quarumlibet rerum obligatarum, sibi post certum terminum per sententiam Judicis præfixum, distrahendi & alienandi, auctoritate Judicis, plenam habeat facultatem. ità tamen, quòd si auctoritate præmissa res obligatæ, distractæ, & alienatæ, minoris valoris inveniantur & existant tempore alienationis, quàm fuerit pecunia obligata seu credita: & ipse creditor, pro summa pecuniæ, per ipsum simpliciter & sinè aliqua cautione credita, vadium receperit, sufficiat creditori vadium. qui nulli alteri, quàm sibi ipsi, quòd simpliciter vadium acceperit, imputabit. Sed si conditionem creditor apposuerit circa res obligatas, majoris vel minoris quantitatis, si pro minori pecunia res obligatas alienaverit debitor, per Judicem decernatur, creditæ pecuniæ summam adimplere. Si verò pro majori summa res alienaverit obligatas, residuum quicquid fuerit, ultra summam creditam, debitori creditor restituere teneatur.

Qui errat in Citatione, in Data, Titulo, Nomine.

Consvetudo terræCraco. Fol. 121. ITem pro data, Titulo, pro proprio Nomine, nemo debet causam amittere. Et si aliquis defectus esset in Citatione, aut in Concitatione: succumbens pœnam trium Marcarum, solvet: & denuò debet citare. Quòd si in verbo litera deesset: aut si litera Abecedarii malè scriberetur: isto nihil amittet aliqua partium.

§. Qui mos citandi olim fuit: Vide in Titulo, MINISTERIALIS.

§. Citationem ad faciendos Limites, & collateralium: Vide in Titulo, SUCCAMERARIUS.

§. De citato, qui reus vocatur, seu victus Jure: Vide in Titulo, REUS.

§. De Citationib. calumniatoriis: Vide in Titulo, CALUMNIA, fol. 36.

§. Citatus non tenetur respondere, nisi viso Ministeriali: Vide in Titulo, MINISTERIALIS.

§. De Dominabus, aut virginibus, quæ citant, aut citantur: Vide in Titulo, PROCURATOR.

§. De iis, qui pro hæreditate aut debitis citantur: Vide in Titulo, DEBITOR.

CIVIS.

Civium ad militarem ordinem inautoratio, quomodo rata esse debet.

Sigis. Aug. Petric. 1550. CIves, qui terrestria bona habent, cùm pro illis citabuntur ab aliquo: conservabimus nos juxta Jus. Quorum alii, etiam Nobilitate se defendere non possunt: qui literas super Nobilitatem sui obtinentes, suscipiunt in se negotia, quæ ad statum militarem non pertinent. quæ quidem sunt Statutô descripta. quorum nullus se talibûs literis, in Judicio defendere poterit.

Cives bona Juris terrestris vendant, nec ea acquirant.

Joan. Alb. Petri. 1496. Folio Cv. ITem statuimus: quòd civibus, & plebeis, undecunque existentibus, oppida, villas, prædia, & bona alia, Juri Terrestri supposita, emere, tenere, possidereque, perpetuô vel obligatoriô modô, liceat minimè. ex eo: quòd in profectionibus bellicis & aciebus ordinatis, locum inter Nobiles competentem non haberent: quodque illi bonis talibus habitis, occasiones quærere consveverunt, se à bellicis expeditionibus liberandi. Et insuper, cùm ipsi domos, & bona in Jure Civili sita Nobilibus non admittant resignari: eadem vicissitudine & illis, bonorum in Jure Terrestri sitorum, exemptio videtur non abs re esse prohibenda. Quòdque Judices Terrestres

restres

restres & Castrenses, Inscriptiones ejusinodi, in favorem & personas civium fiendas, non admittant: admittereque non præsumant. & si secus fecerint: extunc quidquid inscriptum fuerit, contra Constitutionem ejusmodi, id irritum, nullum, & inane decernatur esse, Statuto præsenti mediante. *Et* quòd illi, qui jam in effectu bona Terrestria usurpârunt, illa hinc ad decursum temporis, quò commodè istud facere possint, vendere teneantur: sub pœnis, quas ex illis secus facientibus, juxta arbitrium Nostrum, & *P*alatini terræ, in quo illa consistunt, exacturi sumus irremissibiliter.

Cives, bona terrestria possidentes, militent.

CUm mercatores, negotiatores, & Civitatum incolæ, fortunatiores sunt communiter, ad opes per industriam assequendas: quibus aucti, bonis civilibus bona etiam Terrestria accumulantes, consveverunt à bello absolutiones obtinere: ut quemadmodum per industriam bona assequuntur: sic etiam libertate majore in eis, quàm Nobilitas, potirentur: quod etsi privatâ suæ rei domesticæ curâ, faciant commendabiliter: tamen quia istud in Repub. abusuum & dissensionum parens esset: quandoquidem Nobilitate sangvinis profusione Rempub. & terrestrem tranquilitatē tutante, fortunati cives fortunas terrestres occuparent: & Nobilium victum usurparent: & nihilominus ab oneribus publicis, per industriam (ùt fit) se eximerent: Non indignum ergo, cum Prælatis, Consiliariis, Baronibus, & terrarum Nunciis censuimus: quòd cives, habentes bona hæreditaria, terrestria, ad expeditionem bellicam obligata, non sint exempti & liberi, ab eadem bellica expeditione: quotiens fuerit instituta. literæque Majestatis Regiæ, absolutoriæ ab hujusmodi expeditione datæ, vel dandæ, locum non habeant. aliàs, prout in *P*rivilegio Alberti Regis, fratris nostri, supra scripsimus, latiùs esse constitutum. *Alexand. in Radom 1505 Fol. Cxviii.*

Modus eximendorum civium, de bonis terrestribus.

ANtiquis Constitutionibus prædecessorum nostrorum innitentes, & subditorum nostrorum petitionibus permoti, Decernimus: ut cives, & plebeii, secundùm Statutorum prohibitionem, bona hæreditaria terrestria deinceps non emant: & Inscriptiones, quæ in Judiciis Terrestribus, illis super hæc factæ fuerint, sint ipsô factô nullæ. Judex verò Inscriptionem admittens, pœnam centum Marcarum incurrat, ab eo ex officio exigendam: Bona autem, quæ hactenus cives ipsi possederunt & possident, tenebuntur infra tempus quatuor annorum illa, cuicunque voluerint Nobili, & indigenæ Regni vendere: sub amissione eorundem bonorum: quæ modô præmissô per nos vendi, & pecuniæ pro defensione Regni converti debebunt. ità tamen, quòd ea bona, ad hunc modum vendita, poterint proximiores eorum Nobilium, quia ea vendiderant & alienaverant, pro eadem summa, pro qua vendita erant, infra annum à tempore venditionis factæ, redimere. Hoc tamen extendi non debet, ad civitates, & communitates earundem: quæ bona hæreditaria terrestria, vigore Privilegiorum antiquorum, in commune obtinent. secus. de Privilegiis, quæ ante Statutum Joannis Alberti Regis concessa sunt. *Sigis: Petric 1538. B 1.*

§. SIMILIS. De civibus & plebeiis, bona terrestria non Possessuris, executionem facere volumus: in primisque Statuti, annô abhinc quartô facti. & jam nonnullas personas, eo nomine ad nos citavimus literîs nostrîs. *Sigis. Cracov. 1543.*

§. Cives non exequentes Statuta Palatini, in venditione rerum venalium: Vide in Titulo, PALATINUS.

Civis in civitate residens, Porádlne non solvat.

DE civitatibus autem antiquis & novis, tempore regiminis nostri locatis, sic statuimus: Quòd ille civis, seu oppidanus, qui civitatem cum uxore, filiis, & familia inhabitat, & agrum solus, vel per suum hortulanum, aut agricolam colit, *Vlad. Jagello: in Jedlna. fol. 51.*

non tenetur ad prædictam *Poradlne*, pensionem. sed si ante civitatem, vel oppidum residet: solvat præfatam *Poradlne*, pensionem: ac si in villa resideret. non obstante, quòd ad Jus & jurisdictionem ejusdem oppidi, seu civitatis pertineret: vel cum eis onera sufferre perhibeatur.

§. Civis Nobilem debiti quomodo convincet: Vide in Titulo, MUTUUM.

§. Nobilis, in Civitatibus domos habere possunt: modò onera Civilia nè vitent: Vide in Titulo, NOBILIS.

COADJUTOR.

Pœnæ à coadjutoribus olim solvebantur.

Consvetudo. terræ Crac. Folio CXXII.

ITem si aliquem citabunt cum coadjutoribus: & ipse citatus non intercedit, aliàs non recusabit coadjutores: videlicet non dicet, Coadjutores non intercedo mihi similes, & indissimiles: & alia pars interponet, aliàs *założy go* ex eo, quia ipsos adjutores non recusavit: luet pœnam, à quolibet coadjutore sibi simili, tres Marcas: & à dissimili, sex Scotos: idque tam in Jure Terrestri, quàm Castrensi.

COLUMBATIO.

Bodzanta Episcopus Crac. fol. 56

INsuper volumus: quòd columbatio illibere, per rectores Ecclesiarum à suis parochianis non exigatur de cætero: sed quod quisque sponte petenti dare voluerit, cum gratiarum actionibus tolli debet.

COLLOQUIA.

Judicia & Colloquia, sic sunt disposita.

Sigism. Cracoviæ 1543.

VIsum est nobis, & Consiliariis nostris, satis esse. ut tantum ter in anno, Terrestres Termini celebrarentur: idque, si non aliqua causa legitima impediat: quarta pars verò anni, ut ad judicanda Colloquia convertatur. & hoc propterea: ut Colloquia in terra Sandomiriensi, quolibet anno semel fierent: idque in tribus locis, juxta veterem consvetudinem, incipiendo Feriâ secundâ in Autumno, post festum S. Francisci: primò Sandomiriæ, postea Radomii, ultimò Visliciæ: Similiterque in Cracoviensi, Lublinensi, & aliis Palatinatibus, ac terris, ipsi Termini Terrestres, & Colloquia, eodem modo celebrari debent: hoc est, ter Termini Terrestres: quartò autem Colloquia. Perindeque & in Palatinatu Russiæ, ter Termini Terrestres, quartò autem Colloquia, celebrari debent: hoc est, incipiendo Terminos Terrestres Leopolienses, Feriâ quartâ post festum Sanctorum trium Regum. postea verò in aliis districtibus, ordine: juxta veterem consvetudinem. Alii verò Termini Terrestres, Feriâ quartâ post festum S. Adalberti Porro tertii Terrestres Termini, post festum S. Margarethæ. atque ad eundem modum, in aliis itidem districtibus. Ipsa vero Colloquia Leopoliensia, Feriâ quartâ post festum Exaltationis Sanctæ Crucis incipientur. postea simili ordine, in aliis districtibus: ut Præmisliæ, & Haliciæ. Porro in districtu Chelmensi Termini Terrestres, juxta consvetudinem celebrari debent: Colloquia autem, post Colloquia Haliciensia. ut scilicet Palatinus obire illa poterit. In Lublinensi autem terra, in tribus locis consvetis, in quarto vero loco, in Busko, Termini seu Judicia Terrestria peragi debent. ipsa verò Colloquia tantùm Belzæ, post festum Exaltationis Sanctæ Crucis, peragantur. Ipsis autem Colloquiis literæ nostræ, quibus Comitia edicemus, impedimentô esse non debent.

Judices absentes, in sequentibus terminis jurent.

Sigism. 1543

QUod si Judices, Subjudices, & Notarii terrestres, propter veram infirmitatem, à Terminis Terrestribus absuerint: propterque illorum absentiam, Termini, quominus procederent, impedirentur: tum in futuris proximè Terminis, antequā in suis locis considebunt, tenebuntur præstare Jusjurandum corporale. Quod vera, & non ficta infirmitate, ab his Terminis absuerint. Similiter etiam Palatini, Castellani, Dignitarii, & alii Officiales Regni, quicunque in Colloquiis interesse tenentur,

tur,

tur, si aliquando propter infirmitatem in Colloquiis non adfuerint: priusquam in locis suis consident, Juramentum præstabunt: Quod in proximè præteritis Colloquiis, propter veram infirmitatem, adesse non potuerint. nisi fortè servitiis Reipub. vel Legationibus occupati fuerint: propter quæ, ipsis Judiciis interesse non potuissent. Hæc enim illorum absentiam excusarent. Tamen in absentia illorum, Castellanus illius terræ, primus locum Palatini occupare teneatur: similiter in loco Castellani, aliquis Nobilis idoneus. qui quidem Colloquia celebrare debent: nè justitia hominum prorogetur.

Colloquia necessaria sunt.

ITem, quia multæ negligentiæ, multaque errata & damna fiunt, inter subditos nostros, per omissam generalium Judiciorum, quæ Colloquia vulgo nuncupantur, observationem. Statuimus, ut Palatini illa judicent, præmissa in binis Terminis præcedentibus proclamatione. ità ut in tertiis Terminis deinceps judicentur. *Sigism. Petrico. 1511. Folio 18.*

Quid in Colloquiis fiat, ac judicetur.

COram Baronibus etiam, in Judiciis Colloquiorum generalium, Resignationes bonorum magnorum peraguntur. *JagelloCracoviæ 1420. Folio 45.*

§. Item obligator bonorum, etiam in Colloquio generali, faciat fieri publicè, semel ad minus in anno unam protestationem: si sua bona, pro hac vel illa summa, huic vel illi dedit in obligationem, seu pignorationem: idque Præscriptionis interrumpendæ causâ. *Casimir. Magnus Vislic. 1368. Fol. 18*

Qui à Judiciis, ad Colloquia appellat: & pœna appellantis.

QUi ad Colloquia à Judiciis appellat, Volumus, ut teneatur ibidem pro re principali Jure experiri. quod quidem etiam volumus, de Appellationibus ad Conventum, intelligi. Et nè Nobilitas per Judicia gravaretur: volumus, nè amplius Judex pœnam *Kocz* accipiat, nisi unam, ab una causa. nihilominus tenebitur Judex sententiam suam personaliter expurgare, in Colloquiis. *Sigis. Aug. Petric. 1550*

Qui dignitarii Colloquiis præsint, & libros servent.

ET quia Barones terrarum nostrarum, in Judiciis Colloquiorum generalium, personam nostram repræsentant: coram quibus causæ hæreditariæ, & aliæ majores agitantur & tractantur: & sententiæ per eosdem latæ, robur accipiunt firmitatis: ac si in præsentia nostra agerentur: coram quibus etiam resignationes bonorum magnorum peraguntur: & aliæ causæ, per eosdem definitæ, in speciali libro conscribuntur: unde cum majori alicujus pondere, debeant diligentiùs & cautiùs observari: Volumus, quod liber prænotatus, seu Acta Colloquii generalis, sub clausura trium clavium amodo conserventur. quarum unam Judex, aliam Subjudex, tertiam vero Notarius Terrestris, habeant & conservent. Nec liceat uni, sinè aliis, clausuram prædictam aperire. *Vladisl. Jagello Craco. & Vartæ 1423 fol: 44*

§. Idem vide in Titulo ACTORUM LIBRI. Fol. 7.

Absentia unius aut duorum Dignitariorum, Colloquia non impediet.

ITaque Colloquia assignata ubilibet celebrabuntur. & mors, infirmitas, aut absentia unius, aut duorum Dignitariorum, ad sedem Colloquialem spectantium, celebrationem Colloquii non debebunt impedire. Defectu verò aliquo ex iis imminente, habebunt plenam facultatem & potestatem, alii Dignitarii Colloquio præsidentes, in loco absentium & deficientium, alios terrigenas, viros idoneos, legales & possessionatos, cum plena potestate surrogandi. qui habebunt plenam potestatem judicandi tamdiu: quousque de defectibus, & de absentia Dignitariorum provisum fuerit. *Casimirus tertius in Korczyn 1451. Fol. 88*

Colloquia non negligantur.

ASsidua Colloquiorum sive Terminorum generalium celebratio, pacis communis conservatio, & cujuslibet dissidii infectivi exclusio est ad cujus, Palatini, *Casimi. Jagellonis Pe-*

trico. 1447. Castellani, Capitanei, Judices, cæterique Dignitarii & Officiales Regni nostri, te-
Folio. 90. nentur tantò diligentiùs intendere practicam: quantò ad id sunt, ex onere Dignitatum & Officiorum suorum, strictiùs obligati. Quocirca præsenti edicto, & authoritate Regia, omnibus Palatinis, Castellanis, Capitaneis, Judicibus, Subjudicibus, districtè præcipimus, & Mandamus: ut Colloquia & Terminos, juxta vires suas & tempora, in omnibus terris & districtibus Regni nostri Poloniæ, sinè aliqua interruptione celebrent: & illis personaliter (nisi fortè aliquem gravis langvor corporalis, aut in rebus publicis, Regni ardua Legatio excusaverit) intersint: nec aliquē nisi in duobus casibus prædictis, de absentia volumus excusari.

Absens propter legitimam causam, in locum suum alium surroget.

Idem Rex Fol. eodem. IN quibus nihilominus casibus præcipimus, omnibus ægritudine gravatis, aut Legatione Regni oneratis: ut locum suum possint, teneantur & debeant, per idoneam personam aliam supplere: & illi vices suas, per literas committere. Colloquium integrum esse censemus: perinde ac si principalis interesset. Si quis autem Colloquio & Terminis generalibus interesse, aut in locum suum surrogare personam idoneam neglexerit: conveniri eum, per illum vel illos, quibus propter absentiam suam administratio justitiæ dilata est, coram nobis jubemus. ut nostrâ sententiâ & decretô, ad solvendum omnia damna, quæ actores ex defectu Colloquii aut Terminorum generalium contraxerint, condemnetur.

Officiales Colloquiis personaliter intersint.

Casimirus in Nieszowa 1454. fol. 93. ITem Statuimus: quòd Judicia peremptoria, seu Termini generales, fiant tribus vicibus in anno, in terris singulis: omnesque Officiales, qui Judiciis præsidere consveverunt, personaliter eis interesse tenebuntur: & sint astricti. exceptis Palatino, & Capitaneo: qui, dum conventionibus aut negotiis Regiis fuerint impediti, poterint vice sua surrogare terrigenas possessionatos, & prudentes, seu Jurisperitos. Cæteri verò præsidentes in Judiciis, ut Judex, Subjudex, vexillifer, semper personaliter interesse debebunt. præterquam, si eorum aliquis infirmus esset: aut Legatione Regia, seu Regni fungens, alicubi mitteretur. Nam tunc pro uno semel poterit alium in Judicio ponere, vice sua. aliàs semper extra casus istos, interesse personaliter sint astricti.

Sigism. Petrico. 1543. In terminis generalibus, Barones Regni, videlicet Palatinus, Castellanus, & cæteri Dignitarii ac Officiales terræ illius, interesse tenebuntur: sub pœnis, in Statuto contentis.

Sigism. Cracoviæ 1543 Dignitarii & Officiales, nisi in Colloquiis intersint: (exceptâ Reip. & Regis causâ) ab Nuntiis Terrestribus, in Comitiis deferantur.

Quoties, & quando Colloquia fiunt.

Casimirus in Nieszowa 1454. STatuimus: quōd Termini generales fiant tribus vicibus, in anno quolibet, idq; in terris singulis.

Sigism. Petrico. 1511. Fol. 18. Statuimus: ut Palatini generalia Judicia, quæ Colloquia vulgò appellantur, judicent, præmissa in biniis Terminis præcedentibus proclamatione' ità ut in tertiis Terminis, deinceps judicentur.

Ipsi verò Termini generales, tempore Quadragesimæ, annis singulis, totiens quotiens, in locis ad id deputatis celebrentur.

Absentes in Judiciis, jurent se propter infirmitatem absuisse.

Sigismundus PAlatini, Castellani, Dignitarii, & alii Officiales Terrestres, qui Colloquiis interesse tenentur, si fortè in aliquibus Colloquiis præsentes non fuerint, in aliis proximè sequentibus Colloquiis, priusquam in loco suo residebunt, jurare debent: Quia in præteritis Colloquiis, propter hanc vel illam infirmitatem, non fuerint. nihilominus, absentibus illis, in loco Palatini, primus illius Palatinatus Castellanus: in Castellani verò loco, idoneus aliquis homo Statutô descriptus, per alios hujus Judicii

dicii

dicii collegas, collocentur. Quocirca, abſentiâ nonnullorum non obſtante, per alios Dignitarios & Officiales terreſtres, Colloquia celebrentur. nè juſtitia hominum negligatur. Attamen priores Jusjurandi conditiones intelligi debent: præter eum, qui Reip. quocunque ſervitio, vel legatione occupatus fuerit: propter quæ Colloquiis intereſſe nequeat, & abſentia illius excuſetur.

Colloquia ſingulis annis celebrentur.

QUia colloquia generalia videmus eſſe neceſſaria, volumus: ut quolibet anno celebrentur, in locis ſolitis: neque à Palatinis ad alia tempora transferantur. Quòd ſi ea non celebrarent: pœnîs Statuto deſcriptîs percellantur. Et qui à Judiciis, ad Colloquia appellat, tenebitur pro re principali ibidem experiri. & idem intelligendum eſt de Appellationibus, ad Comitia generalia. Nè verò Nobilitas per Judicia gravetur, Volumus: ut Judex *Kocz* ampliùs non accipiat, niſi unum ab una cauſa. *Sigiſm. Aug. 1550.*

De terminis Colloquiorum, & transpoſitionibus.

PErverſa conſvetudo, in terminorum tranſpoſitione, Colloquii generalis à noſtris ſubditis hactenus obſervata extitit: unde diverſa Juramenta, & perjuria oriebantur: ac infirmitates fictivæ allegabantur. Unde talibus obviare volentes, & iniquitati viam præcludere, de unanimi conſenſu Prælatorum, & Baronum, ac Nobilium noſtrorum, talem ordinem in prædictorum tranſpoſitione terminorum, volumus à noſtris ſubditis fore obſervandum. ut prædictis perjuriis obvietur: illicitæque dilationes amputentur. Decernimus igitur: quòd termini Colloquii generalis, taliter in Judiciis terrarum noſtrarum in poſterum tranſponi, & obſervari debeant: videlicet quòd primum terminum, per ſimplicem infirmitatem prorogent: ſecundum verò, per veram infirmitatem, abſque confeſſione & allegatione Capellani, transponant. Pro qua infirmitate, in tertio termino, ſi ſupervenerit, Juramentum corporaliter præſtare teneatur: Quòd tunc vera infirmitate fuerat innodatus. Si autem in eadem infirmitate caſualiter perduret: tunc tertiò poterit iterum facere prorogare eundem terminum. quia ſcilicet, prout jacebat in ipſa infirmitate, hucuſque non convaluit. Et nihilominus in Colloquio quarto generali parère ſtudeat: aut Procuratorem certum tranſmittere non poſtponat. alioquin cauſam amittat. Sed actor terminum Colloquii generalis aliter tranſponere nequeat: niſi primum per veram infirmitatem. *Vladisl. Jagello Crac. & Vartæ 1423. fol. 42*

Item Volumus: quod reclamatio terminorum non debet eſſe deinceps, nec ſit neceſſaria: ſed Termini & Colloquia partibus aſſignatis judicabuntur. quia Termini & Colloquia erunt peremptoria, pro partibus conſtitutis celebranda. *Caſim. tertius in Korczyn 1451.*

Statuimus: quod Judicia peremptoria, ſeu Termini generales, fiant in anno, in terris ſingulis. *Folio 87.*

Quocirca Repoſitio ſeu Suſpenſio Colloquiorum fieri non debet: ità quòd Citationes, & cauſæ hominum, nullo modo, neque generaliter, per ipſos Judices. ad alia Colloquia ſuſpendantur. Quicunque autem Judices Colloquiorum, tales Suſpenſiones cauſarum ſuâ ſponte fecerint: juxta Statutum debent puniri. vel alioqui, pars non conſentiens, ad Comitia appellet. excepto, ſi tales Repoſitiones, ex conſenſu partium factæ fuerint. *Caſimirus in Nieſzowa 1454. fol. 93* *Sigiſm. Cracoviæ 1543.*

Judex quando non eſt redarguendus.

INſuper Statuimus: quod in noſtra præſentia, vel coram noſtro Capitaneo, vel quando generales Termini tenentur, Palatinis vel Baronibus præſentibus, Judex judicans non poſſit de malo Judicio redargui: cùm non ipſe ſolus, ſed cæteri & plures judicant ſupradicta. *Caſim. Mag. Viſlic. 1368 Fol. 32.*

Ex Colloquiis, ad Regiam Maieſtatem appellatio fiat.

NIhilominus poterit quilibet appellare, de Terminis prædictis generalibus, ad Regiam Majeſtatem, tanquam Jurium omnium Regni dominum ſuperiorem: pro juſtitia conſequenda. *Sigiſ. Aug. Petric. 1551*

Quocirca ex Colloquiis, appellatio ad Comitia Regni fieri debet.

Sigis. Craco. 1540. DE Terminis seu Judiciis generalibus, quæ vulgo Colloquia nuncupantur celebrandis, Statuta omnia desuper edita in robore conservamus: ac illa in singulis terris, juxta eorum Statutorum ordinationem, & veterem consvetudinem, celebrari mandamus, semel ad minus annis singulis. Quia vero propter nostrum in Magnum Ducatum Litvaniæ egressum, negotiaque Ducatûs illius, quæ fortè nos in illo diutiùs, quàm vellemus, distinebunt, Appellationes seu Motiones à Judiciis Terrestribus & Castrensibus, seu etiam officio Castrensi, ad Nos factæ, remanerent longo tempore indecisæ: per hocque multorum subditorum nostrorum justitia negligeretur: Statuimus, ut interim, donec nos ex Magno Ducatu Litvaniæ redierimus, ejusmodi Judicia generalia bis in anno celebrentur. quibus & domini Episcopi, singuli in districtu sedis Episcopatus sui, Palatini, Castellani, cæterique Dignitarii & Officiales, Judices, & Subjudices Terrestres, interesse teneantur: sub pœnis, in illos statutis. nisi vera infirmitas, Legatio, vel Reipubl. servitium, illos excusarent. In tali enim casu, licebit impedito sic in locum suum, alium idoneum surrogare. In quibus quidem Judiciis generalibus, omnes Motiones, Appellationes, & alia id genus, tam à Terrestribus, quàm à Castrensibus Judiciis, ac etiam ab officio Castrensi, quæ ad Nos, seu ad Conventum generalem sunt factæ, & jam ante nostrum in Litvaniam egressum non fuerint decisæ, ac item interim, donec in magno Ducatu illo Nos agere contigerit, cadentia judicari & terminari debebunt. Et quidquid, per Judicio illi præsidentes, judicatum & decretum fuerit: id totum per eosdem Judicio præsidentes, ac locorum Capitaneos, in executionem deduci debet. Licebit nihilominus unicuique, à decreto & sententia Judiciorum generalium, ad Conventum generalem Regni primum, post nostrum in Regnum reditum celebrandum, appellare. sed hujusmodi Appellatione non obstante, executio decretorum fieri debet: ut supra: illeque, pro quo judicatum fuerit, in possessione bonorum illi adjudicatorum inducendus, & in ea tuendus erit. Ubi tandem in conventione generali, Nos cum Consiliariis nostris, sententiam & decretum, à quo appellatum fuit, justum esse cognoverimus: illud approbabimus. E diverso vero, ubi per Nos & Consiliarios nostros, fuerit retractatum & infirmatum: bona omnia, & res illæ, quæ per hujusmodi sententiam fuerint adjudicatæ alicui parti, rursus restituentur illi: pro quo, in Conventu generali tulerimus sententiam: simul cum fructibus, intermedio tempore perceptis, & damnis inde secutis, Juramento damna passi æstimandis. Tempora vero celebrandorum hujusmodi generalium Judiciorum, volumus juxta Statutorum dispositionem observari.

Statuta de Colloquiis, in executionem ponantur.

Sigism. Petricov. 1538. HÆc itaque Statuta, de Colloquiis generalibus celebrandis, imo vero de omnibus personis, rebus, ac Judiciis Regni edita, & quæ non sint posterioribus expressè abrogata, in executionem ponere, & illa exequi, per edicta nostra mandabimus.

COMITIA SEU CONVENTUS.

Comitia Petricoviæ sint: nisi quid vetet.

Sigis. Cracoviæ 1540. CUm graviùs ferrent nonnulli Consiliarii, & Nuncii terrarum Regni nostri, ad Conventum generalem Regni, Cracoviam sese vocari: præter veterem consvetudinem, à loco Petricoviensi illos evocando: Decrevimus, Consiliariis nostris, & terrarum Nunciis petentibus: ut non alibi, præter Petricoviam, Conventus generalis celebretur. nisi causa legitima, per Nos cum Consiliariis nostris expendenda, aliud svaserit faciendum.

Sigism. Cracoviæ 1543. §. SIMILIS. Assentimur dominorum Consiliariorum, & terrarum Nunciorum sententiæ: & ità relinquimus duraturum: Quia Regni Comitia generalia, non alibi, nisi Petricoviæ, indici & agi debent. pestilentiæ, & ægritudinis Regiæ casibꝰ exceptis.

Sed in Lublin, aut Parczow, Poloni cum Litvanis Comitia celebrent.

HOc etiam addito specialiter, & expresso: quòd præfati Barones, & Nobiles Regni Poloniæ, & terrarum Litvaniæ, Conventiones & Parlamenta, quando necesse fuerit, in Lublin, vel in Paczow, & aliàs in locis aptis, de consensu & voluntate nostra, celebrabunt: pro commodo & utilitate Regni *Poloniæ*. *Jagello Rex Folio 127.*

§. SIMILIS. Ut tempore felicis nostri principatus, negotia publica procedant: Comitia generalia, & particularia, juxta tempus & loca, Statutô descripta, edicemus. *Sigism. Aug. 1550.*

Cancellaria informabitur, de præstituendis Conventionum temporibus & de Conventu Srzedensi, Colensi, & Petricoviensi.

PRovidentes, ut Conventus particulares debitô modô celebrari, dum opus est, valeant: Promittimus dare Cancellariæ informationem: ut eos oportunis locis, & debitis temporibus, literis præscribant: & præsertim, ut Conventum Srzedensem, duabus septimanis ante Colensem, & subinde Petricoviensem, octo diebus constituere meminerint. *Sigism. Cracoviæ 1510. Folio 8.*

Conventus in Radzieiow, Brzestensi & Junowladislaviensi terris deinceps est indicendus.

PEtitioni terrarum Brzestensis & Junovladislaviensis, consentientes Constituimus: ut utrique terræ unum Conventum terrestrem in Radzieiow celebrandum, deinceps instituamus. *Sigis. Craco. 1510. fol. 9*

Pœna turbantium Conventus.

STatuto hoc præsenti etiam sancimus: quòd quicunque in Conventibus rixas facientes gladios evaginaverint, pœnâ Marcarum viginti Polonicalium puniantur. Si verò aliquem vulneraverint: extunc pœnâ Statuti, antea promulgati, puniantur. Sed si aliquem occiderint: pœnâ capitis puniantur. Et contra tales Capitanei locorum, inquisitionem & executionem facere debent: sub pœna centum Marcarum Polonicalium. Hi verò, qui crimine patrato aufugerint, ex Regno sunt banniendi, & infames pronunciandi. prout & infames eos declaramus. *Sigism. 1520 Folio 26.*

Unus particularis Conventus, in terra Sandomiriensi est celebrandus.

UNus duntaxat particularis Conventus, in terra Sandomiriensi, juxta antiquam consvetudinem celebretur: Conventu Skrzynen, qui ex speciali concessione nostra annis superioribus agebatur, abolitô penitus & sublatô. *Sigis. Petri. 1519. fol. 23.*

Pœna statuitur contra Episcopos, & Palatinos, atque Castellanos, ad Conventus Terrestres non venientes.

DEcervimus etiam: quòd Episcopi, Palatini, Castellani, & cæteri Officiales, teneantur interesse Conventibus Terrestribus, & in Majori Polonia Colensi, & in terris Cracovien. Novæ civitatis Korczyn: sub pœnis. Episcopi namque soluturi sunt pro pœna, Marcas quadraginta. si se legitima excusatione, in eodem Conventu non excusaverint. Palatini verò, & primarii Castellani, solvere tenebuntur (si se temerariè absentaverint: & legitima excusatione se ibidem, in Conventu non excusaverint) Marcas viginti. Similiter Castellani minores, solvent pro absentia decem Marcas, fisco Regio applicandas: si se non excusaverint, non vagâ, sed legitimi impedimenti excusatione. Et pœnæ præfatæ, fisco nostro Regio irremissibiliter applicabuntur. *Sigism. Crac 1510. Fol. 8.*

§. Terminus ad Comitia generalia, die sexta post ingressum Regis, assignari debet. Vide in Titulo CITATIO. Fol. 46.

COMMISSARII, SEU COMMISSIONES.

Commissarii circa exemptionem, quomodo se conservare debeant.

STatutum & sancitum est: quia Commissarii, in causis Judicii sui, non debent re- *Sigism. Crac 1543.*

cedere à Statuto communi, & facultate illis circumſcripta: videlicet circa limites faciendos, exemptionem bonorum vel diviſionem (bonorum, inter perſonas etiam remotas: par tamen Jus ſuccedendi habentes) faciendam: & nè morem gerant ullis informationibus, huic Statuto contrariis. Quòd ſi quid contra Statutum facerent: id nihili eſſe debet: nullaque informatio illos excuſare poterit. Præterea nulla bona, circa talem exemptionem accipere debent: tantùm ea, quæ in literis obligatoriis eſſent deſcripta.

Qui citat Commiſſarios vel Judicium temerè, qua pœna plectitur.

Sigiſm. Aug 1557. QUi citaret Commiſſarios, aut Judicium, vel Officium: & talis temerariè citâſſe convinceretur: tenebitur talis, ibidem in inſtanti, ſingulis ſeorſũ, ſolvere bis quatuordecim Marcas: pro pœna. ſimiliter & parti: ſi citabitur.

Commiſſiones dentur petentibus.

Jagel. in Jedlna 1433 Folio 52. ITem promittimus: quòd omnibus terrigenis, cum bonis & hæreditatibus noſtris granities poſtulantibus & petentibus. non denegabimus.

Commiſſiones in quibus caſibus dantur.

Alexand. in Radom 1505 Fol. Cxvii. AUtoritatem judiciariam ubique illibatam conſervare cupientes, Statuimus: quia Nos ſucceſſoreſq; noſtri, nullas dare debemus Commiſſiones, non dabuntque ſucceſſores noſtri: niſi ſuper limitibus bonorum noſtrorum, & diviſione bonorum hæreditariorum, inter fratres, & proximiores: aut quæ eſſent de conſenſu partium. aliàs datæ, nullius ſint roboris, vel momenti.

Commiſſiones Regiæ etiam inter remotos, par Jus ſuccedendi habentes, dabuntur.

Sigiſm. Crac 1532. B. 2. COmmiſſiones in aliis caſibus, quàm qui in diſpoſitione Statuti continentur, dari prohibemus: & datas nullas eſſe volumus, & decernimus. Commiſſiones tamen, ad dividenda bona, tam inter fratres germanos, quàm inter alios quoſvis cõſangvineos, qui ad aliqua bona par Jus ſuccedendi habent, quantumcunque remotos, locum habere debere declaramus, & decernimus. Quod ſi quis repellere volens eum, qui diviſionem bonorum petit, negat eum eſſe conſangvineum, vel Jus ſuccedendi ad bona hujuſmodi habere: in tali cauſa Commiſſarii, à dividendis bonis ſuperſedere, & deciſionem controverſiæ ſuper propinquitate & ſucceſſione, ad Judicium Terreſtre remittere debebunt.

Olim ſolùm duo Dignitarii, & Succamerarius, ad Limites dabantur.

Caſimir in Nieſzowa 1454. fol. 93 PRæterea pollicemur: quod omnibus petentibus à Nobis limitationem, ſeu diſtinctionem limitum, inter bona menſæ noſtræ Regalia, & bona petentium, conſentiemus: & dabimus duos Dignitarios, ſeu Officiales, & Succamerarium. qui nomine Noſtro, poteſtatem habebunt limites faciendi.

Sed deinceps quinque ſint Commiſſarii.

Albert. Petrico. 1494 Fol. 107. ITem cùm inter bona noſtra, inſcripta vel non inſcripta, & ſubditorum noſtrorum noſtris convicinantium, nonnunquam injuriæ & oppreſſiones, nonnunquã etiam cædes committerentur: & fierent difficultates plurimæ, pro limitatione granicierum: noſtris aut Capitaneis, aut Tenutariis, ſub umbra Regii nominis noſtri bonorũq; noſtrorũ, ſubditoſq; noſtros, vicinos, aut opprimentibꝰ, aut limitationẽ granicierũ difficultantibꝰ idcirco ex innata Nobis virtute, & benignitate Regia, propter omnem ſubditorum noſtrorum juſtitiam & pacem, ex hac parte habendam, Promittimus: Quia quibuslibet ſubditis noſtris, cujuslibet ſtatus & conditionis exiſtentibus, granicies ex parte bonorum noſtrorum petentibus, Nos & ſucceſſores noſtri, ſecundùm Statuta antiqua, ad diſcernendum æquitatem, Commiſſarios illius terræ & diſtrictûs, in quibus bona limitanda conſiſtunt, videlicet duos Dignitarios & duos Officiales, cum ſuo Camerario deputabimus, & deputare debeant.

Com-

Commissarii, acceptô ex utraque parte à senibus Juramentô, Limitationem faciant.

QUi quidem Commissarii postquam exiverint, debent ex utraque parte senes advocare: à quibus receptô Juramentô, juxta eorum recognitionem & testimonium, ad Limitationem procedent. Si vero ipsi senes discordes fuerint: extunc Commissarii, juxta suas conscientias, concordando discordias senum, secundùm eorum privatum judicium, Limitationem ipsam prosequentur, & terminabunt. Ubi autem & ipsi Commissarii discordarent, Volumus, quod ex ipsorum sententia: qui plures in voce concordes fuerint, autoritas atque potestas dependeat difinita terminandi: nostrorum Officialium, videlicet Capitanei, aut Tenutarii, contradictione non obstante. *Ibidem.*

Si Commissarii desint, in proprio districtu.

SI autem Dignitarii, ad Limites ipsos designandi, essent pauci, in illa terra seu Palatinatu: in quo Limites fieri debent: aut fortè essent absentes: eo casu, ex vicino Palatinatu, vel etiam ex remotiore, Commissarios designabimus, ad ipsos Limites faciendos. non alios tamen, nisi tales: qui in illis terris, ubi Limites essent faciendi, possessionati fuerint. *Sigis. Petric. 1523. fol. 30*

§. Decem Grossi, pro literis Commissionis, in Cancellaria accipiantur.

§. A literis Commissionis, cum Mandato, decem Grossi accipiantur. *Sigis. Petricoviæ 1511.*

Capitaneus, seu Tenutarius bonorum Regalium, ad Limitationem bonorum exeat: & Commissarios provideat. si libera bona possidet.

CApitaneo, seu Tenutario bonorum nostrorũ mandabimus: ut pariter cum Cõmissariis eisdem, ad limitanda bona eadem exeat, descendat: & Commissarios. expensis provideat: in his præsertim bonis, quæ habemus libera, & sinè obligatione *Joan. Alb. Petric. 1496 Folio 107. & Folio 108.*

Commissionis terminus ad limitanda bona, duæ septimanæ.

INnotescentia Commissarialis, unà cum Mandato ad Capitaneum, per Ministerialem & duos Nobiles, inferenda sunt duabus hebdomadis ante Limitationem. ità ut tam de tempore, quàm de loco, certum Capitaneum faciant. *Sigism. Petrico. 1528.*

Præterea Commissarii nostri prædicti, duabus septimanis antè, quàm simul convenient ad faciendos Limites, Capitaneum seu Tenutarium nostrum, de tempore & loco sui conventus, certiorem facient: per Ministerialem, & duos Nobiles, ac etiam per literas suas proprias, & Mandatum nostrum. *Idem Rex. 1523 Fol. 30.*

De honore, ac securitate Commissariorum.

QUod si quis plebeius, in negotio & judicio Limitum, vel alio quocunque, contra Commissarios inveheretur verbis, illosque inhonoraret: talis turri, vel alioqui sessione dimidii anni, puniri debet. Cujus pœnæ executionem, Capitaneus illius loci faciet: sub pœna, in Statuto descripta, contra illos: qui executionem facere negligerent. Quod si quis, etiam plebeius, arma corriperet, & vibraret: licèt etiam neminem vulneraret: collô luat pœnas. quod etiam Capitaneus exequatur. Nobilitas autem pro talibus excessibus, juxta Statutum puniatur. *Sigism. Crac. 1543.*

Quòd à Commissariis, in Limitatione bonorum semel decretum est: id non innovetur.

UT quod per Commissarios nostros (quos ad Limitationem bonorum nostrorum Regalium, & Nobilium, concedimus) semel decretum fuerit, ampliùs non innovetur, Statuimus: ut post Limitationem bonorum nostrorum Regalium, ac Nobilium, Capitanei nostri in fundis Nobilium, injurias non inferant: subditi verò nostri, in fundis dislimitatis, nullum usum fructum habeant, neque alvearia, neque alias utilitates. *Sigis. Aug. 1550. A 4.*

Inter Regnum Poloniæ & Ducatum Litvaniæ Commissarii dabuntur.

Sigisin. Aug 1557. PRopter injurias sopiendas, quæ inter subditos nostros, tam Regni quàm Magni Ducatûs Litvaniæ, mutuo inferuntur, dabimus duos Commissarios ex Regno, & duos ex Magno Ducatû Litvaniæ: quando scilicet aliquis, de injuria aliqua conquestus fuerit. Coram quibus Commissariis, post innotescentiam Commissariorū, & Mandatum nostrum, quilibet comparere tenebitur: ibidemque sinè ullis dilationibus, culpatus cum parte actorea experiri tenebitur.

Quidquid Commissarii fecerint, ratum sit: nec Revisores dabuntur.

Sigism. Petric. 1523. Folio 30. NOs verò deputabimus Commissarios nostros, qui faciant limites: ac illorum Judicium, inhibitionibus nostris non impediemus: Assessores, seu Concommissarios, nec etiam Revisores, post factos limites designabimus. sed quidquid Commissarii nostri decreverint, illud ratum & firmum esse debebit. Præterea cùm Cōmissarii nostri convenient, ad locum Limitum: sive Capitaneus, seu Tenutarius noster exiverit, sive non: eduxerit senes, aut non: ipsi Commissarii nihilominus Limites ipsos prosequi, & finire debebunt: Capitanei nostri, ac etiam illius, qui queritur de injuriis Limitum, contradictione, seu Motione & Appellatione, ac etiam absentia, minimè obstante.

De Commissariis, iniquè citatis: & de aliis Judiciis.

Sigism. Aug 1557. QUicunque citaret Commissarios, aut aliquod Judicium, vel Officium, pro aliquo processu: & talis decernetur, iniquè illos citâsse: is tenebitur singulis separatim dare, bis quatuordecim Marcas, pro pœna. similiter & parti: si eadem citaretur.

COMPLICES.

Complices victo patrocinantes, proscribuntur.

Sigism. 1523 Folio. 36. SImiliter & omnes complices, eidem victo palam Patrocinantes, citari debebunt ad banniendum: & de Regno, unâ cum ipsorum præfato principali, Jure convicto, proscribendum se decerni. contra quos, prout eorum principalem, Officium Capitaneale procedere debet.

Si complices impossessionati fuerint.

Sigism. Rex. QUi vero essent impossessionati: per Officium illud Castrense comprehendantur, & in turrim conjiciantur. quorum punitio, in arbitrio & gratia nostra consistat.

§. Complices perpetrati homicidii: vide in Titulo HOMICIDIUM.

§. Complices in invasione domûs: Vide in Titulo INVASIO DOMUS.

CONDEMNATIO.

Qui in termino peremptorio condemnantur.

Casim. Mag Vislic. 1454 fol. 37 SI citatus comparere non curaverit, vel contempserit: in termino peremptorio, causam perdat: & ab actione cadat, cum pœna.

** Casimi. in Nieszowa Folio 94.* * In secundo autem termino, in terminis, quilibet citatus comparere, & respondere debebit.

** Sigismun. Petrico. 1523. Fol. 33* * Quocirca si citatus in secundo termino, utpote peremptorio, temerè sineque repositione termini non paruerit: actor eum condemnabit in lucro: juxta continentiam suæ Citationis. attamen in talem condemnationem Citatio debet inseri, sive acticari.

Condemnatio legitima qualis esse debeat.

** Casimi. Visliciæ 1368. Folio 11.* * AT ipsa pars, quæ fuerit absens nonnisi extremam horam meridiei, Judice quasi surgere volente, primo, secundo, & tertio hoc est, tribus vicibus evocata, (vel in lucro, si rea: vel in evasione, si actorea fuerit) quod scilicet parere non curavit, condemnetur.

De justè & injustè condemnatis.

ITem dum aliquis aliquem condemnaverit injustè: condemnatus arestabit condemnationem in libro. Et si citaverit, pro injusta condemnatione: tunc ille, qui sic condemnavit, debet luere pœnam trium Marcarum, & condemnationem describere de libro. Sed si condemnatus non arestaverit condemnationem: tunc ille, qui condemnavit, potest describere sinè pænâ.

Consvetudo. terræ Crac. 1505. Folio Cxxiv.

Condemnatio Actoris.

ITem in Terminis condemnandis Castrensibus vel Terrestribus, usque in fine Actores debent condemnari. & si Citatus priùs condemnaret Actorem, antequam Jus admittet alios Actores condemnari: Actori condemnato nihil nocebit condemnatio.

Consvetudo. terræ Crac. Folio Cxxii

Condemnati in Judicio, illicò satisfaciant.

QUia victus tenetur victori satisfacere, de evictione, & condemnatis: neque de Judicio priùs recedat: nisi satisfaciat pro eo, pro quo est condemnatus. Quidam tamen rebellione, aut inobedientiâ ducti, nescitur, quo animo recedunt de Judicio condemnati, pro debito nullam satisfactionem adversariis impendentes: Quapropter volumus: quòd tales inobedientes, de malitia ipsorum commodum non reportent. quia postquàm convicti fuerint in Judicio, ad manus adversariorum suorum ligati tradantur. Et si in captivitate manentes effugerint: à potestate eorum sint liberi, & absoluti, ipso facto: & omni debito, quod tenentur & obligantur. præter debitum furti: quod semper condemnati solvere tenebuntur.

Casimi. Vislic. 1363. Fol. 9.

Pœna condemnati, in Contumacia.

ITem volumus: ut quilibet Actor condemnando Citatum absentem, in Contumacia, solvat duntaxat duos Grossos. quorum unus, cedet Notario. & alter Grossus, Judicio præsidenti.

Sigism. Petricov. 1523 Folio 38.

De petitione insimul: & condemnationis, & pœnæ.

ITem, dum aliquis postulat, & condemnationem, aliàs *odbycia*, & pœnam: pro citatione mala, non condemnatio, neque utrumque, sed pœna duntaxat decernatur petenti.

Consvetudo Crac. 1505. Fol. Cxxiv.

CONFIRMATIO JURIUM.

Vladislaus tertius Rex, Jura confirmat.

EX certa nostra scientia, præhabita sufficientissima deliberatione, animo & voluntate nostra ultronea: ipsis Prælatis, Comitibus, Baronibus, Militibus, Proceribus, Nobilibus, Burgensibus, cæterisque subditis & incolis Regni nostri, cujuscunque status existunt, Spiritualis vel Secularis: quæque ipsorum Jura, libertates ac immunitates, literas, Privilegia, Ecclesiastica & Secularia: quæ à divæ memoriæ prælibato genitore, ac aliis Regibus, Principibus, Ducibus, & dominis prædecessoribus nostris Regni Poloniæ, veris & legitimis hæredibus, super quibuscunque bonis & libertatibus habere dignoscuntur, & habent: sub quibuscunque Datis, in vita sua justè & ritè emanata: libertates & immunitates, Spirituales & Seculares, in se continentes: & quas hîc volumus habere pro insertis, in omnibus earum punctis, positionibus, conditionibus, articulis & clausulis eorũ universis, ratificamus, innovamus, approbamus, & præsentis scripti patrociniô confirmamus: decernentes, illa robur obtinere perpetuæ firmitatis. Promittimus insuper in verbo nostro Regio præsentibus, & spondemus: eadem ipsorum Jura, libertates, immunitatesque, literas, & Privilegia, per omnia, rata atque grata habere: & jugiter, inviolabiliter, perpetuò observare: ac eis satisfacere, cum effectu.

Vladisl. Petrico. 1434 Ex Privilegio manuscripto.

Similiter Casimirus tertius Jura confirmat.

NOs Casimirus attendentes, Constitutiones prædecessorum nostrorum quasdam in oblivionem deductas, alias reformatione & innovatione, & alias additione

Casimirus in Nieszowa 1454. fol. 92

egere: ad instantiam omnium Nobilium, regnicolarum nostrorum, coram nobis constitutorum, de consilio Baronum, & Consiliariorum nostrorum, Constitutiones terrarum præfati Regni nostri duximus præsentibus innovandas, emendandas, & reformandas in melius: cæterisque aliquid adjiciendum censuimus. ut judices terrarum Regni nostri, ipsis innixi, & ex ipsis eruditione sumpta, in judicando conservent stateram æquitatis.

Confirmatio Jurium generalis.

Idem Rex Fol. 92. IN primis igitur pollicemur verbo nostro Regio, omnes Regni nostri incolas, in Juribus quibusvis, ipsis à prædecessoribus nostris datis, integraliter conservare: nullique bona recipi mandabimus, aut captivari faciemus: nisi priùs fuerit Jure convictus.

Similiter Joannes Albertus omnia Jura, simulque Casimiri in Nieszowa condita, confirmat.

Joan. Alb. Petri. 1496. Folio 92. LIcèt per alias literas nostras, tunc universis terris, sublimitatibus, & subditis Regni nostri concessas, universa Jura, Privilegia, libertates, & prærogativas, per Serenis. Illustrissimosque Reges, & Principes Regni Poloniæ, olimque genitorem nostrum, eis concessas atque concessa, confirmaverimus: cum sacramento Juramenti, in felici Coronatione nostra, per nos corporaliter præstiti: ibi quoque licèt censeantur universa Privilegia inclusa esse, successivè Regno concessa: tamen cùm in præsenti Conventione, produceretur in medium Privilegium originaliter, continens Constitutiones multas, nobis & reipub. Regni nostri perutiles, in Nieszowa olim per genitorem nostrum datum: illud ad vota Prælatorum, & universorum regnicolarum, specialiter confirmaturi, decrevimus præsentibus inserendum, tenore infrascripto.

Idem Joannes Albertus Rex, de eodem.

Petric. 1496 Folio 96. QUod quidem Privilegium, in omnibus punctis, conditionibus, passibus, & articulis, de certa scientia, benignitate, & virtute nostra innata, præclarorumque Baronum, ac Nunciorum de singulis terris huc convocatorum, universorum consilio, & voluntate, confirmandum duximus: & confirmamus, perpetuò tenendum, observandumq;.

Idem Rex Joannes Albertus decernit, sua Statuta perpetuò duratura: simulque priora omnia confirmat.

Joan. Alb. Petricoviæ Folio 110. POstremò verò, ut præsentium Institutorum confirmationisque & successionis nostrorum series, robur obtineat perpetuæ firmitatis: nec ullo unquam tempore, per Nos, & successores nostros, in aliqua sui parte, quomodolibet valeat in irritum revocari: tam præsentia Instituta nostra, confirmationem antiquorum continentia, quàm alia antiquiora universa, per divos olim prædecessores nostros Reges Poloniæ, successivè edita, præsentibus etiam non inserta, in omnibus passibus, Capitulis, articulis, punctis, & clausulis, approbamus nostra præsentia: decernentes perpetuò valitura: illa verò universa antiquiora confirmantes, roborantes, & ratificantes. quatenus perennis firmitatis vim obtineant. Super quibus, tam novis præsentibus nostris, quam antiquioribus confirmatis, nostras Privilegiales præsentes literas, pendentis retrorsum à dorso Sigilli nostri munimine roboratas, de certa nostra scientia, dedimus & concessimus: per manus Reverendi in Christo patris, domini Creslai de Kurzozwiaki, Episcopi Vladislaviensi & Cancellarii Regni nostri, nobis sincerè dilecti: Petricoviæ, in Conventione generali, Anno domini 1496. Feriâ quartâ proximâ post festum S. Urbani, per Nos, & universos Prælatos, Barones, Regnicolas, & terrarum Nuncios, celebrata.

Item

Item Rex Alexander, Statuta Heroum Regni, Petricoviæ Anno 1503. edita, Majestate Regia in Litvania existente, continuat & approbat.

NOs Alexander Rex, post felicem coronationem nostram, Repub. Litvana tunc expoſcente, cùm ad Magnum Ducatum Litvaniæ contuleramus nos: his verò Regni terris, nobis in Ducatu ipso agentibus, dum Conventionem indixeramus generalem, fuit per universos Regni nostri Prælatos, Spirituales & Seculares, & terrarũ Nuncios, universũ corpus Regni, etiã absentiũ nomine, per literas Nostras, & per proclamationes publicas vocatorũ, venientiũ & non venientiũ repræsentantes, celebrata Conventio generalis: in loco Regni nostri, ad id consveto, Petricoviæ, die Dominico Reminiscere: & prorogationem habuit, usque ad Dominicam Judica me Deus &c. Anno domini 1503. Cui (Illustrissimo & Reverendissimo olim domino Friderico, Cardinali &c. germano nostro, ad gubernandum Regnum, in nostri absentia per nos olim constituto, in lecto ultimæ ægritudinis decumbente) præsidebant, Reverendissimus & Reverendi in Christo patres, domini, ac Magnifici: Archiepiscopi, Episcopi, Palatini, & Castellani, cum reliquis ex ordine Reipubl. Prælatis, utriusque status, Consiliariis nostris. per quos, & universos alios Consiliarios, ac terrarum Nuncios, Statuta edita, sunt per Nos, ad vota eorum approbata infrascripta. *Alexander 1503. fol. 111*

Alexander Rex causam reddit: cur in hunc modum antecessorum suorum evulgâsset Statuta.

SUnt igitur universa hæc, ad præsens singulare volumen congesta, Privilegia supra scripta, Constitutiones Regni Poloniæ (quæ sub tempore, à Boleslao Calissiensi duce, & à Magno Casimiro, usque ad nostra præsentia tẽpora, autoritas Principum, pro Regno & incolarum ejus felici statu, edidit) continentia, quorum tenores libris Legum Civilium, ad Reipubl. Regni nostri stabilimentum utilitatemq; per dictum olim Casimirum Magnum receptorum, anteponimus: eorumque omnium, sicut vetustiora præposuimus: ac eis clavem apertionis, processum Juris, & terminorum conservationem, cum aliis suo loco positis, tanquam Juris vehiculum atque promulcum, quo tutissimè per omnes eventus justitiæ vectitabitur salus, ascripsimus. Sic infra scriptum nostrum hoc, omnium extremô suprascriptorum locô ponimus. Quòd licet nihil contineat constitutionis novæ, veteris duntaxat, perhibere sub sacramenti munimine robur: tamen quia dum in hac Radomiensi diæta, communi subditorum conamine & instantia impetratum à nobis erat: per quod nos re vera potiùs provocati & incitati, quàm motu proprio persvasi sumus, ad istud edendum commune Privilegium per omnes voluminis passus suprascriptum fatebimur necessariò. Universis quibus expedit, præsentibus & futuris, infrascriptũ Privilegium dedisse occasionem nobis: ut Privilegia universa suprascripta, censurã justitiæ statusq; publici perstringentia, de thesauro Regni nostri publico, ac ex aliis Regni nostri publicis scriniis atq; locis, (quorum supra fit mentio) sumpta, in manus dederimus subditorũ nostrorum. Quamobrem Privilegium infrascriptum, tanquam specialissimũ, & subditis nostris gratissimũ, duplici scilicet & materiali & sacramenti sigillo munitũ, non inter indaginum ambages suprascriptas, sed speciali descriptione exaratum, atque omnium ultimum, tanquam vectem ac sigillum præmissorum habebit locum. Cujus sequitur tenor: *Idem Fol. 66*

Generalis confirmatio Jurium, per Regem Alexandrum.

IN nomine Domini Amen, ad perpetuam rei memoriam, Regnantium & imperantium auspicia, feliciora semper eveniunt: dum quod sacris suis proferunt & premittunt oraculis, pro Jure & justitia consolationeque subditorum fidelium tenendum, id literis etiam perpetuis firment: & posterorum notitiæ commendent, ævô perpetuô duraturum: Proinde nos Alexander Dei gratiâ Rex Poloniæ, Ma- *Anno domini 1505.*

gnus Dux Litvaniæ, nec non terrarum Cracoviæ, Sandomiriæ, Siradiæ, Lanciciæ, Cujaviæ, Russiæ, Prussiæ. ac Culmen. & Elbinen, Pomeraniæque, Dominus & hæres &c. Significamus tenore præsentium, quibus expedit, universis, præsentibus, ac futuris, harum notitiam habituris: Quia licèt in sacris Majestatis nostræ Regiæ primitiis (dum videlicet Principes Spirituales & Seculares, cæterique Prælati, & regnicolæ nostri, felici aderant Coronationi) universa *P*rivilegia, per divos olim antecessores nostros, *P*rincipes, Duces, Reges, & per Nos, post felicem Coronationem nostram, Regno Poloniæ, ejusque regnicolis concessa, promisimus inviolabiliter tenere: tamen propter majorem eorum firmitatem, annuentes votis Consiliariorum nostrorum, & Nunciorum terrarum, ex universis Regni terris in hac Cõventione existentium, eorundem petitionibus & adhortationibus permoti, non per errorem vel improvidè aut indeliberatè, sed ex speciali virtute & munificentia Regiis nostris, per literas perennes præsentes nostras, promissionem illam nostram solidiorem firmioremque efficere volentes: universarum terrarum nostrarum, & universorum ac singulorum incolarum terrarum earundem, cujusvis statûs, sexûs, conditionis, & ordinis existentium: Privilegia, indulta, munimenta, Statuta, donationes, libertates, prærogativas, immunitates: & quaslibet donationum ac venditionum Inscriptiones, sub quibuscunque verborum tenoribus, modis, consvetudinibus, ac dictis: per Illustrissimos ac Serenissimos prædecessores nostros, Principes, Reges, Reginas, hæredes, & Duces Poloniæ, & per Nos ipsos, Regno Poloniæ, ac prædictis & aliis universis terris justè & legitimè datas, donatas, concessas, & emanatas, ac data, donata, concessa, vendita, emanata, tentaque & observata: (quorum & quarum tenores, hìc volumus habere pro insertis) in omnibus ipsorum & ipsarum modis, punctis, articulis, clausulis, conditionibus, & consvetudinibus, roboranda, confirmanda, & gratificanda, ac roborandas, confirmandas, & gratificandas duximus & decrevimus: roboramusque, confirmamus, & gratificamus, ac præsentis scripti patrociniô firmamus, & approbamus: illa & illas, verè, perpetuò, indubiè, & in ævum, inviolabilis firmitatis robur obtinere: Promittentes sub Juramento nostro: quod in prædicta felici Coronatione nostra, corporaliter præstitimus: illas ac illa, in quodlibet illorum illarumque in omnibus prædictis eorum earumq; modis, consvetudinibus, positionibus, descriptionibus, articulis, punctis, & conditionibus, firmiter & inconcussè & inviolabiliter tenere, habere, & observare: tenerique, haberi, & observari facere, temporibus perpetuò duraturis. Quòd si aliquid contra libertates, Privilegia, immunitates, & Jura præfata Regni fecerimus: illud totum cassum, irritum, inane, nullumque esse volumus, ac decernimus, ipso facto: atque irritamus, & cassamus, tenore præsentium mediante. In cujus rei testimonium, Sigillum nostrum præsentibus est subappensum. Actum in Conventione generali Radomiensi, Sabbato Inventionis S. Crucis, Annô domini 1505. Regni nostri annô quartô: præsentibus Reverendissimis & Reverendis in Christo patribus, dominis, Andrea Archiepiscopo Gnesnensi & Primate, Bernardino electo Leopoliensi: Joanne Cracoviensi, Vincentio Vladislaviensi, Joanne Posnaniensi, Luca Varmiensi, Ecclesiarum Episcopis: necnon Magnificis, Venerabilibus, & Generosis, Spytkone de Jaroslav Castellano Cracoviensi, Joanne de Tarnow Sandomiriensi, Nicolao Gardzina de Lubrant Calissiensi, Petro Myszkowski de Mirow Lanciciensi, Nicolao de Koscielec Brzestensi, Nicolao de Kretkow Inovladislaviensi, Joanne de Tarnow Russiæ, Nicolao de Kurozwiaki Lublinensi, Prandota de Trciana *Raven*si, Palatinis: Joanne Jarand de Brodzow Calissiensi, Joanne de Przeramb Siradiensi, Janusio Latalski Gnesnensi, Joanne Słupecki Sandecensi, Jacobo de Sieklika Voynicensi, Petro Szafraniecz de Pieszkowa skala Visliciensi, Joanne Jordan de Zakliczyn Biecensi, Stanislao de Mlodzieiowicze Radomiensi, Martino Skotniczki de Boguria Zawichostensi, Stanislao de Pothylicza Miedzyrzecensi, Petro de Opalini-

cza Landen. Petro Gorſki Naklen. Nicolao de Rzadzikow Dobrzynenſi, Petro de Niemygłowy Ravenſi, Paulo de Chotza Polancen. Caſtellanis: Joanne de Laſko, Eccleſiæ Gneſnen. & Regni noſtri Cancellario, Jacobo de Szydlowiecz, Theſaurario ejuſdem Regni, Alberto Gorſki Scholaſtico Vladiſlavienſi, Nicolao de Barthniki Cuſtode Plocenſi, Eccleſiarum, Secretariis noſtris: Nicolao Firley de Dąbrowica Vexillifero Cracovienſi, & Capitaneo Lublinenſi, Derſlao Vilczek de Lubień. Leopolienſi, Alberto Skora de Gay Dobrzynenſi, Staniſlao de Caſſanow Lublinen. Succamerariis: cæteriſque Conſiliariis, & Curienſibus noſtris, ad præmiſſa teſtibus fide dignis, ſincerè & fideliter nobis dilectis. Datum per manus ejuſdem Venerabilis Joannis de Laſko, Gneſnenſis Eccleſiæ & Regni noſtri Cancellarii, ſincerè nobis dilecti.

Idem Alexander Privilegia Sandomiriæ confirmat.

NOs Alexander &c. Significamus: Quia licèt in ſacris Majeſtatis noſtræ primitiis (dum videlicet principes Spirituales & Seculares, cæterique Prælati, Barones, & regnicolæ noſtri, felici aderant Coronationi noſtræ) univerſa Privilegia, per divos olim anteceſſores noſtros, videlicet Ludovicum aliàs Loyſz. Caſimirū antiquum, Vladiſlaum avum, & Vladiſlaum patruum, Caſimirum patrem, & Joannem Albertum germanum, alioſque Reges, Reginas, Principes, prædeceſſores noſtros, ejus regnicolis conceſſa, promiſerimus tenenda: tamen inſuper, ut ipſi pro eorum in Nos fide & benevolentia, perpendant, ſe proinde gratiarum noſtrarum affectus & in præſenti conſequutos, & omni tempore conſecuturos procul dubio: (qua quidem ſuâ benevolentiâ Nos, poſt mortem ejuſdem Domini Regis Joannis Alberti, ad hoc inclytum Regnum Poloniæ, Jure electionis eorum liberæ, Deique optimi favente clementia, unanimiter elegerunt regnaturum) Decernimus ex ſpeciali virtute & munificentia noſtra, per literas noſtras perennes, promiſſionem illam noſtram efficere firmiorem. Unde ſicut quibuſlibet petentibus confirmationem Privilegiorum, ab eiſdem olim anteceſſoribus noſtris habitorum, hactenus dare conſvevimus: ſic totius Nobilitatis terræ noſtræ Sandomirienſis, Privilegia, Inſcriptiones, libertates, conceſſiones, exemptiones, prærogativas, indulta, & alia munimenta: per quoſcunque Reges, Reginas, & Principes, prædeceſſores noſtros: eiſdem ſimul, aut diviſim, prædictæque Nobilitati terræ Sandomirienſis, data & conceſſa, dataſque & conceſſas, juſta & legitima, juſtasque & legitimas: (quorum quarumque tenores, perinde eſſe & valere volumus: ac ſi idem noſtris de verbo ad verbum, inſerta inſertæque eſſent) in omnibus eorum earumq; tenoribus, paſſibus, capitulis, conditionibus, clauſulis, & articulis, duximus ex gratia ſpeciali, virtute & munificentia noſtra Regia, confirmanda, approbanda, & roboranda, confirmandaſque & roborandas, & approbandas: prout confirmamus, approbamus, & roboramus: decernentes ea & eas, perpetui roboris vim habituras, tenore præſentium mediante, in ævum.

Alexander Crac. 1502.

Hoc privilegium confirmatum à Sigiſm. Craco. 1537.

Sigiſmundus Rex omnium Jura confirmat.

CUm rebus tempora vetuſtatem afferant: quæ numerô annorum admirabiliores, & ſanctiores habentur: eas nè ulla unquam obſcurare poſſit oblivio: & præſertim, quæ à regibus & Principibus, ad communem ſubditorum utilitatem fiunt: par & æquum eſt, ut literarum monumentis ſempiternæ memoriæ mandentur: quarum adjumentô ab interitu vindicentur, & immortales fiant: Proinde nos Sigiſmundus Rex Poloniæ &c. Notum facimus, univerſis & ſingulis, præſentibus & futuris: à quorum cognitione, præſentium literarum ſeries non erit aliena: Quòd licèt antè paucis diebus (cùm omnium Prælatorum & Procerum Regni, imò veriùs totius Senatus, Nobilitatis, & populi conſenſu, Diadema capiti noſtro imponeretur) Jurejurando de more ſanxerimus, omnia Jura, omnia Privilegia, omnes denique libertates, & immunitates Regni, ſive omnibus in genere, ſive ſingulis in

Sigiſm. Crac. 1507.

Specie, per Reges, Principes & Duces, qui Nos præceſſerunt, ac Regno tanquã Monarchæ ſive Tetrarchæ præfuerunt, in quacunq; legitima cauſa data & donata, ſive donatas & datas, rata & firma eſſe debere: pro majore tamen hujuſce rei firmitudine, ac robore: ut in futurum teſtimonium extet, Nos non ſolùm boni principis officio functos: ſed debito noſtro, non minus liberaliter, quàm libenter ſatisfeciſſe: poſtquam voti compotes, eorum communi conſenſu, ſingularique erga nos pietate, facti ſumus (quod bonum & fauſtum, felixque ſit Nobis, & Regno noſtro: ut demum hunc ipſorum conſenſum, ad ultimum finem vitæ, nobis præferre liceat) votis & precibus eorundem Prælatorum, Baronum, & Procerum, imò veriùs totius Senatus, & Nobilitatis, (cujus Nuncii, cum plena facultate, ex ſingulis Regni terris, ad conſultandum nobiſcum, de futuro ſtatu Regni, huc convenerant) annuentes: cum bona & matura deliberatione, omnia Jura, omnia Privilegia, omnia Statuta & Decreta, omnes denique donationes, libertates, & immunitates, & quaſcunque venditionum, & donationum literas, & ſyngrapha, ſub quocunque tenore verborum factas: omnium terrarum Regni noſtri in genere, omniumque prædictarum terrarum in ſpecie, omnis generis, omnis gradûs, utriuſque ſexûs hominum & incolarum: à Regibus, & Reginis, hæredibus, & Ducibus terrarum Regni Poloniæ, & præſertim Caſimiro magno, Ludovico aliàs Loyſz, Vladiſlao avo, Vladiſlao Patruo, Caſimiro patre, Joanne Alberto, & Alexandro, germanis, Regibus Poloniæ, prædeceſſoribus noſtris, juſtè & legitimè data & donata, dataſque & donatas: (quorum & quarum tenores, tanti eſſe volumus: ac ſi in præſentibus literis expreſsè deſcriberentur) in omnibus ipſorum & ipſarum punctis, articulis, ſententiis, clauſulis, & conſvetudinibus, roboranda, confirmanda, & ratificanda, roborandaſq; confirmandas, ratificandaſque duximus, & decrevimus: ac roboramus, confirmamus, ratificamus, & præſentibus literis approbamus: illa & illas, perpetuas, & indubitatas, inviolabiles, firmas & validas, in ſempiternum futuras.

Ad idem, ex eodem Privilegio.

Ibidem. ADjicientes, Juramenti circa Coronationem per Nos præſtiti, & facti, auctoritate: Omnia ſupradicta, in omnibus conſvetudinibus, deſcriptionibus, punctis, articulis, conditionibus, clauſulis, & ſententiis, firmiter & inviolabiliter tenere, & ſervare: tenerique & haberi & ſervari facere, temporibus per ſingula duraturis. Quòd ſi aliquid contra libertates, Privilegia, Jura, & immunitates prædictas Regni fecerimus, derogando vel abrogando, in toto vel in parte, alicui præmiſſorum: id totum irritum, & inane, ac nullius roboris, nulliuſque momenti, eſſe volumus.

Sigiſmundus Auguſtus, jam Regno inauguratus, de ſui electione, Juriumque confirmatione, ità ſcribit.

Sigiſ. Aug. Petric. 1555 IN nomine domini Amen: Ad perpetuam rei memoriam. Quandoquidem incerta eſt, neque durabilis memoria humana: conſveverunt prudentes homines ſcripturæ commendare id, quod in æterna memoria poſteritatis haberi volunt. Proinde Nos Sigiſmundus Auguſtus, Dei gratiâ Rex Poloniæ. &c. Significamus præſentibûs literîs, univerſis, quorum intereſt, præſentibus & futuris: Quia cùm ante viginti annos, vivente adhuc piæ memoriæ Sereniſſimo Rege Sigiſmundo, parente noſtro, unanimi conſenſu Conſiliariorum noſtrorum, tam Spiritualis quàm Secularis ſtatûs, & totius nobilitatis, aliorumque ſtatuum Regni, ad Regnum Poloniæ electi, & coronati fuimus: ubi omnes Conſiliarii Regni, ordineſque alii, Juramentum debitæ fidei, nec non ſubjectionis ac obedientiæ, nobis fecerunt: nihilominus, quòd ea præſtare nobis non tenebantur, quàmdiu Sereniſſimus parens noſter viveret: (penes quem integra autoritas, & ſuperioritas Regia durare debuit: prout & ad finem illius vitæ duravit integra) & quia ætas noſtra tum non permittebat, ut debitum Jusjurandum, ſecundùm antiquam conſvetudinem majorum noſtro-

ſtrorum Regum Poloniæ, facere poſſemus: obligaverat ſe eo nomine Sereniſſimus Rex, parens noſter: ut cùm ad ætatem noſtram perveniremus, Jusjurandum debitum faceremus: eoque nos obligaremus, Omnia Jura, *Privilegia*, libertates, literas, & immunitates, juſtas & legitimas, ipſius Regni noſtri Spiritualibus, Secularibus, & quibuſcunque ordinibus hominum, nullis exceptis, à prædeceſſoribus noſtris Regibus & Principibus Poloniæ, nominatim verò à piæ memoriæ Regibus, Caſimiro Magno, Ludovico, Vladiſlao proavo, Vladiſlao antiquo patruo, Caſimiro avo, Joanne Alberto & Alexandro patruis, & Sereniſſimo Rege Sigiſmundo parente noſtro, datas, in omnibus firmiter tenere, ſervare, & tueri: & hoc, quodcunque illegitimè ab hoc Regno alienatum vel ademptum eſſet, juxta facultatem noſtram recuperaremus, & ad unitatem Regni adjungeremus: in nullo diminuendo fines Regni Poloniæ, ſed potiùs augendo, tantum, quantum poterimus. prout iam huic ipſi obligationi ſatisfecimus: quando ſeptimô annô poſt Coronationem noſtri, more ſolito, in Eccleſia Jusjurandum præſtitimus. Poſt quod quidem Jusjurandum noſtrum, obligavimus nos literîs noſtrîs, omnibus ſubditis noſtris datîs: Quia cùm Dominus Deus ex hac luce, memoratum Sereniſſimum *Regem* parentem noſtrum ſuſtulerit, non priùs ſubditi noſtri deberent nobis obedientiam: quouſque in omnibus, in genere, omnes literas, & Privilegia, tam generales Regni, & Dominiorum ei annexorum, quàm privatarum perſonarum & locorum, omnes libertates continentia, aliaſque literas & immunitates, à ſupradictis prædeceſſoribus noſtris datas, & ab ipſo Sereniſſimo olim Rege parente noſtro, quamdiu vixit, dandas, literis noſtris confirmaverimus: & illas, uti in ſe extant ſcriptæ, in debitam executionem, juxta facultatem noſtram reponeremus. Cùm autem eò res pervenit: quoniam Dominus Deus Sereniſſimum ipſum Regem, parentem noſtrum, ex hac luce ſuſtulit: & jam post hanc liberam electionem, & coronationem nostri, gubernatio, ſuperioritas, & auctoritas Regni, nunc ſuper nos devoluta est: memores Jurisjurandi per Nos præstiti, & obligationis literalis, innoſmet datæ, Ediximus Conventum Regni: tam propter alias neceſſitates Regni: quàm imprimis propter hoc: ut illud ipſum re ipſa exequeremur ſubditis nostris, quod illis verbô & literîs nostrîs promiſeramus. Proinde ex istis cauſis, omnibuſque rebus bene apud Nos & cum matura deliberatione expenſis, postulationibus etiam omnium ordinum Regni, in hoc Conventu existentium, permoti: Omnia Jura, Statuta, donationes, libertates, immunitates, conſvetudines, & omnes alias literas, & *Privilegia*, quocunque tenore verborum conſcripta, tam generalia totius Regni, & dominiorum ei adhærentium, Spiritualia & Secularia, quàm ſpecialiter omnibus statibus, & perſonis, & locis, generaliter & ſpecialiter, nullis exceptis: à Regibus, & Reginis, à Ducibus, Dominis, & hæredibus, Regni Poloniæ, & terrarum ejus, nominatim verò à Regibus piæ memoriæ, Caſimiro Magno, Ludovico Loyſz, Vladiſlao proavo, Vladiſlao antiquo patruo, Caſimiro avo, Joanne Alberto & Alexandro patruis, nec non Sereniſſimo Sigiſmundo Rege parente nostro, anteceſſoribus nostris, justa & legitima, justeq; & legitimè datas & donatas, dataque & donata: (quæ quidem ejus valoris habere volumus: perinde ac ſi hic, de verbo ad verbum inſerta fuiſſent) ità prout ipſa in ſe ſonant, nihil eis diminuendo vel detrahendo, renovare, confirmare, approbare, ratificare decrevimus: prout præſentibûs literîs nostrîs renovamus, confirmamus, approbamus, & ratificamus: nec non firma, durabilia, certa, inviolata, & immutabilia habere volumus, temporibûs perpetuîs. Et pollicemur verbô nostrô Regiô: & ſub onere Jurisjurandi per nos præstiti, obligamus nos: quia hæc omnia ſupradicta, Jura, immunitates, libertates, donationes, Privilegia, & literas, per anteceſſores nostros piæ memoriæ, & nominatim per Sereniſſ. Regẽ parentẽ nostrũ, legitimè & justè datas & exhibitas, data, & exhibita, firmiter & inviolabiliter tenere, & juxta ea ſubditos nostros omniũ ordinum, tam generaliter omnes, quàm ſpecia-

 liter

liter singulos, unumquemque conservabimus: & omnibus tenere, & conservare mandabimus, temporibus perpetuis. & id, quod illis contrarium fuerit, neque ipsi faciemus: neque aliis facere permittemus. Quòd si aliquando eveniret: ut vel per Nos, vel quempiam alium, istis ipsis Juribus, Statutis, donationibus, Privilegiis, literis, immunitatibus, & libertatibus, aliquid ejusmodi fieret contrarium: vel si illis derogare, easdemve per Nosmetipsos abrogare, aliqua re vellemus: extunc omne illud nihil firmitatis, neque ponderis habere debet: sed omne illud, vigore istius Conventûs, nihili & cassum intelligi debet. prout & Nos hoc ipsum annihilamus, & cassamus: & nihili esse invenimus, præsentibus nostrîs literîs, temporibûs perpetuîs. Sed quia à non exiguo tempore, in multis rebus, contra hæc ipsa Jura, Privilegia, immunitates Regni, excessum & illis detritum est: postulantibûs Nunciîs Nobilitatis, & consilio Consiliariorum Regni nostri, ad hoc accedente, visum est nobis necessarium: ut hoc ipsum, pro eo ac debemus, atque obligati sumus, hìc in isto Conventu reformaremus: & ad priorem conditionem, seu integritatem restitueremus, ac reduceremus: & in debitam executionem reponeremus.

CONSENSUS SUPER BONA REGALIA.

Sigis. Aug. Petric. 1550.

COnsensus omnes, datos juxta Statutum, in robore conservamus: qui quidem Juri communi non essent contrarii.

CONSTITUTIO.

Constitutiones, seu Inscriptiones, tam Regni, quàm Magni Ducatûs Litvaniæ, publicam honestatem lædentes, nè fiant: aut factæ non teneantur.

In Privileg. Prælatorũ Litvaniæ.

SI quæ aliæ singulares Inscriptiones, inter nos, Prælatos, & Barones Magni Ducatûs Litvaniæ, ac Prælatos Regni Poloniæ, essent: quæ communem utriusque honestatem læderent: quas antecessores nostri non tenuerunt: tales nos quoq; non recipimus, neque tenebimus.

Constitutiones non alibi, quàm in Conventione decernantur.

Casimirus tertius in Nieszo. 1454. fol. 95.

ITem pollicemur: quòd nullas novas Constitutiones faciemus, absque Conventione communi, in singulis terris instituenda.

Rex Constitutiones contra Jus non faciet, absque publico consensu.

Alexander in Radom 1505. Folio. Cxv.

QUoniam Jura communia, & Constitutiones publicæ, non unum, sed communem populum afficiunt: itaq; in hac Radomiensi Conventione, cum universis Regni nostri Prælatis, Consiliariis, Baronibus, & Nunciis terrarum, æquum & rationabile censuimus: ac etiam Statuimus: ut deinceps futurîs perpetuîs temporibûs, nihil novi constitui debeat, per Nos, & successores nostros, sine communi Consiliariorum & Nunciorum terrestrium consensu: quod fieret in præjudicium gravamenque Reipublicæ, & damnum, atque incommodum cujuslibet privatum: ad innovationemq; Juris communis, & publicæ libertatis.

De eisdem novis Constitutionibus, solius Regis autoritate non faciendis.

Sigismun. Petric. 1538.

COnstitutiones novas, nonnisi Consiliariorum, & Nunciorum terrarum consensu, secundùm Statutum Alexandri Regis, faciemus.

Idem Rex, de eodem.

Sigism. Cracoviæ 1539.

MAnifestum facimus tenore præsentium, quibus expedit universis, præsentibus & futuris &c. Quia in proximis Comitiis superioris anni, terrarum Nunciis quædam concessimus: quæ magnô studiô à nobis impetrata cupiebant. Quoniam usu cognoverunt, ea non esse æquè utilia, atque prima fronte esse videbantur: abrogari quædam, alia corrigi: nonnulla verò per Nos clarius explicari, pleraque no-

va etiam addi petebant. Nos itaque precibus eorum annuendo, de Nostra, Senatorumque, & Consiliariorum nostrorum sententia, Articulos hos describi fecimus: atque autoritate nostra Regia confirmavimus, eos inviolatè observari volentes.

Idem Rex, de eodem.

NOs Sigismundus Significamus: quòd cùm in præsentibus Comitiis, revisæ essent per Nos Constitutiones, in proximis superioribus Comitiis, in hac ipsa urbe nostra factæ, reductum fuit nobis in memoriam: quod in ea Constitutione, quædam oblivione, seu imprudentiâ fuerunt omissa: quæ ante biennium, in Comitiis Petricovien. statuta erant, qua de re, cùm ordine singulos Regni nostri Senatores, & Consiliarios rogâssemus: ità esse, una voce omnes & singuli responderunt. Itaque de consilio eorum & consensu primùm, deinde Nunciorum terrestrium, eam Constitutionem, ità ùt fuit annô superiorî præscripta, scribi fecimus: deinde ea ipsa adscribi jussimus, quæ oblivione prætermissa Senatores nostri affirmârunt: in eum, qui sequitur, modum. *Sigis. Craco. 1540.*

Constitutiones latæ vel ferendæ, futura respiciant, non præterita.

CUm omnes Constitutiones & Statuta legem imponant rebus & negotiis præsentibus, & futuris, & non præteritis. Volumus, ut omnes nostræ Constitutiones, nunc in Colloquio generali in Vislica æditæ, non respiciant præterita: sed tantummodô præsentia, & futura. *Casim. 1368. Folio 8.*

Præterea Constitutiones novæ neminem onerabunt, donec publicentur.

NE per ignoratam Constitutionem novam, quispiam colludi videatur: dum quidquam fieret contra Constitutionem, quæ ad cognitionem non esset deducta communem: idcirco in Constitutionibus nostris planè procedere cupientes, Decernimus: Quòd nullus obligatus erit, ad novam Constitutionem servandam: nisi ipsa primùm per proclamationem, in Regno publicetur. *Alexan. 1505 Folio Cxv.*

Alioquin vanæ sunt Leges, nisi innotescant, publicentur, ac observentur.

CUm vana sit Lex, nisi observetur: observari verò nequit, nisi innotescat: omnia instituta nostra in unum colligi, & ad omnem deduci notitiam, imprimi & publicari mandavimus. *Sigism. Crac 1507. Fol. 1.*

CONSVETUDO.

Consvetudines terræ Cracoviensis pro Jure sint.

QUamvis Nos Alexander Rex præscripserimus superiùs omnes passus, ac Privilegia justitiæ communis, per olim prædecessores nostros Duces, atque tandem Reges Poloniæ, ad justitiam communiter ministrandam, regnicolis in isto inclyto Regno nostro concessa, sub tempore: quibus cùm Judices terrarum justitiam, & negotia judiciaria, absolvere, dirigereq; consveverunt: tamen quia ultra hæc, quælibet terrarum suas speciales habere consvevit Consvetudines: idcirco terræ Cracoviensis eas, quæ in ipsa approbatæ sunt, præsentium communi Juris Terrestris Regni nostri corpori ascripsimus: easque approbavimus: & pro Jure perpetuò tenendas decrevimus: ascribimusque, approbamus, & decernimus, præsentium per tenorem. *In consvetu. terræ Crac. Alexander 1505. fol. Cxx*

§. Quæ quidē Consvetudines, huic Statutorū libro, suis locis sunt accōmodatæ.

Consvetudines Juris teneantur.

PUncta suprascripta Nos Alexander, Dei gratiâ Rex, ex Consvetudinibus, tam Terrestris quàm Castrensis Judiciorum terræ Cracoviensis, collegimus: quæ Juri corporis ascripta, Decernimus, in terra Cracoviensi, pro plebiscito privato terræ ejusdem tenendo perpetua. Quod decretum nostrum etiam universis aliis terris, præ- *Alexander Ibid. Folio Cxxiiii.*

præſentium tenore innoteſcimus, conſultivè hortantes: ut pro juſtitiæ cultu conſervationeque, aut iſtas approbent: aut inſtar iſtarum ſuas ſcribant, in Papyri literis: quam in numero xii foliorum iſto loco relinquimus: & cuilibet terrarum eadem folia damus. ſic tamen: ut cùm reliquæ terræ ſuas conſcribent conſvetudines, primùm eas nobis vel ſucceſſoribus noſtris offerant: per Nos in ſtylum congruentem redigendas. Quas tandem in ſtylum redactas, Nos vel ſucceſſores noſtri, ad libros Statutorum præſentium, in terra ipſa, de qua conſvetudines nobis porrectæ eſſent, exiſtentium, in duodecim foliis prædictis fideliter ſcribendas reſtituturi ſumus: ſucceſſoreſque noſtri reſtituent, per appoſitum Majeſtatis Regiæ decretum, emendatas, moderatas & approbatas.

§. Conſvetudines terrarum omnium inter ſe conferendæ: Vide in Titulo STATUTA.

CONTUMACIA.

Pœna duorum boum abrogatur.

Sigiſ. Crac. 1537. QUia nuſquam deſcriptum eſt in Statuto: quo pacto pœna Contumaciæ, ſuper partibus citatis exigi debeat: (nam tantummodò in Statuto magni Caſimiri, de receptione & pignoratione duorum boum tractatur. cui Statuto, per abuſum tam longi temporis, eſt abrogatum: propter eaque nullum robur, & firmitatem habere dignoſcitur) ideo Sacra M. Regia decernere dignata eſt: Quia præfatæ pœnæ, à condemnatione in Contumacia, à nulla parte citata, in nullis Judiciis, tam Regalibus, quàm Terreſtribus, etiam & Caſtren. per Judicium, neque per partem actoream, neque pecuniîs neque pignorationibûs exigi, nec quovis modo recipi debebunt, nunc & in poſterum, decreto Judicii mediante.

De eo, qui ſuper hæreditaria quæſtione citatus, in primo, ſecundo, tertio termino, Contumaciter ſe abſentaverit.

Caſim. Mag. Folio Xvi. LIcèt in pluribus caſibus celeritas commendetur: tamen eadem celeritas, in Judiciis & cauſis expediendis, rationabiliter quandoque non eſt obſervanda: ſed potiùs amplianda, & dilatanda: ex eo, quòd Judicantem cuncta oportet rimari: ideoque Statuimus: Quòd ſi aliquis, ſuper capitali hæreditaria quæſtione, primò, ſecundò, & tertiò citatus, non comparuerit: à Judicio ſe contumaciter, in termino ſibi aſſignato abſentaverit: tunc ob Contumaciam ejuſdem citati, actor in termino tertio & peremptorio, per Judicem admittatur, ſententia definitiva mediante, in veram ejuſdem hæreditatis poſſeſſionem: & ab omni Jure ejuſdem hæreditatis, & ipſius qualibet venditione, per Judicis ſententiam reus decernatur, & pronuncietur cecidiſſe.

Actor condemnans reum in Contumacia, duos Groſſos ſolvat.

Sigiſm. Petric. 1523. Folio 38. ITem Volumus: ut quilibet actor, condemnando citatum abſentem in Contumacia, ſolvat duntaxat duos Groſſos. quorum unus, cedet Notario: & alter, Judicio præſidenti.

Forma condemnationis, in pœna Contumaciæ.

NObilis A. B. actor, Nobilem C. D. citatum, per Miniſterialem juridicè clamatum, in pæna Contumaciæ, ſuper citationem ſuam E. F. occaſione G. H. valoris L. K. latiùs canentem, condemnavit.

De Contumacia Actoris.

Caſim. Mag. Fol. 15. ACtor faciat & procuret, ad cauſam Reum citari. Reo itaque in Termino cōparente, Actore totaliter ſe abſentante, Decernimus: ob Contumaciam Actoris, quæ eſt major quàm Rei, ipſum Reum cauſam obtinuiſſe. Si autem Reus, parere in termino ſibi aſſignato non curaverit: Actore per ſe, vel ſuum nuncium cōparente: Decernimus, quòd pro hujuſmodi Contumacia, Reus duorum boum pœnâ mulctetur.

CON-

CONTRIBUTIO TAM SPIRITUALIUM, QUAM SECULARIUM.

Casimirus tertius duos Grossos ex Laneis decernit.

ITem pollicemur: quòd amodò non expetemus aliquas solutiones, aut contributiones Fertonum, aut sex Grossorum, à terrigenis, vel eorum hominibus: sed in solutione duorum Grossorum, de quolibet laneo, debemus esse contenti, juxta veterem consvetudinem. *Casim. tertius 1504. fol. 93.*

Tributum non solvant, libertate gaudentes.

ITem, in exigendis cæteris exactionibus antiquis, aut pro tempore laudatis, volumus & Statuimus, Exactores adeo rationabiles atque discretos esse: ut de hominibus, causa quacunque præcedente, à censibus annuis liberatis, interim donec libertas non videbitur expirata esse, Exactiones ipsas laudatas laudandasque exigere non præsumant, neque possint. *Joan. Alber. 1496. fol. 104.*

Agri, horti, & scultetiæ desertæ, quomodo Contributiones solvunt.

ITem Statuimus: ut agri, horti & sculteti æ desertæ, à solvendis exactionibus impositis sint immunes: utque de molendinis, secundùm antiquas taxas & quitantias, prædictæ Contributiones exigantur. Et qui propter aliquem casum libertate sive immunitate donati sunt: ab eisdem etiam exactionibus solvendis, (præter *Czopowe*) quamdiu ejusmodi immunitas durat, liberi permaneant. *Sigism. Petricov. 1511. Folio 17.*

Villæ, & tabernæ Contributiones solvant, & molendina.

VIllæ, & tabernæ, quæ ex quadam negligentia seu conniventia Exactorum & Capitaneorum, publicas Contributiones hactenus non solverunt, ad solutionem illarum nunc omnino compellantur. & similiter Molendina, quorum tertias mensuras Tenutarii bonorum nostrorum exemerunt, & illas à se emptas, seu in summis pecuniarum obligatas tenent, solvant contributionem, quæ *Szos* dicitur: sicut reliqua omnia molendina, in Regno nostro, seu illorum molendinatores eam solvere solent: contraria consvetudine, quæ corruptela potiùs dici debet, penitus non obstante. *Sigism. Petricô. 1527. A 3.*

Qualiter Contributiones exigendæ.

PErspicientes magnam Reipubl. afferre jacturam consvetudinem, in exigendis & comportandis Regni laudatis Contributionibus, in Regno nostro servari dudū solitam, Decernendum duximus: & Statuimus præsentibus: ut in exigendis & cōportandis publicis Contributionibus, talis ubique modus & ordo servetur: ut coloni, qui ad publicam Contributionem solvendam obligantur, ad dominum vel ad possessorem villæ, quàm incolunt, ordinis & conditionis cujuscunque, juxta Conventûs decretum, & Constitutionem factam, & in universalibus literis descriptam comportare teneantur: quam vicissim perceptam, domini seu possessores colonorum, vel quorumvis ad solvendam publicam Contributionem obligatorum, ad Exactores publicos in terris designatos, & constitutos integrè, & secundùm Conventûs ordinationem, per se, vel Procuratores suos deferent: cum ea simul pecuniæ parte: quàm illi ipsi domini, ex decreto Conventûs, in publicam Contributionem solvere debent. De qua re, tam Exactor illi domino, vel Procuratori domini pecuniam afferenti, quàm dominus seu Procurator Exactori, pecuniam Contributionum publicarum capienti, mutuò literariam obsignatam & subscriptam recognitionem sibi dabunt. *Sigism. Crac 1537. B. 2.*

Contributionum iniqui Exactores, vel negligentes, quomodo puniendi.

ITem Volentes præcludere injuriarum occasionem, quæ plerumque ab Exactoribus, subditorum nostrorum hominibus, in exigendis Contributionibus fiunt, *Sigis. Petri. 1511. fol. 17.*

Statuimus: Quòd deinceps ipsi Exactores, si quando ultra formam literarum universalium, in soluta taxatione quempiam gravarent: querelis eorundem hominum de talibus injuriis, coram illius terræ Episcopo, Palatino, vel Castellano respondere, & decretis eorum parère teneantur.

Si solvere Contributiones aliqui neglexerint: R. Majestati deferantur: si in propinquo fuerit. sin verò in remotis partibus: Capitaneo.

Sigism.Craco.1527 A3

EXactores publicarum Contributionum deferre tenebuntur Nobis, (si in loco propinquo fuerimus) vel (si in remotis ageremus) Capitaneo loci, omnes, qui negligentes fuerint, in solvendis ipsis Contributionibus: aut qui illas non solverint: aut integrè non extradiderint. & tales, cujuscunque status, ordinis, & præeminentiæ illi fuerint, Nos sinè omni spe veniæ, pœnis debitis puniemus. Et simili pœnæ, seu mulctæ, subjacebunt Capitanei: qui executionem non fecerint Mandatorum Nostrorum, & decretorum Conventualium.

Contributio à singulis Capitibus.

Sigism.Bidgostiæ Anno 1520.

SIgismundus Dei gratiâ Rex Poloniæ &c. Universis &c. Quum hoc bellũ, quod nobis in A. B. C. est, non modò non mitescere, sed magis ac magis fervere videatur: quodq; magis nos angit, dum hoc bello inviti occupamur: mallemus hanc impensã, & hæc arma, adversùs infideles convertere: cũ quib9, in primis autẽ Tartaris, Christiani nominis perpetuis hostib9, in terris Russiæ nobis continuũ, & planè hæreditariũ bellũ sit: pernecessariũ fore putavimus, tantis malis & periculis, quib9 Regnũ & dominia nostra, imò ferme tota Christianitas objecta est, diligentiùs quã unquã aliàs consulere, & providere. Statuimus igitur, in hoc Conventu generali Bidgostiensi, cõmuni omniũ Consiliariorũ nostrorũ, & Nunciorum terrestriũ consilio & assensu, Contributiones infrascriptas: pro defensione Reipubl. & nervo belli. Neque enim aliò convertenda erit hæc pecunia, quæ gratè pièque conferetur: quàm pro defensione Reipubl & tuendis finibus Christianorum, ab incursione infidelium: & liberatione captivorum, de potestate ferocissimæ gentis Tartaricæ.

In primis D. Archiepiscopus Gnesnensis, Florenos trecentos.

Archiepiscopus Leopoliensis Florenos centum.

Episcopi omnes Poloniæ, per florenos centum quinquaginta:

Suffraganei, per florenos decem.

Episcopi terrarum Russiæ, per florenos quinquaginta.

Gnesnenses Prælati de singulis Prælaturis, per florenos decem.

Prælati Sandomirienses, de singulis Prælaturis, per florenos sex.

Abbates, & Præpositi infulati, per grossos quinquaginta.

Abbates baculati, per florenos viginti quinque.

Quilibet beneficiatus, de singulis beneficiis, quod quispiam habebit, in quibuscunq, Ecclesiis Regni, & terrarum Russiæ, suam taxam solvet, singulariter inferiùs explicatã.

CAnonici in Cathedralibus Polonicis, per florenos quinque.

Canonici in Collegiatis majoribus per florenos tres.

Canonici in Collegiatis minoribus per florenos duos.

Prælati in Collegiatis minoribus, per florenos duos.

Prælati Russiæ, per florenos duos.

Cancellarius Cracoviensis ratione officii florenos octo.

Cancellarii dominorum Episcoporum, & Officiales rurales, per flor: quatuor.

Præbendarii simplices, per flor: unum.

Mansionarii, Altaristæ, Psalteristæ, per florenum unum.

Item Lectores, Gratialistæ, & Sacerdotes non beneficiati nec salariati, per grossos sex.

Officiales, & Vicarii, & Judices in Spiritualibus, in Ecclesiis Russiæ, per flo: decem.

Vladarii, qui decimas dominorum Episcoporum vendunt, per florenos tres.

Notarii Consistoriorum per flo. unum.

Vica-

Vicarii Russiæ Cathedralium, per grossos viginti.
Prælati Monasteriorum, Monachorum & Monialium, per florenos duos.
Vicarii Canonicales, per florenũ unum.
Omnes religiosi Monachi, villas, domos, & census habentes, & Moniales, per grossos decem.
Doctores non beneficiati, per fl. unum.
Physici practicantes, per florenos duos.
Causidici Juris Spiritualis, per flo. unum.
Magistri artium, per grossos octo.
Baccalaurei, per grossos sex.
Studentes communiter omnes, ex Regno nostro duntaxat oriundi, per grossos duos.
Servitores Magistrorum, Doctorũ, Studentium, Baccalaureorum, in omnibꝰ *Bursis* præter extraneos, per gros. duos.
Plebani civitatum, per florenos sex.
Plebani oppidorum ditiores, per fl. tres.
Plebani villarum ditiores, per flor. duos.
Plebani pauperiores, per Marcam.
Vicarii Parochialium, in civitatibus notabilioribus, per grossos duodecem.
Rectores Scholarum, in civitatibus muratis, per grossos duodecem.
Vicarii oppidorũ parvorũ per gros. sex.
Vicarii Villarum, & Klessi, per grossos quatuor.
Cantores civitatum notabiliorũ per gros. decem.
Cantores oppidorum, per grossos octo.
Organistæ, per grossos sex.
Campanatores, per grossum unũ.

Ordo Spiritualium Ruthenorum.

VLadici Ruthenici, per florenos decem.
Archimedritæ, per florenos tres.
Kryloszanye, per florenum unum.
Servitores utriusque status, per grossum unum.
Archipopones, aliàs Archipopi, per florenũ.
Monachi aliàs *Czerncy*, per flor. sex.
Popadiæ, per grossos quatuor.
Pueri & uxores eorum, per gr. duos.

Dignitarii, & Officiales Seculares.

PAlatini generaliter omnes, per Florenos quinquaginta.
Capitanei, in quibus Judicia celebrantur, per floren. decem.
Vicecapitanei, ubi non sunt Judicia, per floren. unum.
Capitanei castrorum, Episcoporũ & dominorum, per florenos duos.
Marschalci, pe florenos viginti.
Officiales sigillorum Regiorum, per flo. viginti.
Thesaurarius Regni, florenos viginti.
Officiales non salariati, proventus non habentes, per florenos tres.

Eadẽ ratio fit, de Officialibus Serenissimæ Reginæ.

PRæfectus exercituũ, florenos viginti.
Ratione Capitaneatûs Casimiriensis fl. decem.
Vicecapitanei ubi sunt Judicia, per flor. quatuor.
Capitanei Castrorum Regalium, non Judicialium, per florenos quinq;
Factores prædiorum, per gros. duodecĩ.
Castellani Majoris Poloniæ, per fl. tres.
Castellani reliqui omnes, per fl. decem.
Castellani nullos proventus habentes, per florenos quinque.
Officiales curiæ salariati, per flo. decem.
Magnus Procurator Cracovien. fl. vigin.
Curienses nostri, & Aulici, per fl. duos.
Cubicularii nostri, in equis servientes, per florenos duos.
Cubicularii sinè equis servientes, per gr. quindecim.
Familia Nobilis Consiliariorum, Officialium, & Curialium, in continuo servitio curiæ servientes, per gr. octo.
Familia eorundẽ ignobilis, per gr. duos.
Burgrabii Cracovien. per flor. decem.
Burgrabii Castrorum, Judicio præsidentes, per florenos duos.
Tribuni terrarum seu Castrorum, per fl. decem.
Officiales omnes terrestres & districtuũ proventibus suis gaudentes per florenos quinque.
Judices terrestres, per florenos sex.
Subjudices terrestres, per florenos tres.
Notarii terrestres, per floren. decem.
Camerarii Succamerariorum terrestriũ, per florenum unum.
Judices Castrenses, per florenos duos.
Judex Succamerarii Cracoviensis, flor. duos.

 Procu-

Procuratores pecuniarii, Seculariũ caufarum, per flor. tres. & fi quis fe talẽ effe negaverit: Juramentô confirmet.

Exactores terreftres, modernîs exceptîs, per flor: quinq;.

Notarii eorum, per floren. unum.

Officiales terreftres & diftrictuum, qui nullos habent proventus, per flo. tres.:

Burgrabii Caftrorum ignobiles, tanquam factores, per flor: unum.

Notarii Caftrenles, per flor. med.

Holomkowie, & fervi Caftrorum, per gr. duos.

Officia falinarum.

Zupparii, per florenos triginta.

Vicezupparii, per florenos decem.

Teloneator in Capitancatibus, & telonîis noftris Regalibus, per flor. decem.

Teloneatores, & particularium teloniorum exactores, per florenos duos.

Officiales perpetui in Zuppis, per florenos quinque.

Officiales temporales, per flo. quatuor.

Varkmeifter, flor. quindecim.

Barikrech, & qui dicunt & habent Jus perpetuũ in montib. per flo. quinque.

Uxores & pueri, per groffos duos.

Warzychowie, per florenos duos.

Gvarcones, per groffos duos.

Uxores & pueri, per groff. unum.

Menfarii aliàs *ftolnicy* per groffos quindecim.

Uxores & pueri, per groffos octo.

Starzyfze, & cæteri minuti Officiales, per groffos fex.

Uxores & pueri, per groffos tres.

Laborantes communiter omnes, per gr. duos.

A qualibet feneftrâ, aliàs *wyfzcie*, hæreditarii, per florenos duos.

Uxores & pueri, per groffos octo.

A caldearibus, aliàs *panwie* falis Rutheni per flor: octo exceptîs Regiîs.

Officiales fodinarum plumbi.

Similiter in *Ilkufz* laboratores cõmunes omnes, per groffos duos.

Uxores & pueri, per groffum unum.

Gvarkones in montibus laborantes, per groffos duodecim.

Uxores & pueri, per groffos fex.

Non habentes verò minerã, per gr. duos.

Uxores & pueri, per groff. unum.

Menfarii aliàs *Stolnicy*, per groff. unum.

Similiter uxores & pueri, per gr. unum.

Mineratores aliàs *Rudnicy*, per flo: unum.

Uxores & pueri, per groff. fex.

Socii verò eorum, per groffum unum.

Similiter uxores eorum, per gr. unum.

De molendinis ventilibus, & aquaticis, molendinatores folvent, per gr. tres.

Uxores & pueri, per groff. unum.

Lazurium fodientes, per flor. tres.

Uxores & pueri, per groff. quinque.

Ordo univerfæ Nobilitatis.

Tam Spirituales quàm Seculares domini, & Nobiles, quicunque villas habent, quilibet à qualibet villa, dũmodo non fit tota deferta, per floren. unum non obftantibûs quibûfcunque libertatibûs. Nam hæc lex, in perfonas, & non in bona, conftituta eft.

Nobiles bona habentes terreftria, quotquot funt in domo, etiam indivifi, tenentur folvere de capite fuo, per flo. renos octo.

Qui Kmethones habent per flor. octo.

Item viduæ Nobiles, & populi, qui non habent Kmethones, per gr. duodecem.

Populi autem, hæreditates & Kmethones habentes, per florenos octo.

Advocati & Sculteti plebis, Kmethones & hæreditates non habentes, per gr. octo.

Uxores, & pueri, per groff. unum.

Advocati & Sculteti plebis, Kmethones hæreditates, aut tabernas, aut molendina habentes, per flor. octo.

Uxores, & pueri, per groffos octo.

Viceadvocati, & rurales Vladarii. ità & Kmethones folvent, per groff. unum.

Similiter ab uxore, & pueris: qui non habent aliquos proventus.

Conditio Kmethonum.

Quilibet à fe, uxore, & puero per groffum unum.

Hortulani, quilibet à fe, uxore, & pueris per groffos tres.

Rathaie, per groffos tres.

Uxores & pueri, per groff. unum.

Inquilini villarum, per groff. tres.

Pueri

120 fol: vet:
Uxores, & P
Demptis vid
groffos fe
Mercenarii c
Uxores & p
Servitores K
per groffu
Valachi agro
oves habe
Uxores, & p
Valachi agro
habentes,
Similiter ux
Kniazowie
Uxores, & p
Flifownicy, &
Uxores, & p
Kmethones
uxores, p
Conditi
Confules
Confule
Confules Le
Juris fuprem
Scabini ejuf
Advocati Ci
Uxores & p
Advocato
ptorum, p
cujuflibet
Czechmagif
groff. du
Uxores, &
Mercatores
Cracovie
Uxores, &
Pannicidæ P
fefquialte
Mercatores
Uxores, &
Inftitores pe
Uxores, &
Artifices on
Pueri, & ux
Socii artific
Uxores & p
Difcipuli ar
groffum
Cives com
gaudente
Uxores & p

Uxores, & Pueri, per groſſ. unum.
Demptis viduis pauperib9, & viduis, per groſſos ſex
Mercenarii diem laborando, per gr. tres.
Uxores & pueri, per groſſum unum.
Servitores Kmethonum utriuſque ſexûs, per groſſum unum.
Valachi agros colentes, & ultra centum oves habentes, per gr. tres.
Uxores, & pueri, per groſſos duos.
Valachi agros non habentes, ſed oves habentes, per groſſ. unum.
Similiter uxores & pueri.
Kniaźiowie Ruthenici, per gr. quatuor.
Uxores, & pueri, per groſſ. duos.
Fliſownicy, & piſcatores, per gr: duos.
Uxores, & pueri, per groſſ. unum.
Kmethones generaliter omnes, ſimiliter uxores, per groſſ. unum.

Conditio Civitatum majorum.

COnſules Cracovien. per fl. quinque. Conſules Poſnanien. per fl. quatuor.
Conſules Leopoli: per flor: quatuor.
Juris ſupremi Advocati, per fl. quinq;
Scabini ejuſdem Juris per fl. quatuor.
Advocati Civitatum, per flore: duos.
Uxores & pueri, tam conſulum, quàm Advocatorum, & omnium ſupraſcriptorum, per medium ſummæ: quamq; cujuſlibet maritus ſolverit.
Czechmagiſtri earundem Civitatum, per groſſ. duodecim.
Uxores, & pueri, per groſſ. ſex.
Mercatores ditiores, & Pannicidæ Cracovien. per flor. tres.
Uxores, & pueri, per groſſ. octo.
Pannicidæ Poſnanien. & Leopolien. per ſeſquialterum florenum.
Mercatores pauperes, per flor. unum.
Uxores, & liberi per groſſ. octo.
Inſtitores per groſſos decem.
Uxores, & pueri per groſſ. tres.
Artifices omniū artificiorū, per gro. ſex.
Pueri, & uxores per groſſ. tres.
Socii artificum per groſſ. duos.
Uxores & pueri, per groſſ. unum.
Diſcipuli artes mechanicas diſcentes per groſſum unum.
Cives communiter omnes, Jure civili gaudentes per florenos quatuor.
Uxores & pueri, per groſſos viginti.

Inquilini in circulo per groſſ. duos.
Uxores, & pueri per groſſ. unum.
Servitores utriuſq; ſexûs per groſſ. unū.
Piſcium venditores, apud Cracoviam habentes piſcinam & domos per fl. unū.
Uxores, & liberi per groſſ. octo.
*M*olendinatores prædictarum civitatum hæreditarii per gr. duodecim.
Uxores, & pueri per groſſ. octo.
Molendinatores temporales per gr. quat.
Uxores, & pueri per groſſ. duos.
Tragarze per gros. tres.
Uxores & pueri, per groſſ. unum.
Mixtarii per groſſ. duos.
Armeni per groſſ. duodecim.
Uxores, & pueri per groſſ. tres.

Civitates & oppida ſecundi ordinis.

CAſimiria apud Cracoviam, Wieliczka, Bochnia, Sandecz, Biecz, Pilzno, Tarnow, Proſzowice, Skarmierz, Miechow, Lelow, Sandomiria, Lublin, Radom, Opoczno, Wiſlica, magna Opatow, Ilza, Bodzecin.

Majoris Poloniæ ejuſdem ordinis.

KAliſz, Koſcien, Wschowa, Bydgoſzcza, Kryſko, Płocko, Wielun, Lanczyca, Gniezno: Lowicz, Wolborz, Unieiow, Sniena, Bark, Słupcza, Rawa, Sochaczow, Brzeziny, Piatek, Szamotuly, Grodziſko, Koło.

Civitates & oppida, ſecundi ordinis, terrarum Ruſſiæ.

PRzemysl, Kroſno, Sanok, Jaroſlaw, Przyworko, Lanczuth, Rzeſzow, Strzyzow, Brzozow.

Supraſcriptarum omnium civitatum, & oppidorum, ſecundi ordinis.

COnſules civitatum, à capite per gr. quindecim.
Uxores, & liberi eorum per gr. quatuor.
Advocati, Scabini, Notarii, per gr. quat.
Uxores per groſſos duos.
Pueri verò per groſſum unum.
Item omnes mechanici per groſſ. duos.
Uxores, & pueri per groſſum unum.
Socii mechanicorum per groſſ. unum.
Diſcipuli mechanicas artes diſcentes per groſſ. ſex.

Mercatores, & vectores invehentes res pretiosas, videlicet Lapides, gemmas, pannos sericeos, & laneos, telam pretiosam & Colonientem, & alia id genus per florenos octo.
Uxores, & pueri per groff. quatuor.
Mercatores pauperiores, qui ab his emere solent per groff. octo.
Uxores, & liberi per groff. unum.
Vectores & ducentes per groff. tres.
Ab uxoribus & pueris per groff. unum.
Omnes generaliter cives, domos & Jus civile habentes per groff. quatuor.
Uxores, & pueri per grossos duos.
Inquilini per grossos duos.
Uxores, & liberi per groff. unum.
Servi mercenarii laboratores, per g. unū.
Suburbani, & hortulani, & hæreditarii molendinatores, in civitatibus & oppidis prædictis per groff. octo.
Uxores & pueri per groff. unum.
Molendinatores manuales & temporales, earundem civitatum & oppidorū per groff. quatuor.
Uxores, & pueri per grossum unum.

Præterea sunt nonnulla oppida, in Regno nostro, & in terris, Russiæ, habentia fora annualia, & septimanalia.

IN talibus oppidis, Consules à capite solvant per grossos octo.
Uxores eorum per grossos duos.
Pueri verò per grossum unum.
Item Advocati, Scabini, & Notarii per grossos duos.
Uxores, & pueri per grossum unum.
Item mechanici generaliter omnes per grossum unum.
Similiter uxores & pueri per gr. unum.
Item artificum socii, ac eorum uxores & pueri per grossum unum.
Mercatores omnes per grossos quatuor.
Uxores, & pueri per grossos duos.
Inquilini, uxores, & pueri, per gr. unū.
Item suburbani, hortulani, Jure civili gaudentes, cum uxoribus & pueris per grossum unum.
Item Molendinatores talium oppidorum, perpetui, seu hæreditarii per grossos quatuor.
Uxores, & pueri, per grossos duos.

In Oppidis non habentibus forum annuum, & septimanalia.

COnsules, & generaliter omnes Officiales per grossos duos.
Uxores verò, & pueri, & generaliter omnes homines, in hujusmodi oppidis existentes per grossos duos.
Suburbani, & hortulani talium oppidorum, omnes in universum, per groff. unum.
Omnes Fistulatores, Citharædi, Tympanistæ, hoc quæstu victum quærentes, de capite suo per grossos sex.
Uxores & pueri per grossum unum.
Mulieres vagæ, in Curiis Dominorum ubiq; manentes, per grossos sex.
Item Judæi generaliter omnes in Regno nostro 3000. florenos, per groff. triginta computatos, solvent.
Tempus verò solutionis, Nos literîs nostrîs assignaturi sumus.
Judices Judæorum, per florenos duos.
Notarii, per florenum unum.

Præterea exactio & Contributio Ducillorum, debet durare à festo Pentecostes proximè venturo, usque ad Conventum generalem proximum.

Ut autem hæc decreta & ordinationes, in exigendis hujusmodi tributis factæ, debitæ executioni demandentur, Statuimus: ut in omnibus districtibus Palatinatuum, duo exactores fiant: unus Spiritualis, & alter Secularis: & Capitaneus, seu ejus vices gerens, cum eis, tanquam superintendens. Qui quidem exactores, secundùm formulam & dispositionem suprascriptam, eas exactiones, medio Juramentô ad sancta Dei corporaliter præstitô, exigent. Quod Juramentum Secularis exactor, coram loci Capitaneo, aut ejus vicesgerente: Spiritualis verò, coram Notario publico, & testibus fide dignis: inter quos tamen sit loci Capitaneus, vel ejus vices gerens. Jurabunt autem in hæc verba: Ego N. juro: quia in suprascriptis Contributionibus repetendis & exigendis, fidelis ero Clementissimo & Serenissimo Domino, Dno. Sigismundo Regi Poloniæ, ac Reipubl. quodque volo & debeo, omni

Exactorum Juramenti forma.

cura,

cura, studio, integritate, & diligentia, exactiones villarum & capitalium, juxta laudum & formam Literarum universalium, in generali Conventione *Bidgostien.* decretas & constitutas, fideliter repetere & colligere: nulli hominum, cujuscunque status, ordinis, sexûs, & conditionis, sive ob amorem, favorem, aut præmiũ, parcendo: primò & ante omnia de bonis Regiis, necnon Dominorum Spiritualium & Secularium: demùm de bonis universis Nobilitatis, de personisq; & capitibus Ordinum & Statuum: non obstantibus quibuscunque libertatibus, & exemptionibus, quacunque autoritate cuicunque concessis. Et si aliquem hominum quippiam Reipubl. abstrahere cognovero, alicujus libertatis & exemptionis prætextu, aut temerè: extunc talem Majestati Regiæ, & Consiliariis ejus, ac universæ Nobilitati pandere publicè volo & tenebor, necnon loci Capitaneo. Exactas verò pecunias in manus horum inferam fideliter: sicut inferiùs constitutum est. Sic me Deus adjuvet, & hæc sancta Crux. Sed ut in infrascriptis exactionibus, facilior & verior modus & ordo fiat: debent omnes Plebani, vel eorum Commendarii, in Civitatibus, oppidis, villis, singularum suarum Parochialium, per capita & personas, nullum hominem excludendo, sinè mora fideliter conscribere: & eadem Regestra, ante festum Purificationis Mariæ proximum, exactoribus sui districtûs præsentare: & in manus dare, sub Juramento: Quòd ipsa Regestra, ab eo fideliter conscripta sunt. Ubi verò inter Plebanum, & Dominum villæ, seu Consules oppidorum, dissensio super *Regestris* orta fuerit: extunc exactores districtûs illius mittant, vel (si quomodo possunt) ipsi descendant ad locum, de quo esset differentia, ad cognoscendam rei veritatem. qua cognita, id, quod justum erit, exigatur. Cæterum Statuimus: ut exactio & collectio omnium pecuniarum incipiat fieri, à proximo festo Purificationis Mariæ: *&* finiatur die Dominico Oculi, proximè venturo, hoc modo: Quod Domini Spirituales & Seculares Consiliarii, infra duas primas hebdomadas, ipsam exactionem in toto dissolvant: sub pœna duplici, & centum Marcar. & cæteri status ac ordines, etiam infra alteras duas hebdomadas, id, quod justum est, extradant: sub pœna duplici, & quatuordecim Marc. Si quis Contributiones suprascriptas extradere neglexerit: & die Dominico Oculi extunc lapso, duplicem exactionem solvere cogetur. In qua quidem duplici exactione, Capitaneus loci ejusdem, in bona talis non solventis, se autoritate Nostra intromittere, & eadem tandem tenere debebit: usque ad totalem solutionem præfatæ duplicis Contributionis. Et si talis negligens, sive sit Dominus, sive inferioris ordinis, Capitaneo suo intromissionem in bona sua dare noluerit: extunc ipso facto, inferior pœnam 14. Marcarum, Dominus verò centum Marcarum pœnam succumbet. Ratione quarum pœnarum, tamdiu Capitaneus bona talium tenebit: donec pœnæ duplicatæ, & similiter pœnis suprascriptis satisfaciet. Quæ pœnæ duplicatæ, & pœnæ quatuordecim Marc. sive Centum, repetitæ & exactæ, pro defensione Regni, & necessitate Reipubl. convertantur. Spirituales verò, tales exactiones solvere contemnentes, aut negligentes, censuris Ecclesiasticis, ad solvendum pœnam duplicem compellantur. quas si quispiam ultra tres menses induratus sustinuerit: hostis patriæ esse censeatur: & ùt talis puniatur. Hoc etiam specialiter provisum esse volumus: quòd exactores designati, si qui in Jure Terrestri aut Castrensi, aut quocunque alio Judicio, actiones haberent: & si causas suas, intra tempus collectionis non attentaverint: vel diligentias necessarias & opportunas non fecerint: eâ prærogativâ gaudeant: qua gaudere solent ii, qui Reipubl. extra fines Regni nostri serviunt. Hic Exactores sunt descripti: prætereaque civitates districtuum primariæ, in quibus pecuniæ exigebantur. Collectis tandem omnibus Contributionibus, pecuniam collatam debent Exactores portare, ad civitatem capitalem suæ terræ: videlicet ad diem Dominicum Judica, proximè venturum: & tandem jam integrè & fideliter, in manus & potestatem *Palatini:* si præsens fuerit. sin autem minus: extunc in manus

Capita quomodo conscribenda.

Pœnæ non solventium Contributionem.

Exactores à Judiciis liberi.

Modus inferendæ Contributionis in thesaurũ Regni.

Castellanorum. ibidemque mox, coram suprascriptis, de omnibus perceptis & collectis, juxta Regestra eis tradita, sufficienter rationem facere. qua facta: de traditis & expositis, ab eodem Palatino, Castellanis, & Nobilibus accipere. qua accepta: eisdem, Palatino, Castellanis, recognitionem suam dare: ut eam Palatinus, cum Castellanis, in Conventu generali proximè futuro, coram Nobis, & Consiliariis Nostris, Nunciisque terrarum, originaliter ostendant & producant. His peractis, pecuniam omnem collectam, Palatinus, cum Castellanis, Nobilibus suprascriptis, in Thesaurum Regni nostri, fideliter per notarium nostrum, ad id specialiter deputandum, inferri, sinè omni mora procurabunt. Ut autem præfatæ Contributiones, ex necessitate, & bono Reipubl. institutæ, integrè & fideliter, & sinè cujuspiam hominis impedimento exigerent: Decrevimus, & præsentibus decernimus, omnium Consiliariorum nostrorum & Nunciorum terrestrium communi consilio & assensu: Quod nemo, cujuscunque statûs, dignitatis, aut conditionis existens, audeat Exactores earundem Contributionum, aut illos, qui illas judicabunt vel conscribent, sive sint Ecclesiastici sive Seculares, quovis modo, occultè vel manifestè perturbare: vel facto, aut consilio nocere illis velle: aut minas aliquas, & metum mortis, aut mutilationis membrorum interponere. sub pœna confiscationis bonorum, & bannitionis de Regno. Mandamus igitur singulis & universis suprascriptis: ut præmissis omnibus, ullo modo contrariare non audeatis: sed pecuniam citò & fideliter, in manus Exactorum portare curetis. Vos verò Capitanei, eos, qui tardi & contumaces in solvendo erunt, & quos vobis ipsi Exactores deferent, per pignorationes, & alias pœnas superiùs expressas, ad solutionem ipsarum Contributionũ compellatis: pœnasque hujusmodi diligenter exigatis. sub pœna Centum Marcarũ, contra negligentes Capitaneos decreta, irremissibiliter persolvenda. Vos verò, qui summas non habetis inscriptas, sub punitione privationis Officii, beneficii, & pro gratia Nostra, aliter non facturi. Actum & datum, in Conventione Bidgostiensi generali, feriâ secundâ ante festum S. Barbaræ, proximâ: Annô Domini, Millesimô quingentesimô vigesimô: Regni verò Nostri, quartodecimô.

Exactores sint ubique tuti.

CORYLUS.

Consvetudo terræ Craco. Fol. Cxxiii.

ITem si aliquis aliquem provocaverit in lite, pro corylo, aliàs *za laske*, pro perditione, ac pro lucro: sive tres Marcas, sive sex Scotos proponet ad corylum: tunc provocatus ad corylum, arbitrium habebit eligendi, ut sumat corylum: sive pro tribus Marcis, sive pro sex Scotis.

CORTESANI.

Cortesanus potest in termino cedere liti.

Sigism. Petricov. 1538 B 2.

QUod si aliquis contra dispositionem, Statutorum, aliquid Jure Cortesanico obtineret, proscriptus seu bannitus sit, ipso facto: & bona ipsius, juxta Statuta cõfiscentur. Si vero metu pœnæ præfatæ cedit liti, Juri, & causæ: nihilominus ad solutionem damnorum, & impensarum, ei, contra quem Jure Cortesanico egit, teneatur & sit astrictus. Damnum vero & expensæ, Juramentô petentis probabuntur.

Cortesani sub pœna proscriptionis, ad Sacerdotia redeant.

Ibidem.

CÆterum quia aliqui ex subditis nostris, jam à multis annis Romæ agunt: & in Regno nostro non pauca Sacerdotia, curam etiam animarum habentia, possident: eaque plurimùm negligunt: & alios hic in Regno manentes, quieti & divinis obsequiis deditos, Citationibus ad Romanam Curiam evocant: litibus involvunt: & variè divexant: (quorum licentia & libido, non levem in animis subditorum nostrorum perturbationem excitavit) ideo petitionibus Nunciorum terrarum & clamoribus aliorum subditorum nostrorum permoti, & penè coacti, Statuimus: omnes hujusmodi Cortesanos, ex urbe Romana, ad Regnum nostrum, & ad Sacerdotia, quæ obtinent, revocandos esse. Et ubi revocati per Nos, infra præfinitum tẽpus non redierint: proscripti, & infames censeantur: neque illis deinceps reditus pateat ad patriam.

Cor-

Cortesani, secundùm Statutum Anni 1538. ad Sacerdotia sua revocantur, infra tempus semestre.

AD petitionem frequentem subditorum nostrorum, querimoniîs ipsorum pulsati: Quomodo nonnulli subditi Regni nostri, Ecclesiastici ordinis, in Curia Romana agentes, nedum ipsos fratres, filios, servitores eorum, sed etiam servitoribus nostris non parentes, plerîsque molestiîs & turbationibûs, expensîs & fatigîs inanibûs afficiunt: præter Jus & æquitatem illos molestando: idque potissimum fieri hac ratione: Quia Constitutiones Regni nostri, jam pridem contra illos editæ, ad executionem debitam non deducerentur. Et propterea petiissent à nobis iterum universi ordines Regni nostri: ut Constitutiones Conventûs Petricoviensis, Anni 1538. de revocandis iisdem Cortesanis, executioni debitæ demandaremus: (quod Nos justum, & æquum esse censemus: nollemusque querelas subditorum nostrorum diutiùs sustinere: eosque per insolentias Cortesanorum, de cætero molestari: ipsosque Cortesanos ad indignitatem nostram, & nationis Polonæ ignominiam, in Curia Romana, hujusmodi malis artibus incumbere) De unanimi consilio & consensu Consiliariorum, & Nunciorum terrarum Regni nostri, Decrevimus & Statuimus: Ut iidem Cortesanis, subditis nostris, in Regno & dominiis nostris Sacerdotia obtinentibus, (qui subditis & servitoribus nostris temerè molestias inferunt: illosque molestant: ad impensas, & sumptus inanes deducunt) Jura Regni nostri, Privilegia Sedis Apostolicæ, Nobis & Regno nostro concessa, per Nos jam revocentur: patentibus literis nostris, ad Ecclesias illorum mittendis, Ut infra tempus sex mensium, à tempore oblatarum in Ecclesiis literarum nostrarum computando ad Regna & dominia nostra, Sacerdotiaque sua redeant. juxta Constitutionem Petricoviensem præfatam. Et nisi redierint, intra tempus prædictum, eadem Constitutio Petricoviensis contra illos extendatur, & exequatur, per locorum Capitaneos: quodque & Sacerdotia illorum distribuantur: & damna passis ex illis satisfactio impendatur: juxta eam ipsam Constitutionem. Præterea de Regno banniantur: liceatque nobis, & subditis nostris, ad illa Sacerdotia alios præsentare: Ordinarii verò, hujusmodi præsentatos instituere teneantur. Nihilominus tamen Nos, vel Capitanei nostri, juxta Constitutionem Petricoviensem, fructus hujusmodi Sacerdotiorum, statim post lapsum Fatale, reditus apprehendant: & illos percipiant: de illisque damna passis satisfaciant: & illos non dimittant, nisi alii ad ea præsententur: & instituantur. Per hanc autem Constitutionem nostram, nolumus præcludere viam probis subditis nostris: qui causâ studii, vel negotiorum honestorum curandorum gratiâ, ad Curiam Romanam se contulerint. cùm in arbitrio nostro consistat, qui revocandi illinc fuerint: juxta uniuscujusque conservationem. *Sigis. Crac. 1540.*

§. Cortesani Jura patronatûs impetrantes, qua pœna puniendi: Vide in Titulo, JUSPATRONATUS.

§. Conservantur in suo robore Constitutiones, contra Cortesanos plebeios. Vide in Titulo, PLEBEII.

C L E R I C U S.

Clericus bona terrestria tenens.

CUm Jure suo nullus debeat defraudari: & quia plerique Clerici nostri Regni, bona patrimonialia tenentes & habentes, de eisdem bonis, sub umbra Clericali viventes, Nobis & Regno nostro servitia debitè facienda, in expeditione subtrahere consueverunt: ideoque Statuimus: Quòd iidem Clerici nostri Regni, cujuscunque statûs existant, prædicta patrimonialia bona tenentes, vel nobileum ad quamlibet Expeditionem transire teneantur, juxta prædictorum bonorum facultates: vel eadem bona proximis suis fratribus laicis resignare, & dimittere, & ejsdem renunciare. Quòd si præfati Clerici neutrum facere curaverint: prædicta bona De- *Casim. Mag. Vislic. 1368. Fol. 10.*

crevimus, & præsentium authoritate decernimus, perpetuis temporibus Regno nostro applicanda.

Casimi. Rex cum Bodzanta Episcopo Folio 57. SIMILIS. Clerici verò, cujuscunque gradûs, ſtatûs, vel conditionis exiſtant, bona patrimonialia poſſidentes, ad Expeditionem cum Domino Rege tranſeant, de eiſdem: juxta eorum omnimodam facultatem.

§. De Clericidio, vide in Titulo, SPIRITUALIS.

CRIMEN LÆSÆ MAJESTATIS, IN PERSONA REGIA COMMITTITUR.

Sigiſ. Craco. 1539. CRimen læſæ Majeſtatis, ità poſtulantibus terrarum noſtrarum Nunciis, volumus niſi in perſona noſtra locum habere: & non in alios, quantumvis publicas perſonas gerentes, extendi. Si quod autem per quempiam facinus, vel homicidium, in his fuerit commiſſum: qui extra perſonam noſtram, vel Senatoria, vel aliqua publica dignitate, loco, & Officio fungerentur: in eum ſecundum Statutum animadvertetur. Tempus verò recentis criminis, annus & ſex ſeptimanæ.

CRIMINALES CAUSAS neque Rex, neque Capitaneus, in abſentia Actoris judicet. Vide in Titulo, ACTOR. Fol. 5.

CRINILE.

§. De Crinili nuptarum: Vide in Titulo, Dos.

CURIALIS CITATIO: Vide in Titulo, CITATIO. fol. 47.

CURRUS BELLICI.

Sigiſm. Crac 1510. Fol. 15 UBi ſpecialis mentio, in Privilegio, vel in Inſcriptione, de Curru bellico, facta non eſt: Juri Regio reſervatus eſſe intelligitur.

CUTES.

Sigiſm. Petrico. 1538. C 2. PRohibemus: nè Cerdones, quicunque in Regno noſtro ſunt, cutes elaboratas, hoc eſt, corium ab illis paratum, extra regnum noſtrum, ad externas nationes mittant: aut externis evehendum vendere præſumant, ſub amiſſione ejuſdem corii, & pœna noſtra Regali.

Nè equi, vel cutes, extra Regnum educantur.

Sigiſ. Aug. Petric. 1550 EQui per Mercatores, vel Judæos educi, neque Cutes per Cerdones & vectores è Regno evehi debent. Quicunque verò evehere vellent: per Capitaneos detineri debent, qui hoc diligenter cuſtodire debent: juxta decretum Statutorum antiquorum.

DAMNUM.

DAMNA, quæ MILITES Stipendiati inferunt: Vide in Titulo, STIPENDIATI.

§. De omnibus damnis, ratione belli illatis: Vide in Titulo, BELLUM. Foliis, 19. 20. 21. 22. & 27.

DEBITOR, SEU DEBITUM.

Debitori magnæ Summæ, vel ſi quis extra Regnum ſit, decemocto Hebdomadæ ad ſolvendum indulgentur.

Caſim. Viſl. 1368. fol. 37 CUm gravi debito rixæ plerumque, utpote ſexaginta, trecentarum, aut plurium Marcarum ſuſcitentur: quòd tantum debitum brevi provideri, ac inopinatè & ſubitò ſolvi non poteſt: ex gratia conferendum Statuimus: Ut decem & octo ſeptimanis terminus incluſivus, ad ſolvendum ſtatuatur, & obſervetur. pro primo termino, ſex ſeptimanæ: pro ſecundo, aliæ ſex: pro tertio, ultimæ ſex ſeptimanæ. Hunc etiam terminum, dum quis extra terram ſit, & citatur pro termino peremptorio, eidem ad Judicium præfigendum declaramus. aliàs Judex ad definitivam procedat ſententiam: hujuſmodi contumacia citati non obſtante. Si

Si pro debito, pro hæreditate, aut aliquibus rebus non inſcriptis in termino peremptorio ſe non ſiſtat, condemnatur.

STatuimus: quòd ſi aliquis ſuper capitali, aut hæreditaria quæſtione, primò, ſecundò, & tertiò citatus, non comparuerit: à Judicioque ſe contumaciter, in termino ſibi aſſignato, abſentaverit: tunc ob contumaciam ejuſdem citati, Actor in termino tertio peremptorio, per Judicem admittatur, ſententia definitiva mediante, in veram ejuſdem hæreditatis poſſeſſionem: & ab omni Jure ejuſdem hæreditatis, & ipſius qualibet venditatione, per Judicis ſententiam, reus decernatur & pronuncietur cecidiſſe. Si autem quæſtio erit perſonalis: puta pro pecunia debita, aut quibuſcunque rebus obligatis: & primò, ſecundò, & tertiò terminò citatus contempſerit: vel in termino parere neglexerit, ſibi aſſignato: Decernimus, quòd tunc creditor quarumlibet rerum obligatarum, ſibi poſt certum terminum, per ſententiam Judicis præfixum, diſtrahendi, & alienandi, autoritate Judicis, plenam habeat facultatem. ità tamen: quòd ſi autoritate præmiſſa, res obligatæ, diſtractæ, & alienatæ, minoris valoris inveniantur & exiſtant, tempore alienationis: quàm fuerit pecunia obligata, ſeu credita: & ipſe creditor, pro ſumma pecuniæ, per ipſum ſimpliciter, & ſinè aliqua cautione credita, vadium receperit: ſufficiat creditori vadium. qui nulli alteri, quàm ſibi ipſi, quòd ſimpliciter vadium receperit, imputabit. Sed ſi creditor conditionem appoſuerit, circa res obligatas, majoris vel minoris quantitatis: ſi pro minori pecunia res obligatas alienaverit: debitor per Judicem decernatur, creditæ pecuniæ ſummam adimplere. Si verò pro majore pecuniæ ſumma, res obligatas alienaverit: reſiduum quidquid fuerit, ultra ſummam creditam, debitori creditor reſtituere teneatur.

Casim. Mag Viſlie. 1368 fol. 16.

Pro re qualibet, & debito inſcripto, bona dentur.

ITem cùm aliquis citatus fuerit, pro quacunque re, pro qua non inſcripſerat ſe: ipſe autem Citatus nolens admittere ſe damnificari, dat circa Judicium intromiſſionem: tunc ſuſcipienda eſt intromiſſio, per Citantem. Sed ſi citatur aliquis, pro re, vel pro debito inſcripto ſic quod Inſcriptionem fecerat; Quia debuit ſolvere, non dando intromiſſionem: ſed principale, ſeu originale debitum ſoluturus eſſet: prout ſe inſcripſit: talis ſi citatur, in termino non ſatisfaciens, ſi intromiſſionem actori dari vellet: Cui dandæ intromiſſioni, citatus in ſua Inſcriptione abrenunciavit: Decernendum eſt, quòd citatus non aliter, quàm cum triplici pœna trium Marcarum intromiſſionem dabit in re debita: uſque ad ſatisfactionem, & pro ipſa re principali, & pro pœnis faciendam. quam intromiſſionem Actor, cum triplicata trium Marcarum pœna, recipere teneatur.

Conſvetudo terræ Crac. 1505 fol. 124

§. Debita parentum major natu filius, ex communi patrimonio ſolvet. Vide in Titulo, FRATER.

§. De debitore, ad præſcriptum diem debitum non ſolvente: Vide in Titulo, FIDEJUSSOR.

§. De debitis mercatorum: Vide in Titulo, MERCATOR.

DECRETUM.

Similia ſimili decretô decernantur.

ET dum in aliqua cauſa, in Judicium deducta, ſuper aliquo articulo audita Propoſitione, & Reſponſione, fuerit in Judicio ſententiatum: Volumus, quòd illa ſententia in librum Actorum inſcribatur. ut poſtea ſuper eodem articulo, vel ei ſimili, ſimilis ſententia proferatur.

Caſimirus in Nieſzowa 1454. fol. 93

DECIMÆ.

De raptu Decimæ prædialis.

Jaroslaus Archiepiſcopus Gneſnenſis, inter Regem Caſimirum, & Bodzantam Epiſcopum Cracovienſem, de differentiis decimarum ità compoſuit.

IN nomine Domini Amen. Cùm, Scriptura teſtante, omnis ætas ab adoleſcentia *Caſmi. Rex Folio 53.*

ſit promptior ad malum: & omnis creatura conſiſtat ſub vitio: naturaque humana faciliùs labitur ad delicta, ſic etiam, quòd vitia imitetur. Quamvis enim, Domino diſponente, ſibi ſubditi debeant fore, pudici, modeſti, juſti, ac pacifici: effrænata tamen cupiditas, niſi juſtitiæ conatus ſubverteret, tunc profectò concordia & pax inter homines deperiret. Summum autem bonum in hac vita eſt, Juſtitiam colere: & unicuique quod ſuum eſt tribuere. & propter hoc conditur Statutum, ſeu Conſtitutio: ut humana coërceatur audacia: & inter improbos, innocentia ſecuritate lætetur.

Ad idem Rex ſcribit.

Ibidem. CAſimirus, Deì gratiâ Rex Poloniæ, Significamus tenore præſentium: Quomodo cupientes, ut ſubditi noſtri, in Regno noſtro degentes, præſertim in Regno Poloniæ, & terris, cujuſcunque ſtatûs & conditionis exiſtant, honeſtè vivant: alter alterum non lædat: & Jus unicuique tribuatur: Præterea de conſilio, venerabilis in Chriſto Patris, & Domini Jaroslai, Sanctæ Gneſnenſis Eccleſiæ Archiepiſcopi, nec non Prælatorum, Palatinorum, Baronum, & univerſorum Nobilium noſtrorum, de terra Poloniæ, ad perpetuam rei memoriam Statuta edidimus infraſcripta: Volentes: ut ipſa Statuta, in prædicta terra Poloniæ, ab omnibus obſerventur. ſicut noſtrã indignationem, & pœnas contentas in illis, volunt & cupiunt evitare. Requirit enim plerumque audacia perverſorum: ut non ſimus ſola delictorum prohibitione contenti: ſed etiam pœnam delinquentibus imponamus.

Rex aſſidens arbitranti Archiepiſcopo Gneſnenſi, ſecum unà ſtatuit ſic: ut Archiepiſcopi ſequuntur decreta infraſcripta.

Ibidem. NOs itaque Jaroſlaus, divinâ providentiâ Sanctæ Gneſnenſis Eccleſiæ Archiepiſcopus, in Cracovienſi diœceſi in officio viſitationis conſtitutus, univerſis, ad quos præſentes pervenerint, volumus fore notum: Quod per Sereniſſimum Principem, Dominum Caſimirum, Dei gratiâ Regem Poloniæ, & patronum noſtrum ex una, & Dominum Bodzantam partibus ab altera, fratrem noſtrum chariſſimum Epiſcopum Cracovienſem, quædam dubitatio ſuper Decimis, & aliis articulis inferiùs contentis, fuiſſet hinc inde ſuborta: demum eædem partes, volentes ad calculũ concordiæ, ſinè ſcrupulo conſcientiæ pervenire: in nos voluntariè, ex certa ſcientia, non per errorem, nec aliquo dolo, vel fraude circumventi, ſuper infraſcriptis articulis, pro ſe omnibuſque ſucceſſoribus ſuis concorditer conſentientes, compromiſerunt: tanquam in arbitrium compromiſſariorum, arbitratorem, & laudatorem, definitorem, ſeu amicabilem compoſitorem: dantes & concedentes nobis liberam, & omnimodam poteſtatem, & facultatem: ut poſſimus de plano, & ſinè ſtrepitu, & figura Judicii, ſuper dictis articulis pronunciare, laudare, definire, arbitrari, & ordinare: etiam Juris ordine conſervato, qualitercunque, prout nobis meliùs videbitur, expedire. Nos itaque Dei nomine invocato, & conſilio ſapientum communicato, nobiſcum etiam habita deliberatione ſufficienti, pro bono pacis, & utilitate Eccleſiæ Cracovienſis, ex vigore Compromiſſi prædicti, laudamus, atque ordinamus, & definiendo arbitramur, inter dominum Regem, & Epiſcopũ, prædictos.

De raptu Decimæ prædialis.

Jarosl. Archiepiſcopus Folio 57. PRo raptu Decimæ prædialis alicujus Nobilis, vel pro cauſa qualicumque rationabili, talis raptor, vel malefactor, monitione præmiſſa, Excommunicetur. Si verò in Excommunicatione per ſex menſes perſtiterit: extunc incolæ, in eadem villa degentes, qui tunc tenebantur decimare, Excommunicentur cum raptore decimæ ejuſdem. Ubi autem uxor alicujus, viro abſente Decimam rapuerit: per cenſuram Eccleſiaſticam hujuſmodi, ad ſatisfactionem condignam, contra ipſam procedatur. Si autem per ſex menſes, in eadem excommunicatione perſtiterit animô induratô: tunc Kmethones in eadẽ villa, ubi Decima fuerit rapta, cum eadem Excommunicentur.

De

De tempore decimæ foriſandæ.

ITem quicunque Dominus villæ in ipſa villa ſua Decimam emere voluerit, ante feſtum Beati Jacobi, cum domino Decimæ foriſare procuret. alioquin dominus Decimæ Decimam vendet liberè, impedimento ceſſante domini villæ illius. *Jaroslaus Archiepiſc. Gneſnenſis, Folio 54.*

De Decimis, ſeminatorum in hortis.

UBicunque aratro, in hortis vel in campis aratum fuerit: Decima plenariè exolvatur. exceptis rapis, papavere, caulibus, cepis, allio: & quæ his ſunt ſimilia, in hortis. Si quis ligoniſando plantaverit: Decima ab eo nullatenus recipiatur. *Folio 54.*

De decima Canapi.

PRo Decima Canapi taliter Statuimus: Quòd quicunq; Kmetho arat cum integro aratro, quotcunque boves habuerit, ſeu equos, det quatuor ligaturas Canapi parati: juxta conſvetudinem terræ antiquam. quicunque cum medio: duas ligaturas dare teneatur. qui autem non arat: à decima Canapi debet eſſe liber, & ſolutus. *Folio 54.*

Super Decimis Bodzanta Epiſcopus Cracovienſis conſtituit.

CUm excitata erant odia multa & differentiæ, inter Spirituales & Seculares perſonas, dominos diœceſis Cracovienſis, tandem compactata erant & congeſta inter eos: in Conventione, per Regem Caſimirum Magnum: & in Synodo, per Bodzantam, Epiſcopum Cracovienſem: pro uno tempore, Cracoviæ, quarta menſis Junii, Anno 1369. habitis. quibus intererat Jaroſlaus, Gneſnenſis Archiepiſcopus, Boguria dictus, tunc ex cauſa illius differentiæ, autoritate Metropolitica ac Primatiali viſitans diœceſim Cracovienſem. Sunt autem compactata infraſcripta, ſuper Decimarum libertate, raptu, tempore decimandi, foriſandi, per dominos locorum eas emendi, ex aratro percipiendi, novalium locatione, earum progreſſione. &c. columbationibus, viſitatione Archidiaconorum: ſuper Expeditione ad bellum Clericorum, Secularium ad Jus Spirituale citandorum, fabrica Eccleſiæ, Decima Canapi: ſuper Interdicto triduano: & ſimplici ſuper ceſſatione à divinis: ſalariis tabellionum: item de Eccleſiis, in bonis Nobilium erigendis. ùt infra ſequitur. *Folio 55.*

IN nomine Domini Amen. Noverint univerſi, præſentium notitiam habituri: Quòd nos Bodzanta, Divinâ & Apoſtolicæ Sedis providentiâ Epiſcopus Cracovienſis, attendentes: quod terræ, Lublinenſis, Ciechovienſis, & Lukovienſis, noſtræ diœceſis, per inſultum infidelium Tartarorum, & Litvanorum, peccatis exigentibus, ſunt plurimùm deſolatæ: Volentes itaque, ut ad poſſidendas eaſdem populus Chriſtianus ferventiùs invitetur: ad petitionẽ inſtantem Sereniſſimi Principis Domini noſtri, Domini Caſimiri, Dei gratiâ Regis Poloniæ Illuſtris, de voluntate & conſenſu fratrum noſtrorum Capituli Cracovienſis, omnibus & ſingulis, qui in terris prædictis ſe locaverint, aut hactenus ſunt locati, in villis prædictis & poſſeſſionibus, in quibus ad menſam noſtram Epiſcopalem Decimæ pertinebant, à ſolutione Decimæ triginta annorum ſpatiô, à data præſentium, plenam & omnimodam concedimus libertatem. ità tamen: quòd ſi libertate durante Dominus præfatus Rex, aut procuratores ſui, vel Nobiles quicunque, in Borris ſuis, ſitis in terris prædictis, Decimam à ſuis colonis receperit: vel pro ſuis uſibus uſurpare voluerit: extunc libertate non obſtante, Decima bonorum eorundem, ad menſam noſtram, ſinè cõtradictione aliqua revertatur. In aliis autem bonis, in quibus Decima recepta non fuerit, libertas permaneat: ſicut conceſſa. Per hanc autem libertatem noſtram, Monachis, & Clericis etiam ſecularibus quibuſcunque, (qui in terris prædictis, ratione ſuorum Monaſteriorum, ac aliorum beneficiorum Eccleſiaſticorum Decimas poſſiderent, aut poſſident) nullum volumus præjudicium generari: ſed ipſorum quilibet, circa Jus ſuum permaneat: ſicut priùs. *Fol. 55.*

Decimæ, ſicut dabuntur ex antiquo, ità dandæ ſunt. & de Decimis Scultetorum.

Fol. 55. CÆterum Mandamus annuente Domino noſtro, Domino Rege prædicto: ut ubicunque per totam noſtram diœceſim, in civitatibus, caſtris, oppidis, villis, prædiis, & poſſeſſionibus, Decimæ manipulatim in campis hactenus tollebantur: ibi adhuc eodem modo eædem Decimæ, in poſterum tolli debent: contradictione cujuſlibet non obſtante. Verùm Sculteti, & Advocati civitatum, oppidorum, ſeu villarum, in quibus Decimæ manipulatim perſolvuntur, de quatuor manſis Advocatiæ ſeu Scultetiæ ſuæ, quos coluerint propriis laboribus & expenſis, de quolibet manſorum prædictorum, in Feſto Beati Martini, in menſe Novembri, quatuor Scotos Groſſorum Pragenſium, pro Decima nobis ſolvent. ſed ſi plures manſos colere voluerint, quàm quatuor: aut dictos quatuor vendiderint, locaverint, aut tradiderint ad colendum: de ipſis debent Decimam manipularem dare, in campo. prout alii incolæ, quorum vicini ſunt, conſveverunt ſolvere.

De tempore decimandi.

Fol. 55. ET nè labores hominum, propter decimatorum deſidiam retardentur, Decernimus: ut quilibet, in octava Beati Jacobi, ad recolligendum ſuam Decimam, vel per ſe, vel per Nuncium idoneum ſit paratus. aliàs, depoſitis & relictis in campo quinq; manipulis, de qualibet quinquagena, frumenta hominũ liberè conducantur.

De decimis Novalium.

Fol. 56. IN Novalibus autem exortis, ultra Viſlam, & citra metas Ruſſiæ, Ungariæ, progreſſivè uſque ad limites terræ, in quibus hucuſque nobis manipulatim Decima non dabatur, libertate expleta: de quolibet manſo parvo, ſeu magno, locato ſive locando, Ferto Groſſorum Pragenſium, in Feſto Sancti Martini prædicto, annis ſingulis, nobis pro Decima ſolvi debent prædiali. Advocati verò & Sculteti Novalium prædictorum, de quatuor manſis Advocatiæ vel Scultetiæ, ſeu quos coluerint propriîs laboribus, (ùt præfertur) de quolibet manſorum prædictorũ tres Scotos Groſſorum ſolvant illi Eccleſiæ, pro Decima: ubi audiunt divina, ac percipiunt Eccleſiaſtica Sacramenta. Sed ſi plures, quàm quatuor coluerint: aut aliqui ipſorum aliquid aliis vendiderint, locaverint, ſeu tradiderint ad colendum: de quolibet ipſorum unum Fertonem Groſſorum (ſicut & ruſtici) in feſto prænotato, nobis pro Decima ſolvant. Et inſuper pro gratia, quàm eis facimus in ſolutione Decimæ, (ùt præfertur) iidem Sculteti vel Advocati, Fertones noſtros decimales, in feſto Beati Martini ſuperiùs notato, ſub Juramento fidelitatis ipſorum ruſticorum exigere: nobiſq; vel noſtro procuratori, infra quindecim dies, ante feſta immediatè ſequentia, præſentare fideliter & integraliter tenebuntur. Sed tamen, ubi in prædictis Novalibus, nobis antè Decima manipulatim ſolvebatur, adhuc futuris temporibus perpetuò ſolvi debet: nec ipſam, propter hoc, remittimus ad Fertones.

De Decimis agrorum ſterilium, circa Długiepole: & Czorſtyn, versùs Myslimice.

Fol. 56. VErùm quia in diſtinctionibus circa *Długiepole*, *Czorſtyn*, ſub ea limitatione, videlicet inter viam, quæ currit ad *Myslimicæ* verſùs *Twardoſzyno*, & inter *Słonagora* verſùs montem, qui dicitur *Obzdow*, in *Dunaiec*, & ùt intellexims, quòd ſunt agri ſteriles: & frigora grandia diutiùs terram premunt: ità quòd pauco tempore anni ibi laboratur: volentes gratioſiùs cum incolis diſtrictuum prædictorum ordinare, Statuimus: quòd incolæ prædicti, qui jam ibi locati ſunt, vel in poſterum locabuntur, in feſto Beati Martini prædicti, pro decima prædiali, de manſo quolibet tres Scotos Groſſorum Pragenſium, annis ſingulis, nobis perſolvant. quam pecuniam Sculteti locorum prædictorum colligent: nobiſque, vel procuratori noſtro, præſentabunt. prout in cauſa finali ſuperiùs eſt expreſſum. Hanc autem ſolam limitationem, de ſolutione Fertonum pro Decima, in locis ſuperiùs ità expreſſis, totaliter cum Domino Caſimiro Rege prædicto ordinario permanere: quòd deinceps

ceps

ceps ad civitates, villas, oppida, prædia, poſſeſſiones quaſcunque totius noſtræ diœceſis, ubi manipulatim Decima ſolvitur ab antiquo, nunquam ullo tempore extendatur.

De Decimis, per Nobiles cultis, arendatis: aut à Kmethonibus habitis.

ITem Decrevimus: quod ubicunque aliquis Nobilis alteri Nobili ſibi æquali, neceſſitate cogente, hæreditatem ſuam obligaverit: & creditor agros coluerit: in ea Decimam frugum de agris ſuis ſolvat illi Eccleſiæ: cui is, qui obligavit, ſolvere conſveverat ab antiquo. Sed ſi fortè labores ſuos, dictus creditor voluerit ampliare, repellendo Kmethones, & excolendo agros eorum: de agris Kmethonū, quos colit, decimam in *Gonitwa* ſolvere tenetur. etiamſi Nobilis Kmethoni, vel alteri, ſimiliter hæreditatem obligaverit: idem ignobilis Decimam illiberam, cui de Jure debuerit, de agris, quos colit, dare ſit aſtrictus. *Folio 56.*

De Decimis, per progreſſum habendis.

DEmum Statuimus: & ordinavimus, voluntate & conſenſu Domini noſtri Regis prædicti, ad hoc ſpecialiter accedente: Quòd ubicunque ab antiquis agris progreſſivè quiſpiam ſylvas, rubeta, vel mericas extirpavit: ille Decimam percipiat de Novalibus amodo: ad quem antiquorum agrorum Decima primitus pertinebat. verùm ſi à dextris, vel ſiniſtris, ab antiquis agris aliqui incolæ fuerint collocati: extirpaverintque ſylvas, rubeta, vel nemora, vel mericas: prædicti incolæ, de agris ipſorum totaliter extirpatis, Nobis & noſtris ſucceſſoribus Decimam ſolvere tenentur. *Folio 56.*

De raptoribus Decimarum, & bonorum Eccleſiæ: ac ſuſtinentibus ſententias Excommunicationum ultra annum.

IN nomine Domini Amen. Nos Caſimirus, Dei gratiâ Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, *&c.* ad perpetuam rei memoriam. Significamus per præſentes &c. Et ſi Regni noſtri ſubditis, clementiæ noſtræ, & Regalis proviſionis, in augendis cōmodis, ac Juribus, immunitatibus, ac libertatibus conſervandis, ſinum extendimus: quantò magis Eccleſiis (unde laus & honor altiſſimo Jeſu Chriſto, omnium creatori, ſaluſque provenit animarum) nec non perſonis & membris Eccleſiaſticis, id facere & impendere convenit. proinde felicis memoriæ Sereniſſimus Princeps, Dominus Vladiſlaus Rex Poloniæ, & progenitor noſter chariſſimus, & prædeceſſor, iniquitati hominum occurrendo: & Eccleſiaſticæ libertati, ejuſque membris & perſonis, Eccleſiaſticis & Secularibus, paci & indemnitati ſui regiminis conſultiùs providendo: ſuas certas, & patentes literas Statuti fecit, & condidit, hujuſmodi ſub tenore. *Folio 66.*

IN nomine Domini Amen. Vladiſlaus Dei gratiâ Rex Poloniæ, nec non terrarum Cracov. Sandomir. Sirad. Cujaviæ, Lanciciæ, Litvaniæque Princeps ſupremus, Pomeraniæ Ruſſiæque Dominus & hæres: Ad perpetuam rei memoriam. Et ſi ſubditorum noſtrorum Secularium commodis, de benignitate Regia libenter intendimus: Juraque & libertates ipſorum, contra deteſtandam malignorum pravitatem, ditionis noſtræ præſidio confovemus: multò magis tamen Regis pacifici, dominatoris univerſorum exemplô, (per quem Reges regnant, & principes dominantur) Eccleſiam ſuam Sanctam, & perſonas Spirituales, & Seculares, ſibi ſubjectas, in Juribus, & libertatibus, ac Statutis, à ſanctis patribus editis, conſervare & tueri convenit: & ipſas, ab omni impreſſionum incurſu præſervare. Noſcat igitur tam præſens ætas, quàm poſteritas futurorum: Quod quanquam ſacris Canonibus ſalubriter ſancitum, & lege humana utiliter ſit proviſum: quod quicunque Princeps, ſeu Capitaneus, Baro, aut Nobilis, miles, aut vaſallus, & generaliter quævis alia perſona Spiritualis aut Secularis, cujuſcunque ſtatûs, dignitatis, gradûs, & conditionis exiſtat, Decimas, (quas ſibi Deus, in ſignum univerſalis dominii, pro alimento ſer- *Folio 66.*

vientium, reddi censuit) nec non domos, tributa, castra, villas, munitiones, possessiones, & quævis bona, ac alias res mobiles & immobiles, ad Ecclesias & pia opera, ac religiosa loca, personasque Ecclesiasticas spectantes, ac etiam pauperum hominum, in ipsorum bonis degentium, rapuerit, invaserit, occupaverit: aut illicitè detinuerit, exactionaverit, tallias seu collectas imposuerit: seu injustè impignoraverit: aut occasione pignoris aliquid extorserit: vel quovis quæsito colore gravaverit: vel rapi, invadi, occupari, detineri, impignorari, seu exactionari mandaverit, ordinaverit, seu ratum habuerit. aut raptorem, invasorem, occupatorem, & detentorem illicitum, cum re rapta, invasa, occupata, & detenta, conservaverit, seu in defensionem susceperit: aut in bonis eisdem, notorium damnum, vel manifestam offensam intulerit: nisi omnia & singula, rapta, invasa, occupata, seu pignorata restituerit. necnon de injuriis, & damnis illatis, ac manifesta offensa, condignam emendam & satisfactionem impenderit: cum ipsorum complicibus, pœnis & Censuris Ecclesiasticis debent subjacere. Tamen, quia nonnullarum personarum Secularium Regni nostri adeo irrepsit, & inolevit iniquitas: quod pœnas & Censuras, in & contra tales, tam à Canone, quàm ab homine promulgatas, in sensum dati reprobum, ultra annum, animô induratô, in contemptum Clavium sanctæ matris Ecclesiæ, animarum suarum periculum, Statutorumque prædictorum vilipendium, & scandalum Christi fidelium plurimorum, sustinere non formidant: propter quorũ culpam, divinæ ultionis gladius sæpius perimit innocentes: unde etiam pullulant hæreses, variaque insurgunt animarum pericula: Nos igitur Vladislaus (qui intensis desideriis, prædecessorum nostrorum exemplô, tanquam tutor & conservator Jurium, libertatum & Privilegiorum in Ecclesia, personarumque sibi subjectarum, propagationem libertatis Ecclesiasticæ ex debito affectamus) ad executionem debitam Statutorum hujusmodi procedere cupientes, (cùm frustra conderentur leges, nisi executioni debitæ demandarentur, ex quo etiam, quos timor Dei & mucro Spiritualis à malo non revocat, pœna temporalis debet coërcere) præsenti nostro Regio Decreto, de consilio & unanimi Prælatorum, & Baronum nostrorum voto, scientia, & assensu, Volumus, Decernimus, & firmissimè & irrefragrabiliter perpetuo observari pollicemur: Statuimusque, & ordinamus, per præsentes: ut dum aliquis indigena Regni nostri, cujuscunque statûs & conditionis existat, propter raptum Decimarum, vel aliarum rerum Ecclesiasticarum occupationem, aut ratione excessuum quorumcunque, sive etiam in contumaciam, de non parendo Juri & mandatis sanctæ Ecclesiæ, sententiâ Excõmunicationis justè fuerit innodatus: ipsãque, ultra annum legalem, pertinaciter sustinuerit: nec curaverit, ad gremium sanctæ matris Ecclesiæ redire: & pro excessu, debitam emendam exhibere: Extunc Annô hujusmodi elapsô, omnia bona ejusdem excommunicati, mobilia & immobilia, quæ tunc possideret, debent recipi, per locorum Capitaneos, quibus subjacent, & apprehendendi: tenenda & possidenda tamdiu, per Capitaneos hujusmodi: quousque per eosdem excommunicatos, vel Capitaneos memoratos, de hujusmodi bonis, damna, vel valor rei, ipsis læsis, vel injuriam passis, plenariè exolvantur. Quibus solutis, bona prælibata præfatis excommunicatis, nonnisi absolutis Decernimus viceversa restituenda, per Capitaneos prænotatos. Mandamus igitur omnibus, & singulis Regni nostri Capitaneis, & vices gerentibus eorundem: quatenus ad compescendam talium excommunicatorum pertinaciam, duritiam, & temeritatem, præmissa nostra saluberrima decreta executioni debitæ debeant demandari perpetuò & in ævum: totiens, quotiens per *Prælatos*, aliasque personas, tam Ecclesiasticas quàm Seculares, super hoc fuerint requisiti, & moniti. Quod si præfati Capitanei, Tenutariique nostri, aut loca tenentes eorundem, pro tempore existentes, in executione præmissorum tardi fuerint, vel negligentes: extunc ipsos omnes, pro hujusmodi negligentia, per loci ordinarios, iaculô anathematis indulge-

mus

mus feriendos: Harum, quibus Sigillum noſtrum eſt appenſum, teſtimonió literarum. Actum Cracoviæ, Sabbato proximo ante feſtum Purificationis Mariæ virginis, Anno Domini 1433. præſentibus Reverendiſſimis in Chriſto patribus, dominis, Sbigneo Cracovienſi, & Joanne Chelmenſi, Epiſcopis: necnon Magnificis, & Nobilibus, Nicolao de Michalow Caſtellano Cracovienſi: Petro de Pieſzkowa Skała, Palatino Cracovienſi: Joanne Glowacz de Oleſznica, Marſchalco Regni Poloniæ: & Joanne de Koniecpole: ac aliis quàm pluribus militibus noſtris dilectis. Datum per manus Venerabilis Staniſlai de Oporow, Decretorum Doctoris, Decani Cracovienſis, Sedis Apoſtolicæ Protonotarii, Regni Poloniæ prædicti Vicecancellarii, nobis ſincerè dilecti. Ad relationem Magnifici Joannis de Koniecpole. Nos itaque veſtigia progenitoris, & prædeceſſoris Noſtri prælibati chariſsimi, toto mentis noſtræ conatu, inſequi & amplecti ſatagentes: literas hujuſmodi, Statutum laudabile in ſe continentes, cum eorum toto tenore, de conſenſu & voluntate Prælatorum, & Baronum, ac Conſiliariorum Regni noſtri, approbamus, innovamus, ratificamus, & confirmamus, tenore præſentium mediante. Quocirca omnibus & ſingulis, præſentibus & futuris, Regni noſtri Capitaneis, Tenutariis, & eorum vices gerentibus, Mandamus: Quatenus prædictas noſtri progenitoris Statuti literas in omnibus clauſulis, punctis, & conditionibus, teneant: & ad ungvem, perpetuo, & inviolabiliter obſervent: alioſque in ſuis Capitaneatibus, tenutis, & diſtrictibus, ipſis quomodolibet ſubjectos, ſuppoſitos, cujuſcunque præeminentiæ, gradûs, aut conditionis exiſtant, arceant, & compellant: juxta vim & formam prædictarū progenitoris noſtri literarum: quotiens tam per Prælatos, quàm alias perſonas, Eccleſiaſticas & Seculares, fuerint ſuper hoc requiſiti, & poſtulati. Quòd ſi ipſi Capitanei, & Tenutarii, ſeu ipſorum loca tenentes, pro tempore exiſtentes, in præmiſſorum executione ſe remiſſos & negligentes, aut aliàs quomodocunque difficiles reddiderint: extunc ipſos, & eorum quemlibet, propter hujusmodi incuriam, & contemptum Mandatorum noſtrorum, excommunicationum ſententiis, & cenſuris Eccleſiaſticis, in eos per locorum ordinarios, eorumque vicarios, & Officiales generales, fulminandos & promulgandos ſubdimus, & ſubjicimus: ac perpetuò ſubjacere decernimus, & obligamus tamdiu procedendū: quouſq; ad ipſarū executionem literarū, curaverint procedere cum effectu: Harū, quibus Sigillū noſtrum eſt appenſum, teſtimonió literarū. Actum in Conventione generali Petricovienſi, pro feſto Sancti Adalberti celebrata, Feriâ quartâ poſt feſtum Sancti Georgii proxima, 26. menſis Aprilis, Anno Dni, 1458. præſentibus ibidē Reverendiſſimo Reverendiſq; in Chriſto patribus, dominis, Joanne Sanctæ Gneſnenſis Eccleſiæ Archiepiſcopo, & Primate Thoma Cracovien. Joanne Vladiſlavienſi, & Regni Poloniæ Cancellario, ac Andrea Poſnani. Eccleſiarū Epiſcopis: Venerabil q; Joanne Luthkonis de Brzezie, utriuſq; Juris Doctore, Archidiacono Gneſnenſi, & Vicecancellario Regni Poloniæ: necnon Magnificis, Venerabilibus, Nobilibus, & ſtrenuis, Joanne de Czyzow Caſtellano, Joanne de Tęczyn Palatino Cracovien. Luca de Gorka Poſnanienſi, Staniſlao de Oſtrorog Caliſſienſi, Derſlao de Rythwiany Sandomirienſi, Petro de Oporow Lancicien. Nicolao de Koſcielec Brzeſtenſi, Palatinis: Andrea Odrowąż de Sprowa Palatino & Capitaneo Leopolien: Joanne de Pilca, Hincza de Rogow Siradien, & Regni Poloniæ Vicetheſaurario, Petro de Tarnow Sandomirien. Petro de Striykow Vladiſlavi. Staniſlao de Szydlowiec Zarnowien. Caſtellanis: Creſlao Voyſzyk de Voyſza Cracovi. Sandivogio de Lazyzanice Sandomirien. Joanne Kuropatwa de Lazuchow Lubl., Succamerariis: Nicolao de Brzezie, Regni Poloniæ Marſchalco: Joanne Kraſka de Lubnica Caliſſienſi, Joanne de Szczekocin Dapifero Sandomirienſi, Nicolao Lublinenſi, Nicolao Pieniazek de Witowice Cracovienſi, Capitaneis: Joanne de Melſztyn, Joanne de Tarnow, Jacobo de Dambno Pincerna, Nicolao de Chrzaſtoch Tribuno Cracovien. ac Venerabilibus, Jacobo

Syenno Gnesnensi & Cracoviensi, Jacobo Loth de Dambno Decano Cracoviensi, Joanne de Pniow Decretorum Doctore Archidiacono, Joanne Woysyk de Woysza Custode Cracoviensi, Petro Spinek de Będkow Gnesnen. & Cracovien. Canonico: Et aliis quàm pluribus fide dignis, circa præmissa. Datum per manus præfatorum, Reverendissimi patris, Domini Joannis Episcopi Vladislaviensis, & Cancellarii, ac Venerabilis Joannis Luthkonis de Brzezie, utriusque Juris Doctoris, Archidiaconi Gnesnensis, & Vicecancellarij Regni Poloniæ, sincerè nobis dilectorum. Ad relationem præfati Venerabilis Luthkonis de Brzezie, Doctoris utriusque Juris Archidiaconi Gnesnensis, Vicecancellarii.

DELIBERATIO.

Semel Judex deliberet, & semel partes controvertant.

Sigism. Crac 1543.

STatuimus: ut nonnisi semel Judex Terrestris, vel Castrensis, vel Succamerarius deliberet: similiter & Capitaneus & Vicecapitaneus, semel etiam, ad duas septimanas, in causa officii Castrensis, ad alios terminos Castrenses deliberet: sub pœna trium Marcarum pecuniæ, parti succumbenda: pro qua Capitaneus tenebitur justitiam parti, vel coram Nobis, vel coram Judicio Terrestri: aliàs, ubi parti libuerit pœnam ipsam persequi. *Post* quam quidem deliberationem Judicis, Capitanei, vel ejus officii, jam nulla pars poterit suam controversiam meliorare, vel locupletare: tantùm decretum audiet, ex illa controversia, super quam deliberatum est. Sed quia Statutô novô cautum extat: Quia ante probationem sententiæ, hoc est, ante decretum, potest pars suam controversiam, vel causam meliorare: hoc ità debet intelligi: quia hæc ipsa melioratio controversiæ debet fieri semel, in termino peremptorio: hoc est, tum, quando jam Judex recipit sibi ad deliberandum, seu ad interrogandum. Nam si pars deberet causam suam aliquoties meliorare: Judex vero itidem super eadem aliquoties deliberare: tunc magna justitiæ comperendinatio fieret, & admitteretur.

Judex Terrestris & Castrensis, semel deliberet.

Consvetudo terræ Craco. 1505. fol. 121 abrogata per superiorem.

SI quæstio perplexa & difficilis, in Judicio oboriatur: Judex accipiat sibi spatiũ aliquod temporis, ad interrogandum superiores se, vel ipsos Jurisconsultos: de ipsa quæstione dubia, in Judicium adducta. atqui ulteriùs cunctationem suam protrahere non potest: nisi in tertios terminos. In tertiis autem terminis, deliberationem expediet: & sententiam suam dicere teneatur. Judex autem Castrensis, in sedecim septimanis ad maximum, debet expedire sententiam, ex interrogatione conceptam. alioqui, si alteruter non expediverit ipsam sententiam: potest Judex ex eo nomine, tempore medio ad interrogandum habito, & præterito commonefieri. Cùm autem fit interrogatio: partes nec interesse interrogationi, nec eam audire debent.

§. Succamerarius semel deliberet. Vide in Titulo, SUCCAMERARIUS.

DIGNITATES, SEU OFFICIA REGNI.

Dignitates, in Juribus suis conservantur: indigenis non dentur: nec in proventibus diminuantur. damnantur & Expectativæ.

Ex Jagello. Privilegio circa Jedln. 1433 fol. 50.

DIgnitates autem Ecclesiasticas & Seculares Regni Poloniæ, æquô modô circa Jura & consvetudines, ac libertates ipsorum, quæ & quas tempore Serenissimorum Principum Dominorum, Casimiri, Ludovici, & aliorum Regum, & Ducum, hæredum Regni *Poloniæ*, obtinebant, dimittimus persistere & permanere. Quas quidem dignitates cùm vacare contigerit, nulli extraneo terrigenæ, nisi Nobili bene merito, & in fama laudabiliter conservato, illius terræ, in qua dignitas hujusmodi, vel honor vacaverit, (terræ videlicet Cracoviensi. terrigenam Cracoviensem: Sandomiriensi, Sandomiriensem: & in Majori Polonia, terrigenã Poloniæ Majoris: & sic de singulis terris Regni nostri Poloniæ) dabimus: & quomodolibet con-

conferemus. Super quibus etiam Dignitatibus, Ecclesiasticis & Secularibus, literas expectativas nulli personæ dabimus in futurum. & quòd prædictas Dignitates, tam Ecclesiasticas quàm Seculares, non debemus minuere, nec etiam suffocare: & possessiones, census, seu salaria, ad eos pertinentia, absque Juris debito examine, non auferre.

Dignitates Nobilibus dentur.

QUia ordo militaris primas habet partes, in Regno hoc: nullus debet esse in cõsilio nostro, nisi ex militari genere, tam Spiritualis quàm Secularis. *Sigism. Aug. Petr. 1550.*

Dignitates & Officia Regni, nulli extraneo: sed indigenis Nobilibus sunt danda.

ITem Promittimus: quòd tales honores & dignitates; utpote Palatinatus, Castellanatus, Judicia, & Succamerariatus officia, & his similia, qui vel quæ ad vitam conservari consveverunt, aliis quibuspiã hominibus extraneis hospitibus non conferemus: nisi talibus, qui sint regnicolæ terrarum ejusdem Regni: in quibus, hujusmodi dignitates & honores consistunt. Quas etiam Dignitates & omnia Officia, ac singula, volumus in eorum Juribus, prout fuerunt tempore Serenissimorum Principum Dominorum, Vladislai avi, & Casimiri avunculi, nostrorum, Regum Poloniæ, conservare plenariè promittimus: quòd nullum Baronem, Militem, seu Nobilem, vel alium quemcunque, cujuscunque conditionis existat, extraneum, hospitem, seu alienigenam, præterquam natione Polonum, in Capitaneum præficere debemus: nisi talem, qui sub eadem corona, de gente Polonica sit oriundus. dummodo non descendat de stirpe Ducali. Cæterum promittimus: quòd nullum Castrum, seu fortalitium Regni Poloniæ, alicui Duci vel Principi, aut descendenti de gente Ducali, regendum & tenendum committemus, pro tempore, vel in ævum. Deinde spondemus, castra, & civitates sæpe dicti Regni, de quibus honores, & Judiciales sedes procedunt, (Hæc videlicet: Cracovia, Biecz, Sądecz, Wislica, Woyniez in terra Cracoviensi: Sandomiria, Zawichost, Lublin, Sieciechow, Lukow, Radom, in terra Sandomiriensi: ac castrum Lanciciense, in terra Lancicien. in terra Siradiensi, & Piotrkow: item in terra Cujaviæ, Brzescie, Kruszwica, Vladislavia: item in Polonia Majori, Posnania, Miedzyrzecz, Zbaszyn, Kalisz, Nakiel, Konin, & Pyzdry nuncupata) nulli alteri, nisi terrigenis, seu Capitaneis in eodem Regno consistentibus, conferemus. Alia autem quæcunque Castra, hospitibus, vel aliis quibuscunque voluerimus, Nos & successores nostri, habebimus & habebunt liberam conferendi facultatem.

Ex Privilegio Regis Ludo. Cassoviæ 1374. fol. 41

Dignitates & Officia indigenis, bona hæreditaria in illo districtu habentibus, sunt danda.

ITem cùm indigenæ, pro suis meritis & virtutibus, forensibus sint meritò præferendi, Pollicemur per præsentes: Quòd Dignitates, Castellanatus, & Officia in terris universis Regni nostri, personis benè meritis, ætate, intellectu, & prudentiâ benè vigentibus, & indigenis distribuemus. dabimusque Dignitatem illi personæ: quæ illius terræ indigena fuerit, in qua Dignitas ipsa vacabit: habueritque hæreditaria ibidem bona. ut viam murmuri, & displicentiis præcludamus.

Casimirus tertius in Nieszowa 1454. fol. 92

Dignitates indigenis conferantur. alioqui, non pareatur investito: & Rex contra Juramentum faciet.

UNanimi Dominorum Spiritualium & Secularium, ac Nunciorum Terrestrium, in hac Conventione Petricoviensi congregatorum, decretò communi constitutum est, antiquo Statuto innitendo. Quòd Dignitates & Officia terrestria, per Majestatem Regiam incolis tantummodo terrarum possessionatis, & idoneis conferantur. secus factum, non servetur: nec ille, cui Dignitas vel Officium, contra

Senat. Reg. Petricoviæ: 1503. fol. 111.

præmissa collata fuerint, eadem Dignitate seu Officio uti permittatur: neque ei ulla præstetur obedientia. Regia autem Majestas, tanquam contra Juramentum præstitum secus faciens, Rei & Privilegio communi injuriam intulisse censeatur.

Dignitates & Officia non dabuntur, nisi in terra possessionatis.

Alexand. in Radom. 1505 Folio 118. INnitentes Statuto Nieszoviensi, & aliis prædecessorum nostrorum decretis rationabilibus, præsenti nostro sancimus Privilegio: & promittimus, pro Nobis & successoribus nostris: Quia Nos successoresque nostri, Dignitates & Officia Terrestria non dabimus: nisi possessionatis in Regno, terrisque illis: in quibus sunt hujusmodi Dignitates, & Officia. sub pœna, in Statuto, per prælatos Piotrkoviæ supralcripta.

Dignitarii & Officiales sint possessionati.

Sigism. Cracoviæ 1510. NOvæ & antiquæ Constitutiones decernunt, Dignitarios & Officiales terrarum, illic possessionatos esse debere: ubi Dignitates ipsas, & Officia obtinent.

Si impossessionato, ob meritum, Dignitas data sit: intra medium annum, possessionem quærat.

Sigism. Crac 1510 fol. 10. ÆQuitatem circa vetustas Constitutiones servando, Demandabimus deinceps illud Statutum debitæ executioni: Ut quibus Dignitates & Officia Terrestria conferemus, possessionati sint. & si cui impossessionato, ob aliquod insigne meritum, Dignitatem vel Officium dederimus: idem teneatur esse possessionatus, ab accepto officio in medio anno: sub amissione Dignitatis, vel Officii. Eos autem, qui nunc impossessionati essent, & Dignitates vel Officia tenerent, si se hinc ad medium annum possessionatos non fecerint, Dignitate vel Officio privabimus.

Dignitates, cum Capitaneatibus ejusdem loci, se compati nequeunt.

Sigis. Petri. 1538. B 2. IN collatione Dignitatum & Officiorum, Statuta Regni deinceps observabimus. ità quòd Dignitarios, in Capitaneos loci illius non præficiemus. præsertim cùm Juribus Regni provisum sit: ut nullus Castellanus, vel Palatinus, illius terræ Capitaneatum, in quo Judicia celebrantur, obtineat. Proinde quicunque ausus fuerit aliquid accipere, contra præsentem ordinationem, & antiquam Regni Constitutionem: ubi monitus in Conventione generali, aut particulari, hujusmodi Dignitatẽ aut Officiũ resignare neglexerit: infamis sit ipso facto. Præterea pollicemur: quòd juxta Privilegium Vladislai Jagellonis, quando Dignitates vacare contigerit, nulli extraneo terrigenæ, nisi Nobili illius terræ, in qua Dignitas hujusmodi vel honor vacaverit, (terræ videlicet Cracoviensis, terrigenæ Cracoviensi: Sandomiriensis, Sandomiriensi: & in Majori Polonia, terrigenæ Majoris Poloniæ: & sic in singulis terris Regni Poloniæ) deinceps dabimus, & conferemus.

De alienigenis.

Sigism. 1538 B 3. NUlli deinceps æviterno tempore alienigenæ, aliqua castra & Dignitates Regni concedemus: neque successores nostri concedent. Et quicunque, contra præsentem Constitutionem, aliquod Officium seu Dignitatem obtineret: & monitus, quæ obtinet, non resignaverit: bona ipsius confiscari, & ipse infamis esse debet.

De fictis possessionibus.

Sigism. Petric. 1538. B 2. AD evitandas verò fictiones, quæ de possessione habenda evenire solent, Statuimus deinceps observandum: Quòd Dignitates, Capitaneatus, & alia omnia officia terrarum, non aliis conferri possint, & debeant: nisi illis, qui antehac haberent, non fictam aut coloratam, sed realem veramque bonorum hæreditariorum possessionem: in illa terra, in qua Dignitates, vel Capitaneatus vacaverint. si ad alia assequenda habilis esse voluerit.

Dignitates & Officia, Nobilibus possessionatis in illo districtu, danda.

Sigism. Petrico. 1543. SAtisfaciendo postulationibus Nunciorum Terrestrium, subditorum nostrorum, relin-

relinquimus in robore Statutum nostrum Petricoviense, in Conventu generali conditum, Anno 1538. illudque tenere & exequi volumus. Ut nè negotia terrestria negligerentur, tenebimur deinceps, hujusmodi Officia & Dignitates, in principio Conventûs, priusquam ipse Conventus generalis inchoabitur, hominibus idoneis possessionatis, indigenis illarum terrarum, juxta Privilegia & Statuta, distribuere. Si verò Palatini, Castellani, Dignitarii, & alii Officiales Terrestres, per Nos dati, sufficientem possessionem hæreditariam, *&* non fictam habere debent: & in ipsis Palatinatibus, *&* in districtibus propriis Commissiones, Colloquia, & alia Judicia, & debita officiorum suorum explere, & exequi debent. nisi fortasse Legatione servitii Reipubl. vel nostræ M. Regiæ fuerint impediti. Quòd si negligentes, & impossessionati fuerint: juxta Privilegia *&* Statuta, tum in Conventu futuro privari debent ipsis Officiis: ex dilatione Nunciorum Terrestrium illius sui Palatinatûs, vel districtûs. Qui quidem Nuncii tenebuntur instigare in Conventu, contra talem Officialem, & Dignitarium: qui quidem talis fuerit. & hoc Statutum jam debet esse, & valere contra talem, pro monitione.

Rex neque Castra neque tenutas, nisi Polonis Nobilibus possessionatis credet.

QUandoquidem sumus Rex Poloniæ: neque castra, neque tenutas ullas concredere volumus: nisi Polonis, Nobilî genealogiâ ortis, eisdemque possessionatis. & hoc juxta Privilegium Regis Ludovici. *Sigis. Petricoviæ 1550.*

Dignitates & officia neque plura, neque pauciora sint.

DIgnitates & Officia nulla omnino multiplicabimus: neque reddemus pauciora: nisi quæ sunt Jure conscripta, & instituta. *Sigis. Aug. Petric. 1550*

Dignitarii & Officiales, sua noscant officia.

DIgnitarii & Officiales sua noscant officia. si verò quibus incognita sunt: à Regia Majestate, & Dominis doceantur: eademque tam domi, quàm in bello, debitè exerceant. nè per quempiam, commodô suô fraudentur regnicolæ, defectu ordinis. *Prælati Petrico. 1503.*

Capitanei visitent loca suarum Jurisdictionum, in eisq; officia sua exerceant.

CUm essent nonnulli per favorem Officia, præsertim Capitaneatuum, Dignitatumque aliarum, in terris ab eorum domicilio remotioribus assecuti, obtinentes: qui propter suam absentiam, occasiones pariunt scandalorum, in eorum jurisdictionibus committendorum, nemine coërcente pravam adolescentum & aliorū hominum licentiam: quapropter Statuimus: quòd in singulis Regni terris & districtibus, Capitanei, Officiales, Dignitariique locorum, sint possessionati: avisandi nostris literis, ut satisfaciant Officiis suis. Quòd si trina vice avisati, Officiis suis intendere non curav[e]rint: priventur Officiis, & Dignitatibus: sintque ipso facto privati. Ideo admonendi: ut possessionati sint: ut frequentiùs visitent loca, in quibus Dignitates habent, & Officia. *Alexander in Radom. 1505. fol. 119*

De Dignitatibus collatis.

QUia Dignitates & Officia, post Conventum proximè præteritum, juxta antiquā consvetudinem per nos collata, non licet nobis abrogare: & ab eis, quibus collata sunt, amovere & auferre: (quòd talis deturbatio, & degradatio personarum insignium, nomini eorum notam inureret: esset intestini odii, & desidii, non leve incendium) ideo in futurum, dum vacabunt, secundùm Statuta Regni nostri conferenda. *Sigism. Petrico. 1538.*

DILATIO Terminorum. Vide in Titulo, TERMINI.

DIVISIO BONORUM.

Divisio bonorum inter fratres, per amicos facta.

CUm omnis dissensionis & discordiæ sit mater ipsa communio: in qua etiam fra- *Casim. Mag Vislic. 1368. fol. 30.*

fratres, & quidam germani existentes, ad odia & lites non modicas sæpiùs provocantur: ad quas evitandas, nè in periculū vitæ utrique incidant, consveverunt plerumque homines vivere, & stare in domibus propriis separatim: de parte bonorū, sive hæreditatū, quæ ipsos concernit, habita divisione ab invicem, interventu ipsorum amicorum: Et licèt ad Principem notitia ipsius divisionis non fuerit deducta: tamen, quia sæpe contingit, quòd ex aliquorum vita activa, & bona procuratione, negligentes, & in ratione dissoluti, domos proprias & bona hæreditaria reformare non curantes, domos reformatas, & hæreditates ad utilitatem deductas, Jure pro seipsis obtinere nituntur, fratres aut amicos ipsorum, ad Judicia protrahentes: & sic quilibet paterfamilias, timore isto & abusu perculsus, à reparatione bonorū se subtrahit, & domorum erectione: Quare ut à tali torpore, & pigritia, tales retrahamus, & excitemus: utque benè laborantes, & procurantes, aliquod commodum inde reportent: Statuimus nostra autoritate: Ut quicunque fratres, vel amici, consangvinei, aut remoti, sexûs utriusque, ab invicem separati fuerint, vel divisi: & in hac separatione, & divisione, steterint per tres annos, & per tres menses in taciturnitate, ad Judicium non provocantes: (nisi causa legitima allegetur, vel assignetur: propter quā Præscriptio legitima impeditur) à repetitione, seu vendicatione partis hæreditatis fratris sui, vel amici, Præscriptione objecta legitimè excludentur.

Divisio per patrem, inter liberos ex duabus uxoribus susceptos, rata sit.

Vladisl. Jagello Craco. & Vartæ Folio 43.

CUm verò pueri primæ uxoris, portionem suam æqualem, à patre eis sponte ex divisione eis perpetua oblata, obtinuerunt: tunc portio secundæ uxoris filiis, aut filiabus, eisdem cedere debet integraliter.

§. Divisio bonorum, etiam per Commissarios, inter personas par Jus habentes, fieri potest. Vide in Titulo, COMMISSARII. Fol. 62.

DIVORTIUM.

Sigism. Cracoviæ 1543.

AD Spirituale Judicium, pertinere debet negotium divortii: nihilominus cognitio de dote, & Inscriptionibus dotalibus, inter personas per divortium separatas, ad R. Majestatem, juxta antiquam consvetudinem, debet remitti.

DONATIO.

Donatio Regalis, militibus in bello facta, morte donatoris, etiam absque literis confirmatur.

Casim. Mag. Vislic. 1368 Fol. 38.

HOc Statuto perpetuò Statuimus observandum: Quòd donationes fixæ & firmæ debeant permanere: etiamsi Privilegium, super hisce donationibus, concessū non fuerit. dummodo saltem morte donatoris, vel cui donatio facta fuerit, confirmetur: præsertim his, qui Nobiscum vel cum nostris successoribus, viriliter in bello pugnantes fuerint interfecti, donatio recipiat perpetuam firmitatem.

DOS, SEU DOTALITIUM.

Dotes non inscriptæ nullæ sint.

Joan. Alb. Petric. 1496 Folio 108.

ITem præcidere cupientes consvetudinem, non quidem communem, sed in certis terris servatam, pro dotibus fœminarum non inscriptis: quas dotes nonnullæ personæ, post fœminas steriles Jure expetebant, per testium tantùmmodo probationem: nulla Inscriptione, aliàs reformatione, in Actis habita: Statuimus, Quòd amodo Dos, quæ non fuerit corā Nobis, aut in libris seu Actis inscripta, aliàs juxta Juris ordinem, transponere non debeant: & antiquam consvetudinem reformata, nullius debet esse valoris & momenti.

Indotatæ mulieri triginta Marcæ solvuntur.

Ex Consvet. terræ Crac: 1505. fol. 121

ITem dum aliquis copulat sibi matrimonialiter virginem, seu puellam: & privatur vitâ, Dotem non reformando eidem uxori: extunc talis uxor accipiet pro Crinili Marcas triginta: aut possessionem, ubi trium Marcarum esset proventus, habebit tamdiu: donec sibi persolvetur Crinile tenendum. Quæ quidem vidua non tene-

tenetur equitare de bonis, in quibus eam maritus morte reliquit, aliàs *Odumarł:* uſquequo dabuntur ei, aut triginta Marcæ, pro Crinili: aut trium Marcarum proventum, aliàs cenſum, ſibi conſtituent mariti ſucceſſores.

Dotalitia, fugâ vel crimine viri, non vitiantur.

STatuimus: quòd ſi aliquis coram Nobis, vel noſtro Capitaneo, de aliquo crimine, vel aliquo maleficio fuerit accuſatus. & ad oſtendendum ſuam innocentiã, per Nos, vel Capitaneum noſtrum non fuerit admiſſus: & ob hoc, ipſum fugere contingat. & nè hujuſmodi fuga ad infamiam reputetur, idem fugiens coram Reverendiſſimo in Chriſto patre, Epiſcopo Cracovienſi, aut Palatino Cracovienſi, aut Sandomirienſi proteſtabitur: Quòd Nos, aut Capitaneus noſter, ad expurgandum ipſum admittere noluimus. & tales prænotati, aut Palatinus noſter, illius terræ profugo treugas duorum menſium dare poterit: & ipſum profugum ſervare. Infra quod tempus, idem Palatinus, apud Nos vel ſucceſſores noſtros, eidem profugo quærat gratiam, & favorem: ut ipſum ad juſtitiam admittamus. quæ ſi prædictus Palatinus non poterit obtinere: quod eundem videlicet ad expurgandam ſuam innocentiam admittere nollemus: extunc Palatinus ad metas terræ ſuæ, illum conducere tenebitur. Quia à tempore conductûs Palatini, infra annum, terræ, Regno, & terrigenis nocumenta inferre non debebit: uxore ſua in bonis ſuis pacificè, infra annum prædictum, dimiſſa in quiete. Quo anno evoluto, intra quem gratiam noſtram ſemper quærere debeat. & ſi ipſam invenire non poterit: & præfatus profugus aliqua nocumenta Regno, vel terrigenis intulerit: propter hoc infamis non debeat reputari: nec ipſum per terrigenas captum, ad mortem, Nobis aut noſtro Capitaneo dare tenebuntur: nec propter hoc indignationem, aut offenſam noſtrã incurrant terrigenæ ſupradicti. Si vero malitiosè, & abſque culpa contigerit aliquem profugere: & Juri parere noluerit: & profugendo nocumenta Regno & terrigenis intulerit: bona ipſius immobilia (præter Dotalitium uxoris) cameræ noſtræ perpetuo applicentur. Mobilia vero, inter Nos, & Barones noſtros, per medium dividantur. Et ſi captus fuerit per quempiam: in gratia noſtra conſiſtat. nec propter captivitatem ejus, per amicos debet aliqua indignatio, vel inimicitia occulta, vel manifeſta, ſuboriri. Uxor vero ſua, in Dotalitio ſuo remanebit: prout ſuperius eſt notatum: vel ipſum vendere liberam habeat facultatem. *Caſim. Mag. Viſl. 1368, Folio 35.*

Dotalitia, nec perlucris ſuper viro obtentis ſubſunt.

SI vero quis, in aliquo alio, bona quocunque Juris decreto fuerit aſſecutus: in quibus ſcilicet bonis, uxor ejuſdem victi habuit reformationem ſuam Dotalitialem: talem reformationem volumus illæſam permanere: & talis convictus, pro *Gołota* debebit reputari, Jure Gołotarum deinceps conveniendus: Caſu, quo executioni rei judicatæ contraveniret. *Sigiſ: Petric 1523. fol. 38*

De Dote, ſi mulier priùs moriatur, vel contra.

DOtium ſolutionem (mortua exiſtente muliere, cui viventi inſcripta erat) dubia impediebant hactenus duplici ratione: Una, quod vivente marito, præmortuæ uxoris conſangvineis ſolutionem dotis petentibus, aliqui poſſeſſionem adjudicandã putabant: in bonis, viventi mulieri reformatis, quorũ ſupervivens maritus poſſeſſor eſſet. Altera, muliere poſt maritum antea ſibi præmortuum moriente, & in poſſeſſione Dotalitii, uſq; ad ultima vitæ tempora exiſtente, poſt ejuſdem mulieris viduæ mortis obitum, conſangvineis ejuſdem mulieris viduæ mortuæ ſolutionem Dotis petentibꝰ: nonnulli putârunt, ut conſangvinei dictæ mulieris viduæ mortuæ, Dotis ſolutionẽ Jure repeterent: nonnulli decidebant, cõſangvineos in poſſeſſionem cõſervandos: Quapropter Nos, cũ Cõſiliariis, & terrarũ Nunciis, dubia ipſa abſol- *Alexand. in Radom 1505 Fol. 119.*

ſolvimus, Decernentes perpetuò tenendum: Quod dum mulier præmortua eſſet, habens Dotis & Dotalitii reformationem, Dos à marito ſupervivente, Jure mediante exigatur. Quem maritum Decernimus ſic potiri poſſeſſione, in bonis, per eum olim mulieri uxori ſuæ viventi reformatis: uti vivente ea, potitus erat & poſſidebat. de quibus omnibus, ſuæ olim uxoris conſangvineis dotem petentibus, Jure reſpondebit. Sed præmortuo exiſtente marito, mulier per eum morte derelicta, ſi poſſidebat uſque ad ultima vitæ ſuæ tempora, bona ſibi per olim viventem maritum reformata: quandocunque ipſa mulier, poſt mortem mariti ſui mortem obiret, exiſtens poſſeſſor reformationis ſuæ: ſic debebitur poſſeſſio bonorum reformatorum, conſangvineis morte illius mulieris: ut eam mulier vidua poſſidebat. quam poſſeſſionem Statuimus, abſque Juris ſtrepitu, conſtito duntaxat de Jure reformationis, & de poſſeſſione per mulierem ad tempora vitæ habita, dandam per loci Capitaneos his: quibus Dotis deberetur redditio.

De bonis Dotalitii redimendis: cùm mulier ſcilicet ſecundò nubit.

Sigiſm. Petrico. 1523 Folio 37.

CUm primùm mulier ſedem ſibi vidualem, per ſecundas nuptias violaverit: Volumus, quod talis poterit citari, aut in Judicium Terreſtre, vel ad Actorum Terreſtrium primam & proximam poſitionem. Et talis quidem vidua citata, in primo termino non comparens, pœnam contumaciæ luet, parti & Judicio exolvendam. in ſecundo verò termino, ſicut peremptorio, tenebitur citata, cum literis ſuis reformatoriis legitimè comparere: ad tollendas pecunias, à parte ſe redimente, in literis ſuis reformatoriis, per expreſſum contentas: & condeſcendere bonis illis redemptis, parti ſe redimenti: dando illi reemptori, certos pro ſe fidejuſſores, benè poſſeſſionatos, Nobiles, in hunc modum: Quod ea muliere defuncta, dotalitium, aliàs *Przywianek*, ad ſucceſſores primi mariti devolvetur, vel potiùs reſtituetur. Si vero talis mulier citata, in ſecundo termino non paruerit: extunc Judicium illud dabit illi redimenti, bona illa reformatoria in poſſeſſionem: & pecunias ad redēptionem pertinentes, juxta Inſcriptionis reformatoriæ continentiam, in Cancellaria Terreſtri conſervabit: tamdiu, quouſque ipſa domina Dotalitialis, in Judicium rurſus veniens, certos pro ſe fidejuſſores, ſuper Dotalitio ejus ad propinquos primi mariti revertendo, modò ſupraſcriptô ſtatuerit: aviſando citatione ſua literali illum reemptorem: & evocando eum ad hoc idem Judicium, ad levandum pecunias Dotis & Dotalicii ſuorum prædictorum: & ad ſuſcipiendum à ſe præfatos fidejuſſores, ſuper Dotalitio ſuo prænominato, poſt mortem ſuam revertendo. Si vero quis, in aliquo alio, bona quæcunque, Juris decretô fuerit aſſecutus: in quibus ſcilicet bonis, uxor ejuſdem victi habuit reformationem ſuam Dotalitialem: talem reformationem volumus illæſam permanere. & talis convictus, pro *Golota* debebit reputari, Jure Golotharum deinceps conveniendus: caſu, quo executioni rei judicatæ contraveniret

De pueris, ex duabus uxoribus dotandis procreatis, vel per patrem dividendis.

Vladisl. Jagel. Crac. & Vartæ 1423 Folio 43.

DEclarantes Statuimus: quod ſi contigerit patrem cum ſecunda uxore filios non habere, ſed filias: & cum prima habuerit filios: extunc patre mortuo puerorū prædictorum, pars aliqua ſecundæ uxoris filios non continget: ſed filii, ſeu filius primæ uxoris, ſuperſtites ſorores ſuas, juxta conſvetudinem terræ maritabunt: aſſignata ipſis in pecuniis Dote competenti. bonis maternis duntaxat exceptis: ſi ipſæ prædictæ ſorores habuerint: quæ pro ipſis debent remanere. Cùm vero primæ uxoris portionem ſuam æqualem, à patre ſponte eis ex diviſione perpetua oblatam, obtinuerint: tunc portio ſecundæ uxoris filiis, aut filiabus ejuſdem, cedere debet integraliter.

Virgo, si fratres germanos vel patrueles habeat, dotetur.

ITem Statuimus: quòd cùm aliqua dominicella maritatur, aut nuptui alicui traditur, Dos seu Donatio in pecunia parata sufficiat. quæ in præsentia amicorum ei assignetur: bona verò hæreditaria, coram Regia Majestate debeant assignari. Etiam Statuimus: quòd si quis militum, aut Nobilium, de hoc sæculo migraverit, habens filios vel filias: tunc filiæ, per fratres maritis tradantur: Dote tamen eis, more consveto, assignata. Si autem filios non habuerit, sed filias: tunc filiabus omnes possessiones cedant paternæ. Et si fratres patrueles hujusmodi hæreditates obtinere voluerint: tunc Milites, secundùm ipsorum conscientiam, prædictas hæreditates taxabunt: & à die taxationis hujusmodi, dicti fratres patrueles sororibus, infra annum, paratâ pecuniâ (secundùm quod fuerint taxatæ hæreditates) persolvere tenebuntur. & si in tempore unius anni neglexerint solvere: tunc filiæ hæreditates perpetuò possidebunt.

Casim. Mag. Visl. 1368. Folio 29.

Virgo à patre dotata, nîl plùs petat à fratribus. alioquin, ipsi dotent, vel consangvinei.

STatuimus etiam: quòd postquam aliquis nostrorum Nobilium filiam suam vivens nuptui tradiderit, & dotem sibi assignaverit competentem, ipso tandem defuncto, eadem plura à fratribus repetere non poterit. Si verò patre mortuo, filia vel filius remanserint, solutæ, neque per patrem dotatæ: si filia fuerit Palatini, & possessiones fuerint multæ: eidem Centum Marcæ, pro Dote, per fratres assignentur. ubi verò possessiones paucæ, & filiæ multæ, vel una hæreditas: fiat æstimatio in valore: & pars contingens cuilibet sorori, per fratrem, nomine Dotis, pecunia persolvatur. Et idem sentimus, de filiabus inferiorum Nobilium à Palatino: Quòd cùm eas in vita tradiderint maritis, Dote eisdem similiter assignata competenti, illis de hac luce sublatîs, fratribus quæstionem pro majori hæreditate movere non poterint. Fratres verò uterini, cujlibet sorori quadraginta Marcas solvere teneantur: si possessiones sint multæ: ùt præfertur. si verò paucæ: fiat æstimatio: ùt supra: & pars contingens cuilibet sorori, in pecunia per fratres exolvatur. Fratribus verò uterinis non existentibus, idem volumus de patruelibus esse intelligendum. & patruelibus non existentibus: tunc quilibet de eisdem armis & signis, consangvinitate saltem proximior, in bonis hæreditariis seu patrimonialibus, succedere poterit: sororibûs dotatîs: ùt superiùs est descriptum. Et interim, quo ad sorores non fuerint matrimonialiter copulatæ, earum hæreditates patrimoniales, quocunque modo vocitentur, prædicti fratres possidebunt: quousque eas nuptui tradent, & dotent, modô præmissô: Hoc specialiter declarando: (prout etiam superiùs præmisimus) quòd cùm pater in vita sua aliquam nuptui tradiderit, eo debeat contentari, quod sibi pater assignaverat, dum adhuc viveret in humanis: nec fratribus pro Dote aliquam poterit movere quæstionem: sed contentari debet eo, quod illi parentes ipsius viventes, & sui compotes existentes, sunt largiti: adjicientes, quòd fratribus seu mortuis seu existentibus, filiæ in hæreditatibus non succedant: sed contententur Dote eis tradita. ùt superiùs continetur.

Casim. Mag. Vislic. 1368. Folio 33.

Raptor sit infamis. rapta verò, si consentiat, Dotem perdat.

ITem de raptoribus virginum, & fæminarum, ità volumus esse observandum: Ut talis raptor virginis, si Jure convictus fuerit, secundùm antiquiora Statuta, honore: & fœmina rapi se consentiens, bonis omnibus hæreditariis, & quibuscunque aliis ipsam concernentibꝰ rebus, Doteq; perpetua priventur perpetuîs temporibꝰ.

Joan. Alb. Petric. 1496 Folio 107.

Eadem lex interpretatur.

AD submovendam dubitationem, quæ circa Statutum, de raptu virginum & fœminarum conditum, oriri sæpe solet, visum est Nobis & Senatui nostro, per præsens decretum illius intelligentiam ità declarare: Ut cùm raptor virginis, aut muli-

Sigism. Crac 1532.

mulieris, viduæ, ſeu conjugatæ, ad præſentiam Noſtram, pro raptu commiſſo citatus fuerit: tum demum, ſecundùm antiquiora Statuta, Jure eſſe convictus in privatione honoris intelligatur: Cùm virgo, aut mulier, vidua, ſeu conjugata, in præſentia noſtra conſtituta, confeſſa fuerit, ſibi per raptorem citatum vim fuiſſe illatam: & ſe contra ejus voluntatem, & conſenſum, per illum eſſe raptam. *Per* hanc enim raptæ virginis, vel mulieris, viduæ, ſeu conjugatæ confeſsionem, raptor citatus, ad extendendam contra ſe pœnam privationis honoris, cenſeatur eſſe ſufficienter Jure convictus. Alioquin, rapta virgine, vel muliere, vidua, ſeu conjugata, per expreſſum in præſentia Noſtra confitente, & affirmante, ſe non per vim citati eſſe raptam: ſed voluntate & conſenſu ſuo proprio, undecunque abductam: citatus de raptu, à pœna Statuti honoris privationis, liber eſſe cenſeatur. Virgo verò, ſeu mulier, vidua, aut conjugata, (ad quarum omnium perſonas, & nomina, legem hanc diu ſtatutam & obſervatam, pertinere & extendi volumus, ac declaramus) poſt factum hujuſmodi voluntatis & conſenſûs ſui confeſsionem, bonis omnibus hæreditariis, & quibuſvis aliis ipſam concernentibus bonis, & rebus, Doteque ſibi debita, perpetuîs temporibûs privabuntur.

§. Dos pecuniaria virgini, coram amicis aſsignari poteſt: bona verò hæreditaria, coram Regia Majeſtate. Vide in Titulo VIRGO.

E L E C T I O R E G I S.

Ac primò omnium Proceres & Nobiles Regni Poloniæ, Ludovico Regi conſenſerant: ut filii ejus in Regno ſuccederent. ſi verò non eſſent filii: filiæ hæreditarent.

Ex Ludov. Privil. Caſſoviæ dato 1374. fol. 40

IN nomine domini Amen. Cùm geſta Principum debeant inviolabiliter futurorum memoriæ enodari: & confirmationes, libertates, immunitates, Privilegia, inſtrumenta, ratificationes, perpetuis temporibus perennari: Proinde Nos Ludovicus, Dei gratiâ Ungariæ, Poloniæ, Dalmatiæ Rex, ad univerſorum, tam præſentium quàm futurorum, notitiam volumus devenire. Quòd ex puro animo, & ſinceris affectibus, Regnum noſtrum Poloniæ in bono ſtatu & robore permanere anhelantes. Licèt aliàs noſtris promiſsionibus inſtrumentorum, ſeu Privilegiorum, Nobilibus ipſius Regni Poloniæ fuiſſemus obligati: quod decedentibus nobis de hac luce, maſculinam prolem noſtram tantùm, & non fœmineam, deberent habere, & ſibi recipere noſtrũ in hæredem, & ſucceſſorem Regni Poloniæ: demum *Baronum*, Militum, Nobilium, & aliorum omnium conſenſu & voluntate accedente, filias noſtras, non extante prole maſculina, ſibi in Dominos & hæredes *Regni* prædicti acceptârunt: quas fieri noſtros ſucceſſores, & Coronam Regni Poloniæ ipſas volunt, & voluerunt obtinere. Tamen in eo caſu, quo filium vel filias, divina nobis providente clementia habuerimus, unum ex eiſdem maſculis, illis deficientibus unam ex noſtris filiabus nunc natis & extantibus, ac in futurum naſcituris, quem vel quam, Nos vel Excellentiſsima Domina Regina mater, & conſors noſtra chariſsima, ipſis aſſignabimus & aſſignabit, illum vel illam habeant, pro hærede & ſucceſſore noſtro: & ipſi regnicolæ aſſumere teneantur. & habere. prout eiſdem, per Barones, Nobiles, Proceres, Civitatenſes, & ſingulos inhabitatores Regni Poloniæ, ſit & facta eſt, de noſtra voluntate, obligatio omagialis, & promiſsio ſit & facta eſt: exnunc prout extunc, & extunc prout exnunc, recipient in Principem, hæredem, & legitimum ſucceſſorem: & deinde vel abinde, ſucceſſores eorundem vel earundẽ locum regiminis habeant obtinere, in Regno Poloniæ prænotato.

Idem Ludovicus, de conſenſu eorundem Baronum, Militum, & Nobilium, caſſat literas: de non eligenda fœmella in ſucceſſorem.

Ex eodem Privilegio Fol. 41.

OMnes autem alias literas, ordinationes, pacta, inſtrumenta, & munimenta, data &

ta & concessa, per Nos & successores nostros, parte ex una, & prædictos Barones, & Nobiles Regni prædicti, parte ex altera, quæ successionem filiarum nostrarũ ducem vel in ducem, in dicto Regno fieri excludebant, de consensu eorundem Baronum, Militum, & Nobilium dicti Regni *Poloniæ*, cassamus, vacuamus, annullamus: cassas, vanas, vacuas, & irritas nunciamus: volentes ipsas carere omni robore firmitatis, præsentibûs solummodo perpetuîs temporibûs valiturîs. In quorum omnium evidens testimonium, firmitatemque perpetuam, præsentes concessimus literas nostras, pendenti & evidenti Sigilli nostri simplicis munimine roboratas. Datum & Actum Cassoviæ, decimâ septimâ mensis Septembris: Annô Dni. 1374.

Post mortem autem Ludovici, Proceres Regni, de electione filiæ ipsius, Juribus, Ecclesiæ bonis, & finibus Regni sub Interregno defendendis, ità erant confœderati.

Ea confœderatio dicitur Kaptur.

IN Nomine Domini Amen. Consonum rationi, & sacris Canonibus esse dignoscitur: ut ea, quæ pro communi utilitate Regni fiunt, & dicuntur, testimoniô literarum approbentur: *Proinde* Nos Vincentius Posnaniensis, Sandivogius Calissiensis, Palatini, Joannes Calissiensis, Sandivogius Naklensis, Andreas Stremensis, Moiek Biechoviensis, Cristinus Zbassinensis, Castellani, Snateslaus Posnaniensis, Nicolaus Calissiensis, Succamerarii, Ubislaus Pincerna Calissiensis, Lassotha Dapifer, Joseph de Horodyszcze, Wissota de Kurnik, Kunath Subjudex Calissiensis, Petrko Dobicki, Tomislaus de Wyssoki, Dobrogustius Radomicki, Dobrogustius Wloczeiowski, Szczedzik Dupnicki, Petro Solnicki, Nicolaus Petrski, Wodzimir Borzukowski, Laszek Welewski, Simon Gromowski, Petryk Stanacki, Meczko Krystoski, Nyczko Káczkowski, Jan Popczycz, Janusius Járogłowski, Albertus de Goray, cæterique Nobiles, Milites, totaque communitas Majoris Poloniæ, Reverendo in Christo patri ac domino, domino Joanni divinâ providentiâ Episcopo Cracoviensi, nec non strenuis ac Nobilibus viris & Dominis, Dobeslao Castellano, Spitkoni de Melsztyn Palatino Cracoviensi, Joanni *Palatino*, Joanni Castellano Sandomiriensi, Joanni Castellano Woynicensi, cæterisque omnibus, & strenuis & Nobilibus, ac omni communitati terræ Cracoviensis, Sandomiriensis, Siradiensis, Lanciciensis, sub sacramento nostræ fidei, promittimus purè & sincerè omnem fidelitatem & obedientiam, filiæ Serenîss. Principis ac Domini, olim Ludovici sanctæ memoriæ, olim Regis Poloniæ & Ungariæ: quæ nobis, pro hærede legitimo, in Regnum *Poloniæ* ad manendũ dabitur: secundùm tenores, prout articulatim sunt in literis descripti, per eundem Dominum Regem & suos prædecessores, nobis & nostris successoribus datis & concessis, inviolabiliter tenere. A quibus quidem Juribus, prout in omnibus suis clausulis, punctis, & articulis continentur, sub præmissa nostra jurata fide, nunquam desistere volumus: sed circa eadem, totaliter volumus remanere: Promittentes pro successoribꝰ nostris, quòd sub fide & honore, cũ sacramento Juramenti, à præmissis Juribus non recedent: sed ipsa jugiter, cũ præfatis dominis & successoribꝰ eorũ, defensabunt & tuebuntur. Cæterũ (quod absit) si quis aut qui, contra aliquid præmissorũ, ex nostris, aut quispiã aliquis, præsũpserit insurgendo attentare: omnes unanimiter, & cõcorditer, contra ipsos vel ipsũ promittimus insurgere: & tanquã contra fidefragos, & Juriũ nostrorũ destructores, totis viribûs nostrîs anhelare. *Et* si aliquis ex Baronibꝰ, terrigenis, & Nobilibꝰ sæpe dicti Regni nostri, vera Jura & Privilegia nostra jam dicta, ipsorũ imitator ac defensor fixè ac studiosè persistens, alterius cujuscunque seu quorumcunque, veluti destructorum, profanatorum, violatorumque nostrorum Jurium præmissorum, guerras, aut militias quomodolibet contraxerit: extunc eidem, favore, auxilio, consilioque pleno, sub jurata nostra fide assistere, & ab ipsius vel ipsorum inimicorum adversitatibus, eum volumus, & sincerè promittimus, in omnibus, cum nostris posteris

defendere & tueri. Insuper, si quis extra fines Regni positi, Ecclesias seu bona Ecclesiæ, aut confinia Regni nostri, Rege nondum coronato, molestare præsumpserit: Volumus promittentes sine dolo & fraude, cùm ad hoc specialiter requisiti fuerimus, juxta possessiones facultatesque nostras, unanimiter illa defensare. In quorum rei testimonium, Sigilla nostra præsentibus sunt appensa. Datum & Actum Feriâ tertiâ post festum S. Catharinæ, in Radomskie: sub anno Domini 1382.

Postea Litvani fatentur, Vladislaum Jagellonem maritum Hedvigi filiæ Ludovici datum, liberè à Polonis Regem electum.

Ex Privilegio Prælato: Litvan. Vilnæ dat. 1401 Folio 128.

NOs Prælati, Principes, Barones, Nobiles terrigenæ terrarum Litvaniæ, & Russiæ, videlicet Jacobus divinâ providentiâ Vilnensis Ecclesiæ Episcopus, Dux Ivanus, &c. Significamus quibus expedit universis: Quomodo eo tempore, quo Prælati, Principes, Barones, & Nobiles, & communitas terrigenarum Regni Poloniæ, divina cooperante clementia, Serenissimum Principem Dominum Vladislaũ Regem Poloniæ, Supremum Ducem Litvaniæ, hæredem Russiæ, dominum nostrũ gratiosissimum, de gentilitatis erroribus educentes, in Regem & dominum sibi assumpserunt.

Itaque & ipse Vladislaus Jagello, de libera electione Vladislai, seu Casimiri, filiorum suorum, ità scribit.

Ex Jagello. Privilegio Jedlnæ 1433 Fol. 50.

VLadislaus, Dei gratiâ Rex Poloniæ, necnon terrarum Cracoviæ, Sandomiriæ, Siradiæ, Lanciciæ, Cujaviæ, Litvaniæ Princeps, Pomeraniæ, Russiæque dominus & hæres &c. Significamus tenore præsentium, quibus expedit universis: Quomodo libramine veræ rationis, pensantes intemeratæ fidei, & insuperabilis virtutis constantiam: quibus incolæ Regni nostri Poloniæ, in bellis & certaminibus, quæ cum prosperis (auspice Domino) nostrorum triumphorum successibus, sæpe sæpiusque pro defensione nostra & Regni ejusdem, hostium sustinendo insultus, suscepimus, placere nobis meruerunt: & votis nostris, obsecundatione fideli, non absque variis periculis corporum, & extenuatione rerum, devota subjectione ubique & semper paruerunt: Horum intuitu, & aliorum contemplatione meritorum, quæ excelsa dona nostræ munificentiæ non indignè promerentur: volentes etiam, ut benevolentia eorum, fidei affectus, (quos cum tanta sinceritate, & in filios nostros præclaros principes, Vladislaum & Casimirum direxerunt: quorum unum, quem aptiorem ad regimen Regni cognoverint, quem nostris requisitionibus admoniti, sibi expleta vitæ nostræ periodo, pro Rege, Principe, Domino & hærede Regni hujus Poloniæ, & terrarum Litvaniæ, & Russiæ, quos Præclarus Princeps Sigismundus Kerstusi, magnus Dux Litvaniæ, frater noster charissimus, prout in præsentiarum possidet, & debet ad tempora vitæ suæ possidere, & post obitum ejusdem, ad Nos & filios nostros prædictos, ac coronam, vera & hæreditaria successione devolvi, sicut patentibus literis, ad hoc confectis, est firmatum, devotè & humiliter susceperunt: & corona Regni, sceptrisque Regalibus, cum solennitate ceremoniarũ debita, promiserunt, tanquam verum & legitimum successorem, postquam ætatem integram habuerit insignire) dignîs, pro grata vicissitudine, R. Celsitudinis muneribûs compensentur.

Vladislaus autem tertius, de libera sui electione, ità gratitudinem suam testatur.

Ex Privilegio manu scripto Petr. dato 1432.

NOs Vladislaus Significamus: Quomodo recensentes & in animo revolventes, quanta puritatis affectione, & fidei integræ constantiæ, Prælati, Comites, Barones, Milites, Proceres, Nobiles, Burgenses, cæterique subditi & incolæ Regni nostri, Spirituales & Seculares, personam nostram venerati sunt, atque dilexerunt: ut tandem, defuncto fœlicis memoriæ genitore nostro charissimo, Domino Vladislao Nos, tanquam verum hæredem: & legitimum successorem, ipsis in Regem & Dominum,

minum, voluntatibus concordibus assumpserint: sacro quoque Regni diademate insignierint: Cùm igitur, Altissimo dirigente, votis eorundem incolarum Regni nostri in nostram majestatem deliberatè concurrentibus, paternum hujus sacri Regni Poloniæ nacti sumus solium: dignum eapropter duximus, in ipsos incolas oculos pietatis nostræ aperire: & eis hanc, quam actu & opere velut athletæ fideles nobis exhibuerunt, sinceritatis constantiam gratitudine, (uti decet) compensare.

Casimirus quoque tertius liberè se esse electum, iisdem verbis testatur.

NOs Casimirus &c. Significamus: Quòd recensentes & in animo revolventes, *Ex Privile.*
quanta puritatis affectione, & fidei integræ constantiâ, Prælati, Comites, Baro- *manu scrip.*
nes, Milites, Proceres, Nobiles, Burgenses, cæterique subditi & incolæ Regni no- *to Petr. 1470*
stri Poloniæ, Spirituales & Seculares, personam nostram venerati sunt, atque dilexerunt: ut tandem decedente felicis memoriæ genitore, & fratre, nostris charissimis, Regni Poloniæ Regibus, Nos, tanquam verum hæredem, & legitimum successorem, ipsis in Regem & dominum, voluntatibus concordibus assumpserint: sacro quoque Regni diademate insignierint: Cùm igitur, Altissimo dirigente, votis eorundem incolarum Regni nostri, in nostram *Majestatem* deliberatè concurrentibus, paternum hujus sacri Regni Poloniæ nacti sumus solium: dignum eapropter duximus, in ipsos incolas oculos pietatis nostræ aperire: & eis hanc, quam actu & opere velut athletæ fideles in nobis exhibuerunt, sinceritatis constantiam (ùt decet) compensare.

Similiter Joannes Albertus Rex, de sui electione ità scribit.

NOs Joannes Albertus &c. Significamus: Quòd superiori tempore, divino nu- *Petric. 1496.*
mine, & communi atque concordi Prælatorum, Baronum, Consiliariorum, & *Fol. 92.*
omnium regnicolarum Regni Nostri Poloniæ favore, ad regnandum, in hoc inclyto Regno nostro Poloniæ, tunc per mortem divi olim Casimiri genitoris nostri vacante, assumpti sumus.

Alexander verò, de sui electione ità scribit.

NOs Alexander, in notitiam deducimus: quia Dei & Salvatoris nostri gratiâ, *1505. Fol. 6.*
Regni paterni dominia conscendimus.

Idem de se.

IN sacris Majestatis nostræ primitiis, Principes Spirituales & Seculares, cæterique *Ex manu*
Prælati, Barones, & regnicolæ nostri, felici nostræ aderant Coronationi: Nosque *scripto Pri-*
post mortem Serenissimi Regis Alberti, ad hoc inclytum Regnum Poloniæ, Jure *vilegio Ale-*
electionis libere, Deique Optimi favente clementia, unanimiter elegerunt resigna- *xandri.*
turum.

Item Sigismundus Rex, consensu omnium sese electum testatur.

NOs Sigismundus significamus: Quòd paucis antè diebus, omnium Prælatorum *In Privileg.*
& Procerum Regni, imò verò totius Senatûs, Nobilitatis, & populi consensu, *tempore Co-*
diadema capiti nostro impositum est. *ronationis*
Cracov. 1507

Idem Sigismundus Rex pollicetur, Sigismundum Augustum Regem Poloniæ creatum, cùm venerit ad annos discretionis, Jura confirmaturum.

NOs Sigismundus, manifestum facimus per præsentes, universis: Quia cùm omnes ordines statûs utriusque, tam Spirituales quàm Seculares, Regni nostri, considerantes horum temporum motus, ac malignitatem: prævenireque volentes turbas, aut seditiones omnimodas, quæ vacantibus Regnis contingere solent: unanimi consensu elegerunt, & coronaverunt in Regem hujus Regni nostri, Nobis consentientibus, Serenissimum Principem Dominum Sigismundum secundum, filium nostrum charissimum: ex spontanea sua voluntate, nobis viventibus. qua fide

 & as-

& affectu in nos ſunt teſtatum eſſe volentes: quemadmodum & antè, in multis aliis magnis & arduis negotiis, ex mera in Nos propenſione, & libera ipſorum voluntate, grata & utilia Nobis illorum obſequia cognovimus. Nos viciſſim, pro ea obſervantia, qua Nos & Sereniſſimam familiam noſtram proſequuntur: & quam abunde declarârunt, in creando Rege ipſo, Sereniſſimo filio noſtro, nobis viventibus: (ea videlicet conditione: ut Nos, abſque ullo impedimento ejuſdem Sereniſſimi filii noſtri, donec viveremus, Regno & dominiis noſtris frueremur, & illis dominaremur) volentes pro talibus eorum obſequiis, nobis utilibus & gratiſſimis viciſſim eis providere: ut & ipſi, in ſuis Juribus, Privilegiis, & libertatibus, conſvetudinibusque approbatis, abſque ullo detrimento conſervarentur: polliciti ſumus illis, & præſentibus literis noſtris pollicemur: Quòd quandocunque ipſe Sereniſsimus filius noſter, ſive nobis viventibus, ſive etiam poſt mortem noſtram, ad ætatem legitimam, hoc eſt, ad annos quindecim completos pervenerit, tenebitur illis id totum præſtare: quod anteceſſores noſtri Reges Poloniæ, & Nos ipſi præſtitimus, ex debito. ad quod ejus Majeſtatem, ut filium & ſucceſſorem noſtrum, tenore præſentium obligamus: videlicet quod jurare debebit, omnia jura, libertates, Privilegia, literas, immunitates Regni noſtri Poloniæ, Eccleſiaſticas & Seculares, Eccleſiis, ipſi quoque Regno Poloniæ, ejuſdemque Prælatis, Baronibus, Nobilibus, civibus, incolis, & quibuſcunque perſonis, cujuſcunque ſtatûs & conditionis exiſtentibus, donatas & conceſſas, per divos anteceſſores noſtros, Principes, Reges, & quoſcunque Dominos & hæredes Regni Poloniæ, (præſertim verò per divos, Caſimirum antiquum, Ludovicum, Vladiſlaum avum, Vladiſlaum patruum, Caſimirũ patrem, Joannem Albertum, & Alexandrum, fratres germanos noſtros, patruos verò ſuos, Reges Poloniæ, & per Noſmetipſos, patrem ejus) juſtas & legitimas, manu tenere, ſervare, cuſtodire, attentare: in omnibus conditionibus, atque punctis: & omnia illicitè ab eodem Regno alienata aut diſtricta, pro poſſe ſuo, ad proprietatem ejuſdem Regni aggregare. terminos etiam ipſius Regni Poloniæ non minuere: ſed pro poſſe ſuo, dilatare, & defendere. Et quamdiu hoc Juramentum Majeſtas ſua non præſtiterit: & huic debito Regio non ſatisfecerit: ipſi univerſi regnicolæ noſtri, ad tradendam illi poſſeſsionem, & dominium Regni, & ad ſervandum Juramentum, & ad præſtandam fidelitatem, & obedientiam ſuam, ejus Majeſtati non erunt aſtricti, neque obligati. verùm quandocunque ſupradictis omnibus idẽ Sereniſsimus filius noſter, in ætate legitima exiſtens, ſatisfecerit: & hujuſmodi debitum Juramentum præſtiterit: univerſi regnicolæ & ſubditi noſtri, illi poſt mortem noſtram, uti vero & legitimo Domino & Regi ſuo coronato, omnem fidelitatem, & obedientiam, & obſequia, ſecundùm Juramentum à ſe illi factum, & debitum ſuum, præſtare & exhibere tenebuntur: Harum teſtimonio literarum: quibus in fidem, Sigillum noſtrum eſt appenſum. Datum Cracoviæ, in Conventione generali, Sabbato proximo ante Dominicam Lætare, Anno domini 1530, Regni noſtri anno 24. Petrus Thomicki, Epiſcopus & Vicecancellarius.

Cavet autem idem Rex: ut Regis electio ſit libera, Conventu ad hoc idem edicto.

NOs Sigiſmundus, manifeſtum facimus per præſentes univerſis: Quia licèt mos fuerit antiquus Regni noſtri: ut decedentibus Regibus, & Regno vacante, domini Conſiliarii ſtatûs utriuſque, capto invicem mutuo conſilio, Conventum electionis generalem ſtatuerant: & illum omnibus membris, & ordinibus Regni, tempori denunciarent: ut unuſquiſque, qui vellet, ad illum venire poſsit: quia tamen in eligendo Sereniſsimo Principe Domino Sigiſmundo ſecundo, Rege Poloniæ, & Magno Duce Litvaniæ, filio noſtro chariſsimo, mos ipſe prætermiſſus fuit: non data opera: ſed quod nobis viventibus, & Regno nondum vacante, magiſque divina ordinatione, quàm humano conſilio, electio ipſa Majeſtatis ſuæ contigit: Conſide-

ran-

rantes tantam omnium ſubditorum noſtrorum erga nos, & Sereniſſimam familiam noſtram fidem, & affectum, ac obſervantiam: ut hanc ipſam electionem filii noſtri Sereniſsimi, utcunque præter veterem conſvetudinem factam, approbaverint & gratam habuerint: nolenteſque, ut per hujuſmodi electionem, aliquid inpoſterum mori antiquo derogaretur: Decernimus: Ut deinceps, quotienſcunque Regem decedere, & Regnum vacare, aut electionem quomodocunque celebrari contigerit, domini Conſiliarii ordinis utriuſque, antequam ad electionem procedant, priùs juxta veterem conſvetudinem Conventum electionis generalem ſtatuant: & illum univerſis regnicolis, & dominiis, in tempore declarent: ac electionem, in eodem Conventu, juxta veterem conſvetudinem celebrent: Harum teſtimonio &c. Datum Cracoviæ, in Conventu generali, Sabbato proximo ante Dominicam Lætare: Anno domini, 1530, Regni noſtri anno 24.

Similis alia cautela.

IN nomine domini Amen. Nos Sigiſmundus Significamus tenore præſentiũ: Cùm nullius rei nobis cura ſit antiquior: quàm ut Regni noſtri quieti & tranquillitati, non ſolùm quoad nobis vita ſuppeditaverit, verùm etiam (ſi fieri poſsit) in ſempiternum tempus providere poſsimus: Cumque non minus ad nos pertinere exiſtimemus ea, quæ inpoſterum, Nobis è vita ſublatis, quamque ſuperſtitibus accidere poſſint: faciendum *Putavimus*: Ut pro more noſtro, juſtas & æquas preces Nobilitatis Regni noſtri, benignè & clementer admitteremus, quibus à Nobis, ſummo ſtudio Nuncii illius, ex omnibus Regni ditioniſque noſtræ territoriis, contenderunt: ut nè qui (ſi quando interregnum eſſe contigerit) novi motus oriri poſſent, Conſtitutione noſtra caveremus, decerneremuſque: quemadmodum præſentibus cavemus, Statuimus, & Decernimus: de conſenſu totius *Regni* Senatûs, & Nunciorum Terreſtrium, æviternis temporibus obſervandum: Ut ſi quid de Rege Poloniæ factum ſit, eumque ex vita excedere contigerit, ſecundùm veterem morem conſvetudinemque, & Statuta Regni generalia, Comitia Regni edicantur, ad novũ Regem eligendum: fiatque electio Regis libera, ità ut ex omnium Regni Senatorũ, Conſiliariorumque, Prælatorum, Baronum, Militum, Nobilium, quicunque Comitia iſta obierint, eiſque interfuerint, conſenſu & voluntate, novus Rex eligatur & denuncietur. Atque ut diplomati huic noſtro, tantò major fides habeatur, firmiuſque obſervetur: Signum noſtrum illi appendi juſſimus. Datum Petricoviæ, in Conventione generali, Feriâ quintâ poſt feſtum Sancti Mathiæ Apoſtoli proxima, Anno domini 1538, Regni verò noſtri anno 32.

Rex niſi liberè electus, nè coronetur.

IN primis autem de Coronatione Regum Poloniæ ità providimus, & conſtituimus: Quia nemo ad Regnum coronari debet: donec priùs ab omnibus ordinibus Regni, liberè, juxta Privilegia Regno Poloniæ à Regibus data, electus fuerit. *Sigiſ. Aug. Petric. 1550*

Si Rex Poloniæ ſinè prolè deceſſerit: Poloni ſinè Litvanis Regem nè eligant.

PRælati, Barones, & Nobiles Regni Poloniæ, Rege Poloniæ ſinè liberis & ſucceſſoribus legitimis decedente, Regem & dominum non debent ſibi ipſis eligere, ſinè ſcitu & conſilio noſtro: videlicet Alexandri, Magni Ducis, Baronumq; & Nobilium terrarum Litvaniæ prædictarum, juxta tenorem & contenta priorũ literarũ. *Ex Privilegio Prælati Litv. 1401. Folio 129.*

§. SIMILIS. Illo etiam non omiſſo: Quòd ſi Vladiſlaus Rex prædictus (quod Deus avertat) ſinè prole deceſſerit: extunc ſinè ſcitu, & conſilio ejuſdem domini Ducis Vitowdi, & noſtro pariter, Principes, Prælati, Barones, Nobiles, & cõmunitas terrigenarum Regni Poloniæ prædicti, ſibi Regem & Dominum non debent eligere, ſeu locare, cum quibus firmam, mutuam, & conſtantem ſervantes aſſiſtentiam, in dulcedine Fidei, & viſceribus Jeſu Chriſti, perpetuam & irrevocabilem tenebimus unionem. *Ex eodem Privilegio Folio 129.*

Ex Privile. Litva. Vilnæ. Fol. 131. §. SIMILIS. Et viceversa *Prælati*, Barones, & Nobiles Regni Poloniæ, Rege præfato (quod absit) sinè liberis & successoribus legitimis decedente, sinè scitu & consilio Illustris Domini Alexandri, aliàs Vitowdi, Magni Ducis Litvaniæ, (si superstes remanserit) & nostro, eligere non debebunt. Ut autem corroborationis, & cautelæ uberioris, omnia præmissa accipiant firmitatem: fecimus Sigillorum nostrorum munimine roborari. Actum in oppido Hrodlo, circa flumen Bug, in Parlamento seu congregatione generali, die secunda mensis Octobris: Anno Domini 1413.

Ex eodem Privil. 1409. Folio 131. §. SIMILIS. Defuncto Rege Poloniæ, præfati Prælati & *B*arones Regni Poloniæ, sinè scitu & consilio Prælatorum & Baronum Magni Ducatûs Litvaniæ, ad electionem novi Regis non procedant: sed pariter cum Prælatis & *B*aronibus Magni Ducatûs Litvaniæ, si vocati tempore congruo voluerint, Regem & Dominum eligent. Quibus ità (ùt præmittitur) stantibus, & inposterum observandis, de certa scientia omnium aliorum Prælatorum, Baronum, Procerum, & Nobilium Magni Ducatûs Litvaniæ, fratrum nostrorum, Inscriptionem præinsertam prædecessorum nostrorum suscepimus, ratificamus: suscipimusque, & confirmamus per præsentes: obligantes nos nostris nominibus, ac vice omnium Prælatorum, Baronum, Procerum, & Nobilium Magni Ducatus Litvaniæ, bona fide, in verbo nostro constanti & fideli, omni dolo, fraude & colore semotis: promittimusque, pollicemur, ac vovemus, & nostri Juramenti præstiti onere & ministerio strictiùs nos obligamus: ipsam præinsertam Inscriptionem, cum reformatione ac declaratione articuli, De electione Serenissimorum Dominorum nostrorum, (ùt præmittitur) in omnibus articulis suis, clausulis, punctis, & sententiis, firmatam tenere, perpetuòque & inviolabiliter observare.

Rex electus, à nemine, præterquam ab Archiepiscopo Gnesnensi Coronari debet.

ET inprimis de Coronatione Regum Poloniæ, quemadmodum constituimus: Quod nemo in *R*egem Poloniæ Coronari debeat: donec unanimiter, secundũ leges & Privilegia Regni, ab omnibus ordinibus Regni electus sit. Qui quidem, unanimi consensu electus, à nemine alio Coronari debet: præterquam à Reverendissimo Archiepiscopo Gnesnensi. secundùm Privilegium: quod Archiepiscopo, per Casimirum tertium, Regem Poloniæ, illi est concessum: in anno Domini 1451.

ECCLESIA. Vide in Titulo SPIRITUALIS.

EMPORIUM.

De Emporiis civitatum.

Sigis. Cracoviæ 1543. QUanquam postulati fuimus à Nunciis terrarum: ut civitatum Emporia, aliàs *Składy*, tollerentur: attamen quia civitates, quæ ea ipsa emporia seu depositoria à majoribus nostris habent, Jure Privilegiorum habere eadem videntur: quæ quidem Privilegia eisdem tenere juravimus: atque idcirco hoc responsum Consiliariis nostris, & Nunciis terrarum dedimus: Quia contra Jusjurandum nostrum, nullius literas & Privilegia frangere & mutare possumus, & nolumus. nisi fortasse illorum, ad id accedat consensus.

De eisdem Emporiis.

Sigism. Aug. Petr. 1550. QUia ordo Equestris queritur, sese gravatum Emporiis: ideo Cives debent reponere Privilegia sua, & literas, in Comitiis futuris, super eadem: & ibidẽ, quod quidem justissimum intellexerimus, hoc ex nostro Senatûs consulto faciemus.

EQUUS.

Equi nè extra regnum pellantur.

Sigis. Petr. 1538. C 2. INterdictum esse volumus omnibus & cuilibet: nè quispiam audeat greges equorum, seu equireas, extra Regnum nostrum, ad externa dominia depellere: sub amissione equorum ejusmodi, & pœna nostra Regia.

De

De equo, in accommodatione læso.

NIcolaus deposuit querelam contra Mathiam: Quòd licet sibi equum suum sanum, ad certam viam, tanquam amico accommodâsset: tamen Mathias eundẽ equum restituit sibi claudicantem. Mathias verò respondit, bona fide eundem equum tanquam proprium equitâsse, & servâsse: nec sciret, unde sibi veniret talis læsio. Nos autem in tali casu Declaramus: prædictum equum, intra duas septimanas quietè, & absque labore, per eundem Mathiam observandum. qui equus, si intra tempus prædictum non convaluerit: extunc pro eodem equo, prout poterit, amicabiliter secum componere teneatur. *Casim. Mag Vislie. 1368. fol. 21.*

Equi nè educantur.

EQui per mercatores, vel Judæos, educi non debent. quicunque educere vellent, per Capitaneos detineri debent: qui hoc diligenter custodire debent: juxta decretum Statutorum antiquorum. *Sigism. Aug. Petric. 1550.*

§. De equis obligatis: Vide in Titulo JUDÆI.

Equi ex Regno, in alias regiones educi non debent.

UT equi ex Regno non educantur: Capitanei locorum diligenter providebunt. Qui verò expellere vellet: huic Capitanei, seu Teloneatores, eosdem equos accipere debent. Si verò aliquis ex Capitaneis seu Teloneatoribus, equos sciens expellere ex Regno permiserit: talis solvet pro pœna ducentas Marcas. Quòd si verò Notarius Teloneatoris idem facere præsumpserit: duodecim septimanas in turri sedebit. Judæis etiam revendere equos prohibemus. Quòd si verò id aliquis facere ausus fuerit: talis per Capitaneum capi debet, ac equi illius accipiantur: ipse verò suspendatur, sinè omni tergiversatione. *Sigism. Aug. 1557.*

Equi, qui ad Nundinas pelluntur, non vendantur in viis.

EQui, qui ex Ungaria, seu ex aliis partibus pelluntur ad Nundinas, in viis non vendantur, tantummodo in Nundinis. Et Capitanei liberam emptionem impedire non debent Nobilibus, nulla ratione: sub pœna centum Marcarum. pro qua ad Regiam Majestatem, seu Officium Castrense, citari debent: & in termino peremptoriè controverti debent, atque pro pœna satisfacere. Cujus quidem pœnæ medietas S:R. Majestati, & alia medietas parti, cedere debet. *Sigism. Aug 1557.*

E V I C T I O.

Evictiones in criminalibus.

COntingit etiam, quòd dum aliqui pro quibusdam criminibus & delictis, ad nostram audientiam evocantur, nominant dominos, & quoslibet ipsorum superiores: allegantes, Quòd autoritate, & mandato suorum dominorum, & superiorũ, hujusmodi crimina & delicta commiserunt: verumtamen quamvis aliquibus temporibus contra rationem fuerit observatum: quia hujusmodi malefactores, per eandem nominationem, à pœna liberabantur. quæ nominatio continet in se errorem intolerabilem: ex eo, quòd directè contrariatur præcepto Divino: Proinde nos attendentes, quòd peccata teneant suos tantummodo Actores: & secundùm Canonicam æquitatem, nominatio in delictis non vendicat sibi locum: nec liberat delinquentem, ostensio authoris delicti: Statuimus, quòd citati pro quibuslibet delictis & criminibus, in nostro Judicio judicentur, & respondere teneantur: & convicti debitâ pœnâ puniantur: non obstante, prædicta qualibet nominatione: etiamsi super hoc Privilegiis Nostris, vel nostrorum prædecessorum essent communiti. quæ quantum ad hoc, tanquam perniciosa, & erronea, cassamus, irritamus, & revocamus. *Casim. Mag. Visl: 1368. Folio 13.*

Evictio conceditur: si is, qui evincit, præsentem se sistit: & continuò respondet.

QUotiescunque in Judicio, in causis criminalibus, seu quibuscunque aliis magnis *Cas. Mag. Vislie. 1368 fol. 38*

gnis & parvis, quispiam conventus fuerit: qui dominū, aut criminis auctorem nominaverit: aut socium, ejusque mandato se fecisse affirmaverit: & ille tunc principalis, veniens ad Judicium ipsum liberabit, afferens ipsum id fecisse suo mandato: Statuimus: Quòd ille citatus, liberè à Judicio discedere poterit: actioq; hujusmodi dirigi debebit, contra dominum, & criminis auctorem. qui protinus & ex continenti respondere tenetur: aliàs, primus ille, qui citatus est, respondere cōpellatur.

In hæreditariis quæstionibus, Evictio quomodo fiat.

Casim. Mag. Vislic. 1368. Folio 13. *Consuetudo.*

IN hæreditariis verò, & aliis quibuslibet quæstionibus Citati, & in nostro Judicio nominati, tales si nostram jurisdictionem declinare voluerint, nolentes easdem quæstiones in se recipere: Decernimus, quòd extunc prædicti Citati, cujuscunque statûs & conditionis existant, habeantur pro convictis. at si ex munimentis, in termino ab reo productis, apparet: eum posse habere Evictorem: vel etiam in quavis alia causa, provocaret quis ad ipsum Evictorem, sibi in genere similem: ad conveniendumque illum, dari sibi peteret Dilationem: eadem Dilatio detur ipsi: idque ad terminos, per unos terminos, ad conveniendum scilicet ipsum *Evictorem*. Qui quidem nisi personaliter se, coram illo Judicio, in termino legitimo sistat: & onus causæ, seu Citationem, in se recipiat: in reum actio est dirigenda. Quòd si etiam Evictor Citationem recipiat: Actor tamen principalem non obmittit. si videlicet Evictor non fuerit solvendo judicato.

§. Judæus si non sistit Evictorem, suspendatur. Vide in Titulo JUDÆUS.

EVOCATIO DE DISTRICTU.

Evocator punitur, & forum Rei sequatur.

Joan. Alb. Petr. fol. 97.

AD Judicia, seu terminos, si aliquis de proprio districtu, in alium se evocatum quereretur: extunc evocans decernatur puniendus, sex Marcarum pœnâ, per medium, & Judicio & parti evocatæ, solvendâ: & insuper evocatus, cum adjudicatione pœnæ, ad proprium remittatur districtum.

Sigism. Aug. 1550.

§. SIMILIS. Tametsi hoc jam sit Jure cōmuni descriptum: attamen & nunc Statuimus: Quia nemo quenquam debet evocare ad ullum Judicium, pro causa: quæ quidem ad illud Judicium non pertineret: sub pœna, in Statuto descripta.

Nè quis evocetur præter Regiam & Officii causam.

Sigism. Petric. 1511. Folio 18.

ITem Statuimus, nè quis audeat quempiam extra districtum suum evocare: præter Regiam & Officii causam: quæ non habet districtum. contrarium faciens, quatuordecim Marcarum pœnâ puniatur.

§. Proprio districtui renuncians, ibidem judicandus. Vide in Titulo RENUNCIATIO.

Nè quis Secularis, pro causa civili, ad forum Spirituale evocetur: nec contra.

Bodzanta Episco. 1369. Folio 57.

PRæterea volumus: Quòd Laici deinceps pro debitis, & in aliis causis Civilibus per Clericos, ad forum Ecclesiasticum non trahantur. nisi fortè causa sit Spiritualis, vel Spirituali annexa: aut debitum fuerit Decimale.

Alexander in Radom. 1505. fol. 117

§. SIMILIS. Quamvis in antiquioribus Statutis & Privilegiis, constat vetitum esse: nè Spirituales Judices arrogent ipsis causarum Secularium judicandi facultatem: tamen cū clamore communi pulsaremur: quia non obstantibus Constitutionibus antiquis, Seculares personæ plerumque evocantur, ad Spiritualia Judicia, pro negotio Seculari: Quapropter Decernimus, & Statuimus: Quòd Judices Spirituales, Secularia Judicia non exerceant: neque judicent in futurum.

Sigism. Cracoviæ 1510. Folio 11.

§. SIMILIS. Concordiam, quæ mater incrementi est, conservare volentes, inter Spirituales & Seculares personas, Prohibemus deinceps: nè Seculares personæ sexûs utriusque Judiciis Spiritualibus se implicent: pro re Seculari: vel debito con-

contracto, vel contrahendo. nec aliquis Secularis Secularem, pro re merè Seculari, in Jus Spirituale convenire audeat.

§. SIMILIS. Ut ordo debitus, in Juribus & Judiciis observetur: & temeritas nonnullorum, in vocandis hominibus ad Judicia impertinentia, coërceatur: Statuimus, quòd Secularis Secularem, ad forum Spirituale, pro re merè Seculari citans, aut actioni suæ personæ Spirituali cedens, pœnâ 28. Marcarum puniatur. cujus media pars nobis, altera parti adversæ cedet. Quæ quidem pœna Judicio Castrensi repetetur. Pœna verò, contra Spiritualem evocantem Secularem, pro re ad forum Ecclesiasticum non pertinente, in Synodo generali proxima constitui debebit. Et interim Domini Episcopi Officialibus suis committere, & providere tenebuntur: ut Seculares personæ, ad Judicium Spirituale, pro re merè Seculari, non evocentur. *Sigis. Petri. 1519. Fol. 21.*

EXEMPTIO BONORUM.

§. Pro exemptione bonorum Notarius judicet. Vide in Titulo NOTARIUS *Sigism. Crac 1543.*

Camerarii cum Notariis judicent, pro exemptione bonorum: juxta Statutum: etiamsi id fieri, intra tempus Comitiorum Regni contingat.

De authoritate Notarii, & camerariorum, absente Judice.

EAndem authoritatem, in absentia Judicis & Subjudicis, habituri, in causis, Citationumque terminis, pro bonorum exemptionibus præfixis: sic ut reemptурus bona, pecunias coram Notario, & Camerariis reponet. quam Notarius ipse, cũ Camerariis, decernat recipiendas: & exemptionem faciendam. Quorum decreto si fortasse reniteretur eximendus: & de obligatione cedere nollet: nihilominus ipsi, cum libro Judicio præsidentes, pecuniis juxta tenorem obligationis receptis, ad Cancellariamque terrestrem repositis, decernant exemptionem factam: ità quoque exempti possessionem assignandam: eamque juxta formam Juris assignabunt parti, pecunias reponenti. *Joan Alber. Folio 98.*

Exemptio bonorum hæreditariorum.

SI quis ad Judicium citat aliquem, pro hæreditate, aut pecunia obligata: & ipsum ad Judicium evocavit: & si tunc Reus in termino peremptorio non parebit: Actor lucrabitur nominatam pecuniam, aut hæreditatem, pecuniâ nihilominus restitutâ. *Casim, Visl. 1368.*

§. Pro exemptione bonorum, in Majore Polonia, ad Officium seu Judicium Castrense citari potest, Vide in Titulo OFFICIUM CASTRENSE.

§. De exemptione bonorum Regalium, Vide in Titulo BONA REGALIA. Folio 30.

EXCEPTIO.

CUm jam super Citationem, Adcitationem, seu Concitationem ad satisfaciendum partes controvertunt: tum si aliqua partium, ab Judicio postularet: poterit ab Judicio, ad partem, cum advocatis seu amicis suis, ad consilium secedere: idque Propositione Actoris exaudita. Interea verò aliæ causæ, in Judicio peragi poterint: ità tamen, ut rursus ex illo consilio redeundo, responsionẽ faciat Citatus. *Sigism. Cracoviæ 1543.*

EXCOMMUNICATIO. Vide in Titulis, SPIRITUALIS, & PRIVILEGIUM.

EXPEDITIO IN BELLUM. Vide in Titulo BELLUM.

EXPECTATIVÆ.

Expectativæ, Jura patronatûs, & solida, cassantur.

QUia multum Expectativarum, Juri communi contrariarum, vivente sanctæ memoriæ Serenissimo parente nostro, tum etiam nobis ad gubernacula Regni sedentibus, datum est: assentientes postulationibus Nunciorũ Regni, & consilio Consiliariorum nostrorum, omnes Expectativas, tam tempore Serenissimi parentis nostri, quacunque ratione & respectu contra Jus commune datas, similiter etiam & Solida, aliàs communes possessiones, præterea & Jurapatronatûs, quæ sibi Spiritu- *Sigis. Aug. Petr. 1550.*

ales in certas personas expedire solent, destruximus & cassavimus: Sic quod nullā vim habere debeant. Nos verò, neque posteri nostri eas concedere debent. tamen Advitalitates, & consensus omnes, secundùm Statutum, in robore conservamus: qui quidem Juri communi non sunt contrarii.

EXPULSI QVOMODO RESTITUANTUR IN BONA. Vide in Titulo RESTITUTIO IN BONA.

EXTINCTIO CANDELÆ Vide in Titulo VULNUS.

FACTOR.

Factorum, cum rebus venditiis euntium Juramenta.

Alex. Petr. 1504. fol. 114. Cum frumentis, & struibus, vel alio mercaturæ genere navigantes, non minus solvere debeant telonia: ut ea solvunt terrestri itinere negotiantes, & tam isti, quàm illi, Juramenta præstabunt, in locis teloniorum: Quod res & merces, non sunt emptæ lucri gratiâ: sed per eos, de propriis collectæ. A quibus propriis sit liber quilibet Spiritualis & Secularis: sive terrâ, sive aquâ, merces proprias sui laboris, seu domesticas, ducerent. Constitutiones enim teloniorum, tam novæ quàm antiquæ, ad mercatores tantummodo, sive Nobiles sive ignobiles, Spirituales & Seculares, referuntur. Hæc autem Juramenta, factores curruum seu Navigiorum, vel struum, & scapharum, præstituri erunt, in absentia patronorum seu dominorum suorum.

Sigism. Crac 1510 fol. 10. §. SIMILIS. Telonium autem aquaticum, solvendum per Nobiles, juxta Statutum antiquum relinquimus. ut videlicet frumentum ducens per se, vel factorem suum, juret: Quod cum frumentis proprii laboris navigat. Et hoc Teloneatores observabunt, pœna sub nostra.

Sigis: Petric. 1511. fol. 17. §. SIMILIS. Item Statuimus: (id quod etiam antiqua Constitutione est cautum) Ne Regni nostri Nobilitas, à frumentis & rebus, proprio & domestico labore quæsitis, ad ulla telonia nostra solvenda sit obligata: à quorum solutione ipsam liberam esse volumus. Hoc tamen proviso: nè dolus & fraus, cuiquam in hac parte patrocinetur. *Factoris semel jurati literis credatur.*

Sigism. Cracoviæ 1540. Nolentes gravari subditos nostros minus necessariis Juramentis, (quibus etiam nomen Salvatoris nostri, quadam contumelia affici videbatur) Cùm in singulis teloniis aquaticis fluitantes jurare cogerentur. Eas res vel merces, quas fluitatione demitterent, esse eorum laboris proprii: Decrevimus, & Statuimus, Consiliariis, & Nunciis terrarum Regni nostri petentibus, & censentibus: Ut cùm aliquis cum rebus & mercibus fluitans, vel illius servitor Nobilis, juraverit in primo telonio Capitali, Res & merces domini sui existere: ejusque Juramenti literas significatorias, sub titulo, & sigillo, vel ex Actis illius Officii, ubi juraverit, exhibuerit: in aliis teloniis jurare non teneatur: sed illis literis significatoriis ubique stetur, & fides adhibeatur.

FALSATOR.

Qui alieno nomine falsas recognitiones facit.

Sigism. Crac 1538. C3. Quia impunitas, magnam dedit hominibus ad malum propensis, ad falsitates & collusiones admittendas, audaciam: ut non vereantur, per summissas & subornatas personas, ut in judiciis, aut apud libros Terrestres, certas recognitiones facerent: nomine earum personarum, quas sæpe contingit abesse longiùs, à loco Judicii: & procurare, in detrimentum & perniciem ignorantium: quam licentiam refrænare volentes, Statuimus: ut omnes tales, ubi sufficienti testimonio convicti fuerint, pœnâ Statuti, de invasione domûs expressâ, puniantur.

§. De falsa Citatione, Vide in Titulo CITATIO,

§. Falsarii monetæ, qua pœna puniantur: Vide in Titulo MONETA.

FOENUM.

Casim. Mag. Vislic. 1368. Folio 29. *Fœni demessor probet, se emisse.*

Bartholdus deposuit querelam contra Andream: quod pratum ipsius falcâstrasset:

set, & gramina abſcidit: Andreas licèt ſit confeſſus, prædictum pratum ſe falcaſtrâſſe: tamen adjiciendo propoſuit, quod idem pratum Vladarius Bartholdi, pro certa pecunia ſibi falcaſtrandum vendidiſſet: & pro eodem prato, pecuniam idem Vladarius recepiſſet: quem tamen mortuum aſſerebat. Nos autem, conſiderantes confeſſionem prædicti Andreæ, & mortem ipſius Vladarii, in tali caſu Decernimus: eundem Andream probare, prædictam prati emptionem, & ſolutionem, taliter ùt præmittitur eſſe factam.

Fœni currus, vi raptus, quanti.

ITem pro curru fœni, violenter recepto, damnum inferens ſolvat huic, cui abſtulerit, tres Scotos, cum pœna *Piątnadzieſta*: & pari modo Judicio, ſeu Judici, prædictam pœnam, in cujus juriſdictione hoc perpetratur, idem perpetrans ſolvere teneatur. *Caſim. Mag. Viſl. 1368, Folio 28.*

De depaſtore ac demeſſore fœni.

PRæterea Statuimus: Quòd ſi quis, in alterius villa vel poſſeſſione, in lacu, piſcina, in aqua fluenti, in fœno, in frumento, aut in campis furtum fecerit: Judicio convictus, damnum paſſo ſatisfacere, & domino villæ, in qua hujuſmodi furtum commiſſum eſt, ipſe fur pœnam ſolvere teneatur. Depaſcentes verò & incidentes gramina cum falce, in tunica vel pallio impignorentur. *Caſim Mag. 1368. Fol. 38.*

F E R A A C T A.

Fera acta, vel canes, nè vi capiantur.

STatuimus: Quòd ſi quis cervum, aprum, aut onagrum alterius agitatum, vel captum, vi aut occultè, aut canes alienos ceperit, aut rapuerit: & pro ſe uſurpaverit: talis uſurpans, pro ferinis, ſeu canibus, tres Marcas pro pœna: & alias tres Marcas illi, cujus fera fuit, ſolvere ſit aſtrictus. *Vladisl. Jagel. Crac. & Vartæ 1423 Folio 47.*

FIDEJUSSOR SEU FIDEJUSSIO.

Fidejuſſor, convicto debitore Judicialiter, det ejus pignus creditori.

QUia ex facilitate obligationis, ad magna damna plerumque homines deveniunt, jure tenendum eſt: Quòd ſi quis fidejuſſit, pro aliquo ſuo amico, pro certa pecuniæ quantitate, alicui civi, vel alteri cuicunque, cujuſcunque ſtatûs vel cõditionis exiſtat: illo tunc non ſolvente, in termino adveniente & ſtatuto, fidejuſſor non debet propter hoc, ad hoſpitium, in obſtagium ſubintrare: aut aliqua damna facere, non ſolventis in deſtructionem. Sed ſi eſt parvum debitum: detur ei pignus, & diſtrahatur. Si autem magnum: poſſeſſio debitoris, pro valore debiti, per fidejuſſorem apprehendatur: tradatque illi, cui debitum dare tenetur. *Caſim. Viſl. 1368. fol. 38.*

Villanus non pignoretur, pro fidejuſſione domini.

EX Jure Divino debet obſervari: quòd iniquitas unius non debet alteri obeſſe. Hoc Statuto igitur ordinamus: quod pro pœna, obligatione, aut fidejuſſoria cautione, Militis, aut ſuperioris alterius cujuſcunque, Kmetho, vel ſubditus non debet impignorari: vel quovis modo aſtringi. ſed ſi Miles, aut quivis alius, aliquo & quocunque debito, aut obligatione, vel fidejuſſione ſit aſtrictus, & obligatus: ille de ſuis propriis bonis & rebus, prout æquum eſt, ſolvat & ſatisfaciat creditori. *Caſim. Viſl. 1368. Fol. 38.*

Si fidejuſſor dicat ſolviſſe creditori.

NIcolaus Mathiæ mutuavit decem Marcas: pro quibus Mathias Laurentium fidejuſſorem dedit: & poſt aliquot dies, idem Mathias debitor ipſi Nicolao creditori, in abſentia Laurentii fidejuſſoris, eandem pecuniam exolvit: &, ùt debuit, reſtituit. Tempore vero procedente, prædictus Nicolaus creditor Laurentium fidejuſſorem præfatum traxit, pro dicta pecunia, ad Judiciũ, ſeu ad cauſam. Et quia idem fidejuſſor, in Judicio conſtitutus, aſſerebat prædictam pecuniam per Mathiam debitorem principalem fuiſſe perſolutam: Nos in tali caſu Decernimus, probandam factam ſolutionem. *Caſim. Viſl. 1368 Fol. 29.*

Fidejussor convincit principalem variò modò, pro variis summis.

Casim. Visl. 1368 fol. 38. PRæterea Statuimus: Quòd quilibet fidejussor, illo negante, pro quo fidejussum fuerit, si debitum fuerit 20. Marcarum, solus: si verò fuerit 40. metsecundus: in majori verò pecuniæ quantitate, mettertius ipsum debitum, pro quo fidejussum fuerat, fidejussor & duo alii firmabunt, propriis Juramentis.

Fidejussor bovem vel equum sui principalis, obligare non potest.

Idem Fol. 38 ETiam Decernimus: quod nullus fidejussor, pro illo, pro quo fidejussit, in Judicio equum vel bovem obliget. aliàs, si obligaverit: ad restaurationem damnorum, principalis debitor procedet: si præsertim processerit de ejus voluntate.

Fide jussionis verbalis præscriptio.

Sigism. Crac. 1540. SÆpe fieri edocti sumus multas contentiones, & controversias exoriri, inter subditos nostros, ex eo: quia fuit incertum, quo ad robur habitura esset cautio verbalis, per fidejussores verbo tenus facta. Volentes igitur eam dubietatem declarare, Statuimus, Consiliariis & Nunciis terrarum ità petentibus, & censentibus: ut hujusmodi fidejussiones, verbo tenus factæ, pro rebus, seu summis, & contractibus quibusvis, non ulterius robur firmitatis obtineant: duntaxat per unum annum, & sex septimanas. quibus currentibus, hujusmodi fidejussiones, per illos metipsos fidejussores, ad Acta Terrestria Castrensia, sive nostra Regalia inferantur: aut coràm nobis recognoscantur. Tunc enim sic ingrossatæ, robur debitæ obtinebunt firmitatis: secundùm terrarum, & Jurium Castrensium consvetudinem.

§. Qui pro rebus, ludo taxillorum amissis fidejubet, ad solutionem adigi non potest. Vide in Titulo, LUDUS TAXILLORUM.

§. Qui fidejubet pro filio non emancipato, aliquid ludo perdente, ad satisfactionem minimè cogendus. Vide in Titulo, LUDUS TAXILLORUM.

FILIUS.

§. Filius non emancipatus si ludendo quippiam amittit: pater ad solutionem non tenetur. Vide in Titulo, LUDUS TAXILLORUM.

§. Pater pro scelere filii non tenetur. Vide in Titulo, PATER.

§. Filii, moriente matre, maternalia bona à patre non priùs repetant: quàm aliam uxorem duxerit. Vide in Titulo, PUPILLI.

Filio illegitimo matris vagabundæ caput est solvendum.

Casim. Mag. Vislic. 1368. Folio 22. LAurentius conqueritur de Martino: quòd sibi matrem interfecit. Martinus respondit: quia Laurentius non fuit de legitimo patre, sive thoro procreatus, & asserebat eum esse filium vagabundæ mulieris. Nos in tali, & simili casu, caput matris exolvendum, & obtinendum decernimus.

FILIÆ QUÆ HÆREDITANT.

Vladisl. Jagello Craco. & Vartæ 1423 fol. 43. UT viam dubiis præcludamus: interdum contingit, filias post obitum patris, carentes fratribus germanis, in bonis hæreditariis remanere. quas solent patrui, vel amici proximiores, nomine tutorio observare, in hunc finem: quod ipsas, quibuscunque conditionibus, sive pactis, de hæreditatibus excludant: volentes ipsis pecuniam, cùm maritantur, assignare. Eisdem igitur de nostra clementia providere cupientes, Statuimus deinceps. Quòd si mariti earum, taliter pecuniis à patrùis, aut amicis, vel tutoribus receptis, ex pacto de non receptione bonorum ipsas concernentium astrinxerint qualitercunque.: sive per fidejussoriam cautionem, vel alio quocunque modo, tale pactum intervenerit. aut aliquis fuerit astrictus: illud Decernimus irritum fore, & inane. utque præfatæ filiæ redeant, ad earum hæreditarias portiones. non obstantibus pactis, aut cautionibus quibuscunque. sed sponte præfatæ filiæ, bona sua hæreditaria (si ipsis placet) vendendi, ut antea, habeant facultatem, & omnimodam potestatem.

§. Fi-

§. Filiæ Kmethonum impossessionatorum, cum possessionatis maritis manere debent. Vide in Titulo, KMETHO.

§. Reliqua de filiabus, Vide in Titulo, VIRGO.

FISCUS.

§. Nullius Nobilis bona confiscari debent, nisi Jure victi. Vide in Titulo, NOBILIS.

§. Nemo evocare quempiam post Curiam, nisi pro re Fisci, debet. Vide in Titulo, BONA REGALIA. Fol. 31.

§. In redemptione bonorum Fisci, qualiter literæ revidendæ. Vide in Titulo, BONA REGALIA. Fol. 31.

FORA SEU TARGI.

In foro, prohibitiones nè sint.

ITem quoniam in emptionibus, & venditionibus rerum, æqualitas est servanda, Statuimus: ut Civitates nostræ, & omnes aliæ, non faciant prohibitiones in foris, pro utilitate sua, & incommodo aliorum, aliqua signa in foro prohibitionem designantia extendendo: sed unicuique ad forum venienti, liberum sit vendere, & emere rem suam, ad placitum suum. Quod si ipsi cives contrarium fecerint: habeat Capitaneus noster ipsos puniendi, in pœna trium Marcarum, facultatem. *Casim. 2. in Nieszow. & Opoki 1454. Folio 95.*

In villis, fora non exerceantur.

ITem cum Christianis Jura Regni, mercaturas & fora in villis facere, prohibeant: multò minùs hoc Judæis licere censemus. imò sub gravissimis pœnis, nè talia audeant, eis interdicimus, & prohibemus: sub amissione rerum omnium, juxta antiquum Statutum, confiscandarum. *Sigism. 1538 B 1.*

Nè mercata fiant in villis: & pœna secus facientium. Negotiatores etiam viis publicis eant.

PRovidere volentes indemnitati oppidorum, & eorum subditorum, in quorum præjudicium mercata in villis fieri consveverunt, Statuimus & decernimus: Ut Capitanei locorum, mercata in villis, per publicas proclamationes, exerceri prohibeant: & maximè, nè in villis, & cæteris locis, quibus fora ex Privilegio non sunt concessa, ulnîs, & talentô, fiat rerum venditio. Secus facientes, per rerũ venditioni expositarum receptionem, puniantur. exceptis, frumento, pecoribus, pecudibusque. Ipsi etiam Capitanei prohibituri sunt negotiatoribus: quòd non nisi viis consvetis, & publicis stratis, telonia & publica loca non declinando, vadant: sub rerum, quas per obliquas vias vexerint, privatione. *Sigism. 1507 Folio 7.*

Pauperes & baiuli, extra Regnũ, etiam ad Fora & molendina, proficiscantur liberè.

LIceat verò hominibus pauperibus, & in ipsis Regni limitibus constitutis, molere frumenta sua, in molendinis sibi vicinioribus, etiam extra fines Regni nostri sita: possintque liberè ire ad fora civitatum, & oppidorum vicinorum, Regno nostro non subjectorum: ad eaque inferre tantum carnium, & aliarum rerum venalium: quantum humeris, seu lacertis propriis sustinere, & portare possit. *Sigism. Crac 1540.*

Foralia non exigantur.

FOralia etiam, juxta antiquam consvetudinem & Statuta Regni, non exigantur à Nobilitate, & eorum subditis: cùm frumenta, & res suas domesticas, ad victum spectantes vendunt: aut etiam emunt aliquid, pro usu suo domestico. *Sigis. Petricoviæ 1523. Folio 29.*

Revenditores Foralia solvant.

QUicunque ad revendendum aliquid emunt, in civitatibus, vel oppidis: illi Foralia solita, & licita, solvere tenebuntur. A rebus verò mechanicis, quas subditi Nobilium ducunt ad Civitates & oppida, ùt puta rotis, scutellis, cantharis & aliis id genus, Foralia moderata accipiantur: juxta antiquam consvetudinem. *Ibidem.*

§. Reliqua de Foralibus, ex Nobilitate eorumque ſubditis non exigendis, Vide in Titulo TELONIUM.

§. Dominus ſi exactorem ſuum non ſtatuerit coram Judicio: pro eo ſatisfacere teneatur. Vide Titulo TELONIUM.

FORMULÆ INSCRIPTIONUM.

Vide in Titulo INSCRIPTIO.

FLUMEN.

Ad uſum fluviorum, qui bona Regalia diſterminant, vicini admittantur.

Sigiſm. Crac 1507. fol. 4. NE graventur ſubditi noſtri viciniâ bonorum noſtrorum, per Capitaneos, Statuimus: Ut cùm fluvius aliquis, noſtra & eorundem ſubditorum bona diſterminat, quæ ipſius fluminis ripis utrinque adjaceant: liberè admittantur iidem ipſi ſubditi noſtri, ad uſum ejuſdem fluminis: juxta latitudinem bonorum ſuorum adjacentium.

Nè quid in fluminibus publicis navigationem impediat.

Caſim. tertius 1447. fol. 90. INter cæteras Reipubl. curas, ſolicitat mentem noſtram vehementiùs: ut ſingulas è Regno noſtro damnoſas obſervantias, & abuſus evellamus. & quæ incrementum Reipubl. adjiciunt, plantemus. Sanè etſi flumina noſtra Regni noſtri Poloniæ, *Wiſla, Niepr, Styr, Narew, Warta, Dunaiec, Wiſloka, Bug, Buki, Wieprz, Tyſſmienica, & San, Nida, Proſſna,* & quæcunque alia in Regno noſtro conſiſtentia, cum ſuis alveis, Regia noſtra ſunt: nec poſſit illa quiſquam Jure privato vendicare: plures tamen numero, obſtaculis & ſepibus clauſerunt mercatoribus per illa tranſitum: pluris æſtimantes capturam piſcium, quàm bonum publicum, & abundantiam rerum neceſſariarum. unde ſolenni deliberatione præhabita, Decrevimus: flumina prædicta, & eorum alveos, aliunde tranſeuntibus, infra & ſurſum. cū quibuſcunque nominibus rerum venalium, eſſe debere libera. Et propterea omnes homines, cujuſcunque conditionis exiſtant, per præfata flumina facientes aſcenſum vel deſcenſum, cum rebus eorum & mercibus, cujuſcunque generis, vel ſpeciei, vel materiei exiſtant, prohibemus occaſione qualicunq; & ſignanter ruptionis obſtaculorum, ad ſolutionem telonii vel damni cogi: cùm non ſepibus ſed retibus piſcandum ſit. Ubi tamen aliquem obſtaculi delectat utilitas: portas in illo latas faciat: quæ tranſeuntibus liberum præbeant navigium. Si quis autem hujuſmodi cōſtitutionis ſaluberrimæ, temerarius violator extiterit: & aliqua à tranſeuntibus, quocunque colore, vel arte, aut ingenio exigere præſumpſerit: jubemus, ablata ad integrum reſtitui: & tranſgreſſorem, ſine quavis dilatione, in primo termino conventum, pœnâ quæ dicitur Polonicè *Siedmnadzieſta*, per Capitaneum loci volumus multari. Jura autem hæc præmiſſa, & obſtacula noſtra Regia, in quibuscunque locis conſiſtant, volumus reſervare in hanc conſtitutionem, à noſtris obſtaculis inchoari Regalibus. ut nulla ſit gravis juſſio: quæ conſtringit & Principem.

Simile ſtatutum.

Joan. Alb. Petric. 1496 Folio 97. APprobantes Conſtitutionem paternam, ſuper navigatione fluviorum ſancitam, Decrevimus: ejus Statutum præſenti noſtro, ſuper fluitationibus, innovandū: ſic videlicet, Quòd etſi flumina Regni noſtri, videlicet *Wiſla, Niepr, Styr, Narew, Warta, Dunaiec, Wiſloka, Bug, Wieprz, Tyſſmienica, San, Drwańcza, Buda, Nida, Proſnia, Noteſſ,* & alia in Regno noſtro exiſtentia, cum alveis eorum, noſtra fuerint: non poſſitque quiſpiam illa Jure privato vendicare: tamen cùm (ut à Nunciis terrarum accepimus) per nonnullos, multò pluris æſtimantes capturam piſcium, quàm uſum publicum, & abundantiā rerum neceſſariarum, ſubditos noſtros (quorum bona, ſupra ripas fluviorum ſituantur prædictorum) adeo fuerint clauſa obſtaculis multis, & ſepibus, ut mercatores navigantes, illa fluitare non poſſent. Idcirco

co ad tollendum errorem & impedimenta, circa fluitationes fluviorum prædictorū liberas, committi solitum atque solita, supplicibus subditorum omnium petitis satisfacientes, Statuto præsenti Decrevimus, & Decernimus: fluitationes & navigationes, in fluviis præscriptis, & in cæteris aliis Regni nostri, alveisque eorum, sursum & infra, cum rebus quibuscunque venalibus, cujuscunque generis, speciei, differentiæ, & materiei fuerint, quomodocunq; nominatis vel nominandis, navigantibus navigaturisque, ipsa quoque flumina & alveos debere esse libera: atque liberos omnes & singulos homines, cujuscunque conditionis existentes, iisdem fluminibus ascensum aut descensum facientes, cum rebus eorum universis prædictis: Prohibentes præsenti Decreto nostro, occasione quavis, & præsertim ruptionis obstaculorum, ad solutiones aut teloniorum aut damni, cogendos. præsertim cùm non sepibus, sed retibus piscandum sit: ùt tenet usus. Ubi autem quempiam habendi obstaculi delectat utilitas: in & de illo, latiora ostia solito constituat: per quæ pateat tutius & liberius navigium, navigare volentibus. Cujus nostræ Constitutionis, si quispiam temerarius violator fuerit: aut de navigantibus solutiones aliquas, colore, arte, aut ingenio quocunque exegerit: eas jubemus, & decernimus, integrè restitui: transgressoremque, qualibet excusatione & dilatione cessante, coram loci Capitaneo conventum, pœnâ *Siedmnadziesta*, per eum ipsum Capitaneum puniri. Quā Constitutionem etiam in nostra obstacula volumus extendi, & ab illis primùm executionem ejus inchoari. ùt exinde validior videatur esse jussio, quæ constringat & Principem.

Ex Fluviis obstacula tollantur.

ET quia frustra esset Jura condere, quæ non essent executioni demandata, idcirco Promittimus, Statutum præsens nostrum exnunc promovere, ad effectū celeriùs consequendum: & efficere authoritate nostra, ùt fluvii purgentur: & illis regnicolæ nostri liberè fluitabunt. *Alber. Petr. 1496. fol. 98*

Fluvii sint liberi.

ITem licèt antiquis Statutis constitutum est: ùt fluvii, *Wisla*, *Warta*, & alii, debeant esse liberi, & navigabiles: contumacia tamen quorundam subditorum nostrorum factum est: quod hactenus, propter sepes, quæ obstacula vocant, & molendina in ipsis fluminibus facta, sunt impervii & liberæ navigationi minimè patentes. Ideo Statuimus: ùt prædicta flumina, sub pœna sexaginta Marcarum purgentur, & in eis ostia fiant: per quæ naves onustæ, & trabes contextæ, sive strues, quæ vulgò *Traffiy* vocantur, liberè devehi possint. quod sub eadem 60. Marcarū pœna, hinc ad medium Quadragesimæ fieri debet. Quòd si secus quis facere auderet, tunc ad nostrum Judicium Citatus, in primo termino, tanquam peremptorio, condemnari debet, in prædicta 60. Marcarum pœna. Cui etiam pœnæ, nova obstacula in iisdem fluminibus facientes, volumus subjacere. *Sigism. Petric. 1511. Folio 16.*

Libera navigatio per Capitaneos defendenda.

POstulantibus terrarum Nunciis, ut libera sit navigatio fluviorum, in Statutis dudum descriptorum, respondendum ex unanimi consensu Consiliariorum nostrorum duximus: respondemus, Decernimusque præsentibus: ut fluviorum, in Statutis dudum super hac re confectis expressorum, & aliorum navigabilium, obstacula, aggeres, & alia quævis impedimenta, cuilibet sursum deorsumve naviganti, pervia reddantur: & ut contra secus facientes, per locorum Capitaneos, executio Statutorum, & pœnæ in illis descriptæ extendantur. *Sigism. Crac 1532. A 3.*

§. SIMILIS. Flumina omnia, (sicut est in Statutis descriptum) ad demittenda frumenta, & omnia labore facta, ac merces, libera esse debent. *Sigis. Aug. Petrio. 155.*

Flumina ab obstaculis libera sint.

QUod hactenus prohiberi id non potest, ut flumina ab obstaculis libera sint renovando antiquiora Statuta, Statuimus: ut singuli, quicunque habent obstacula *Sigism. Aug. Petr. 1557.*

la in suis bonis, ad festa Pentecostes proximè ventura dejiciant. excepto obstaculo, in fluvio San, circa Præmisliam: propter sal nostrum. Qui verò id non fecerit: supra pœnas in Statuto descriptas, quas in robore conservamus, centū Marcis puniri debet: quibus solutis, utique obstaculum dejicere tenetur: sub eadem pœna, totiens quotiens. Et quilibet, pro eadē pœna, ad Officiū Castrense citari potest: atq; ibidem eandem peremptoriè solvere debet. cùm sit ejus rei facilis probatio: utpote quæ oculis conspici potest.

Primùm autem omnium Succamerarius, in negotio limitationis, naturalem limitem spectet: nempè rivulum, aut fluvium interfluentem, seu alveum novum & antiquum, aliàs Rzeczysko, hæreditates limitantem.

Casim. Mag. Vislic. 1368. Folio 8. Crebra altercatione inter nostros subditos, super limitibus, in hæreditatibus ipsorum distingvendis, graves suscitantur quæstiones. ex quibus augentur expensæ, & labori nimio interdum supponuntur discordantes. Et quia fluvii, & fluviorum alvei, ùt plurimum inter hæreditates, possessiones, & villas, fluunt & habentur: unde si quæ villæ, aut hæreditates invicem conveniunt, aliquo fluvio, vel rivo mediante: si inter easdem hæreditates, non sunt limites de Jure facti: tunc illa quælibet hæreditas, suam teneat ripam illius fluminis, seu rivi, ad illam hæreditatem protensam: & idem fluvius, seu rivus, pro limite semper sit habendus. Qui fluvius, seu rivus, si etiam omisso primævo alveo, per alia loca suum divertit meatum, seu defluxum, sinè ministerio hominis: sed propria virtute naturali: nihilominus ejusdem fluvii primævus alveus, ubi ante decursus aquæ fuit, verus limes hæreditatum illarum erit. In quo antiquo fluvio, seu rivo aliàs antiqui fluvii alveo, homines utranque villam seu hæreditatem illam inhabitantes, licitè suas facient piscaturas. prout faciebant tunc: cùm aqua suum primævum seu antiquum cursum, in eodem antiquo alveo habuit. Sed si fluvius, seu rivus hujusmodi, per hominis industriam aversus esset, ab antiquo cursu, & alveo: ut in alium novum influeret alveum: tunc ille novus alveus hæreditates limitabit. Dabit quoq; sic, ùt antiquus ille alveus dare consvevit, unam ripam uni hæreditati: alteram alteri, quam alluit. Quo casu, dum per hominis industriam fit fluminis aversio, una hæreditatum ipsarum, illa videlicet, in qua remanet antiqvus alveus, omnem & integram habeat proprietatem, in alveo & ripis antiqui fluvii, seu rivi.

FRATRES.

Frater, fratris minorennis bona nè alienet. debita verò fratris ex commuui solvat.

Casim. Jagellon. Petrico. 1447. fol. 89. In primis siquidem attendentes: quòd plures filii primogeniti, vel seniores, parentibus defunctis, licenter & sinè aliquo metu vel respectu, substantiam paternam sumptu prodigo effundunt: & quæ in splendorem, & augmentum domûs illorum, parentum virtutibus, obsequiis, vel meritis collecta fuêre, mutuo in incōtinentia diminuunt: taliterque fratres, in puerili ætate positi, bonis paternis, quorum eis æqua portio debetur, fraudantur. Quocirca perpetuò Statuimus & decernimus edictô, & inviolabili prohibemus decreto: Nè filius senior, aut primogenitus, possit & valeat bona fratrū suorū, sub quocunq; colore, arte, vel ingenio, ultra portionem eū tangentem, indebitare, vendere, obligare vel alienare, dare, distrahere. nisi fortè debitorum onus, per parentes contractum, illud exigeret & exposceret. Sed nec pro solutione hujusmodi debitorum, licebit sibi aliquid vendere, obligare, aut distrahere: nisi ad id seniorum domûs suæ accesserit consilium, consensus, & voluntas: & pecunia, ex venditione proveniens, summam debitorum non excedat. Ubi verò parva, aut nulla parentum extiterint debita: tenebitur frater senior, deductis suis congruis oneribus, impensis, & expensis, censum & proventus, ex bonis provenientibus, fideliter ad solvendum hujusmodi parva debita convertere:

tere: & omnia residua conservare, inter cæteros fratres æqualiter partienda. Si quid autem in contrarium huic decreto nostro factum fuerit: totum id irritum decernimus, & inane. Sic enim æquitatis libra servabitur: si auxilium largimur imparibus: & metum legum, pro parvulis, insolentibus imponemus.

Frater divisus nominatim, indivisus verò generaliter, citari debent.

QUamvis negotia mortua & finita, tanquam & quasi contra naturam, suscitare difficile est, & retractare: reperiuntur tamen nonnulli, qui coloribus exquisitis, mortua & finita negotia moliuntur & conanturrefricare: in hoc videlicet, quòd licèt aliqui fratres seu sorores, cum fratre sint in bonis paternis abinvicem separati, & divisi: tamen si contingat, quòd aliquis fratrum eorundem, in quæstione hæreditaria, recipiat contra se sententiam definitivam: postmodum alter ipsorum accedens ad præsentiam Judicis, allegat se contemptum: & ad eandem quæstionem, tanquam illum, cujus intererat, non vocatum: postulans, ex hoc debere eandem sententiam retractari. & sic hujusmodi sententia, per talem petitionem consvevit retractari. Unde Nos volentes, quòd in hujusmodi litibus certus finis habeatur, Statuimus: Quòd ubi fratres, vel sorores, fuerint abinvicem in bonis paternis divisi & separati: si contingat unum ipsorum, in hæreditaria quæstione, contra se definitivam sententiam reportare: alteri ipsorum postmodum sit penitus interdicta potestas infirmandi, seu redarguendi sententiam eandem: Sed pro parte hæreditaria duntaxat, ipsum contingente, movendi quæstionem plenam habeat facultatem. Si verò hujusmodi fratres, vel sorores, cum fratre non fuerint in bonis paternis abinvicem separati, & divisi: si ad annos legitimos ætatis pervenerunt, & habentes plenam discretionem: Volumus, ut in hæreditate, pro qua quæstio agitatur, vel ventilari speratur, per ministerialem (ùt in alia Constitutione docetur) terminus citationis, juxta edictum publicè apponatur, citando: Ut si quis sit, qui habet, vel habere possit aliquod Jus, in dicta hæreditate, vel ad hæreditatem, aut sua quomodolibet intersit, die protunc assignata veniat, & compareat, Jus suum ostensurus. aliàs, si post talem Citationem, eo, cujus intererat non comparente, definitiva sententia super eandem hæreditatem proferatur: Cuilibet postmodum venienti, & volenti eandem sententiam agere & refricare, seu innovare, ut in casu præcedenti sit interdicta potestas, sed ipsam sententiam decernimus habere perpetuum robur.

Casim. Mag. Vislic. 1368 Folio 19.

Si senior frater causâ cadit. & junior eandem renovare vellet.

FAlco pro hæreditate agebat, contra Henricum: Henricus autem, opposita longi temporis Præscriptione: ac ipsam Præscriptionem, ùt debuit, probavit: Judex autem ipsum Henricum absolvit: ab eadem petitione, silentium Falconi imponendo. Posthæc veniens Nicolaus, iunior frater Falconis, refricat & innovat eandem quæstionem. Nos itaque finem litibus imponere cupientes, Declaramus: eundem Nicolaum, fratrem iuniorem prædicti Falconis, non esse audiendum: & sententiam Judicis transire in rem judicatam.

Casim. Mag. 1368. Fol. 20.

Fratricidæ, parricidæ, sororicidæ, non succedunt in bona occisorum: & infames judicantur.

ET licèt lex, tam novi quam Veteris Testamenti, fratricidium, & alia sæva Crimina, graviter puniat & damnet: tamen quidam, velut hostes proprii sangvinis, & honoris, legis pœnam minùs formidantes, fratricidium committunt: sorores etiam, vel proximos occidunt. ut ex eorum morte, bona hæreditaria lucrentur. Volumus itaque, ut unde bona hæreditaria & lucra habere cupiunt, inde damnis afficiantur: aut puniantur, in quo peccaverint. ideo omnes regnicolæ, & Nobiles Regni nostri, fratres aut ipsos consangvineos interimentes, in hæreditaria succe-

Casim. Mag. Folio 22.

cedere possessione non valebunt nec ullum ad eam accessum obtinebunt. quinimò sententiamus ipsos, & ipsorum filios, & privamus omni legitima talium hæreditatum portione: in quibus bonis, seu hæreditatibus, alii consangvinei, licèt remotiores in linea obtinebunt successionem. Quos (in aggravationem culpæ ipsorum, propter immanitatem Criminis) omnes fratricidas, & parricidas, infames pronunciamus: & inhabiles, ad aliquos honores promovendos.

§. Fratres indivisi, fratrem ad Expeditionem bellicam unum mittere possunt. Vide in Titulo BELLUM.

FRATERNITAS.

Licèt Fraternitates abrogantur: officia tamen illarum in Ecclesia maneant.

Sigism. Aug. Petric. 1550. QUia Fraternitates jamdudum à prædecessoribus nostris sublatæ sunt: & Nos easdem, etiam juxta priora Statuta tollimus, & in nihilum convertimus. præter ordinem & obsequia Ecclesiarum.

Fraternitates tolluntur.

Vladisl. Jagello Fol. 47. AD præcludendam viam Fraternitatibus, quas mechanici observant civitatum, Statuimus: quia Palatinus, & Capitaneus, cum aliis Dignitariis terræ illius, singulis annis, in certa die, mensuras tam frumentorum, quàm pannorum, & aliarum rerum terrestrium, quæ ad forum per Kmethones adducuntur, & quæ in Regno inveniuntur, pretiò indicere, & corrigere debeant: juxta consvetudinem diutiùs observatam. ut circa easdem mensuras, & pretia, fraudes non committantur. Et si ampliùs, contra hanc nostram constitutionem, dictæ Fraternitates, in quibuscunque civitatibus inter mechanicos inveniantur, seu reperiantur: tunc illi mechanici, inter quos talis Fraternitas fuerit reperta, pœnam septuaginta Marcarum, aliàs *Siedmdziesiąt*, cameræ nostræ applicandam, noverint se incursuros.

Fraternitates etiam fuerunt permissæ. si modò Palatini, cum Dignitariis, pretia rebus ex æquo constituant.

Sigism. Crac 1532. A 4. DE Communitatibus, quas Fraternitates seu *Cechy* in civitatibus & oppidis vocant, non visum est Nobis cum Senatu, quidquam immutare. Nam & illæ ipsæ communitates, seu Fraternitates, post veterum Statutorum decreta, ubique reperiuntur hucusque toleratæ: & novis, & antiquis literis, & Privilegiis roboratæ: & subditi cujuscunque status Regni nostri, ex eorum ordinationibus, Privilegiis rationabilibus roboratis, nihil incommodi sustinere videntur: ubi per Palatinos, & alios Officiales, seu Dignitarios, illis abuti non permittuntur. Quapropter, cum Senatu universo Statuimus, & decernimus: ut deinceps Palatini, cum Dignitariis, & Officialibus, ad hanc provinciam obeundam sibi adjunctis, provideant, juxta tenorē & decreta Statutorum, de pretio rerum venalium, & salario mechanicorum antea conditorum: nè quispiam contra æquitatem, & dispositionem Statutorum, tam in rebus venalibus, ad communem omnium usum necessariis, quàm in operis, & pretio artificum mechanicorum solvendo, admittatur.

Fraternitates artificum tolluntur.

Sigis: Petric 1538. C 3. FRequentibus universæ Nobilitatis, & eorundem Nunciorum: universorumque subditorum Regni nostri querelis permoti, Statuimus: Universa Contubernia, quæ & Fraternitates artificum appellantur, omniaque inconvenientia in eis, in damnum & injuriam subditorum Regni nostri excogitata, in omnibus civitatibus & oppidis Regni nostri, tollenda & amovenda esse. quemadmodum Nos ea, decretô nostrô, in hoc Conventu sustulimus.

De eisdem Fraternitatibus.

Sigism. 1543 QUandoquidem Fraternitates civitatum, libertatem Nobilium offendunt, Mandamus Palatinis: ut unusquisque in suo Palatinatu custodiat hoc, & diligens sit: nè ipsæ Fraternitates serventur, in detrimentum libertatis terrestris. Et quicunque

que huic edicto adverſarentur: tales, Palatini ad ſe Citare, & pœnâ centum Marcarum, quoties hoc cõmitterent, punire debent. pro quibus, ad Capitaneos pro executione remittant: & Capitaneus tenebitur executionem facere, ſub amiſſione Officii. pro quo debet deferri coram noſtra Majeſtate Regia, per Palatinum. Et Palatinus ſimiliter negligens, conſimiliter etiam puniri debet.

FRUMENTUM.

SVadente commodo ex libertate commerciorum, inter Regna & dominia vicina proveniente, Statuimus: ut tam ſubditi Regni noſtri, extra Regnum educendi, quàm advenæ undecunque venientes, apud noſtros ſubditos, in Regno noſtro emendi, & evehendi omnis grani frumenta, liberam habeant facultatem: prohibitione Capitaneorum, vel officialium civitatum, non obſtante. niſi Regni noſtri urgens, vel evidens utilitas, aliud ſuaſerit. quod arbitrio & moderationi noſtræ, volumus eſſe reſervatum. *Sigiſm. Crac 1532. A 4.*

Nobiles, Bydgoſtiæ frumenta ſua liberè vendant.

TErrigenis Cujavitis conquerentibus nobis: quia per oppidanos Bidgoſtienſes noſtros illibertarentur: qui terrigenæ, dum ex rure frumentum, ex mercatu antea facto, cuipiam transferunt in oppidum, mox alii oppidani, non facto mercatu illud recipiebant: in domoſque ſeu promptuaria ſua deponebant: pro quo tametſi ſolutiones impendebant: tamen quia iſtud facerent in præjudicium priùs ementis, & in illibertationem Nobiliũ: Idcirco Statuimus: Quòd Bidgoſtiæ ſit Nobilibus libera frumentorum venditio, & deductio, ſine aliquo aliorum oppidanorum impedimento. quorum coërcio, Capitaneo pro tempore exiſtenti ſit cõmiſſa: ſintque deſuper literæ Regiæ, quotiens opus erit, pœnã Regalem quatuordecim Marcarum, ex perſona contemnente exigendam, continentes comminatam. *Alexand. in Radom. 1505 Folio 119.*

Gedanenſes Privilegio doceant: quòd Nobiles cogantur illis frumenta ſua vendere.

GRaviter queſti ſunt Nobiles Regni noſtri, de magnis difficultatibus: quibus in frumenti venditione premi ſe, à Gedanenſibus Civibus & ſubditis noſtris, dicebant. qui plerumque in has eos anguſtias adducunt: ut quanti ipſi velint, frumenta diſtrahere cogantur: dum præciſa eſt poteſtas aliis ea, quàm Civibus Gedanenſibus, vendendi. Horum itaque clamoribûs aſſiduîs victi, facturũ Nos polliciti ſumus: ut in his, quæ proximè habituri ſumus Comitiis, Gedanenſibus exhibere Jura ſua & Privilegia mandaremus: quibus nixi, liberam, cui velint frumenta vendendi facultatem, nobilibus Regni noſtri non permittunt. *Sigiſm. Cracoviæ 1539.*

Frumentum mutuatum, intra quatuor annos repetatur.

FRanciſcus Gregorio mutuavit viginti menſuras tritici: quas pluries monitus, non reſtituit: Gregorius autem quæſivit ab ipſo Franciſco: quando ſibi prædictum triticum mutuâſſet: reſpondit, Quatuor annos eſſe elapſos. Nos, ipſi Franciſco impoſuimus ſilentium: propter tanti temporis decurſum, & ſuam taciturnitatẽ. *Caſim. Mag. 1368. Fol. 19.*

FRUGES, SEU SEMEN.

Qui alienas fruges capit, die aut nocte, qua pœna puniri debet.

ITem pro una caſſula cujuſcunque grani, in die recepta, pœnam Judicio ſex Marcarum: & damnum paſſo, quindecim, aliàs *Piątnadzieſta*, recipiens ſolvere tenetur. Si autem tempore nocturno id factum fuerit: tunc furtum eſſe decernimus, & declaramus. *Caſim. Viſl. 1368. fol. 28.*

Si frugum nocturnus fur capiatur, & occidatur.

ET licèt Canonica ſanctio, depopulationes agrorum magnô odiô habeat: tamen temerarios à malo non avocat: niſi addatur torques collo ipſorum, & tempo- *Caſim. Viſl. 1368. fol. 27.*

rali disciplina impiè puniantur. propter quod statuimus: Ut si alicujus Militis, Prælati, civis, aut alterius hominis simplicis familiaris, frumenta Kmethonum, vel quorumcunque, de nocte receperit: licitum sit domino frumenti, aut suis servis, vel amicis, ipsa defensare: equos rapientium, vel alias res, pro se liberè tollere. Et si tunc quempiam occiderint, impunitè volumus ipsum pertransire: dominum verò illum, de cujus dominio tales exiverunt depopulatores, in pœnam *Piątnadziesta*, nobis decernimus incidisse. Et si vulneraverint, vel occiderint frumentorum defensorem: solvant vulnera læso: vel caput pueris, aut amicis, cum pœnis prænotatis.

FUMALIA.

Ex Privilegio Ludovici Cassov. 1374 Fol. 40.

IDeo ob merita fideliaque servitia facta, & voluntates universitatis ipsorum, (quæ Nobis, & nostris pueris utriusque sexûs, facto fideli omagiô, præstiterunt: & in posterum, loco & tempore, fidelia servitia sunt parati, dante Domino, exhibere) eos speciali favore prosequendo: civitates, Castra, possessiones, oppida, & villas, incolas villarum totius Regni Poloniæ inhabitantes, ipsorum Baronum, & Nobilium omnium, absolvimus, liberamus, & eximimus: ab omnibus & singulis collectis, donationibus, sive tributis, tam generalibus quàm specialibus, quocunque nomine censeantur: & ab omnibus servitiis, laboribus, vexationibus, angariis, præangariis, in rebus & personis committendis, purè & simpliciter solutos, & absolutos esse volumus, & exemptos. Sed his tantū volumus esse contenti: quòd duo Grossi usualis monetæ, in dicto Regno currentis, quorum quadraginta octo Marcam faciunt Polonicalem, de quolibet manso vel sorte, locatis vel possessis, singulis annîs, Nobis & nostris successoribus, in festo Beati Martini Confessoris, in signum summi dominii, & recognitionem Coronæ Regni Poloniæ, exolvantur.

§. Idem repetitur in Titulo LIBERTAS.

Communi monetâ vel Pragensi Fumalia solvantur.

Ex Privile: Vladisl. prope Czerwiensko Folio 49.

DEcernimus, & edictô perpetuô Statuimus: ut àmodo, in dictis terris Cracoviensi & Sandomiriensi, non alia nisi currens, & communis in Regno moneta, pro hujusmodi exactionibus nostris exigatur. hoc proviso: quòd si aliqui subditi nostri, in dictis terris, à suis Kmethonibus, pro ipsorum censibus Grossos Pragenses receperint, vel recipere voluerint: illi etiam Kmethones ad solvendum Nobis similes Grossos Pragenses, pro exactionibus nostris, per nostros collectores, arceantur.

Kmethones Fumalia dent, non Sculteti, molendinatores, tabernatores, servitores, & hortulani.

Ex Privile: Vladisl. Jagellonis in Jedlna, 1433 Folio 51.

ABsolvimus insuper & perpetuò liberamus, omnes & singulos omnium nostrorum terrigenarum Kmethones, ab omnibus solutionibus, contributionibus, & exactionibus, vecturis, laboribus, equitaturis, Podwodis dictis, angariis, gravaminibus, frumentorum dationibus, dictis *Sep*, vulgariter: præterquam duos Grossos monetæ usualis Polonicalis, & in Regno Poloniæ communiter decurrentis. Quos quidem duos Grossos, quilibet Kmetho prædictorum terrigenarum, de quolibet laneo possesso solvet: etiam si illum plures personæ possideant: Scultetis eorū, & servitoribus, (quos ab hujusmodi solutione duorum Grossorum volumus esse liberos, & exemptos) necnon molendinatoribus, tabernatoribus, & hortulanis, non habentibus nec colentibus agros, hoc est, mansos, seu laneos integros, vel medios duntaxat, exceptis, atque demptis: singulis annîs, in futurum, in festo sancti Michaëlis Archangeli, usque ad diem sancti Nicolai, solvere sit astrictus. Si autem prædictorum molendinatorum, sive tabernatorum, aut hortulanorum aliquis, integrum laneum agrorum coluerit: tunc ad solutionem duorum Grossorum: si verò medium laneum coluerit agrorum: ad solvendum unum Grossum, similiter monetæ prædictæ, nobis sint astricti. Ad quos quidem duos Grossos monetæ præscriptæ, aliàs Serenissimo Principi domino Ludovico, Ungariæ & Poloniæ Regi, solvere liberè se submiserunt. Si

Si intra præfixum tempus fumalia non solvantur.

QUòd si infra præfixum terminum, Nobis aliqua villa pecuniam hujusmodi solvere neglexerit: extunc Exactor noster, quem pro tollenda eadem exactione duxerimus deputandum, in eadem villa unum bovem, ratione non solutionis, absque spe restitutionis, habebit recipiendi omnimodam facultatem. Si verò infra quatuordecim dies, post ejusdem bovis receptionem, eadem villa, & quævis alia, dictam pecuniam non solverit: extunc Exactor noster duos boves, consimili modo, sine spe restitutionis, recipiat atque tollat. *Ex Privil. Jagellonis in Jedlna Folio 51.*

Cives Fumalia non solvent.

DE civitatibus autem antiquis, & novis, tempore regiminis nostri locatis, sic Statuimus: Quòd ille civis, seu oppidanus, qui civitatem cum uxore, filiis, & familia inhabitat, & agrum solus, vel per suum hortulanum, aut agricolam colit, non tenetur ad prædictam *Poradlne* pensionem. sed si ante oppidum, vel civitatem resideret: solvat præfatam *Poradlne* pensionem: ac si in villa resideret. non obstante, quòd ad Jus & jurisdictionem ejusdem oppidi seu civitatis pertinere, vel cum eis onera sufferre perhibeatur. *Vladisl. Jagell. in Jedlna 1433. Folio 51.*

Rex non expetet à subditis, præterquam duos Grossos.

ITem pollicemur: quod amodo non expetemus aliquas solutiones, aut contributiones Fertonum, aut sex Grossorum à terrigenis, vel eorum hominibus: sed in solutione duorum Grossorum, de quolibet laneo, debemus esse contenti: juxta veterem consvetudinem. *Casimirus in Niessowa 1454. fol. 93*

De integro laneo duo Grossi dentur.

ITem Statuimus: ut moneta in Regno communis currens, videlicet mediorum Grossorum, in exactionibus duorum Grossorum, quæ à nonnullis Regalia, ac *Poradlne*, à nonnullis vero *Podymne* dici consveverunt, recipiatur ubique. quarum licèt quidditas ipsa nominis significet, atque indicet solutionis consvetudinem: tamen cùm intellexissemus, in aliquibus locis introduci quasdam privatas consvetudines, in exactionibus hujusmodi: quæ fortasse in aliquibus locis, de laneo per Fertonem: in aliquibus verò, præsertim in Haliciensi terra, non absque præjudicio & gravamine subditorum nostrorum, de qualibet agri parte tantum, quantum Exactoribus placuit, recipiebantur: & solvebantur: Idcirco, tametsi certis nostrorum prædecessorum Privilegiis, ac eorum & Regni statutis, & consvetudinibus, constitutũ approbatumque fuerit: quod per duos Grossos debeant solvi: tamen Nos specialiter, propter succrescentes eos errores supprimendos, Statuimus: quod exactiones ipsæ duorũ Grossorũ, non confusè, vel de domibꝰ, vel de agri partibus, sed de quolibet agri laneo, seu manso integro, per duos Grossos, moneta nostra Regia in Regno cõmuniter recipi solita, sicque & non aliter solvi debeant: in ævum, in omnibus terris, districtibus, & locis terrarum nostrarum. *Joan. Alber. Petric. 1496 Folio 164.*

Fumalia, nisi expressè inscribantur, sunt Regia.

UBi specialis mentio in Privilegiis, vel in Inscriptionibus, duorum Grossorum facta non est: Juri Regio reservata esse cognoscuntur. *Sigis. Craco. 1510. Fol 15.*

Monasteriorum villæ, ut Nobilium, Fumalia solvant.

ITem gravaminibus quorundam Monasteriorum providere cupientes, Statuimus: ut exactionem duorum Grossorum ita solvant villæ, & possessiones ipsorum: sicuti villæ Nobilium eam solvere consveverunt. *Sigis. Petr. 1511. Fol. 19.*

Palatini, & aliqui Castellani, liberi sint à Fumalibus.

LIcèt universi Dignitarii terrarum, & præsertim in Mazovia, suppliciter supplicaverint: ut liberi sint, à solutione exactionis nostræ duorum Grossorum: Nos *Sigism. Crac 1507. Fol. 6.*

tamen libertatem ipsam dictæ exactionis non solvendæ, Palatinis duntaxat, & Castellanis, locò Palatinorum Castellanatus obtinentibus, damus concedimusque. volumus tamen, quòd in singulis terris & Capitaneatibus, locorum Capitanei, census & proventus quoslibet, tempore prædecessorum nostrorum, & præsertim in terris nostris Mazoviæ Ducum tempore, per Dignitarios percipi solitos, eisdem Dignitariis terrestribus exolvant.

FURES.

Qui in Curia aliquid furatus fuerit.

Casim. Mag. Folio 39. INsuper Statuimus: Si in curia nostra minutas quascunque res subtraxerit: auris periculo & privationi, sit subjectus.

Qui ex templis & Cænobiis capiendi.

Sigism. 1543 JUs commune non permittit, defendi ab Ecclesiis seu templis, nocturnos segetum, & fundorum, seu agrorum damnidatores: liberarumque viarum obsessores, seu prædones: item fures, publicè proclamatos: vel ter in Regestris conscriptos: incendiarios: & libertatis Ecclesiasticæ violatores. Tales enim debent extẽplis capi, neque defendi.

Fur, latro, incendiarius, homicida, raptor virginum, villarum depopulator, & prædo, ubique detineatur.

Vladisl. Jagell. in Jedlna 1433 Folio 52. QUi in furto, vel in publico maleficio, utpote incendio, homicidio voluntario raptu virginum & mulierum, villarum depopulationibus & spoliis, deprehenderentur: similiter qui de se nollent debitam facere cautionem, vel dare, juxta quantitatem excessûs, vel delicti: isti detineantur.

In Curiis Nobilium nihil furandum.

Casim. Visl. 1368. SI verò quis, in curia Militis alicujus, minutas quascunque res subtraxerit: auris periculo & privationi, sit astrictus.

Fur licèt fugiat, reus manet.

Casim. Visl. 1368. Fol. 9. FUres tametsi captivitatem effugerint: attamen debitum furti, qui in eo fuerint condemnati, semper solvere tenebuntur.

Fur utrum sit per vicinos insequendus, an non?

Casim. Mag. 1368. fol. 20. NAgoth deposuit querelam, contra suos vicinos: Quòd cùm equus tempore nocturno fuisset sibi subtractus, idem Nagoth cum instantia requisivit, & petivit suos vicinos villanos: ut per vestigia eundem furem sequi velint, sibique esse auxilio: quò à fure equum suum habere posset: villani verò furem insequi recusârunt: & ità Nagoth prædictum furem cum equo amisit. Nos itaque in tali casu declaramus, villanos ad solvendum equum prædicto Nagoth condemnandos.

Furti vir bonæ famæ notatus, quomodo expurgetur.

Casim. Mag. Visl. 1368. Folio 24. UT viri famosi & justè viventes, aliqua speciali prærogativa apud Nos, inter cæteros nostros fide dignos consolentur: Statuimus, de Nostra, *Baronumque* nostrorum voluntate: Ut si quis Miles, vel alius vir Nobilis, cui aliqua quæstio de eo priùs in Judicio mota non fuit, de furti vel latrocinii crimine accusetur: fas sibi sit, propter bonam præsumptionem apud vicinos de ipso habitam, proprii Juramenti præstatione, à tali accusatione se expurgare.

Qui fures servat, & cum eis acquisita partitur, infamis.

Idem Rex. Folio 26. STatuimus etiam: illum, qui occultè insidiando inhabitatoribus Regni nostri, fures, & profugos, aut prodigos servat, eis hospitium præbet, aut partitur cum eis rapta, & malè conquisita, tales infames esse: imparesque viris probis & bonis reputari.

Fur-

Furti vel spolii ter convictus, infamis. sed non infamis, in uno teste deficiens.

STatuendo declaramus: quòd si quis tribus vicibus, de furto vel spolio, in Judicio convictus extiterit: etiam si rem furtiuam seu ablatam restituerit: is infamis remaneat perpetuò: nec eidem portæ pateant Dignitatum: nullaque donaria in vestibus, aut aliis rebus, penitus consequatur. Quòd si accusato de furto, sed non convicto, adhibito certo numero testiū, fuerit indicta purgatio: & is si in unius testis testimonio defecerit: propter hoc infamis nullo modo habeatur: sed passo damnum satisfacere teneatur. *Casim. Visl. 1368. fol. 34.*

Nobilis fur capiatur.

NUllus terrigena possessionatus, pro aliquo excessu, nisi Jure convictus, capiendus est. illo tamen homine, qui in furto, vel publico maleficio deprehenderetur, excepto. *Ex Privile. Jagell. 1433 Folio 51.*

Furti accusatus, si contumaciter non paret, qua pœna puniendus.

OMnium de furto, vel spolio culpatorum, & contumaciter in primo, secundo, tertio, & quarto termino comparere nolentium, bona thesauro nostro confiscamus Regio: Mandantes omnibus Capitaneis, ut de illis se Nostro nomine intromittant: & illorum realem apprehendant possessionem. *Casim. Jagellon. fol. 90*

Quomodo fures, ac prædones expurgentur.

LIcèt cuncta jurè detestemur scelera: & omne quod iniquum est, Regius horreat auditus: sed ea maximè, quæ spoliatorum & furum aguntur in Republ. dolo, arte, vel violentia, incommoda Nostram contra se incitare rigidiorem, hactenus quo multiplicata est eorum nequitia, censuram. & propterea firmamus edicto: Ut quilibet, cujuscunque conditionis existat, notatus, culpatus, infamatus, de furto, vel spolio, teneatur suam innocentiam æquali ordine, vel gravitate, & testium numero, ac si nobilitatem suam probaturus esset, clarificare, purgare, & demonstrare. aliàs, volumus illum tanquam furem puniendum. Illi autem volumus tantummodo prodesse purgationis beneficium: qui semel, aut bis, & ad maximum ter, de furti aut spolii fuerit notatus vel culpatus scelere: eum autem, qui quarta vice culpatus fuerit, relinquimus legibus plectendum. Purgationem autem hujusmodi facturus, sinè turba aut tumultu, sed cum purgatoribus suis duntaxat veniat. Si qui verò ultra compurgatores suos venire præsumpserit: omnes decernimus honore privatos. *Casim. Jagellon. fol. 89*

§. De fure frugum, Vide in titulo FRUGES. Folio 119.

FURTUM.

Si quis, clam vel vi furto ablata, reddit.

ÆGidius proposuit cū querela: quòd cùm in via dormivisset, Falco superveniens taliter dormienti gladiū recepit: & perā, in qua fuerant tres Scoti Grossorum. & quamvis gladium & peram sibi restituisset: tamen tres Scotos non restituit, ipsos pro se usurpando. Falco verò Reus quamvis de gladio & pera confitetur: & se eadem restituisse fatetur: tamen prædictos tres Scotos se habere negat. Unde nos attendentes, quòd nullus debet res alienas attrectare, domino rerum invito, Ægidium in tali casu Actorem, decernimus ad Juramentum fore admittendū. *Casim. Mag. Vislic. 1368. Folio 24.*

Pro furto, in una Parochia intra annum agas.

SI aliqui fuerint ejusdem Parochiæ, seu districtûs: & de furto quarumlibet rerum, unus alium ad Judicium voluerit evocare, Statuimus, quòd infra annum tan- *Casim. Mag. Visl. 1368, Folio 16.*

rum modo, ad hoc faciendum liberam habeat facultatem. Si vero secus facere voluerit: annoque elapso eandem moveret quæstionem: tunc accusatus rationabiliter per idoneos testes teneatur, & potest se comprobare, in facto esse innocentē.

Si in remotiore Parochia: intra triennium.

Casim. Mag. 1368. fol. 31. CUm furta & latrocinia, propter Criminis immanitatem & inflictionem, seu formidinem pœnæ, pro delicto commisso opponente, per maleficos interdum occultantur: itaque notitia criminis, brevì non potest propalari, & manifestari: & sic furta quandoque remanent impunita. & cùm contra tales actio proponitur, aut opponitur: tunc per exceptionem præscriptionis annualis, volunt & nituntur se tueri. In detestationem itaque criminis, & maleficiorum, Decernimus: ut si quis de furto, aut latrocinio, in Judicio accusetur: si accusatus cum accusante sunt simul in una villa, vel in una Parochia, audientes simul divina: tunc objectio & exceptio annualis præscriptionis procedat, & habeant locum, contra agentem de furto. Si autem Actor & Reus sunt abinvicem distantes: nec taliter, ùt præmissum est, vicinitate conjuncti: non alia præscriptio, vel exceptio, agentem de furto repellit, nisi tantùm triennalis, ut imputent etiam suæ pigritiæ omnes desides & lenti: quin in sui damni recuperatione, minimè curaverint vigilare.

Nobiles subditos suos, pro furto ex Moldavia culpatos, coram Capitaneo statuere debent.

Sigism. Aug. 1557. VEterem consvetudinem servando, Statuimus: ut Nobiles terræ Podoliæ subditos suos, qui pro furto ex Moldavia culpati fuerint, coram Capitaneo Camenecensi statuere teneantur. De aliis vero rebus, quæ in Regno committuntur, singuli Nobiles ex subditis suis justitiam administrare teneantur.

§. De furto piscium, Vide in Titulo PISCES. Folio 214.

§. De furto fœni, vide in Titulo FOENUM. Folio 111.

§. Furti, in via publica commissi, expurgatio qualis sit: Vide in Titulo VIS.

§. Furta committentes, & è Regno fugientes, si postea in gratiam Regiam restituti fuerint: nihilominus infames erunt: & accusati, pro damnis satisfacere tenebuntur. Vide in Titulo PROFUGI. Folio 247.

GOLOTA ET INQUILINI.

Sigism. Petri. 1532. A 3. N petitione, de Golotis & Inquilinis vagabundis facta, constituimus: & Decernimus: ut Statuta, super his jamdudum condita, per Capitaneos locorum diligenter exequantur. ad quos etiam, admonitionis causâ literas dari faciemus.

Dominus pro servo Golota satisfaciat.

Casim. Visl. 1368. Fol. 28. ITem si famulus alicujus, dictus *Golota*, aut aliàs *Obtomek*, vicino domini sui, aut alieni, alii damnum intulerit: aut injuriatus fuerit: dominus ipsius, pro ipso satisfacere teneatur.

§. Reliqua de Golotis, Vide in Titulo IMPOSSESSIONATI.

GLADIUS DISTRICTUS.

Gladium stringens in præsentia Militis.

Casim. Mag. Folio 39. UBi vero coram Milite, quis gladium vel cultellum extraxerit, neminem tamen vulnerando: sit in gratia Militis. Si autem vulnus intulerit: Decernimus, ut manus sua perforari poterit, & debeat.

Qui in Conventu gladium stringat, aliquem vulneret, vel occidat.

Sigism. Bidgostiæ 1520. Folio 26. STatuto hoc præsenti etiam sancimus: quod quicunque in Conventibus rixas facientes gladios evaginaverint, pœnâ Marcarum viginti Polonicalium puniantur. Si vero aliquem vulneraverint: extunc pœnâ Statuti, antea promulgati, puniantur.

sed

sed si aliquem occiderint: pœnâ capitis puniantur. Et contra tales, Capitanei locorum inquisitionem, & executionem facere debent: sub pœna centum Marcarum Polonicalium. Hi verò, qui crimine patrato aufugerint, ex Regno sunt banniendi: & infames pronunciandi. prout & infames eos declaramus.

§. Qui gladium præsente Judicio stringit, qua pœna plectendus. Vide in titulo JUDICIUM.

De eo, qui coram Regia Majestate, Archiepiscopo, & Capitaneo, gladiū extraxerit.

INsuper Statuimus: si quispiam coram Nobis gladium, vel cultellum extraxerit, & aliquem vulneraverit: sine gratia puniatur. si verò extraxerit, & non vulneraverit: in gratia nostra consistat. Et idem, si coram Capitaneo nostro hoc factū fuerit, decernimus observandum. Si verò coram domino Archiepiscopo, gladium vel cultellum extraxerit: sive vulneraverit, sive non: pœnâ *Siedmnadziesta* puniatur, eidem domino Archiepiscopo applicanda. *Casim. Mag. Folio 39.*

GVERRA.

NOnnullorum improba temeritas & audacia, suas passiones & injurias ulcisci volentium, Guerras execrabiles sæpenumero Regno nostro excitant: & damna procurant immensa. propter quod Prohibemus præsenti edicto: nè aliquis, cujuscunque status aut conditionis existat, quacunque lacessitus offensa, aut injuria, vel damno, audeat sinè nostro consensu belligerare: aut Guerras personis extraneis, aut intraneis movere. Si quis autem contrarium facere præsumpserit: ad damnorum omnium, quæ Nos, aut nostri subditi propterea contraherent, eum decernimus convictum cogi debere solutionem. Si autem plenaria solutio, aut partialis damnorum, propter ejus inchoationem Guerræ, Regno aut personis irrogatorum, non sufficeret: multandum decernimus in corpore. *Casimi. Jagell. 1447. Folio 91.*

Subditi quietè vivant.

EXpedit Reipubl. ut subditi quietè vivant. quod fiet: si nulli noceant, & in virtutibus coalescant. &c. §. Vide in Titulo BELLUM. Fol. 15.

HÆRETICUS.

Vladislaus Jagello, contra hæreticos, & fautores eorum, in Wieluń constituit.

VLadislaus, DEI gratiâ Rex Poloniæ, necnon terrarum Cracoviæ, &c. Princeps supremus Litvaniæ, Pomeraniæ, Russiæque dominus & hæres, Significamus tenore præsentium, quibus expedit universis, præsentibus & futuris, harum notitiam habituris: Quòd cùm sub dissimulatione præterire non debemus, imò arcemur divinæ legis perpetuis institutis, pestiferos hæreticorum errores, (quos in Dei contemptum, & in Christianæ religionis detrimentum, & enervationem, politiæque jacturam, iniqua perversorum corda conflaverunt) etiam quæcunque oporteret nos subire pericula, à finibus nostris propulsare: & in gladio dejicere, ut qui censura Ecclesiæ non terrentur, humana severitate multentur: maturo consilio Prælatorum, Principum, & Baronum nostrorum habito, & consensu, & etiam de certa ipsorum & Nostra scientia, præsentibus Decernimus: & pro firmo, constanti, & pro irrefragabili edicto, teneri præcipimus: Ut quicunque in Regno Poloniæ nostro, & terris nobis subjectis, hæreticus, aut hæresi infectus, vel suspectus de eadem, fautor eorum vel director repertus fuerit, per nostros Capitaneos, Consules civitatum, & alios Officiales, ac quoslibet subditos nostros, sive in Officiis, sive extra viventes, velut Regiæ Majestatis offensor capiatur: & juxta exigentiam excessûs sui puniatur. Et quicunque venerint de Bohemia, & intrant Regnum nostrum: ordinariorū suorum examini, aut magistrorum hæreticæ pravitatis, ad hoc à sede Apostolica deputatorum, vel deputandorum, subdentur comprehensi. Si quis autem inco- *Fol. 75.*

larum Regni nostri, cujuscunque statûs, dignitatis, gradûs, aut conditionis fuerit, hinc ad festum Ascensionis Domini proximum, redire de Bohemia neglexerit, noluerit, vel contempserit: pro convicto hæretico censeatur: & pœnis subjaceat, quæ hæreticis infligi consveverunt: nec amplius ad Regnum nostrum revertatur moraturus. Et nihilominus omnia bona ipsorum, mobilia & immobilia, in quibuscunque rebus consistentia, publicentur, thesauro nostro confiscanda: prolesque eorum tam masculina quàm fœminina, omni careat successione perpetuò, & honore: nec unquam ad aliquas assumatur dignitates, vel honores: sed cum patribus & progenitoribus suis, semper maneant infames: nec de cætero gaudeat aliquo Privilegio Nobilitatis, vel decore. Inhibemus etiam, sub eisdem pœnis, omnibus mercatoribus, & aliis hominibus, cujuscunque conditionis fuerint: ut amodo, & in posterû, nullas res venales, præsertim plumbum, arma, esculenta, & poculenta, ad Bohemiam ducere præsumant, vel portare. Quocirca vobis omnibus, & singulis, Capitaneis, Burgrabiis, Procuratoribus, Magistris, Civium Consulibus, & aliis Regni nostri Officialibus, & subditis quibuslibet, ad quos præsentes pervenerint, Mandamus: quatenus præsens edictum nostrum custodire fideliter, & firmiter, debeatis; ut ubilibet in Civitatibus, villis, & aliis quibuslibet locis publicis, & privatis, & specialiter ubi tractabuntur Judicia, & ubicunque contigerit aliquã multitudinem hominum confluere, palàm vocibus Præconum faciatis proclamare: ut nullus valeat prætendere ignorantiam præmissorum: Harum quibus Sigillum nostrum appensum est testimonio literarum. Datum in Wieluń, die dominica: Judica me Deus; Anno Domini 1424.

Confœderatio Principum, tam Spiritualium quàm Secularium, contra hæreticos, eorumque fautores.

Fol. 76. NOs Principes, Spirituales & Seculares, *Barones*, & Comites, Proceres, Milites, Nobiles, Civitates, totaque communitas Regni *Poloniæ*, singulariter singuli, & universaliter universi, eodem animo, eadem voluntate, scientia, assensu, & ratihabitione, omnes unanimiter, Significamus tenore præsentium, quibus expedit universis, præsentibus & futuris, notitiam præsentium habituris: Quomodo consideratis nonnullis disordinationibus, quæ in ipso Regno suboriri inceperant, visis literis prædecessorum nostrorum, Polnaniæ, Petricoviæ, & in Jedlna factis, circa easdem literas, & earum articulos (sub quacunque forma verborum extant confecti) remanere volumus usquequaque, & spondemus: & præcipuè circa hunc articulum: Quòd quicunque existens indigena Regni Poloniæ, habens in ipso Regno *Poloniæ* bona, vellet aliquas inobedientias contra Jus Terrestre commune, aut etiam Guerras, Nobis & eidem Regno *Poloniæ* damnosas, alicui movere: sine licentia Domini nostri Regis gratiosissimi, & Consilii sui: & in Jure Terrestri cõmuni nollet contentari: aut etiam hæreticales errores facere, vel promovere vellet: contra talem, sive tales, cujuscunque statûs, gradûs, conditionis, & præeminentiæ fuerint, sive Spirituales, sive Seculares, & in eorum destructionem consurgere volumus: & promittimus, sub fide & honore nostris: absque dolo, & fraude: nec ipsis auxilio, consilio, vel favore patrocinari volumus, sub fide & honore nostris: etiam si sangvine, affinitate, & quacunque propinquitate forent nobis, aut alicui nostrûm conjuncti: nec pro eis loqui volumus aliquod verbum: sed eos, & eorum quemlibet talem, punire volumus, & promittimus: Jura tamen nostra Ducalia, & Terrestria, in nullo per hoc violando, nec ab eisdem recedendo: Harum, quibus Sigilla nostra, cum subscriptione nominatim nominum nostrorum, in pendulis sigillorum sunt appensa, testimonio literarum. Scriptum & datum, in Nova Civitate Korczyn, Feriâ sextâ, ipso die sancti Marci Apostoli, & Evangelistæ, generali tunc *Parlamento* celebrato: Anno Domini 1438.

Libe-

Liberum sit unicuique ex Regno, ad bonas literas perdiscendas, proficisci: modò ne novas doctrinas ferat.

IN eo, cum Consiliariis nostris, & Nunciis Terrestribus convenit Nobis: ut liberum sit unicuique nostrorum subditorum, de Regno nostro exire, ad quamcunque regionem vellet: videndi, serviendi, & se in bonis moribus, ac honestis disciplinis exercendi causâ: & propter literas, ab Ecclesia admissas. alioquin, si quis rediens ab aliena provincia, qualescunque novas doctrinas, aut libros propagare, subministrare, & uti illis vellet: iis, juxta antiqua Jura & Privilegia Regni, debet se justificare. *Sigism. Cracoviæ 1543.*

Quæ ad Spiritualium Judicium pertinent.

IN primis ad Spirituale Judicium pertinet, Judicare differentias religionis sanctæ Christianæ: hæreses videlicet, schismata, blasphemias contra Deum, & apostasias: pro Decimis, septem Sacramentis Ecclesiæ, Beneficiis, Sacrilegiis, & Simonia. *Sigism. Crac 1543.*

HOMICIDIUM.

Unus de homicidio accusetur: complices verò expurgent se de objectis.

ITem si plures, puta duo, vel tres, aut quatuor, de homicidio accusentur: licèt antiquitus, per Juramentum accusatoris, omnes pœnâ homicidii puniebantur: Nos tamen hujusmodi Juramentum restringentes, Statuimus: quod unus tantummodo, per Juramentum Actoris, de homicidio condemnatur, & puniatur: Consortes verò ejusdem accusati, per probos & idoneos testes, de homicidio & vulneribus, se teneantur expurgare. aliàs, in expurgatione deficientes, puniantur. *Casim. Mag. Vislic. 1368. Folio 21.*

Castellanorum Judices, olim pro capite judicabant.

STatuimus declarantes: quòd pro quolibet capite Castellanorum Judices, quilibet in sua Castellania, judicandi & cognoscendi habeant facultatem. *Casim. Visl. Fol. 11.*

Qui incerto authore occiduntur, eorum consangvinei reum quærant.

ITem quacunque morte casuali, vel inopinata, contigerit aliquem de hac migrare luce: puta, de arbore cadendo, vel in aqua mergendo, aut quovis modo: Statuimus, quòd pro tali homine, sic decedente, penitus nulla quæstio moveatur. Item dum ignoratur, quis commisit homicidii immanitatem, Decernimus: quòd Castellania de hoc aliquam non moveat quæstionem: sed consangvinei, & proximiores, culpabilem inquirentes, causam dum poterint, prosequantur: juxta Juris formam. *Casim. Mag. Folio 22.*

Pro Milite olim occiso, tantum 30. Marcæ. & de vulneratis, aut mutilatis.

QUamvis occidens hominem, secundùm Dei & legum sanctiones, esset capitali pœnâ plectendus: Nos tamen rigorem illũ temperantes, Statuimus: quòd occidens Militem, triginta Marcas parentibus, pueris, vel amicis: mutilans autem in pede, manu, vel naso, quindecim Marcas: in pollice verò mutilans, octo Marcas: digitum verò quemlibet alium amputans, tres Marcas Grossorum, ipsi mutilato, vel in digito læso (ùt supra dicitur) solvere teneatur. *Casim. Visl. 1368. fol. 22.*

Postea 60. Marcis caput Militis redimitur.

UT violentorum audacia refrænetur, Statuimus: quòd dum Miles parem sibi Militem occiderit, pro capite 60. Marcas solvere teneatur. *Casim. Mag. Visl. fol. 22.*

Si villanus Militem, Scartabellum, vel Militem ex sculteto creatum, occidebat: quantum solvebat.

PRo capite Militi famoso, aliàs *Slachcie*, sexaginta Marcas: Scartabello, 30. marcas: Militi autem creato de Sculteto, vel de Kmethone, 15. Marcas, à villano occisore Statuimus esse persolvendas. *Casim. Mag. Visl. fol. 22.*

Pro homicidio, postremò duplex pœna irrogatur: & sessio turris decernitur.

Alber. Petr. 1496. fol. 107. ITem de homicidio Nobilium casuali, quod à diversis diversimodè refertur casualiter perpetratum, Statuimus: Quòd homicidæ hujusmodi, pro capite solvant Centum viginti Marcas: & per unum annum & sex septimanas, victi Jure in turrim deputentur: nec turris correctionem ullo modo evadant: etiamsi cum amicis occisi concordiam inierint. Si verò talis homicida, timens turris correctionem, de Regno fugerit: sive possessionatus sive non: infamis ipso facto perpetuò pronuncietur per Ministeriales, proclamationibus mediantibus publicandus.

Pro homicidio, in sui defensione commisso, præsertim in via.

Alber. Petr. 1496. fol. 107. VErùm quia contingit sæpenumero, casualem homicidam minimè esse reũ homicidii, quod vim vi repellendo evenit: idcirco specialiter declaramus Statuentes, ad eos ipsos Nobiles, & Nobilium homicidas: ut cùm quispiam, aut viam, aut transitum alterius obsidens, occideretur per illum, cujus transitum voluit præpedire, aut euntem molestare: in tali homicidio, citato homicidæ sex testes sufficiant se expurganti: & convictus non plus, quàm sexaginta Marcas communes, pro capite solvet, sinè turri.

De homicidio, in via publica facto.

Alber. Petr. 1496. fol. 107. SEd idem, aut viæ aut transitûs publici præpeditor, alium, sub tutela communis securitatis viæ, euntem temerè interficiens, Centum & viginti Marcas communiter currentis exolvet: punitionemque turris sustinebit, ordine prætacto.

De homicidio, in defensione bonorum & subditorum commisso.

Alber. Petr. 1496. fol. 107. PRæterea, tametsi de casuali homicida, in itinere se tuenti, sic ùt supra definivimus: tamen insuper Statuimus: ut alius homicida casualis, aut bona, aut suos defendens, si committet homicidium, licèt non voluntarium: nihilominus Jure victus, pœnâ carceris non perpessâ, Centum & viginti Marcas communes, pro occiso exolvere teneatur.

Pœna contra homicidas à Capit. deferendos est statuta: sive sint possessionati, sive non: tamen ad quinquennium duntaxat durabit.

Sigism. Crac. 1510. fol. 12. HOmicidia voluntaria, & notoria, quæ postposito Dei timore, ac cum Nostro dedecore in Regno nostro inoleverunt, (ùt à temerariis, omni Justitia atque publica honestate procul pulsa, diversis modis, in diversi ac cujuslibet status, ordinis, ac dignitatis homines, crebris vicibus impunè, prout hoc triennio hactenus à tempore nostræ felicis Coronationis, patrata sunt) petiti à Consiliariis Regni nostri statûs utriusque universis, & à terrarum Nunciis, hìc ex omnibus terris congregatis, compescere, punire, & removere volentes: de omnium præfatorum Consiliariorum nostrorum consensu, & approbatione, ad quinque annos hinc duraturum, tale Statutum condidimus, in omnes noxios irremissibiliter exercendum: Videlicet cùm contigerit, quòd aliquis homo Nobilis hominem Nobilem in domo, sive in strata publica, aut in loco aliquo, datâ operâ interfecerit: Promittimus & spondemus, (veteri Statuto, de simili homicidio, tantisper quamdiu istud, ùt præmissum est, durare debet, abrogato) talem homicidam, cùm primùm à Capitaneo, in cujus Capitaneatu scelus patratum fuerit, cum Castellano, vel Judice, vel Succamerario ejusdem terræ, Nobis nunciatum fuerit, sive aliunde ad nostram cognitionem venerit, ad nostram præsentiam, ubicunque tunc cum Curia nostra feliciter constituti fuerimus, literali Citatione advocare. Citatio verò, ab oblatione per duos Nobiles & Ministerialem, continebit in se terminum sex hebdomadarum.

Cùm-

Cumque talis homicida coram Nobis comparuerit: & de ejus facinore, Nobis (ùt præmissum est) constiterit: eundem irremissibiliter carcere turris, anno, & sex hebdomadarum spatio, puniemus: & punire promittimus: in primo termino, tanquã peremptorio, contra ipsum sententiâ promulgatâ. à quo termino, nequaquã eidem ad terram, seu districtum, appellare licebit. Et cùm homicida (ùt præmissum est) carceris pœnam expleverit: tenebitur proximis interfecti Centum viginti Marcas pecuniarum, pro capite, in continenti solvere: aut in bona æquivalentia, realem dare intromissionem: aut tamdiu in carcere sedere, quamdiu non solverit. Et si cõtigerit, quod homicida citatus coram Nobis non compareret: si idem fuerit possessionatus: bonis suis omnibus per Nos, fisco Regio applicandis, privabitur: & denique erit obligatus, ad subeundam pœnam præfatam, cùm in manus inciderit. & cũ punitus per nos sufficienter fuerit: & capitis pretium persolverit: bona sibi, per Nos recepta, restitui debent. Similiter si homicida impossessionatus, & citatus pro crimine hujusmodi, per literas Nostras, in Parochia ad quam pertinet, contumaciter coram Nobis non comparuerit: debet publico edicto infamis pronunciari: & hostis patriæ judicari. *&* quicunque tali favores præstiterit, ipsum apud se servando, *&* secum conservationem habendo: infamis habendus est tamdiu, quamdiu se non purgaverit: & ea pœna puniendus, quam ille ferre debuit. Si vero talis homicida, carcere inclusus, ibidem moreretur: non tenebitur successoribus solutionem, pro capite impendere. Capitanei autem, sive oppignoratos, sive liberos Capitaneatus habentes, si Nobis tales homicidas tempestivè non detulerint: à Nobis pœna irremisibili punientur: videlicet cogentur illi, qui oppignoratos Capitaneatus habent, solvere Nobis centum Marcas pecuniarum: totiens, quotiens ante sex menses Nobis ejusmodi homicidas non patefecerint: facinusque ipsum subticuerint. liberos: autem, Capitaneatu privabimus, Capitaneo vero, se expurgandi proprio Juramento, quod ei de tali homicidio non constiterit, concedemus (ubi id opus esset) facultatem. Super homicidio autem, quod alicui se defendendo, dum invaditur, in aliquem committere acciderit, talem progressum servabimus: videlicet Citabimus homicidam, ad præsentiam Nostram, ubicunque tum fuerimus: eundemque, cùm comparuerit, juxta qualitatem homicidii commissi, ex arbitrio nostro judicabimus: seu expurgationem eidem decernemus. Si vero citatus non comparuerit: ità puniendum declarabimus, ut est in articulo homicidii voluntarii *&* notorii præmissũ.

De homicidiis, antè commissis, superiori Statuto quinquennali vindicandis.

DEcernimus etiam, omnium Consiliariorum & Nunciorum consensu & consilio, à tempore felicis nostræ Coronationis, usque hactenus, omnes homicidas hujusmodi (ut præmissum est) modo prædicto aggrediendos, & puniendos. nè malefactis temperâsse videamur. *Sigism. Crac 1510. Fol. 13.*

Hoc ipsum superius Statutum, contra homicidas, anno 1523. ad quatuor annos renovatur.

QUia post intermissum Statutum nostrum, de homicidiis, in magnam audaciam & insolentiam, subditi nostri acti, passim homicidia, absque ulla Dei & humanitatis ratione committunt: nec jam quisque, etiam in templis, nedum domib9, tutus esse potest: volentes hanc enormem licentiam coërcere, statutum ipsum Nostrum, in Conventu Petricoviensi, de anno Domini 1510. contra homicidas editum, sed postea intermissum, in omnibus punctis, & toto ejus tenore, vigori *&* authoritati pristinæ restituimus: illudque ad quatuor annos, proximè sequentes, debitæ executioni demandari volumus. *Sigism. Petric. 1523. Folio 30.*

Rursus annô 1538. istud etiam Statutum, intra annum exequendum reassumitur: adjuncta in fundo turris sessione.

Sigil. Petri. 1538. C 1. AD refrænandam licentiosorum hominum audaciam, ad necandos homines plùs nimio promptam: de consensu Senatorum Regni, & Nunciorum terrarum, Statutum super delatione homicidarum reassumendum, & innovandum duximus: illudque exequemur, ad decursum unius anni, eo adjuncto: Quod homicidæ delati, & per Nos ad pœnam carceris condemnati, pœnam hujusmodi in fundo turris sustineant, ad unius anni & sex septimanarum decursum integrè. à qua per Nos absolvi, & liberari non debent, neque poterint. Et Capitanei locorum diligenter providebunt: ut homicidæ non aliter, quàm in fundo turris, pœnitentiam agant: concordia etiam, cum Actore inita, nihil eos juvante, contra facientes, pœnâ Centum Marcarum, parti Actoreæ solvendâ, multari, atque Capitaneatu ipso privari per Nos debebunt.

Superius Statutum aboletur: & Statutum Regis Alberti, in usum restituitur.

Sigism. Crac. 1539. PEtierunt à nobis Nuncii terrarum: ut occidendorum hominum pœna non sit ejus asperitatis, quæ præterito Petricoviensi Statuto circumscripta est: Nos eorum precibus victi (quando hoc illis, ut peterent, æquum visum est) decretum anno superiore, Petricoviæ de homicidis, de Nostra Senatorumque & Consiliariorum Regni nostri sententia factum, interdicimus & abrogamus: atque id valere volumus, quod eadem de re à Serenissimo Joanne Alberto, fratre nostro, olim Rege, fuit constitutum.

Homicidia Statuto Regis Joannis Alberti plectantur: tutores pro capite agant. Palatinus tamen cum Dignitariis, in Colloquiis scrutabuntur: si in via, hospitio, domo, vel in templo, cædes facta sit. servus etiam pro domino non punitur.

Sigism. Crac. 1543. TAmetsi hortatu Senatorum nostrorum, inter Nuncios terrestres hæc fuit disceptatio orta: ut aliter homicidia voluntaria, & casualia, præterea in templis, in domibusve commissa, expenderentur: nihilominus postremò in hoc stetit: ut Statutum Regis Joannis Alberti, de eo conditum, in robore conservaretur. hoc eidem adjecto: Quia cùm aliquis occideretur pater minorennium puerorum: tunc tutor, tam inscriptus, quàm consanguineus, aut cognatus, pro capite occiso agere, juxta Juris formam: & probationem, quæcunque pueris (cùm haberent annos discretionis) serviret, talem quoque pro capite eodem facere debet: & postea pueris illis de eadem pecunia capitis rationem reddere, cùm ad annos discretionis pervenerint, tenebitur. Quòd si etiam ille homicida, post facinus perpetratum homicidii moreretur priùs, quàm ad Judicium attraheretur: tunc pueri, & alii successores ejusdem homicidæ, tantùm evadunt sessionem in turri: sed non recipientes sibi dilationem ad annos discretionis, in primo termino, tanquam peremptorio, citati pro mercede capitis, illi tutori, vel illis, quibus pater vel consanguineus fuerit occisus, respondere tenebuntur. Pro aliis verò causis, cùm pater citatione occupatus moreretur: tunc pueri etiam minorennitate sese tueri non poterint. sed si pater non fuisset citatus: pueri obtinebunt dilationem ad annos discretionis: juxta Statutum. Quòd si etiam homicida viveret, & Jure convinceretur: talis in fundo turris sedere debet, nemine excepto: sinè indulgentia illius Capitanei, apud quem ille homicida pœnam hujusmodi sustineret. Et nè postea Reus, in hac convictione evaderet pœnam: innocens autem patiatur: (communiter enim ditior convincitur, paupere dimisso) in hoc casu, Palatinus illius terræ, in qua hujusmodi parricidium perpetratum fuerit, cum Castellanis, & aliis Dignitariis, ac Officialibus Terrestribus illius terræ, in Colloquiis scrutinium facere debet, de culpa vel innocentia

centia illius homicidæ: ut eâ cautelâ, innocens pro sonte non patiatur. Sic etiam Palatinus, cum Castellanis, Dignitariis, & Officialibus Terrestribus, scrutari debet de tali homicidio: (si quod acciderit) cùm quis defendendo vitam suam occiderit quempiam, in via, in hospitio, vel in domo: de nocentia, vel innocentia ejus: secundùm invasionem, vel inequitationem istius occisi: & si circa occisionem dominus solus fuit, vel non fuit, & ibidem, posteaquam cognoverit Palatinus, cum aliis Dignitariis & Honorariis Terrestribus, homicidam condemnabunt ad id quod ejus culpæ Jure debetur: hoc est, juxta decretum probationis per Judicem factum, condemnabunt illum ad turrim. Etenim decernendo probationem Actori cum controversia partem, quæ si ad hoc, & tale scrutinium trahetur: ad Judiciũ Colloquii remittere tenebitur. Quòd si aliquando, circa litem domini, famulus aliquem occiderit: tunc juxta Statutum, dominus debet culpari, & non servus.

De homicidio innovatur lex Joannis Alberti, & Sigismundi: præscriptioq; roboratur.

QUia in Regno nostro multa homicidia invaluerunt: propterea innovando Statutum Regum, Joannis Alberti patrui, & Sigismundi patris nostri, Statuimus: Quia unusquisque homicida, posteaquam convictus fuerit, annum & sex hebdomadas, in fundo turris sedere debet: & Nos, hujusmodi sessionem nulli remittere debemus. Quibus autem homicidiis Capitanei, de ea pœna aliquid remitterent alias *zfolgowaliby*: ut ex illis pœna, juxta Statutum Serenissimi parentis nostri, Anno 1540. conditum, recipiatur. Quod quidem non solum de his, qui tempore nostri Regni homicidia commiserunt, verùm etiam & de illis, qui hoc ipsum facinus, tempore Serenissimi parentis nostri commiserunt, intelligi debet: tantùm ùt Jure sint convicti: tamen præscriptio de homicidio, in robore conservari debet. *Sigism. Aug. Petr. 1550.*

Si Kmetho Kmethonem occiderit, quomodo punitur.

LIcèt antiquitus fuerit observatum: quòd Kmetho Kmethonem occidendo, solutis tribus Marcis Grossorum, à pœna homicidii liberabatur: tamen quia hujusmodi pœna non sufficiebat, ad debitam delicti correctionem: unde Nos Statuimus: Quod Kmetho occidens Kmethonem, pro pœna homicidii, Castellaniæ; in qua homicidium fuerit commissum, vel ei, in cujus jurisdictione, delictum & homicidium hoc est perpetratum, quatuor marcas: consanguineis verò, sive amicis proximioribus interfecti, sex Marcas persolvat. Qui si non fuerit solvendo, & captus fuerit: pœnâ capitali puniatur. *Casim. Visl. 1368 fol. 21.*

De Kmethone occiso, ac divisione pœnarum.

SI verò quispiam kmethonem occiderit: decem Marcas solvere teneatur: quarum sex, uxori, seu pueris: (si superstites fuerint) & residuæ quatuor Marcæ, domino occisi exolvantur. Si verò occisus fuerit dominorum duorum: tunc dictæ quatuor Marcæ, inter dominos sunt dividendæ. *Casim Visl. 1368. Fol.22*

Pro occisis villanis, in Civitatibus Jus Polonicum est dicendum.

ITem Statuimus: quòd Cives Civitatum nostrarum, Nobilium & Spiritualiũ, pro vulneribus, & homicidio, Jus Polonicum hominibus villarum nostrarum, Spiritualium & Nobilium, ministrare tenebuntur. *Casimirus in Nießowa 1454 fol. 95*

Ut pro Nobilibus, ità kmethonibus occisis, Jus Polonicum est locandum.

DEcernimus: ut deinceps, secundùm antiquas Regni nostri Constitutiones, de occisis seu vulneratis Nobilibus, aut eorum kmethonibus, in omnibus civitatibus, & oppidis nostris Regiis, Spiritualiumque & Secularium dominorum, non Judicium Civile, sed Terrestre & Polonicum servetur, & locetur. Ubi verò Ci- *Sigis: Petric. 1538.*

vile Jus fuerit à civibus, in hac re servatum. pœnâ quatuordecim Marcarum pecuniæ Cives ipsi, parti solvendâ puniantur, Jure Terrestri (totiens quotiens opus fuerit) peremptoriè exigenda.

Scrutinium, quod pro homicidio fieri solet, Castellanus cum Judicio Colloquiali facere debet.

Sigisn. Aug. Varsaviæ 1557. SCrutinium pro homicidio, post proclamationem partis, Palatinus quisque in Palatinatu suo facere debet, cum Judicio terræ illius. Quod si vero Colloquia non celebrarentur: tum Capitaneus, cum Judicio Terrestri, in terminis idem faciat. poterit tamen Palatinus Nobilem possessionatum, & juratum, similiter Capitaneus Vicecapitaneum, in locum suum locare. Et quando per scrutinium is, qui occidit, demonstrabitur: tum pro sessione turris, per Regiam Majestatem citari debet.

Quando aliquis, asserens se Nobilem, & non sit Nobilis, occidetur, aut vulnerabitur

Idem Rex 1557. SI quis, asserens se Nobilem, & non existens, occidetur: talis caput solvi non debet: quando id per scrutinium probabitur. quod quidem intelligendum est: si pro capite illius, tanquam pro Nobili, proclamatio fieret. Et qui pro capite ejusmodi, Jura experiretur: talis luet pœnæ Centum viginti Marcas: atque sessionis, annum & sex septimanas, pœnam in fundo tolerare debet. Idem de vulneribus intelligendum est.

Præscriptio agendi pro capite.

Casim. Visl. 1368. Fol. 31. UT calumniis malorum hominum via præcludatur: Consveverunt enim quidam homines litigiosi, calumniosè viros innocentes de crimine homicidii cōmissi ante multos annos, querulosè accusare: cujus probatio vel expurgatio, propter facti vetustatem, haberi non potest: unde Statuimus: Ut si quis de crimine homicidii vult accusare, vel agere contra aliquem: pœnam pro capite sibi cupiens vendicare, & obtinere, antequam tres anni elabentur, à die criminis commissi, hoc in Judicium deducat. aliàs tribus annis elapsis, petenti & agenti pro pœna capitis, obstabit Præscriptio, & exceptio Præscriptionis.

§. Pro homicidio incerto, Castellania non agat: Vide in Titulo CASTELLANUS. Folio 43.

§. De homicidio Sacerdotum, Vide in Titulo SPIRITUALES.

§. De homicidio fratrum, sororum, consanguineorum: Vide in Titulo FRATRES. Folio 117.

§. Quando Plebejus occidit Nobilem aut vulnerat: qua pœna puniendus. Vide in Titulo VULNUS.

IMPOSSESSIONATI.

Impossessionati coram Capitaneo respondebunt: ac de eisdem apud possessionatos arestandis.

Ex Consvet. terræ Crac: Folio 122.

SI impossessionatus, seu odardus, aliàs *Golotha*, cuipiam reus esset in aliquo: respondebit cuilibet in Judicio Castrensi, pro re qualibet. Item si aliquis culpabilem, in aliqua sua re, impossessionatum hominem arestaverit, apud possessionatum: (quam arestationem facere debet, cum Ministeriali veniens) tunc ille possessionatus, tenetur in una septimana illum impossessionatum, coram Capitaneo statuere. qui impossessionatus, statutus coram Capitaneo, fidejussores pro se daturus, seu sessurus: quia parebit Juri. Et si idem possessionatus, illum impossessionatum non statuet: tunc solus ipse possessionatus respondebit Actori, pro re, pro qua impossessionatus est culpatus.

Præ-

Contra impossessionatum, qui arestari non potest, ponendæ Citationes in Parochia.

ITem si homo impossessionatus non posset arestari, in aliquo loco: tunc in qua Parochia aliquando erat possessionatus, in illa contra eum debent poni Citationes: ibique Ministerialis clamabit: Quod contra talem A. B. impossessionatum, Citationes ponuntur. quæ talium Citationum in Parochiis positio, hæredi bonorum illorum, ubi est Parochia, nihil nocere debet. *Consvetudo terræ Craco. Fol. 122.*

Impossessionati Jure victi, nisi illicò satisfecerint, & recesserint, capiantur.

QUia victus tenetur victori satisfacere, de evictione, & condemnatis: neque de Judicio priùs recedat: nisi satisfaciat de eo, in quo est condemnatus. quidam tamen rebellione, aut inobedientiâ ducti, nescitur, quo animo de Judicio recedunt condemnati, pro debito nullam satisfactionem adversariis impendentes. Quapropter volumus, quòd tales inobedientes, de malitia ipsorum commodum non reportent. quin postquam convicti fuerint in Judicio, ad manus suorum adversariorum ligati tradantur. Et si in captivitate manentes effugerint: à potestate ipsorum sint liberi, & absoluti, ipso facto: & omni debito, quod tenentur & obligantur. præter debitum furti: quod semper condemnati solvere tenebuntur. *Casim. Visl. 1368. fol. 9.*

Impossessionati comprehendendi sunt, Jure victi.

QUi verò essent impossessionati, per Officium illud Castrense comprehendantur: & in turrim conjiciantur. quorum punitio, in arbitrio & gratia nostra consistat. *Sigis. Petr. 1523. fol. 36.*

INCENDIARII.

Incendiarii & exustores; Jure Polonico non Civili sunt judicandi: & Ecclesiæ patrocinium nullum sentiant.

EX lege Imperiali clara luce nobis constat: quod Incendiarii & exustores domorum, horreorum, aut quorumvis bonorum voluntarii, morte crudeli & turpissima puniantur. quibus etiam inventis, si ad Ecclesiam effugiant, patrocinium ex hoc nullum debeant obtinere: propter criminis damnati sævitiem. Consveverunt enim hactenus hujusmodi malefactores, (ut manus Judicum, justitiam exequi volentium, effugiant) ùt plurimum, in civitatibus vel villis Teutonicalibus permanere: ut actionem contra illos propositam elidant, per Juris Teutonici defensionem. & sic sæpius talium malefactorum crimina remanent impunita. Unde de nostrorum Baronum, & Procerum consilio, Statuimus: quòd accusati de crimine incendii, sive exustionis, etiam inventi in civitatibus, aut villis Teutonicalibus, extra forum ipsorum trahantur: & Jure Polonico, coram Judice competenti, tenebuntur respondere: ac sententiari, seu puniri pœnâ dignâ: juxta criminis commissi demeritum. *Casim. Mag. Folio 23.*

De arvipirio & incendio sylvarum.

FRequenter solet evenire: quod Nobiles, seu Plebeii, Borra, sylvam, aut Gàium (dictum *Zapusta*) cujuscunque ex industria intrantes, aut casu caumate, aliàs *Pożarem*, succendunt: si de hoc per dominum villæ fuerint inculpati: tales non alio Jure, nisi Jure Polonico, sicut Incendiarii debent judicari. Et licèt honori ipsorum per hoc minimè derogetur: nihilominus tamen convicti, si fuerit kmetho, & non habet, unde solvat, redimat saltem vitam decem Marcis. sicut pro capite plebeii, dari est consvetum. *Vladisl. Jagello Craco. & Varthæ Fol. 47.*

Pœna Siedmdziesiąt, hoc est, 14. Marcarum, pro incendio est decernenda.

UT itaque certa mensura & regula, de pœna (quæ consvevit nostro fisco, sive nostræ cameræ applicari) quæ *Siedmdziesiąt* dicitur, habeatur: Statuimus, quòd *Casim. Mag. Folio 15.*

tantùm in quatuor casibus infrascriptis, & non in pluribus, nostræ cameræ applicetur. Primus casus est, pro incendio: ùt dum aliquis de incendio accusatus, juxta formam Juris legitimè se non poterit expurgare. Secundus casus: ubi aliquis de violentia, seu spolio publicæ stratæ accusatus fuerit: & defecerit in sui expurgatione. Tertius casus: ubi aliquis Judiciũ nostrum parvipendens, coram Judicio cultellum, vel gladium præsumpserit extrahere. Quartus casus: cùm aliquis judicatus & condemnatus, jussusque satisfacere, vel sufficientem fidejussoriam cautionem facere, contempserit: & de Judicio, per suam rebellionem, discesserit: non præstita prædicta cautione. Volumus, quod prædicta pœna, in præmissis quatuor casibus, nostræ cameræ applicetur.

Fur, latro, incendiarius, raptor virginum, depopulator, cautionem fidejussoriam facere nolens, capiendus & puniendus.

Vladisl. Jagell. in Jedlna 1433. Folio 52.

ILlo tamen homine, qui in furto vel in publico maleficio, &c.

§. Vide in Titulo FURES. Folio 122.

§. De iis, qui sylvas incendunt: Vide in Titulo SYLVA.

INFAMES QUI SUNT.

§. Qui de Regno profugi, latrocinia exercent. Vide in Titulo PROFUGUS. 247

§. Qui hæreticis patrocinantur. Vide in Titulo HÆRETICUS. Fol. 125.

§. Qui latrones, fures, in domos recipiunt. Vide in Tit: FUR. Folio 122.

§. Qui ter in Regestris notati fuerint. Vide in Titulo NOBILIS.

§. Qui præter cõpurgatores, ad Judiciũ veniunt. Vide in Tit: FUR. Fol. 122.

§. Infames sunt parricidæ, fratricidæ. Vide in Titulo HOMICIDIUM. Fol. 127.

§. Infames sunt omnes, quicunque perpetratis furtis fugiunt. Vide in Titulo FUR. Folio 122.

§. Infames sunt, quicunque furibus hospitia præbent. Vide in Titulo FUR. (Fol. 122.

§. Infames sunt, quicunque quarta vice de calumnia accusati fuerint. Vide in Titulo CALUMNIA: Folio 35.

§. Infames sunt, qui invasione domestica facta, è Regno profugiunt. Vide in Titulo INVASIO DOMUS.

§. Infames sunt omnes, quicunque raptûs convincuntur. Vide in Tit: RAPTUS.

§. Infames sunt servi, qui domino jubente maleficos non insequuntur. Vide in Titulo SERVUS.

§. Infamis est servus, qui tempore Expeditionis bellicæ à domino recesserit. Vide in Titulo SERVUS.

§. Infames sunt omnes impossessionati, homicidia perpetrantes, & citati non comparentes. Vide in Titulo HOMICIDIUM. Folio 127.

§. Infames sunt omnes, quicunque Conventu turbato, è Regno profugiunt. Vide in Titulo COMITIA Folio 60.

§. Infames sunt, quicunque Officium, vel Dignitatem, contra Statutum acceptam, moniti non dimittunt. Vide in Titulo DIGNITAS. Folio 92.

§. Infames sunt, quicunque castra Regni, contra Statutum obtinent. Vide in Titulo CASTRA. Folio 44.

INHIBITIO.

Inhibitiones Spiritualium, ad Secularia Judicia dandæ non sunt.

Joan. Alber. Petric. 1496 Folio 108.

ITem viam discordiarum, inter statum Spiritualem & Secularem, occasione Inhibitionum (quas Prælati Spirituales, in Jure Seculari, ipsorum literis & Interdictis facere consvêrunt) ferventiùs exortarum exoriundarumque, præcludere volentes, Statuimus: quòd deinceps Prælati Spirituales, à talibus Inhibitionibus faciendis penitus cessent: præsertim pro causis, ad Jus Seculare pertinentibus, exceptis cau-

causis, Juri Spirituali subjectis: de quibus se nullatenus Judicium Terrestre debeat ingerere.

Qui literas Inhibitionis producit, & Judex Terrestris aut Castrensis eas suscipit, pœnis 14. Marc. puniatur, nisi fortè Reip. causâ aliquis excusetur.

VOlumus, ut nullæ in posterum inhibitiones ad Judicia dentur: fiatque in hoc executio Statutorum Regni nostri: & is, qui hujusmodi literas in Judicium produxerit, pœnâ 14. Marcarum parti adversæ puniatur. Similiter Judices, tam Terrestres quàm Castrenses, hujusmodi literis Inhibitionum, in præjudicium partium parentes, & locum dantes, 14. Marc. pænâ plectantur. exceptis causis eorum: qui in servitiis Reipublicæ, puta Legationis: aut ubi aliquis per Nos exercitui, contra hostem nostrum, etiam extra Regnum præfectus fuerit. quorum causæ, ad unius anni spatium (si tanto tempore fuerint, in servitio nostro) suspendi poterunt: jussu ac declaratione nostra, per literas Judicio facienda. *Sigism. Petrico. 1538. A 5.*

De causis Secularibus, in Judicio Spirituali non judicandis.

QUamvis in antiquioribus Statutis & Privilegiis, constat vetitum esse: nè Spirituales Judices arrogarent ipsis, causarum Secularium judicandi facultatem: tamen cùm clamore communi impulsaremur: quia non obstantibus Constitutionibus antiquis, Seculares personæ plerumque evocantur, ad Spiritualia Judicia, pro negotio Seculari: Quapropter statuimus, & decernimus: Quòd Judices Spirituales, Secularia Judicia non exerceant, neque Judicent in futurum. *Alexan. fol. Cxvii.*

Inhibitiones, ad Commissariale Assessorialeve Judicium, non dabuntur.

NOs verò deputabimus Commissarios nostros, qui faciant milites, ac illorum Judicium Inhibitionibus nostris non impediemus: assessores seu Concommissarios, nec etiam Revisores, post factos limites designabimus: sed quidquid Commissarii nostri decernent, illud ratum & firmum esse debebit. Præterea cùm Commissarii nostri convenient, ad locum limitum: sive Capitaneus, seu Tenutarius noster exiverit, sive non: eduxerit senes, aut non: ipsi Commissarii nihilominus limites ipsos prosequi, & finire debebunt: Capitanei nostri, ac etiam illius, qui queritur de injuriis limitum, contradictione, seu Motione, & Appellatione, ac etiam absentia minimè obstante. *Sigis. Petricoviæ 1523. Folio 30.*

Neque Rex Judicio inhibeat: nisi quis Reip. causâ absit.

ITem Decernimus: quòd amodo & deinceps literæ, Jus & justitiam prohibentes, in gravamen & præjudicium justitiam quærentibus, non dabuntur, nec concedentur: nisi illis, qui in bello fuerint: aut rebus & negotiis Reipub. intendunt: tempore medio, quo hujusmodi onera pertulerunt. *Casimi. III. Jagello in Korczyn 1451. Fol. 88*

Regiæ Inhibitiones sint nullæ.

ITem pollicemur: quòd non dabimus literas prohibitorias Justitiæ: aut has, per quas posset impediri, aut differri Judicium, in præjudicium alicujus partis, Actoris aut Rei. Quòd si aliquando hujusmodi literas, de Cancellaria nostra, per importunam alicujus instantiam, aut quovis modo emanare contigerit: sint eo ipso nullæ: Judicesque, per hujusmodi literas minimè judicare sint astricti. *Casimir. in Nieszowa 1454. fol. 93*

Cancellaria Inhibitiones nè det.

LIteræ autem Juri contrariæ, intelligantur Inhibitiones ad Judicia: quæ emanant absque necessitate Reipubl. *Alex. Petr. 1504. fol. 113.*

§. SIMILIS. De Inhibitionibus, Juri communi & Statutis Regni contrariis, non concedendis, Mandabimus: ut Cancellariæ nostræ præsidentes, in contrarium Statutorum, illas nemini concedant. & si concesserint: illæ juxta Statutorum præscriptum, nullæ censeantur. *Sigism. Crac 1532. B 2.*

Inhibitiones ad Judicia nè dentur.

Sigism. Aug. Petric. 1550. QUandoquidem de Inhibitionibus sunt antiqua Statuta: juxta hæc, tam Cancellaria nostra, quàm Judicium, vel Officium, sese conservare debent. Quòd si aliquod Judicium, vel Officium, aliter sese conservaret: extunc pœnâ Statuti descriptâ puniri debet.

INSCRIPTIO.

Ætas, discretio, & valetudo, consideranda, in faciente Inscriptionem.

Sigis. Petri. 1523. fol. 44 NOtandum, quòd Judicio præsidentes debent diligenter intendere, & considerare personam, recognoscentem aliquam Inscriptionem: si habeat debitam ætatem, aut discretionem bonam. quòd si aliter: non suscipiatur Inscriptio. Etiam debent considerare, si est sanus corpore: tunc potest scribi, Sanus mente & corpore. Sed si æger corpore existat, compos tamen rationis: prout est in re, scribatur: ità videlicet, Æger & languens corpore, sanus tamen mente, & compos rationis.

Inscriptiones Castrenses evanescunt: si infra annum, ad libros Terrestres non transferantur.

Albert. 1496 Folio 97. IN libris & Judiciis Castrensibus, si quæ inscribentur Inscriptiones, aut ex causa, aut necessitate hominum: illæ ad librum Terrestrem transferuntur, ante anni decursum unius. quo decurso, nullius roboris censeantur esse, in libro Castrensi sinè translatione relictæ.

Inscriptiones transferantur.

Sigism. Crac 1507. Fol. 1. IN primis Statutum Joannis Alberti, quod hactenus non fuit in executione positum, de inscriptionibus in librum Castrensem inductis (ut infra unius anni decursum, ad librum Terrestrem transferantur. alioquin, nullius roboris esse censeantur) approbamus: & in futurum ab omnibus observandum decernimus: volentes, ut si quæ deinceps Inscriptiones, seu Resignationes coram Capitaneo factæ fuerint, nisi infra unum annum, in librum Terrestrem transferantur, sint nullius roboris & momenti.

Pæna trium Marcarum irrogatur ei: qui Inscriptionem Castrensem, ad tempus præfixum non transferat.

Consvetudo. terræ Crac. Folio. 120. ITem dum aliquis inscribit alicui, in Judicio Castrensi Inscriptionem: & promiserit inducere, in librum Terrestrem, aut Regalem: & non compleverit ad tempus, prout se inscripsit: succumbens pœnam Judicio trium Marcarum, & totidem parti, istud facere teneatur: quod in Judicio Castrensi inscripsit.

Inscriptiones, quæ coram Capitaneo Majoris Poloniæ, in Palatinatu Posnaniensi & Calissiensi fiunt, perpetuæ sunt.

Sigis. Craco. 1510. Fol 11. DEcernimus, ad petitiones Nunciorum Majoris Poloniæ: ut Resignationes, & Inscriptiones, Reformationesque, coram Capitaneo Majoris Poloniæ generali, more antiquo fiant: in Palatinatibus, Posnaniensi & Calissiensi duntaxat.

Inscriptiones, coram Officio Castri Siradiensis, & Lanciciensis factæ, sunt perpetuæ.

Sigism. Crac 1519. fol. 24. INscriptiones & Resignationes bonorum, in terra Siradiensi & Lanciciensi coram Judicio & Officio Castrensi factæ, sint firmæ, & validæ: ac robur perpetuæ firmitatis obtineant, sinè quavis introductione in librum Terrestrem. quemadmodum in Capitaneatu Majoris Poloniæ observatur.

In terra Gostinensi, tam libri Castrenses, quàm Terrestres, perpetui sunt.

Sigism. Crac 1540. IN terra Gostinensi, rationabili quadam ratione adducti, de consilio Senatorum, & Nun-

& Nunciorum Regni assensu, Constituimus & decernimus: ut non secus Castrenses, quàm Terrestres libri, & Inscriptiones in illis factæ, sint authenticæ: & robur habeant perpetuæ firmitatis, quemadmodum id antiquitus fuit observatum.

A cassatione Inscriptionis unus Grossus accipiatur.

STatuimus: ut Notarii Terrestres & Castrenses, à cassatione Inscriptionis, non nisi unum Grossum, ratione memorialis, & pro nota exigant: sub pœnis, in Statutis prioribus contra eos sancitis. *Sigism. Crac 1532.*

Inscriptiones in fraudem factæ, quomodo probandæ.

SÆpe contingit circumveniri subditos nostros, per Inscriptiones bonorum, in fraudem eorundem, & impedimentum justitiæ contra delinquentes: quapropter Statuimus: ut cùm actio & lis judicialiter alicui intentata fuerit, pro quovis delicto: si Reus ille, Resignatione & Inscriptione bonorum, in Judicio se tutari voluerit: & si perpetua fuerit Inscriptio: probabit eandem Inscriptionem, per Juramentum, cũ sex testibus suæ conditioni paribus. Quòd non in fraudem partis, aut administrationem & executionem justitiæ, occasione delicti objecti, illam fecerit. si verò ad certum tempus eadem Inscriptio facta fuerit: cum duobus testibus, nullo dolo factam esse, jurabit. *Sigism. Crac 1507. Fol. 4.*

Si quis alterius nomine Inscriptionem faciat falsò.

QUia impunitas magna dedit hominibus in malum propensis, ad falsitates & collusiones admittendas audaciam: ut non vereantur, per submissas & subornatas personas, ut in Judiciis, aut apud libros Terrestres, certas recognitiones facerent, nomine earum personarum, quas sæpè contingit longiùs abesse à loco Judicii, & procurare: in detrimentum, & perniciem ignorantium. quàm licentiam refrænare volentes, Statuimus: ut omnes tales, ubi sufficienti testimonio convicti fuerint, pœnâ Statuti, de Invasione domûs expressâ puniantur. *Sigism. 1538 C 3.*

Procurator Inscriptiones nè faciat.

STatuimus: ut Procurator, sive sit possessionatus, sive non possessionatus, licèt habeat sufficiens procuratorium: Inscriptiones tamen nec novas faciat, nec de antiquis quietet, nec pecunias tollat inscriptas, sinè præsentia sui Principalis, seu Actoris. *Sigism. Petrico. 1511. Folio 18.*

Inscriptiones lingua Polonica scribi possunt.

UT autem Citationes, ità Controversias, Decreta, & Inscriptiones, liberum est unicuique Polonica lingua scribere. hoc tamen perpetuum sit: ut tam Inscriptiones Terrestres, quàm illa omnia, in loco Judicii, præsente Judicio Terrestri, in Acta, Polonicè vel Latinè inscribantur: propterea que Notarii Terrestres debent assidere Actis, sub amissione sui Officii. *Sigism. Crac 1543.*

Contra Inscriptiones factas, locus dicendi non relinquitur.

POrrò contra Inscriptiones obligationum, & oppignorationum quarumvis, jam nullus locus, nulli hominum, nè Procuratoribus quidem, ad dicendum erit reliquus: nec quisquam controversiam, atque contradictionem, contra easdem instituet ac faciet: sed duntaxat eisdem Inscriptionibus satisfacere, & easdem implere, juxta obligationem tenebitur, nullam Motionem Judicis faciendo: pro quibuscunque tandem debitis inscriptæ, & quacunque tandem tuitione roboratæ fuerint. Sed neque ullam dilationem, atque procrastinationem debitor habebit: nisi fortassè, coram certo Judicio demonstraret, & allegaret Quietationem sui, ratione satisfactionis pro eodem debito inscriptam. In tali enim casu, semel ad futuros terminos, beneficiô dilationis uti debet. Quam quidem satisfactionem, & Quietationem sui, *Sigism. Cracoviæ 1543.*

tenebitur comprobare in futuris terminis, ex eisdem Actis ad quæ se receperit: sub amissione suæ causæ.

Officium ad nullum accedat, ad Inscriptiones suscipiendas excepto Rege.

Sigism. Aug. 1550. CAvendo difficultates omnium, quæ exinde exoriri possent, Statuimus: ut nullum Officium ad quenquam accedat, propter suscipiendas aliquas Inscriptiones, aut Recognitiones aliquas: sed Actibus præsentibus, in præsentia inscribentis, aut recognoscentis sani mente. Quod verò attinet personam nostram Regiam, id eo modo conservari debet, prout hactenus conservatum fuit: quod liberum sit in præsentia nostra, ad suscipiendas Inscriptiones ad unumquenque nobis mittere.

Sigism. 1524. INSCRIPTIONES OMNES SECUNDUM FORMULAS STATUTI FIANT.

INSCRIPTIONUM VARIÆ FORMÆ.

De forma ac validitate omnium obligationum in genere.

Sigism. Crac. 1543. AD effugiendas difficultates, in Inscriptionibus & Citationibus, (quas vafri homines, & eorum Procuratores, in longum inutiliterque trahere, simplicitatem verò Juris ac justitiam impedire solent) Constituimus: quia Inscriptiones reemptionales, commutatoriæ, donatoriæ, obligatoriæ ad certum tempus, & debitorum in certam diem fieri solitæ, bonorum utendorum inter conjuges, advitalitates, & arendarum, aliæque hujusmodi obligationes, sint juxta formulas ipsarum Inscriptionũ, in Statuto conscriptas: ità ut si etiam breviter in Actis scriberentur, debent tamen valere. Et hoc ita: ut quilibet, vendendo sua bona, vel quocunque modo inscribendo, aut oppignorando, Comparens coram Judicio recognoscat: Quia bona sua, hoc est, hanc vel illam villam, vendit huic vel illi Nobili, & successoribus ejus, hac vel illa pecuniæ summa: cum omni Jure, proprietate, & dominio: sicut eandem solus habuit: atque dat realem intromissionem perpetuo, per Ministerialem hunc vel hunc, hoc adjecto: (sicut latiùs in formula Statuti descriptum est) Quod si prædictus venditor, inscriptor, alienatorve bonorum haberet uxorem: tunc eam tenebitur, cum amicis suis adducere: ut cedat, de reformatione dotis & dotalitii sui. & hanc recessionem faciat, & recognoscet, juxta formulam venditionis, superiùs in Statuto contentam, cum consensu amicorum suorum. Quarum quidem Inscriptionum tuitionem, ac defensionem, unicuique liberum erit facere, sub damnis terrestribus, vel sub vadio: prout scilicet inter partes contrahentes fuerit conventũ. Contra tales, verò Inscriptiones, obligationum & oppignorationum quarumvis, jam nullus locus, nulli hominum, nè Procuratoribus quidem ad dicendum erit reliquus: nec quispiam controversiam, atque contradictionem, contra easdem instituet, ac faciet: sed duntaxat eisdem Inscriptionibus satisfacere, & easdem implere, juxta obligationem tenebitur, nullam Motionem Judicis faciendo: pro quibuscunque tandem debitis inscriptæ, & quacunque tandem tuitione roboratæ fuerint. Sed neque ullam dilationem, atque procrastinationem debitor habebit. nisi fortasse coram certo Judicio demonstraret, & allegaret Quietationem sui, ratione satisfactionis pro eodem debito inscriptam. In tali enim casu, semel ad futuros Terminos beneficio dilationis uti debet. Quam quidem satisfactionem, & Quietationem sui, tenebitur comprobare in futuris Terminis, ex eisdem Actis, ad quæ se receperit: sub amissione suæ causæ.

Inscriptio commutationis bonorum.

Sigis. Petri. 1523. fol. 45. COmparentes personaliter coram Judicio Nobilis N. hæres de N. ex una, & Nobilis N. de N. partibus ab altera, sani mente & corpore, compotesque rationis existentes, publicè & per expressum recognoverunt: talem inter se fecisse bonorũ hæreditariorum, perpetuam & irrevocabilem commutationem: dantes sibi invicem

bona

bona pro bonis, & terram pro terra: quod videlicet prædictus N. dedit & commutavit sua bona hæreditaria, videlicet villam N. cum ipsius villæ totali hæreditate, cum omni Jure, dominio, & proprietate, ac titulo hæreditario, cum prædicto N. de N. qui pro ejusdem N. hæreditariis bonis, videlicet villa N. etiam cum totali ipsius villæ hæreditate, illi dedit & commutavit bona sua hæreditaria præfata, videlicet villam N. cum ipsius villæ totali hæreditate, cum omni Jure, dominio, & proprietate, ac titulo hæreditario: ità quòd præfatus N. prædicta bona videlicet villam N. cum suis successoribus tenebit, habebit, & hæreditariè possidebit: ità latè, longè, circumferentialiterque prout dicta bona, seu hæreditas, præfatæ villæ N. in suis metis & limitibus ab antiquo est distincta, & limitata: cum omnibus ad ipsa bona spectantibus, & pertinentiis: nihil excipiendo. Et similiter prædictus N. prædicta bona sua, videlicet villam N. cum ipsius villæ totali hæreditate: cum omni Jure, dominio, & proprietate, tituloque hæreditario: & cum legitimis suis successoribus, tenebit, habebit, & hæreditarie possidebit: ità latè, longè, circumferentialiterque prout dicta bona, seu hæreditas villæ N. in suis metis, & limitibus ab antiquo est distincta, & limitata: cum omnibus pertinentiis ad ipsa bona spectantibus: nihil excipiendo. Et jam præfati commutantes, dederunt sibi invicem, in præfata bona commutata realem intromissionem, & actualem possessionem: & debent teneburturque, se & eorum successores, invicem, occasione præmissorum bonorum tueri, defendere, & invicem se eliberare, pacificareque, ab omni impetitione Juridica, ab omnibus personis per perscriptiones Terrestres: prout ad aliquam personam præscriptio pertinet: sub damno terrestri, totiens quotiens alteri ipsorum cōmutantium, vel eorum successoribus opus fuerit.

Inscriptio venditionis bonorum.

COmparens personaliter coram Judicio Nobilis N. hæres de N. sanus mente & corpore existens, publicè & per expressum recognovit: Quia bona sua hæreditaria, videlicet villam N. cum totali ipsius villæ hæreditate, & omnibus ad eam pertinentibus, & quovis modo spectantibus, & provenientibus: nihil Juris, dominii, & proprietatis, & quorumvis usufructuum, prædictus N. in præfatis bonis N. pro se & suis successoribus reservando, seu excipiendo: ita latè, & longè, circumferentialiterq; prout præfatorum bonorum villæ N. hæreditas, se in suis metis & limitibus extendit: Nobili N. de N. pro centum Marcis pecuniæ, monetæ & numeri Polonicalis, vendidit perpetuè, & in ævum: ità, prout solus habuit, tenuit, & possedit: nullis exclusis: per præfatum N. & ejus successores, cum omni Jure, dominio, & proprietate, ac titulo hæreditario, perpetuè & in ævum tenenda, possidenda, & ad usus beneplacitos convertenda. Et jam exnunc prædictus N. præfato N. dedit realem intromissionem, & actualem possessionem, per Ministerialem terrestrem, N. de N. in prædicta bona, videlicet villam N & ejus hæreditatem totalem, & debet prædictus N. & ejus successores, præfatum N. cum suis successoribus occasione præmissorum tueri, evincere, & eliberare, pacificareque: ab omni impetitione Juridica, ab omnibusque personis, per Præscriptiones terrestres: prout ad quamlibet personam Præscriptio pertinet: totiens, quotiens sibi N. opus fuerit: sub damno terrestri, nulla re exquisita ipsum evadendo. Pro quibus damnis, seu vadio &c. ùt supra. Et si venditor haberet uxorem: cujus reformatio extenderet se, ad talia bona vendita: constituetur per maritum ad Acta: & cum consensu amicorum, ad minùs duorum, ex linea paterna consanguineorum, consentiet ad talem Inscriptionem: quoad ejus reformationem.

Sigism. Crac 1523. fol. 44

Inscriptio census in vim reemptionis, aliàs Na widerkaw, personis.

COmparens personaliter coram Judicio Nobilis N. de N. hæres, sanus mente & corpore, publicè per expressum recognovit: Quia honorabilibus viris N. de N. &c. Mansionariis Ecclesiæ Cathedralis Cracoviensis, modernis & pro tempore

Sigis: Petric 1523. fol. 45.

existentibus, duodecim Marcas pecuniæ censûs annui, pro trecentis Marcis pecuniarum, monetæ & numeri Polonicalis, perpetuè & in ævum, in vim tamen reẽptionis, aliàs *Na widerkaw*, vendidit, & inscripsit: & vendit, & inscribit: in & super bonis suis hæreditariis: videlicet villa N. ac Kmethonibus, tabernatoribus, & aliis quibusvis incolis, præfatæ villæ N. Quas quidem duodecim Marcas pecuniarum prædictus N. & ejus successores, tenebitur seu tenebuntur singulis annis, pro quolibet festo Sancti Martini, præfatis honorabilibus viris Mansionariis N. & N. modernis & pro tempore existentibus, per proprium nuncium mittere: & ab illis etiam quotannis, post solutionem, Quietationem recipere. Et tenebitur, præsentibusque se obligat præfatus N. cum kmethonibus ejusdem villæ incolis, ad Acta Spiritualia, Vicarii sive Officialis in Spiritualibus Cracoviensis pro festo Sancti Andreæ proximo stare: & se ad solutionem, cum præfatis kmethonibus, præfati censûs annui duodecim Marcarum, sub censuris Ecclesiasticis obligare. Etiam præfatus *N.* obligat se & suos successores, occasione præfati censûs, ab omnibus Inscriptionibus prioribus, si quæ sunt, & omni impetitione Juridica, prædictos Mansionarios modernos, & pro tempore existentes, tueri, evincere, & eliberare: ab omnibus personis: ità, quòd Præfati Mansionarii moderni, & pro tempore existentes, possent pacificè & integrè, quolibet anno præfatum censum duodecim Marcarum, sic ùt præmissum est percipere, sinè quovis impedimento. Quæ omnia superiùs expressa, & in præsenti Inscriptione contenta, præfatus N. tenebitur, & sui successores tenebuntur complere: sub vadio centum vel N. Marcarum, prædictis Mansionariis, & eorum successoribus solvendo. Pro quo vadio, citatus, vel successores ejus citati, in primo termino, tanquam peremptorio, stare debet sive debent: nulla re exquisita sive Judiciaria, sive extrajudiciaria illos evadendo: vel terminũ differendo: sub amissione suæ causæ: sed in eodem termino tenebitur & tenebuntur prædictos Mansionarios, ab omnibus impedimentis, evincere, eliberare: & omnibus in præsenti Inscriptione contentis, satisfacere. Quòd si noluerit, aut neglexerit: vel ejus successores neglexerint: extunc in instanti, pro præfato vadio satisfacere tenebitur, sive tenebuntur. Et satisfaciendo pro præfato vadio, utique omnia contenta in præsenti Inscriptione, cõplere debebit, totiens, quotiens præfati Mansionarii censum præfatum, ad tempus prædictum habere non possent: & illis dedit realem intromissionem, in præfatum censum, per Ministerialem Terrestrem N. de N.

Formula donationis perpetuæ.

Sigism. Crac. 1523. fol. 46. COmparens personaliter coram Judicio Nobilis N. hæres de N. sanus mente & corpore existens, publicè & per expressum recognovit: Quia bona sua hæreditaria, videlicet villam N. cum totali ipsius villæ hæreditate, ac cum omni Jure, dominio, & proprietate, tituloque hæreditario, necnon cum omnibus ad ipsa bona pertinentibus, & quovis modo spectantibus, & utilitatibus universis, nihil Juris, dominii, & proprietatis, & quorumvis ususfructuum, ac utilitatum, in prædictis bonis, pro se & suis successoribus, reservando, seu excipiendo: ità latè, & longè, circumferentialiterque, prout præfatorum bonorum hæreditas se in suis metis & limitibus extendit: & prout ea solus tenuit, habuit, & possedit: Nobili N. de N. nepoti suo ex fratre germano, dedit, donavit, perpetuè, & in ævum, irrevocabiliterque: per præfatum N. & ejus successores, tanquam veros & legitimos hæredes, prædicta bona tenenda, habenda, & perpetuè posſidenda, ad ususque beneplacitos convertenda. Et jam prædictus N. prædicto N. ex nunc dedit realem intromissionem, & actualem possessionem, per Ministerialem terrestrem N. de N. in præfata bona.

Forma obligationis, cum traditione possessionis.

Sigism. Petr 1523 fol. 47 COmparens personaliter coram Judicio Nobilis N. de N. hæres publicè, & per expressum recognovit: Quia Nobili N. de N. bona sua hæreditaria, videlicet vil-

villam N. in trecentis Marcis pecuniæ bonæ monetæ numeri polonicalis obligavit, inscripsit: & præsenti Inscriptione invadiat, obligat, & inscribit, ad festum Nativitatis Christi proximè venturum: & à festo Nativitatis Christi proximo, in defectu exemptionis, & summæ præfatæ solutionis ad aliud festum Nativitatis Christi: & sic ab anno ad annum, annis se sequentibus: usque ad plenariam & integram præfatæ summæ trecentarum Marcarum exolutionem: & prædictorum bonorum N. exemptionem: per ipsum N. de N. prædicta bona N. tenenda, habenda, & possidenda; cum omni Jure, dominio, & proprietate, modo obligatorio: nihil Juris, dominii, & quorumvis usufructuum vel utilitatum, in præfatis bonis N. pro prædicto N. & ejus successoribus, usque ad debitam executionem, penitus reservando, seu excipiendo: sed ità latè, & longè, prout solus prædictus N. tenuit, habuit, & possedit. Et jam sibi prædictus *N.* dedit, & dat exnunc in præfata bona *N.* realem intromissionem, & actualem possessionem, per Ministerialem Terrestrem *N.* de *N.* Et debet tenebiturque præfatus *N.* & sui successores tenebuntur ipsum *N.* & ejus successores, occasione prædictorum bonorum, ab omni impetitione Juridica, & quibusvis Inscriptionibus & Juribus prioribus, tueri, defendere, evincere, & eliberare: totiens, quotiens sibi aut ejus successoribus opus fuerit: usque ad exemptionem bonorum prædictorum. *Nec* debet prædictus *N.* & ejus successores, prædicto *N.* & ejus successoribus, in præfatis bonis obligatis injuriari: aut quovis modo pacificam possessionem præpedire: sub vadio aliarum trecentarum Marcarum: pro quo vadio, si se citari permiserit, aut successores permiserint: in primo Termino, tanquam peremptorio, parere tenebitur, & tenebuntur. Et in illo Termino intercedere, evincere, eliberare: injuriamque per se, vel submissas personas, in præfatis bonis, illatam resarcire. Quod si in præfato Termino intercedere, evincere, eliberare, damnumque resarcire noluerit, aut neglexerit: extunc pro præfato vadio satisfacere tenebitur, in eodem Termino: nulla re exquisita, nec colore excogitato: nec Judicialiter, neque extrajudicialiter, abrenunciando omnibus Juris remediis, & dilationibus: nullisque evasionibus, modis, vel cautelis, Terminū præfatum differendo: nec quovis modo ipsum *N.* vel ejus successores evadendo. Quod vadium, debet converti, in summam essentialem, sine corporali juramento: nec poterit quidquam in auxilium sibi contra ipsum *N.* & ejus successores accipere, sub amissione suæ causæ: videlicet solutionis præfati vadii: quo soluto, utiq; Inscriptioni præsenti & in ea contentis satisfacere: totiens, quotiens sibi *N.* & ejus successoribus opus fuerit.

Inscriptio inscribendi debiti, ad certum diem obligati.

COmparens personaliter coram Judicio Nobilis N. de N. publicè & per expressum recognovit: Quia Nobili N. de N. centum Marcas pecuniarum certi & liquidi debiti, sive mutuatæ pecuniæ, monetæ & numeri Polonicalis, tenetur, præsentibus obligatur, hinc ad festum Nativitatis Christi proximè venturum, solvere, & complere. Casu quo non solverit, aut solvere neglexerit: extunc in crastino ejusdem festi Nativitatis Christi proximè venturi, debebit, tenebitur, præsentibusq; se obligat sibi N. dare realem intromissionem, & pacificam possessionem, in villam suam hæreditariam, sive obligatoriam, dictam N. per Ministerialem quemcunque sibi præfatus N. elegerit: etiam sine alicujus additione officii. Et data sibi intromissione, & pacifica possessione, debet & tenebitur ipsum tueri, & defendere, & eliberare: ità quòd præfata bona, pacificè, & quietè, ab omni impetitione Juridica, quarumcunque personarum, posset tenere, & possidere: quæ tenebit, habebit, possidebit, modo obligatorio, in præfatis centum Marcis, à præfato festo Nativitatis Christi: vel potiùs ab acceptione possessionis, ad aliud festum Nativitatis domini proximè venturum: & à festo Nativitatis Christi proximè venturo, ad aliud, annis

Sigil. Petr. 1523. fol. 48

se sequentibus, usque ad plenariam solutionem prædictarum centum Marcarum: cum omni Jure, dominio, & proprietate: ac cum omnibus utilitatibus, ex ejusdem bonis, seu villa prædicta, provenientibus: nihil excipiendo. & tenebitur dictus N. præfatum N. occasione Præmissorũ, tueri, defendere, & eliberare, sub Vadio aliarum centum Marcarum. quòd si tueri, & defendere, & eliberare noluerit, aut neglexerit: vel in Præfatis bonis, Per se, vel summissas Personas, quouis modo iniuriatus fuerit: & se occasione præmissorum, pro præfato vadio citari permiserit: vel sui succesores permiserint: extunc in primo termino parere tenebitur, & tenebuntur: & in illo termino, tueri, evincere, eliberare, bonaq; præfata pacificare, ab omnibus personis, prout ad aliquã personã præscriptio pertinet. quòdsi in præfato termino præmissa non fecerit, seu facere neglexerit: aut iniuriam, si quam intulerit, resarcire nollet: extunc in eodẽ termino, pro præfato vadio, satisfacere tenebitur, & tenebuntur: nulla re exquisita, nec colore excogitato: neq; Judicialiter, neque extrajudicialiter, terminum præfatum differendo: neque quovis modo ipsum vel ejus successores pro præfato vadio evadendo: quod vadium, debet converti in summã essentialẽ, sive principalem, sine corporali juramento, nec quidquã sibi contra ipsũ aut ejus successores, recipiendo sub amissione suæ causæ: Nihilominus soluto vadio, præsenti obligationi, & in ea contentis, satisfacere eidem N. & successoribus ejus tenebitur: totiens, quotiens sibi & ejus successoribus opus fuerit.

Inscriptio locationis & conductionis, seu Arendæ.

Sigis. Petri. 1523. fol. 49. COmparens personaliter coram Judicio Nobilis N. de N. hæres sive Tenutarius, publicè & per expressum recognovit: Quia bona sua hæreditaria, sive obligatoria, videlicet villam N. Nobili N. de N. pro decem Marcis pecuniæ, bonæ monetæ, & numeri Polonicalis arendavit, ad tres duntaxat annos, à festo Nativitatis Christi proximo, continuè se sequentes: quas decem Marcas, præfatus N. prædicto N. tenebitur solvere ad quodlibet festum Nativitatis Christi, seorsum in loco N. Et præfatus N. tenebitur præfatum N, quietare, ad Acta Castrensia, districtûs illius: & sic quolibet anno, usque ad expirationem præfatæ arendæ. Quæ quidem bona præfata, videlicet villam N. prædictus N. arendator tenebit, possidebit: illisq; utifruetur, vigore præfatæ arendæ: & nullo alio Jure: cum omni Jure, dominio, omnibusq; ususfructibus, ad prædicta bona quoquomodo spectantibus: & utilitatibus ex illis provenientibus: usque ad decursum trium annorum, à receptione possessionis, vel potiùs ad certum tempus. prout supra. Et jam præfatus N. dedit sibi arendatori realem possessionem, in præfata bona: tenebiturque ipsum tueri, protegere, in præfatis bonis arendatis, ab omni impetitione Juridica, usque ad expirationem præfatæ arendæ, sub damno terrestri. Et hic idem stans præfatus N. arendator etiam recognovit se arendâsse prædicta bona, apud præfatum N. juxta cõtinentiam præsentis Inscriptionis. Quæ bona recognovit, non alio genere tantummodo Jure arendæ prædictæ, se tenere & possidere.

Inscriptio inter conjuges ad tempora vitæ.

Sigis. Petricoviæ 1523. Folio 45. COmparentes personaliter coram Judicio Nobiles N. de N. & N. de N. Conjuges, sani mente & corpore existentes, & usi amicorum consilio, publicè & per expressum recognoverunt: quia omnium bonorum suorum hæreditariorum, & obligatoriorum, mobilium & immobilium, quæ nunc habent, & in pòst habebunt, invicem & mutuò concesserunt sibi ususfructum, ad tempora vitæ: tali videlicet modo: quòd si præfatum N. priusquam prædictam N. mori contigerit, extunc ipsa N. bona omnia, tam mobilia quàm immobilia prædicti N. obtinebit & possidebit: cum omni Jure, dominio, & proprietate nihil excipiendo: illisque utifruetur ad tempora duntaxat vitæ suæ. Post mortem verò prædictæ N. bona præfata tam mobilia

bilia quàm immobilia, totaliter, pleno Jure, ad successores prædicti N. devolventur: sinè quovis impedimento, & contradictione successorũ præfatæ N. & similiter si cõtigerit prædictam N. priùs mori, quàm ipsum N. extunc præfatus N. bona omnia tam mobilia quàm immobilia præfatæ N. obtinebit, & possidebit: cum omni Jure, dominio, & proprietate: & omnibus eorundem bonorum pertinentibus: illisque utifruetur ad tempora vitæ duntaxat suæ. Post mortem verò prædicti N. bona præfata quæcunque ipsam N. concernebant, ad successores prædictæ N. totaliter devolventur, sinè quovis impedimento, & contradictione successorum præfati N.

Inscriptio verò cessionis hæc est.

COmparens personaliter coram Iudicio præsenti, Nobilis A. de B. sponte, publicè, ac expressè recognovit: quia de omni Jure suo ac Inscriptionibus suis perpetuis, vel obligatoriis, in Actis quicunque contentis, à quibuscunque personis quacunque ex causa, in & super bonis C. habitis, una cum tuitione, in eodem Jure, ac Inscriptionibus contenta, latiùs in se canente, nihil Juris, dominii, & proprietatis, ac usuum fructuum, ex eisdem Juribus ac bonis prædictis, sibi & suis successoribus relinquendo: sed prout ea solus habuit, tenuit, & possedit, Nobili D. E. & ejus successoribus cessit: prout jam exnunc cedit, & resignat: aliaq; omnia ipsius Juris, ac Inscriptionum suarum beneficia, bonorumque dominium, ac utilitates universas, in eundem D. & ejus successores transfudit, perpetuò & in ævum. Et jam ipse A. eidem D. dat realem intromissionem, & actualem possessionem, tam in hoc ipsum Jus seu Inscriptiones, quàm in bona prædicta, per Ministerialem terrestrem, quemcunque jam ex nunc de Jure additum, ad intromittendum præfata bona C. vigore ipsius Juris cessi, ac Inscriptionum originalium, tenenda, habenda, & utifruenda, perpetuò ac in ævum. (vel alioqui usque ad exemptionem ejus, vel successoribus ipsius, realiter faciendam.)

Judex cum Subjudice observare debent: ut Inscriptiones diligenter inscribantur.

JUdices cum Subjudicibus provideant: quo Inscriptiones justè & diligenter, per Notarios, in libros inscribantur: & non mutentur. ad quod & ille, qui actionem habebit, & res sua illi erit curæ, intendat. *Sigism. Petrico. 1519. Folio 23.*

I N T E R C E S S I O.

§. Vide in Titulo COADJUTOR Folio 56.

INTERDICTUM QUADRIDUANUM.

Jaroslaus Gnesnensis Archiepiscopus, de interdicto servando.

SUper interdicto servando taliter Decernimus: quòd cùm ex casu qualicunque evenerit, in civitate Cracoviensi Interdictum Ecclesiasticum, teneri & observari: civitas Casimiria, juxta flumen *Wislá*, eidem interdicto non debet subjacere: & è converso. *Fol. 54.*

De eodem, Bodzanta Episcopus Cracoviensis.

ITem super Interdicto servando taliter Decernimus: quòd cùm ex casu qualicunque evenerit, in civitate Cracoviensi Interdictum Ecclesiasticum teneri & observari: civitas Casimiria, quæ est quasi contigua, juxta flumen *Wislá*, eidem Interdicto non debet subjacere: & è converso. *Fol. 58.*

De cessatione à divinis, propter Excommunicatos.

STatuimus insuper: quòd ubicunque vel ad quamcunque Excommunicatus à Jure, vel Ecclesiam, seu civitatem ingressus fuerit: tunc cessetur à divinis. ipso tamen *Jaroslaus Folio 54.*

 men

men de Ecclesia, aut cemeterio recedente, divina licitè reserventur, & resumentu

De eodem, Bodzanta Episcopus Cracoviensis.

Folio 58. STatuimus insuper: quod ubicunque, vel ad quemcunque locum Excommunicatus à Jure, vel ab homine venerit ad Ecclesiam: vel civitatem ingressus fuerit: tunc cessetur à divinis. ipso tamen de Ecclesia, vel civitate jam recedente, divina licitè resumentur.

De Interdicto triduano non servando, Jaroslai Archiepiscopi Gnesnensis.

Folio. 54. INter cætera Decernimus, & statuimus expressè: Quod Interdictum triduanum, quod aliàs servatur per omnes Ecclesias, propter adventum alicujus Excommunicati, extunc per quempiam, & exnunc nullatenus debeat teneri, & observari, ne pluritas plebis devotæ, propter crimen unius obstinati, salutaribus divinis officiis privetur: & sua orbentur devotione. Ubi autem sententia sedis Apostolicæ fuit: cui nos legem dictare non possumus: volumus, quod forma Mandati, in rescripto posita, diligenter servetur, & exequatur: clausula, de Interdicto superiùs triduano præmisso, non obstante.

De eodem, Bodzanta Episcopus Cracoviensis.

Folio 58. INter cætera Decrevimus, & statuimus expressè: Quod Interdictum triduanum, quod aliàs servabatur per omnes Ecclesias, propter adventum alicujus Excõmunicati, ex nunc per quempiam nullatenus teneri debet, nec observari. ne pluritas plebis devotæ, propter crimen unius obstinati, salutaribus divinis officiis, & sua devotione orbetur.

De Excommunicatis in Parochia.

Idem fol. 58 ITem etiam volumus: quod propter Excommunicatum unum, qui venerit ad locum quemcunque, Parochiani non debent carere divinis: Papali duntaxat Excommunicationis sententiâ, & Interdicti, obstante.

INTERROGATIO.

ADjicimus hoc etiam: quod quando super judicato dubitaretur: & ad Judicem interrogandum, partes se reciperent: & si ipse Judex in memoria teneat, qualiter judicavit: statim sententiam dicere, vel in crastinum differre teneatur. nisi jam esset libris Actorum inscripta.

De tempore, ad interrogandum accipiendo.

Consvetudo terræ Craco. Fol. 121. ITem cùm Judex accipiet ad interrogandum aliquam dubietatem, aliàs rem ulterius protrahere non potest: nisi ad tertios Terminos. sed in tertiis Terminis, Interrogationem dicere teneatur. Judex vero Castrensis, in sedecim septimanis debet expedire Interrogationem. & pro eo potest Judex moneri, si non expediverit Interrogationem, tempore medio, ad interrogandum habito & præterito. Cũ autem fit Interrogatiò, partes nec Interrogationi interesse, nec eam audire debeant.

§. Abrogata hæc est lex: Vide in Titulo, DELIBERATIO. Folio 92.

INTERREGNUM.

Sub Interregno, fines Regni à Nobilitate defendantur.

Ex Confæderatione dicta Kaptur. INsuper, si qui extra fines Regni positi Ecclesias, seu bona Ecclesiæ, aut confinia Regni nostri, Rege nondum coronato molestare præsumpserint: volumus, promittentes sine dolo & fraude, cùm ad hoc specialiter requisiti fuerimus, juxta posse, facultatesque nostras, unanimiter illa defensare.

§ Vide in Titulo, ELECTIO REGIS. Folio 100.

Sub

Sub Interregno, nihil rapiatur de thesauro.

Ex thesauro si quis aliquid sustulerit, rapuerit, aut quovis modo in usus propri- *Sigism. Crac*
os converterit, præsertim sub Interregno: fraudis, & peculatûs reus judicetur. *1507. fol. 3.*

INTROMISSIO.

Ab intromissione, Capitanei, & eorum Burgrabii munera nè accipiant.

Item quoniam subditis nostris, vel ex re judicata, sive aliàs perlucris, utì Judi- *Alber. Petr.*
cialiter dici consvevit, sive per emptionem, aut resignationem, donationem, de- *1496. fol. 109*
volutionem, aut alia ratione bonorum intromissiones petentibus, Officiales nostri, videlicet locorum Capitanei, Vicecapitanei, & Burgrabii eorundem, consveverant à qualibet Intromissione solutiones extorquere insolitas: cùm videlicet pro parte Capitanei decem *Marcæ*, & pro parte Burgrabii una Sexagena Polonicalis, per eos, qui intromittebantur, jussu Capitaneorum dari consveverant: Nos cernentes istud introductum esse sinè Jure, quinimo cum gravamine subditorum nostrorum, Decrevimus & Statuimus: Ut cùm Capitanei nostri salariis, & introitibus specialibus, ac in certis locis, de mensa nostra proventibus Regalibus fuerint (prout sunt) dotati ubique: quorū ratione, sicut ad exercenda debita eis annexa officia, sic ad omne justitiæ ministerium eis incumbens, & dandas eas Intromissiones obligantur: propter quod amodo in perpetuum prædicti Capitanei, & Burgrabii eorundem, in universis Regni nostri terris pro tempore existentes, aut prædicta, aut alia forsan exquisita, vel exquirenda salaria, vel munera, pro intromissionibus, à subditis nostris exigere, extorquereque non debeant. A quorum solutione, eosdem subditos nostros in hac parte, de speciali nostræ benignitatis gratia absolvimus æviternè, tamen volumus: ut circa easdem intromissiones, debita Ministerialium salaria solvantur: juxta solitum.

De eodem, Alexander Rex.

Capitanei introligantes in bona, de brachio Regali, non percipiant decē Mar- *Alexand. in*
cas: neque Burgrabii Sexagenam, aliàs juxta Statutum Alberti Regis, quo istud *Radom. 1505*
prohibetur, se conservent. *Fol. 116.*

De eodem.

Volentes cavere, nè gravetur Nobilitas, renovamus Statutum: ne Officium Ca- *Sigism. Aug*
strense aliquid recipiat, ab Intromissione. *1550.*

Intromissio per Ministerialem danda.

Quandocunque aliquis acquirit bona aliqua hæreditaria, sive titulo perpetuo, si- *Consvetudo.*
ve obligatorio, aut ex re judicata, sive alio quocunque modo: de necessitate Juris, per Terrestrem Ministerialem proprium ab Officio Terrestri receptum, debet induci & intromitti, in talia bona manifestè, ut nullum lateat novi domini in illis bonis possessio: qui aliquod interesse habere se prætendat, ad eadē. Et hæc Intromissio, ex recognitione Ministerialis debet inscribi, & induci in librum Terrestrem, seu Castrensem in districtu proprio: ubi prædicta bona consistunt. A qua Intromissionis Inscriptione, omnis Præscriptio, & diuturnitas Terrestris, in omnibus bonis perpetuo acquisitis, accipit initium & firmitatem. Quæ quidem Intromissio licet ab antiquo non observabatur communiter: de consensu tamen communi omnium approbata est, & instituta: initiumque, vigorem, & necessitatem, præsertim in omnibus perpetuitatibus, jam ab anno 1543. accepit, & habebit in perpetuum.

Victori in bona Intromissio danda, præsertim si se debitor Intromissionem daturum in defectu solutionis recepit.

Cum aliquis citatus fuerit, pro quacunque re, pro qua non inscripserat se: ipse *Consvetudo.*
autem citatus, nolens admittere se damnificari, dat circa Judicium Intromis- *terræ Crac.*
sionem, *Folio. 124.*

sionem, tunc suscipienda est Intromissio per citantem. Sed si citatur aliquis pro re, vel pro debito inscripto: sic quòd Inscriptionem fecerat, Quia debuit solvere, non dando Intromissionem: sed principale, seu originale debitum soluturus esset, prout se inscripsit: talis si citatur, neque in termino satisfacit, si Intromissionem Actori dare vellet, (Cui dandæ intromissioni, ipse Citatus in sua Inscriptione abrenunciavit) Decernendum est: Quòd Citatus non aliter, quàm cum triplici pœna trium Marcarum, Intromissionem dabit in re debita: usque ad satisfactionem, & pro ipsa re principali, et pro pœnis faciendam. quam Intromissionem Actor, cū triplicata trium Marcarum pœna, recipere teneatur.

§. Idem vide in Titulo DEBITUM Folio 84.

INVASIO DOMUS.

Qui invadit domum alterius manu violenta, & vulneratur, vel alios vulnerat in domo.

Casim. Visl. Fol. 17.

PEtrus deposuit contra Joannem, quòd sibi quatuor inflixisset vulnera: Joannes verò fatetur hoc se fecisse: ex eo, quia manu armata domum ejus invasisset: & in ea invasione, matrem, aut sororem, vel uxorem, seu filiam sibi vulnerâsset: quod vulnus, refert, per ministerialem conspectum, vel visum fuisse: obtulitque se probaturum: tamen Ministerialis interrogatus per Judicem, negavit se prædictum vulnus vidisse, vel conspexisse. Et quia post negationem ipsius Ministerialis, idem Ioannes mox prædictum vulnus, matri suæ illatum, per alios idoneos testes, qui dictum vulnus viderunt, & conspexerunt, se offerebat probaturum: Nos in tali, & simili casu Decernimus: eundem Joannem, ad producendum testes, de calumnia, fore admittendum.

De domûs violatione, & in ea vulneratione, ac homicidio, & violatoris complicibus.

Alber. Petr. 1496. fol. 106

ITem cùm frequentiùs violatores domorum suas defensiones Judiciarias deponerent, in multitudine cautelarum: per quas nonnunquam Rei absolvebantur, ab instantiis Actorum: unde Statuimus: Quòd si quis intrans domum alicujus, manu violenta hospitem, aut uxorem, vel filium, aut familiarem ipsius interfecerit: aut etiam enormiter vulneraverit: talis, si citatus fuerit ad Judicium Castrense, non aliter convinci debeat: nisi testibus decemocto nominatis. e quibus, electis sex Nobilibus bonæ famæ, & possessionatis, illius districtûs, aut Palatinatûs, ubi tale crimen fuerit patratum, Actor cum eisdem præstitô Juramentô, actionem obtinebit: & Reus, utì violator securitatis domesticæ, vitâ privabitur. Complices verò antiquam retineant Constitutionis Jurisdictionem, animadversionemque. Nè tamen quispiam personam justam, & innocentem, pro tali, aut alio crimine calumniosè culparet, exindeque culpatus deputaretur turri recludendus: in tali casu, Nos & successores nostri, priusquam deputandum in turrim festinaverimus, scrutabimur, et scrutabuntur: scireque debebimus, & debebunt, veram positionem rei, culpæ, & calumniatoris. quo in calumnia comperto: Nos ùt talem, ex debito autoritatis nostræ, infamem pronunciabimus: & insuper in facie cauterisari mandabimus. Sed si violator ipse, patrato crimine de Regno fugerit: ipso factô, infamis pronuncietur, & habeatur: in collo, si ejus copia esset, puniendus.

Si quis culpatur: quòd familiaris suus domum violaverit.

Joan. Alb. Petr. 1496. Folio 107.

CUm verò aliquis homo, cujuscunque statûs existens, inculpatus fuerit: Quòd ipsius familiaris, violentiam domesticam fecerit: ùt scilicet descriptum est, hospitem, uxorem, filios, aut familiarem ejus invadens, manu violenta in domo eadem interfecerit: in eo casu illum violatorem, apud suum dominum, per Nobiles & Ministerialem arestari decernimus. Cum quo, taliter culpato, dominus suus,

Jus

224. fol. vet.

Jus ministrare tenebitur. & si personaliter requisitus, Jus ministrare denegaverit: extunc pro eo respondebit dominus, secundùm Juris ordinem.

Si servitor violator domûs fuerit.

TAlis autem familiaris, si aufugerit: per Nobilesque arestatus non fuerit: dominus suus pro ipso citatus, non aliter se innoxium de crimine tali expurgabit: nisi Juramentô per eum, cum duobus testibus simul præstito: Quòd videlicet nec suo scitu, nec consensu, neque mandato, aut voluntate, crimen id est cõmissum: neque dedit occasionem aufugiendi servitori. *Joan. Alb. Petric. 1496 Folio 107.*

INVENTARES.

Si inventor inventa negat: juret.

ITem Martinus deposuit contra Nicolaum: quòd cùm agros coluisset proprios, bursa eidem cecidisset: in qua fuissent tres Scoti: Nicolaus verò seminans, bursam invenit eandem, cum eisdem tribus Scotis: & eos monitus restituere non curavit: Nicolaus autem negavit, se prædictam bursam invenisse, vel pecuniam habuisse. Nos itaque in tali casu Ediximus: ut idem Nicolaus propriô se Juramentô expurgaret: quòd non invenit, nec habuit pecuniam eandem. *Casim. Mag. Vislic. 1368. Folio 30.*

JUDEX ET SUBJUDEX.

Judex & Subjudex, Rege in terram adveniente, teneantur ad curiam Regis venire, & judicare: exceptis causis de hæreditate: quas Regi, vel Baronibus referent judicandas.

QUia ex multiplicitate Judicum, (prout experientia nos edocuit) in causis super eodem facto, variæ & diversimodæ plerumque sententiæ proferebantur: ideo volentes certum numerum statuere Judicum, & occurrere varietati prædictæ, Statuimus: quòd unus in Cracoviensi & alter in Sandomirien. terris, Judices nostri habeantur. ità quòd dum Nos contigerit alicujus terrarum earundem limites subintrare: volumus: quòd Judex, & Subjudex terræ, infra cujus limites morabimur, in curia nostra, de causis judicare & cognoscere teneantur. declarantes potestatem eorundem Judicum: Quòd deinceps in quibuslibet causis magnis, etiam hæreditariis, terminos ultra tres septimanas non possint, nec valeant assignare. Sed eùm quæstio fuerit hæreditaria: Judex, vel Subjudex, eandem quæstionem teneatur nobis referre. cujus cognitionem, in Nostra Baronumque nostrorum præsentia, volumus & decernimus pertractari. Et si aliquo impedimento fuerimus præpediti: tunc lex, vel ad minus quatuor Baronibus, per Nos Judici et Subjudici adjungendis, ipse Judex cum Subjudice, unà cum dictis Baronibus, eandem quæstionem, seu causam hæreditariam, definiendi & cognoscendi habeant plenam facultatem. *Casim. Visl. 1368 fol. 10.*

De eisdem causis.

CAulæ Judiciariæ Judici, juxta Statutum committantur.

Nullus Judex potest effici Capitaneus illius terræ, cujus est Judex.

ITem cùm ex hoc non modica subditis nostris contingant dispendia: si Judices in terris, in quibus præsint Judiciis, in Capitaneos præficiamus: propterea exnunc & in antea, nolumus aliquem Judicem illum, terræ illi in Capitaneum præponere: in qua Judicio præsidet, & Judicii obtinet potestatem. *Jagello in Czerwieńsko 1422. fol. 48.*

Judex, & Notarius Castrensis, & Vicecapitaneus ex Judice vel Notario Terrestri, nè sint: & sint possessionati.

QUia quodlibet officium, habet sua negotia: ampliùs non debent tenere Judices, & Notarii Terrestres, Castrensia Judicia, vel Notariatûs unà cum Terre- *Sigism. Aug. Petric. 1550.*

 stri-

ſtribus. ſed tamen Judex Caſtrenſis, & Vicecapitaneus, poſſeſſionati eſſe debent.

Judex Caſtrenſis electus, in primis terminis Caſtrenſibus, coram Capitaneo vel Vicecapitaneo juret.

Sigiſm. Aug. 1550. JUdices Caſtrenſes ſint Jurati: & in primis Terminis, Juramentum præſtent: ſub pœna privationis Officii: coram Capitaneis, ſeu vicecapitaneis locorum.

Judices ſecundùm Conſtitutiones judicent.

Caſim. III in Nieſzowa 1454. JUdices terrarum Regni noſtri, Conſtitutionibus innixi, et ex ipſis eruditione ſumpta, in judicando conſervent ſtateram æquitatis.

Judices Caſtrenſes ſint jurati.

Sigiſm. Crac 1532. B1. JUdices Caſtrenſes ſint jurati: juxta tenorem Statuti, ſuper eo conditi: & officia illis incumbentia, diligenter curent: & per ſemetipſos expleant.

Judices in ſuis terris reſideant.

Joan. Alber. Petric. 1496. Folio 105. ITem cùm nonnulli ſubditi noſtri, aut domicilia propria, aut ſervitiorum ſuorũ officia terris in aliis obtinentes, Judicatus terrarum, in quibus non reſident occupare, & officii miniſteria negligere ſæpenumero viderentur: Nos ſuper hoc cõſultationem habentes generalem, cum *Prælatis* & Baronibus univerſis, Decrevimus ſtatuendum: ut in ſingulis terris Judices terrarum reſidere, & juſtitiam miniſtrare petentibus, per ſe, & perſonaliter teneantur. alioquin ſi interim Judiciis, non præeſſent, nec in terra reſiderent: extunc anno decurſo Judex novus, per Nobilitatem terræ illius eligatur: juxta conſvetudinem antiquitus conſtitutam.

Officiales Judicii in Conventu eligantur.

Alexander in Radom. 1505. fol. 118. OFficiales Judiciorum eligantur in Conventionibus Terreſtribus: juxta conſvetudinem diu obſervatam: aliàs, juxta Conſtitutiones, in Joannis Alberti Regis Privilegio ſcriptas: electique præſtent, noſtri præſentis Statuti vigore, Juramentum: nec habeant ſubſtitutos, excepta infirmitate: ſub amiſſione Officiorum.

Judex poſt reſponſionem Rei, ſententiam ferat.

Caſim. fol. 94. POſt reſponſionem verò Rei, ſuper Propoſitione Actoris, Judex amputatis controverſiis, & altercationibus ſuperfluis, unicuique partium faciat juſtitiam.

De Judicibus perſonaliter judicaturis.

Caſimir. III. Folio 88. ITem decernimus: quod Judices & Subjudices, propriis in perſonis, & non per camerarios, Judiciis tenebuntur præſidere pro ſummis centum Marcarum, triginta Marcis extendentibus, nullo pacto judicabunt.

§. Abrogata hæc eſt lex, in parte. Vide in Titulo JUDICIA.

Judices in primis Terminis coram Palatino vel Caſtellano jurent. quorum ſententia retractata famæ non nocebit.

Sigiſm. Petrico. 1519. JUdices Terreſtres & Caſtrenſes, Subjudices, & Notarii ſint jurati: & in primis Terminis Terreſtribus Juramentum præſtent: ſub pœna privationis Officii: Terreſtres videlicet Judices, ac Subjudices, coram Palatinis ſuis, aut Caſtellano illius terræ: Caſtrenſes verò Judices, coram Capitaneis, aut Vicecapitaneis locorũ. ſententia tamen eorũ, ſi quando retractata fuerit, honori & bonæ exiſtimationi ipſorum non nocebit.

Sigiſm. Crac 1537. §. SIMILIS. Judices Terreſtres, necnon Subjudices Terreſtres, ſint jurati: juxta tenorem Statuti, ſuper eo conditi.

Ju-

Judex cum Subjudice, deinceps per se judicent.

AC bonum & consultum esse videtur: quòd Judex ac Subjudex particularibus personaliter Terminis, cùm possint, præsideant. sicut in Majori Polonia est consvetum. *Vladisl. Jagel. Crac. & Vartæ 1423 Folio 45.*

Judex & Subjudex ac Notarius sive Camerarius judicent quater in anno, nisi infirmitas & Reip. negotium impediat.

IN primis quoniam crebriusculè contingit, Judicia non teneri Terrestria: propter absentias eorum, è quorum authoritatibus generalis dependet administratio justitiæ: idcirco statuendum putavimus, & Statuimus: Ut in singulis terris Regni nostri, Judicia Terrestria quater in anno celebrentur. quibus Judiciorum Terminis intersint, & eis præsideant illi: qui ad Judicia celebranda, ratione Dignitatis aut Officii pertinent. Si verò non interessent, neque alium à se substituerent: nihilominus Judex cum Subjudice, Terminos & Judicia judicabunt: non obstante absentia illius & illorum, qui interesse debuit & debuerant: & similiter Camerarii sui, Camerariorum eorundem. Tamen ad minus Judiciis, & Terminis eisdem, Judex cum Subjudice ac Notario, interesse teneatur. pro quibus si aliquis eorundem trium Officialium Terrestrium non venerit, aut omnes non venerint: extunc puniendus, puniendique erunt 14. Marcarum pœnâ, fisco Regio irremissibiliter applicanda: vera infirmitate, & Reipubl. negotiis exceptis: si eis impediti, ad Judicia venire non possent, vel eisdem non interessent. *Joan. Alb. Petr. 1496. Folio XCVI.*

Quando Judex non potest redargui.

INsuper Statuimus: quod in nostra præsentia, vel corã nostro Capitaneo, vel quando generales Termini tenentur, Palatinis vel Baronibus præsentibus, Judex judicans non possit de malo Judicio redargui: cùm non ipse solus, sed cæteri & plures judicant supradicta. *Casim. Mag Folio 32.*

Judices non habeant substitutos, infirmitate excepta.

OFficiales Judiciorum non habeant substitutos: excepta infirmitate: sub amissione Officiorum. *Alex. Rad. 1505. fol. 118*

§. SIMILIS. Judices Terrestres, necnon Subjudices, juxta tenorem Statuti, super eo conditi, Officia illis incumbentia diligenter curent: & per semetipsos expleant. *Sigism. Crac 1532. B. 1.*

Judex, Subjudex, ac Notarii, à Nobilibus eligantur.

UT in omnibus rebus libertas Nobilium conservetur: libera electio Judicis, & Subjudicis, ac Notarii, illis esse debet. Nos autem nemini alii tale Officium dabimus: nisi uni ex his quatuor viris, qui quidem ab omnibus generaliter fuerint electi: & Nobis patentibus literis illorum declarati. *Sigism. Aug. Petr. 1550.*

Judex à partibus inquirat: an habeant adhuc aliqua munimenta.

DEbebit autem Judex præsidens, à partibus comparentibus, ante sententiæ prolationem inquirere: an haberent aliqua sua munimenta, vel documenta, defensionesque juridicas, ad causæ prosecutionem oportunas. nè homines simplices ruditate sua, in causis suis succumberent. *Sigism. Petrico. 1523.*

De Judice inculpato.

SI quis contra Judicem quenquam attentaverit, eumque inculpaverit, aliàs *Rußy*: extunc solummodo illa causa, in qua Judici derogaverat, non debet judicari. aliæ verò omnes causæ, coram eodem Judice vertentes judicentur, eo non absente. *Casim. III. Folio 87.*

Judex in causa sua alium surroget, Succamerariô exceptô.

QUòd si aliquando evenerit, quòd Judex vel Officialis, tam Terrestris quàm Ca- *Sigism. Aug Varß. 1557.*

Castrensis, haberet actionem apud Judicium vel Officium suum, cum quauis persona: licebit illi in locum suum, ad judicandum illam rem, Nobilem aliquem in illa terra possessionatum, sine surrogatione Regiæ Majestatis collocare. qui quidem Nobilis, non tenebitur Juramentū præstare. Excepto tamen Succamerario: si quis cum eo granicies facere debet: tum Succamerarius tenebitur surrogationem à Nobis accipere. quòd si nollet: tum is, qui cum eo actionem habet, à Nobis illam petet: & Cancellaria nostra tenebitur illi concedere.

§. Judices à Judiciis absentes, jurent: se propter legitimam causam, hoc est, infirmitatem abfuisse. Vide in Titulo COLLOQUIA Fol. 58.

§. De illo, qui sententiam Judicis redarguit, Vide in Titulo SENTENTIA.

§. Judices & Subjudices providere debent: ut Inscriptiones diligenter inscribantur. Vide in Titulo INSCRIPTIO. Fol. 143.

§. Judex si non poterit purgare sententiam: pœnam solvat. Vide in Titulo SENTENTIA.

JUDICIA.

Ad locum Judicii armatus nemo veniat.

Joan. Alb. Petric. 1496 Folio 106.

CUm Judiciorum tribunalia, ad dicendam & discernendam justitiam, dexteræ excelsi propriissimè divinitus fuerint reservata: nobis tandem mortalibus, qui vices gerimus solicitudinum mundanarum, commodata: Nos cùm in nomine justitiæ, veritatem in veritate, Deum dictum implicitè credamus, Statuimus: Ut ob reverentiam Justitiæ, & tribunalis, quod ex parte Dei judicantibus conceditur nobis, nullus in domum, ubi Judicia Terrestria celebrantur, cum armis quibuscunque, vel communibus, vel excogitatis intrare audeat. secus faciens, pœnâ quatuordecim Marcarum per Judicium puniatur. Cujus arma Capitaneus vel Burgrabius Terrestris, si Judicio præsidet, aut Officiales Judicio præsidentes pro se tollent. Et si quis ausu temerario, in Judicio gladium, vel cultrum, vel lanceam exerere vibrareque præsumeret: sexaginta Marcarum pecuniarum, in terra currentium, Judicio exolvat. quod si aliquem vulneraverit: collo privetur. talesque violatores, per loci Capitaneum vel Burgrabium detineantur incarcerandi: usque ad satisfactionem, & solutionem pœnarum suprascriptarum.

De pœna eorum: qui manu armata, ad Judicia, & Conventus generales & particulares, veniunt.

Sigism. 1507 Folio 5.

QUamvis in Constitutionibus novis, divæ memoriæ Serenissimi Joannis Alberti prædecessoris & germani nostri charissimi, provisum fuerit: qua pœna afficiendi sint, qui cum insolentia & manu petenti, ad Judicia veniunt: tamen quia non solùm in Judiciis, sed etiam in Conventionibus generalibus & particularibus, ac Conventibus, qui de Nostro, vel Consiliariorum nostrorum mandato fiunt, variæ contentiones, & ex his etiam seditiones, impedientes ac interrumpentes eorundē Conventuum publicas consultationes, oriri consveverunt: Statuimus & decrevimus: (quo majori severitate huic incommodo amovendo consulatur) Quod si quis in armis, vel cum armis, insidias & seditionem, ad violentiam præferentibus, ad præfatos Conventus aut Judicia venerit: tanquam pacis communis violator, pœnâ capitis puniatur. quam si fortè fuga evaderet: bona ejus confiscentur. Et hoc Statutū ad personas cujuslibet statûs, conditionis, & præeminentiæ extendimus: præsertim vero in Capitaneos. qui cùm aliorum securitati providere debeant: si quid tale in oppositum, & contra hoc Statutum commiserint: meritò eâdem pœnâ, aut etiam severiori, puniendos esse decernimus.

Judicia certis in locis sunto.

Casimir: in Vislic: 1368 Folio 12.

QUia plerumque habentes Jurisdictionem, à casu, & pro libito suæ voluntatis, consveverunt ad Judicium acceptare, vel eligere sibi loca quælibet indeterminatè.

natè: & ideo, ut quisque suis terminis sit contentus, Statuimus: quòd Cracoviensis Castellanus, in tribus duntaxat locis, Cracoviæ, in Andrzeiow, & in Wieliczka, sua debet & tenetur Judicia pertractare. aliàs, tanquam non à suo Judice, quicquid factum fuerit, vel judicatum, nullam habeat facultatem. idque de omnibus Judicibus fieri statuimus.

Quis modus & ordo sit servandus, in personis vocandis ad Judicium.

ET ut faciliùs & sinè clamore, vel strepitu, causarum expeditio habeatur, Statuimus. Quòd ad locum audientiæ, in quo Judices præsident, non secundùm majoritatem, vel minoritatem causarum, sed secundùm ordinem litigantium, tantummodo Actor vel Reus vocati accedentes, per Judices audiantur, & expediantur. Ordinem autem, in vocando ipsos litigantes, ad præsentiam ipsorum Judicum, taliter duximus describendum: Quòd scriptor causarum, sub pœna privationis sui Officii, non aliter quàm secundùm ordinem Citationum, litigantes per Ministerialem vocandos pronunciabit, seu nominabit. ità quòd qui priùs ad causam provocaverit, priùs nominetur, & expediatur: & sic deinceps, videlicet qui secundo loco, similiter loco sequenti: & taliter, donec ad extremos procedatur. Quòd si altera partium vocata, se præsidentibus non exhibuerit: sive quovis casu fuerit impedita: & tribus vicibus evocata: tunc mox pars adversa, quæ fuerat præsens, de audientia removeatur. & alii litigantes, secundo loco inscripti, nominentur: & ad audientiam evocentur. Et nihilominus pars, quæ fuerat absens, & tribus vicibus evocata, si circa extremam horam meridiei, Judice quasi surgere volente, iterum & secundò tribus vicibus evocata, non curaverit parêre: extunc condemnetur. Si quis autem eo tempore, quo Judices præsideant, ad locũ, in quo præsident, præterquam ad petendam Citationem, vel de speciali ipsorum Judicum licentia & mandato, quavis præsumptione vel temeritate, intrare præsumpserit: absque aliqua remissione, pœnâ, quæ dicitur *Piątnadziesta*, per Judices puniatur. *Casim.Mag. Visl.fol. 11.*

De securitate Judiciorum.

AD præcludendam viam audaciæ hominum, (qui ad Judicia, ubi summa pax & tranquillitas esse debet, non solùm ipsi armati, sed etiam magnis catervis stipati venire: atque ibidem in locis Judiciorum, non solùm rixas aut contentiones, sed etiam pugnas & bellum facere, præsumunt) Statuimus: ut in omnibus Judicii locis, ubi judicia aguntur, toto tempore Judiciorum, atque ante Judicia octo diebus, & pòst aliis octo diebus, plena & omnimoda securitas fiat, ad ea ipsa Judicia veniendi: & in illis negotia sua curandi: domumque propriam tutò cuilibet redeundi. Quòd si quispiam hujusmodi libertatem, & securitatem publicam, sub præscripto tempore, quomodocunque, & in quacunque persona violaverit: talis puniri debet, non secus, quàm si salvum conductum nostrum Regium violaverit. *Sigism.1538 C 2.*

Quod Statutum tenendum est, de securitate Judiciorum editum.

QUoniam interest omnium, ut ad Judicia tutò venire, atque absque ullo metu versari in illis liceat: (cùm non alibi pax major, & tranquillitas requiratur: quã ubi Judex, & aliæ publicæ personæ præsunt: alii verò pro justitia Jus petunt) Volumus hac de re Decretum nostrum observari: quod anno Domini 1507 Cracoviæ factum per Nos fuit, tempore felicis Coronationis nostræ. quod verò Petricoviæ, in proximè præterito Conventu ea de re factum, abrogamus & tollimus. *Sigism.1539*

De violentia, in Judicio commissa.

UT violentiæ & invasiones in Judiciis secludantur, & viæ calumniatoribus amputentur, Decernimus: Si quis ausu temerario Judicium invaserit, & violenti- *Casi.fol. 87.*

am commiserit: in causa sua, quàm coram Judicio habet, vel habiturus erit, secundùm pœnam statutam punietur: & duodecim septimanis mancipetur, & carceribus recludetur.

Judicium olim, tantùm pro parvis summis judicabat.

Casimir. III. in Korczyn 1451. fol. 88

ITem Decernimus: quòd Judices & Subjudices, pro summis centum Marcarum, triginta Marcis extendentibus, nullo pacto judicabunt.

Sed jam Judicium omnes causas judicat.

Sigis. Petr. 1523. fol. 33

VOlumus autem, ut liceat unicuique alium quempiam, pro quacunque summa pecuniæ, vel injuria hæreditaria, & personali, aut bonis quibuscunque, totiens quotiens citare ad Judicium Terrestre. ubi citatus parere, respondereque tenebitur & debebit: non excipiendo se ad Terminos generales, ob summæ magnitudinem, vel potiùs licebit Judicibus Terrestribus, etiam pro magna summa judicare: cùm licebit unicuique partium appellare.

Nemo ad Judicium cum strepitu accedat.

Casim. Mag. Visl. 1368. Folio 13.

PLerumque fit: quòd aliqui, propter causas consanguineorum, vel familiarium suorum, ad Judicia venientes, per strepitum & importunam suam acclamationem, & infestationem, sententiam seu victoriam causarum reportare consveverunt: unde super hoc providere volentes, Statuimus: quòd deinceps nemo, cujuscunque statûs vel conditionis existat, propter causam consanguinei, vel familiaris, aut servitoris, ad Judicium venire tali modo, non servata quadam reverentia, & discreta decentia, præsumat. Quòd si quis contra facere præsumpserit: pœnâ, quæ dicitur *Piątnadziesta* per Judices puniatur, nostræ cameræ applicandâ.

Judicium tantùm ad petendam Citationem accedatur.

Casim. Mag. Visl. 1366, Folio 11.

SI quis autem eo tempore, quo Judices præsideant, ad locum, in quo præsident, præterquam ad petendam Citationem, vel de speciali ipsorum Judicum licentia & mandato, quavis præsumptione, vel temeritate intrare præsumpserit: absque aliqua remissione, pœnâ, quæ dicitur *Piątnadziesta*, per Judices puniatur.

De inhonorato Judicio.

Consvetudo Crac: fol 122

ITem, si quis Judicium inhonoraverit: aut posuerit se in mensa, ubi judicatur: pœnam trium Marcarum succumbet. pro qua debet satisfacere, sub alia pœna quatuordecim Marcarum, à Judicio non discedendo.

Judicia ex Statutis judicentur.

Casim. III. in Nieszo. & Opo. 1454. Fol. 94.

HUjusmodi autem Judicia judicentur, ex libro Statutorum Regis Casimiri divæ memoriæ. & ex Statutis, in *Warta* confectis.

Idem Rex. §. SIMILIS. Judices terrarum, Regni nostri Constitutionibus innixi, & ex ipsis eruditione sumpta, in judicando conservent stateram æquitatis.

De Judiciis, duntaxat à manè ad horam nonam tractandis.

Casim. Mag. Folio 11.

PRava consvetudine noscitur esse observatum: quòd sinè temporum & horarum differentia, & distinctione, per Judices Judicia celebrabantur: & ità plerique non aliter ad causas veniebant pertractandas, quàm post prandium repleti, & inebriati: propter quod Judicium parvi pendebatur, & debilitabatur: reverentiaq; Judicis minimè observabatur: nec ad veritatem aliquis habebatur respectus. Itaque decernimus, & volumus: Ut certis temporibus, sive horis, & cum debita animi discretione, Judicia pertractentur & observentur: & quòd deinceps Judices, diebus Terminorum, & ad præsidendum consvetis, à manè usque ad horam nonam, sive ad meridiem, in quibuslibet causis debeant præsidere, & causas pertractare.

Et si

Et ſi primo die Terminorum, ad horam meridiei, omnes litigantes, in cauſis & litibus ipſorum, non poterint expediri: volumus, quòd abſque alicujus cauſæ vulneratione, aut abbreviatione, diebus proximè ſequentibus præſidendo, duntaxat ad horam prædictam, omnes & ſinguli litigantes debito modo, ſecundùm ordinem infraſcriptum, expediantur.

De Judiciis, tempore proclamati Conventûs generalis.

QUoniam abuſu quodam inolevit, Judicia Terreſtria non celebrari, mox ut literæ de Conventu generali ſtatuto emittuntur: (quod fit cum magna juſtitiæ negligentia) proinde Statuimus: ut deinceps futuris temporibus, non obſtantibus literis hujuſmodi, & Conventûs generalis publicatione, Judicia Terreſtria ubique celebrentur: uſque ad Conventum particularem, in unoquoque Palatinatu inſtitutũ. *Sigiſmund: 1538. C 3.*

De eo, qui aliquem in Judicio, vel coram Judicio vulneraverit, vel dehoneſtaverit.

STatuimus etiam: quòd ſi aliquis in Judicio cultellum extraxerit, neque aliquem vulneraverit: ut talis denique in gratia Noſtra conſiſtat. ſi verò gladium vel cultellum extraxerit, & vulneraverit aliquem: pœnâ, quæ dicitur *Siedmnadzieſta*, puniatur: & illi, quem dehoneſtaverit, pœnam *Piątnadzieſta*, ſolvere teneatur. *Caſim. Mag. Viſl. fol. 39.*

§. Judicia quater per annum celebrentur. Vide in Titulo TERMINI.

§. Reliqua de Judiciis, quæ vulgò Termini, aliàs *Roki* vocantur: Vide in Titulo TERMINI.

JUDICATÆ REI EXECUTIO.

§. Vide in Titulo PROCESSUS JURIS. quo in loco, & Sigiſmúndi Proceſſum Juris, & antiquum reperies.

JUDÆI.

Judæi fora in villis non faciant.

ITem, cùm Chriſtianis Jura Regni, mercaturas & fora in villis facere prohibeant: multò minùs hoc Judæis licere cenſemus. imò ſub graviſſimis pœnis, nè talia audeant, interdicimus eis, & prohibemus: ſub amiſſione rerum omnium, juxta Statutum antiquum, confiſcandarum. *Sigiſmund: 1538. B 1.*

Modus mercandi Judæis ſtatuitur: & pactis, cum Civitatibus initis, ſtent.

VOlumus præterea: ut Judæi non habeant liberam mercandi, in omnibus rebus facultatem: ſed modum per Nos ſtatuendum, in mercimoniis ad victum quærendum, ubique in Regno noſtro teneant, & diligenter obſervent: atque etiam pacta, & conventiones, quas cum nonnullis civitatibus majoribus Regni noſtri habent, in toto teneant. *Idem Rex. A 6.*

Vadia Judæis conceſſa, ad communitatem ſunt referenda.

QUòd etiam ad providendum ſecuritati eorundem Judæorum, & ad compeſcendam licentioſorum audaciam, eiſdem Judæis in aliquibus locis contulimus vadia, ad magnas ſummas ſe extendentia. quæ quidem non ad ſingulares & privatas perſonas, ſed duntaxat ad communitatem, aut aliam multitudinem civilem, per conſpirationem, tumultum, & ſeditionem, ad perniciem & interitum Judæorum excitatam, extendi debere volumus & declaramus. *Idem Rex. B. 1.*

** *Judæorum libertatis & Juris Privilegium, per Boleslaum* Ducem Majoris Poloniæ, protavum Caſimiri Magni Poloniæ Regis, in Kaliſz, in craſtino Aſſumptionis virginis MARIÆ, Anno Domini M. CC. LXIIII. editum: tandem Cracoviæ in die Beatorum Dionyſii & ſociorum ejus, Anno Domini M. CCC. XLIII. *Folio. 163.*

per dictum Magnum Casimirum Regem Poloniæ, & ejusdem Boleslai pronepotem confirmatum. quod Nos Alexander Rex, non confirmando confirmatione speciali, sed ad cautelam defensionis contra Judæos Privilegiis Regni, in istum codicem congestis ascribi mandavimus: atque sic ejus sequitur tenor.

Fol CLxiiii IN Nomine Domini Amen. Nè decreta Regia, cum fluxu temporis à memoria deciderent hominum: dignè prudentum ratio stabilivit, ea apicibus literarum, propter notitiam futurorum commendare. Quapropter nos Casimirus, Dei gratiâ Rex Poloniæ, necnon terrarum Cracoviæ, Sandomiriæ, Siradiæ, Lanciciæ, Cuiaviæ, Pomeraniæ Dominus & hæres, notitiæ universorum, tam præsentium quàm futurorum, præsentibus declaramus: Quòd cùm Nostram nostrorumque Baronum præsentiam accedentes, viri idonei nostrique fideles, Judæi terrarum nostrarum, nobis Privilegium Ducis Boleslai, divæ memoriæ quondam Ducis Poloniæ, protaui nostri charissimi, super Juribus suis ostendissent, supplicârunt humiliter: ut ipsum Privilegium nostro Regio insigni, innovare & confirmare dignaremur. Privilegii autem ejusdem, de verbo ad verbum talis tenor extat.

IN Nomine Domini Amen. Humani generis actiones, nisi vigeant voce testium, aut testimonio literarum, celeriter transeunt: & prorsus à memoria relabuntur. Igitur nos Boleslaus, Dei gratiâ Dux Majoris Poloniæ, notum facimus tam præsentibus, quàm futuris, ad quorum notitiam devenerit præsens scriptum: Quòd Judæorum nostrorum, per totum districtum nostri dominii constitutorum, Statuta & Privilegia, quæ à Nobis obtinuerunt, de verbo ad verbum, prout in sequenti serie continentur, taliter duximus declaranda.

Contra Judæos, non debet admitti ad testimonium Christianus: nisi probet per Judæum, & Christianum.

PRimum quidem Statuimus: ut pro pecunia, aut pro quacunque re, mobili vel immobili, aut in causa criminali, quæ tangit personam, aut res Judæi, nullus Christianus contra Judæum, nisi cum Christiano & Judæo, in testimonium admittatur.

Si Christianus pro Pignoribus citat Judæum, & ille non confitetur: Judæus per juramentum evadat.

ITem si Christianus Judæum impetit, asserens, quòd ei pignora sua obligaverit: & Judæus diffitetur: & Christianus simplicibus Judæi verbis fidem noluerit adhibere: Judæus jurando super æquivalente sibi oblato, suam intentionem probabit: & transeat absolutus.

Si pro minori pecunia, asserit Christianus se Judæo pignus obligâsse: Judæus per Juramentum probet.

SI Christianus obligaverit Judæo pignus, asserens, quòd Judæo pro minori pecunia obligaverit, quàm Judæus confiteatur: jurabit Judæus super pignore sibi oblato. & quod Juramento probaverit, Christianus ei solvere non recuset.

Si Judæus dicat, Christiano se aliquid mutuâsse: Christianus juramento se expurget.

ITem si Judæus Christiano, testibus non assumptis dicat, se pignus mutuâsse: & ille negaverit: super hoc Christianus, solius sui Juramento se expurget.

Judæus pro pignore omnia potest recipere: exceptis vestibus sacris, & madefactis sanguine.

JUdæus recipere poterit nomine pignorum, omnia quæ sibi fuerint obligata: quocunque nomine vocentur: nulla de his requisitione facta. exceptis vestibus sanguinolentis, & madefactis, & sacris vestibus: quas nullatenus acceptabit. *Ju-*

Judæus contra Christianum jurabit: quòd nesciebat pignus furatum, aut violenter ablatum, dum obligabatur ei.

ITem si Christianus impediret Judæum: quia pignus, quod Judæus habet, ei furtim, vel per violentiam sit ablatum: Judæus juret super illo pignore: quod cùm recepit, furtim ablatum, vel raptim ignoraverit: hoc in suo juramento implicito, quantô sit pignus hujusmodi obligatum, probabit. & sic expurgatione facta, Christianus sortem & usuram ei persolvet: quæ medio tempore accreverunt.

Si Christianus apud Judæum aliquid impignoravit, & Judæus suum cum illo amisit: jurabit Judæus, et absolvetur à petitis.

SI autem Judæus, per casum incendii, aut per furtum, aut per vim, res suas,cum ablatis sibi pignoribus amiserit: & hoc constiterit: & Christianus, qui hoc obligaverit, nihilominus eum impedit: Judæus Iuramento se proprio absolvet.

Civitas nihil agat cum Judæis: nisi Princeps, vel Palatinus: pro reatu verò personæ, solus Princeps judicabit.

ITem, si Iudæi inter se de facto discordiam moverint, aut guerram: Iudex civitatis nostræ, nullam Iurisdictionem sibi vendicet in eosdem: sed Nos tantummodo aut noster Palatinus, vel ejus Iudex, Iudicium exercebit. Si autem reatus vergit in personam: nobis tantummodo hic casus reservabitur judicandus. *Fol. 165.*

Pro vulnere Judæi, pœna debetur Principi, & Palatino, ac læso.

ITem, si Christianus Iudæo vulnus qualitercunque inflixerit: reus Nobis, & nostro Palatino pœnam solvat, (secundùm quod nostram poterit invenire gratiam) nostræ cameræ deferendam: & vulnerato satisfaciat, pro curatione vulnerum, & expensis, ùt Iura terræ nostræ requirunt, & exigunt.

Pro capite Judæi pœna debetur Principi, videlicet confiscatio bonorum.

ITem, si Christianus Iudæum occiderit: digno Iudicio puniatur: & omnia Rei mobilia & immobilia, in nostram transeant potestatem.

Pro plaga Judæi non sanguinolenta, pœna debetur Palatino, & læso satisfactio.

ITem, si Christianus Iudæum ceciderit: ità tamen ut sanguinem non effundat: per Palatinum requiretur, secundùm terræ nostræ consvetudinem, ab eodem: & percusso seu læso satisfaciat, quemadmodum in terra nostra est consvetum. Si verò pecuniam habere non poterit: idem pro cōmisso, sicut justum fuerit, punietur.

De telonio, à Judæis exigendo.

UBicunque Iudæus dominium nostrum transierit, nullus ei aliquod impedimentum præstabit: nec molestiam inferat, aut gravamen. Sed si aliquas merces, aut aliquas res duxerit, muta debeat ex eis provenire: per omnia mutarum loca. Ipse quoque Iudæus nonnisi debitam solvat mutam: quam solveret unus civium civitatis illius: in qua Iudæus eo tempore commoratur.

§. Idem vide in Titulo, TELONIUM.

De ductione Judæorum mortuorum.

SI Iudæi, juxta suam consvetudinem, aliquem ex mortuis suis, aut de civitate in civitatem, aut de provincia in provinciam, aut de una terra in aliam duxerint: nihil ab eis, per Notarios nostros volumus extorqueri. Si autem Notarius aliquid extorserit: ùt prædo, volumus puniatur.

De dissipatione Cemiterii Judæorum.

ITem, si Christianus cemiterium eorum, quocunque modo dissipaverit, aut invaserit, volumus, ut secundùm terræ nostræ consvetudinem & jura, graviter puniatur, & omnia sua cameræ nostræ proveniant, quocunque nomine nuncupentur.

De violentia Scholæ Judæorum.

SI aliquis temerariè jactaverit, super Scholas Iudæorum, nostro Palatino duo talenta piperis, volumus ut solvat.

De pœna Judicis contrà Judæum.

ITem, si Judæus Judici suo, in pœna pecuniaria, quæ *Wandel* dicitur, reus inventus fuerit: pœnam talenti piperis, quæ ab antiquo est imposita, solvat eidem.

De contumacia Judæi: qua pœna puniatur.

SI Judæus per edictum sui Iudicis, vocatur ad Iudicium: & primò, & secundò non venerit: pro utraque vice pœnam, quæ consveta est ab antiquo, persolvat. si ad tertium edictum non venerit: pœnam, quæ sequitur, solvat Iudici memorato.

Si Judæus Judæum vulneraverit.

ITem, si Iudæus Iudæum vulneraverit: pœnam Iudici suo, secundùm terræ nostræ consvetudinem, solvere non recuset.

De occulta Judæi interfectione.

SI Iudæus clam fuerit interfectus: ut per testimonium contestari non possit is, qui eum interemit: si post Inquisitionem, suspectum habere cæperint Iudæi: Nos Iudæis contra suspectum Iudæi occisorem, patrocinium justitiæ adhibemus, Iure mediante Rei.

De violentia manuali in Judæum.

Fol. 166. ITem, si Christiani alicui Iudæo manus injecerint violentas: secundùm quod jus terræ nostræ exegerit, punientur.

De potestate Judicis Judæorum.

ITem, Iudex Iudæorum, nullam causam ortam inter Iudæos, in judicium deducat: nisi fuerit per querimoniam invitatus. Item Judæi circa Scholas vel ubi elegerint, debent judicari.

De accrescentia usurarum.

ITem, si à Judæo Christianus pignus suum absolverit, usurasque non persolverit: easdem si infra mensem non dederit, illis usuris accrescant usuræ.

De hospitatione in domo Judæi.

ITem, nullum volumus in domo Iudæi hospitari.

De literis, & possessione bonorum Judæi immobilium.

SI Iudæus, super possessiones, aut literas bonorum immobilium, pecuniam mutaverit: id quoque ille, cujus res est, probaverit: Nos Iudæo & pecunias, & literarum pignus abjudicari statuimus.

De Judæorum pueris.

ITem, si aliquis, vel aliqua, puerum Iudæis abduxerit: volumus condemnetur, ùt fur.

De

De poteſtate Judicis Judæorum, ſcilicet de pignore judicandi.

ITem, ſi Iudæus receperit à Chriſtiano pignus: & per ſpatium anni tenuerit: ſi pignoris valor mutuatam pecuniam non exceſſerit: Iudæus Iudici ſuo pignus demonſtrabit, ſi verò pignus bonum non fuerit: Palatino noſtro, vel ſuo Iudici oſtendet: vel poſtea vendendi habebit poteſtatem. Si idem pignus, antequam annus tranſierit, ſuo Iudici demonſtrabit: ſi quidem pignus apud Iudæum, diem & annum remanſerit: nulli ſuper hoc poſtea reſpondebit.

Judæi non judicentur die feriata ſua.

VOlumus: ut nullus Iudæum, ſuper ſolutione pignorum, in ſuo feriato die audeat coarctare.

De ablatis pignoribus Judæis, per aliquem.

ITem, quicunque Chriſtianus, per vim abſtulerit pignus ſuum à Iudæo: aut violentiam, in domo ſua exercuerit: ùt diſſipator noſtræ cameræ, graviter puniatur.

Judæorum exceſſus, in ſcholis judicentur eorundem.

ITem, contra Iudæum, non niſi in Scholis, vel ubi judicantur omnes Iudæi, in Iudicio procedatur. exceptis Nobis, & noſtro Palatino: qui eos poſſumus ad noſtram præſentiam evocare.

De impetitione Judæi per Chriſtianum, pro puero interempto.

JUxta Conſtitutiones Papæ, in nomine noſtri patris ſancti diſtrictiùs prohibemus: nè de cætero Iudæi ſinguli, in noſtro dominio conſtituti, debeant culpari: quod humano utantur ſanguine. cùm juxta præceptum Legis, ab omni prorſus ſanguine ſe Iudæi contineant univerſi. Sed ſi aliquis Iudæus, de occiſione alicuius pueri Chriſtiani, per Chriſtianum fuiſſet culpatus: tribus Chriſtianis, & totidem Iudæis, convinci debet: & poſtquam convictus fuerit: tunc ipſe Iudæus, tantummodo pœna, quæ ſequitur, puniatur, crimine pro commiſſo. Si verò ipſum teſtes ſupradicti, & ſua innocentia expurgabit: pœnam Chriſtianus, quàm Iudæus pati debuerat, non immeritò ſuſtinebit.

Æqualis pecunia, ſive debitum, ſemper Judæo reddatur, cum uſura.

ITem ſtatuimus: ut quidquid Iudæus mutuavit, ſive aurum fuerit, ſive denarii, ſive argentum, idem ſibi ſolvi vel reddi debet: cum uſura debita, quæ accrevit.

De equis Judæis obligatis.

VOlumus: ut Iudæi equos qualeſcunque generaliter omnes, manifeſtè, atque in luce diuturna, pro pignore recipiant. Si autem aliquis equus, apud Iudæum, furatus per Chriſtianum aliquem inveniretur: Iudæus ſe juramentô propriô expurgabit, dicens: Quia eundem equum manifeſtè, & in die, pro tanta, quantam dedit pecuniam, impignoratum habuit: & credebat non furatum.

De falſa moneta, quærenda apud Judæos.

ITem inhibemus: ut Monetarii in noſtro dominio conſtituti, Iudæos cum falſis denariis, vel rebus aliis, ſoli abſque noſtro nuncio, vel noſtri Palatini, ſeu abſq; civibus honeſtis, quoquo modo detinere, vel capere non præſumant. *Folio 167.*

De clamore Judæi, in nocte, pro violentia.

STatuimus: quòd ſi Iudæus aliquis compulſus nimia neceſſitate, noctis tempore clamaverit: & ſi vicini Chriſtiani præſtare non curaverint auxilium oportunum, nec venerint ad clamorē: quilibet vicinus ſuus Chriſtianus triginta Solidos teneatur.

De comparatione & emptione victualium.

STatuimus etiam: ut Judæi vendant omnia liberè, & emant: panem tangant similiter ut Christiani, prohibentes verò, pœnam nostro Palatino, pro eo solvere tenebuntur. Et ut omnia, quæ præmissa sunt, perpetuæ robur obtineant firmitatis, præsens instrumentum, cum testium annotatione, ipsis pro cautela dedimus, cum Sigilli nostri munimine roboratum. Hujus verò rei testes sunt, Comes Albertus Palatinus Calissiensis, Comes simul Castellanus Gnesnensis, Comes Iankalis, Comes Mathias Castellanus Ledinensis & alii complures, Barones terræ nostræ. Actū in Civitate Kalisz, in crastino die Assumptionis Mariæ virginis, Anno Domini 1264. octavo Calendas Septembris. Nos igitur, Iure ipsorum diligenter considerato, & inspecto Statuto prædecessorum nostrorum, confirmare eo magis, quā monere aliqualiter decertientes, bene meritis ipsorum desideriis favorabiliter inclinati. Exnunc prædicta omnia innovamus, roboramus, & ratificamus, in titulum perpetuæ firmitatis. In horum autem evidentiam, præsentes sunt nostro Sigillo insignitæ. Actum Cracoviæ, die Beatorum Martyrum Dionysii & sociorum ejus, Anno Domini 1334. præsentibus his Nobilibus nostris, Spicimiro Castellano Cracoviensi, Nilcinio Sandomiriensi, Nicolao Palatino Cracoviensi, Andrea Venatore, Krzywolande Succamerario Cracoviensi, & aliis multis fide dignis. Datum per manus Sbignei, Præpositi & Cancellarii nostri Cracoviensis.

Parentes filiorum contractibus, circa aleam, aut cum Judæis factis, non obligantur.

Casim. Visl. Folio 25. UT noxius ludus taxillorum abjiciatur: per quem sæpius justi patres, propter filiorum excessum, de bonis eorum pelluntur: & absque illorum commeritis, ad nimiam deducuntur paupertatem: Statuimus: ut si filius quispiam, utrisque parentibus vivis, & sanis, ludo amiserit aliquam pecuniæ quantitatem: prædicti ludentis parentes non tenebuntur ipsi victori, pro ipsorum filiis, vel filio, ad pecuniæ perlusæ satisfactionem. Idemque dicimus de Judæis: si mutuarent pecuniam tali filio, superstitibus dicti filii parentibus, & sanis: quòd videlicet ejus parentes non teneantur de mutuo: nec aliquo modo compelli debeant, nec possunt. Sic etiam dicimus, de omni contractu inito cum filiofamilias: quod non valet, cùm sit in paterna potestate constitutus: (juveturque Senatûsconsulto Macedoniano) propter quod non habet alicujus rei dominium vel aliquam possessionis traditionem.

§. Idem repetitur in Titulo TAXILLUS.

Judæi exigant usuras septimanatim: si verò ad literas obligatorias pecunias dent: ad nullam usuram tenebitur mutuarius.

Casim. Visl. Fol. 26. CUm in usurarum voragine, sit insatiabilis appetitus: extorsionique pecuniarum quidam terminum non imponunt: proinde Statuit nostrorum Baronū, & Nobilium authoritas: Quòd Judæi, Fidei nostræ Christianæ veri inimici, Christianis pecunias ipsorum mutuantes, non plus de usura, qualibet septimana exigere debent: nisi tantùm unam quartam, aliàs, unum Grossum à Marca, debent & tenebuntur, cum gratiarum actione recipere. Et si aliqui Judæi per novas deceptiones, ad literas obligatorias pecunias eorum mutuarent: & per duos annos suum debitorem sustinerent: pro usura accrescente, & pro summa principali, debitorem ad Judicium non provocantes: extunc ipso facto usuram, ultra duos annos accrescentem, amittere debent: in sorteque principali, & summa capitali sola, & absque ullis usuris, debent esse contenti: neque per eandem literam obligationis obligantem poterint ad majorem summam compellere: neque obligatus tenetur stare, vel observare ipsis suam obligationem, vel promissum, ultra hoc se extendens.

Ju-

Judæi ergo pecuniam super literas nè dent, præter pignus.

PORrò cùm Judaicæ pravitatis intentio super hoc versetur: ut Christianorũ bona & divitias semper deprimant, & evellant: convenit igitur non immeritò statuere: ut nullus Judæus ampliùs, alicui Christiano, in Regno nostro amodo constituto, suas pecunias, super literas obligationis præstet, aut mutuet: sed tantùm ad pignus sufficiens præstare valebit: secundùm consvetudinem antiquitus reservatã. *Casim. Visl. Fol. 36.*

§. SIMILIS. Perversa Judaica perfidia, cùm semper sit & est Christianis contraria & inimica: & non solùm in Fide, nec in corpore, verùm etiam in direptione bonorum, & facultatum attractione, quàm studiosissimè intendit: quamvis in Constitutione ejusdem Capituli, quod incipit, Porro &c. sit eis prohibitum: quod dare non debeant hominibus, cujuscunque statûs aut conditionis existant, pecunias super literas & Inscriptiones, sed tantùm super vadia & pignora: tamen hoc ipsi minimè advertentes, pecunias super literas & inscriptiones dare non cessant: etiam contra Jura & Canonica, & Civilia, quæ arctissimè hoc prohibent: Ideo volentes nostris subditis terrarum nostrarum subvenire gratiosè, (prout ex religione Christiana tenemur, & debemus) de cætero prohibemus: nè Judæi, super literas & Inscriptiones pecunias mutuent: sed solùm super pignora, ùt superius in eodem Capitulo est expressũm. Si quis igitur Judæorum tales literas de cætero, aut Inscriptiones exhibuerit, aut super easdem pecunias dederit: extunc tales literæ, aut Inscriptiones, debent esse nullius valoris, vel roboris: nec recipiens pecunias hujusmodi tenebitur procedere, ad earundem solutionem. *Vladisl. Jagello 1423. Fol. 45.*

Judæi triennio præscribunt in Obligationibus, & Inscriptionibus: sed nihil super bona dent, quorum & libertates, Juri divino & Terrestri contrariæ, abrogantur.

ITem, cùm infideles non debeant ampliori prærogativâ gaudere, quàm Christi Dei cultores: nec servi debent esse melioris conditionis, quàm filii: Statuimus: quòd Judæi potiantur Juribus, juxta Constitutiones Warthenses, prout alii Nobiles terrarum nostrarum, quantum ad Præscriptiones: ut videlicet utantur Præscriptione trium annorum, in Obligationibus, & Inscriptionibus ipsorum. Nec poterint dare aliquam summam pecuniæ, super obligationem aliquorum bonorum, aut super literas Inscriptionum, quòd si dederint, contra hujusmodi prohibitionem Statuti, eo ipso pecuniam perdant. Obligatioque & Inscriptio hujusmodi eo ipso sint nullæ. Literas etiam quascunque, super libertate ipsis Iudæis, in Regno nostro degentibus, per Nos, post diem Coronationis nostræ concessas, & Juri divino, ac Constitutionibus Terrestribus contrarias, penitus revocamus, abolemus, easq; nolùmus alicujus roboris, vel momenti fieri. Quam revocationem, & obligationem eorum, in Regno nostro per proclamationem publicam omnibus innotescere faciemus: hæc omnia rata, grataque habere promittimus: & inviolabiliter observare, & ab aliis observari faciemus. Præsentium nostrarum, quibus Sigillum nostrum appensum est, testimonio literarum. Actum in Nieszowa die Sabbato proximo, post festum Sanctæ Elisabeth: Anno Domini 1454. *Casim. III. in Nieszow. 1454. fol. 92.*

Judæi arbitrio Cancellariorum Regias literas solvunt.

JUdæi solvent literas, juxta arbitrium & voluntatem Cancellariæ nostræ. *Sigism. Crac.*
§. Idem in Titulo CANCELLARIA. Folio 38. *1511. Fol: 16.*

Pignora non conspiciantur per seniores Judæorum: sed in libros eorum inscribantur.

DE conspiciendis per seniorem Iudæorum pignoribus, ad Iudæos illatis, non videtur nobis factum conveniens. cùm singuli pignorantes, id maximè vitare, & cavere soleant: nè in egestate, & indigentia sua, cuipiam detegantur: sed Man- *Sigis. Petri. 1532. B: 1.*

dabimus, ut res oppignoratæ, & dies earum oppignorationis, secundùm veterem consvetudinem, in libros Judæorum inscribantur.

De eodem, Judæi pignora inscribant in libros.

Sigis. Petr. 1538. A. 6. CÆterum pignora debebunt inscribere in libros: secundùm Statutum nostrum Cracoviæ in Conventu Regni generali, Anno Domini 1532. editum.

Judæus si non sistit evictorem, suspendatur.

Sigis. Petr. 1538. A. 6. QUoniam verò nimia furum licentia, & pluralitas, eo maximè crevisse videtur: quòd fures ipsi habeant rerum furto ablatarum, apud Iudæos tutam venditionem: Cui malo ut obviari possit, ex consilio Senatorum Regni nostri, & postulantibus Nunciis terrarum nostrarum, Decrevimus decernimusque: Ut si Iudæi, pro re furtiva ad se delata, evictorem statuere non possent, aut nollent: in Iudicio ad hoc citati, pœnâ furcæ ipsi, ut culpæ participes & conscii, puniri debent.

Judæi neque teloniis, neque ullis officiis præsint.

Sigism. Crac. 1538. A. 6. STatuimus inviolabiliter observandum, Iudæos teloniis quibuscunque præfici non debere, neque posse. indignum, & Iuri Divino contrarium censentes, ejus generis homines aliquibus honoribus & officiis, inter Christianos fungi debere.

Glaucis mitris insigniti prodeant in publicum: sub pœna unius floreni. nisi forte in itinere sint.

Sigis. Petri. 1538. A. 6. ET quoniam Iudæi, relicto veteri instituto, projectis signis, per quæ à Christianis dignoscebantur, vestitum Christianis per omnia similem sumpserunt, ut inter Christianos dignosci non possint: Statuimus perpetuò observandum: Ut omnes & singuli, ubique in Regno nostro Iudæi signa, hoc est, Bireta, aut Capellos seu aliud capitis tegmentum coloris glauci, aliàs *Zolte*, ubilibet locorum deferant: viatoribus exceptis. Per viam enim & itinera, licebit eis signa ejusmodi deponere, aut occultare. Quòd si quispiam ex Iudæis, uti transgressor hujus legis, non deferens capitis tegmentum glauci coloris, Palatino loci, aut ejus Vicepalatino, seu Iudici, secundùm morem terræ cujusslibet, delatus & ibi convictus fuerit: solvere tenetur, totiens quotiens Constitutioni contravenerit præsenti, unius Floreni pœnam, cujus medietas, Palatino, seu Vicepalatino, seu Iudici, & alia medietas instigatori cedere debet.

Nobilium Iudæi, in Regia defensione nihil sibi promittant.

Sigis. Craco 1539. QUi Nobiles in Oppidis, aut in villis suis, Iudæos habent: per Nos licet, ut soli ex eis fructus omnes, & emolumenta percipiant: jusque illis, arbitratu suo dicant: verùm ex quibus Iudæis, nullum ad Nos commodum pervenit, eos uti Iudæorum Iure non permittimus, per Nos & antecessores nostros concesso: neque de injuriis eorum deferri ad Nos volumus. ut ex quibus nullum commodum sentimus: hi etiam nullum in Nobis præsidium habeant collocatum.

Qualiter Judæi jurare debent.

Sigism. Crac 1539. STatuimus, quòd nullus Iudæus juret super Rodale ipsorum: nisi sit pro magnis causis, quæ se extendunt usque ad quinquaginta Marcas argenti: vel sit ad nostram præsentiam evocatus. pro minoribus verò causis, jurare debet ante Scholas, ad ostium dictæ Scholæ.

Forma Juramenti Judaici, contra Christianos.

QUòd Judæus debet converti contra Solem seorsum, & stare nudipes super unam sedem, indutus pallio, aut chlamide: & pileum Judaicum debet in capite ha-

habere. & si lapsus fuerit ter: totidem amittit Fertones. si quarto : manet reus in causa. Tunc dicat is, qui sibi Juramentum narrare debet, seu prædicere: Helia Judæe, ego te moneo, per has tres literas, & per hanc legem, quàm Dominus dedit Moysi, in tabula lapidea, in monte Sinai: quòd liber iste, aut Rodale hoc, verum & justum sit: super quod tu, Judæe jurare debes: huic verò Christiano, pro tali culpa, sive causa, pro qua duxit te ad Judicium.

Et prædicetur ei Juramentum sic.

Quòd tu in hac causa non es reus: pro qua hic Christianus te culpat. ità te Deus adjuvet ille & idem: qui cælum & terram fecit, àërem, & rorem, montes cum vallibus, flores, & gramina. Et si tu reus sis: quòd te lepra & venenum invadat: quæ precibus Elisæi, Naaman Syrum dimisit, & Giezi invasit. Et si tu reus sis: quòd te ignis cælestis comburat, & morbus invadat caducus, & fluxus sanguinis. Et si tu reus fueris: quod tu pereas in anima tua, & in tuo corpore, & in tuis rebus: & ut tibi accidat, sicut uxori Loth accidit: quæ mutata fuit in statuam salis, quando Gomorra & Sodoma periit: fiat & tibi. Et si tu reus es: ut nunquam ad sinum Abrahæ venires: ubi Christiani, Judæi, & gentiles, ante creatorem omnium rerum resurgent. Et si tu reus es: quod te lex Moysis deleat in monte Sinai, quam Dominus dedit Moysi: quam solus Deus digito suo scripsit, in tabula lapidea. Et si tu reus es: quòd te confundat omnis scriptura, quæ scripta est in quinque libris Moysis. Et si tuum Juramentum, non est justum, nec mundum, atque verum: quòd te Adonay deleat suæ Divinitatis potentia: & te suscipiant diaboli, & deducant te in æternam damnationem, in secula seculorum. Amen. *Alexander. Fol. 163.*

JUMENTUM.

Qui interficit jumentum.

Statuimus insuper: quòd interficiens jumentum indomitum cujuscunque, quatuor Marcas: poledrum verò interficiens, tres Marcas: & ubi jumentum, ictu & plaga, culpa alicujus læsum fuerit ad dorsum, Marcam cum dimidia: & pro poledro secundi anni, quinque Marcas, hujusmodi plagam vel ictum inferens solvere teneatur. ubi vero tertii, quarti, vel quinti anni poledrum, vulgariter *Zrzebcza*, occiderit: juxta quod passus damnum, super æstimatione ejusdem poledri occisi, Juramento suo firmaverit, satisfacere teneatur. *Casimir: in Vislic: 1368 Folio 34.*

Jumenta indomita quamdiu sub custodia tenenda.

Statuimus: quòd omnes habentes jumenta indomita, à Vigilia Sancti Adalberti, usque ad festum Sancti Michaëlis, illa sub custodia pascere teneantur. aliàs qui secus fecerit, æstimatione damni convictus Judicio, & damnum passo, cum pœna unius Marcæ, ad solvendum sit astrictus. sed denique ipsa jumenta, damnū patiens ad suam domum pellere non præsumat. *Casim. Mag Folio 35.*

§. Jumenta ex damnis abacta, qualiter tenenda. Vide in Titulo PECUS.

JURAMENTORUM FORMÆ.

Juramentum electi Regis.

Ego A. Dei gratiâ REX Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, Russiæ, Prussiæ, &c. dominus & hæres, Juro, spondeo & promitto, ad hæc sancta Dei Evangelia, quòd omnia Jura, libertates, Privilegia, literas, immunitates, Regni mei Poloniæ, Ecclesiasticas & Seculares, Ecclesiis, Regno quoque Poloniæ, ejusdemque Prælatis, Principibus, Baronibus, Nobilibus, civibus, incolis, & quibuslibet personis, cujuscunque status & conditionis existentibus, per divos prædecessores meos, Princi- *Alexander Folio 161.*

pes, Reges, & quoſcunq; dominos ac hæredes Regni Poloniæ, præſertim verò per divos, Caſimirum antiquum, Loitch, Vladiſlaum avum, Vladiſlaum patruum, Caſimirum patrem, & Joannem Albertum germanum, meos, Reges Poloniæ, juſtas & legitimas donatas, manu tenebo, ſervabo, cuſtodiam, & attendam: in omnibus conditionibus, atque punctis: & omnia illicitè ab eodem Regno alienata, aut diſtracta, pro poſſe meo, ad proprietatem ejuſdem Regni mei aggregabo. terminos etiam Regni mei Poloniæ, non minuam: ſed pro poſſe meo defendam, & dilatabo. Sic me Deus adjuvet, & hæc ſancta Dei Evangelia.

Juramentum Conſiliariorum Regni.

Folio 161. EGo I. Juro: quia Sereniſſimo Principi & Domino, domino A. Regi Poloniæ; fidelis ero: pro ejuſque Majeſtate, & Reipubl. Regni ſui, fideliter conſulam: Secreta, quæ mihi per ſuam Majeſtatem, & Conſiliarios ejus dicentur, contingentia vel M. Regiam, vel Rempubl. aut utrumque, nemini in jacturam Regiam, & Reipubl. pandam: & pro poſſe meo, utilitates ſuæ M. Regiæ Regni, & Reipubl. augmentabo. Quidquid verò ſcivero, intellexero, aut ſenſero, ſuæ M. Regiæ, Regno, & Reipubl. nocibile & damnoſum, præcuſtodiam: & nè fiat, me opponam: & illud avertam. Sic me Deus adjuvet, & hoc ſacrum Evangelium. aut, hæc Sancta Crux.

Juramentum Magiſtri Pruſſiæ.

Folio 162. EGo L. Magiſter generalis ordinis ſanctæ Mariæ Virginis, Theutonicorũ Princeps, & Conſiliarius Regni Poloniæ, Juro: quod ab hac hora, & deinceps, fidelis ero, Sereniſſimo Principi domino K. Regi, & ſucceſſoribus ſuis Regibus, & Regno Poloniæ: & profectum illorum fideliter procurabo: & negotiis Regis, & Regni fideliter conſulam: & ſecreta, quæ mihi qualitercunque communicata fuerint, in eorum detrimentum nulli pandam: pacem inſuper perpetuam, in omnibus ſuis conditionibus, & articulis, obſervabo & cuſtodiam. Sic me Deus adjuvet, & hæc ſancta Crux.

Juramentum Conſiliariorum terrarum Pruſſiæ.

Folio 162. JUro, quod nunquam ſcienter ero in conſilio, auxilio, aut facto, in tuam læſionem, injuriam, aut contumeliam, aut honorem, quem habes, aut habiturus es. & ſi contra aliquid audivero: pro poſſe meo, ut non fiat, impedimentum præſtabo: aut tibi, quanto citiùs potero, nunciabo. ſecreta mihi manifeſtata, ſine tua licentia nemini pandam: vel per quod pandantur, faciam. ſimiliter tibi & Reipubl. conſulam: prout videbitur magis expedire. & nunquam ex perſona mea aliquid faciam ſcienter: quod pertinet ad tuam, & Reipubl contumeliam, vel jacturam.

Conſiliarii terrarum Pruſſiæ, in medio conſilii ſic jurant.

Folio 162. EGo A. juro Sereniſſimo Domino domino Regi Poloniæ, &c. & ſucceſſoribus ſuis, fideliter conſulere: pro honore, & ſtatu ſuo Regali, ac proventibus ſuæ Majeſtatis: ac pro communi bono terrarum Pruſſiæ, & Regni Poloniæ: conſilium ſuum ſecretè tenere: & eum in omnibus præcuſtodire. Sic me Deus adjuvet, & hæc ſancta Crux.

Juramentum Miniſterialium, quando tonduntur per Palatinum.

Folio 163. EGo B. exnunc, & in antea, fidelis ero Sereniſſimo Domino meo Regi &c. negotio Judiciorum mihi commiſſa, & credita, & Citationes fideliter faciam: ſuper quibuſcunque negotiis, poſtquam in teſtimonio requiſitus fuero, fideliter recognoſcam: non amore, odio, pretio, vel favore: ſed pro Deo, & juſtitia. nec ero conſentiens cuiquam malitiæ: quæ poſſet quoquo modo opprimere veritatem. obediens etiam ero Judicio Regali, omnia mihi commiſſa, per dominos Palatinos, &

alios

alios Officiales Judicii Terrestris, fideliter recognoscam. nec promovebo falsam causam: & omnia mihi commissa, fideliter, absque dolo & fraude promovebo. Ità me Deus adjuvet, *&* omnes Sancti.

Consules civitatum earundem, & terrarum, ac Nobilium communitas in solio Majestatis jurabunt formâ infrascriptâ.

EGo N. juro: quia Serenissimo Principi & Domino, domino A. Regi Poloniæ *&*c. & suis legitimis successoribus Regibus, primoque coronatis, fidelis ero: suæque Serenitatis honorem, statum Regium, & commodum Reipubl. Coronæ, & terrarum Prussiæ, pro posse meo procurabo: suam Serenitatem de omnibus damnis, quæ scivero, avisabo, & ea manifestabo fideliter. Sic me Deus adjuvet &c. *Folio 163.*

Juramentum Judicis & Subjudicis.

EGo A. juro: quia justè, secundùm Deum, Jus scriptum, æquitatem, & partium controversias, judicabo. Recognitionesque suscipiam, divitis & pauperis, amici & inimici, civis & peregrini, discrimine sublato. & neque favorem, neque odium, neque præmium, neque pœnas, mihi proposita curabo: sed in judicando solum Deum, & Jus scriptum, æquitatem, partium controversias, & Recognitiones, in hisque omnibus conscientiæ meæ judicium sequar, & audiam: aliaque negotia, mihi incumbentia, fideliter, & pro posse meo faciam. Sic me Deus adjuvet, & sancta Crux Christi.

Juramentum Notarii.

EGo A. juro: quia justè, secundùm Deum, Jus scriptum, æquitatem, & partiũ controversias judicabo: consulam Judici: fideliterque partium Recognitiones, controversias, affectationes, seu postulationes Juridicas, vel Judicis Decreta, in librum Actorum Terrestrium inscribam, & inscribi curabo: divitis & pauperis, amici & inimici, civis & peregrini, discrimine sublato. & neque favorem, neque odium, neque præmium, neque pœnam, mihi proposita curabo. sed in judicando, consulendo, & scribendo, solum Deum, & justitiam sanctam, & æquitatem, partium Recognitiones, controversias, ac Judicis sententias, in hisque omnibus conscientiæ meæ judicium sequar, & audiam: aliaque negotia mihi incumbentia, fideliter, & pro posse meo peragam. Sic me Deus adjuvet, & sancta Crux Christi.

Capitanei & Tenutarii Castrorum Prussiæ, sic jurant.

EGo B. juro. quia fidelis ero, in Castro tenutæ meæ: illudque servabo fideliter, Serenissimo Principi *&* Domino, domino &c. Regi *Poloniæ*, & suis legitimis successoribus Regibus Poloniæ: tranquillitatem & securitatem viarum, & justitiam tuebor: & generali, seu supremo terrarum *Prussiæ* Officiali obediens ero. Sic me Deus adjuvet, & hæc S. Crux. *Folio 163.*

Juramentum Burgrabii Gedanensis.

EGo N. juro: quia fideliter Jus Regium tuebor: & quicquid ad Jus & personã *Majestatis* Regiæ pertinet. attendam, & attentabo, agam & procurabo: ut æquè bene pauperi, sicut diviti, justitia ministretur. Sic me Deus adjuvet, & hæc sancta Crux. *Folio 163.*

Juramentum Notarii exercitûs.

EGo N. juro: quia Serenissimo Domino Regi, & Regno Poloniæ, fideliter serviam: omnia damna in exercitibus, & stipendiariis equitibus, & peditibus, suæ Majestati *&* Regno Poloniæ, imminentia, diligenter providebo, & custodiam: omnes equos, tam perdamnificatos, quàm ad stipendium servitii conductos, & con-

ducendos, veraciter conscribam. & hæc omnia diligenter, & fideliter faciam: nec eadem negligam, vel omittam, cautâ timoris, odii, amoris, favoris, vel lucri, vel damnorum gratiâ: sed omnia damna Majestatis Regiæ & Regni, diligenter custodiam: & ea Majestati Regiæ vel Domino Capitaneo exercituum Regni, fideliter revelabo. Sic me Deus adjuvet, & sancta Christi Crux.

Juramentum, quod Valachi præstare consveverunt Regi, & Regno Poloniæ.

Folio 162. NOs Barones Vasalli, & tota terra Moldaviæ, præstamus omagium, nostro & totius communitatis terræ Moldaviæ nomine, Serenissimo Principi Domino Casimiro, & successoribus Regibus Poloniæ, & Coronæ Regni Poloniæ: promittimusque, & juramus, omnem fidelitatem, subjectionem, & obedientiam, in perpetuum Serenitati suæ, Regno, & Regibus Poloniæ. Ità nos Deus adjuvet, & S. Crux.

Juramentum Palatini Moldaviæ, quodque olim Stephanus Woywoda, Casimiro Regi, & Regno Poloniæ, in loco Campestri circa Colomiam, feriâ quintâ in crastino Exaltationis S. Crucis, Ann: Dni M. CCCC. Lxxxv. præstitit.

GRatiosissime Rex, ego omagium præsto, & juro, ac etiam promitto fideliter sinè dolo & fraude, vestræ Serenitati, successoribusque Serenitatis vestræ, Regibus, & sacræ Coronæ Regni Poloniæ, cum omnibus terris, Baronibus, & hominibus meis, fidelitatem: esseque fidelis & obediens Serenitati vestræ, successoribus, & Coronæ Poloniæ Regni. Sic me Deus adjuvet, & Sancta Crux.

Juramentum Ducis Zathoriensis.

EGo Dux Zathoriensis, juro: quòd fidelis & obediens ero, cum omnibus subditis Ducatûs mei, & cum Ducatu meo, Serenissimo Principi, domino A. &c. Regi Poloniæ &c. gratiosissimo, & ipsius successoribus Regibus, & Regno, ac Coronæ Poloniæ: pro bono statu M. Regiæ & Reipubl. Regni Poloniæ: & pro utilitate M. Regiæ & Regni consulam: & quæ sentio M. Regiæ, successoribus, & Regno Poloniæ nocitura, per custodiam & pro posse meo avertam: ac omnia fideliter ad partem Majestatis Regiæ & Regni Poloniæ agam: fideliter & obedienter mandatis Majestatis Regiæ & successorum suorum parebo: & ea implebo. Literas meas, juxta contractum, per olim Serenissimum dominum Joannem Albertum inter me & Regnum factum, sub meo & subditorum meorum Sigillis dabo M. Regiæ ad thesaurum Regni: subditosque universos meos, ad jusjurandum juxta contractum inducam: & jurari, aliaque, quæ ex condictamine debeo facere, faciam. Sic me Deus adjuvet, & hæc sancta Crux.

Juramentum terrigenarum Ducatûs Zathoriensis.

EGo P. juro: quod fidelis ero Serenissimo Principi, & Domino, domino Alexandro, Dei gratiâ &c. gratiosissimo, & Regno ac Coronæ Poloniæ: & post mortem Ducis Janussii Zathoriensis, domini mei gratiosi, neminem alium, quàm ipsum dominum Alexandrum Regem, successores Poloniæ, pro domino suscipiam: & me sibi subjiciam: ac pro posse meo procurabo omne bonum: & avertam omne malum, quod scivero imminere Regiæ M. & suo Regno Poloniæ: omniaque faciam fideliter, obedienter, & diligenter: quæ ad subditum bonum & fidelem pertinent. Sic me Deus adjuvet, & hæc sancta Crux.

Juramentum Capitaneorum.

EGo B. juro: quia fidelis ero in Castro A. B. illudque servabo fideliter, Serenissimo Principi & Domino, domino Regi Sigismundo Poloniæ: & successoribus suis legitimis Regibus Poloniæ: tranquillitatem, securitatem, ac justitiam tuebor:

bor:

bor: aliaque munia, mihi, seu Capitaneali officio incumbentia, sine dolo & fraude exequar. Sic me Deus adjuvet, & Christi Jesu sancta Crux.

§. Juramentum Judæorum, Vide in Titulo, JUDÆI Folio 160.

§. De Juramento Factorum, Vide in Titulo FACTOR. Folio 110.

§. Juramenta quæ decernuntur à Judiciis, aut in Comitiis, ad districtum remitti debent. excepto, si aliquis ibidem Jurare vellet.

Jure Theutonico qui abusus sit, jam amplius eo uti non potest.

CUm secundùm patrum sanctorum decreta, lex decernat illos amittere Privilegii autoritatem, qui concessa sibi non utuntur potestate: plures sunt nostri Milites, Jus Theutonicum habentes, in multis ipsorum villis, ex nostra aut prædecessorum nostrorum gratia eis facta: & tamen Jure Theutonico omisso, secundùm Jus Polonicum, se regunt in quibusdam: Statuimus: quòd si in aliqua villa, abusi sunt Jure Theutonico: amplius contra agentes, per Jus Theutonicum non poterint se defensare. Quapropter volumus: quòd si crimen est commissum: illo Jure, quo villa eadem usa fuerit, illud tenebitur judicare simul & terminare. *Casim. Mag. Vislic. 1368 Folio 23.*

In Regno Poloniæ, unum sit omnibus Jus.

CUm sub uno Principe & capite, eadem gens Jura diversa habere non debeat: nè sit tanquam monstrum, diversa habens capita: expedit Reipubl. ut uno & æquali Jure, tam Cracovienses, quàm etiam Majoris Poloniæ inhabitatores, & cæteræ Regni nostri terræ, utantur & judicentur. *Casim. Visl. 1368. Fol. 32.*

§. SIMILIS. Cæterum cùm omnibus terris, quas Regni ambitus comprehendit, velut unicus princeps & dominus, dominemur: non est æquum, ut variis modis judicandi, populus nobis subjectus, & sub nostro existens regimine, in varios ritus Judiciorum dilabatur. propterea perpetuo edicto Statuimus: ut omnes & singuli homines, & subditi Regni nostri, cujuscunque conditionis, status, gradûs, aut dignitatis fuerint, causas in Judiciis nostris Terrestribus proponentes, vel proponere volentes, singulariter singuli, & universaliter universi, eodem Jure, modis, consvetudinibus, & ritibus Nobilibus per Regnum nostrum potiantur: nec audeant Judices, sedibus & tribunalibus Judiciorũ nostrorum præsidentes, alios modos, ritus, & consvetudines, circa Terminos & sententias observare: nisi illos, quos præfati domini Casimiri prædictus liber, & consvetudines doceant, & informent: ad quem semper recurrant. Quicquid autem per ipsos fuerit aliter judicatum, & sententiatum: irritum remaneat, & nullius roboris, vel momenti. *Vladisl. Jagello propè Czerwień. 1423. fol. 49.*

§. SIMILIS. Item pollicemur: quòd omnes terras nostras Regni Poloniæ, etiam terram Russiæ includendo, ad unum Jus, & legem unam communem, omnibus terris reducemus: reducimusque, adunamus, & unimus, tenore præsentiũ mediante. *Ex Privil: Vladisl. Jagell. in Jedlna Fol. 52.*

JUS PATRONATUS.

Qui sacerdotia Jurispatronatûs Regii vel Regnicolarum impetrat: bona ejus confiscentur, & ipse proscribatur.

SI quispiam Beneficia Jurispatronatûs Regii, aut subditorum nostrorum, in præjudicium & derogationem Jurispatronatûs nostri, & subditorum eorundem nostrorum, ex causa quacunque impetraverit: Statuimus, decernimus, & mandamus, omni bonorum suorum, communium & privatorum, mobilium & immobilium Secularium, ærario seu fisco vel mensæ nostræ applicandorum privatione, Ecclesiasticorum verò aresto confiscatione, & extra Regnum nostrum bannitione, immediatè puniendus. *Alber. Petr. 1496. fol. Cr.*

De eodem.

NE quispiam cujuscunque generis vel conditionis existat, audeat beneficiũ quod cunque nostri jurispatronatûs, quandocunque impetrare, vel oblatum à quo- *Alexander Radom. 1505 Fol. 117.*

vis suscipere, sine nostro consensu: sub incursu præfatæ pœnæ exilii, & confiscationis suorum bonorum, & parentum, ac propinquorum ejus.

Juriumpatronatûs impetratores, in bonis suis, & amicorum plectuntur.

Alexander Radom. 1505 Fol. 118. FIt nonnunquam, quia Cortesani & Cursores Romani, Beneficia, per terrigenas de bonis eorum, ad consolationem amicorum viventium & mortuorum, fundata impetrant: sicque non mediocribus jacturis pauperem Nobilitatem, pro sui defensione Juris impendentem, afficere consveverunt: Quapropter decernimus: quòd impetrantes Beneficia apud sedem Apostolicam jurispatronatûs nostri, & dominorum Nobiliumque Secularium Regni nostri, puniantur in persona, & in bonis. similiter amici, & consanguinei impetrantium eorundem.

Juspatronatûs nisi expressè inscribatur, Juri Regio reservatur.

Sigis. Crac. 1510. Fol. 15 UBi specialis mentio, in Privilegio, vel Inscriptione, de Jurepatronatus facta non est: Juri Regio reservatum esse cognoscitur.

Jurapatronatûs à Spiritualibus obtenta cassantur.

Sigis. Aug. Petr. 1550. JUrapatronatûs, quæ sibi Spirituales in certas personas expedire solent, destruximus, & cassavimus: sic quòd nullam vim habere debeant.

JUSTITIONARIUS.

Justitionarius in nulla terra instituendus.

Jagello in Privil. Jedlnæ, fol. 51. ITem spondemus: quod in nulla terra totius Regni Poloniæ, Justitionarium constituere nolumus, vel quomodolibet surrogare.

KMETHO.

Kmethones fugitivi restituantur.

Sigis. Crac. 1505. Itaque Kmethones fugitivi, tam per Capitaneos, quàm per Officiales civitatum, propter concordiam servandam, restituantur: præter inquilinos.

Kmetho, vel Scultetus, à domino profugus, & quater ad Judicium vocatus, non tamen rediens.

Jagel. Crac. 1423. fol. 46 CUm autem Scultetus, vel Kmetho, de agro seu hæreditate sua, absque culpa domini sui fugerit: talis profugus debet per dominum, in Judicio majori & bannito ter, & ex superabundanti quarto, ut ad suam redeat hæreditatem, evocari. qui si non redierit taliter vocatus: dominus villæ, cum protestatione poterit suam hæreditatem per alium locare: contumacia illius non obstante. Et si is profugus minas incusserit possessoribus agrorum qualescunque: tenebitur dominus, sub quo degerit, requisitus, Jus polonicale poscentibus cum eo ministrare. aliàs ille, sub quo fuerit contradicens, pœnam *Piątnadziesta* incurret, totiens quotiens contra hanc Constitutionem fecerit quoquomodo.

De libertate, alicui Kmethoni per dominum concessa.

Jagel. 1423. Folio 46. QUia libertas ad hoc per sapientes est reperta: ut sylvæ & nemora, ubi modicæ sunt utilitates, vel proveniunt, extirpentur: & ad ampliores utilitates reducantur: Unde si quis Kmetho in Sylva, ubi villa locari debeat, libertatem accipiat: non poterit de suo agro, nisi illum extirpaverit, se movere. quo extirpato, facere poterit: quod Jus Terrestre, aut illius hæreditatis exquirit, & deposcit, circa suam motionem.

Kme-

Kmethones unum diem, plus minusve, ſeptimanatim laborent.

ITem, commoditatibus ſubditorum noſtrorum conſulere volentes, de omnium Con- *Sigiſ. Thoruniæ. 1520.*
ſiliariorum noſtrorum ſtatûs utriuſque ac Nunciorum terrarum Regni noſtri conſilio & conſenſu, Statuimus & decernimus perpetuò obſervandum: Quòd omnes & ſinguli coloni, ſeu Kmethones, omnium & ſingularum villarum, tam noſtrarum quàm ſubditorum noſtrorum, cujuſcunque ſtatûs exiſtentium, qui priùs diem in ſeptimana non laboraverunt, Nobis & dominis ipſorum, de quolibet Laneo unum diem ſeptimanatim laborent: *&* ad laborandum ſint aſtricti. demptis his colonis: qui cenſu pecuniario, aut frumentario, ſeu quacunque alia contributione ſeu datione, dominis ſuis labores iam antea recompenſârunt. Et hoc ſpecialiter proviſo: quòd hæc Conſtitutio non extendat ſe, contra hos colonos: qui ratione poſſeſſi agri, plures fortaſſe dies in Septimana, dominis ſuis, & nobis laborare conſveverunt. Nam hæc lex, pro his tantùm conſtituta eſt: qui minùs quàm diem, in ſeptimana, Nobis & dominis ſuis laborare ſoliti erant. *Ex Regeſtris Cancel. Regiæ.*

§. SIMILIS. Statuimus, *&* ordinamus: quòd omnes Kmethones omnium villarum noſtrarum Regalium, Spiritualium & Secularium ſubditorum Regni noſtri, ſecundùm Decretum Conventionis Torunenſis generalis proximè præteritæ, debent dominis ſuis laborare unum diem in Septimana. exceptis villis noſtris, deſuper *Privilegiatis*: quæ expreſsè ſpeciali Privilegio docerent: Quòd locò laborum, cenſum pecuniarium auxerunt, tales duntaxat Privilegiis gaudebunt: alii, ùt præmiſſum eſt, laborabunt. *Sigiſm. Bidgoſtiæ 1520. Folio 26.*

Unus aut duo tantùm Kmethones, uno anno abire poſſunt: quandoque omnes.

CUm ex ſeparatione ſubditorum bona dominorum ſuorum ſæpiùs annihilantur, & deſertantur: nulla præſertim legitima cauſa ad hoc perſvadente: ob id viſum fuit Nobis, ac noſtris *Baronibus*, huic periculo non ſegniter obviantibus, cum quibus unà ſtatuimus: Quòd non plures Kmethones, aut incolæ, de una villa inſimul, ad aliam villam poſſint recedere, niſi unus aut duo: præter domini illius villæ, in qua degunt, voluntatem. niſi in caſibus hic exceptis: Ut ſi dominus villæ opprimat filiam, aut uxorem, ſui Kmethonis: aut ſi pro exceſſu, ſeu culpa hæredis, ibidem villani bonis ipſorum deprædantur: vel in ſententia Excommunicationis, per annum durant ſui domini, ex delicto. In talibus caſibus, non tantùm tres, aut quatuor villæ ejuſdem incolæ, abire poſſunt: ſed & omnes ibidem habitantes recedant, quò unicuique placebit. *Caſim. Viſl. 1368. fol. 24.*

Kmetho, à domino ſuo profugus, infra annum repetatur, & quando, & quomodo, illi recedere liberum ſit.

PRæterea declarando ſtatuimus: quod cùm à Nobis, ſeu à quocunque alio domino nobis ſubdito, Kmetho aufugerit, abſque culpa ſui domini: idem kmetho fugiens, nullum Jus acquirat tamdiu: donec domino ſuo, de manſione ipſius non conſtabit. ſecus, ſi domino ſuo de manſione ipſius conſtiterit, & infra annum ipſum non repetierit: extunc poſt annum, ſi ipſum repetere voluerit, minimè hoc ſibi facere licebit. Qui profugus, ſi propter auſteritatem, ſeu rancorem domini ſui redire timens, etiam Jure convictus noluerit: extunc Decernimus: quòd idem fugiens, domino ſuo tres Marcas pro pœna, & cenſum annualem integrè, quem aliàs ſolvebat, ſolvere tenebitur: & per hoc à domino ſuo, fugitivus liberabitur antedictus. hoc tamen in Jure Terreſtri, non Theutonico, intelligi volumus. Quando verò in Jure Theutonico kmetho reſidet: idem fugere, ſeu recedere non poteſt: niſi hæreditate vendita, vel loco ſui kmethonem æquè divitem collocet: aut agris ex toto extirpatis, hyemalibuſque & æſtivalibus ſeminatis domino reſignando, *Caſim. Mag. Viſl. 1368, Folio 36.*

do, recedere poterit pro libito. Adjicientes: Quòd si kmetho hujusmodi, in noctis tempore recesserit fugitivè: res quascunque in domo dimiserit fugiendo, dominus ipsius pro se potestatem habeat retinendi. & nihilominus dominus, qui kmethonem hunc fugitivum secum retinere præsumpserit, priori domino restituere tenetur: cum omnibus rebus, quascunque attulit ad eundem: & cum pœna, quæ dicitur *Piątnadziesta*. Culpæ verò, propter quas licitum sit fugere kmethoni à domino, sunt istæ: Prima, cùm dominus propter suum excommunicatur delictū: & ob hoc kmethones Ecclesiasticâ privantur sepulturâ. item Secunda, quando dominus villæ, in quocunque loco villæ, suam villanam oppresserit violenter. Et cū primùm de hoc constiterit: nedum parentes oppressæ, verùm etiam omnes villani, ubi hoc scelus commissum fuerit, quacunque hora recedendi liberam habeant facultatem: nec oppressor hujusmodi, seu dominus villæ, ipsum detinere audeat, seu in aliquo molestare. Idem liceat kmethonibus facere: cùm ob culpam domini sui, pignora fuerint de illis recepta. tunc absque quolibet impedimento, possunt fugere ab eodem. Sed præmissis culpis non existentibus, kmetho nequaquam recedat, à domino suo: nisi domo bona relicta, & decenter septa. solùm in necessitate domini, juxta consvetudinem hactenus observatam. Et si antea libertatem habebat: tot annis domino suo serviat, ab ipso minimè recedendo: quot annorum libertate gaudebat: & hoc, quando in Jure Polonico sedet kmetho. Quando verò kmetho Jure Theutonico est locatus: idem nequeat recedere ullo modo: nisi tot annis censum exolvat: quot annis habuit libertatem. nec tunc hoc fieri liceat: nisi æquè divitem locò sui kmethonem constituat: & agris suis in toto excultis, seu extirpatis, & seminatis hyemalibus & æstivalibus. tunc recedere permittatur.

Profugi ab omnibus Præfectis restituantur: sub pœna sex Marcarum.

Casim. Mag. in Niesz. & Opoki 1496. Folio 95. ITem Statuimus: ut Tenutarii bonorum nostrorum, cives civitatum nostrarum, & terrigenæ, ac etiam Spirituales homines, profugos, illis, à quibus fuerint requisiti, restituant: & ad eorum restitutionem teneantur. secundum Juris Terrestris consvetudinem. Quòd si requisiti non fecerint, nec profugos restituere curaverint: extunc luant pœnam trium Marcarum profugos petenti, & Judicio trium. & nihilominus solutâ pœnâ hujusmodi, profugos reddere sint astricti.

De mittendis Kmethonibus, consvetudo cujuslibet terræ observetur.

Alber. Petr. 1496. fol. 98. ITem de missione kmethonum, (pro qua diversi diversimodè, & quisque pro suæ terræ consvetudine, optabat per Nos definiri) volumus & Decernimus: consvetudines, super mittendis eis observatas, non esse immutandas, sed observandas ubique.

Unus Kmetho de una villa in aliam transferri potest.

Alber. Petr. 1496. fol. 103 ITem, innitendo Constitutioni Magni Casimiri Regis, prædecessoris nostri, Statuimus: ut quemadmodum ex consvetudine fieri consvevit, sic etiam perpetuò observetur: quòd non plures, quàm unus kmetho, annis singulis, se de una villa in aliam transferre poterit, jure atque licitè. ubi verò quispiam Kmethonem unū prædictum mittere nollet: in pœna succumbet consveta: quæ antiquitus in terris singulis, in hac parte, contra secus facientes decerni consvevit.

Lex de fugitivis, etiam in Russia observetur.

Sigism. Crac 1507. Fol: 7. AD supplicationem terrarum Russiæ, volumus & Decernimus: ut de omnibus fugitivis, Statutum Regis Alberti observetur.

Fugitivi tam per Capitaneos, quàm per cives restituantur: præter inquilinos.

Sigis. Crac. 1510. Fol. 9. UT concordia inter omnes passim conservetur, Statuimus: ut coloni, qui desertis agris à dominis suis, ad inquilinatus civitatum & oppidorum fugiunt, cùm reperiuntur, dominis suis, vel per Capitaneos, vel civitatum Officiales restituantur

ſub pœnis Regalibus: vel cogantur deſertos agros aliis poſſeſſoribus idoneis, locò ſui collocare. Reliquos verò inquilinos, ſinè injuria cujuſpiam manentes, tolerandos decernimus. Statutum autem, quod de filiis kmethonum antehac conditum eſt, in robore relinquimus.

Kmetho profugus reſtituatur, & non redimatur decem Marcis.

SI quis alicui acciperet Kmethonem poſſeſſionatum, vel hæredem, vel etiam ad aliquem Kmetho profugeret: tunc debet illum reſtituere, cum bonis ejus omnibus: & non poterit illum Kmethonem redimere decem Marcis pecuniæ, vel ulla alia ſumma. quòd ſi noluerit eum reſtituere, niſi ex decreto Judicii: tunc cum pœna, in Statuto deſcripta, tenebitur illum reſtituere, cum uxore, & pueris, & cum bonis illius omnibus. Quòd ſi Kmetho moreretur: tunc illius omnia bona debent reſtitui, cum uxore, & pueris, necnon cum pœna. *Sigiſ. Crac. 1543.*

Filii Kmethonum ſi plures fuerint: unus tantummodo ad ſervitia, & præſertim ad ſtudia literarum, ſeu artificiorum, ſub literis teſtimonialibus Capitanei, vel domini ſui, mittatur. alioqui, ſi unus ſit: undecunque extradatur.

ITem, providentes licentioſitati, tam adoleſcentum plebeiorum, quàm deſertationi bonorum: cùm adoleſcentibus de villis à propriis parentibus exeuntibus, villæ deſertantur: propter defectum laboratorum, in agris locandorum: & inſuper aliqui, ſub colore artificiorum diſcendorum à patribus euntes, ad ſtipendia & ſocietates malas ſe conferunt: ſic quoque furantur, prædantur, & in moribus depravantur: Statuimus: quòd tantummodo unus filius, de villa à patre recedere poſſit, ad ſervitia: & præſertim ad ſtudia, aut literarum, aut artificiorum: reliqui maneant in hæreditate, cum patribus. Cùm vero receſſurus eſſet: licentiam, & literas teſtimoniales, à dominis locorum accipiat: cum quibus, tanquam emancipatus, iret ad artificia, vel ſervitia. *Joan. Alb. Petric. 1496 Folio 99.*

§. Iſtud quoque Statutum decernimus, ad bona menſæ noſtræ Regalis, & Spiritualium, & Secularium perſonarum, nullis exceptis: ſic quod Capitanei, Tenutariique bonorum noſtrorum, licentiam, & literas teſtimoniales dent recedenti. in aliis verò bonis, domini locorum iſtud faciant. Et ſi unicus fuerit ille: in hæreditate maneat, & laboret in domo cum parentibus: vel in eadem hæreditate, quam parentes incolunt, aut domicilium, aut ſervitium, aut victum acquirat. Quòd ſi aliquis adoleſcens villanus, præter iſtud decretum, fugiens repertus fuerit: ſive in civitatibus & oppidis, ſive alibi ubicunque: ille domino loci illius, à quo fugit, ſinè Juris ſtrepitu reſtituatur: ſub pœna quatuordecim Marcarum. & nihilominus illi, qui eum retinuerint, pœna totiens quotiens ſecus fecerint ſoluta, ad reſtitutionem ſint aſtricti.

Filii Kmethonum, diſcendarum artium vel artificiorum gratiâ, ante duodecimum annum mittantur.

ITem, quòd Kmethonum filii ſimiliter non poterint de hæreditate, in qua parentes eorum morantur, ſinè ſcitu & conſenſu domini ſui recedere: niſi qui diſcendarum literarum gratiâ, anno quocunque, ante duodecimum ſuæ ætatis annum, vel annó quocunque ætatis, cauſâ artificiorum exire voluerint. qui etiam, dominis ſuis requiſitis, id facere debent. Et qui exiverint, dominis neſcientibus, vel invitis: perdant ſortem patrimonii ſui: & denique reſtitui debent. *Prælati Petrico. 1503. Fol. CXI.*

Eadem lex confirmatur.

STatutum, quod de filiis Kmethonum antehac conditum eſt, in robore relinquimus. *Sigiſm. Crac 1510. Fol. 9.*

Statutum Joannis Alberti Regis, de filiis Kmethonum dimittendis, ad futurum Conventum suspenditur.

Sigism. Bidgostiæ 1511. Folio 20. ITem, moderatione Statuti Serenissimi olim Domini Joannis Alberti Regis, fratris & prædecessoris nostri, de filiis colonorum, de villis absque consensu dominorum & hæredum non dimittendis, quod nonnullis Consiliariis nostris parum æquum, & libertati communi contrarium videtur, ex justa causa, de voluntate & cōsilio Consiliariorum nostrorum, ad futurum Conventum generalem suspendimus.

De Filiabus Kmethonum in Matrimonium collocatis.

Sigism. Bidgostiæ 1511. Folio 20. DE filiabus verò eorundem Kmethonum, seu colonorum, propter Matrimonia (quæ libera esse volumus) Statuimus: Quòd si quis non possessionatus duxerit filiam alicujus Kmethonis possessionati: apud illam in possessione manere debet. & similiter impossessionatæ filiæ apud possessionatos maritos remaneant, in Matrimonio collocatæ. Idem de viduis observandum decernimus.

Kmethones Hortulani, & eorum filii, à dominis suis profugi, capiantur per Capitaneos, aut Civile Officium.

Sigism. Crac 1532. A 3. COnsulentes commoditati rei communis domesticæ Regni nostri, (quæ plerūque fugitivorum colonorum, seu kmethonum, vel filiorum eorum malitia, ità defraudatur: ut multi subditorum nostrorum, ex defectu laborantium, & servitorum, in laboribus necessariis negligantur) Statuimus & decernimus: Ut quicunque colonus, seu *Kmetho*, Hortulanus, seu quivis alius subditus, seu filii eorum, invito & inscio domino suo, in alienas provincias fugientes se transferant, per Capitaneos, & eorum vicesgerentes, denique per Officiales civitatum & Oppidorum, ad quæ devenerint, capiantur: & capti operis servilibus adhibeantur tamdiu: donec dominus detenti, vel detentorum, illos inventos repetierit. Repetente enim domino subditum, & docente illum esse suum, Capitanei & eorum vicesgerentes, vel Civitatum & oppidorum Officiales, illum extradere debebunt irrecusè: receptis priùs ab eo, qui subditum suum repetierit, duodecim Grossis. quos illi, pro opera & diligentia, in detinendo subdito adhibita, solvendos esse decernimus.

Pro Kmethone fugitivo, in Judicio Castrensi procedatur.

Casimi. Jagel. in Nova Civit: 1451. Folio 88. ITem volumus & Decernimus: ut causæ pro Kmethonibus fugitivis, in Judicio Castrensi, Coram Capitaneis experiantur: sicut illorum, qui recepti fuerint violenter.

Pro Kmethone fugitivo, deinceps coram Judicio Terrestri, aut positione Actorum, peremptoriè agatur.

Albert. Petr 1496. fol. 98 PRo fugitivis tamen, tametsi videatur satis superque definitum, in Statuto Magni Casimiri: quod teneri decernimus: tamen quia non videtur quicquam descriptum esse, qualiter in citando procedendum esset, idcirco Statuimus: Ut pro kmethonibus fugientibus, à die data præsentium, in futurum citentur, qui citandi sunt, ad Judicia terrarum. in quibus Judiciis Terrestribus, in primo termino, tanquam peremptorio, comparere & respondere citati tenebuntur. Et si termini non celebrarentur tunc, cum terminus ipse penderet partibus: nihilominus (non obstante absentia Judicis, Subjudicis, & aliorum Dignitariorum, Officialiumque, Judiciis præsidere solitorum) Notarius & Camerarii, qui interessent positioni Libri, fugitivi Judicium judicabunt sententiabuntque.

Profugi, in peremptorio termino repetuntur: terminus tamen vera infirmitate differri potest.

Albert. Petr 1496. fol. 108 ITem licèt iam de Judiciis Kmethonum, missis vel non missis, nonnihil definiverimus: tamen quia restat definiendum de fugitivis, idcirco decernimus & Statui

tuimus: Quòd si Kmetho cujuspiam subditorum nostrorum, Spiritualium & Secularium, fugæ medio se transtulerit, in bona alterius, sive etiam Nostra: Nos per eum, aut ejus nomine, cujus kmetho erat, requisiti existentes, demandaturi sumus Capitaneo, Burgrabio, aut Tenutario Nostro, ad quemcunque kmetho profugit, kmethonem restitui, Jure mediante. quod quidem ministrari volumus Polonicum: secundùm Statuta antiquiora: & sub pœnis in eis ad id descriptis. Eo quoque modo, ac secundùm idem Statutum, sub pœnisque illis Statuti antiqui, quilibet Regni indigena, cujuscunque statûs & conditionis existat, profugum Kmethonem restituere teneatur. videlicet Jure Polonico locato: & secundùm illud, eum ipsum kmethonem repetenti justitiam ministrando, sinè dilatione. Et si pro eodem profugo kmethone, citari contingat quempiam Nobilem, aut alium subditum nostrum, cujuscunque præeminentiæ, dignitatis, conditionisque existentem: citatus in primo termino, tanquam peremptorio responsurus est. cui dilationis induciæ aliter concedi non debeant: nisi quis ejus nomine, vera infirmitate exposcente, eas concedi flagitaret. Cui etiam Legi atque Juri, Capitanei nostri subjacebunt: sic quod Jure convicti, utì terrigenæ, pœnis in antiquis Statutis contentis, pro kmethone profugo, puniantur: non mittendi à loco Judicii, nisi priùs pro pœnis cautionem præstiterint seu statuerint sufficientem. Si verò à Judicio recesserint, pœnis non fidejussis: decernimus pœna majori nostra quatuordecim Marcarum puniendos. ad cujus solutionem Nos illum compellemus impendendam, simul cum kmethonis restitutione realiter facienda.

Pro Kmethonibus fugitivis, Spirituales Jure Terrestri experiantur.

SPirituales, pro bonis, seu injuriis bonorum, Juri communi subjectorum, Jure Terrestri experiantur. Injuriæ sunt, super limitibus, kmethonibus fugitivis, cæde, & vulneribus. aliàs juxta Statutum Joannis Alberti Regis. *Alex. Rad. 1506. fol. 117*

Kmetho ob bellum Prutenicum profugus, in Judicio Castrensi repetatur.

QUoniam æquitate Dei svadente, tenemur cujuslibet justitiæ, & indemnitati prospicere: hujus Statuti decreto Sancimus: Ut nemo audeat profugum kmethonem alicujus Ecclesiastici, seu etiam Nobilis suscipere: qui à domino suo, ob præsentis belli inflictam sibi calamitatem, fugeret: sed sinè strepitu Juris, quilibet teneatur ad requisitionem suo domino, sive Ecclesiastico sive Seculari, sponte restituere. Si verò requisitus quispiam, talem kmethonem profugum restituere nollet: & se permiserit ad Judicium Castrense trahi: in primo termino convictus, cum pœna eundem restituere tenebitur. Et Judicio Castrensi licebit in primo termino, pro hujusmodi kmethonibus justitiam facere: & quod justum est decernere. Quæ præsens Constitutio, De Kmethonibus fugitivis, duntaxat ad unius anni decursum durabit. *Sigism. Bidgostiæ 1520. Folio 26.*

Pro Kmethonibus fugitivis, in Judicio Terrestri, aut Castrensi, arestatione illorum facta, peremptoriè agatur.

ITem pro Kmethonibus fugitivis, non in villis hæreditariis, sed in Terminis Terrestribus seu Castrensibus, juxta Statutum, causæ omnes judicentur: arestando ipsos profugos, Ministeriali & Nobilibus, in bonis eorum: ad quos domicilia sua, dominis suis invitis, transtulerint. juxta consvetudinem antea observatam. *Sigis. Petri 1523. fol. 39.*

Kmethones profugi, aut eorum filii, aut servitores cum repetentur, amplius arestari non debent.

STatuta de arestatione Kmethonum, neminem ad sui observationem deinceps stringere debent: sed antiquiora, de repetendis fugitivis Kmethonibus, sinè are- *Sigis. Petri. 1538. A: 6.*

ftatione, in robore confervamus. hoc idem Jus, ad filios colonorum, & famulos, feu fervitores fugitivos, per dominos repetendos, extendimus.

Cùm Kmethonibus retia accepta erunt, quis citandus. & fimiliter fi in Sylvis, Gajis, Borris, violenter damnum inferatur.

Confvetudo. QUando Nobilis, vel quifcunque alius, receperit fubditis & kmetonibus alterius res aliquas, vel retia, aut aliqua inftrumenta aquatica, in fluvio vel in aliis locis pro quibus inter partes prædictas, controverfia fuerit mota: non kmethones illi, pro tali violentia & injuria, fed domini eorum agere debent. quia actio hæreditaria eft: quæ non competit kmethonibus. Et fimiliter intelligendum eft de aliis bonis, videlicet Sylvis, Gajis, Borris, mellificiis, limitum violatione, feu tranfgreffione: & his fimilibus, præfertim in confinio bonorum indiftimitatorũ pofitis.

Kmethonum fteriliter decedentium bona.

Cafim. Mag. Visl. fol. 21. ABufiva confvetudine nofcitur effe obfervatum: quòd cùm aliqui kmethones, feu ruftici, vel alii Civiles homines, abfque prole de hac luce decedunt, ipforum omnia bona, mobilia & immobilia, nomine vulgari *Pufcizna* dicta, domini eorundem confveverunt occupare. Unde nos eandem confvetudinem, ùt vero contrariam, & abfurdam reputantes, Statuimus: Quòd de bonis eorundem decedentium (fi tantùm reperiatur in eifdem bonis) Calix, pro Marca cum media, Ecclefiæ Parochiali dandus, comparetur. reliqua verò bona, ad proximos, confanguineos & affines, ceffante quolibet impedimento, devolvantur. prout æquitas, & juftitia fvadent.

Kmetho pro debito domini fui non pignoretur.

Cafim. Mag Folio 39. EX Jure Divino debet obfervari: quòd iniquitas unius alteri non debet obeffe Hoc Statuto igitur ordinamus: Quòd pro pœna, obligatione, aut fidejufforia. cautione, Militis, aut fuperioris, alteriufque cujufcunque, kmetho vel fubditus non debet impignorari: vel quovis modo aftringi. fed fi Miles, aut quivis alius, aliquo & quocunque debito, aut obligatione, vel fidejuffione fit aftrictus, & obligatus: ille de fuis propriis bonis & rebus. (prout æquum eft) folvat, & fatisfaciat.

§. Vide & in Titulo PIGNORATIO. Fol. 214.

§. Si kmetho kmethonem occiderit: qua pœna punitur: Vide in Titulo HOMICIDIUM. Folio 131.

§. Kmetho Nobili ignobilitatem objicere non poteft: nifi in certo cafu: Vide in Titulo NOBILIS.

§. Kmethones pro fuis debitis, in Civitate areftari non debent: Vide in Titulo ARESTATIO. Folio 12.

LEX.

Lex donum DEI, ac Reipubl. anima.

Sigif. Craco 1507. Fol. 1.

QUIA omnis lex donum Dei eft: huic omnes obedire oportet. utpote finè qua Refpubl. veluti corpus finè anima, confiftere & regi nequeat.

Lex propter impares inventa.

Cafim. III. Petr. 1447. Folio 89. SIc æquitatis libra fervabitur: fi auxilium largimur imparibus: & metum legum, pro parvulis infolentibus imponemus.

Leges conduntur propter coërcendam audaciam.

Cafim. Crac. 1368. fol. 53 PRopter hoc conditur Statutum, feu Conftitutio: ut humana coërceatur audacia: & inter improbos, innocentia fecuritate lætetur.

Ut

Ut honestè homines vivant, pœnæ legibus adduntur.

CUpientes, ut subditi nostri, in Regno nostro degentes, cujuscunque status & conditionis existant, honestè vivant: alter alterum non lædat: & Jus suum unicuique tribuatur: præterea de consilio Venerabilis in Christo patris & domini Jaroslai, S. Gnesnensis Ecclesiæ Archiepiscopi, necnon Prælatorum, Baronum, & universorum Nobilium nostrorum de terra Poloniæ, ad perpetuam rei memoriam Statuta edidimus infrascripta: volentes, ut ipsa Statuta, in prædicta terra Poloniæ, ab omnibus observentur. sicut nostram indignationem, & pœnas contentas in illis, volunt & cupiunt evitare. Requirit enim audacia plerumque perversorum: ut non simus sola delictorum prohibitione contenti, sed etiam pœnam delinquentibus imponamus. *Casim. Crac. 1368. fol. 53*

Leges conduntur in suffragium bonorum morum, & eventuum definitionem.

QUanquam tam olim genitor noster, quàm cæteri ex ordine prædecessores nostri, consideratis moribus & consuetudinibus adolescentum, & hominum universorum, præsertim huic inclyto Regno subjectorum, quadam effrænata sensualitate ductorum, & ad malum declinantium, (per quod morum & justitiæ subversio, in populo frequenter obrepit) tam eas in præinserto Privilegio descriptas, quàm multas alias, in suffragium bonorum morum, & in ministerium æquitatis communis, Constitutiones fecerint: tamen quia Jurium quantæcunque sanctiones, etiam propensiori congestæ consilio, ad humanæ naturæ varietatem, machinationesque inopinabiles, sæpenumero non sufficiunt: simul quoq; ad decisionem lucidam nodosæ ambiguitatis, plerumque contingentis, non attingunt: quandoquidem, ùt constat è sacrorum Canonum decretis, & è vetustissimorum legum præceptis: quorum quarumque additiones & declarationes fiunt novæ, vix aliquid adeò certum clarumque constituitur: quin ex causis, passionibus, ac casibus emergentibus novis, quos Jura antea posita mederi non possunt, in dubiumque revocetur. *Joan. Alber. Petric. 1496 Folio 96.*

Legibus Respubl. ad Dei honorem, & ad diuturnitatem regatur.

PErpendimus, in Regno & dominiis nostris, ad Dei honorem, & ad felix diuturnumque Regni nostri imperium, singula Jure optimo, per divos olim antecessores, ac avum, patruum, genitorem, & germanum, nostros, Reges Poloniæ, sic ordinata esse: ut Leges haberentur Regni, per eos conditæ vetustissimæ: quibus universi Regnicolæ, & illud ipsum Regnum, in eventibus, & in omni administratione divina & temporali, hactenus rectum esset prosperè. *Alexander Radom. 1505*

Propter vitia comprimenda, mores corrigendos, & Justitiam servandam, leges sunt necessariæ.

CÆterum insistentes vestigiis, & exemplis prædecessorum nostrorum, consulentium variis temporum necessitatibus & mutationibus, per diversas sanctiones suas: ut vitia comprimantur: boni mores adaugeantur: & quod justum ac rectum, in toto Regno exerceatur: Decrevimus, de Prælatorum, Baronum, ac totius Consilii, & Nobilitatis nostræ consensu, nonnulla Statuta nostra, perpetuis temporibus, ad communem omnium utilitatem & necessitatem duratura. *Sigis. Crac. ex Privile. 1507. fol. 2.*

Leges viam calumniis præcludunt.

OMnis regula Juris præcludit viam calumniis. *Casimirus in Nieszowa. 1454. fol. 94*

Eorum casus, quæ frequenter, non quæ rarò accidunt, legibus definiuntur.

DEcrevimus, dictorum Judiciorum seu causarum, potissimùm in his, quæ frequenter accidunt, decidere & evellere varietatem. *Casim. 1368. Folio 8.*

Leges pro ratione temporum variantur.

Casim. Visl. 1368 fol. 7. NOn debet sanè reprehensibile judicari: si secundùm varietatem temporũ, Consvetudines, & Statuta humana, quandoque varientur. præsertim cùm ingens necessitas, & evidens utilitas hoc exposcit.

Sigis. Crac. 1507. Fol. 1. §. SIMILIS. Sed nec omnis lex, omnibus una & commoda esse possit: quin necesse sit alia aliis statui: eaque pro ratione temporum, & hominum, plerumque mutari, ac variari: rectè prædecessores nostri Reges Poloniæ, suas quisque leges & Constitutiones, prout res & locus exigebat, condere solebant. quæ jampridem collecta, & in unum volumen redacta conspiciuntur.

Idem Rex leges alias moderat, alias innovat.

Sigis. Crac. 1507. fol. 1 REvolventes certa felicis memoriæ Joannis Alberti, & Alexandri, Regum, fratrum, & prædecessorum nostrorum Statuta, nonnihil in illis, communi Prælatorum, Baronum, & Nunciorum Terrestrium consensu moderati sumus: quædam addidimus: & aliqua, quæ in usu non erant, innovavimus: & præsenti decretô innovamus, & ratificamus, perpetuò duratura.

Diversitas legum periculosa est.

Sigism. Bidgostiæ 1520, Folio 25 DIversitas Constitutionum, diversas inter homines controversias generat: & diversos Judices, causas judicantes, diversa intelligere & sentire cogit. Supplicationibus itaque crebris Nunciorum Terrestrium moti, in proximo generali Conventu futuro, omnibus consvetudinibus, Juribus que, & Statutis vetustis, ex omnibus Palatinatibus congregatis, reformationem omnium Constitutionum, per deputatos & deputandos Jurisperitos Regni nostri, favente Deo aggrediemur.

Non solùm armis, sed etiam Legibus decet esse armatum.

Casim. Mag. 1368. Fol. 7. QUemlibet hominem virumque integrum, ex instituto quodam decet, non modò armorum fortitudine esse decoratum: sed etiam mori ũs, & legibus armatũ.

§. Reliqua de Legibus, seu Statutis, Vide in Titulo STATUTA.

LEPUS.

Lepores in alieno fundo quando venandi.

Vladisl. Jagello Craco. & Varthæ 1423. fol. 47 CUm autem lepores venantes solent pauperibus hominibus non modica inferre nocumenta, bona eorum, & fruges conculcando: ea propter Statuendo inhibemus: Quòd à festo S. Adalberti, usque ad congregationem omnium frugum, hyemalium & æstivalium, de campis, in bonis alterius, absque voluntate ejusdem, venari non præsumant. aliàs, passo damnum pro pœna tres Marcas talis noverit se incursurum.

LIBERTATES.

Libertas fundorum Nobilium.

Ludov. Cass. 1374. fol. 40 IDeo ob merita, fideliaque servitia facta, & voluntates universitatis ipsorum: quæ Nobis & nostris pueris utriusque sexûs, facto fideli omagio præstiterunt: & in posterum, loco & tempore, fidelia servitia sunt parati (dante Domino) exhibere: eos speciali favore prosequendo, civitates, castra, possessiones, oppida, & villas, incolas villarum totius Regni Poloniæ inhabitantes, ipsorum Baronum, & Nobilium omnium, absolvimus, liberamus, & eximimus: ab omnibus & singulis collectis, donationibq, sive tributis, tam generalibq quã specialibus, quocunq; nomine censeantur: & ab omnibus servitiis, laboribus, vexationibus, angariis, præangariis in rebus & personis cõmittendis, purè & simpliciter solutos, & absolutos esse volumus, ac exemptos. tantùm duo Grossi &c. in festo Beati Martini Confessoris, in signum summi dominii, & recognitionem Coronæ Regni Poloniæ exolvantur.

§. Vide hoc idem de FUMALIBUS Folio 120.

Ab omnibus Contributionibus Nobilitas libera.

Casim. in loco campestri circa Choynice. 1455. CAsimirus &c. Significamus tenore præsentium, quibus expedit universis: Quomodo Magnifici, Generosi, & Nobiles terrarum nostrarum, Majoris Poloniæ, Siradiæ, Lanciciæ, & præsertim Cujaviæ, sincerè & gratè nobis dilecti, Nobis subsidi-

ſidium Fertonum, ſponte, & de bona ipſorum voluntate, non inviti, nec quocunque per Nos coacti, ſed ad petita noſtræ Majeſtatis, & purè conſiderata noſtra, & Regni noſtri magna & ardua neceſſitate, dederunt. Quam ſolutionem Fertonum, non de Jure, nec quovis alio modo, nisi (ut præmittitur) ſpontaneam recipimus: & locò eorundem Fertonum nobis datorum, promittimus verbô noſtrô Regio, à feſto S. Martini Confeſſoris, & à data præſentium, poſt unum annum venientem, ad ſex annos continuè ſe ſequentes, de terris prædictis, Exactionem Fumalium, ſeu *Poradlne* aliàs *Kroleſtwo*, ſe non recipere: ſed locò iſtorum Fertonum, Nobis taliter datorum, anno quolibet, de quolibet Laneo duos Groſſos defalcari, & exentere. Demum promittimus, tales Fertones, aut hujuſmodi inconſvetas ſolutiones, ab ipſis expetitas aut datas, non in ſequelam trahere: aut eorum Privilegiis, & munimentis, per hujuſmodi ſolutionem in aliquo derogare: ſed ipſas terras, & præſertim Cujaviæ, circa Jura, & munimenta, Privilegia, & ipſorum Jurium confirmationem, prædeceſſorum noſtrorum & noſtra, ac antiquas & bonas conſvetudines (prout in ſuis punctis, clauſulis, ac articulis latiùs continentur) gratioſiùs conſervare: Harum, quibus Sigillum noſtrum eſt ſubappenſum, teſtimonio literarum. Datum in loco campeſtri exercituum noſtrorum, circa Choynice, Feriâ ſextâ ante omnium Sanctorum: Anno Domini 1455.

Idem Rex liberos Nobiles à tributis facit.

CAſimirus Dei gratiâ &c. Rex Poloniæ, Significamus tenore præſentium, quibus expedit univerſis, tam præſentibus quàm futuris, præſentium notitiam habituris: Quomodo Magnifici, Generoſi, & Nobiles, Dignitarii terrarum, incolæque terræ noſtræ *Brzeſtenſis*, ſincerè nobis dilecti, ad preces noſtras, de ipſorum merè ſpontanea & libera voluntate, penſatô periculô, quod poſſit imminere terris noſtris Cujaviæ, ex hoſtium noſtrorum incurſu & invaſione, providentes & conſulere volentes terrarum ipſarum Cujaviæ indemnitati, conſenſerunt ad Contributionem pecunialem: pro ſtipendiatorum, per Nos nunc ſuſceptorum conſervatione, in terris Cujaviæ: pro reprimendis hoſtibus, ab invaſione ipſarum terrarum. promittimuſque, quod Contributio non debet in poſterum venire in ſequelam: neque aliquam Contributionem, de prædictis Dignitariis & terrigenis noſtris terræ Brzeſtenſis, ipſis invitis & contradicentibus, exigere & extorquere deinceps volumus, & promittimus. In cujus rei teſtimonium, Sigillum noſtrum præſentibus eſt ſubappenſum. Datum in Koio, Feriâ quartâ in Vigilia Conceptionis glorioſæ virginis Mariæ: Anno Domini 1463. Dominus Rex per ſe.

Ludovicus libertates omnium confirmat.

INſuper omnes Barones, Magnates, Nobiles, civitates, oppida, villas, poſſeſſiones eorundem, populum, & Kmethones, in eorum libertatibus pollicemur & ſpondemus conſervare: nec eos contra illas intendimus aggravare: vel per quempiam faciemus aggravari. *Ludov. Caſſ. 1374. fol. 41.*

Vladislaus Jagello omnia quoque Jura, & Privilegia confirmat.

OMnia Jura, & ipſorum Privilegia, (quæ dudum circa Coronationem noſtram & aliis poſtmodum momentis & temporibus, ipſis conceſſimus: vel quæ eis alii Reges & Principes, veri hæredes Regni Poloniæ, prædeceſſores noſtri, ab antiquis temporibus conceſſerunt) patrocinio præſentis Privilegii noſtri ratificamus, approbamus, renovamus, & confirmamus. *Jagello in Jedln. 1433 Folio 50.*

§. SIMILIS. Præterea promittimus, ſingulos articulos & clauſulas, in Privilegiis nullo vitio falſitatis depravatas, Sereniſſimorum Principum Dominorum, Caſimiri, & Ludovici, ac omnium aliorum Regum, Ducum, ex vera ſucceſſione hæredum antiquorum Regni *Poloniæ*, Eccleſiis, terrigenis, & civitatibus conceſſis, noſtrorum prædeceſſorum contentas, præſertim commodum & profectum noſtrũ, Re- *Idem Fol. 51*

Regnique Poloniæ ſæpe fati, & ipſius incolarum concernentes, firmiter & inviolabiliter obſervare, perpetuis temporibus, & tenere.

Idem Fol.52 §. SIMILIS. Item attendentes, quòd dicti Regni noſtri incolæ & inhabitatores, in favorem noſtræ Majeſtatis, Privilegiis ipſis, per Nos & noſtros prædeceſſores conceſſis, quandoque derogârunt: eadem ipſorum Privilegia noſtra, & prædeceſſorum noſtrorum, Regum, ac Ducum, & hæredum legitimorum & verorum Regni Poloniæ prædicti, ad ſtatum priorem reducimus, reintegramus, reſtauramus: ac præſentis ſcripti patrocinio confirmamus, ratificamus: & declaramus ipſaque robur obtinere perpetuæ firmitatis.

§. De libertate à Bello, Vide in Titulo BELLUM. Folio 16.

§. De libertate Fundorum, & tantùm de ſolutione duorum Groſſorum, *Podymne*, Vide in Titulo FUMALIA. Folio 121.

LIBER ACTORUM, tam Caſtrenſium quàm Terreſtrium: Vide in Titulo ACTORUM LIBRI. Fol. 7.

LIMITES.

Rex neque negabit, neque differet dislimitationem bonorum.

Ex Privile. Jagel. propè Czerwieńſk. Folio 48. ITem, nolumus amodo, nec debemus alicui petenti noſtram Majeſtatem granicies limitum, ſeu granicierum hujuſmodi, cum bonis, villis, & hæreditatibus Noſtris, diſtinctionem denegare, vel differre: dummodo per vim vel violentiam, non exigatur à Nobis.

§. Limites non ſecundùm literas, & ſigna in eis deſcripta, fiant, tamen de quibus, & qualibus literis id intelligendum ſit, Vide in Titulo LITERÆ. Fol. 178.

Limites bonorum, ſigna, teſtimonia ſenum, & alia poſſibilia indicia, faciant.

Sigiſ. Petr. 1538. B 2. CÆterum ad tollendas difficultates in faciendis limitibus, Statuimus: ut Commiſſarii noſtri, Deum ſolum præ oculis habentes, nulli partium faventes, conſpectis inprimis ſignis metalibus, & rei veritate diligenter inveſtigata, tam ex ſenum, etiam ſi opus fuerit Juratorum teſtimoniis, quàm aliis poſſibilibus indiciis, limites inter bona noſtra Regalia, & hæreditaria, pro arbitrio & conſcientia ſua conſtituant.

Dum limites facti erunt, Capitanei injuriam nè faciant.

Sigiſm. Aug. 1550. A 4. NE etiam ampliùs in diſceptationem revocetur: quod ſemel per Cōmiſſarios noſtros, ad diſlimitandum bona noſtra Regalia & Nobilium datos, definitur: Statuimus: Ut poſt diſlimitationem bonorum noſtrorum Regalium, & Nobilium, injurias Capitanei noſtri, aut Officiales, in fundis Nobilium non faciant: ſed & ſubditi noſtri, talibus fundis ablimitatis, neque apiſteriis, neq; ulla ratione uti debent.

§. Si ratione limitum injuria inferatur à Capitaneis: quo Jure ſint Capitanei conveniendi. Vide in Titulo BONA REGALIA. Folio 32.

Ad limites faciendos, Rex Commiſſarios det.

Caſimir. in Nieſzowa Fol. 93. PRæterea pollicemur: quòd omnibus, petentibus à Nobis limitationem, ſeu diſtinctionem limitum, inter bona Menſæ noſtræ Regalis, & bona petentiū, Conſentiemus: & dabimus duos Dignitarios, ſeu Officiales, & Succamerarium. qui nomine Noſtro, poteſtatem habebunt limites faciendi.

§. Reliqua de limitibus, inter bona Regalia, Vide in Titulo COMMISSARII Folio 62. & BONA REGALIA. Folio 30.

§. In limitibus faciendis, terminus per Succamerarium tranſponi non debet. Vide in Titulo SUCCAMERARIUS.

§. Succamerarius quid ſpectare debeat in limitibus faciendis, omnemque rationem Limitandi, Vide in Titulo SUCCAMERARIUS.

LIS PENDENS.

Lite pendente concordiam tentantes, à pœnis quibusvis absolvuntur.

ITem, si qui terrigenæ, aut quivis alii incolæ Regni Poloniæ prædicti, pendente lite in Judiciis, pro quibuscunque causis concordare voluerint: à pœnis Nostris, ac Judicum, & Subjudicum, Palatinorum, & Castellanorum eosdem liberos facimus & solutos. *Ex Privil. Jagel. fol. 52*

LITERÆ

Si falsitas literis Judiciis objiciatur.

UT deinceps calumniantium iniquitas, & perjuriorũ licentia refrænetur, *&* cohibeatur, Statuendum duximus, & statuimus præsentibus: Ut qui in Judicio literas, parti ejus adversæ de falsitate suspectas producit, parte contendente *&* postulante, Actis Judicialibus Terrestribus illas comprobare teneatur. Ad quæ Acta cùm producens literas se retulerit, ac remitti postulaverit: dari illi debet dilatio, ad primos Terminos Terrestres, actionem introductam immediatè consequentem. in quibus si docuerit, literas suas esse in Actis: comprobare illas aliis modis probationum non teneatur. Cùm autem producens literas Actis Terrestribus probate illas non sufficeret: in hoc casu, nominare ibidem is ipse producens teneatur decem & octo testes, Nobiles, possessionatos, bonæ integræque fidei & famæ viros. ex quibus per eum, qui suspectas de falsitate asserit esse literas, viri sex deligentur: qui, simul cum ipso producente ejusmodi suspectas literas, Jurejurando, illas non esse falsas, sed legitimè ex Actis Judicialibus emanatas, comprobare debebunt. Si verò producens literas, Actis illas veras & legitimas esse probaverit: ille tum demum, qui temerè falsitatem literis objecit, quatuordecim Marcarum pecuniæ communis, pœnâ parti applicandâ puniatur: *&* ultra hoc, in tribus Marcis pecuniæ, Judicio ibidem statim solvendis condemnetur. Ubi verò Acta, & libri Judiciorum non extarent: sive incendio absumpti, seu vi ac injuria hostili, vel quocunque alio fortuito casu perditi: satis esse censemus: ut in eo casu, literas de falso suspectas probet quisque & purget, secundùm consvetudinem antiquam: hoc est, suo, & duorum testium Nobilium possessionatorum, bonæ & non inculpatæ famæ, corporali Juramento. *Sigis. Crac. 1532. A3*

Literæ nisi ex Actis aliis, in Acta Terrestria non inscribantur.

MUltas & magnas sæpe fraudes, admitti cognoscimus: dum quidam adulteratas literas proferentes, ut hæ in Libros Terrestres inscriberentur, obtinuerant. quæ simul atque inscriptæ fuerant, exemplar sibi periisse fingentes, exemplum ex Actis Terrestribus dari postulaverunt: atque eo, tanquam robur & authoritatem habente, intrepidè utebantur. Quare fraudi huic & calliditati obviam venire volentes, Statuimus hac lege nostra, deque Senatorum & Consiliariorum nostrorum sententia: Ut nullæ deinceps literæ, in libros Terrestres inscribantur: nisi quæ in aliis Libris Terrestribus, inscriptæ esse probari possint. Si enim quas inscribi quis cupit, quæ quidẽ alibi inscriptæ non reperiantur: eas inscribi vetamus. Quòd si contra hanc Constitutionem inscriptæ fuerint: ejusmodi literas nullum pondus habere volumus. Cæterum quæ literæ alicujus Inscriptionis, ex Libris Terrestribus descriptæ sint, ut nonnisi acceptæ literæ (ùt fieri solet) originaliter factæ, in Judiciis fidem faciant, decernimus. *Sigis. Petri. 1539.*

Literas Castrenses Capitanei vel eorum Judices subscribant.

AD obviandum verò futuris falsitatibus, volumus & Decernimus: Ut Notarii Terrestres, omnes literas Terrestres Judicii manibus propriis subscribant. literas verò Castrenses subscribant, vel soli Capitanei, vel eorum Judices Castrenses. *Sigismund. 1532. A 3.*

Qui literas super bona Regalia amiserit.

Alex. Petr. 1504. Folio Cxv. QUi literas ad bona Regalia amissas diceret: & de amissis infra annum, à perditione literarum computandum, evidens ac legitimum testimonium, seu protestationem non fecerit: (quam protestationem coram Capitaneo, & Palatino suæ terræ faciat) ille, anno post amissas literas decurso, non obtinebit renovationem: neque probationis viam habiturus est perpetuò. Probationem verò amissarum literarum faciet, coram Regia Majestate.

Nobilitas ad reponendas literas, super bona hæreditaria, non cogitur. nisi omnia bona Regalia esse appareant.

Sigis. Crac. 1532. B 2. QUerelâ subditorum nostrorum permoti, (qui se plerumque gravari sentiunt: cùm per bonorum Regalium Tenutarios, seu Capitaneos, ad exhibendum literas, super bona eorum hæreditaria, & perpetua illorum proprietate, eo prætextu, tanquam bona ipsa Regalia essent, adiguntur) Decernimus & Statuimus: Ut nemo Capitaneorum, seu Tenutariorum nostrorum, aliquem ex Regni nostri incolis, ad exhibendum hujusmodi literas compellere audeat. nisi ipse Capitaneus, seu Tenutarius, Judicium certum, vel literas quascunque habuerit: ex quibus, bona illa esse nostra Regalia, & non hæreditaria, conjicere possit. In tali enim casu, possessor bonorum illorum, super sua proprietate literas exhibere, & producere teneatur.

Nobilitas non reponet Privilegia super bona: nisi doceretur, omnino Regalia esse. alioqui res perplexa & antiqua, ad Conventum remittatur.

Sigis. Petr. 1538. B 4. AD literas & Privilegia reponenda, super bonis, quæ hæreditaria putata sunt, nemo cogi debet, aut poterit: nisi in causis manifestis, & claris: quando scilicet doceretur sufficienter, Regalia bona omnino esse. ubi verò res esset nimiùm antiqua, perplexa, & dubia: tum negotiũ tale & causam, non alibi, quàm in Conventu Regni generali, cum Consiliariis nostris judicabimus.

Quæ sunt literæ contra Jus Regni.

Alex. Petri. 15 9. fol. 113 LIteræ autem Juri contrariæ intelligantur, Inhibitiones ad Judicia: quæ emanant, absque necessitate Reipubl. item Commissiones inter personas: nisi granicierũ divisionis, vel de consensu partiũ essent. item liberationes ab Expeditione bellica.

Non secundùm literas, & signa in eis descripta, sed juxta testimonia senum, limites faciendi.

Sigism. Petr 1519. fol. 22. QUia multæ literæ & Privilegia reperiri solent, partim abusa, partim etiam incerta: Statutum Serenissimi olim Domini Regis Alberti renovamus: Ut videlicet limitationes bonorum fiant, non secundùm literas, & signa in eis descripta, ad instantiam petentium, & re oculis non subjecta: sed juxta senum testimonia, præsertim cùm illius Majestas tam benignam, & liberalem Constitutionem fecerit: ut cognitionem & distinctionem bonorum nostrorum, Dignitariis, & Officialibus Regni, subditis nostris committeret.

De quibus, & qualibus literis, hoc Statutum intelligendum.

Sigis. Crac. 1532. B 1. DEclaramus Statutum, de limitibus bonorum, non secundùm literas & signa in eis descripta, sed secundùm senum testimonia faciendis, Statuimus: intelligi debere, tum demum literariam probationem, in limitatione bonorum non procedere: cùm literæ antiquatæ, seu datæ, ac emanatæ, re oculis non subjecta, vel etiam in abusum redactæ, aut incertæ comperientur. Cùm verò literæ Commissariorum nostrorum, signa metalia, & limitationem bonorum nostrorum, cum bonis Nobilium vicinorum in se continentes, per Nos confirmatæ: vel literæ, sub titulo & sigil-

& ſigillo Succamerarii, vel Judicii Terreſtris limitationem bonorum utrique hæreditariorum ſubditorum noſtrorum in ſe continentes, fuerint coram Nobis, vel aliàs ubilibet in Judiciis productæ: literis hujuſmodi fidem indubiam adhibendam fore, & limitationem bonorum, tam noſtrorum, quàm hæreditariorum, juxta illarum continentiam, firmam eſſe & validam decernimus.

Literæ qualiter interpretandæ.

PRivilegia publica & privata, non debent interpretatione aliqua, in alium quàm ſonant ſenſum verti: ſed ità, ùt in ſuis tenoribus ſcripta ſunt, & non aliter intelligi debent. *Sigiſm. Crac 1538. C. 1.*

Literæ Commiſſariorum, ſuper limitatione datæ, confirmatione non egent.

PEtitionibus ſubditorum noſtrorum inducti Permittimus: Ut in arbitrio ſit ſubditorum noſtrorum petere, & obtinere à Nobis confirmationem: ſuper literis limitum editis, à quinque Commiſſariis per Nos, ſecundùm Statuti tenorem deputatis. Quæ quidem literæ, quibus Comiſſio & Mandatum noſtrum fuerit inſertum, & Sigilla Commiſſariorum appoſita, authoritatem & robur perpetuum obtinere debebunt: etiamſi nulla deſuper interveniat confirmatio noſtra. *Sigil. Petri. 1538. B 2.*

Literas limitum liberum eſt in librum Cancellariæ inducere.

LIberum erit unicuique, literas Commiſſariorũ ſuper Limitibus, ad libros Cancellariæ noſtræ inducere. Quas quidem, caſu vel neceſſitate poſtulante, Cancellarii noſtri, ſinè ulla difficultate, ſicut inſcribere: ità etiam deſcribere, & literas petentibus, ejuſdem tenoris, ſub Sigillo noſtro, una tantum Sexagena pecuniæ pro eis accepta, ſinè ulla difficultate dare debebunt, & tenebuntur. *Ibidem.*

Qui non habent, aut amittunt literas, ſuper Telonia diu poſſeſſa.

NOn habentes literas, aut illas amittentes, ſuper Telonia longo tempore poſſeſſa, quærent in ea re gratiam Noſtram, & ſucceſſorum noſtrorum. *Sigil: Petri. 1519. fol. 24.*

Literæ Vectigalium revideantur: & iniquæ abrogentur.

QUoniam ità multa ſunt vectigalium, ſive teloniorum genera, per quoſvis inſtituta: ut his perſolvendis, graviter ſe noſtri homines premiquerantur. Reliquũ vide in Titulo, TELONIUM. & De qualibus literis, ſit hoc intelligendum. *Sigil. Crac. 1539.*

De literis, ex libris Terreſtribus extractis.

AD præcludendam viam dolis, in detrimentum hominum excogitatis, Decernimus: Ut literæ ad libros Terreſtres inſcriptæ, & poſtea ex libris denuo deſcriptæ, non aliter in Judiciis fidem faciant, niſi cùm originales fuerint productæ. *Sigil. Petr. 1538. B. 3.*

§. Literæ, in exemptione bonorum Regalium, quomodo interpretandæ: an generaliter, vel ſpecificè: Vide in Titulo BONA REGALIA Folio 31.

§ Super literas Judæi pecunias nè dent. Vide in Titulo JUDÆI Folio 159.

§. Literis Cancellariæ ſuper proprietate nihil probari poteſt. Vide in Titulo CANCELLARIA Folio 37.

§. De literis Reſtium, bello præmittendis, Vide in Titulo BELLUM. Fol. 16.

§. Quantum à literis extractis ſolvendum: Vide in Titulo SALARIA Fol. 269.

§. Qui literas ex libris Cancellariæ amiſerint, iis Cancellarii novas extradant. Vide in Titulo CANCELLARIA Folio 38.

LUDUS TAXILLORUM.

UT noxius ludus taxillorum abjiciatur (per quem ſæpius juſti patres, propter filiorum exceſſum, de bonis ſuis pelluntur: & abſque ipſorum commeritis, ad nimiam deducuntur paupertatem) Statuimus: Ut ſi filius quiſquam, utriſque parentibus vivis & ſanis, ludo amiſerit aliquam pecuniæ quantitatem: prædicti ludentis *Caſim. Visl. 1368. fol. 25.*

parentes non tenebuntur ipsi victori, pro suis filiis, vel filio, ad pecuniæ perlusæ satisfactionem. Idemque dicimus de Judæis: si mutuarent pecuniam tali filio, superstitibus dicti filii parentibus & sanis. Quòd videlicet ejus parentes non teneantur de mutuo: nec aliquo modo compelli debeant, nec possunt. Sic etiam dicimus de omni contractu inito, cum filiofamilias: quod non valet: cùm sit in paterna potestate constitutus: (juveturque Senatûsconsulto Macedoniano) propter quod non habet alicujus rei dominium, vel aliquam possessionis traditionem.

Neque lusor, neque fidejussor ejus obligantur.

Casim. Visl. 1368. fol.25. AD præcludendam Lusoribus taxillorum malitiæ subtilitatem: qui consveverunt cum inebriatis, aut ad iracundiam provocatis & deductis, novam Taxillorū ludi formam adinvenientes, super credito, aut obligandis rebus, etiam & impignorandis quibusvis pecuniis, equis, bonis & hæreditatibus ludere: eosque sibi debitores taliter facere: spoliare bonis, & malitiosè amovere: qui tandem sic ludis exuti, & ad inopiam deducti, ut plurimùm ad vitia deteriora labuntur: propter quæ ultio Judicialis, juxta ipsorum commerita, à Nobis consvevit in talibus exerceri: Quare ob hoc malum evitandum (quòd præsertim nostri Nobiles, rebus abundantes, strenuitati dediti pro defensione Regni fortiùs pervigilent) Decernimus: Quòd deinceps nullus terrigena noster, cum alienigena, cujuscunque statûs aut conditionis, existat, in Regno nostro ludat taxillos, ad præstam, aut creditum, seu credentiam: sed tantummodo pro pecunia parata. Quòd si quispiam contra hoc Statutum venerit temerariè: ipso Jure non valeat creditum: nec ad aliquam solutionem, seu satisfactionem, victus victori tenebitur: nec fidejussor datus, ab ipso vincente poterit, pro debito conveniri. Si quis verò contraveniens Statuto, proque pecunia sic credita acriter monuerit suum debitorem, cum verbis turpibus, vel ejus fidejussorem: quotienscunque maledixerit, & improperaverit, pro debito prælibato: totiens illi, pro sua verecundia, pœnam *Piatnadziesta* solvet: & nostro Judicio nihilominus aliam similem pœnam, pro inobedientia assignabit.

Si filius ludit, ac perdit aliquid: & de honestis ludendi causis.

Casim. Visl. 1368. Fol.28 FIlius nondum emancipatus, in paterna constitutus potestate, nec à fratribus divisus vel separatus, si globisando, vel tesserisando, aut quemlibet alium ludum damnosum ludendo, aut alia exercendo, aliquid perdiderit: talia omnia & singula, per ipsum deperdita, Volumus & Decernimus: quòd in ipsius partem seu sortem computentur. Nihilominus tamen decernentes: quòd sive in taxillis, aut Szachis, vel quibuscunque aliis ludis lucrosis, ipsis ludentibus pro pecuniis, equos, aut alias res lucratas, seu in hujusmodi ludis acquisitas, mutuos fidejussores interposuerit: monendi, requirendi, petendi, seu vendicandi (non obstante qualibet fidejussoria cautione, seu obligatione) penitus nullum Jus, ex prædictis ludis sit acquisitum. sed duntaxat quoslibet ludos habere concedimus & volumus, gratiâ temporis deducendi, & causâ solatii & exercitii habendi.

MARSSALCUS.

Marssalcatus, Cancellariatus, Vicecancellariatus, de quibuscunque terris hominibus dandi.

Casim. III. in Nieszow. & Opoki 1454. fol.93 Tem pollicemur: quod Cancellariatum, Vicecancellariatum, Marssalcatum, & alia Officia Curiæ, distribuemus indistinctè viris idoneis: sive fuerint de terris Maioris Poloniæ, sive Cracoviæ.

De Officiis Marssalcorum Regni, & Curiæ.

Alex. Petr. 1504 fol 112. OFficia Regni & Curiæ, & præsertim Marssalcorum hactenus tenta erant, de con-

conſvetudine quadam. Licet enim quilibet eorum, ſuum ſingulare ſciat onus, ac debitum: tamen quia vel propter concurrentes in uno duos Officiales, vel quia deſcriptum non fuerat, quid eorum quilibet attentare debeat, committebantur errores, & negligentiæ: in his, quæ Officialibus illis videnda, agendaque incumbunt: ac inter eos ipſos diſſenſiones mutuæ. Quapropter rationabiliter cenſendum eſt: Quod officium Marſſalci Regni, & officium Marſſalci Curiæ, ſive uterque, ſive alter eorum eſſet in Curia, debet eſſe omnium ceremoniarum, & Curien. Magiſter. Quorum & utriuſque iſtorum hoc erit officium: Ut Curien. conſcribant, ſolvant, Regeſtra teneant: & ſciant diligentes & negligentes, malos & bonos: & non obſequentes, non ſinant in Curia foveri: ſed permoneant, ut tales à Curiæ ſervitio alienentur: ſemper hoſpites & Conſiliarios Regni excipiant: & attendant, ut debitus cuique honor, ex parte Majeſtatis Regiæ, juxta meritum perſonæ, impendatur: utque ſcandala & exceſſus, aut moderentur, aut eliminent, aut emendent, animadverſione juxta meritum aut demeritum adhibita: ſicque omnia conſtituant, provideant, & dirigant: tam in aula, curiis, domibus, cameris, & menſis Regiis: quàm aliis Officiis, & Officialibus, ad Equeſtrem ordinem Majeſtatis Regiæ pertinentibus. ad quod tribuitur ei poteſtas plena, inſtituendi, deſtituendi, & omnia cum meliori conditione, ac cum conſenſu & authoritate maieſtatis Regiæ faciendi. Et licet Marſſalcus Regni eam authoritatem habere conſveverit: Ut eo præſente Marſſalcus Curiæ, de nulla adminiſtratione incumbentis officii ſe intromittat: tamen quia Marſſalcus Regni ſæpius abeſſe conſvevit à Curia: Ut igitur abſente eo, ſciret Marſſalcus Curiæ proſequi, aut exequi id, quod bono ordine per Marſſalcum Regni rectum erat in Curia: Conſtituimus: quòd iſta officia, aut invicem debito officii indifferentia. ſic videlicet: Quotiens Marſſalcus Regni eſſet in Curia: ſemper ad omne officii exercitium, & actionem, vocare debet Marſſalcum Curiæ, eo ſciente omnia facturus, Marſſalcatus officio incumbentia. Recedens verò è Curia, tradet Regeſtra, & adminiſtrationem officii Marſſalco Curiæ. in quo Marſſalco Regni, authoritas ſumma ſit ad omnia ſupraſcripta: eo vero abſente, in perſona minoris ſit eadem, nec minor authoritas: quàm eam Regni Marſſalcus, in Curia perſonaliter exiſtens, habere conſvevit. Cui quidem Marſſalco Magiſtratum Curiæ dirigenti, & in eo perſonaliter exiſtenti, ratione adminiſtrationis ſui officii, aſcribitur perceptio Foralium: & authoritas imponendi pretii rerum venalium, ad neceſſitatem Curiæ importatarum. Ea autem Foralia percipiat moderatiùs, quàm facere conſvevit: & non aliter quàm communi Jure, & conſvetudine, in civitatibus, & oppidis illis, ad quæ ventum eſſet, percipi conſveverunt. De foro tamen campeſtri reſervatur hæc facultas, ad Campiductorem generalem. Ut communi conſilio, pretium rebus tribueretur: & tam domi, quàm foris agente Rege, quicquid vel Marſſalcus, vel Campiductor, ad pretia rerum, aut communem ordinationem ſervandam conſtituet, debebit Conſtitutionem per publicationem intimare. Si verò Marſſalcus, in pretio rerum & Foralium, excederet modum: habeant facultatem Conſiliarii, in Curia præſentes, illud moderandi, ſibi quoque præcipiendi. quibus ſi Marſſalcus parere noluerit: extunc tanquam inobediens, ad communem authoritatem conſilii generalis proximè futuram, deferatur.

MATERNALIA BONA QUANDO à FILIIS REPETUNTUR.

Pueri orbati matre, bona materna à patre non repetant.

EX communi uſu, in Regno noſtro extitit obſervatum. Quòd moriente matre, pueri omnium bonorum à patre ipſorum tollunt medietatem, pro portione & hæreditate materna. propter quod ſæpe ipſi filii, in teneris annis exiſtentes, rebuſque ſuis conſulere non valentes, ſic receptam hæreditatem inutiliter conſumere, expendere, & diſſipare conſveverunt, patri denique, de pietate, & beneficiis ingrati- *Caſim. Mag. Viſl. fol. 26.*

 titu-

titudinem exhibentibus, impellunt plerumque etiam eundem vergere ad inopiam: ficque vicissim sentiunt incommoda, & jacturas. Quare æquum visum extitit nobis, & nostræ Militiæ: ut matre moriente, filii non petant bonorum, & hæreditatis maternæ devolutæ portionem, & successionem, à patre: donec ad secundas nuptias convolabit. nisi tunc, velut famæ suæ prodigus, bona, & hæreditates illas cõmunes indebitè dissiparet.

De pueris matre orbatis, habentibus patrem, & bona maternalia.

Vladisl. Jagello Craco. & Varthæ Fol. 43.

IN quadam Constitutione, nostri prædecessoris decretum extitit, videlicet in Capitulo, ex communi usu. &c. Quòd moriente matre puerorum, patre cum alia contrahere volente, pueri petere valeant portionem maternam. & ideo considerantes in eadem Constitutione: quòd propter ingratitudinem patri factam per filios: & depressionem status sui. quem à filiis nonnunquam, in tanta partis bonorum receptione & privatione, patiebatur: & quia multotiens filii ad inopiam vergentes, ad patrem convolabant, & recurrebant: qui superiora advertens, eisdem succurrere non curabat, nec volebat: unde inter utramque partem, rancor & displicentia oriebatur. Quibus incommodis obviare cupientes, nunc Statuimus: Quòd pater habens filios, dum post mortem genitricis eorum ad secundas nuptias convolaverit, non tenebitur (nisi forte velit sponte) prædictis filiis suis portionem hæreditariã assignare: (dummodo dissipator bonorum non existat) sed usque ad mortem suam, in bonis hæreditariis quibuscunque dominari & manere valebit, & poterit. assignata duntaxat prædictis filiis suis portione: quàm post matrem ipsorum, ratione Dotis seu nuptiarum tulit, & recepit.

De pueris, ex duabus uxoribus procreatis dotandis, vel per patrem dividendis.

Vladisl. Jagel. Crac. & Vart fol. 43

DEclarantes statuimus: Quòd si contigerit patrem, cum secunda uxore filios nõ habere, sed filias: & cùm prima habuerit filios: extunc patre mortuo puerorum prædictorum, pars aliqua secundæ uxoris filios non continget: sed filii, sive filius primæ uxoris, superstites sorores suas, juxta consvetudinem terræ maritabunt: assignata ipsis in pecuniis Dote competenti. bonis maternis duntaxat exceptis: Si ipse prædictæ sorores habuerint, quæ pro ipsis debent remanere. Cùm verò pueri primæ uxoris, portionem suam æqualem, à patre eis sponte ex divisione perpetua oblatam, obtinuerint: tunc portio secundæ uxoris, filiis aut filiabus ejusdem, cedere debet integraliter.

M A Z O V I A.

Judicio Assessorum unus aut duo Consiliarii Officialesve ex Mazovia adjungantur.

ET nè Constitutionibus, & Consvetudinibus Ducatûs præfati nostri Mazoviæ, in aliquo derogetur, in Conventibus præcipuè generalibus Regni nostri: ubi causæ per Appellationes, ad Judicium nostrum devolvi solent: Pollicemur: Quòd ad Judices, quos judicandis causis, in Conventu Regni deputaverimus, unum aut duos ex Consiliariis nostris, aut Officialibus Ducatûs illius, adjungemus Judices: qui Constitutionum, & Consvetudinum Ducatûs periti fuerint.

Ratio æqua Mazoviorum haberi non potest, atque Polonorum.

Sigismund: 1540.

NUncii ex terris Mazoviæ cùm multa à nobis postularent, quæ concedi solent per Nos aliis subditis nostris, Regnum incolentibus, & Statutis communibus fruentibus, à nobis hoc responsum tulerunt: Quòd dum essent Jure, & Consvetudine, ab aliis Regni nostri subditis sejuncti, non in omnibus eorum eadem ratio haberi possit: quæ habetur subditorum Regni. sed si aliquando Juribus, & Consvetudinibus se coæquare Regni nostri subditis voluerint: (quod in eorum arbitrio est posi-

positum) tum eorum ratio, æqualis cum aliis est futura. Interim autem in eorũ Moribus, Juribus, Privilegiis, & Consvetudinibus, Privilegio nostro confirmatis, conservabimus.

Causæ, ex Ducatu Mazoviæ ad Comitia devolutæ, Jure ipsius Ducatûs judicabuntur.

CAusæ omnes Nobilium, & quorumvis subditorum nostrorum Ducatûs Mazoviæ, ad nostram Majestatem, & Conventum Regni, per Appellationes, & quovis alio modo devolutæ, judicari non debent alio Jure, & modo: solùm Consvetudinibus, & Jure ipsius Ducatûs: quibus omnes subditi, in eodem Ducatu, ab antiquo gaudent, & judicantur. Appellationesque hujusmodi teneri & servari debent juxta veterem Consvetudinem, in terris Mazoviæ semper servari solitam.

MENDICI.

Mendici sub certo numero, in civitatibus & villis habeantur: et sub signis Consulum in Civitate, aut Plebanorum in villis mendicent. alioquin, in manus Capitanei, vel dominorum tradantur.

ITem cùm viderentur, in hoc inclyto Regno nostro, mendicantes laici & fœminæ in tanta multitudine esse: ut dari non possit Regnum, (judiciô eorum, qui multas orbis partes peragrârunt) frequentiam continens mendicantium tantam: inter quos, plures constat laicos & fœminas, bonarum virium esse: posseque competenter manuum labore victum quærere: dummodo illos & illas, lex super id stringeret, non voluntas: per quam, (seu ùt veriùs loquamur) desidiam quandam, ut primùm in eis barbæ à mento dependerent, & cani viderentur pili, postpositis domiciliis, in eleemosynarum suffragiis ac impetrationibus residuum vitæ ponunt: scandala nonnunquam committentes: nonnunquam verò, ubi prece non impetrant, dolis obtinent. Quapropter instar legum optimarum municipalium, in plerisque Christianis dominiis sancitarum, Statuimus: Ut in civitatibus, & oppidis, & villis Regni nostri, non plures mendici habeantur: quàm quot, communitates & domini locorum decernant habendos. Quibus in locis, civitatibus, & oppidis, Cõsulatus pro tempore existens: in villis verò Plebani, sub quorum Parochiis villæ consistunt, & locorum domini signa imponant sub illis: ad designandum numerũ eorum, quos habendos duxerint mendicaturos. Qui verò absque signis reperientur, Decernimus, ad servitia capiendos: aut in manus Capitaneorum nostrorũ tradendos. à quibus illos, pro laboribus castrorum nostrorum, Turcis & Tartaris commetaneorum, fossatarumque, successivè recepturi sumus. Poterint tamen & valeant domini locorum his, quos emeritos, ac ad nulla Juris officia valentes cognoverint, suas ad peregrinandum illis testimoniales literas concedere sub quarum immunitate, etiam signa non habentes admitti debeant ubiq; eleemosynas petituri. *Joan. Albertus Fol. 103.*

MENSURA.

Mensura & pretia constituta, ut à Mercatoribus serventur, Palatini cum Capitaneis providebunt.

ITem, nè subditi nostri, à Mercatoribus & Artificibus nimiùm graventur, Statuimus: Ut mensura antiquitùs constituta, à Mercatoribus servetur: nec eam aliquis audeat facere breviorem. contrarium facientes, à Palatinis & Capitaneis, juxta Statutum puniantur. Et similiter fiat de pretiis rerum: ut illa Palatini constituant: & transgredientes puniant. *Sigis. Petr 1511. fol. 17.*

§. Nè emptores à Mercatoribus fallantur, Palatini providebunt. Vide in Titulo PALATINUS.

MERCATORES SEU MERCES.

Mercatores debita in Regestris annotata, à Nobilibus ante triennium petant.

STatutum de Regestris Mercatorum, illorum juramento cum testibus firmandis, *Sigis. Craco in 1540.*

in robore conservato: hoc adjecto, Ut Mercatotes ipsi, debita in Regestris eorum scripta, à Nobilibus, intra trium annorum decursum, repetant. alioquin, lapsô triennió, debitum hujusmodi repeti non poterit à Nobili, juxta illius Statuti dispositionem: obstante triennali Præscriptione: verùm Jure communi, Reum in foro suo convenire debebit, Hoc autem duntaxat intelligitur: ubi Mercatori, cum Nobili esset actio. Mercatores enim inter se, veterem suam retineant observantiã in solvendis & repetendis eorum debitis.

Mercatores et Artifices, res necessarias afferant, et faciant.

Sigis. Petri 1523. fol. 28

MErcatores, Artifices, & alii, rebus ad usum humanum necessariis mercantur.

Mercatores Regni si extra Regnum proficiscantur: jurabunt non esse suas merces, quas vexerint.

Sigismund. Crac: 1540.

ET quoniam plerique Mercatores, subditi nostri, ad pendendam Constitutionẽ, seu Edictum, de non evehendis extra Regnum, ac non invehendis in Regnũ mercibus editum, variis ingeniis uti consveverunt: prætendentes, res & merces hujusmodi esse proprias Mercatorum, in Ungaria, silesia, & aliis Regni confiniis agentium: per illos, seu illorum Notarios, & factores, in Regno emptas esse: cùm tamen plerumque deprehenduntur, esse propriæ subditorum nostrorum: quorum operâ & impensâ, ex Regno evehuntur. Ad præcludendam itaque huic illusioni viam, sic Decernimus, Consiliariis Regni & terrarum Nunciis consentibus: Ut hujusmodi Mercatores, subditi nostri, qui merces extra Regnum evehere procurant, corporale præstent Juramentum, in manibus Teloneatorum nostrorum: Quia tales merces non sunt eorum propriæ: nec in illis aliquod commercium, vel interesse habent: sed sunt propriæ eorum, quorum esse asseruntur, videlicet Mercatorũ extraneorum, in terris extraneis agentium, Et aliter, tales merces dimitti nullatenus debebunt: sub illarum amissione.

§. Mercatores Regni eadem libertate, in terris Prussiæ, gaudere debent. Vide in Titulo PRUSSIA. Fol. 248.

§. In Silesiam cum mercibus progredi, capitale est. Vide in Titulo VIA.

§. Regni incolis via, in Ungariam, & Silesiam prohibetur. Vide in Tit: VIA.

M I L I T E S.

§. De militibus, damna inferentibus, Vide in Titulo BELLUM Folio 16.

M I N I S T E R I A L I S.

Testimonia Ministerialium in libris Castrensibus inscribantur.

Consvetudo terræ Crac. Folio 123.

SI alicui necessè fuerit Ministerialem producere, ex alia terra in aliam terram, & non poterit Ministerialem educere: tunc illum debet ducere ad Judicium: Castrense illius districtûs, ubi est Ministerialis: ibique idem Ministerialis facere debet Recognitionem. & ille, cui debet Recognitio esse, Literas accipiat à Judicio illo, ubi fit Recognitio: ad aliud Judicium, ad quod ducendus erat Ministerialis. Quæ literæ sint sub Sigillo Judicii illius, vel Capitanei, ubi recognovit: & tandem talibus Literis credendum erit: uti Ministerialis personaliter stetisset, & recognovisset.

Ministerialis ad videndũ occisum vocatus, uno Grosso contentus sit: & exuvias nè tollat.

Casim. Visl. Folio 23.

COnsvetudine iniquissima Ministerialium fuit observatum: quod dum ad aliquẽ in via vel aliàs occisum, vocabantur, ipsum vestibus, in quibus fuerat occisus, Jure ipsorum (quod ipsi *krwawne* nominabant) expoliabant. unde cùm afflictis non sit addenda afflictio, eisdem Ministerialibus Prohibemus: Ne de cætero quoslibet occisos spoliare, seu exuere præsumant: sed tantummodo unico Grosso con-

ten-

tenti ſint. quem decernimus eis dandum, pro labore, per eum: qui ad aliquem occiſum procuraverit eoſdem vocari, donec eadem homicidii quæſtio totaliter fuerit definita.

Miniſterialis adſit Judicio.

POſſibilitas hoc dictat rationis: quòd Judices, in exercendis ſuis Judiciis, habe- *Caſim. Visl.*
ant ſuos certos Miniſteriales, ſeu Officiales. *1368. fol. 13.*

Miniſterialium conſtitutio, eorumque Judices & defenſores.

HOC etiam ſpecialiter declaramus: quod Officiales, vel Miniſteriales, aliàs *Służebniki*, nullus niſi Palatini inſtituere: & eos judicare: proque afflictione, aut vulneribus, vel capite eorundem, pœnas exigendi, vel levandi, omnimodam habeant facultatem. *Idem Fol. 32*

Vide & in Titulo PALATINUS.

Forma literarum Palatini, Miniſteriali dari ſolitarum.

PEtrus Kmita, Comes in Viſnice, Palatinus Cracovienſis &c. Univerſis & ſingulis, in Palatinatu noſtro Cracovienſi exiſtentibus, Juris Terreſtris municipibus, Significamus tenore præſentium: Quia cùm attendiſſemus juſtitiam hominum forenſem, ob Miniſterialium paucitatem ſolere negligi, aut ſaltem difficile expediri: nè noſtro officio, illorum autem utilitati hac parte deeſſe videamur; providum A. de B. de cujus virtute, induſtria, ac integritate, complurium bonorum virorum accepimus teſtimonia, in Miniſterialem Terreſtrem Cracovien. creandum atque tondendum duximus: prout creamus & tondimus, in Dei nomine, per præſentes. ab eodemque Jusjurandum fidelitatis ſuſcepimus: ipſique eo nomine, has præſentes noſtras literas dedimus. ſimulque conceſſimus illi poteſtatem, omnia Miniſterialis officia, ubique in Palatinatu noſtro Cracovienſi legitimè exequendi. Quocirca vobis denunciamus: ut eo A. B. tanquam vero, creato, Jurato, & fideli Miniſteriali, in omnibus veſtris Judiciis, atteſtationibus, aliiſque omnibus juridicis actibus utamini: ſalvo ſemper ipſius ſalario, debito & competenti. Et ſi (quod abſit) infideliter fecerit ſuum officium: pœna. In cujus rei teſtimonium, præſentes literas noſtras, ſigillô noſtrô communitas, eidem dedimus.

Per Miniſterialem Judex citet.

QUapropter ſtatuimus: Quòd penitus nullus Judex, per aliquam aliam perſonã *Caſim. Visl.*
quàm per certum ſuum Officialem, ſeu Miniſterialem, faciat & expediat ſuas *1368 fol. 13.*
Citationes: Milites autem ſuperiores, per literas. excepto hoc: ſi aliquod crimen in Judicio, vel in curia Judicii, recenter & de novo committatur: tunc pro hujuſmodi crimine, per quemlibet familiarem, contra tales liceat fieri Citationes.

Miniſteriales nè citent, Judice non jubente.

FLebili querela ſæpius recepimus: quòd Miniſteriales, per terram gyrantes & curſitantes, pauperes villanos, aut Religioſorum villas, aut pauperes Milites, cæteroſque ſubditos Noſtros, fatigandi vel vexandi modos exquiſitos adinvenerunt, ità quòd ſi alicujus villæ pauperes Milites aut villani Religioſorum, eos, pro beneplacito ipſorum Officialium, quibuſlibet expenſis non pertractant nec procurant: iidem Miniſteriales ipſos pauperes Nobiles, aut villanos, ſinè culpa ſeu cauſa, & abſque Judicis præcepto citant: occaſione vexationis faciendæ terminos eis, pro libito ſuæ voluntatis, aſſignantes: Sicque iidem pauperes Milites, ſeu villani, volentes redimere hujuſmodi vexationes & moleſtationes, ſæpiſſimè de certa pecuniæ ſumma cum eiſdem componunt: Unde Nos hujuſmodi malitiæ & machinationi obviare volentes, Statuimus: Quòd deinceps Miniſterialis, ſub pœna privationis ſui Miniſteriatûs & privatione omnium ſuorum bonorum, abſque ſpeciali Judicis mandato, aliquem citare non præſumat, aliàs præmiſſam pœnam, & in facie aduſtionem & notationem, non immeritò poterint formidare. *Caſim. Visl. 1368 Fol. 12. & 13.*

Qui Ministerialem addunt ad citandum.

Casim. Visl. Fol. 37. DEcernimus etiam declarando: Quòd Nos, vel Capitaneus noster, vel Palatinus, vel Judex, vel Subjudex, vel Officialis, qui dicitur *Woźny*, habeant facultatem dandi Ministerialem, ad citandum.

Qui mos citandi olim fuit per Ministeriales.

Casim. Mag. Vislic. 1368. Folio 12. QUoniam ex modo Citationis, nonnulla gravamina & oppressiones, per nostros Judices, seu Officiales, nostris subditis evenire consueverunt: & ideo eisdem gravaminibus & oppressionibus volentes obviare, Statuimus: Quòd Ministeriales, sive Officiales, per Nos, seu quoslibet Judices deputandos fore & esse: in hunc modum formandam, vel faciendam Citationem: Quòd ipse Ministerialis, cum suo solito baculo, debet accedere ad dominum villæ: pro quocunque etiam excessu fuerit citandus: & omissis ejusdem villæ villanis, in pace & tranquillitate illis relictis, ad domum seu ad portam ejusdem domini, suo baculo tangendo, & clamando eundem citet: Literasque Citationis porrigat: exponendo nihilominus in dicta Citatione contenta: de cujus videlicet Judicis mandato, & ad cujus instantiam, & propter quam causam, fecit eandem Citationem. Si autem ejusdem villæ villani, & ipse dominus villæ, fuerint simul culpabiles: volumus, Quòd eodem modo tangendo portam cujuslibet villani, seu kmethonis, & clamando: faciat simili modo (ùt præmissum est) Citationem. Qui villani si non fuerint culpabiles, in delicto sui domini: volumus & prohibemus omnino, quòd per eandem Citationem quomodolibet non graventur, nec fatigentur. Tamen plerumque in contemptum, & odium villæ domini, & ex rancore, consueverunt aliqui villanos indebitè fatigare, & molestare. Quare huic morbo mederi volentes, Statuimus: Quòd quandocunque ipsos villanos, absque justa & legitima ratione, citatos & vocatos esse constat: quòd ille extrahens Citationem, & qui hoc malitiosè procurat, puniatur pœnâ, quæ dicitur *Piątnadziesta*. Et eodem modo volumus fieri Citationẽ prædictam: ubi sinè delicto domini villæ, ipsius fuerint villani communiter vel divisim culpabiles, vel delicto obnoxii: ità quòd ad portam tangendo, quemlibet ipsorum citare teneatur, modo & ordine superiùs expresso: cessante qualibet oppressione suprascripta.

Citatio ubi ponenda à Ministeriali.

Sigis. Petr. 1523. fol. 32. DEbet autem Ministerialis, propter mortem suam, cum uno Nobili in persona Actoris misso, ponere Citationem indifferenter, vel apud Nobilem citandum in curia ejusdem: vel apud Vladarium, aut kmethonem, sive apud hortulanum: publicando nihilominus Citationis positionem, in curia terrigenali. quæ si defuerit in eadem villa: extunc villanis idem ipsum Ministerialis notificabit: ut ad notitiam Citati deveniret.

Citatus nè respondeat, nisi viso Ministeriali.

Consvetudo TerræCrac. 1505. fol. 121. ITem, cùm aliquis aliquem citaverit, pro aliqua re: pars citata dicet: Domine Judex, volo videre Ministerialem, qui Citationes portavit: & cùm Ministerialem videbo, volo respondere, quod Juris erit: extunc non tenebitur respondere, donec videbit Ministerialem, qui Citationes portavit. Et si Actor protunc non habebit Ministerialem: potest sibi differre, aliàs recipere ad proximos Terminos, pro Ministeriali statuendo.

Relatio ministerialis, ex quibuscunque Actis valet.

Sigis. Crac. 1543. RElatio Ministerialis, coram quibuscunque Actorum libris, de positione Citationis facta, volumus, ut tantum valeat: quantum personalis Recognitio ejusdem Ministerialis valere debuit. nisi quòd recognoscat in eisdem Actis, tempus, & locum positæ Citationis: & cui eandem Citationem publicavit in bonis: & cum quibus Nobilibus, aut Nobili, hoc fecerit: juxta Statutum.

Sa-

Salaria Ministerialis, à testibus & furibus.

ITem volumus: Quòd Officiales, ab uno producente testes, habeant quatuor Scotos: à pœna verò, quæ dicitur *Piątnadziesta*, bovem: & quando pro furto pignorat, bovem mediocrem. *Casim. Mag. Vislic. 1368. Folio 37.*

Si ministerialis formam Juramenti mutet.

ITem, si Officialis, aliàs *Woźny*, aliter formam Juramenti testibus dixerit, quàm est mandatū: & de hoc convictus Judiciô fuerit: perpetuò de officio deponatur. *Casi. fol. 37.*

De Nobilibus, quo numero cum Ministeriali habendi.

ITem, dum Actor aliquis testificatur aliquid, coram Ministeriali, seu per eum: tunc Actor ipse Nobiles duos habiturus est, cum Ministeriali. Sed cùm Ministerialis cum Citatione equitat: tunc sufficit, eum Nobilem habere unum. *Consvetudo terræ Crac. Folio. 123.*

§ Ministerialium Juramentum. Vide in Titulo, JURAMENTUM. Fol. 162.

MINORENNES.

Si cohæredes citati essent minorennes in causa Limitum.

SI verò plures essent participes, seu consortes, unius & ejusdem hæreditatis, citati per quempiam alium, pro faciendis graniciebus: & inter tales Citatos, essent aliqui cohæredes minorennes, æquè citati: extunc contra tales Judicium procederet, tam Terrestre, quàm Officium Succamerarii: non obstante ipsorum minorennitate. Ad quam quidem limitationem, Judicium & Officium Succamerarii procedet. nihilominus Succamerarius, vel ejus Officium reservabit eis actionem, pro eorum interesse, cum actore granicierum. dum videlicet annos discretionis assequentur: tunc licebit eis Jure agere cum illis, à quibus putarent sibi esse præjudicatum: tamen nonnisi pro sorte & interesse, ipsos concernente, agent. *Sigis: Petri. 1523. fol. 41.*

Minorennes cùm annos discretionis attingent, pro injuriis acceptis agant: Præscriptione illis non obstante.

INfantibus præsertim egenis, succurrere & providere volentes, Statuimus: Ut si aliquibus, patre mortuo, per quempiam injuria fuerit illata: venientes ad annos discretionis, possent Juridicè agere contra injuriantes. & exceptio Præscriptionis eis opponi non poterit: nisi tunc ætate in eis legitima completa. Et infra tempus debitum, si agere neglexerint, pro injuriis olim eis illatis: tunc obstat eis exceptio præscriptionis: propter negligentiam allegatam. *Casim. Mag. Visl. 1368, Folio 24.*

Minorennes in tribus tantùm casibus respondere tenentur.

CItati minorennes respondere non tenentur: sed per Judicem, anni ætatis eorū computentur. tamen in casibus infrascriptis, Juridicè requisiti, comparere tenebuntur. Primò, si aliquis patri ipsorum hæreditatem suam aliquam obligâsset: & ipsam à pueris redimere vellet: tunc pueri pecuniam obligatam recipere tenentur, pro eadem hæreditate: quamvis annos legitimos non haberent. Item, si quis pro patre ipsorum cautionem incideret fidejussoriam: & vivente patre, ad Judicium fuerit provocatus: tunc pueri respondere, vel solvere tenentur, fidejussorem liberando, non expectando annos ætatis. Tertiò, si pater pro aliqua hæreditate citatus fuisset adhuc vivens: etiam pueri respondere teneantur, pro eadem hæreditate. *Casim. Mag. Folio 33.*

Minorennes in Judicio nè respondeant: sed cum matre, Tutori dato à Patre subsint.

ORphanitati puerorum nostrorum subditorum consulere gratiosè cupientes: qui interdum, per patres ipsis ad annos pubertatis minimè educatis, casu mortis relinquuntur: & sic multoties, per nonnullos in Judicium evocantur, & vexantur: *Vladisl. Jagell. fol. 43.*

qui ætate & diſcretione carentes, Litem conteſtari nequeunt, neque cauſas acticare, neque defendere. Et quanquam antea hoc, ad certam ætatem ſit reſtrictum: (ut videlicet maſculus ad quindecimum annum, fæmella verò ad duodecimum, compelli non poſſint, neque alicui infra hoc teneantur reſpondere) tamen aliis diverſis gravaminibus, multoties opprimuntur: Quare Statuimus: Quòd pater vivens poſſit & valeat pueris ſuis & uxori (ſi ipſa affectaverit) conſtituere certos Tutores: quos voluerit: de quibuſque major ſibi fides, & confidentia apparuerit: qui tueri, & curare eoſdem poterint, uſque ad annos ſuperiùs allegatos, nec eoſdem Tutores, poſt mortem conſtituentis, proximiores á Tutela poterint removere.

Pupilli nec reſpondent, nec præſcribunt, ante legitimam ætatem.

Caſim. Mag. Folio 31. SI impuberes cujuſcunque pueri, ante legitimam ætatem ad Judicia trahantur: ſuper hæreditaria quæſtione, aut alia quacunque controverſia & ob defectum ætatis, cum Actore litem conteſtari, ſeque tueri nequeunt: propter quod, & plerũque infantilis ætas & pueritia conſvevit offendi: Quare Statuimus: Ut ex Interlocutione Judicis, eadem Litis Conteſtatio, uſque ad ætatem debitam illorum puerorum prorogetur. & dilatione pendente, aliquot anni effluere conſveverunt. Deinde pueris legitimam attingentibus ætatem, ſi quæſtio eadem ipſis innovatur: iidẽ pueri contra ſe agentibus, Exceptione Præſcriptionis, aut tantæ taciturnitatis illorum annorum, quibus judicati non fuerunt, objicere & opponere minimè valebunt: Sed tantùm utantur iſtius temporis Præſcriptione: ſi qua fuit apud ipſos, vel eorũ progenitores, antequam fuiſſent primò ad Judicium tracti, ſuper eadem cauſa, & evocati.

Pro patre tamen pupilli teneantur.

Conſvetudo. Craeo. 1505. Folio 120. ITem, cùm aliquis bona hæreditaria vendet, aut obligabit, ſive impignorabit alicui: & inſcribet ſe pro defenſione: & in hoc privaretur vitâ: filii ejuſdem defuncti, debent tueri reſidentem, in bonis hæreditariis. & ſi annos diſcretionis non haberent: non debet dari eis, ad annos diſcretionis Dilatio.

De bonis, minorennibus pueris reſignatis, per pueros non inſcribendis.

Conſvetudo Craco. 1505. Folio 120. ITem, quemadmodum ex Statuto communi, Tutores tenentur Reſignare bona puerorum, dum habebunt annos quindecim: pueri verò bona ſua accipiendo, uti debent eis. ſic nihilominus Jure ſit proviſum: (prout fieri conſvevit) Quòd ipſi pueri bona vendere, obligareque non debeant, ſinè conſenſu amicorum conſanguineorum: donec habebunt annos viginti quatuor tranſactos.

§. Minorennium Tutor, pro capite patris agere poteſt. Vide in Tit: TUTOR.

§. Si minorennes pro homicidio citantur. Vide in Tit: HOMICIDIUM. fol. 127

§. De fratre minorenne, Vide in Titulo FRATER Folio 116.

MINUTA.

Conſvet. terræ Crac. 122 ITem, ſimplici Minutâ nihil probari poteſt: ſed tantummodo Literis, aut Minutâ ſub Sigillo, aut Libris coram Judicio.

MODII.

Sigiſm. Aug. Petric. 1550. QUia pauperes homines, qui cum frumentis ad fora equitant, propter diverſitatem Modiorum non parum gravantur: propterea Conſtituimus: Ut in prætoriis Modii ſint juſtæ menſuræ. qui etiam gratis debent dari hominibus, ad menſuranda frumenta. æqualiterque, aliàs *Rowno*, ſinè ulla faſtigiatione menſurari debent; hoc eſt, ad amuſſim, ſeu Regulam, aliàs pod *Strych*, prætereaque non emptor, ſed venditor menſurare debet. Aliis autem Modiis omnino non menſuretur.

MOLENDINATOR SEU MOLENDINUM.

Molendinatores, Sculteti, Advocati, Molendina, Scultetias, Advocatias, abſque conſenſu domini nè alienent, aut obligent.

Sigiſm. Crac 1511. Fol. 15 SÆpenumero Molendinatores, Sculteti, Advocati, Juri dominorum per ignorãtiam

tiam detrahere consveverant: & vendebant, vel oppignorabant, Advocatias, Scultetias, Molendina, vel in toto vel in parte, absq; consensu dominorum suorũ. Quapropter Constituimus, nè hoc amplius facere audeant: sub amissione summæ, pro qua vendiderint, vel oppignoraverint, fisco domini sui: in bonis verò nostris, Nobis applicandæ. Petentibus autem ad oppignorandum consensum, non negabimus sinè tamen incommodo Nostro.

Molendinator multorum fratrum seu dominorum, communiter omnibus se justificet.

FRanciscus, Falco, & Henricus, tres fratres, habentes unum Molendinatorem: Henricus tertius frater, super quibusdam ipsius Molendinatoris excessibus, coram Judice deputato, dato, vel electo, debito modo ipsum Molendinatorem judicare præcepit: demum frater alter Falco veniens, conqueritur de Henrico: quòd ipsius Molendinatorem judicâsset, & condemnâsset. Nos itaque attendentes, quod licet cuilibet de Jure, suam prosequi injuriam: Declaramus ipsum Henricum, justè, & debitè Molendinatorem, pro sua parte judicâsse. *Casim. Visl. Folio 21.*

In Molendinum et Tabernam Intromissio nè detur: nisi fortè aliæ desint possessiones.

ITem, in Tabernam, & Molendinum, nullus debet Intromissionem dare, excepto, quòd aliam possessionem non haberet: extunc potest dare Intromissionem in Tabernam, vel Molendinum. *Consvetudo Crac. fol. 122.*

§. Bajuli extra Regnum ad Molendina & fora eant, cum rebus venalibus: quantum humeris suis ferre possint. Vide in Tit: FORA Folio 113.

M O N A S T E R I U M.

§. Vide in Titulo ABBAS Folio 1.

M O N I A L E S.

Moniales in bona paterna & materna succedunt. ea tamen alienare non possunt: sed ex illis censuum pecuniariorum medietate, à consanguineis, quoad vivant, potiantur.

STatuimus etiam: quòd Sanctimoniales, Ordinem aliquem à sede Apostolica approbatum professæ, tametsi Mundo & bonis temporalibus renunciaverint, nihilque proprii habere possint: quia tamen non sunt ubique debito modo provisæ: & concessum sit illis, ex indulgentia sedis Apostolicæ, ut succedere possint in bona paterna, & materna, ad se revoluta: de illisque liberè, cum authoritate Superiorũ suorum disponere: quia multæ querelæ subditorum nostrorum ad nos deferebantur: qui indignè ferebant: quòd ipsæ Sanctimoniales succedere deberent, in bonis suis paternis, & maternis, ad eas post mortem parentum, aut consanguineorum earum devolutis: Jureque illas, ab hujusmodi successionibus repellere nitebantur: volentes hujusmodi querelas cohibere: & easdem Sanctimoniales, in bona gratia & favore consanguineorum illarum conservare: illarumque necessitatibus benignè prospicere: Statuimus, & ordinamus, de consilio, & consensu Consiliariorum Regni nostri status utriusque, & Nunciorum Terrestrium: Quòd Moniales ipsæ, Ordinem Regularem professæ, & in Cœnobiis & Claustris manentes, succedere quidem possint ad bona paterna, & materna: quæ ad eas devoluta legitimè fuerint: alienare tamen illa à consanguineis, & propinquis, aut in alienas personas quomodocunque transferre, nullo modo valeant. sed cum primùm ad eas, aut earum aliquam, ea ipsa bona devoluta fuerint: Jure legitimæ successionis & devolutionis, proximiores consanguinei, seu agnati, & cognati earum, illa tenere, eorumque possessionem adire debebunt: & ex illis medietatem omnium censuum, & proventuum pecuniariorum, illis, & cuilibet earum solvere erunt astricti: vita illarũ durante. Reliquam verò medietatem proventuum pecuniariorum, simul ac fructus omnes, ex bonis illis provenientes, pro se retinebunt: & ex illis onera Reipublicæ, Regni, & bellicæ expeditionis, sustinebunt. *Sigis. Crac. 1527. A. 5.*

Quòd si bona, ad Moniales ipsas devoluta, nullos proventus pecuniarios habuerint: essent tamen in illis prædia, seu piscinæ, seu molendina, vel prata, vel sylvæ cæduæ, aut mellificia, aut agri, quæ locari possint, & aliæ id genus utilitates, quocunque nomine censeantur: in eo casu, Episcopus, & Ordinarius loci, seu ejus in Spiritualibus Vicarius, cum Capitaneo terræ seu districtûs illius, in quo bona hujusmodi consistunt, disquirent diligenter: quantum ex hujusmodi bonis provenire, in anno possit: illaque, & obventiones, seu utilitates, quæ ex illis, annis singulis provenire possent, diligenter taxabunt, & æstimabunt. & ad quamcunq; summam illa taxaverint: Consanguinei prædictarum Monialium, qui bona ejusmodi tenebunt, solvere illis, & cuilibet earum respectivè, medietatem ejusdem summæ, quotannis, absque omni contradictione tenebuntur. Et si iidem consanguinei in solvendo negligentes & remissi fuerint: & moniti literis Monitionis domini Episcopi, seu loci Ordinarii, aut ejus in Spiritualibus Vicarii, seu Officialis, illis satisfacere de bonis illarum temerè noluerint: ac demum propterea Excommunicati, tres menses Censuras Ecclesiasticas sustinuerint: extunc libertatem & facultatem habebunt Moniales prædictæ, bona sua hujusmodi, alteri cuipiam consanguineo, aut etiam externo locandi, seu arrendandi: pro arbitrio suo, ad vitam suam. post mortem vero illarum, eadem ipsa bona earum, ad proximiores illarum consanguineos rursum devolventur, & devolvi debebunt.

Ibidem.

Intra viginti annos, Moniales bona hæreditaria repetant.

Sigis. Petri. 1519. fol. 23. PRæscriptio virginibus Monialibus, ad bona hæreditaria repetenda, fiat à Professione Religionis viginti annorum. Æquum enim videbatur, favore Religionis: ùt cùm illis Præscriptio statui debuit, ùt nuptæ decennium habeant: ipsæ ut sponsæ Christi, & quæ in Claustris occlusæ, & educatæ, tam citò rerum suarum cognitionem habere non possunt, duplum habeant.

MONETA SEU PECUNIA.

Moneta Regni Poloniæ una sit.

Casim. Visl. 1368. fol. 32. EX quo unus Princeps est omnium & Dominus, Statuimus, de consilio & assensu nostrorum Baronum, & Procerum: Quod una Moneta, in toto Regno nostro, debeat haberi. quæ debet esse perpetua, & bona, in valore & pondere, ut per hoc cæteris sit gratior, & acceptior.

Sed Rex non cudet Monetam, absque consensu Consiliariorum.

Vladisl. Jagello propè Czerwień. 1422. fol. 48 INprimis pollicemur: Quod amodo, & inantea, nunquam absque consilio, suasu, consensu, & annuentia speciali Prælatorum & Baronum Regni nostri, Monetam nunc currentem in Regno nostro, vel etiam extraneam, aut de novo inventam, cudere faciemus: aut cudi permittemus: & cudentes, juxta ipsorum demerita, pœnis Legis affligemus. ut per hoc damna, & importabilis subditorum nostrorum penuria, per cujus abusum hæc ubique in Regno nostro abundârunt, tempore Nostri regiminis feliciter auferatur. Quemadmodum divæ memoriæ Dominus Casimirus, olim Rex Poloniæ, antecessor noster, hoc ipsis concesserat: & in Libro Terrestri, quem cum Prælatis & Baronibus suis, quondam Visliciæ in Conventione generali edidit: & pro memoria sempiterna dereliquit.

Sinè consensu Baronum, Moneta nè cudatur.

Vladisl. Jagell. Jedlnæ 1433. Fol. 51 ITem promittimus, pro inclytis filiis nostris prædictis: Quod postquam (dante Domino) unus illorum in Regem electus, sceptra Regni Poloniæ amplectetur, Monetam ex quocunque genere metalli, absque consensu & consilio Spiritualium Prælatorum, & Baronum, in Regno Poloniæ cudere non permittet. quemadmodũ Nos, sinè ipsorum consensu & consilio, hujusmodi Monetam cudere noluimus, nec cussimus.

§. Si-

§. SIMILIS. Volentes nos majoribus nostris in eo adæquare, pollicemur: Quòd Monetam, præter consensum Comitiorum, juxta Jura eo nomine conscripta, concudemus. *Sigism. Aug. Petr. 1550.*

Palatini cum Capitaneis, Monetam efferri prohibeant.

PAlatini, cum Capitaneis, Monetæque præfectis, custodiant: nè Moneta de Regno exportetur. *Sigism. Aug. 1550.*

De Moneta braccata, & falsa.

CAsimirus, Dei gratiâ Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithvaniæ, hæres Russiæ. &c. Significamus tenore præsentium, quibus expedit universis: Quomodo agentibus Nobis in *Piotrkow*, pro Reipubl. Regni nostri Conventionem generalem, inter cæteras hujus Conventionis ordinationes, super differentia, quæ inter Prælatos & Barones terrarum totius Regni fuit, unanimiter ordinatum est ac conclusum: innitendo ordinationibus & conclusionibus aliarum Conventionum, etiam generalium, & ab eis non recedendo: Quòd pecunia minuta braccata, indifferenter per totum Regnum nostrum Poloniæ, & Ducatum Mazoviæ, tam pro nostris, quam etiam Prælatorum, Principum, Baronum, Nobilium, & cujuslibet statûs hominum proventibus (utpote teloniis, exactionibus, contributionibus, censibus, decimis, necnon pœnis, memorialibus, arris seu notis Notariorum, Resignationibus, item mercibus, & singulis rebus venalibus) sinè contradictione, tam per Nos, seu nostros Officiales, quàm etiam Prælatos, Principes, Barones, Capitaneos, Nobiles, & quoslibet Regni Poloniæ & Ducatuum Mazoviæ incolas, & subditos, modo dudum statuto (videlicet novem Denarios, pro quolibet medio Grosso lato computando) recipiatur, & exigatur, nisi fortè aliquis de Jure, pro censibus & decimis Fertonalibus, debeat exigere latos Grossos monetæ Pragensis: quorum quilibet, pro eisdem latis Grossis, pecuniam minutam braccatam, juxta cursum communem inter mercatores currentem, debet recipere seu exigere: & tenetur, sub pœnis infrascriptis. Quicunque Regni nostri, aut Ducatuum Mazoviæ, cujuscunque statûs incola & subditus, ipsam braccatam pecuniam minutam recipere noluerit, aut contempserit: si Prælatus, aut Spiritualis persona fuerit, quæ pro decimis eandem pecuniam minutam recipere noluerit: decimam, pro qua forisavit, perdet. quæ per Capitaneum, aut Officiales nostros, pro bonis recipietur: & pro nostra utilitate convertetur. Si autem fuerit Nobilis: pro primo excessu decem Marcas, pro secundo similiter decem, & pro tertio alias decem, pro quarto vero triginta Marcas pro fisco nostro solvat pro quibus Capitaneus in bona ejus se intromittat: & teneat eadem, ad persolutionem triginta Marcarum. Si vero in civitate aliqua, pecunia minuta braccata, pro quibuscunque rebus venalibus, sive in hospitiis, sive in foro non reciperetur: extunc ipsa civitas, pro primis tribus excessibus, pro quolibet excessu seorsum, solvat decem Marcas: pro quarto vero excessu, solvat triginta Marcas, pro thesauro nostro Regio convertendas. Quod si Mercator, pro mercibus suis quibuscunque, & cujuscunque generis, aut speciei, eandem pecuniam minutam braccatam recipere noluerit, in valore prædicto: videlicet pro medio Grosso lato, novem denarios computando: aut plures in minuta pecunia, quàm in Mediantibus, pro mercibus suis exigere pecunias voluerit: extunc omnes ipsæ res, & merces, eidem recipiantur: & pro thesauro nostro convertantur. Item Kmethones, pro rebus suis pecuniam minutam recipere recusantes, & nolentes, pro quolibet excessu, in Fertone puniantur irremissibiliter ab eisdem exigendo. Item Tabernatores in villis, qui pro rebus suis, videlicet victualibus, & pabulis, recipere noluerint minutam braccatam pecuniam: pro quolibet excessu, quilibet in Media Marca puniatur, irremissibiliter ab eodem exigenda.

Casimi. III. Jagel. Petr. 1451. fol. 86. — *Braccata pecunia ubique recipiē.* — *Exceptio.* — *Pæna Spiritual.* — *Nobilium.* — *Civium.* — *Mercatorū.* — *Kmethonū.* — *Tabernato.*

Volentes insuper Reipubl. providere, nè habeant malefactores occasionem importandi falsam Monetam in Regnum nostrum, Statuimus, & ordinamus, de unani- *Falsariorū.*

nanimi prædictorum nostrorum Consiliariorum voluntate: Quòd apud quemcumque, cujuscunque status hominem, in una Marca duo Grossi falsi fuerint reperti: ipse cujus *Marca* fuerit, Marcam perdet. apud quem sex Grossi falsæ monetæ, in una Marca inventi fuerint: talis juxta priores conclusiones puniatur. Inter Creditores verò, habentes Inscriptiones super Mediantes, taliter est statutum: Quòd quilibet talium, pecuniam sibi ante hanc dispositionem inscriptam, juxta continentiam Literarum suarum, liberè exigat in moneta, in ipsa Inscriptione expressa. Deinceps vero nonnisi minuta pecunia, vel simpliciter Marcæ, moneta & numeri Polonicalium, inter Creditores inscribantur: & in minuta pecunia quævis debita exigantur, & solvantur: duntaxat novem Denariis, pro medio lato Grosso computatis. Statutum est insuper omni unanimi voluntate: Quòd Capitanei nostri quorumlibet locorum, facere exactam diligentiam tenentur: ut prædicta minuta pecunia recipiatur: & puniant modo præmisso, omnes & singulos dispositionis prædictæ contemptores. aliàs, Capitanei ipsi nostri prædictam dispositionem introducere, & inobedientes coërcere, & punire negligentes, per Nos, tanquam rebelles *Mandatorum* Regalium contemptores, puniantur. Datum in *Piotrkow*, feriâ quintâ proximâ post festum Pentecostes, Anno Domini 1451. Sigillô nostrô præsentibus sub appenso.

De Creditorū Moneta.

Ad idem.

Folio 87. NOS verò Prælati, Barones Majoris Poloniæ, Siradiensis, Lanciciens. Cujaviæ, & Dobrynensis, terrarum, in evidentiam consensûs & voluntatis omnium præmissorum, Sigilla nostra præsentibus etiam fecimus subappendi.

Casim. Petr. 1447 fol. 91 §. SIMILIS. De minuta peccunia braccata Statuimus: Ut per universū Regnum capiatur commodè: quòd pro medio lato Grosso, novem Denarii minutæ & braccatæ pecuniæ recipiantur. ad latos autem Grossos Pragenses, qui eos in suis obtinent censibus, fiant additiones, secundùm cursum communem inter *Mercatores* currentem. Si autem aliquis præfatam pecuniam minutam recipere recusaverit: si Nobilis fuerit: pignoretur per Capitaneum in pecoribus, quotiens excesserit. si verò Civis, aut Mercator pro suis mercibus recipere renuerit: merces amittere debet, fisco nostro Regio confiscandas. si Kmetho: captivetur, & in turrim imponatur. Verumtamen si in ipsa pecunia minuta, duo Grossi falsi apud quempiam, in una Marca reperti fuerint: talis Marcam ipso facto amittat. si verò in una Marca sex Grossi, de falsa Moneta (ut præfertur) fuerint inventi: capite puniatur. Statutum insuper est: ut Capitanei ubicumque locorum exactam, & diligentem habeant curam: ut præfata pecunia minuta recipiatur: & contrariantes modo præmisso puniantur. negligentes Capitaneos, Dominus Rex puniet, tanquam contemptores Laudi præfati, & Decreti.

Moneta Swidnicensis proscribitur: & falsa prohibetur.

Sigis. Crac. 1527. A3. ET quia Moneta Swidnicensis, quæ universo Regno nostro inæstimabilem jacturam facit & detrimentum, hactenus cohiberi non potest: ignorantiâ simplicium hominum. & licentiâ eorum, qui Decreta & Prohibitiones nostras transgrediuntur: Decrevimus cum universo Senatu Regni nostri, non solùm prorogandam & custodiendam diligentiùs occlusionem viæ, in Silesiam: sed etiam eandem Monetam prorsus ex Regno extirpandam. itâ quòd deinceps nemo illam recipere, expendere, aut in Regnum & dominia nobis subjecta inferre audeat: sed quisque intra hunc annum, aliàs, hinc ad duodecimam diem Martii anni futuri, illam extra Regnum exportet: aut permutet, per modū cambii, aut rerum emptionis: seu quocunq; negotiationis genere. sub pœna nostra Regia quatuordecim Marcarum: & amissione hujusmodi pecuniæ. Et qui illam intra hoc tempus permutare, & alienare à se non posset. expendat illam & permutet, intra spatium hujus anni. Sed non cariùs. quàm quemlibet ejus medium Grossum, per quinque denarios. aut ad offi-

cinam

cinam nostram monetariam portet: pro qua dabitur bona moneta: & solventur similiter illi, pro quolibet medio Grosso Swidnicensi quinque denarii. Post exactū autem annum, ea ipsa moneta, per quam splendor & decus Majestatis nostræ Regiæ imminuitur, omniúmque statuum & ordinum hominibus non mediocre damnum infertur, nullo modo recipiatur: sed tanquam falsa & noxia vitetur. Et apud quemcunque hominem, cujuscunque statûs & conditionis, reperta fuerit: & perdere illam debeat: & pœnâ quatuordecim Marcarum puniri. Sic quod apud quemcunque duo Grossi illius, in una Marca inventi fuerint: totam illam Marcam perdat, absque spe alicujus veniæ. Constituemus etiam custodes, in finibus Regni: qui custodiant, & diligenter inquirant: nè deinceps ea ipsa moneta Swidnicensis, in Regnum inferatur. qui quidem custodes apud quemcunque illam invenerint, recipere eam possint, & debent. Quia verò, præter ipsam externam monetam Swidnicensem, magna etiam vis falsæ monetæ, tam in Regno nostro, quàm etiam alibi excussa est, & exuditur: in magnum damnum & detrimentum Reipubl. ipsius Regni, & dominiorum nostrorum: proinde nè malefactores, cudendi illam deinceps, & importandi in Regnum, occasionem habeant, providebimus: & Braccatores constituemus, in Civitatibus, & oppidis: qui illam signent: & notam, seu signum percussionis illi imponant. quò faciliùs ab omnibus cognosci, & vitari possit. Capitanei autem locorum exactam diligentiam facere debebunt: ut prædicta Constitutio, tam de Swidnicensi, quàm etiam falsa *Moneta*, ab omnibus strictissimè, & inviolabiliter observetur.

Si quis inculpatur, pro cusione monetæ.

AD corrigenda autem tam enormia facinora, & falsitates: à quibus etiam nec Nobiles aliqui (ùt ea est hujus temporis malignitas) sese continent: Statuimus: Quòd accusatus seu inculpatus de falsa Moneta, aliquis vir nobilis, cujuscunque statûs & dignitatis, citari debet ad præsentiam Nostram, ex Officio nostro: & si convinci poterit, per duos testes Nobiles, in simili crimine falsæ monetæ deprehensos, & condemnatos, ac ultimo supplicio affectos: qui confessi sint, illum reum ejus criminis esse: & falsam Monetam cudisse: aut consilium, auxilium, patrocinium, ad illam excudendam præstitisse: ac in illa confessione perseveraverint: & morte sua confirmaverint: talis pœnâ capitis plectetur: bonaque ejus confiscabuntur. quæ Nos pro Nobis, & fisco nostro Regio retinebimus, ad præcludendam viam calumniis hominum: & nemini illa conferemus. aliàs vita, salus, & status ejus ipsius Nobilis inculpati, & hoc modo convicti, erit in gratia nostra Regia. Si verô testes contra illum testificantes, non fuerint Nobiles: sed alterius inferioris ordinis, & conditionis, domestici, seu externi: qui in eo ipso crimine deprehensi, & contra illum testificantes, & non reclamantes, seu confessionem suam non revocantes, ultimo supplicio affecti fuerint: in eo casu Nobilis ille accusatus, seu inculpatus, expurgabit se cum decemocto viris Nobilibus, bonæ famæ, sibi in genere similibus: quos nos ipsi deligemus, ex ter decemocto, hoc est, quinquaginta quatuor testibus Nobilibus. quos ille, qui se expurgaturus est, statuere coram nobis debebit: in sex Septimanis, à die indictæ, & decretæ sibi hujusmodi expurgationis. Qui si in probatione, & in sui expurgatione defecerit: pro convicto habebitur: & pœnâ falsi punietur: Si verò in se expurgando non defecerit: absolvi à crimine illo objecto debebit. Ubi tamen posthac de hoc ipso crimine falsæ monetæ, ex quo se semel modo præmisso expurgaverit, accusatus, inculpatus, & testimoniis hominum, civilis, plebeiæ, aut alterius conditionis, convictus modo suprà dicto fuerit: ad aliam expurgationem non admittetur: sed ùt falsarius, pœnâ debitâ punietur: ac bona ejus confiscabuntur: caputque, vita, & salus ejus, erit in gratia nostra Regia. Citatus autem literis Citationis nostræ, de falsa Moneta, comparere coram Nobis debebit, non revocando se ad districtum. Et si in primo termi- *Sigis. Crac.*

no non comparuerit: Citabitur secunda Citatione: & terminus tam primæ, quàm secundæ Citationis, debet illi assignari, & præfigi: in quatuor Septimanis, à die positionis, & executionis ejusdem Citationis. qui si in secundo termino non comparuerit: pro convicto habebitur: sive is fuerit possessionatus, sive non: debebitque banniri de Regno, & bona ejus confiscari. Et præsens Statutum durabit ad vitam nostram.

Decretum per Conventum generalem Petricoviensem, de Moneta factū: quæ à Principe Prussiæ cuditur, in aliis Civitatibus Pruthenicis.

Sigismund: 1543. UNiversi Senatores, & terrarum Nuncii, attendentes Monetam, quæ in terris Prussiæ cuditur, adeo auctam & noxiam esse: ut diutiùs sinè ingenti detrimento Regni tolerari non possit: Statuerunt & decreverunt, unanimiter iterum Sacræ Majestati Regiæ humillimè supplicandum: ut Majestas sua ipsam cussionem Monetæ, ubique, tam in terris Prussiæ, quàm etiam alibi sistere mandaret. Et quamvis Majestas sua Regia, jam de cessanda ipsa cusione, suam benignam & propensam voluntatem declarare dignata sit: tamen quia Illustrissimus Dux Prussiæ, ab illa cudenda desistere recusat: & indignum videretur, antequam ille cesset, Majestatem Regiam desistere debere: requiritque Majestas sua Consilium, qua ratione ille contineri deberet: omnium unanimis est sententia: Quòd cùm neque Illustrissimus Princeps, neque Regiæ civitates in Prussia, ullam unquam aliam facultatem habuerunt, neque habent, Monetam æqualem monetæ Regni, & quæ à regnicolis recipi deberet, cudendi: nisi à Majestate Regia novissimè concessum: sua verò Majestas, ut ex Jure Regni, ipsam facultatem monetam cudendi, nonnisi de consensu & decreto Senatûs sui habeat: neque illam sibi Majestas sua, ùt Illustrissimus Princeps hactenus usurpavit: ità hac facultate majorem & ampliorem facultatem, aliis concedere justè non potuit: neque illi eam sibi usurpare possunt: cùm id non solùm Juribus Regni, sed etiam transactioni & superioritati Regiæ, contra ipsorum Jusjurandum, & tenorem transactionis planè repugnaret: Proinde supplicârunt universi, etiam atque etiam: ut sua Majestas Regia, habita ratione tanti detrimenti Regni sui, jam tandem & suam, & aliorum quoque omnium cusionem ejusmodi monetæ, in Regno recipiendæ, sisti jubeat: & rebelles, Jure & potestate sua Regia coerceat. Porrò cùm universi regnicolæ persvasum habeant, eam ipsam Monetam esse depravatam, & pretii æquo vilioris: mandare dignaretur sua Majestas Regia: ut tam Præfecti, & Procuratores rei monetariæ, quàm etiam Cives, qui eam cudunt, in futuro proximo Conventu Regni se sisterent: & se palam justificarent. & ut interim in præcipuis locis, & Civitatibus, probatio ipsius Monetæ fieret: ne (cùm antecessores Majestatis suæ, tales excessus & peculatum impunitum non sinebant, etiam magnis Regni Proceribus) nunc his modernis Præfectis & Procuratoribus, in ea opinione & suspicione hominum existentibus, aliqua ob hanc causam sinistra existimatio, graves querimoniæ, ac demum aliquæ turbæ, inter homines excitarentur. quæ hac potissimum ratione sopiri posse videntur.

Moneta Prutenica abrogetur: aut more antiquo cudatur.

Sigis. Craco 1539. SEd ex eo quoque magnum, ad Rempubl. Regni, incommodum pervenire videmus: quòd cùm Nos, jam inde ab aliquot annis nummos cudere desierimus: Prutheni tamen in instituto suo perseveraverunt. Quare facturos Nos recipimus, & seriò mandamus Prussiæ Civitatibus: ut si velint Monetam cudere, quemadmodum Privilegia eorum in se continent, vetera illis signa imprimant: nostro verò signo uti non audeant. Quòd nisi dicto audientes fuerint, Edicto cavebimus: nè quispiam, quos ipsi contra voluntatem nostram, sub signo nostro nummos cuderint, his utatur: eosque omnes Regno nostro ejiciendos, atque exterminandos curabimus.

De

De Moneta Pruthenica.

DE Moneta Ducis Prussiæ, & Civitatum Pruthenicarum, unà cùm Consiliariis nostris, & terrarum Nunciis Constituimus: ut hæc illorum Moneta deponeretur, per eos Proceres: qui in Statuto ad id sunt designati ad justum pondus seu valorem, ac mensuram ipsius monetæ: & hoc ut sinè damno Reipubl. fieret. Nolumus enim, ut aliquis alius id damni ferat: nisi is, qui utilitates ex ea percipiebat. Proindeque hujus rei realis executio ad hoc tempus esse debet. *Sigis. 1543.*

Poloni ad externam Monetam non cogantur.

VOlentes nos in eo adæquare majoribus nostris, pollicemur: Quia Regni nostri subditos, ad ullam aliam aliorum nostrorum dominiorum Monetam non cogemus. *Sigism. Aug. Petr. 1550.*

Communi Moneta, vel Pragensi, solvantur Contributiones Regiæ.

INsuper licèt Collectores nostri, per literas nostras Cracovienses & Sandomirienses, pro exactionibus nostris, vulgariter *Krolestwo* nuncupatis, in signum subjectionis & veri dominii, nobis solvi ibidem in moneta currenti, & cõsvetis Grossis Pragensibus, à *k*methonibus receperint: & nostro infiscaverint thesauro: nè tamen hoc valeat, in posterum dictis terris parere aliquod detrimentum, vel Juribus earundem derogare, Decernimus, & edicto perpetuo Statuimus: ut amodo in dictis terris, Cracoviensi & Sandomiriensi, non alia nisi currens, & communis in Regno moneta, pro hujusmodi Exactionibus nostris exigatur. hoc proviso: Quòd si aliqui subditi nostri, in dictis terris, à suis Kmethonibus, pro ipsorum censibus Grossos Pragenses receperint, vel recipere voluerint: illi etiam kmethones, ad solvendum nobis similes Grossos Pragenses, pro Exactionibus nostris, per nostros Collectores arceantur. *Ex Privile. Jagel. Vla. propè Czerwień. fol. 49*

§. Vide hoc idem in Titulo CONTRIBUTIO. Folio 75.

MORTUUS CITATUS.

§. De Citato mortuo, Vide in Titulo ACTOR. Folio 6.

MOTIO JUDICIS.

Motio intermissa restituitur.

QUia Judicum incuriâ, & negligentiâ, frequenter evenire solet: quòd Sententiæ, contra Juris & Consvetudinis dispositionem, ab eis feruntur: ad petitionem Nunciorum terrarum, Motionem Judicis, quæ olim fuit in usu, & nunc quoque in majori Polonia servatur, in usum pristinum restituimus, ubique in Regno nostro servandam. *Sigismund. 1538. C 2.*

Formula movendi Judicis.

VErùm nè quis Judicem movens, ob ignorantiam Formulæ ea in re servari solitæ, in causa sua labatur & ruat: eam hic volumus adjungere. Pars ergo, contra quam lata fuerit Sententia, seu Decretum, per verba inscripta Motionem faciet dicens: Domine Judex, Decretum hoc, seu Sententiam tuam, tanquam iniquam & injustam, pro Jure non suscipio: sed te Moveo ad Conventum generalem Regni proximè celebrandum. *Ibidem.*

Termini assignatio post Motionem factam.

MOtione hoc modo facta, Ministerialis mox, sinè quavis additione Judicii, diem Judicii sextam, in Conventu generali proximè celebrando, ad comparendum cum Decreto, seu Sententia ab eo lata, assignare poterit, & debebit. *Ibidem.*

Et hæc omnia, puta Motio, & Termini assignatio, debitè in Acta Judiciorũ, per Judicium & Notarium inscribi debent. Reliqua verò in robore suo, secundũ antiquum Statutum conservamus. Pars verò Motionem faciens, non plùs quàm unum Grossum, pro iis solvere tenebitur.

In quibus casibus, Motio non admittenda.

§ 1. Primò, pro Teloniis, & Foralibus, iniquè extortis.

§§ 2. Pro administratione Justitiæ.

§§ 3. Pro redimendis bonis obligatis. nisi hæreditas esse prætendatur.

§ 4. Et si quis sponte in Inscriptiones Motioni seu Appellationi renunciavit. Generaliter verò à Sententiis interlocutoriis Decretis, & aliis Accessoriis, per quæ partes se gravari prætenderint à Judicibus Regni, ante Sententiam definitivam appellari non potest: nisì à Decreto fundationis Jurisdictionis: ubi Judex aliquem ratione districtûs personæ Privilegii vel causæ suæ Jurisdictioni non subjectum judicare vellet.

§. Motio Judicis, seu Appellatio Castrensis, omisso Capitaneo, ad Regni Comitia fiat. Vide in Titulo APPELLATIO Folio 12.

MUNIMENTA.

Sigis. Petri 1523. fol. 33

POterint tamen & Actores, in faciundis documentis, habere Dilationem: cùm Citato idipsum sit permissum.

Qui se recipit ad Munimenta, & non probat, causa cadit.

Consvetudo Folio 123.

QUi verò recipit se ad aliquam suam Exceptionem, vel Allegationem probaturum aliquibus munimentis, nec probat: quo lucrari voluit, ipsam causam perdit.

MUTUUM.

Si Cives, aut Mercatores, dant mutuò aliquid.

Casim. Mag. Visl. 1368. Folio 16.

FInem litibus imponere cupientes, Statuimus: Ut si quis Civis, aut creditor, pannos, aut alias res, seu mercantias alicui terrigenæ mutuò concesserit: præter literam obligationis, in qua constare posset de debito suo: Civis agens probabit per testes, talem contractum initum secum: & probans Judicialiter obtinebit. aliàs Reus negans debitum, per proprium Juramentum præstitum, ab impetitione agentis absolvetur.

Qui mutuant, nec habent Inscriptionem, Juramento negantis absolvuntur.

Consvetudo Crac: fol 123

ITem, Si quis alicui pecuniam mutuaverit: & Inscriptionem non habuerit: citaveritque Mutuarium: tunc mutuarius, aliàs Citatus, Juramento præstito, ab instantia petentis, & debiti petitione absolvetur.

NOBILIS.

Nobilitatem probare volens, sex testes producat: duos de sua genealogia: & quatuor, ab Avis & matre.

Casim. Visl. 1368 Fol. 16.

Obilitatis stirpes, ex progenitoribus eorum ducunt originem semper. quorum nati progressum de genealogia approbare, eorum fideli testimonio consveverunt. Si quis itaque dicat, & asserat se Nobilem, aut Illustrem: & cæteris Nobilibus hoc negantibus, asserat se parem: ad probandam suæ genealogiæ Nobilitatem, debet inducere sex Nobiles, viros seniores: duos, de sua stirpe genitos. Et hi duo jurati dicant: Quòd sit eorum frater: & de domo, ac stirpe eorum paterna procreatus, de secunda & tertia genealogia, etiam per duos testes producendo.

Nobilis est, cujus uterque parens Nobilis, ex familia Nobili genitus, juxtaque morem patriæ, inter Nobiles vivit. vel etiã, qui ex patre Nobili, matre plebeia nascitur.

Alexander in Radom. Folio 117.

ET quoniam quæstio incidere de genere Nobilitatis, quæ diverso modo à quibusdam interpretari solet, Declaramus: (quantum ad præsens Statutum pertinet)

net) Eum tantummodo vocari Nobilem, & capacem Dignitatum & Beneficiorū: cujus uterque parens Nobilis, & ex familia Nobili sit progenitus: & quòd tam ipse, quàm parentes ejus habitarent & habitant, in suis possessionibus, Castris, Oppidis, vel villis: juxta morem patriæ, & consvetudinem Nobilitatis, viventes Legibus & Juribus Regni nostri Nobilium. In quo genere Nobilitatis, eos quoque Nobiles appellandos censemus: qui licèt matre populari, patre tamen Nobili sunt procreati: quorum tamen parentes, & ipsimet, vivant & vixerint, ad instar aliorū Nobilium in Regno: (ùt supra) & non exercuerint, vel exerceant eas artes, & actiones: quas communiter Cives, & qui in Civitatibus morantur, exercere solent. Per contrarium enim usum, Nobilitas ipsa in popularem & plebeiam conditionē transire solet.

Si improperaverit Nobilis Nobili asserendo illum esse filium Meretricis.

CUm omnis scurrilitas verborum, & turpiloquium, homines ad rixas provocans, apud virtuosos homines non immeritò debeat evitari: atque (nisi metu pœnæ, quandoque aliqui prohibentur à talibus, & refrænantur) nequeunt alias prohiberi: unde Volumus: Ut si quispiam linguam suam non refrænans, Nobilis Nobili improperaverit, asserens eum esse filium meretricis: & statim non revocat aut negat, quod dixit: neque probat eum esse talem, ùt asserebat: pro vituperio illius, quem sic vituperavit, ratione pœnæ solvat 60. Marcas grossorum: veluti ipsum occidisset. Idem dicimus, si matrem ipsius meretricem nominaverit, nec probaverit, quod asseruit: in similem pœnam ipsum decernimus incidisse. & revocando debet dicere: Id quod sum locutus, mentitus sum, sicut canis. *Casim. Visl. 1368. Fol. 27*

Qui vituperat Nobilem, & postea negat, jurabit se non dixisse.

SI quis Nobilis, aut asserens se de Nobili genere procreatum, dicat: quòd aliquis sibi, impar existens in generatione, vituperosa verba intulisset: Quòd tunc ille Reus, eidem æqualis non existens, & negans se improperationem fecisse, proprio Juramento ab increpatione ejus absolvatur. *Jagel. Crac. 1423. fol. 46*

Nobilitati kmetho vituperio suo nocere non potest: excepto uno casu.

KMetho verò non poterit alicui Nobili, vel pro Nobili se gerenti, Nobilitatem ejus increpare, nisi fortè idem Kmetho audierit, per alium Nobilem ipsum increpatum esse: & ipse se de hujusmodi improperio minimè expurgavit. Hoc tamen volumus intelligi, de illis Nobilibus: qui ad Expeditionem serviunt: & Judiciis Terrestribus subsunt: non autem de illis Nobilibus: qui in civitatibus residentibus, cervisiam propinant: aut fortè alii sunt vagi, in terra nihil habentes: cùm tales teneantur se expurgare. *Ibidem.*

Nobilis nisi Jure victus fuerit, non captivetur.

CAptivari etiam nullus Nobilium debet, nisi Jure convictus. juxta Statuta & Privilegia. *Sigis. Aug. Petr. 1550.*

Nobilis priùs Jure victi, bona confiscanda.

UT gratiâ uberiori consolentur à nobis Nobiles, & nos fide & servitiis amplioribus prosequantur, Promittimus: Quòd ex nunc & de cætero, nunquam alicujus subditi Regni nostri, cujuscunque Dignitatis, eminentiæ, status, aut gradûs fuerit, bona hæreditaria recipiemus, confiscabimus: recipi, aut confiscari faciemus: nec se de eis per nos, vel Officiales nostros, vel alios quoscunque homines, intromittemus: vel intromitti faciemus: pro quibuscunque excessibus, aut culpis, nisi priùs super hoc præcedat Judicium nostrorum: quos ad hoc deputaverimus, cum nostris Prælatis, Baronibus: matura cognitio & Sententia sequatur. *Vladislaus Rex. fol. 48*

Nobiles possunt habere domos, in Civitatibus.

Sigisin. Aug. Petric. 1550. QUo Nobiles tanto faciliorem vivendi rationem habere queant: ut eisdem liberum sit, in civitatibus areas, domos, & promptuaria, aliàs *Spiklirze*, eruere admittimus: ità ut hoc ipsum eisdem negari non possit. tali tamen ratione: ut nè Jurisdictionem civilem devitent: & omnia debita, & onera civilia, ex illis areis & domibus servientia, subeant.

Qui Nobiles Capiendi sunt, vel non.

Alexander Radom 1505 Fol. Cxv. QUanquam propter depravatam adolescentium *Nobilium* multitudinem: quorũ hac tempestate, adeo aucta est licentia: ut etiam tanquam prodigiosè istud cõmissum esset, quòd non posset coërceri eorum temeritas: Constitutionibus antiquis decernentibus, nullum captivandum fore, nisi Jure victus esset: Quapropter innitendo veteri prædecessorum nostrorum instituto, Decernimus: Nullum Nobilem captivandum, qui bonæ esset famæ: nisi priùs Jure esset convictus. Non censebitur verò bonæ famæ esse quilibet, ter in Regestris maleficorum descriptus. Is ergo, uti malæ famæ, absque Juris processu, præsentis duntaxat Statuti patrocinio capi, detinerique poterit.

Ad biennium hæc lex prorogatur, de suspectis in crimine.

Sigis. Crac. 1504. IN Statutis Radomiensibus, Statutum de his, qui suspecti fuerint in crimine (qui videlicet ter in Regestris maleficorum reperti fuerint, ut infames esse censeantur) non in perpetuum, sed ad duos annos, robur suum habiturum decernimus.

Eadem ad quinque annos prorogatur.

Sigis: Petri. 1510. fol. 13. STatutum autem Serenissimi olim Alexandri Regis, de malefactoribus, & prædonibus, sive ipsorum fautoribus, in Radomien. Conventu quondam editum, ab hinc ad quinque annos exercendum etiam & exequendum, Consiliariis nostris idipsum svadentibus & petentibus, promittimus. & pollicemur. de quibus etiam Capitanei locorum, nos certiores facere teneantur, Regestra examinum nobis tradendo: sub pœna præmissa.

Causam Nobilitatis non Spirituales, sed Judicium Seculare judicabit.

Bodzanta Episc. Crac. Folio 56. PRæterea nè propter causam Decimalem, Judicem Ecclesiasticum de Nobilitate Nobilem judicare contingat, Statuimus: Quod ubi quis Clericus petens Decimam illiberam, ab aliquo, qui se dicit Nobilem, ipsumque propter hoc ad Judicium Ecclesiæ revocaret: volumus, ut causa Nobilitatis ejus, vel nobis, vel Officiali nostro per ipsum proposita, clypeoque suo & parentela nominatis, per Nos, vel Officialem nostrum, nullatenus judicetur: sed remittatur ad Judicium Seculare. ut ibi Nobilitatis quæstione primitus expedita, doceatur Ecclesia: quo Jure talis Decima conferri debet, circa solutionem Decimæ prædialis.

§. De violentia, quæ à *Nobilibus* infertur, Vide in Titulo VIOLENTIA.

§. De vulneribus Nobilium, Vide in Titulo VULNUS.

§. De libertate à Telonio Nobilium, Vide in Tit: TELONIUM. Fol. 325.

§. *Nobili*, extra metas Regni Expeditionem facienti, quinque Marcæ, super quamlibet hastam dari debent, Vide in Tit: BELLUM. Folio 19.

§. Nobilitati, damna extra metas Regni passæ, Rex resarcire debet, Vide in Titulo BELLUM. Folio 19.

§. Nobiles ad Expeditionem bellicam sunt obligati, & debent servire armati, Vide in Titulo BELLUM Folio 24.

N O T A R I I.

Notarii terrarum, etiam circa positionem Librorum præsentes esse debent, alioqui, electio ad Palatinum & Nobilitatem de more devolvitur.

Sigis. Petr. 1519. fol. 21. NOtarii Terrestres sint præsentes, circa positionem Librorum Terrestrium: & mo-

moniti ſecus facientes, pœnâ Statuti puniantur: & electio de more, ad Palatinum & Nobilitatem devolvatur.

Notarius cum Camerariis, pro kmethone profugo judicent.

Joan. Albertus Fol. 98.

STatuimus: ut pro Kmethonibus fugientibus, à die data præſentium, in futurū Citentur, qui citandi ſunt, ad Judicia terrarum. in quibus Judiciis Terreſtribus, in primo termino tanquam peremptorio, comparere & reſpondere citati tenebuntur. Et ſi termini non celebrarentur tunc, cùm Terminus ipſe penderet partibus: nihilominus, non obſtante abſentia Judicis, Subjudicis, & aliorum Dignitariorum Officialiumque, Judiciis præſidere ſolitorum, Notarius & Camerarii, qui intereſſent poſitioni Librorum, fugitivi Judicium judicabunt ſententiabuntque.

Bonorum exemptiones etiam, Notarius cum Camerariis judicabit.

Ibidem.

EAndemque authoritatem, in abſentia Judicis & Subjudicis, habituri ſunt, in cauſis, Citationumque Terminis, pro bonorum exemptionibus præfixis: ſic, ut redempturus bona, pecunias coram Notario, & Camerariis reponat: quas Notarius ipſe, cum Camerariis, decernat recipiendas, & exemptionem faciendā. Quorum decreto ſi fortaſſe reniteretur eximendus, & de obligatione cedere nollet: nihilominus ipſi cum Libro Judicio præſidentes, pecuniis juxta tenorem obligationis receptis, ad Cancellariamque Terreſtrem repoſitis, decernant exemptionem factam. ità quoque exempti poſſeſſionem aſſignandam, eamque juxta formam Juris, aſſignabunt parti, pecunias reponenti.

Ut Judices, ità Notarii eligantur.

Caſimir. in Nieſzowa, & Opoki: 1454. fol. 94

VAcante autem Notariatu terrarum, in qualibet terra, terrigenæ illius terræ, ubi notariatus vacat, in Conventione Terreſtri nominabunt quatuor perſonas idoneas, pro eodem Officio aptas, prout de Judicibus, & Subjudicibus, ſervari ſolitū eſt. ex quibus quatuor, ſic nominatis perſonis, uni illorum conferemus Notariatū, ad placitum noſtrum.

Ex Spiritualibus neque Notarii neque Vicenotarii ſint.

Sigiſ. Petr. 1538. B 4.

PEtitionibus Nunciorum Terreſtrium permoti, & ad ſopienda odia, (quæ adverſùs Eccleſiaſticos viros, ob quorundam inſolentiam, apud ſeculares excitari cōtingit) Statuimus: Ut Eccleſiaſtici viri Beneficiati aut Sacerdotes, non ſe immiſceant deinceps Judiciis Secularibus: neque officium Notariorum, aut Vicenotariorū, in Secularibus Judiciis obeant, ad quæ per Judices Terreſtres non admittantur.

Sigiſm. Aug. Petric. 1550.

§. SIMILIS. Quia quodlibet Officium habet ſua negotia: ideo Spiritualis perſona Notarius Terreſtris eſſe nequit.

Notarii quoque electi, coram Palatino aut Caſtellano jurent.

Sigiſ. Petri. 1519. fol. 24.

TErreſtres Notarii ſint jurati: & in primis Terreſtribus Terminis, Juramentum præſtent: ſub pœna privationis Officii: videlicet coram Palatinis ſuis, aut Caſtellano illius terræ,

Sigiſ. Crac. 1532. B 1.

§. SIMILIS. Notarii Terreſtres ſint jurati: juxta tenorē Statuti, ſuper eo cōditi.

Juramentum Notarii.

EGo A. Juro, quia juſtè ſecundùm Deum, Jus ſcriptum, æquitatem, & partium controverſias judicabo, conſulam Judici, fideliterque partium, recognitiones, controverſias, affectationes, ſeu proteſtationes Juridicas, vel Judicis decreta, in librū Actorū terreſtriū inſcribā, & inſcribi curabo, divitis, & pauperis, amici & inimici, civis & peregrini, diſcrimine ſublato. Et neq; favorē, neq; odium, neque præmium, neque pœnam mihi propoſitam curabo: ſed in judicando, conſulendo, & ſcribendo, ſolum Deum & juſtitiam ſanctam, & æquitatem, partium recognitiones, Con-

Controversias, ac Judicis sententias, in hisque omnibus judicium conscientiæ meæ sequar, & audiam: aliaque negotia mihi incumbentia fideliter & pro posse meo peragam. sic me Deus adjuvet, & hæc sancta Crux Christi.

Notarii per se in Judiciis resideant.

Vladisl. Jagell. Jedlnæ Folio 52. ITem Notarii Terrestres, ad officium Notariatûs promoti, semper soli Judiciis & non per alios, vel subscribas, vel surrogandos resideant: ubi commodè poterint, aliàs, liceret habere eis Substitutos: quos Baronibus, Judicibus terrarum, in quibus Officium hujusmodi possident, substituendos præsentare teneantur: & quòd tales sint bonæ famæ: & à dictis Baronibus, & Judicibus, ad Officium hujusmodi approbati. Aliàs, nobis continuò hoc ipsorum Officium, aliis habilioribus, & magis assiduis est conferendum. Nulla autem levis causa, absentiam Notariorum poterit excusare.

Notarii Vicenotarios habere possunt circa se: sed ipsi Literas subscribant.

Sigis. Crac. 1532. B 1. NOtarii Terrestres, officia illis incumbentia diligenter curent: & per semetipsos expleant. Notarios tamen Terrestres Substitutos seu Vicenotarios, qui in scribendo duntaxat illos adjuvent, habere permittamus. hoc expresso: ut ipsemet præsentiâ suâ, tam Judiciis Terrestribus, quàm repositioni Librorum, & aliis Juridicis actibus intersint: & Literas, & Rescripta quæcunque, ex Actis Terrestribus, in Pergameno & papyro extradenda, manu sua subscribant.

Pœna absentis Notarii: nisi absit ex causa.

Sigis. Aug. Petric. 1550 QUia inanimadvertentiâ Notariorum, multæ negligentiæ fiunt: itaque revocantes antiqua Statuta, Constituimus: Ut soli Notarii Judiciis assideant & litigantium causas absolvant: non per suffectos vicarios. Quòd si in eo negligentes fuerint: Palatini terrarum Nobilitati diem novæ electioni præstituere tenebuntur, ad eligendum novum Notarium. excepto, si Notarius Reipubl. causâ sit occupatus: vel ægrotet.

Neque Notarii: neque Vicenotarii causas procurent.

Sigism. Aug. Petr. 1550. PRæcavendo difficultatibus hominum; Prohibemus: Nè ullus Notarius, & Vicenotarius, apud Judicium, circa quod resident in Officio, causas ullas procurent.

Quæ est Notarii & Camerariorum potestas: absente Judice.

Joan. Alber 1496. fol. 97. TErminos verò ac eorum Judicia, Statuimus in terris & districtibus singulis, sic: ùt consveverunt teneri, celebrarique. At ubi pro aliqua vice celebrari non possent, pro qua celebranda erant: nihilominus pro eisdem, die, & loco, prout in quibus ipsa Judicia fieri consveverunt, volumus & Decernimus, ut totiens, quotiens Judicia celebranda erant, ad minus Notarius Terrestris, personaliter (sub eadẽ pœna, per eum, si secus fecerit, solvenda: quam ad Judicem, & Subjudicem, absentes, constituimus) unà cum Camerarius (si cæteri Officiales venire non possent) constituatur, cum Libris Judiciorum. Coram quibus, Notario & Camerariis, homines ad Librum venientes, Inscriptiones facient in Libro: aut describant. prout cuilibet inscribendi, vel describendi, necessitas incumbet.

Cùm aliquis redarguit sententiam Notarii.

Casim. Mag. Vislic. 1369. Folio 28. CUm aliquis arguit, aliàs *Nagani*, sententiam cuilibet Notario Terrestri, pelliceas vulpinas, absque omni contradictione, & antequam ad aliquam audientiam admittatur, dare & satisfacere teneatur.

Si Notarius inscribere nollet.

Sigism. Petr 1523. fol. 38 QUòd si Notarius Terrestris, inscribere in Acta Judiciaria, ea, quæ Judex cum Sub-

Subjudice decernendo præceperunt, noluerit: vel ipſe Notarius rebelliter de ſede Judiciaria abierit, acticare nolens ea, quæ ad officium ejus pertinebant: per quod partibus aliquid poterit præjudicari: talis *Notarius*, per Judicium Regiæ Majeſtatis, delatus privatione ſui Officii punietur.

§. De Salariis Notariorum, ab Inſcriptionibus, Vide in Titulo SALARIA COLLEGARUM JUDICII Folio 269.

NUNCII.

Qui, quales, & quot Nuncii Nobilitatis, ad Conventum ſunt mittendi.

CUm cerneremus numerum *Nunciorum* Terreſtrium, qui ad Conventum generalem deſtinantur, eouſque proceſſiſſe: ut theſaurus Reipubl. in illos neceſſariò plùs æquô gravaretur: & Magna pars Contributionum publicarum, in illos expenderetur, defenſioque Reipubl. per hoc minueretur: ac item omnes tractatus & actiones, in Conventibus neceſſariò cum illis agendæ, in longum traherentur: propter numeroſam illorum multitudinem: (quorum plerique in hoc munus ſeſe ingerunt: ut actiones, cauſas Judiciarias, in Judiciis, & negotia privata, quæ in Conventibus eis incumbunt, poſſent commodiùs peragere) Propterea Conſiliariis noſtris conſentientibus, in præſentia Nunciorum Terreſtrium, ante concluſionem Conventûs præſentis edici fecimus: & hac Conſtitutione noſtra decernimus: Ut in Conventibus particularibus, Nuncii ad Conventum generalem non plures eligantur, quàm olim eligebantur, regnantibus feliciter prædeceſſoribꝰ noſtris. quodque nullus Nunciorum eligatur, qui cauſam & actionem Judiciariam, in Conventu agendam haberet. Per hoc enim & Judicia Conventionalia interturbantur: & tractatus Nunciorum plerumque intermittuntur: cùm utrique negotio ſimul ſatisfacere non ſufficiant. *Sigiſ. Crac. 1540.*

Pæna à Sigiſmundo Rege ſtatuta, contra violatores Conſiliariorum & Nunciorum, ad Conventus publicos, ſive ex illis proficiſcentium, ſive in eiſdem commorantium. quod etiam de violatoribus Judicum Ordinariorum ſive Commiſſariorum, eſt intelligendum.

ITem contra eos, quorum licentia eouſque progreſſa eſt: ut ità promiſcuè, ſive in viis publicis, ſive in villis, & oppidis, non ſolùm privatas, ſed etiam publicas perſonas, violare non formidant: Itaque talium hominum inſolentiam cohibere & coercere volentes, cum conſilio omnium Regni Conſiliariorum, Statuimus & decernimus: Ut quicunque Prælatos, Barones, & Conſiliarios Regni ſtatûs cujuſlibet, & item *Nuncios*, ſive Noſtros, ſive Terreſtres, noſtra ac Reipubl. negotia obeuntes, ad Conventus publicos, ſive Terreſtres, ſive generales, proficiſcentes, in eisdem Conventibus manentes, ſive ab eiſdem in domos ſuas redeuntes, quatuor ſeptimanis ante Conventus, & poſt aliis quatuor ſeptimanis, ſive in viis, ſive in villis, & oppidis, quoquo modo invadere & violare auſus fuerit: crimine læſæ Majeſtatis reus judicabitur. Idem verò de his, qui in Judiciis, ſive Ordinariis, ſive Commiſſariis, Commiſſarios, Judices, vel Officiales, publica Officia exercentes, violare præſumpſerit, taliter erit intelligendum, ut ejuſdem criminis læſæ Majeſtatis obnoxii judicentur. *Sigiſm. Crac. 1510. Fol. 13.*

NUNDINÆ.

Nundinæ in Polonia per Germanos inſtituendæ.

SIgiſmundus, univerſis ſubditis noſtris, cujuſcunque ſtatûs & conditionis fuerint, in Regno noſtro ubilibet exiſtentibus: Sincerè & fideles dilecti, Non incognitum eſt vobis: nos propter varias & multiplices injurias, & gravamina, quæ ex Sileſia & Marchia, Regno & ſubditis noſtris inferuntur, omnia itinera in ipſam Sileſiam & Marchiam, de conſilio univerſi Senatûs noſtri, & inſtantia regnicolarum no- *Sigiſ. Crac. 1524.*

nostrorum, ad decennium, à festo Resurrectionis Domini proximè futuro computando inhibuisse: simul ac vobis strictissimè mandâsse: ut hoc toto decennio nemo vestrûm auderet, illuc in Silesiam & Marchiam, res & merces aliquas, tam grandes, quàm exiguas, cujuscunque qualitatis fuerint, (præterquam sal nostrum) vehere & inferre: sed nec ad alias quascunque remotiores partes, easdem res & merces, de Regno nostro, per ipsam Silesiam, aut Marchiam ducere: & boves etiam, ad alia aliqua bona, extra ipsum Regnum nostrum, (præterquam ad ea, quæ per nos designarentur) quovis modo, prætextu, vel colore pellere præsumeret: nedum sub amissione ipsorum boum, & mercium: verùm etiam omnium bonorũ suorum confiscatione. Proinde cùm ipsum festum Resurrectionis Domini, jam appetat, à quo executio ejus inhibitionis, ac edicti nostri, inchoari debet: Consulere volentes, tam subditorum nostrorum, quàm etiam hominum externorum commoditati: Nundinas, seu fora annua publica, pro vendendis & emendis bobus, in oppidis Regni nostris infrascriptis, & finibus ejus existentibus, loco Nundinarum, in Germania & Silesia priùs agi solitarum, designandas & instituendas duximus: designamusque, ac instituimus præsentibus nostris literis: Videlicet in Majori Polonia, & oppido Srzem, quatuor fora annualia: primum scilicet pro festo Sancti Erasmi, loco Nundinarum in Budsthet pro festo Sancti Joannis Baptistæ agi solitarum: Secundũ pro festo Visitationis gloriosissimæ Virginis Mariæ, loco Nundinarum Herfordiensium: pro festo Sancti Jacobi celebrari consvetum. Tertium pro festo S. Laurentii loco Nundinarum in Gervasth, pro festo Sancti Bartholomæi teneri consvetarum. Et quartum pro festo S. Hedvigis: loco aliarum Nundinarum, Budstheten, pro festo Omnium Sanctorum, institutarum. In Minori verò Polonia in oppido *Krzepice*: similiter alia quatuor fora annualia, pro ipsis etiam bobus vendendis & emendis instituimus. Primum pro feria secunda proxima post festum Ascensionis Domini, pro Nundinis in *Brzeg* pro festo Sanctæ Trinitatis, teneri consvetis. Secundum pro festo divisionis Apostolorum loco Nundinarum in *Nissa*, pro festo S. Jacobi agi solitarum. Tertium pro festo Sancti Augustini loco aliarum Nundinarum in *Brzeg*, pro festo Nativitatis sanctæ Mariæ institutarum. Et quartum pro festo Sancti Francisci Confessoris, pro Nundinis in *Swidnica*, ad festum Sancti Galli agi solitas: quo locorum & viarum compendio & pascuorum copia, quæ circa duo prædicta oppida, major quàm alibi suppeditari fertur, possint faciliùs, tam subditi nostri, ad pellendos illuc boves, quam etiam ipsi homines externi ad eos, in eisdem locis emendos, ac inde commodiùs expellendos adhortari. Conservantes nihilominus, prout conservamus præsentibus, in robore suo omnia alia, & singula fora in aliis Civitatibus, & oppidis Regni nostri, aliis quibuscunque temporibus in venditione & emptione ipsorum boum, dudum agi & celebrari solita, Inhibentes præsentibus: nè quisquam cujuscunque status, conditionis aut præeminentiæ existat, ad alia remotiora loca, extra Regnum nostrum, boves ipsos pellere præsumat: sub pœnâ superius expressa, & gravissima indignatione nostra. Nè autem de præfatis Nundinis in oppido *Srzem*, quater in Anno, in *Krzepice*, tot etiam vicibus pro emendis, & vendendis bobus, per nos institutis nundinis in Germania & Silesia priùs celebrari solitis correspondentibus, quispiam suam ignorantiam prætendens, pœnam eandem incurrat: Mandamus vobis Locorum Capitaneis, ac Civitatum, & oppidorum proconsulibus, & Consulibus: ut eas ipsas Nundinas diebus forensibus, ac festis circa Ecclesias Parochiales, per publicas proclamationes, ad universorum & singulorum, quorum interest notitiam, deduci faciatis, pro debito officii vestri, & gratia nostra, aliter non facturi. Datum Cracoviæ feriâ quartâ proximâ post Dominicam Palmarum. Anno Domini 1524. Regni nostri. Anno 18.

Pala-

Palatini provideant: ut omnes res liberè, per talenta & ulnas, in Nundinis Civitatum vendantur: Privilegiis Posnaniensium, aliorumve non obstantibus.

Licèt Privilegia, Civitatibus & oppidis, pro nundinis habendis dari consveta, liberam facultatem contineant mercandi, vendendi, & emendi: tamen quia delatum est ad nos, per querelas subditorum: quod non obstante eadem libertate, Mercatores Posnanienses prohibere consveverint: nè tempore Nundinarum externi Mercatores, & qui non sunt Cives Posnanienses, minutim, ac per talenta & ulnas, merces suas venderent: considerantes hoc fieri in præjudicium Privilegiorum Regni, pro eisdem Nundinis dari consvetorum, Statuimus inhibentes: Nè in futurū, per eosdem Cives Posnanienses, aut quoscunque alios, libertas eorundem Privilegiorum impediatur: dantes facultatem Negotiatoribus, ad fora & Nundinas venientibus, negotia exercendi, mercesque suas vendendi, ad libras, talentum, & ulnas: & prout poterint: quod ut observetur inviolabiliter, ipsis Palatinis providendum cōmittimus. *Sigis. Crac. 1507. fol. 63.*

In Nundinis etiam Leopolien: Lublinen: Posnanien. & Varsavien. aliisque libera sit omnium rerum, per talenta & ulnas venditio: sub pœna centum Marcarum.

Innitentes priori Statuto, Decernimus: Ut libera sit venditio rerum omnium, per talenta, & ulnas, in Nundinis Civitatum, & oppidorum: præsertim in Leopoliensi, Lublinensi, Posnaniensi, & Varsaviensi Civitatibus: & in aliis omnibus, in Regno consistentibus. Quòd si Civitates ipsæ præmissis contravenerint: citatæ ad præsentiam nostram, præmissorum occasione, ubicunque fuerimus constituti, peremptoriè, in pœna centum Marcarum (ubi aliqua earundem ad minus tribus testibus convicta fuerit) irremissibiliter eandem condemnabimus. cujus medietas pro fisco nostro Regio, altera verò pro parte instigante, spectare debet. Hujusmodi verò libertas incipere debet, à proximo festo Sancti Joannis Baptistæ. *Sigis. Petr. 1538. A 6.*

OBLIGATIO BONORUM.

Modus obligatoriæ Præscriptionis interrumpendæ, causa eximendorum obligatorum bonorum.

Si verò aliquis dedit bona quædam hæreditaria, in obligationem, seu pignorationem: volumus, & Decernimus: quod idem sic obligans, aut eo deficiente ejus consanguinei, aut proximiores in gradu, coram Judice nostro, (si saltem ipsius præsentiam habere poterint) vel in Parochia illa, ubi pignorata illa hæreditas sita est, aut præsertim in Colloquio generali, faciat fieri publicè, semel ad minus in anno unam Protestationem ad denunciationem illius obligatæ hæreditatis: nomenque, & summam pecuniæ, pro qua impignorata extat, exprimere faciat. Quà Protestatione sic facta, & denunciatione, dictus obligans, aut proximiores ejus in gradu, (ùt præmissum est) infra triginta annos, redimendi & liberandi prædictam hæreditatem, plenam & liberam habeant facultatem. Quòd si non curaverint, vel neglexerint, per continuos quindecim annos, dictam facere Protestationem: ab omni Jure hæreditatis sic obligatæ, sentiant se cecidisse. *Casim. Mag. Visl. 1368, Folio 18.*

§. SIMILIS. Quamvis præscriptio possessionis, sive hæreditatis, in pecuniis obligatæ, seu impignoratæ in quibusdam literis nostris, ad decemocto annos servabatur, & currebat: quibus transactis, eadem possessio per mutuatorem pecuniæ solebat perpetuò obtineri: visum tamen fuit Nobis, & Nostræ Militiæ, æquum conformumque rationi: quia talis brevis Præscriptio, non sinè pacto fuit observata. Unde ex nunc Statuimus, in præfatis Obligationibus, Præscriptionem triginta annorum *Vladisl. Jagello Craco. 1423. fol. 44.*

esse observandam. quibus infra quinquennium, aut decennium, vel cùm sibi placuerit, coram Judicio, in actis suam Obligationem poterit innovare.

Si quis in foro Spirituali obligat se: pareat.

ETiam ad forum Spirituale pertinet eorum Judicium: qui se sua sponte, in Spirituali Jure obligant, & inscribunt.

§. Obligare Sculteti, advocati, Molendinatores, non possunt Sculteti as, Advocatias, Molendina, sine consensu dominorũ. Vide in Tit: MOLENDINŨ. Fol. 188.

OBSTACULUM.

§. Vide in Titulo FLUMEN. Folio 114.

OFFICIUM CASTRENSE.

Officium Castrense in quibus causis debet semper esse paratum.

Sigism. Petrico. 1523. Folio 36. DEbebit autem Officium Castrense, unicuique semper paratum esse, in recenti crimine, in ministranda Justitia, & exequenda re judicata: exceptis duntaxat festis solennioribus, & diebus Dominicis: non expectatis Terminis Castrensibus. quæ causæ non debent differri, ad Terminos Castrenses: sed sine celebratione Terminorum debent exequi.

Motio Officii, quæ libera est unicuiq; gravato, ad R. Majestatem fit simpliciter.

Sigis. Petr. 1538. B. 3. AB officio verò in causis Officii, simpliciter ad nos Judex Castrensis moveatur.

In majori Polonia, Tenutarius bonorum, etiam coram Judicio, vel Officio Castrensi convenitur.

Sigis. Craco 1540. COnsiliariis, Nunciisque Majoris Poloniæ terrarum nobis recensentibus, in terris illis veteri consvetudine receptum esse, itaque semper observatum: ut ad redimenda bona reemptitia, seu obligata, aut reformata, ad Judicium seu Officiũ Castrense, unicuique liceat Citare bonorum hujusmodi possessorem: ad tollendum pecuniam, & de bonis cedendum: nihilominus tamen plerosque consvetudini hujusmodi reluctari: & cavillis, ac Exceptionibus variis, in possessione bonorum redimendorum sese confovere: Proinde universis Consiliariis, & terrarum Nunciis Regni nostri censentibus, Statuimus: Ut consvetudo illa in omnibus, & per omnia observetur: vimque Statuti obtineat: liceatque bona sua cuilibet redimere volenti, ipsorum possessorem, ad tollendam pecuniam, ad Judicium seu Officium Castrense Citare: Citatusque pecunias teneatur recipere, forum Castrense non declinando.

§. Officium Castrense, pro expulsione de bonis judicabit. Vide in Titulo RESTITUTIO IN BONA. Folio 264.

OFFICII CAUSÆ.

Causæ Officii, ad Regem per Motionem devolutæ, citò expediantur: neque cum terminis Regalibus suspendantur, quorum suspensio publicari debet.

Sigism. 1540. IN gravamen subditorum nostrorum maximum fieri censentes: ut causæ officii, seu ad querelas ad tribunalia Capitaneorum Regni nostri deductæ, & deinde ad nos per viam Motionis seu appellationis devolutæ, cum Terminis nostris Regalibus generaliter suspenderentur: (utpote quia celeri expeditione indigent: nè eorũ, qui de injuria queruntur, justitia differatur) Statuimus, Consiliariis & Nunciis terrarum ita petentibus: Ut hujusmodi causæ Officii, seu ad querelas ab Officio Castrensi ad nos devolutæ, nunquam deinceps cum aliis causis differantur, ad Terminos nostros Regales: verùm iisdem diebus, quibus Terminus ex Motione & Appellatione assignatus ceciderit, judicentur & expediantur: dilatione generali Terminorum nostrorum Regaliũ non obstante. Hoc etiã adjicientes: ut Suspensio generalis Terminorũ nostrorũ Regaliũ, ità publicetur universis subditis Regni nostri: ut ad illorum notitiam indubitatã deveniat. nè de illa ignorantes, ad tribunal nostrũ frustra fatigentur, laboribus & impensis se se gravando. Cau-

Causæ Officii debent conservari in suis Consvetudinibus.

CAusæ Officii debent in suis Consvetudinibus conservari: & Motio ad nos in *Sigis. Craco.*
illis fieri. Quod si tum à Regno abfuerimus: etiam ad Colloquia, cum nego- *1543.*
tio principali eas devolvi volumus.

§. Officii causæ districtum non habent. *Sigism. 1511. Folio 18.*

PABULA.

Nullus Pabula pro equis in via, hoc est, in villis, tabernis, aut in locis solitariis, violenter recipiat: aut ad vendendum cogat nolentes. quin unusquisque re sua, pro libito suæ voluntatis utatur.

Um itaque omnis violentia, non immeritò variis Juris sanctionibus *Casim. Mag.*
prohibeatur, & coërceatur: Majestas igitur Regia æquum censuit, *Visl. fol. 39.*
subditorum commoda in his præsertim providere. Statuimus ideo: ut transeuntes per viam, ad dominos ipsorum, vel in propriis etiam negotiis procurandis, sive sint Principes, Milites, aut alterius status, & cujuscunque conditionis homines existant, pro se expensas, aut pabula equorū, in villis, tabernis, aut locis solitariis, non recipiant: aut aliquam vim inferant, vendere nolentibus, aut à venditione se retrahentibus: sed unusquisque liberè utatur re sua, pro libito suæ voluntatis.

PALATINI.

De Judicibus Palatinorum.

ITem, ut Palatini certo numero suorum Judicum sint contenti, Statuimus: Quòd *Casim. Visl.*
secundùm tempora antiquiora, Palatinus Sandomiriensis uno, & Palatinus Cra- *1368. fol. 11.*
coviensis, pariter uno suis Judicibus contententur declarantes, Quòd pro capite quolibet, Castellanorum Judices, quilibet in sua Castellania, judicandi & cognoscendi habeant facultatem.

Duo Camerarii, Palatini & Succamerarii, Judiciis particularibus olim præsidebant.

IN Terminis particularibus, Camerarii Judicum, & Subjudicum, alii duo Came- *Jagel. Crac.*
rarii, videlicet Palatini, & Succamerarii, eligendi per eosdem, ad illos adjungen- *& Vartæ,*
di: sinè quibus Judex, & Subjudex, & Camerarii eorum, non habeant judicandi *1423. fol. 45*
facultatem. Prædicti etiam Camerarii, seu Officiales Judicii, sic locandi, nōn debebunt alias causas, nisi proprias procurare: vel ad procurandum, se de Judicio levare.

Palatinis, eorumve Camerariis redargutis quid debetur.

CUm aliquis arguit, aliàs *Nagani*, sententiam Palatini, cuilibet Palatino pellice- *Casim. Mag.*
as mustellinas: Camerariis autem istorum, & aliorum omnium nostrorum Di- *Visl. fol. 28*
gnitariorum, per sex Scotos, absque omni contradictione, & antequam ad aliquā audientiam admittatur, dare & satisfacere teneatur.

Palatini soli habent Jus creandorum Ministerialium.

HOc etiam specialiter declaramus: Quod Officiales seu Ministeriales, aliàs *Slu-* *Casim. Visl.*
żebniki, nullus nisi Palatinus instituere, & eos judicare, proque afflictione *1368 Fol. 32.*
aut vulneribus, vel capite eorundem pœnas exigendi & levandi omnimodā habent potestatem.

Palatini in Capitaneos non constituantur.

ITem, cùm singula Officia suis actibus sunt deputata, Pollicemur: Quod in nul- *Casimir. in*
lis terris Regni nostri, Palatinum, aut Castellanum, in Capitaneum præficiemus: *Nieszowa*
præter Capitaneum Cracoviensem. *& Opoki*

Pretia rerum ex æquo bono moderentur Palatini. *1454 fol. 92*

ITem, plerumque Civitatenses & oppidani mercatores, & artifices, Nobiles & *Casimir. in*
advenas, per inordinatam venditionem consveverunt gravare, & opprimere: ideo *Korcz. 1447*
Statuimus: Quod Palatinus cujuslibet terræ habeat facultatem, hujusmodi immo- *Folio 88.*
deratam venditionem moderandi, & ad bonum ordinem ponendi, & constituendi.

Cives renitentes ordinationi puniantur.

ITem, si Civitatenses & oppidani, aliquo decreto in Statuto Palatini, contrarios *Idem Rex.*
& inobedientes se exhibuerint: hujusmodi Palatinus habebit facultatem, reni- *Fol. 88.*

tentem suo statuto & ordinationi, puniendi, mutilandi: juxta antiquam Consvetudinem. *Mensura, pretia, ac modus vendendi, constituatur per Palatinos.*

Idem Rex in Nießo. 1454 Folio 95. ITem Volumus: Ut quilibet Palatinus, in suo Palatinatu habeat potestatem, in singulis Civitatibus, artificibus quibuscunque, etiam pincernis, certam mensurā & modum, vendendi res suorum artificiorum constituere. nè terrigenæ nostri, & eorum homines, eorum venditionibus aggraventur. quodque præfatus Palatinus, annis singulis tenebitur facere: sub pœna magna Regali, in terris singulis consveta, contra non facientes per nos statuenda.

Pretia & mensuræ rebus venalibus constituantur: & Fraternitates artificū nè sint.

Joan. Alb. Petr. fol. Cv ITem, quemadmodum Rex Vladislaus, prædecessor noster, in Conventione Vartensi, recensendo artis mechanicæ homines, venditione rerum non ex æquo utentes, Legem desuper instituit singularem: sic Nos scientes, rationabiliter atque consulto factam Constitutionem illam, decrevimus approbandam, & ratificandam: approbamusque & ratificamus: Statuentes: Quod Palatini terrarum, in singulis Palatinatuum suorum terris, ascitis sibi Capitaneis locorum, & Dignitariis, quos commodè habere poterint, singulis annis, & certis diebus, tam frumentorum, quàm pannorum, & aliarum rerum terrestrium, quæ ad fora, per kmethones ducuntur, & quæ in Regno nostro inveniuntur, pretia atque mensuras indicere, instituere, moderari, & erigere debeant: secundùm Consvetudinem antiquam: providendo, nè circa easdem mensuras, & pretia, fraudes committantur. quodque, juxta illud mechanicorum Casimiri Statutum, Fraternitates destruantur. Si tandem Palatinus ipse, aut aliqui Palatinorum nostrorum, illius antiqui atque præsentis Statuti nostri executionem facere postposuerint: & in videndis, instituendisq; eisdem pretiis, negligentes aut incurabiles fuerint: seu aliquis eorum fuerit: extunc talis negligens Palatinus, pro pœna suæ hujusdem negligentiæ, equum ambulatorem nobis dare debeat, & tenebitur: totiens, quotiens negligentiam in præmissis commiserit, eâdem pœnâ per nos successoresque nostros puniendus.

Palatinorum Constitutiones Capitanei exequantur.

Alexander. 1503. fol. 111. DIgnitarii & Officiales sua noscant Officia. Si verò quibus incognita sunt: à Regali Majestate, & Dominis doceantur: eademque tam domi, quàm in bello debitè exerceantur. nè per quempiam commodo suo fraudentur Regnicolæ: defectuque ordinis, gravaminibus mechanicorum, & monopoliis mercatorum graventur. Et quicquid Palatini ex Officio constituerint, præsertim in Civitatibus: id Capitanei ex Officio exequantur: sub pœna amissionis Officii. si autem obligatorius esset: centum Marcas de inscriptis summis amittat, totiens quotiens negligens convictus fuerit.

Pretia rebus venalibus, adinstar externarum gentium constituantur.

Alexand: in Radom. 1505 Folio. 118. QUamvis de pretio & valore rerum venalium, satis superque constat scriptum esse, & in nostris superioribus, & antecessorum nostrorum Privilegiis: tamen cùm fortasse per negligentiam non fiat executio decretorum: idcirco Nos iterū, iterumque decernimus & Statuimus: Quòd Palatini, in suis Palatinatibus, pretia mercantiarum, & rerum venalium constituent: perdiscentque veris testimoniis, & documentis, pretia rerum: qualia sint, in partibus externis, unde adducuntur. & juxta hoc etiam constituent, justa æstimatione facta. Contumaces verò, & contemptores hujusmodi Constitutionum, per Palatinos factarum, puniantur pœnâ amissionis mercium.

Palatino Consules assistant: et illius Constitutiones exequantur.

Sigism. Crac 1507. Fol. 4. NE Consules Civitatum, & reliqui Cives, negligentes & inobedientes sint, in exequendis Constitutionibus, super pretiis rerum venalium factis & fiendis, Statuimus: ut iidem Consules & Cives, Palatinis, per quos pretia mercium, & rerum reliquarum, imposita fuerint, vel imponentur, assistentiam facere teneantur: & executioni auxilium præstare: quotiens opus fuerit. Quòd si sub quovis colore

face.

facere neglexerint: pro quolibet excessu, pœnâ centum Marcarum pecuniarũ puniantur. cujus tertiam partem Palatino, reliquas duas pro nobis reservamus.

Palatini provideant: nè in mensuris, et pretiis, homines graventur. alioquin Palatinus puniet Cives. Si verò ipsemet officium suum facere neglexerit: centum Marcis à Rege puniatur.

QUerelis communiter omnium subditorum nostrorum finem imponere volentes, Decernimus, & authoritate nostra mandamus: Ut Palatini officia sua exerceant, circa artificia ordinanda, Statuto veteri innitendo: & in aliis rebus, ad suum officium pertinentibus, communi utilitati, & justitiæ provideant: nè in mensuris, & pretiis, homines graventur: & nè Judicia, ipsis non curantibus, cum detrimento communis justitiæ, temporibus debitis negligantur. Qui quidem Palatini, formam artificibus rei fiendæ, & pretium imponere debent. Si quis verò alia inusitata forma, res mechanicas habere voluerit: eas sic solvet, ut cum artifice convenire poterit. Hæc autem Constitutio non solum in nostris civitatibus, & oppidis: sed etiam in omnium Spiritualium, cujuscunque status & conditionis existant, per Palatinos fieri debet. facta verò, per Consules Civitatum & oppidorum servari, custodiri, & exequi debet. Qui quidem Consules, transgressores quatuordecim Marcis punient, Palatino solvendis: Palatinus autem Consules, officium negligentes sibi commissum, totiens quotiens deliquerint, centum Marcis puniet. quarum duas partes fisco nostro applicamus: & tertiam partem Palatino damus. Ubi verò Palatinus deliquerit, & officium suum qualecunque neglexerit: promittimus ipsum puniendum, centum Marcis fisco nostro applicandis: quoties de hoc compertũ habuerimus. *Sigis. Crac. 1510. Fol. 9.*

Palatini officia sua, in constituendis rebus venalibus, diligenter exerceant: præsertim ingruente belli necessitate.

QUia mercatores, artifices, & alii, qui rebus ad usum humanum necessariis mercantur, eas ipsas res, pro arbitrio suo, & hominum necessitate, præsertim ingruente expeditione bellica, plùs æquô æstimare & vendere solent: in magnum Nobilitum, & totius populi gravamen: Volumus, ut Palatini officia sua, in constituendis rebus venalibus, diligenter, juxta vetus Statutum, exerceant. quos Capitanei locorum, in eisdem officiis obeundis, minimè impediant: sed illos omni ope sua adjuvent. Utque ipsi Palatini ità pretia rebus imponant: ut non pluris vendantur, post emissas literas restium: quàm aliàs, per mercatores & artifices vendi cõsueverunt. *Sigism. 1523 Folio 28.*

Itaque de Palatinorum, Vicepalatinorum, & Civium negligentia, super taxatione rerum, sic statuitur.

COnsentientibus Regni nostri Ordinibus, Decernimus: Ut de rebus, in Civitatibus & Oppidis taxandis, Palatini ipsi dispositioni Statutorum omnino satisfaciant: & quam hactenus admittebant, nullam deinceps in hoc committant negligentiam. Nam alioqui liberum erit unicuique, negligentiam Palatini nobis deferre. Ubi verò, ignorante Palatino, per negligentiam Vicepalatini, taxatio rerũ prædictarum intermitteretur: Palatino debet deferri Vicepalatini negligentia. Verùm si Palatinus, sciens ejusmodi negligentiam committi, officium suum in ordinem non redegerit: resque non taxaverit, pretio illis constituto: citatus ex officio peremptoriè, pœnam centum Marcarum pecuniæ luere debet. cujus medietas pro fisco Regio, alia verò pro parte instigante, spectare debet. *Sigis. Petr. 1538. A 5.*

Ubi vero Constitutioni Palatini, Cives vel oppidani quicunque contravenientes, plus ab aliquo emente extorserint: citati pro hac injuria, si erunt Civitatũ nostrarum incolæ, ad Palatinum loci illius, vel ejus vicesgerentem, pœnam quatuor- *Idem Rex anno eodem.*

decim Marcarum pecuniæ luent, & ſuccumbent, ſi per Actorem fuerint convicti. Si autem Spiritualium, Baronum, vel Nobilium ſubditi fuerint: ad eorum dominos, vel ipſorum locum tenentes citati, & rei in hac parte reperti, condemnari in pœna quatuordecim Marcarum, totiens quotiens de inobedientia prædicta convicti fuerint, debebunt. Quod ſi Palatinus loci, ad querelam hujuſmodi, juſtitiam miniſtrare cum Civibus & Oppidanis neglexerit: citatus ex Officio, pœnam centum Marcarum, modô præmiſſô luere debet. Domini vero Spirituales & Seculares, in ſimili caſu juſtitiam miniſtrare negligentes, pro non adminiſtrata juſtitia citati, ad Jus Terreſtre peremptoriè, pœnâ quatuordecim Marcarum pecuniæ puniantur. cujus media pars Judicio, alia parti actoreæ cedere debet.

De eodem.

Sigiſ. Crac. 1543. DOmini Palatini, juxta Statuta antiqua, debent ex Officio ſuo providere, unuſquiſque in ſuo Palatinatu: incipiendo à Civitatibus, & oppidis noſtris Regiis, poſtea Spiritualium & Secularium Dominorum, & aliorum ſubditorum noſtrorū: ut res mechanicæ, modii, menſuræ, ulnæ, venditio frumentorum, cervifiarum, & aliæ res, ſub Conſtitutionem cadentes, juſte conſervarentur, & venderentur. Et quicunque ejus Conſtitutionibus adverſaretur, vel eas non admitteret: talis debet puniri pœnâ centum Marcarum. pro qua executionem debent facere ipſi Palatini.

§. Palatini Colloquiis adſint. Vide in Titulo COLLOQVIA Fol. 56.

§. Qui menſurâ breviori utuntur, Per Palatinos puniantur. Vide in Titulo MENSURA. Folio 183.

PANNUS.

Panni ſtrictioris vel brevioris venditores, qua pœna puniendi.

Sigiſ: Crac. 1507. Fol. 4. QUia poſſet fraus contingere in textura pannorum, qui in Regno vendi ſolent: non modo in diminuenda bonitate: ſed etiā menſura longitudinis: Statuimus: Quod ſi quis vel ſtrictiorem pannum, vel breviorem, quàm ſit conſvetū, vendere auſus fuerit: pœnâ falſi puniatur. Et nihilominus universū pannum illius generis, ipſo facto amittat. cujus tertiā partem Palatino, nobis autem reliquas duas, cedere volumus.

PASTOR.

Paſtor oves ad villam pellat.

Caſim. Viſl. 1368 fol. 25. PRæterea de villanorum paſtore Ægidius depoſuit: quod ovem ad gregem depulſam, & cuſtodiæ paſtoris commiſſam, de grege amiſit: nec per paſtorem ſibi eſſe reſtitutam dicit. Paſtor vero aſſerebat, ſe ovem prædictam, unà cum aliis ad villam reduxiſſe. Nos in tali caſu Decernimus: paſtorem hoc videlicet, quod ovem cum cæteris ad villam impulit, Juramentô firmare debere.

§. De paſcendis pecoribus, Vide in Titulo PECUS. Folio 211.

PATER.

Pater pro ſcelere filii non tenetur: nec contra. ſic nec frater pro fratre punitur.

Caſim. Mag. Viſlic. 1368. Folio 39. CUm dicit ſcriptura, quod filius non portabit iniquitatem patris, nec è converſo: ideo Statuimus: Quod pater pro nequam filio, & è converſo, minime cōèrceatur, vel puniatur. Et idem de fratribus germanis, vel quibuſcunque conſanguineis, declaramus fore ſervandū: niſi pater de culpa filii, vel filius de culpa patris, aut frater de culpa fratris, participando in crimine, delatus vel accuſatus ſe nequiêrit expurgare. quia tunc: ſecundùm exigentiam culpæ, puniendum eſſe crimen decernimus. Sed committens crimen, ſecundùm magnitudinem ejuſdē, percellatur: & puniatur, in bonis mobilibus, ſeu in parte hæreditatis, ſibi contingente, Nobis & noſtræ curiæ applicanda.

§. Parentes non tenebuntur ſolvere pro filiis: ſi aliquando per luſum aliquid amiſerint. Vide in Titulo LUDUS TAXILLORUM. Folio. 179.

PAX.

Ad pacem & unionem Deus nos invitat.

AVthor pacis, ad unitatis & pacis Spiritum, suis rigorosis mandatis quotidie nos invitat. *Ex Privilegio Vladislai & Magistri Prus. 1404. Folio 132.*

Pacis & belli, Charitatis & Odii antithesis.

ATtendentes, quòd non nisi in pace, pacis opifex Deus perfectè coli valeat; & eâ nihil in Mundo exoptari possit pretiosius, aut desiderabilius concupisci. Hinc est, quòd nos non absq; interna compassione, & gravi cordis amaritudine recensentes: quot & quanta mala, ex guerris, & dissensionibus procedant: quotque ex contentionibus, & bellis, (si ea mortales agant) odia hominum, non sinè etiam animarum & æternæ salutis dispendiis, ac excidiis ciuitatum, provinciarumque & terrarum, ac in illis degentium, interitus subsequantur: Divinus deperit cultus: & sanguinis effusio oritur: Cumq; talium discordiæ atq; bella, non solùm se, suosque, sed etiam alios plurimos tractura sunt, verisimiliter in præcipitium & ruinam: propterea supremis affectibus exoptamus: ut non crescant jurgia: sed juxta magistram bonorum omnium Charitatem: quæ nihil sapit extraneum, nil asperum, nil confusum: imò propria virtute nutrit concordiam, dissociatos jungit, pacem & unitatem consolidat: ad laudem & gloriam omnipotentis Dei, & beatæ Mariæ Virginis gloriosæ, totiusque Hierarchiæ cælestis, propagationem Fidei, cultum justitiæ, & religionis Christianæ salutiferum incrementum. &c. *Ex Privil. pacis & concordiæ inter Regē & Magistrū Prussiæ 1436. Fol. 133.*

Iterum pax laudatur.

INter humanæ voluntatis desideria, quæ in aliquem citra Deum finem, atque rerum omnium opificem diriguntur, nulla res optabilior, nulla gratior, (quemadmodùm quotidianis experimur effectibus) nulla denique humano generi æquè salutaris, necessaria, jucundior, & utilior, quàm pax habetur: in ortu redemptionis Domini nostri Jesu Christi, hominibus bonæ voluntatis denuntiata per Angelos: & in recessu ad Patrem, cœtui Apostolico, & universis Apostolorum sequacibus, geminata donatione relicta & repromissa. *Idem Rex Fol. 142.*

§. SIMILIS. Attendimus, quales sint veræ pacis fructus: & quanta belli pericula: qualisque vastitas discordiam subsequatur. *Ibidem.*

Expedit Reipub. ut ejus municipes quietè vivant.

EXpedit Reipub. ut subditi quietè vivant. quod fiet: si nulli noceant: & in virtutibus convalescant. *Sigis. Petric. 1523*

Quales cives esse oporteat: & quòd pax & concordia Regibus custodienda.

QUamvìs disponente Domino, subditi debeant esse pudici, modesti, justi, ac pacifici: effrænata tamen cupiditas eousque progressa est: ut nisi à custodibus justitiæ frænaretur: tunc profectò concordia & pax inter homines deperirent. *Casimirus Mag. 1368.*

PECUNIA.

§. Vide in Titulo MONETA.

PECUS.

De pecore ex seminibus abacto.

Casim. Mag. Vislic. 1368. Folio 23.

UT quilibet de proximi indemnitate vigilet: à damnisque & jacturis diligentiùs caveat inferendis: Statuimus: Quòd si quis alterius semina, jumentis, vel quibuscunque majoribus pecudibus depascat: quòd ille homo, cujus pecora reperta fuerint, pro quolibet jumento, vel pecore, unam quartam denariorum damnum passo solvere teneatur.

Pecora quando ad forestam Regiam dantur.

Casim. Mag. Vislic. 1368. Folio. 23.

AD evitandam autem quamlibet altercationem, Decernimus: Quòd ad proximiorem Castellaniam, seu curiam Castellaniæ, sive fuerit Regalis, sive alterius cujuscunq; Judicis, jumenta damnum passus depellendi habeat facultatem. ità tamen, quòd testimoniò vicinorum, in propria domo jumentis, sive pecoribus, per noctem servatis: in crastino autem, ad proximiorem curiam Castellaniæ, prædicta jumenta depellere teneantur.

Si pecus tridua detineatur.

Consvet. terræ Crac. 1505. Folio 123.

ITem, si aliquis alicujus pecora habuerit, quocunque modò: & ea non dederit, ad forestam Regalem, aliàs *Do obory*, ad diem tertium: tunc si apud eum arestabuntur: per Ministerialem, & per duos Nobiles citatus, in Castro respondebit: & restituet pecora, cum pœna trium *Marcarum*. Sed Judex Castri, pro damno partes non judicabit: sed eas remittet, ad terræ Judicium.

Si pecus è damno abactum, ad fidejussionem non detur.

Ibidem.

ITem, si aliquis alicui pecus detinet, aliàs *Zaymuie*, de damno: & noluerit illud dare ad fidejussionem, cùm fuerit monitus per Nobiles, & Ministerialem: pro tali non datione debet citari ad Jus Castrense: & luens pœnam trium Marcarum, debet dare pecora ad fidejusionem: cùm deducetur priùs, quia illud dare noluit ad fidejusionem. Fit autem istud ideo: ut nè pecora destruerentur: propter longævam detentionem. & item ea ratione: quia Jure Terrestri non citò adiri possit restitutio pecoris illius abacti. Pro pœna autem illa, Judicium Castrense non judicabit: sed pro damno illato, Judex Castri partes ad Jus Terrestre remittet.

De eodem.

Ibidem.

ITem, si quis pecus alienum in damno abegerit, aut simpliciter servaverit: teneatur illud dare intra triduum, ad forestam Regiam, aliàs *do obory*. ubi si aderit dominus pecoris: dabitur sibi ad cautionem fidejussoriam: & pro damno, remittentur partes ad Judicium terræ. Si autem dominus pecoris non esset tunc, cùm pecus daretur ad forestam Regiam: tunc iste, qui servat abactum pecus, fidejubebit. qua fidejussione facta, dandum erit ei viceversa ad servandum, in cautione fidejussoria, ad duas septimanas. quibus decursis, iterum pecus præsentabit in foresta: & iterum Burgrabius forestæ restituet ei pecus, in cautione fidejussoria, per alias duas septimanas. Fieri autem istud potest, ad alias tertias duas septimanas: videlicet pro tertia vice fidejubendo. & qualibet vice, abactor seu conservator pecoris dabit Burgrabio Fertonem Juris Regii, in ultimis duabus septimanis, conservatori in Cautione præfixis. Si dominus pecoris veniet: dandum erit sibi pecus, in cautione fidejussoria, pro damno verò, remittantur partes ad Jus Terrestre. Si non veniet dominus pecoris: tunc conservator pecoris, præsentãdo pecus Burgrabio in foresta, habebit medietatẽ pecoris, tãquã Jure lucratã: & medietas debetur mẽsæ Regiæ, seu ad mẽsã Regiã. Cùm autẽ sit ipsa pecoris divisio.

fio, inter partem Regis, & partem confervatoris: confervator & pro damno, & pro illis tribus Fertonibus, pro Jure Regio in Forefta datis, medietate contentus fit pecoris, feu pecudum.

Si Tenutarii bonorum Regalium, pecora de damnis abigant.

ITem Statuimus: Ut Tenutarii bonorum menfæ noftræ Regiæ, fi vicinis, aut aliis hominibus injuriati fuerint, teneantur ftare Judicio Terreftri: poftquàm fuerint per injuriam paffos evocati. Et fi pellant pecora, feu pecudes, ad domos, aut curias Regales, occafione differentiæ granicierum, aut ratione deftructionis feminatorum: tenebuntur ea dare ad cautionem fidejufforiam, fuper decretum dominorum, juxta Confvetudinem terræ, diutiùs obfervatam. Quòd fi fecus fecerit: luent pœnas, ficut alij Nobiles. quæ pœnæ poterint peti & exigi ab eis, etiam in pecuniis: fi quas habuerint, in bonis Regalibus infcriptas. *CAfimirus in Niefzowa & Opoki. 1454. Folio 94.*

Jumenta quatenus pafcenda.

STatuimus: Quòd omnes habentes jumenta indomita, à vigilia fancti Adalberti, ufque ad feftum Sancti Michaëlis, illa fub cuftodia pafcere teneantur. aliàs qui fecus fecerit: extimatione damni convictus Judicio, & damnum paffo, cum pœna unius Marcæ, ad folvendum fit aftrictus. Sed denique ipfa jumenta damnum patiens, ad fuam domum propriam pellere non præfumat. *Cafim. Mag. Vislic. 1369. Folio 35.*

Si quis pecudem, aut jumentum vulneret, aut occidat.

STatuimus infuper: Quòd interficiens jumentum indomitum cujufcunque, quatuor Marcas: poledrum verò interficiens, tres Marcas: & ubi jumentum ictu, vel plagâ, culpâ alicujus læfum fuerit ad dorfum, Marcam cum dimidia: & pro poledro fecundi anni, quinque Marcas, hujufmodi ictum vel plagam inferens folvere teneatur. Ubi verò tertii, quarti, vel quinti anni poledrũ, vulgariter *Zrzebcá*, occiderit: juxta quod paffus damnum, fuper exiftimatione ejufdem poledri occifi Juramentô fuô firmaverit, fatisfacere teneatur. *Cafim. Mag. Vislic. 1368. Folio 34.*

Pecus pro pignore captum, ad Palatinum vel Caftellanum datur.

ITem, ubi curiæ noftræ funt remotæ: terrigenæ noftri poffunt pignora recepta, ad curiam Caftellani, aut Palatini, in terra illa commorantis, propellere. *Cafim. Vislicia 1358. Folio 32.*

§. Pro pecude furto ablata, Præfcriptionem: Vide in Titulo PRÆSCRIPTIO.

§. Præfcriptio agendi pro pecudibus quæ fit, Vide in Titulo PRÆSCRIPTIO.

POENÆ.

Pœnas Judicialiter decretas, Subditorum fuorum nemini Rex debet conferre.

PRæterea, ut inter Nobiles Regni noftri, & alios fubditos, jurgia, contentiones, diffidia, ftrages, homicidia, fubmoveantur: quæ poffent verifimiliter fuboriri: dum pœnas noftras, quæ nobis de Judiciis noftris proveniunt, familiaribus, vel aliis fubditis noftris, ad eorum importunas petitiones, ab illis concedimus exigendas: qui ad illas nobis condemnantur, *Ex Privil. Jagellonis propè Czerwienfke Folio 48.*

Proinde præſenti ſcripto pollicemur, nunquam alicui hujuſmodi pœnas in ſubditis noſtris dare, aſſignare, & deputare, ex quacunque cauſa, vel ratione: ſed eas per Officiales noſtros, pro nobis faciemus exigere: aut eas illis, qui nobis ad eas ſunt obnoxii, pia manſvetudine indulgere: vel aliàs de exactis diſponere: juxta noſtram Regiam voluntatem.

§. Reliquas pœnas, propriis in locis reperies, quæ occurrent, dum res ac leges, quibus indigebis, quæres.

§. De pœna *Siedmdzieſiąt*, Vide in Tit. INCENDIARII.

PERLUCRA.

Omnes Capitanei ſuorum diſtrictuum perlucra exequantur: ſub pœna centum Marcarum.

Alexand. in Radom. 1505. Folio 119.

PRopter differentias, inter Capitaneos Terreſtres, & Particulares diſtrictuum, pro executione perlucrorum nonnunquam excitatas: cùm eorum alter in alterum executionem differret: conſveverant negligi ſubditi noſtri, in effectu habendæ juſtitiæ, jam pridem decretæ: Idcirco ſtatuimus: Quòd Capitanei diſtrictuum, tenentur & debent exequi omnia perlucra, contra omnes diſtrictûs ſui ſubditos, ſub pœna centum Marcarum.

§. Pignorationem de perlucris, Vide in Titulo PIGNUS hoc Fol. & reliqua de perlucris, eodem loco.

De injuſta concitatione, ad ſatisfaciendum.

Conſvetud. terræ Craco. Folio. 122.

ITem, Concitatus ad ſatisfaciendum, non poteſt aliquid ſibi in auxilium recipere, contra Actorem: excepto quòd condemnatio minùs juſta eſſet, in perlucro: vel ſi nomen aliud eſſet ſcriptum in Citatione, quàm in Concitatione. Et ſi Concitatio ex hoc eſſet mala, videlicet ex conditionibus ſuperiùs deſcriptis: tunc Actor amittit id, pro quo citavit.

§. Reliqua de perlucris, Vide in Tit. PROCESSUS JURIS.

PIGNORATIO SEU PIGNUS.

De pignoribus: & quòd ad curiam Palatini, vel Caſtellani, pelli poſſunt.

Caſim. Viſlic. 1368. Folio 32.

ITem, ubi curiæ noſtræ ſunt remotæ: terrigenæ noſtri poſſunt pignora recepta, ad curiam Caſtellani, aut Palatini, in terra illa commorantis, propellere.

Pignorando pro Exactionibus Regalibus, quid accipiendum.

Caſim. in Nieſzowa. Folio 94.

ITem Statuimus: Quòd quotienſcunque per Capitaneos noſtros, aut eorũ vices gerentes, impignorationes fieri contingat, ex decreto Juris Terreſtris: aut pro Exactionibus Regalibus: ut non exigant ipſi Palatini plùs, quàm illud, quod pro pignore recipitur: quod pro ſuis pignoratoribus, aut Miniſteriali, conſveverunt ipſi pignoratores facere. quod omnino fieri prohibemus.

Bos pro pignore recipiatur: ſi furtum redimatur.

Caſim. Magn. Viſlic. 1368.

VOlumus, quòd Officiales, aliàs Miniſteriales, quando pro furto pignorant, habeant bovem mediocrem.

Mos antiquus pignorandi, pro pœnis Judicialibus.

Caſimir. Viſliciæ 1368. Fol. 9.

UT in rapinis, aut pignoribus noſtrorum ſubditorum, aliquis modus habeatur, & obſervetur: conſveverunt enim hactenus avari Judices, & eorum Officiales: ut, poſtquàm pro pœnis, aut mulctis, in Judicio condemna-

nitatis, aliquos pauperes, aut Nobiles, cujuſvis ſtatus, impignorant & obligant, ſtatim ſpolia & pignora dividunt: nullam gratiam & benevolentiam pignorato facientes, ad ſuccidendam itaque & amputandam hanc conſvetudinem pernicioſam, eamque obſervari ampliùs nolentes & prohibentes, Statuimus: Ut ſi quis Judex, Palatinus, Caſtellanus, aut ipſorum Officiales, vel maleficiorum Judex, qui *Oprawcá* dicitur, aut alius quicunque, pro pœnis Judicialibus per eos latis, aut aliis exceſſibus, aliquem noſtrum terrigenam, divitem vel pauperem, Nobilem vel ſimplicem, impignoraverint, vel pignorare juſſerint: pignora in equis, pecudibus, aut in aliis ſubſtantiis quibuſcunque, ſic recepta non diſtrahendo, vel minuendo, (ſi fuerit in æſtivo tēpore, duabus ſeptimanis integris: Si autem hyemali tempore, octo diebus) illibata per recipientem debeant obſervari: ſive juſtè pignorati fuerint: vel indebitè rapina in eos commiſſa. Et ſi extunc per illum, vel illos, quorum vel cujus ſūt pignora, pro cōmiſſis pœnis, non fuerit illis, qui pignoraverint, ſatisfactum: vel ſuam innocentiam non oſtenderint: tandem licitum ſit illis, qui pignora detinent, illa diſtrahere, dividere: & pro libera ipſorum voluntate convertere. Quòd ſi tales Judices, aut alii ſuperiùs nominati, ſuæ avaritiæ non parcentes, infra prædicta debita tempora inter ſe diviſerint, aut diſſipaverint, vel etiam alienaverint: unum animal de prædictis, damna paſſo, juxta valorem animalis deperditi (quod ſuô comprobabit Juramentô) cum pœna *Piątnadzieſtá* tenebuntur reſtituere. Hoc itaque Statutum ſalubre, propter noſtrorum Judicum, & Procuratorum rapinam enormem, quam ſæpius committunt, ad ipſos, & ad Judices eorum extendimus, & promulgamus.

Pignora, pro contumacia ac pœnis.

Experientia nos edocuit: quòd quandoque non Contumaces pro Contumacibus, vel ipſi Contumaces etiam, modum & illud, quod juſtum & æquum eſt excedendo, pro Contumacia puniuntur, & gravantur: (in eo videlicet: quòd cùm in aliqua villa pignora recipiuntur, ubi ſex boves fuerint recipiendi, triginta vel quadraginta recipiebantur; & antequam ad locum debitum depellebantur, permodum rapinæ, in non modicam pauperum deſtructionem dividebantur, & conſumebantur) ideoque ad ſubveniendum huic morbo peſtifero, Statuimus, & ordinamus certam quandam menſuram, & obſervantiam: videlicet, Quòd pro prima Contumacia punienda, Miniſterialis cum duobus famulis Judicis, ad villam accedens, (ſicut aliàs præmiſſum eſt) ſi dominus villæ tantummodo fuerit culpabilis, in duobus bobus duntaxat impignoretur. ſi autē Kmethones, aut villani, extiterint culpabiles, & citati Contumaces: quilibet eorum tantùm in uno bove pignoretur. Et idem decernimus pro ſecunda Contumacia eſſe faciendum, & obſervandum. Si autem tertiò dominus cum villanis, fuerint contumaces, decrevimus: quòd Contumax cauſam, pro qua dignoſcitur eſſe citatus, perdat & cadat ab ea, per ſententiā judicantis. Declarantes nihilominus: quòd dicti boves pignoraticii, per ipſos Judices, in æſtate duabus ſeptimanis, in hyeme verò octo diebus, abſque aliqua diſtractione obſerventur. Volentes denique, & decernen: Quòd dicti boves pignorati, ſinè pœna cujuslibet Contumaciæ, tantummodo Nobis & Judici noſtro applicentur. Decernimus etiam, & Statuimus: Quòd ſi prædicto Miniſteriali, deputato ad eandem pignorationem, cum familia ipſius Judicis, villa pignoranda per dominum villæ & villanos non permittatur pignorari, juxta præmiſſam ſeu prædictam imitationem: vel ſi ipſa pignora habita, per eoſdem dominum aut villanos, in villa, vel ante villam, ſeu in via recipiantur violenter: dolum & rebellionem eorum puniendo, volumus: quod pœnam *Piątnadzieſta*, quæ dicitur 15. aliàs, iidem rebelles Nobis, & Judici ſolvere teneantur. & nihilominus cum alia pœna *Siedmnadzieſta*, eadem pignora denegata, vel violenter

Caſim. Mag. Viſlic. 1368. Fol. 14.

lenter ablata, integraliter observare aut asignare teneantur. Qui si in dandis pignoribus prædictis, & in satisfaciendo de pœnis prædictis, fuerint dolosi & rebelles: ità quòd fortè Judex, propter potentiam eorundem, ad puniendum & pignorandum eosdem pavesceret: Volumus & decernimus, quòd pœna *Siedmdziesiąt* dicta, nostræ Cameræ applicanda, puniantur.

Pignorationis modus.

Casimirus Mag. Vislic. 1368. Folio 15.

PRæterea quia per frequentem & immoderatam pauperum pignorationem, plerique plurima damna, & oppresiones multiplices patiuntur: (videlicet in eo, quòd Catervatim, & in turmis, non permodum justitiariæ potestatis, ad aliquam villam pignoratores accedentes, damnabiliter, & interdum absque Judicis mandato, & sinè culpa domini villæ, vel villanorum, committere plurimas præsumunt rapinas, prætextu pignorationis) quapropter super hoc providere volentes, Statuimus: Quòd deinceps Judex, vel Subjudex, ad impignorationem faciendam, non plures quàm duos familiares, cum Ministeriali transmittat: & quòd sinè culpa vel causa, aut non condemnatos seu convictos, aut in Judicio non confessos, ipse Judex, vel Subjudex, non præsumat vel permittat pignorari. Quòd si ipse Judex, vel aliqui alii, quavis authoritate, vel potiùs propria temeritate vel præsumptione pignorare, vel potiùs rapinas committere præsumant: præcipiendo decrevimus: Quòd pecora, vel quaslibet alias res, ratione impignorationis ablata & recepta, Judex domino villæ, & villanis villæ ejusdem, asserētibus se indebitè, & contra justitiam esse pignoratos, remota & cessante qualibet difficultate, eadem pignora integraliter, & ex toto (præmissa tamen, & recepta fidejussoria cautione) restituere teneantur: Termino eidem villæ domino, aut villanis pignoratis, ad ostendendum suam innocentiam & justitiam, asignato. Et nihilominus, ut audacia & temeritas pignorantium restringatur, Decernimus: Quòd dum præmisso modo patefacta fuerit eorum innocentia, Judex & Subjudex, qui tenent Jurisdictionem, ab omnibus & singulis, qui fuerint in dicta impignoratione, vel potiùs rapina, qui vel auxilium præstiterunt, & a quolibet illorum in speciali, recipiant pœnam *Piątnadziesta*, domino villæ pignorato, damnumque passo persolvendam.

Pignoratio in perlucis.

Consvetud. terræ Cracov. 1505. Folio. 121.

CUm aliquis super aliquo rem habuerit judicatam, aliàs perlucratus fuerit Jus: & dabitur ad brachium Capitanei: extunc ille, qui perlucratus est, duabus vicibus debet ire ad pignorandum: & duabus vicibus ad intromissionem. & pro qualibet repercusione, debet condemnare pro pignore, & pro intromisione. Et post hoc Capitaneus debet destinare cum eo, authoritate sua aliquem, suo nomine: & intromittere victorem, vadiumque imponere tenebitur.

§. Quòd pro pœna Nobilis, utpote Obligatione, fidejussoria Cautione, non debent pignorari Kmethones: Vide in Tit. KMETHO.

§. De pignoribus apud Judæos oppignoratis: Vide in Titulo JUDÆI.

PISCES.

De furto piscium.

Casim. Mag. Vislic. 1368. Folio 38.

PRæterea Statuimus: Quòd si quis in alterius villa vel possessione, in lacu, piscina, in aqua fluenti, in fœno, frumentis, furtum fecerit: Judiciô convictus, damnum passo satisfacere teneatur; & domino villæ, in qua hujusmodi furtum commissum est, ipse fur pœnam solvere teneatur. Depascentes verò & incidentes gramina cum falce, in tunica vel pallio impignorentur.

PYXIDES.

Capitaneus providebit: nè vel equites, vel pedites pyxides deferant, præterquam in terris Russiæ.

NEmo deinceps tempore pacis, sive eques, sive pedes, pyxides breves, quas *Ruczníce* vocant, deferre audeat. ab hac tamen Constitutione terras Rusiæ liberas esse volumus: quæ parata arma, contra insultus hostium, habere semper solent, & debent. *Sigis. Petric. 1519. Folio 24.*

Qui aliquem ex pyxide occiderit, aut vulneraverit.

SI aliquis ex pyxide aliquem vulnerare, aut occidere præsumpserit: talis duplici pœna puniri debet. pro occisione tamen, scrutinium fieri debet. Nemo tamen audeat cum onerata, aliàs Z *nabitą ruczniçą*, in Civitatibus incedere: sub pœna 14. Marcarum. Qui verò contra ejusmodi Statutum incedere præsumpserit: illam Officium Capitanei cum pœna recipere debet. Qui verò illam tradere nollet: tum pœnam duplicem 14. Marcarum succũbet. pro qua Capitaneus, in Officio suo facere debet. Cùm verò Nobilis impossessionatus, vel Civis, vel Kmetho illam gestaret: tamdiu in turri per Capitaneum, vel Officium illius detineri debet: donec pœnam solvat. *Sigis. Aug. 1557.*

PONDUS.

Pondus & Mensura Cracoviensis cum Posnaniensi, sint æqualia: Leopoliensis verò cum Lublinensi.

UT æqualitas servetur in Regno, ponderis & mensuræ, Statuimus: Quòd pondus stateræ, & similiter ulna Cracoviensis, cum Posnaniensi, sint perpetuò æqualia. pondus autem & ulnam Leopoliensem, ac Lublinensem, ex rationabili causa in suo statu remanere volumus. *Sigis. Crac. 1507. Fol. 7.*

Mensura Plocensis Posnaniensi exæquatur.

LIbram & pondus, quam adæquari Nuncii terræ Plocensis libræ & ponderi Civitatis nostræ Posnanien. petierunt, Palatinus, Capitaneus, Castellani, cæterique Officiales terræ Plocensis, advocatis ad se Civibus & mercatoribus Civitatis nostræ Plocensis, illam mandato nostro coæquabunt; & æquivalentem constituent. prout eis meliùs & commodiùs videbitur. *Sigis. Crac. 1532. B. 2.*

PORCUS.

Si alienos porcos, in tua sylva reperias.

STatuimus etiam: Quòd quicunq; scrophas proprias, ad glandes sylvæ alterius depulerit: hic, cujus sylva fuerit, pro prima vice, porcum unum: secunda vice si invenerit, duos porcos mactare poterit, & valeat: & tertia vice si invenerit, omnes scrophas pellere poterit ad curiam nostram viciniorem: easdem nobiscum per medium divisurus. ità tamen: quòd ubicunq; prædictos porcos, infra suos limites mactaverit, signum in arbore facere teneatur. Et si pars adversa, damnum ibidem illatum esse negaverit: tunc impignorans tenetur signum, in arbore incisum & factum, exhibere: & hoc proprio suo Juramento firmare: videlicet, ibidem porcos esse inventos. *Casim. Mag. Vislic. 1368. Folio 35.*

§. Quando quis porcos, per bona alterius pellere voluerit: quomodo id facere debeat: Vide in Titulo SYLVA.

POSSESSOR.

De possessore ad probationem admittendo.

AD præcludendam viam calumniis, per *Nos* provisum est: quòd si quis vellet quempiam, pro hæreditate impetere: dicendo, possessionem eandem *Vlad. Jagel. Crac. & Varthæ Fol. 44.*

dem in obligatione aut pignoratione posſidere, & tenere: quam fortaſsis legitimè & liberè poſsidet: quòd tunc poſſeſſor, Actore repulſo, ad probationem teſtium admittatur. & maximè, ubi utraque pars literatoria & legitima teſtimonia, ſuper hujuſmodi poſſeſsionem non habuerit. In tali itaque caſu, poſſeſſoris probatio admittatur.

§. Poſſeſſor quam habeat in bonis emptis Præſcriptionem: Vide in Titulo PRÆSCRIPTIO.

POSSESSIONATUS.

Nullus etiam terrigena poſſeſſionatus, pro aliquo exceſſu, niſi ſit Jure convictus, Captivandus.

Ex Privilegio Jagel. in Jedlna 1453. Folio 52.

CÆterum promittimus & Spondemus: Quòd nullũ terrigenam poſſeſsionatum, pro aliquo exceſſu aut culpa, capiemus, ſeu capi mandabimus: nec aliquam vindictam in ipſo faciemus: niſi Judicio rationabiliter fuerit convictus: & ad manus noſtras, vel noſtrorum Capitaneorum, per Judices ejuſdem terræ, in qua idem terrigena reſidet, præſentatus. Illo tamen homine, qui in furto, vel in publico maleficio, utpote incendio voluntario, raptu virginum aut mulierum, villarum depopulationibus & ſpoliis deprehendetur: ſimiliter illis, qui de ſe nollent debitam facere cautionem vel dare, juxta quantitatem exceſſûs vel delicti, exceptis. Nulli autem bona ſeu poſſeſsiones recipiemus: niſi fuerit judicialiter per Judices competentes vel Barones noſtros nobis condemnatus.

§. Poſſeſſi ti pecunia quomodo areſtetur: & ubi areſtentur impoſſeſſionati, Vide in Titulo ARESTATIO. Folio 13.

PLANTÆ.

De plantarum deſtructione, vel evulſione.

Caſim. Visli. 1368. Fol. 27.

STatuimus & decernimus: Quòd ſi aliquæ plantationes, jam inſertæ & radicatæ, evellentur & extirpentur: etiamſi fuerint propriæ ipſius extirpantis: qui debet medietatem illarum plantationum dimittere in ſolo, ſeu area: pœna ſex Marcarum teneatur.

PLEBEII.

Plebeii ad majores Eccleſias non recipiantur.

Joan. Albert. Petric. 1496. Fol. 100.

ITem quamvìs per divos olim Reges Poloniæ, prædeceſſores noſtros, ex antiquo fuerit conſtitutum, & aliquanto tempore inviolabiliter obſervatum: ut propter defenſionem Eccleſiarum, ac bonorum Eccleſiaſticorum, in principalibus videlicet, Gneſnenſi, Cracovienſi, Poſnanienſi, Vladislavienſi, & Plocenſi Eccleſiis, non ſuſciperentur (prout non ſuſcipiebantur) ad Dignitates, Perſonatus, & Officia, ac Canonicatus, & Prebendas ignobiles Plebeiæque perſonæ: quæ ad defenſiones Eccleſiarum, in Regno noſtro perneceſſarias, (præſertim propter homines licentioſos, & crebras expeditiones bellicas) parum aut nihil prodeſſe poſſunt Eccleſiis: ſed duntaxat recipiendi erant Barones, Generoſi, & Nobiles: è quibus prompta, & facilis Eccleſiarum defenſio eſſet: tamen cùm per diſſimulationem quandam, in obſervando Statuto & Privilegio veteri habitam, quam plures ignobiles ad Eccleſias prædictas his temporibus ſumerentur: ità quòd Eccleſiarum bona, cernerentur omni defenſione deſtituta: exindeque magna in parte vaſtata, & deſtructa eſſe: & in nonnullis locis, adeò annihilata: ut non extent domus, in poſſeſsionibus Eccleſiæ habitatoribus commodæ, Ignobilibus illa minimè defendentibus: Simul etiam animadvertentes graviſsima, nedum Cleri, verùm etiam Regni noſtri ac Reipub. incommoda: quæ ex reſervatione Beneficiorum, vivente poſſeſſore nuper adinventam, ac etiam ex penſionibus, perſonis extra Regnũ noſtrum Poloniæ genitis, & habitantibus (ut quotidianis experimur effecti-

bus)

bus) evenire consveverunt: per quas cultus divinus minuitur: defensio Ecclesiasticæ libertatis adimitur: & abstrahitur facultas personis idoneis, Reip. Christianæ Regnoque nostro prodesse volentibus: Scandalaq; exinde à Clero, in plebem subjectam nobis, oriuntur: Pro tanto nos indemnitati non minùs Reipub. quàm Ecclesiarum Regni nostri, in hac parte providere (uti tenemur) cupientes, Statuimus: Ut in singulis Capitulis Ecclesiarum suprascriptarum, ad Dignitates, Personatus, & Officia, ac Canonicatus, & Præbendas recipiantur personæ, tantummodo Regni Poloniæ indigenæ, Nobiles ex utroq; parente. Quorum Nobilitatem sic constaret probabilem esse: uti in Jure Regni nostri communi, Nobilitatis irreprehensibilis probari consvevit.

Quot tamen plebeii, & quales, ad Ecclesias Cathedrales recipiendi sunt.

VErùm nè quid ea re actum videretur esse, in odium Plebeiorum: (quorum conditio, perinde ac ùt consvevit, prærogativis gaudet specialibus in Regno nostro) idcirco tametsi Nobilium nati videantur æquè docti, & plerumque doctiores plebeiorum natis: non fueritq; Capitulum, quod doctos ac doctissimos Prælatos, & Canonicos, Nobiles haud contineret, non minùs necessitati, quàm etiam honori & decori Ecclesiarum sufficientes, consulereq; scientes, atq; solitos: tamen ultra eosdem Doctores natorum Nobilium, in Capitulis existentium, Decernimus admittendos plebeii generis eosdem Doctores, numero & ordine infra scriptis. Videlicet quòd in Ecclesiis prædictis, in quibus habentur Doctores, aut Lectores, Juris ac Theologiæ, ex antiquo sive etiam noviter fundati, aut ubi habendi sunt per novam fundationem fiendam, ad eos datos, unus in Theologiæ, unus in Jure Canonico, & unus in Medicinæ Facultatibus promoti. In eisdem verò Ecclesiis, ubi non habentur fundati Doctores prædicti, Decernimus non plures, quàm duos in Theologiæ, duos in Juris Canonici, & quintum in Medicinæ Facultatibus promotos. Qui tamen non aliter suscipiantur per Capitula: quàm quos loci Ordinarii idoneos, & in Facultatibus ipsis doctoratu dignos, approbaverint: ac ùt tales censuerint, sub eodem numero recipiendos. Quodq; nullus subditorum nostrorum, aut aliàs undecunq; fuerit, cujuscunq; status, gradûs, ordinis, conditionis, & præeminentiæ existat, ac quacunq; præfulgeat dignitate, Beneficium Ecclesiasticum quodcunq; Regni nostri Poloniæ, vel per impetratam in vita possessoris reservationem, nuperrimè adinventam, vel sub aliqua pensione annua, etiamsi tale Beneficium sibi motu proprio, & ex certa scientia daretur aut provideretur, acceptare: seu sibi de eodem, sub ipsa pensione, vel aliàs ex cessione Juris, aut Resignatione cujuscunq; extraneæ personæ, quæ fortasse possessionem Beneficii ipsius non habeat, ut sub eo pallio pensiones ipsæ celarentur, providere, facere, vel procurare audeat, aut præsumat. Sin autem aliquis, aut aliqui Plebeiorum, in contrarium præsentis & antiqui Privilegii, & Consvetudinis Regni Poloniæ, Beneficia in Ecclesiis & Capitulis prædictis acceptare, aut se recipi, procurare, petereq; præsumpserint: demum etiamsi aliquis subditorum nostrorum, aut undecunq; fuerit, cujuscunq; status, gradûs, ordinis, conditionis, & præeminentiæ existens, Beneficium vel Beneficia Ecclesiastica in Regno nostro, vel per viam reservationis prædictæ in vita, vel sub pensione, (ùt horum meminimus) acceptaverit: & similiter si quispiam Beneficia Jurispatronatûs nostri Regii, aut subditorum nostrorum, in præjudicium & derogatus Jurispatronatûs nostri, & subditorum eorundem nostrorum, ex causa quacunq; impetraverit: Statuimus, decernimus, & mandamus, omni bonorum suorum, communium & privatorum, mobilium & immobilium secularium, ærario seu fisco vel mensæ nostræ applicandorum privatione: Ecclesiasticorum verò Aresto, confiscatione, & extra Regnum nostrum bannitione, immediatè puniendos. Verùm nè

Joan. Albert. Petr. Fol. 141.

 quispiam

quiſpiam Conſtitutionibus, & ordinationibus præſentibus noſtris, per media aliarum perſonarum contravenire tentaret: Statuimus & decernimus, ſimili mulctæ ſubjacere, & eſſe puniendos omnes & ſingulos Prælatos, Spirituales & Seculares, ac Capitula, Canonicos, Plebanos, Vicarios, Beneficiatos quoſcunq́, & Presbyteros omnium Eccleſiarum, necnon Tabelliones & Notarios Regni noſtri Poloniæ, & aliàs undecunq; exiſtentes: qui literas quaſcunque, ſupra ſcriptis ordinationibus noſtris contrarias, perſonis extraneis, ſive indigenis, & aliis quibuſvis, cujuſcunq; ſtatûs, gradûs, conditionis, & præeminentiæ exiſtant, & quacunq; præfulgeant dignitate, Ignobilium proviſiones, prædictas quoq; in vita reſervationes, cum penſionibus, proviſiones, & proceſſus deſuper fortaſſe obtentos, portarent, afferrent, & publicarent, palàm aut privatim: vel qui penſiones hujuſmodi celando, illas ſummariè pecuniis redimerent; & prædictas Ceſſiones, ſeu Reſignationes ſuſciperent, vel acceptarent: ſeu qui Monitoria, Cenſuras, Privationes, & Sequeſtra. ob non ſolutionem penſionum, etiã motu proprio impoſitarum, in ſe continentes, quacunq; authoritate datis vel conceſſis, admitterent aut exequerentur, vel ea ad eas, admitti, exequi, proſequi, foveri, & promoveri, procurare præſumerent, vel auderent: ſeu aliquis præſumeret, vel auderet: Mandantes præſentiũ per tenorem, atq; decreti præſentis publicitus promulgati vigore, Cõſtitutiones, Ordinationes, & Decreta præſentia, ab omnibus Prælatis, Capitulis, & univerſo Clero Regni noſtri Poloniæ inconcuſsè teneri, obſervari, eaſque in Eccleſiis publicari ſupra ſcriptis: tandem earum & eorum originalia, vel trãſumpta in Capitulis haberi. nè de præmiſſis quiſpiam ignorantiam allegaret in futurum.

De eodem numero Plebeiorum, ad Eccleſias Cathedrales ſuſcipiendorum.

Alexand. Rex in Radom. 1505. Folio 116.

AD Eccleſias Cathedrales in Regno noſtro non ſuſcipiantur, in Epiſcopos, Prælatos, & Canonicos: niſi Nobiles ex utroque parente, & more Nobilium educati: utq; Plebeiorum certus ſit numerus, circa eaſdem Eccleſias. Et qui ex eis, ad Epiſcopatus & Prælaturas evecti ſunt, qui non eſſent ex utroq; parente progeniti, & educati more Nobilium: ad altiora non aſcendant, ſub pœna perpetui exilii, & confiſcationis bonorum, parentum & conſangvineorum, eorum, qui niterentur venire contra hujuſmodi Ordinationẽ: ſub prætextu authoritatis cujuſcunq; Quapropter præſens & infra ſcriptum Statutum, ſuper hoc publicitus editum, noſtris præſentibus, & aliis per nos approbatis prædeceſſorum noſtrorum Statutis, ac Privilegiis perpetuis, aſcribimus hujuſmodi ſub tenore.

Statutum Eccleſiarum, ſeu de Plebeiis, ad vota Sereniſſimæ Principis dominæ Elizabeth, Dei gratiâ Reginæ Poloniæ, genitricis noſtræ ſancitum: continens, qui, & qualiter ad Epiſcopatus, & Dignitates Eccleſiarum recipiendi: & qualiter Nobilitas talium probetur in futurum.

Folio 117.

VOlentes tempore noſtri felicis regiminis, obviare tempeſtivè periculis diſſenſionum, & ſeditionum inteſtinarum: quæ omni externo bello ſunt graviores: quarum diſſenſionum nonnulla indicia jam pullulant, ex eo: quòd Dignitates, & loca Eccleſiarum Regni noſtri Cathedralium, inferioris ſtatûs homines ſæpè per ambitionem quærere conſveverunt: cum periculo manifeſto earundẽ Eccleſiarũ, & dignitatum, & cum præjudicio noſtræ Nobilitatis: quæ ab antiquis temporibus, laborũ & virtutũ ſuarum officio, eiſdẽ Dignitatibus Eccleſiaſticis ſemper præficiebatur: tũ quòd eadem Nobilitas ſuis propriis cervicibus, à caſibus bellicis Regnũ ipſum defendere conſvevit, & aſtricta eſt: tum etiam eidẽ Eccleſiæ, propter genus & aſſiſtentiã ſui ipſius, invicẽ ſub pace & defenſione debita exiſtebant: quod eſſe nequaquã poſſet: ſi per eos regerentur, qui eâdẽ aſſiſtentiâ, & cæterîs adminiculîs protegendi ipſas, carent: Pro-

inde

inde cōmuni omniū Consiliariorū nostrorum consilio & assensu, atq; ejusdem universæ Nobilitatis expostulatione, hoc præsenti Statuto & decreto, perpetuis temporibus duraturo, Sanximus, constituimus, & irrevocabiliter decrevimus: Ut de cætero ad Cathedrales Ecclesias, in Episcopos in eisdem Ecclesiis, in Prælatos: in Collegiatis verò Ecclesiis, ad principales Dignitates, homines tantummodo de corpore ejusdem Nobilitatis possint promoveri. Inhibentes strictissimè, sub pœna perpetui exilii, & confiscationis bonorum omnium: cui pœnæ tam eos, qui præsenti Constitutioni quoquo modo, vel aliquo colore, aliquando auderent contravenire, ambiendo ubivis locorum supra scriptas dignitates, vel etiam oblatas acceptando, quàm eorum parentes, propinquos, ac promotores, adjutoresq; clandestinos, ac etiam manifestos, subjacere volumus: ità ut cùm primùm huic decreto aliquis, quocunq; titulo insignitus, non existens Nobilis, inventus fuerit contravenisse: ipso facto prædictæ pœnæ sit subjectus, cum eisdem parentibus, & propinquis suis. In Canonicatibus verò earundem Cathedralium Ecclesiarum, per alios quàm Nobiles obtinendis, servari volumus Privilegium & Decretum, aliàs per prædecessores nostros editum. Adjicientes hoc etiam: nè quispiam, cujuscunq; generis vel conditionis existat, audeat Beneficium quodcunque nostri Jurispatronatûs, quoquo modo impetrare: vel oblatum à quovis suscipere, sinè nostro consensu. sub incursu præfatæ pœnæ exilii, confiscationis suorum bonorum, & parentum ac propinquorum ejus. Et quoniam quæstio incidere de genere Nobilitatis, quod diverso modo à quibusdam interpretari solet, Declaramus; quantum ad præsens Statutū attinet: Eum tantummodo vocari Nobilem, & capacem dictarum Dignitatum, & Beneficiorum: cujus uterq; parens Nobilis, & ex familia Nobili sit progenitus: & quòd tam ipse, quàm parentes ejusdem, habitârunt & habitant, in suis possessionibus, castris, oppidis, & villis: juxta morem patriæ, & consvetudinem Nobilitatis, viventes Legibus & Juribus Regni nostri Nobilium. In quo genere Nobilitatis, eos quoq; Nobiles appellandos censemus: qui licèt matre Populari, patre tamē Nobili sunt procreati: quorum tamen parentes, & ipsimet vivant, & vixerint, ad instar aliorum Nobilium in Regno: ùt supra: & non exercuerint, vel exerceant eas artes & actiones: quas communiter Cives, & qui in Civitatibus morantur, exercere solent. Per contrarium enim usum, Nobilitas ipsa, in Popularem & Plebeiam conditionem transire solet.

Nobilis quis?

Sigismundus quoque confirmat priores leges, contra Plebeios & Cortisanos editas.

Sigis. Crac. 1510. Fol. 14.

AD tollendas murmurationes universæ Nobilitatis, (quæ plerumque fiunt, propter Plebeios: qui exquisitis conatibus, se ad Ecclesias Cathedrales recipi procurant) Decernimus: Statuta, quæ contra Plebeios, & Cortisanos, à prædecessoribus nostris sancita sunt, in suo robore observanda: decernimusq; & volumus: ut eadem debitæ executioni, quotiens opportunum fuerit, etiam per Officiales nostros, demandentur: sub pœnis, in Officiales institutis.

Tertiò Rex Sigismundus contra Plebeios & Cortisanos statuit, quos etiam ex urbe Romana, ad Sacerdotia, quæ tantopere venantur, sub pœna Proscriptionis & infamiæ, revocat.

Sigis. Petr. 1538. B. 1.

STatuta de numero Plebeiorum, ad Ecclesias Cathedrales recipiendorum, & de pensionibus submovendis, ac de pœna contra Cortisanos edita, quotiens opus fuerit, exequemur: & executioni debitæ demandari faciemus.

De eodem.

Sig. August. Petric. 1550.

QUandoquidem in ordine militari multùm situm est in Regno, videtur nobis res esse cōpetens, & conveniens: ut specialibus Privilegiis, ac præroga-

rogativis communiatur. Et quia hoc est Statutis antecessorū provisum: ut homines plebeii, ad primarias seu Cathedrales Ecclesias nè dentur: sed tātùm homines ex genere, aliàs ordine Nobilitatis, gentis Polonicæ: Quocirca mandabimus Capitulis: ut nè illos inter se, supra præscripū numerū suscipiant.

PRATUM.

Prati demessor probet se emisse.

Casimirus Vislic. 1368. Folio 29.

BArtholdus deposuit querelā, contra Andreā: quòd pratum ipsius falcastrâsset, & gramina abscidit: Andreas licèt sit confessus, prædictū pratum se falcastrâsse: tamen adjiciendo proposuit: quòd idem pratū Vladarius Bartholdi, pro pecunia certa sibi falcastrandum vendidisset: & pro eodē prato, pecuniam idem Vladarius recepisset. quē tamen mortuū asserebat. Nos autem considerantes confessionem prædicti Andreæ, & mortē ipsius Vladarii, in tali casu decernimus: eundē Andream probare, prædictā prati emptionē, & solutionem taliter ut præmittitur esse factam.

§. Idem reperitur in Titulo FOENUM.

§. Qui demetit alicujus fænū, Vide in Tit. FOENUM.

PRÆDONES.

Sigis. Crac. 1532. A. 4.

DE incendiis, & aliis violentis invasionibus domorum, & injuriis, quæ à *Myszka, Berka*, & reliquis prædonibus Silesitis, Regno Poloniæ & ejus incolis inferuntur, censemus cū toto Senatu ità providendum, ut ex publicis contributionibus, certus numerus equitum, in præsidiis finiū terrarum majoris Poloniæ & Silesiæ collocetur: qui hujusmodi violentias & injurias hostiles inferri non permittant: teneriq; & servari ipse numerus equitum debebit hoc anno: aliàs quandiu fines & terræ illæ non pacificabuntur. Restituta autē pace & pacificatione, sublatoq; metu, à violentiis prædorū prædictorū, numerus ille equitum servari ampliùs non debebit: & ampliùs declaratis, Serenissimo Regi Ferdināḋo, & Principibus, aliisq; ordinibus Silesiæ, injuriis, & damnis subditorum nostrorū, nisi prædones post declarationem factam à vel & injuriis inferendis contineantur, & pro illatis damnis satisfaciant, Statutum, quod de non inferendo bello vel inimicitiis non denunciandis cavet, relaxabimus: &, ut unicuiq; in posterum vim vî repellere, permittemus.

Executio Statuti Serenissimi olim Regis Alexandri de malefactoribus, prorogatur ad quinque annos.

Sigis. Petric. 1510. Folio 13.

STatutum autem Serenissimi olim Alexandri Regis de malefactoribus & prædonibus, sive ipsorū fautoribus, in Radomiensi Conventu quondam editum, abhinc ad quinque annos exercendum etiam & exequendū, Consiliariis nostris idipsū svadentibus & petentibus promittimus et pollicemur. De quibus etiam Capitanei locorum nos certiores facere teneantur: Regestra examinum nobis tradendo: sub pœna præmissa.

PRÆSCRIPTIO.

Possessionis Præscriptio animadvertenda est, & fines ostendendi.

Vlad. Jagel. Folio 44.

EX consvetudine, & Jure antiquo servabatur: quòd vendens hæreditatē, emptorem per tres annos, & tres menses, ab impetitione quacunque, ad interveniendum & liberandū eundem sit astrictus. sed quia multotiens contingit: quòd vicini illius venditæ hæreditatis, quorum limites etiam ipsam contingunt, infra præfatos tres annos & tres menses, emptorē vexare postponunt: donec venditor & intercessor Præscriptione emptionis evadat: qua elapsa, primò emptorē pro Limitibus inquietare non formidant: licèt venditioni præsentes extiterint: Eapropter volumus & Statuimus: Quòd cùm aliqua hæreditas emptori, per venditorē ostenditur, vicini illius hæreditatis per

per emptorem cum Ministeriali evocentur: quod illi ostensioni intersint. Qui si venire noluerint, sic per Ministerialē vocati: & infra tres annos & tres menses, possessori quæstionem pro Limitibus non moveant: tunc possessor, ad probationem suæ emptionis, cum testibus admittatur: Præscriptioneq; tanti temporis juvabitur.

Præscriptio agendi pro Capite, trium annorum est.

Casim. Mag. Vislic. 1368. Fol. 31.

UT calumniis malorum hominum via præcludatur: Consveverunt enim quidam homines litigiosi, calumniosè viros innocentes, de crimine homicidii, commissi ante multos annos, querulosè accusare: cujus probatio vel expurgatio, propter facti vetustatem, haberi non potest: unde Statuimus: Ut si quis de crimine homicidii, vult accusare, vel agere cōtra aliquem: pœnam pro capite sibi cupiens vendicare & obtinere, antequam tres anni elabentur, à die criminis cōmissi, hoc in Judicium deducat. aliàs tribus annis elapsis, petenti & agenti pro pœna capitis, obstabit Præscriptio, & exceptio Præscriptionis.

De eadem Præscriptione.

Sigis. Aug. 1550.

PRæscriptio currere debet pro capite, juxta Statuta.

Mulier maritata decennio præscribit.

Casim. Mag. Vislic. 1368. Fol. 18.

MUlier maritata, ad aliquam hæreditatem dicens, & credens (ratione dotis, vel quolibet alio modo) se Jus habere, & ad eam pertinere, si infra decem annos non curaverit, vel neglexerit, pro eadem hæreditate quæstionem intentare: ità quòd infra idem tempus decem annorū, tempore pacis & Concordiæ, patiatur possessorem pacificè, & quietè possidere: extunc decernimus: quòd eadem mulier, ab omni Jure hæreditatis ejusdem, se agnoscat cecidisse.

Vidua sexennio præscribit: & Præscriptiones tempore belli amittunt robur.

Casim. Visli. 1368. Fol. 18.

VIdua, eodem modo afferens aliquam hæreditatem, ratione dotis, vel quomodolibet alio Jure ad se pertinere, quam hæreditatem alius possidet, si infra sex annos, tempore pacis & Concordiæ, sustinuerit vel passa fuerit, possessorem ipsam hæreditatē quietè possidere: Decernimus: Quòd vidua sentiat, se ab omni Jure illius hæreditatis cecidisse. ipsi verò possessori, ratione Præscriptionis, in eadem hæreditate plenū Jus sit acquisitum. Volumus tamen & declaramus: quòd præmissæ Præscriptiones, tempore pacis & concordiæ, vendicant sibi locum: tempore autē guerrarum, seu discordiarum, nullatenus sibi locū debeant vendicare: sed tunc oportebit se salubri remedio ejusdem Præscriptionis providere: juxta discordiam, guerrarumq; qualitatem. sicut & captivis per Tartaros, nullam volumus fieri Præscriptionem.

De eisdem viduarum & maritatarum Præscriptionibus: tum & virorum.

Casim. Mag. Vislic. 1368. Folio 31.

CUm realis distinctio personarum habeatur: inter quas, quædā personæ sunt liberæ: ùt virorū: aliæ autem, ùt mulierum, quæ minus liberè agere possunt in Judicio, super rebus & hæreditatibus, ipsis debitis & obligatis: Propter quod Statuimus: Ut viris, & masculis, tantùm Præscriptio triennalis currat: viduis, sex annorū Præscriptio, propter fragilitatem sexûs, apponatur: mulieri autem maritatæ, cùm non habeat sui ipsius potestatem liberam, propter maritum, decem annorum opponatur Præscriptio.

De maritatarum Præscriptionibus.

Sigism. Petric. 1519.

NUptæ decennalem habeant Præscriptionem.

Præscriptiones in Rusſia eædem.

Sig. S. Crac. 1532. Bot. PRæſcriptiones Terreſtres, quæ in aliis terris Regni noſtri currunt, etiam in terris noſtris Ruſſiæ currere volumus, & Decernimus. præter eaſdem terras, & diſtrictus: in quibus, propter hoſtilitatem, Judicia celebrari & agi non poſſunt, nec celebrantur.

Qui emit villam, nec majorem partem ejus ſolvit, qua Præſcriptione uti debet.

Caſim. Mag. Visiic. 1368. Fol. 19. FRanciſcus vendidit Georgio hæreditatem, pro centum *Marcis*: pro qua ipſe Georgius ſtatim quadraginta Marcas exolvit: reſiduam pecuniã promittens, in certis Terminis per annos ſoluturũ. & ſic idẽ Georgius, per quatuor annos pacificè & quietè, non facta totali ſolutione, tenuit & poſſedit prædictam hæreditatem. Demum propè finem quarti anni, idem Georgius emptor reliquam pecuniã offert ſe daturum, & ſoluturum Franciſco venditori: Franciſcus verò nititur, & quærit, quòd poſſit reſcindere, & revocare eandem venditionem: cùm per tantum tempus, ſibi totalis ſolutio non fuit facta, nec ſubſecuta. Quapropter nos Statuimus, & declaramus: propter quietam & pacificam poſſeſſionem, habitam per tres annos, & tres menſes, venditionem prædictam perpetuã habere firmitatem; obſtante tanti temporis taciturnitate, & Præſcriptione.

Emptor villæ, contra Propinquos, Creditoresque vendentis triennio & tribus menſibus præſcribit.

Caſim. Mag. Vislic. 1368. Folio 33. DE cætero Statuimus: Quòd cùm aliquis emens hæreditatem, & ipsã tenens tribus annis, & tribus menſibus, pacificè & quietè: & ſi ipsã aliquis conſangvineus, vel affinis, poſt prædictos annos impediat, volens ipſum ab eadem emptione, per proximitatem videlicet repellere: Statuimus: Quòd ex quo idem proximior tacuit tribus annis, & tribus menſibus prænotatis: ut amodo non ſit ei licitum, prædictã acquirere hoc modo hæreditatem. Hoc etiam volumus intelligi: Quòd ſi aliquis debitor diceret: Hæc hæreditas eſt mihi propinquior, quam tu tenes: Quia venditor ipſius, fuit mihi priùs debitus, antequam ipſam cõparâſti: Si talis, cujuſcunq; conditionis fuerit, Chriſtianus, vel Judæus: & tacuit tribus annis, & tribus menſibus: ſilentium ſibi perpetuum, pro eadem hæreditate imponatur.

Præſcriptio, pro pecoribus, vel jumentis, vi vel furto ablatis.

Caſim. Mag. Vislic. 1368. Folio 38. STatuimus inſuper: Quòd paſſus damna, per furtum vel ſpolium, in pecoribus, vel pecudibus, vel rebus minutis, infra annum tantùmodo, evocandi ad Judicium, quem voluerit, habeat facultatem: ſed in jumentis, vel equis, violenter vel furtim ablatis, infra duos annos. poſt annos verò ſupradictos, ad agendum nonniſi cum teſtibus admittatur.

De Præſcriptione Librorum Terreſtrium, & Caſtrenſium.

Joan. Albertus Petr. 1496. Folio 109. ITem dubia declarantes, ſuper Librorum Terreſtriũ & Caſtrenſium Præſcriptionibus, Statuimus: Quòd Libri Terreſtres Præſcriptiones habeant ſic: ut Statuta antiquiora Caſimiri Magni, & aliorum ſucceſſorum ejus, cõtinent. De Caſtri verò Præſcriptione, meminimus ſatis ſuprà dictum, circa tribunalia Capitaneorum loca: ſic ut ibidem ſpecialiter colligitur, quamdiu Inſcriptiones in eis contentæ ſint valeturæ.

§. De Præſcriptione furti, Vide in Titulo FURTUM.

§. Præſcriptio diviſionis inter fratres factæ, tribus annis & tribus menſibus ratificatur, Vide in Titulo DIVISIO.

§. Moniales bona hæreditaria, intra XX annos repetant, Vide in Titulo MONIALIS.

De Præ-

De Præſcriptione obligatæ hæreditatis, redimendæ vel non redimendæ.

SI aliquis dedit bona quædam hæreditaria, in obligationem ſeu pignorationem: Volumus & decernimus: quòd idem ſic obligans, aut eo deficiente ejus conſangvinei, aut proximiores in gradu, coram Judice noſtro, (ſi ſaltem ipſius præſentiam habere poterint) vel in Parochia illa, ubi impignorata illa hæreditas ſita eſt, aut præſertim in Colloquio, generali, faciant fieri publicè, ſemel ad minus in anno, unam Proteſtationem & denuntiationem obligatæ illius hæreditatis: nomenq; & ſummã pecuniæ, pro qua impignorata extat, exprimere faciat. Qua Proteſtatione ſic facta, & denuntiatione, dictus obligans, aut proximiores ejus in gradu, (ùt præmiſſum eſt) infra XXX annos, redimendi & liberandi prædictam hæreditatem, plenã & liberã habeant facultatem. Quòd ſi non curaverint, vel neglexerint, per continuos quindecim annos dictam facere Proteſtationem: ab omni Jure hæreditatis, ſic obligatæ, ſentiant ſe cecidiſſe. *Caſ. Mag. Viſlic. Fol. 18.*

De Præſcriptione hæreditatis petendæ.

CUm Præſcriptio, propter ſegnitiem & pigritiam dominorũ, ſit inſtituta: proinde Statuimus, & decernimus: Quòd ſi aliquis credit, vel reputat ſe habere aliquod Jus, ad aliquam hæreditatem, quam aliquis præſentialiter poſſidet: ſi infra tres annos, & tres menſes, tempore pacis & concordiæ, ſuſtinet & patitur pacificè ipſum poſſeſſorem poſſidere eandẽ hæreditatem: ità tamen, quòd licèt poſſit de facili, infra prædictũ tempus & ſpatium triũ annorũ, & menſium, ad ipſum poſſidentẽ venire, vel corã Judice convenire eundem: tamen immotã eandem reliquit quæſtionem, & paſſus eſt poſſidentem: extunc ab omni Jure hæreditatis, quomodolibet ſibi cõpetenti, Cenſemus eundem, poſt decurſum triũ annorum & trium menſium cecidiſſe. *Caſ. Mag. Viſlic. Fol. 18.*

§. Præſcriptio ſepis: Vide in Titulo SEPES.
§. Præſcriptio virginis, ſeu orphanæ: Vide in Titulo VIRGO.
§. Præſcriptio frumenti mutuati: Vide in Tit. FRUMENTUM.
§. Præſcriptio fidejuſſionis: Vide in Tit. FIDEJUSSIO.
§. Præſcriptio furti: Vide in Titulo FURTUM.
§. Præſcriptio Kmethonis petendi: Vide in Tit. KMETHO.
§. Præſcriptio poſſeſſionis ſive hæreditatis in pecuniis obligatæ: Vide in Titulo OBLIGATIO.

PRIVILEGIUM.

Privilegia ab initio conceſſa, quibus derogatum eſt, quoquomodo ad ſtatum priorem deducuntur, & confirmantur.

ITem attendentes, quòd dicti Regni noſtri incolæ & habitatores, in favorem noſtræ Majeſtatis, Privilegiis ipſis, per Nos & noſtros prædeceſſores conceſſis, quandoq; derogârunt: eadem ipſorũ Privilegia noſtra, & prædeceſſorũ noſtrorum, Regum, ac Ducum, & hæredum legitimorũ & verorum Regni Poloniæ prædicti, ad ſtatum priorem reducimus, reintegramus, reſtauramus: & præſentis ſcripti patrocinio confirmamus, ratificamus, & declaramus, ipſaq; robur obtinere perpetuæ firmitatis. *Vladisl. Jagello Fol. 52.*

Privilegium Ludovici Regis, confirmans omnes Literas, Jura, et Libertates, per anteceſſores ejus indigenis Regni Poloniæ conceſſas: per quod novas exemptiones ſuas Regno dedit, Pulchras, & perutiles. ut Privilegium continet.

IN Nomine Domini Amen. Cùm geſta Principum debeant inviolabiliter futurorũ memoriæ enodari: & Confirmationes, Libertates, immunitates, Privilegia, inſtrumenta, ratificationes, perpetuis temporibus perennari: Proinde nos Ludovicus, Dei gratiâ Ungariæ, Poloniæ, Dalmatiæ &c. Rex, ad u- *Ludovicus REX 1374. Fol. 40*

niversorúm, tam præsentiū quàm futurorū, notitiam volumus devenire:
Quòd ex puro animo, & sinceris affectibus, Regnū nostrum Poloniæ in bo-
no statu & robore permanere anhelantes: Licèt aliàs promissionibus Instru-
Successores mentorū seu Privilegiorum, Nobilibus ipsius Regni Poloniæ fuissemus obli-
Regni post gati: quòd decedentibus nobis de hac luce, masculinā prolem nostrā tan-
Ludovicum. tùm, & non fœmineam, deberent haberè & sibi recipere nostrū in hæredē,
& successorem Regni Poloniæ: demū Baronum, Militum, Nobilium, & alio-
rum omniū consensu & voluntate accedente, filias nostras, non existente pro-
le masculina, sibi in dominos & hæredes Regni prædicti acceptârunt: quas
fieri nostros successores, & Coronam Regni Poloniæ ipsas volunt, & volue-
runt obtinere: Tamen in eo casu, quo filium vel filias (Divina nobis pro-
vidente clementia) habuerimus, unum ex eisdem masculis, illis deficienti-
bus unam ex nostris filiabus, nunc natis & exstantibus, ac in futurū nasci-
turis, quem vel quam Nos, vel excellentissima Regina mater, & consors
nostra charissima, ipsis assignabimus, & assignabit, illū vel illam habeant, pro
hærede & successore nostro: & ipsi regnicolæ assumere teneantur, & habere:
prout eisdem, per Barones, Nobiles, Proceres, Civitatenses, & singulos inha-
bitatores Regni Poloniæ, fit & facta est, de nostra voluntate, obligatio oma-
gialis, & promissio fit & facta est: exnunc, prout extunc, & extunc, prout
exnunc, recipient in Principem, hæredem, & legitimum successorem: & de-
inde vel abinde, successores eorundem vel earundem: locū regiminis habe-
Terræ Re- ant obtinere, in Regno Poloniæ prænotato. §. Sed quia Corona Regni
gni Poloniæ prædicti, per has successiones posset aliquo modo dividi, rumpi, vel quovis
non alie- modo violari: Promittimus bona fide, absq; omni dolo cujuslibet fraudis,
nandæ. sub Sacramento fidei nostræ, ipsam Coronam Regni Poloniæ semper salvam,
& integram, ac illibatam conservare: & nullas terras, vel partes earum, ab
ipsa alienare, vel minuere: sed eam augere, & recuperare. velut in Corona-
Libertates tione nostra, sumus & fuimus obligati nostris munimentis. §. Et quia præ-
Polonis da- dicti nostri Nobiles, affectum ad nos habentes specialem: quòd etiam pro-
ta &c. lem nostram fœmineam, veluti masculum, eis in Principem & dominū (ùt
dicitur) acceptârunt: ideo ob merita, fideliaq; servitia facta, & voluntates
universitatis ipsorum, quæ Nobis & nostris pueris utriusq; sexus, facto fideli
omagio præstiterunt, & in posterum loco & tempore fidelia servitia sunt pa-
rati (dante Domino) exhibere, eos speciali favore prosequendo: Civitates,
Castra, possessiones, oppida, & villas, incolas villarum totius Regni Poloniæ
inhabitantes, ipsorum Baronum ac Nobilium omnium absolvimus, libera-
mus, & eximimus: ab omnibus & singulis collectis, donationibus, sive tri-
butis, tam generalibus quàm specialibus, quocunque nomine censeantur, &
ab omnibus servitiis, laboribus, vexationibus, angariis, præangariis, in re-
bus, & personis committendum, purè & simpliciter, solutos & absolutos esse
volumus, ac exemptos. sed his tantùm volumus esse contenti: quòd duo
grossi, usualis monetæ in dicto Regno currentis (quorum quadraginta o-
cto Marcam faciunt Polonicalem) de quolibet manso, vel sorte locatis, vel
possessis, singulis annis, Nobis & nostris successoribus, in festo beati Marti-
ni Confessoris, in signum summi dominii, & recognitionem Coronæ regni
Poloniæ, exolvantur: Eo expresso: Quòd si insultus hostium, in dictum Re-
gnum invalesceret: tunc Nobiles ipsius Regni, ad repellendum eorum sæ-
vitiam, occurrant cum omnimoda eorum potestate. Demum si nostro &
nostrorum successorum regiminis tempore, pro aliqua expeditione facien-
da, ultra fines ipsius Regni, procedere nos expediat: vel eosdem nobiscum,
cum inimicis quibuscunque, in eadem expeditione, conflictum seu bellum
facere & inire contigerit: & aliqui ex ipsis, in eodem conflictu, si capti vel
detenti fuerint: damnaq; parva, vel magna, perceperint: in rebus & perso-
Folio 41. nis, ipsis plenariam satisfactionem impendemus. §. Item si aliquod Ca-
strum vetus reparatione indigeat: tunc tempore pacis Burgrabius, seu pos-
sessor,

ſeſſor, & conſervator illius Caſtri, tenebitur reparare. Oriente autem guer-
ra & diſcordia, Caſtra noſtra in confinibus Regni noſtri Poloniæ ſita & exi-
ſtentia, homines illorum diſtrictuum, ubi ipſa caſtra ſita exiſtunt, adjuva-
re ad reparationem, reformationemq; teneantur. Item ſi aliquod Caſtrum,
pro defenſione & utilitate ipſius Regni, cum conſilio & conſenſu eorundem
Baronum conſtruere voluerimus: tunc ad ejus conſtructionem, iidem Re-
gni Proceres tenebuntur adjuvare. Si verò ſinè ſcitu & conſenſu eorundē
Nobilium, & Procerum, ædificare voluerimus: tunc ad ejus conſtructionem,
noſtris ſumptibus & expenſis faciemus. Item promittimus: quòd tales ho-
nores & dignitates, utpote Palatinatus, Caſtellanatus, Judicia, & Succame-
rariatûs Officia, & his ſimilia, qui vel quæ uſque ad vitam conſervari con-
ſueverunt, aliis quibuſpiam hominibus extraneis hoſpitibus non confere-
mus: niſi talibus, qui ſint regnicolæ terrarum ejuſdem Regni: in quibus hu-
juſmodi dignitates, vel honores conſiſtunt. Quas etiam dignitates, & omnia
Officia ac ſingula, volumus in eorum Juribus, prout fuerunt tempore Sere-
niſſimorum Principum dominorum, Vladislai avi, & Caſimiri avunculi, no-
ſtrorum, Regum Poloniæ, conſervare plenariè. Promittimus: Quòd nullum
Baronem, Militem, ſeu Nobilem, vel alium quemcunque, cujuſcunq; condi-
tionis exiſtat, extraneum, hoſpitem, ſeu alienigenam, præterquam natione
Polonum, in Capitaneum præficere debemus: niſi talem, qui ſub eadem Co-
rona, de gente Polonica ſit oriundus. dummodo non deſcendit de ſtirpe Du-
cali. Cæterum promittimus: Quòd nullum Caſtrum, ſeu Fortalitium Regni
Poloniæ, alicui Duci vel Principi, aut deſcendenti de gente Ducali, regendũ
& tenẽdũ cõmittemus, pro tempore, vel in ævum. Deinde ſpondemus, Caſtra
& Civitates ſæpe dicti Regni, de quibus honores & Judiciales ſedes procedunt,
(hæc videlicet, Cracovia, *Biecz*, *Sądecz*, *Wiślica*, *Woynicz*, in terra Cracovi-
enſi, Sandomirienſi: *Záwichoſt*, *Lublin*, *Sieczieehow*, *Lukow*, *Rádom*, in terra
Sãdomirienſi: ac Caſtrum Lancicien, in terra Lãcicien: terra Siradien, & *Piotr-
kow*: item in terra Cujaviæ, *Brzeście*, *Kruſzwicá*, Vladislavia: item in Polo-
nia Majori, Poſnania, *Miedzyrzécz*, *Sbąſzyn*, *Kaliſz*, *Nakieł*, *Konin*, & *Pyżdry*
nuncupata) nulli alteri niſi terrigenis, ſeu Capitaneis. in eodem Regno con-
ſiſtentibus, conferemus. Alia autem Caſtra quæcunque, hoſpitibus, vel ali-
is, quibuſcunq; voluerimus, Nos & noſtri ſucceſſores habebimus & habebũt,
liberam conferendi facultatem. Decernentes: quòd ipſi Burgrabii, ſeu re-
ctores Caſtrorum, & homines ipſorum, coram Capitaneis, Judicibus, Subju-
dicibus Regni prædicti, qui pro tempore fuerint, citati compareant, & reſpõ-
deant de ſe querulantibus: prout cæteri Nobiles, & homines quicunq; Re-
gni prædicti. dummodo cauſa ultionis ſangvinẽ non requirat: cujus cognitio-
nẽ, pro Nobis & noſtris Succeſſoribus reſervamus ſpecialiter. Præterea ſi per
regnũ illud, quocunq; tẽp re, Nos & ſucceſſores noſtros procedere contigerit:
deſcenſus ſuper Barones, Nobiles: milites, ipſorumque populum, Kmetho-
nes, ſeu Ivagiones, non faciemus contra eorũ voluntatẽ: nec aliquid, occaſi-
one dicti deſcenſûs, exigi faciemus ab eiſdem. Quòd ſi aliàs pro faciendo
deſcenſu divertere non poſſemus: extunc pro noſtris ſumptibus, & pecunia,
nos procurari in victualibus & aliis neceſſariis faciemus. Inſuper omnes Baro-
nes, Magnates, Nobiles, Civitates, oppida, villas, poſſeſſiones, eorundem popu-
lum, & Kmethones, in eorum libertatibus, pollicemur & ſpondemus conſer-
vare: nec eos contra illas intendimus aggravare: vel per quempiam facie-
mus aggravari. Omnes autem alias Literas, Ordinationes, pacta, inſtru-
menta, & munimenta, data & conceſſa, per Nos & ſucceſſores noſtros parte
ex una, ac prædictos Barones & Nobiles Regni prædicti: parte ex altera, quæ
ſucceſſionem filiarum noſtrarum ducem vel inducem, in dicto Regno fieri
excludebant, de conſenſu eorundem Baronum, Militum, & Nobilium dicti
Regni Poloniæ, caſſamus, vacuamus, annullamus: Caſſas, vanas, vacuas, &
irritas nunciamus: volentes ipſas carere omni robore firmitatis, præſenti-

bus solummodo perpetuis temporibus valituris. In quorum omnium evidens testimonium, firmitatemq; perpetuam, præsentes concessimus literas nostras, pendenti & evidenti Sigilli nostri simplicis munimine roboratas. Datum & actum Cassoviæ, 17. mensis Septembris, Anno domini 1374.

Vladislai Jagellonis Statuta, de libertatibus regnicolarum, tam Spiritualium quàm Secularium, in Jedlna concessum Privilegium: tamen datum erat Cracoviæ, Rege ex Jedlna illuc veniente: & sic in thesauro continetur scriptum.

Folio 50. VLADISLAUS, Dei gratiâ Rex Poloniæ, necnon terrarum Cracoviæ, Sādomiriæ, Siradiæ, Lanciciæ, Cujaviæ, Litvaniæque Princeps, Pomeraniæ, Russiæq; Dominus & hæres. &c. Significamus tenore præsentium, quibus expedit universis: Quomodo libramine veræ rationis, pensantes intemeratæ fidei & insuperabilis virtutis constantiam: quibus incolæ Regni nostri Poloniæ, in bellis & certaminibus, (quæ cum prosperis, auspice Domino, nostrorum triumphorum successibus, sæpe sæpiusque, pro defensione nostra, & Regni ejusdem, hostium sustinendo insultus suscepimus) placere nobis meruerunt: & votis nostris, obsecundatione fideli, non absq; variis periculis corporum, & extenuatione rerum, devota subjectione ubiq; & semper paruerunt: Horum intuitu, & aliorum contemplatione meritorum, quæ excelsa dona nostræ munificentiæ non indignè promerentur: volentes etiā; ut benevolentia eorum, fidei affectus, quos cum tanta sinceritate, & in filios nostros, præclaros Principes, Vladislaum, & Casimirum direxerunt: quorum unum, quem aptiorem ad regimen Regni cognoverint, quem nostris requisitionibus admoniti, sibi, expleta vitæ nostræ periodo, pro Rege, Principe, domino & hærede Regni hujus Poloniæ, & terrarum Litvaniæ, & Russiæ, (quas præclarus Princeps dominus Sigismundus Kerituthi, magnus Dux Litvaniæ, frater noster charissimus, prout in præsentiarum possidet, & debet ad tempora vitæ suæ possidere, & post obitū ejus ad Nos, & filios nostros prædictos, ac Coronam, vera & hæreditaria successione devolvi: sicut patentibus literis, ad hoc confectis, est firmatum) devotè & humiliter susceperunt: & Coronâ Regni, sceptrisq; Regalibus, cum solennitate cæremoniarum debitâ, promiserunt, tanquam verum & legitimum successorem, postquàm ætatem legitimam habuerit, insignire: dignis pro grata vicissitudine, Regiæ celsitudinis muneribus compensentur: Omnia Jura, & ipsorum Privilegia, quæ dudum circa Coronationem nostram, & aliis postmodum momentis & temporibus, ipsis concessimus, vel quæ eis alii Reges, & Principes, veri hæredes Regni Poloniæ prædecessores nostri, ab antiquis temporibus concesserunt, patrocinio præsentis Privilegii nostri ratificamus, approbamus, renovamus, & confirmamus: sub infrascriptorum moderamine articulorum: quorum regulatione, si quæ obscura tenor prædictorum Privilegiorum comprehendit, sensum recipient clariorem: & ambigua omni dubietate carebunt: per quæ intellectus confundi, & nasci errores consveverunt. ʃ* Primò quidem, quòd universas ædes sacras, seu Ecclesias, in omnibus eorum Juribus, immunitatibus, & libertatibus, ac metis, & distinctionibus antiquis, quibus temporibus dominorum prædecessorum nostrorum Poloniæ Regum ac Ducum fruebantur, volumus omnimodè conservare. Dignitates autem Ecclesiasticas & Seculares Regni Poloniæ, æquo modo circa Jura & Consvetudines ac libertates ipsorum, quæ & quas temporibus Serenissimorum Principum Dominorum, Casimiri, Ludovici, & aliorum Regum ac Ducum, hæredum Regni Poloniæ, obtinebant, dimittemus persistere & permanere. §. Quas quidem Dignitates, cùm eas vacare contigerit, nulli extraneo terrigenæ, nisi Nobili bene merito, & in fama laudabiliter conservato, illius terræ, in qua dignitas vel honor vacaverit, (terræ videlicet Cracoviensis, terrigenam Cracoviensem: Sandomiriensis, terrigenam Sādomiriensem: & in Majori Polonia, terrigenam Majoris Poloniæ: & sic de singu-

Vladisl. confirmat Privilegia et Jura, per prædecessores suis incolis Regni Poloniæ data, interpretando obscura.

** Ecclesiæ omnes in suis libertatibus conservantur.*

Dignitates vacantes, Nobilibus terrigenis illius districtus bene meritis dandæ.

singulis terris Regni Poloniæ) dabimus, & quomodolibet conferemus. §. Super quibus etiam Dignitatibus, Ecclesiasticis & Secularibus, Literas expectativas nulli personæ dabimus in futurum. Et quòd prædictas Dignitates, tam Ecclesiasticas quàm Seculares, non debemus minuere: nec etiam suffocare: & possessiones, census, aut salaria ad eos pertinentia, absq; Juris debito examine non auferre. §. Item quia per Tenutarios Castrorum & Fortaliciorum alienæ gentis, & extraneæ nationis, Regnum in se, & in suis partibus, crebriùs periclitari contingit: pro eo, & ex eo, nulli Ducum, & de Ducali genere descendenti, seu extraneo alienigenæ cuipiam, aliquod Castrum, Fotalicium, aut Civitatem, ad regendū pro tempore, vel in ævum dabimus, assignabimus: aut quomodolibet conferemus. nec etiam aliquem talium, in Capitaneum aut Tenutarium terræ alicujus, aut terrarum Regni nostri prædicti, præficere volumus: nec etiam surrogare.

Super Benficiis et Dignitatibus Expectativæ nō dabuntur, proventus vero earūdem non minuentur.

Nulli alienigenæ seu extraneo, Castra seu Civitates, ad regendum cōmittantur.

§. Item promittimus insuper & spondemus: Quòd dum ad requisitionem nostrā, Nobiles nostri Regni, extra metas ejusdem Regni nostri, ad repellendā hostium sævitiam transferre contigerit: ipsis satisfactionem condignā, pro captivitate, cæterisq; damnis notabilibus, faciemus. §. Metas verò seu granicies sæpe dicti Regni memorati, Nobiles, ab insultu & incursu æmulorū & hostium, propriis sumptibus tueri debent, & omnimodè teneantur. §. * In casu verò, quo aliquis æmulus Regni nostri, quocunque modo regnum nostrū intraverit: & cum eodem conflictum, intra metas ejusdem Regni, terrigenas nostros facere contigerit: eisdem terrigenis, pro captivitate duntaxat: Si verò extra metas idipsum fieri contigerit: tunc & pro damnis, si quæ (quod absit) incurrerint, & pro captivitate, satisfactionem condignam impendere. §. *b.* Et si quis ex nostris Baronibus, Nobilibus, Proceribus, seu terrigenis, aliquem vel aliquos, captivum vel captivos, cujuscunq; status, conditionis, aut eminentiæ, captivaverit: illi vel illis promittimus, à quolibet hujusmodi captivo, dare & solvere unam Sexagenam monetæ, in Regno nostro currentis: & recipere pro nobis captivum depactandum: exceptis Civibus & Plebeiis: quos ille vel illi depactent, qui eos duxerit, seu duxerint captivādos: pro libito suæ voluntatis.

Nobilibus extra Regnū proficiscentibus, indemnitatem Rex promittit.

§. Nobiles ab insultu hostiū, suis sumptibus fines Regni tueri debent.

** Captis in cōflictu inter metas Regni, de captivitate dūtaxat: extra metas vero, tā de captivitate quā de damnis, Rex satisfaciat,*

b Nobilis Nobilē Regí tradet, sexagenā recepturus: Civē vero per se depactaturus.

§. * Item quòd quando præfatis nostris terrigenis, extra metas Regni nostri expeditionaliter exire, seu se transferre mandabimus, seu mandaremus: quinque Marcas super quamlibet hastam, dare, solvere, & distribuere promittimus: in Civitate notabiliori cujuslibet districtus, seu antequam metas Regni nostri exiverint prædicti. Casu verò, seu successu temporis se offerente, dum infra spatium duorum annorum, post distributionem pecuniarum sic (ùt præmittitur) factam, ad expeditionem non processerimus: extunc iidem terrigenæ, ab hujusmodi pecuniis & servitiis, ratione prædictarum pecuniarum faciendis, erunt soluti penitus & exempti. §. Si autem infra decursum eorundem duorum annorum ad expeditionem cum eisdem terrigenis nostris transitum fecerimus: & extra metas Regni nostri, cum expeditione processerimus: extunc prædicti terrigenæ, ab eisdem pecuniis & servitiis, prætextu earundem similiter sint absoluti.

** Terrigenis extra Regnum Rege mandāte progredientibus 5. Marcæ, pro qualibet hasta, per Regem dētur,*

Terrigenæ pecuniis receptis, si Regē ad bellū progredi non contingat infra biennium, à servitiis liber. erunt.

§. d. Item promittimus pro inclytis filiis nostris prædictis: quòd postquā, dante Domino, unus illorū in Regem electus, sceptra Regni Poloniæ amplectetur, monetam ex quocunq; genere metalli, absq; consensu & consilio speciali, Prælatorum & Baronum, in regno Poloniæ cudere non permittet. quemadmodum Nos, sinè ipsorum consensu & consilio, hujusmodi monetam cudere noluimus, neq; cudimus.

d Sinè cōsensu Consiliariorum moneta nō cudenda.

§. Absolvimus insuper, & perpetuò liberamus, & omnes singulos omnium nostrorum terrigenarum Kmethones, ab omnibus Solutionibus, Contributionibus, & exactionibus, vecturis, laboribus, equitaturis, Podwodis dictis, angariis, gravaminibus, frumentorum dationibus, dictis *Sep* vulgariter: præterquam duos Grossos monetæ usualis Polonicalis, & in Regno Poloniæ cōmuniter decurrentis. quos quidē duos Grossos, quilibet Kmetho prædictorum terrigenarum, de quolibet la-

Kmethones ab omnibus solutionibus et Cōtributionibus absolvuntur: tātummodo duos Grossos de laneo dent.

Sculteti, Molendinatores, Hortulani, tabernatores, agros nō colentes, à solutione duorum Grossorum sunt exempti.

neo possesso solvet: etiamsi illum plures personæ possideant. §. Scultetis eorum, & servitoribus, (quos ab hujusmodi solutione duorum Grossorum, volumus esse liberos, & exemptos) necnon Molendinatoribus, Tabernatoribus, & Hortulanis, non habentibus nec colentibus agros, hoc est mansos, seu laneos, integros vel medios, duntaxat exceptis atq; demptis: singulis annis in futurum, in festo sancti Michaëlis Archangeli, usq; ad diem sancti Nicolai, solvere sit astrictus. Si autem prædictorum Molendinatorum, sive Tabernatorum, aut Hortulanorum aliquis, integrum Laneum agrorum coluerit: tunc ad solutionem duorum Grossorum, si verò medium laneum, ad solvendum unum Grossum, similiter monetæ prædictæ, nobis sint astricti. Ad quos quidem duos Grossos monetæ præscriptæ, aliàs Serenissimo Principi Domino Ludovico, Ungariæ & Poloniæ Regi, solvere liberè se submiserunt.

Villa non solvē: Contributionē duorum Grosʃ, quomodo pignoratur.

§. Quòd si infra præfixum terminum, nobis aliqua villa pecuniam hujusmodi solvere neglexerit: extunc Exactor noster, quem pro tollenda eadē exactione duxerimus deputandum, in eadem villa unum bovem, ratione nō solutionis, absq; spe restitutionis, habebit recipiendi omnimodam facultatem. Si verò infra quatuordecim dies, post ejusdem bovis receptionem, eadem villa, & quævis alia, dictam pecuniam non solverit: extunc Exactor noster duos boves consimili modo, sine spe restitutionis recipiat, atq; tollat.

Exactor ratione notæ, seu Spisne, nihil tollat.

§. Memoratus etiam Exactor, pecuniarum prædictarum prætextu, notæ (quod *Napisne* dicitur) nihil exigat, atq; tollat: & nihilominus literis suis Kmethones quittet, de solutis.

Civis extra Civitatē habitās Poradlne solvet: intra verò, minimè.

§. De Civitatibus autem antiquis, & novis, tempore regiminis nostri locatis, sic Statuimus: Quòd ille Civis seu oppidanus, qui Civitatem cum uxore, filiis, & familia inhabitat, & agrum solus, vel per suum hortulanum, aut agricolam colit, non tenetur ad prædictam *Poradlne* pensionem. sed si ante oppidum vel civitatem resideret: solvet præfatam *Poradlne* pensionem: ac si in villa resideret. non obstante, quòd ad Jus & Jurisdictionem ejusdem oppidi seu civitatis pertinere, vel cum eis onera sufferre perhibeatur.

Justitionarius non instituendus.

§. Item spondemus: Quòd in nulla terra totius Regni Poloniæ, Justitionarium constituere volumus, vel quomodolibet surrogare.

** Privilegia Ecclesiis ac reliquis terrigenis concessa, inviolabiliter tenēda.*

§.* Præterea Promittimus: Singulos articulos & clausulas, in Privilegiis, nullo vitio falsitatis depravatis, Serenissimorum Principum dominorum, Casimiri, & *Ludovici*, ac omnium aliorum Regū, Ducum, ex vera successione hæredum antiquorum Regni Poloniæ, Ecclesiis, terrigenis, & Civitatibus concessis, nostrorum prædecessorum contentas, præsertim cōmodum & profectum nostrū, Regniq; Poloniæ sæpe fati & ipsius incolarum, concernentes, firmiter & inviolabiliter observare perpetuis temporibus, & tenere.

Rex stationes nō capiat: sed pecuniis emat.

§. Item pollicemur: Quòd nullas stationes, seu procurationes, vel descensus, in Civitatibus, villis, & hæreditatibus, curiis ac prædiis Ecclesiarū, Nobilium, & terrigenarum nostrorum, faciemus. Si verò casualiter, necessitate & opportunitate nos cogente, stationem in bonis, Civitatibus, Castris, aut Curiis Ecclesiarū, Nobilium, nos facere contigerit: extunc nīl vī vel potentiâ recipere faciemus: vel quomodolibet facere recipi permittemus. imò quæq; necessaria, nostris pecuniis propriis volumus comparare.

Nullus terrigena possessionatus, nisi Iure cōvictus capietur.

§. Cæterum promittimus & spōdemus: Quòd nullum terrigenam possessionatum, pro aliquo excessu, seu culpa, capiemus: seu capi mandabimus: nec aliquam vindictam in ipso faciemus: nisi Judicio rationabiliter fuerit convictus: & ad manus nostras, vel nostrorum Capitaneorum, per Judices ejusdem terræ, in qua idem terrigena residet, præsentatus.* illo tamen homine, qui in furto, vel in publico maleficio, (utpote incendio, homicidio voluntario, raptu virginum & mulierum, villarum depopulationibus, & spoliis) deprehenderetur: Similiter illos, qui de se nollent debitam facere Cautionem vel dare, juxta quantitatem excessûs vel delicti, duntaxat exceptis.

** Fur, latro, Incēdiarius, homicida, raptor virgin, villarū depopulator: ubiq; detinētur; Similiter q de se Cau-*

§. a. Nulli autem bona seu possessiones recipiemus: nisi fuerit Judicialiter, per Judices cōpetentes, vel Barones nostros, nobis condemnatus. §. b. Item

tem promittimus: Quòd omnibus terrigenis, cum bonis & hæreditatibus noſtris granicies poſtulantibus ac petentibus, non denegabimus. §. c. Item pollicemur: Quòd omnes terras noſtras regni noſtri Poloniæ, etiam terram Ruſſiæ includendo, ſalvis tamen avenæ Contributionibus (de quibus nobis, ad tempora vitæ noſtræ, ſola Ruſſia reſpondebit) ad unum Jus, & unam legẽ communem omnibus terris reducemus: reducimusque, adunamus, & unimus, tenore præſentium mediante. §. d. Item attendentes, quòd dicti regni noſtri incolæ, & inhabitatores, in favorem noſtræ Majeſtatis, Privilegiis ipſis, per Nos & noſtros prædeceſſores conceſſis, quandoq; derogârunt: eadem ipſorum Privilegia, noſtra, & prædeceſſorum noſtrorum, Regum ac Ducum, & hæredum legitimorum & verorum Regni Poloniæ prædicti, ad ſtatũ priorem reducimus, reintegramus, reſtauramus: ac præſentis ſcripti patrociniô confirmamus, ratificamus, & declaramus: ipſaq; robur obtinere perpetuæ firmitatis. §. e Item ſi qui terrigenæ, aut quivis alii incolæ Regni Poloniæ prædicti, pendente Lite in Judiciis, pro quibuſcunq; cauſis concordare voluerint: à pœnis noſtris, & Judicum, ac Subjudicum, Palatinorum, ac Caſtellanorum, eoſdem liberos facimus, & ſolutos. §. f Item Promittimus: Quòd nulli pœnas ſuper Nobilibus, ad quas nobis Judicialiter fuerint condemnati, exigendas donabimus: ſed eas per Nos, aut noſtros Capitaneos, ſeu Officiales exigemus: & exactas, juxta beneplacitum noſtrum convertemus. §. g Item omnes incolæ terrarum, Cujavienſis & Dobrynenſis, de avena ſolita, quam nobis ſolvere conſveverunt, ad decem annos duntaxat nobis reſpondere ſint aſtricti. quibus revolutis, ab hujuſmodi avena liberi ſint, & exẽpti.

§. h Item Notarii Terreſtres, ad Officium Notariatûs promoti, ſemper ſoli Judiciis, & non per alios, vel Subſcribas, vel ſurrogandos reſideant: ubi commodè potuerint. aliàs liceret eis habere ſubſtitutos: quos Baronibus, Judicibus terrarum, in quibus Officium hujuſmodi poſſident, ſubſtituendos præſentare teneantur: & quod tales ſint bonæ famæ: & à dictis Baronibus, & Judicibus, ad Officium hujuſmodi approbati. aliàs nobis continuò hoc ipſorum Officium, aliis habilioribus, & magis aſſiduis eſt conferendum. §. i. Nulla autem levis cauſa, niſi ardua, abſentiam Notariorum poterit excuſare. Harum, quibus Sigillum noſtræ Majeſtatis appenſum eſt, teſtimoniô literarum. Datum Cracoviæ Feria ſexta infra Octavas Epiphaniæ Domini, Annô Domini 1433. Præſentibus Reverendis in Chriſto Patribus, Magnificis, & Nobilibus: Alberto, Sanctæ Gneſnenſis Eccleſiæ Archiepiſcopo, & Primate: Zbigneo Cracovien. Joanne Vladiſlavienſi, Joanne Chelmenſi, Epiſcopis: Nicolao de Michałow Caſtellano & Capitaneo Cracovienſi: Petro Szafraniec Sandomirienſi, Martino de Kalinowa Siradien, Joanne de Lichin Brzeſten, Jarando de Grabie Vladiſlavien, Palatinis: Petro de Bnyno Gneſnen, Laurentio Zaręba Siradien, Alberto Malſki Lancicien, Dobeslao de Oleſznica Voynicenſi, Criſtino de Koziegłowy Sandecenſi, Domaratho de Kobylány Bieczen, Criſtino Brzezen, Joanne de Kretkow Dobrinen, Varſchio de Samborzecz Zawichoſten, Paulo de Słodczy Małogoſten, Stanislao Gamrath Połanecen, Paſzkone de Goſtawice Konarienſi, Stanislao de Gozdna Brzeſten, Caſtellanis: Joanne de Oleſznica, Regni noſtri Poloniæ Marſſalco. Petro de Pieſzkowa Skáłá Cracovienſi, Petro Korczbok Poſnanienſi, Stanislao Bielawſki Licicien, Stanislao Sczkowſki Vladiſlavienſi, Andrea de Lublin Dobrinenſi, Regni noſtri Poloniæ Theſaurarii, Succamerariis: Paulo de Bogumiłowice Cracovien, Joanne de Sprowa Sãdomirienſi, Abrahæ de *Sbąſzyn* Poſnaniẽſi, Petro de Vidawa Siradienſi, Nicolao Słup Dobrinẽſi, Judicibus: Stanislao de Charbnowice Sãdomirienſi, Zegothe de *Moykowice* Siradien, Alexio Dobrine, Nicolao de Koſcielec Bydgoſtien, Vexilliferis: Petro Strynkowſki Pincerna Lãcicienſi, Sigiſmũdo Bobowſki Cracoviẽſi, Zawiſſio de Oleſznica Sãdomirienſi, Subjudicibus: & aliis Militibus, in generali Parlamento, ſeu Conventione conſtitutis. Datum per manus prædicti Reverendi patris,

Cautionẽ facere nollent, juxta delicti quãtitatem.

a Bona nulli, niſi Jure victo confiſcanda.

b Terrigenis Cõmiſſarii ad faciẽdos limites dantur.

c Omnes terra Regni ad unũ Jus reducãtur.

d Privilegiis, quibus aliquid derogatũ eſt, robur priſtinũ reſtituendum.

e Lite pendente, cõcordiã tentãtes, à pœnis quibusvis abſolvuntur.

f Pœnæ Regiæ, nulli donãdæ; ſed per Capitaneos exigendæ.

g Ad decenniũ incolæ terræ Cujavien, & Dobrzynen, avenæ Cõtributionẽ dabunt.

h Notarii Terreſtres, per ſe in Judiciis reſideant: aliàs ex cauſa rationabili, ſubſtitutos ad arbitriũ Judicũ, & aliorũ Nobilium habere poſſunt.

i Notarius negligens, Officio privatur.

domini Joannis, Episcopi Vladislavien, Regni Poloniæ Cancellarii: & Venerabilis Vladislai de Oporow, Decretorum Doctoris, Decani Cracovien. sedis Apostolicæ Protonotarii, ejusdem Regni Vicecancellarii.

Confirmatio Privilegiorum, & aliorum Jurium, cum additione aliquorum articulorum, per Vladislaum JAGELLO Regem, ipsis Regnicolis in loco Campestri, prope Czyrwieńsko, de anno Domini M. CCCC. XXII. concessorum.

Folio, 48.

Commendat Regia Majestas Regnicolas suos, recensendo virtutes eorum quàm multiplices.

IN Nomine Domini Amen. Ad perpetuam rei memoriã, non debent res humanæ usquequaq; deficere in robore, & viribus enervari à quopiam: quos solida Principũ firmavit authoritas: perfectio plantavit literarũ: & fides plena testimonii perfecit. Proinde Nos Vladislaus Dei gratiâ Rex Poloniæ, nec non terrarum Cracoviæ, Sandomiriæ, Siradiæ, Lanciciæ, Cujaviæ: Princepsq; sumus Litvaniæ, Pomeraniæ: Russiæque dominus & hæres &c. Significamus tenore præsentiũ, quibus expedit universis, tam præsentibus quàm futuris, præsentium notitiã habituris: Quomodo ad fidem eximiam, & obsequia sẽper fideli continuata studio attendentes: quibus Prælati, Barones, Proceres, Nobiles, ac universa Regni nostri Militia, nunc suis nos dirigendo consiliis, nunc in bellis, nunc in aliis casibus & contingentiis nostris, infatigabili virtute nobis adhærendo, gratos se nobis reddiderunt, & quotidie reddunt incessanter: & auctâ fidelitatis suæ præstantiâ, adhuc magìs reddere poterint in futurum: propter quæ Regalis munificentiæ nostræ dona, merentur à nobis recipere. §. Horum intuitu, volentes ipsos gratiarum nostrarũ favoribus prævenire: & eorum profectibus, quos semper cum propriis cõputamus, intendere: quatenus sic ad nostra servitia valeant, ferventioribûs animîs convolare: ad instantes petitiones ipsorum, nobis cum humilitate oblatas, & maximè ad preces, interventus, & svasum Serenissimi fratris nostri charissimi, domini Alexandri aliàs Vitowdi, Magni Ducis Litvaniæ, speciales: infra scripta Jura, libertates, & exceptiones, velut ipsis accomoda & necessaria, perpetuis tẽporibus ipsis concedimus duratura.

Exprimit Regia Majestas affectum, quẽ habet ad subditos suos.

Rex non debet cudere Monetã, absq; communi suorum Regnicolarũ cõsensu et decreto cudẽs, aliàs Monetam clam pœna legis est puniẽdus.

§. Inprimis Pollicemur: quòd amodo & in antea, nunquam absq; consilio, svasu, & consensu, & annuentia speciali Prælatorum, & Baronũ Regni nostri, monetam, nunc currentẽ in Regno nostro, vel aliam extraneã, aut de novo inventam cudere faciemus, aut cudi permittemus: & cudentes juxtà ipsorum demerita pœnis legis affligemus: ut per hoc damna, & importabilis subditorum nostrorum penuria, per cujus abusum hæc ubique, in Regno nostro abundârunt, tempore nostri regiminis, feliciter auferatur.

Meminit Statutorũ Casimiri Magni, Visliciæ editorum.

§. Quemadmodum divæ memoriæ, dominus Casimirus olim Rex Poloniæ antecessor noster, hoc ipsis concesserat, & in libro Terrestri, quem cum Prælatis & Baronibus suis, quondam Visliciæ in Conventione generali edidit, & pro memoria sempiterna dereliquit. §. Item, ut gratia uberiori consolentur à nobis: etiam nos fide & servitiis amplioribus prosequantur: promittimus: quòd exnunc & decæterò, nunquam alicujus subditi Regni nostri, cujuscunque eminentiæ, statûs, aut gradûs fuerit, bona hæreditaria recipiemus, confiscabimus: recipi vel confiscari faciemus: §. Nec se de eis per nos, vel Officiales nostros, vel alios quoscunque homines intromittemus, vel intromitti faciemus, pro quibuscunque excessibus aut culpis: nisi priùs super hoc præcedat Judiciũ nostrorum: quos ad hoc deputaverimus: cum nostris Prælatis, Baronibus, matura cognitio & sententia sequatur.

Rex promittit nulli Regnicolarũ recipere bona pro quolibet excessu, nisi quis fuerit Jure convictus.

D. ranicie bus per Regem faciendis.

§. Item nolumus amodo, nec debemus alicui petenti nostram Maiestatem, granicies limitum, seu granicierum hujusmodi cum bonis, villis, & hæreditatibus nostris distinctionem denegare vel differre: dummodo per vim & violentiam non exigatur à nobis. §. Item cùm ex hoc non modica subditis nostris contingant dispendia, si Judices in terris, in quibus præsunt, judiciis in Capitaneos præficimus: propteria exnunc & in antea nolu-

Nullus Judex potest effici Capitaneus illius terræ, cujus est Judex.

nolumus, aliquem Judicem illum, terræ illi in Capitaneum præponere, in quo Judicio præsidet, & Judicii obtinet potestatem. §. Præterea ut inter Nobiles Regni nostri, & alios subditos, jurgia, contentiones, diffidia, strages, & homicidia submoveantur: quæ possent verisimiliter suboriri, dum pœnas nostras, quæ nobis de Judiciis nostris proveniunt, familiaribus, vel aliis subditis nostris, ad eorum importunas petitiones, ab illis concedimus exigendas: qui ad illas nobis condemnantur. Proinde præsenti scripto Pollicemur: nunquam alicui hujusmodi pœnas in subditis nostris dare, assignare, & deputare: ex quacunq; causa vel ratione: sed eas per Officiales nostros, pro nobis faciemus exigere: aut eas illis, qui nobis ad eas sunt obnoxii, pia mansvetudine indulgere: vel aliàs de exactis disponere: juxta nostram Regiam voluntatem. Cæterùm, cùm omnibus terris, quas Regni nostri ambitus comprehendit, velut unicus Princeps & dominus æqualiter dominemur: non est æquum, ut variis modis judicandi populus nobis subjectus, & sub nostro existens regimine, in varios ritus judiciorũ dilabatur. §. Præterea perpetuô edictô Statuimus: ut omnes & singuli homines Regni nostri, cujuscunq; conditionis, ſtatûs, dignitatis, aut gradûs fuerint, causas in Judiciis nostris terrestribus proponentes, vel proponere volentes, singulariter singuli, & generaliter universi, eodem Jure, modis, consvetudinibus, & ritibus per Regnum nostrum potiantur: nec audeant Judices sedibus & tribunalibus Judiciorum nostrorum præsidentes, alios modos, ritus, & consvetudines, circa terminos & sententias observare: nisi illos, quos præfati domini Casimiri prædictus Liber & Consvetudines doceant & informent: ad quem semper recurrant. Quicquid autem per ipsos aliter fuerit judicatũ, & sententiatum, irritum remaneat: & nullius roboris vel momenti. §. Insuper licèt collectores nostri per terras nostras Cracoviensem, & Sandomiriensem, pro Exactionibus nostris, vulgariter *Krolestwo* nuncupatis, in signũ subjectionis & veri dominii nobis solvi ibidem in moneta currenti, & consvetis grossis Pragen, à Kmethonibus receperint, & nostro insiscaverint Thesauro: nè tamen hoc valeat imposterum dictis terris parare aliquod detrimentum: vel Juribus eorundem derogare: Decernimus: & edictô perpetuô Statuimus: ut amodo, in dictis terris Cracovien, & Sandomirien, non alia nisi currens & cõmunis in Regno Moneta, pro hujusmodi Exactionibus nostris exigatur. hoc proviso: quòd si aliqui subditi nostri in dictis terris à suis Kmethonibus, pro ipsorum censibus grossos Pragen, receperint, vel recipere voluerint: illi etiam Kmethones: ad solvendum nobis similes grossos Pragen. pro Exactionibus nostris per nostros Collectores arceãtur. §. Postremò ut subditi & indigenæ Regni nostri tam Spirituales, quàm Seculares, absque ulla ambiguitate viribus & Privilegiis, quæ nobis dudum à nostris prædecessoribus divæ memoriæ Regibus Poloniæ, & à nobis sunt concessa, securiùs uti possent, & potiri: nec aliqua circa eorum continentiam hæsitatione suspendi: omnia & singula Privilegia, Jura, Libertates, & concessiones nostras, & nostrorum prædecessorum prædictorum, quas obtinent, sub quacunque forma verborum, in omnibus punctis, conditionibus, articulis, sententiis, & clausulis præsentibus, innovamus, ratificamus, approbamus. & robur perpetuum apponimus & addimus eisdem. In quorum omnium & singulorum præmissorum testimonium, Sigillum nostrum præsẽtibus est appensum. Actum in *Kolo* Campestri stationum Exercituum nostrorum. ultra Vislam, propè Monasterium *Czyrwieńsko* diœces. Plocen. in Crastino S. Mariæ Magdalenæ electæ. Annô D. M. cccc. xxii. Præsentibus præfato Serenissimo fratre nostro domino Alexandro, aliàs Vitowdo, Magno Duce Litvaniæ. &c. charissimo, consensum & consilium ad omnia præmissa præstante, & præbente. nec non Reveren. in Christo Patribus, ac Magnificis, & Nobilibus viris, dominis, Nicolao Archiepiscopo Gnesnen. Iacobo Episcopo Plocen. Ecclesiarum. Joanne de Tarnow Cracov. Sandivogio de Ostrorog

Pœnas in subditis suis Rex nemini debet conferre.

In omnibus terris, Regno Poloniæ subjectis unũ Jus una consvetudo Judicii debeat observari.

Exactio, dicta Krolestwo, quæ aliàs duorum Grossorum, seu Poradlne nuncupatur, communi Moneta & Pragensibus grossis debet solvi.

Cõfirmat omnia Privilegia, & libertates, universis regnicolis.

rog Posnanien. Nicolao de Michałow Sandomirien. Nicolao de Oporow Lancicien. Palatinis: Martino de Kalinowa Siradien. Dobkone de Oleznica Voynicien. Martino de Rytwiany Zawichosten. Castellanis. Paulo de *Bogumiłowice* Crac. Petro de *Widawa* Siradič. Prādota Sarnowski Lancicič, Judicibus, & aliis pluribus Baronibus, & Militibus nostris fidelibus dilectis. Datum per manus Reverendi patris domini Alberti Episcopi Cracovien. Regni Poloniæ Cancellarii supremi: & venerabilis Joannis Decani Cracovien. Vicecancellarii, nobis sincerè dilectorum.

Vladislaus Jagello Rex Poloniæ, confirmat Statutum Casimiri Magni, & pœnam decernit contra eos, qui ad Bellum eundo, damna inferunt, in bonis Spiritualium, & Monasteriorum, & Secularium.

Folio. 63.

QUanquam felicis recordationis Casimirus Rex Poloniæ, Prædecessor noster, cum nonnullis principibus terrarum, Regno & Majestati suæ contrariantibus, per multa tempora bella & expeditiones habuerit, fecerit, tenuerit, & exercuerit: nunquam tamen tempore felicis sui regiminis regni, per bellatores, tot & gravia damna, pericula, sacrilegia, effractiones Ecclesiarum, & devastationes bonorum Ecclesiæ, & Monasteriorum, ac aliorum bonorum fuerunt, nec sunt tot, & tam gravia: uti felicis tempore nostri regiminis Regni (quod condolentes referimus) perpetrata, ac commissa. §. Statuerat enim & ordinaverat, laudabiliter præfatus prædecessor noster, cum Prælatis, & dominis Regni sui: Quòd omnes, & singuli regnicolæ, ad expeditionem euntes, quocunq; nomine censerentur, nunquam in Civitatibus, oppidis, villis, allodiis, & aliis bonis tam Ecclesiarum, & Monasteriorum, & Secularium, qui ædificia habent, sed in campis, vel rubetis stationem facere: nullasque rapinas, bonorum quorumcunque, & violentias cuiquam inferre debuissent. §. Item, Statuerat cum Prælatis & dominis prædictis, leviori comparatione expeditionem transeuntium & utilitate regni pensatis: Quia euntes ad expeditionē, pro expensis suis comparādis, bovem pro media Marca, vaccam pro octo Scotis, pro fertone porcum, Mutonem pro duobus grossis, duas aucas pro grosso uno, sex pullos pro grosso. Capetam tritici, pro duobus grossis, Capetam siliginis, pro grosso, & Capetam avenæ pro grosso similiter emere debuissent. Quod Statutum, per longam consvetudinem terrigenarum nostrorum, fuit & est tentum & laudabiliter observatum. Sed tempore felicis nostri regiminis regni, quorundam incolarum, regni nostri detestanda perversitas, nesciens abstinere à vetitis, nec debitô modô gaudere concessis, tam laudabile Statutum, in abusum damnabilem, deducentes, non tantùm præmissa, sed multò plura, & majora mala, quæ divinæ Maiestatis offensam Regniq; nostri desolationem, inducere videntur, ferociter perpetrando commisit: prout ex subditorum nostrorum querelis, & querulosis clamoribus percepimus: & nos ipsi, certâ experientiâ, probavimus. Ex quibus in Regno nostro, multa scandala, magna pericula & gravia incommoda, necnon destructiones Ecclesiarum, & Monasteriorum sunt secuta: & ampliora sequi (nisi celeri remedio succurratur) verisimile est in futurum. §. Nos igitur præmissis & aliis malis occurrere, & indemnitatibus Regni nostri, & Ecclesiarum Monasteriorūque, provida circumspectione providere cupientes: tam laudabile Statutum, prædicti prædecessoris nostri, de consilio pariter & assensu, Prælatorum & dominorum Regni nostri, approbantes illud, auctoritate nostra Regia confirmamus: nostris vobis dantes in mandatis: quatenus tam laudabile Statutū in Civitatibus, & oppidis nostri Regni, ac ipsius confirmationem, & approbationem publicare, & proclamare faciatis: illudque ab omnibus regnicolis nostris, sub obtentu gratiæ nostræ observari præcipiatis. Transgressores verò ipsius, nobis & illis, quibus damna intulerint, pœnam *Siedmnadziesta*, aliàs 14. Marcas vel majorem pœnam illius terræ, per cujus Terrigenas prædi-

Ad Bellū euntes, nō in Civitatibus, oppidis, villis, vel allodiis Spiritualiū, vel Seculariū, faciant stationem: sed in campis.

Eūtes ad Bellū bovē media Marca, vaccā octo Scotis, porcū Fertone, Mutonē duobus Grossis, duas aucas uno gros. sex pullos uno gros. capetam tritici duobus gros. siliginis uno gros. capetā avenæ gros. comparabunt.

Vladislaus Rex, cōfirmat Statutū Casimiri, & mādat illud publicari: Transgressores Statuti, pœnâ 14. Marc. unâ cū illatis damnis puniendos.

b, Damna juramēto solius, cui illata sunt, probari debent: Pontificibus in

prædicto Statuto contraventũ fuerit, unà cum illatis damnis, & injuriis, ſolvere tenebuntur. §. *b* Quæ damna & injuriæ per illius ſolius juramentũ, cui illata ſunt, quicunque ille ſit, coram nobis probari. duntaxat exceptis Pontificibus, qui cùm ſæpius ex diverſis, in remotis partibus cauſas agere habent, Procuratores ipſorũ, diſcretos & idoneos Spirituales, vel Nobiles Seculares, Nobis iſtud præſtent. §. * Vobis nihilominus hujuſmodi tranſgreſſores Statuti præſentis, noſtra approbatione & confirmatione judicandi, condemnandi, ad ſatisfactionem compellendi, & puniendi, omnibus dilationibus remotis, omnimodam damus & committimus facultatem. §. *c* Mandantes vobis, omninoque habere volentes: Quòd præſentes noſtras approbationis & confirmationis hujuſmodi literas, in libro Terreſtri, de verbo ad verbum, ad perpetuam memoriam ſcribi & inferri faciatis. Nos igitur Vladislaus Dei gratiâ Rex Poloniæ, &c. Hoc laudabile Statutum ſuperiùs notatum Sereniſſimi Principis, & Domini Caſimiri, Dei gratià Regis olim Poloniæ, prædeceſſoris noſtri, renovan. confirmamus: & ad librum Juris Terreſtris ſcribi, & notari juſſimus: prout antea in Statutis ejuſdem domini Regis Caſimiri cõtinetur. ac in omnibus priùs enarratis, obſervari, & teneri fecimus, de Coſilio Prælatorum, ac Dominorum noſtrorum.

in remotis agẽtibus, exceptis, qui per Procuratores idoneos, tã Spirituales quàm Seculares, Nobiles, iſtud præſtabunt.

** Dat Rex authoritatẽ Judicibus tranſgreſſores judicãdi, condẽnandi, puniẽdi, & ad ſatisfaciendũ compellẽdi.*

c Ad perpetuã rei memoriã, Rex mandat hãc cõfirmationẽ, in Librum Terreſtrẽ ſcribi et inferri, de verbo ad verbum.

Conſtitutio Caſimiri Regis tertii filii Vladislai Jagellonis, de profectione Bellica, & pro damnis in profectione illa commiſſis, in Conventione Piotrcovienſi generali, Sabbato poſt feſtum Sancti Andreæ Apoſtoli, Annô Domini 1457. edita: per quam datur arbitrium, damna paſſis, excommunicandi Judices, pro injuſtitia.

Folio 64.

CAſimirus Dei gratiâ Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæque, Dominus & hæres. Univerſis & ſingulis, Capitaneis Regni noſtri, tam generalibus, quàm particularibus, quibuſcunq; terris, & diſtrictibus præſidentibus, Gratiam & benevolentiam Regalem. Magnifici, Generoſi, & Nobiles fideles noſtri dilecti: Quanquam felicis recordationis Caſimirus, Rex Poloniæ prædeceſſor noſter, cum pluribus hoſtibus Regni ſui, per tempora multa, bella, expeditiones, habuerit, fecerit, tenuerit & egerit: nunquam tamen tempore felicis ſui regiminis Regni, per bellatores, tot & tam gravia damna, pericula, ſacrilegia, effractiones bonorum Eccleſiæ & Monaſteriorum, fuerunt & ſunt commiſſa: quod & quàm gravia tẽpore noſtri felicis regiminis Regni, (quod dolenter referimus) fuerunt, & ſunt commiſſa, & perpetrata. Statuerat enim & laudabiliter ordinaverat, præfatus prædeceſſor noſter, cum Prælatis, & Conſiliariis Regni noſtri: Quòd omnes, & ſinguli regnicolæ, quocunque nomine cenſeantur, ad expeditionem euntes, nunquã in Civitatibus, oppidis, villis, allodiis, & aliis bonis, tã Eccleſiarum, & Monaſteriorum, quàm Secularium, quæ ædificia habent, ſed in campis, vel rubetis ſtationẽ facere. Nullaſq; rapinas, bonorum quorumcunq; committere & violentias inferre cuicunque debuiſſent. §. Item ſtatuerat cum Prælatis & Cõſiliariis prædictis, pro leviori comparatione expenſarum, ad expeditionẽ tranſeuntium commoda, & utilitate Regni penſatis: Quia euntes ad Expeditionem, pro expenſis ſuis comparandis bovẽ pro media Marca, vaccam pro octo Scotis, porcum pro fertone, Mutonem pro duobus Groſſis, Caſſulam ſiliginis pro groſſo. & Caſſulã avenæ pro groſ. emere debuiſſent. Quod Statutum per longam conſvetudinem terrigenarum noſtrorum, fuit & eſt tentum & laudabiliter obſervatum. Sed tempore noſtri felicis regiminis quorundam regnicolarum noſtrorum deteſtãda perverſitas, neſciens abſtinere à vetitis, neq; debitò modô gaudere conceſſis, tam laudabile Statutum, in abuſum damnabilem deducẽs. non enim præmiſſa, ſed multò plura ac majora mala, quæ Majeſtatis divinæ offenſam, & Regni noſtri deſolationem inducere videntur, ferociter perpetrando commiſit: prout ex ſubditorum noſtrorum clamoribus queruloſis percepimus: & nos ipſi certâ experientiâ probavimus: ex quibus in Regno

Iſta Conſtitutio Caſimiri eadẽ eſt in forma cum Conſtitutione Vladisl. ſui progenitoris, præter paragraphum illũ. Quòd ſi vos, aut aliquis veſtrum.

nostro multa scandala, magna pericula, & gravia incōmoda, necnon destructiones Ecclesiarum & Monasteriorum, sunt secuta: & ampliora sequi (nisi celeri remediô succurratur) verisimiliter præsumitur in futurum. Nos igitur præmissis & aliis malis occurrere, & indemnitatibus Regni nostri, ac Ecclesiarum & Monasteriorum utilitatibus provida circumspectione providere cupientes: tam laudabile Statutum, prædecessorum nostrorum, pariter & assensu Prælatorum, Consiliariorum Regni nostri, approbantes illud, authoritate nostra Regia confirmamus: Vobis, & cuilibet vestrûm dātes in Mandatis; quatenus tam laudabile Statutum, ac ipsius approbationem & confirmationem, in Civitatibus, & oppidis Regni nostri, publicari & proclamare faciatis. Illud quoq; ab omnibus regnicolis nostris, sub obtentu gratiæ nostræ, observare præcipiatis. Transgressores verò ipsius, nobis, & illis, quibus damna intulerint, pœnam *Siedmnadziestu*, vel majorem pœnam terræ illius, per cujus terrigenas prædicto Statuto contraventum fuerit, unà cum illatis damnis & injuriis, solvere tenebuntur. quæ damna & injuriæ, per illius solius juramentum, cui illata fuerint, quicūque ille sit, coram nobis probari debet: exceptis Pontificibus: qui cum sæpiùs ex diversis causis in remotis partibus agere habent, per Procuratores eorum discretos & idoneos Spirituales, vel Nobiles Seculares, coram nobis illud præstent: Vobis nihilominus, & vestrûm cuilibet, hujusmodi transgressores Statuti, præsenti nostra approbatione, & confirmatione judicandum & condemnandum, satisfacere compellendum, puniendum, omnibus remotis, omnimodam damus & committimus tenere præsentium facultatem. §. Quòd si vos aut aliquis vestrûm, in exhibenda justitia, injurias aut damna passis, postquam per eos requisiti fueritis, negligentes ac remissi fueritis: poterint personæ Ecclesiasticæ contra vos, & quemlibet vestrûm, pro hujusmodi negligentia, uti Jure Spirituali: & per Judices Ecclesiasticos, censuris Ecclesiasticis compellere: quibus vos subjicimus. §. * Volumus tamen esse in optione & arbitrio injuriam aut damnum passi, quòd possit & valeat super damnis & injuriis sibi illatis, ad Ecclesiasticum vel Secularem Judicem pro justitia recurrere. Mandamus vobis & cuilibet vestrûm, omnino habere volentes, quòd præsentes nostras hujusmodi approbationis & confirmationis literas, in libro Terrestri, de verbo ad verbum, ad perpetuā rei memoriam scribi & inseri faciatis: in testimonium futurorum. secus nostræ gratiæ sub obtentu non facturi. Actum & datum Piotrcoviæ, in Convētione generali: Sabbato post festum Sancti Andreæ Apostoli. Annô Domini, Millesimô, Quadringentesimô, Quinquagesimô septimô: nostro sub Sigillo præsentibus appēso, &c. Præsentibus ibidem Reverendissimo Reverendisque in Christo patribus, dominis, Joanne sanctæ Ecclesiæ Gnesnen. Archiepiscopo, & Primate: Thoma Cracoviensi, Joanne Vladislaviensi, Cancellario: Andrea Posnanien. Episcopis, Venerabiliq; Joanne Lutkonis de Brzezie, utriusq; Juris Doctore, Archidiacono Gnesnen. Vicecancellario Regni Poloniæ: necnon Magnificis, Generosis, Strenuis, & Nobilibus: Joanne de Czyzow, Castellano & Cápitaneo Cracoviensi. Stanislao de Ostrorog Calissiensi. Derslao de Rytwiány Siradiensi. Petro de Opporow Lancicien. Nicolao de Koscielec Vladislavien. Palatinis. Andrea de Sprowa Palatino & Capitaneo Leopoliensi. Petro de Szamatuly Posnaniensi. Petro de Gay Calissiensi. Hincza de Rogow Siradiensi, & Regni Poloniæ Vicethesaurario, Creslao de Kurozwiaki Lublinensi. Joanne de Borek Brzezensi. Petro de Moscina Dobrinensi. Petro de Stryykow Vladislaviensi. Stanislao de Szydłowiec Zarnoviensi, Castellanis. Creslao Woyszyk de Woycza Cracoviensi. Sandivogio de Lazenicà Sandomiriensi. & Capitaneo Lublinen. Floriano de Páczanow Cracoviensi. Cristino de Smolsko Junivladislaviensi, Dapiferis. Joanne Kraska de Lubnica Calissiensi. Jacobo de Dambno Cracoviensi, Pincernis. aliisq; pluribus fide dignis: circa præmissa. Datum per manus præfati Reverē. patris domini Joannis Episcopi Vladislavien. Cancellarii. & Venerabi-

Judices Seculares, justitiam facere negligētes, damna passis, postquàm fuerint requisiti, possunt per personas Ecclesiasticas cēsurari & cōpelli.

** In optione & arbitrio est, passi damnū, an ad Judicē Spiritualem vel Secularē, voluerit pro justitia recurrere.*

bilis Joannis Luthkonis de Brzezie: utriusq; juris Doctoris, Archidiaconi Gnesnen. R. P. Vicecancellarii, sincerè nobis dilectis. Sub Sigillo nostro præsentibus appenso, in fidem præmissorum: Ad relationem ejusdem Reveren. Patris domini Joannis Episcopi Vladislaviensis, Regni Poloniæ Cancellarii.

§. Privilegium Vladislai Jagellonis de Decimis, ac iis, qui in excõmunicatione permanent, Vide in Titulo DECIMÆ.

Privilegium qui exhibet, Sexagenam solvat.

STatuimus: Quòd dum aliquis contra suum Privilegium, in qualicunq; causa citatur, & exhibendo suum Privilegium in Judicio, amittit Sexagenam, quam Judex ab exhibente pro se tollit. Si Actor jurare renuerit: quia nesciebat Reum, quem citaverat, fuisse Privilegiatum: solvet Reo Sexagenam, sicuti præmittitur, amissam. sed idem Actor si velit jurare, se nescivisse Reum fuisse Privilegiatum, & provisum isto tali Privilegio: præstito hujusmodi Juramento, Sexagenam illam non solvet Reo, quem citaverat. *Casim: Mag. Folio 24.*

Privilegia cassantur, per quæ se aliquis delinquens excipit à Judicio.

STatuimus: Quòd citati, pro quibuslibet criminibus & delictis, in nostro Judicio judicentur, & respondere teneantur: & convicti debita pœna puniantur: non obstante prædicta qualibet nominatione: etiamsi super hoc Privilegiis nostris, vel nostrorum prædecessorum, essent communiti. quæ, quantum ad hoc, ùt perniciosa & erronea, cassamus, irritamus, & revocamus. In hæreditariis verò, & aliis quibuslibet quæstionibus, per citatos in nostro Judicio nominati, tales si nostram Jurisdictionem declinare voluerint, nolentes easdem quæstiones in se recipere: Decernimus: quòd extūc prædicti citati, cujuscunque statûs & conditionis existant, habeantur pro convictis. *Casim. Mag: Vislic. Fol. 13.*

§. Privilegia pacis Prussiæ: Vide in Titulo PRUSSIA.

§. Privilegia unionis Ducatûs Litvaniæ. Vide in Titulo UNIO.

PROCESSUS JUDICIARIUS.

IN primis igitur pro cõsvetudine volumus observari: ut in Citatione Terrestri, sufficiat ponere tantùm de titulo nostro Regio: videlicet: Sigismundus Dei gratiâ Rex Poloniæ &c. & non plùs. *Sigismundus Rex 1543. Folio 32.*

Item, quòd eadem Citatio Terrestris, Sigillô Terrestrî sui districtûs sit obsignata.

Item, ut in ea Citatione exprimatur nomen Actoris, & Rei, pro quo Reus erit citatus: ità ut Citatus intelligat, propter quid sit per Actorem evocatus.

Ubi autem debitè non intellexerit: tenebitur Actor ibidem coram Judicio, in sua Propositione suam intentionem Citato declarare.

Et si quis in ejusmodi sua Citatione, omiserit titulum, vel nomen Actoris, aut Rei: vel si Citatio ipsa Sigillô adulterinô fuerit obsignata: talis Actor, luendo solvendoq; ibidem mox, pro hujusmodi insufficientia suæ Citationis, sex Scotos parti, & totidem Judicio, in instanti ibidem proponere poterit, ex eadem sua Citatione: insufficientia illa non obstante: & Citatus tenebitur sibi ad objecta respondere.

Omnes autem alias pœnas accessorias, videlicet propter defectum literæ unius, aut totius dictionis, vel alterius cujuscunq; defectûs in Citatione, sive ex quacunq; alia causa, quam Citatus Actori objiceret, volens Dilationibus & diffugiis laborare, etiam à coadjutoribus antea solvi solitas, penitus anullamus, exceptis pœnis, post Decretum negotii principalis fieri solitis.

Debebit autem Judex præsidens, à Partibus comparentibus, ante Sententiæ prolationem inquirere: an haberent aliqua sua munimenta, vel documenta,

menta, defensionesq; Juridicas, ad causæ prosecutionem opportunas: nè homines simplices, ruditate sua in causis suis succumberent. Et licebit utriq; partium introducere res subsidiarias, & verbales, & literatorias, ante prolationem Sententiæ.

Et Protestationes Memorialium, seu captiosæ, nullum deinceps sint robur habituræ: quæ solebant fieri ante prolationem sententiæ: sed pro re Principali decreta tantummodo, fiet Memoriale.

Licebit quoq; utriq; parti, omnia, quæ opus habet allegare, reponereque, ante Sententiæ prolationem.

Debet autem Ministerialis, propter mortem suam, cum uno Nobili, in persona Actoris misso, ponere Citationem indifferenter: vel apud Nobilem citandum, in curia ejusdem: vel apud Vladarium, aut Kmethonē, sive apud Hortulanum: publicando nihilominus Citationis positionem, in curia terrigenali. quæ si defuerit in eadem villa: extunc villanis idemipsum Ministerialis notificabit, ut ad notitiam Citati deveniret.

In villis verò desertis, possessionatis deficientibus, Citatio in lignum recisum posita, terræq; infixa publicetur: vel in villa viciniori, vel in Parochia, ejusdem villæ desertæ.

Et ut positio Citationis, præcedat terminum, una integra septimana.

Folio 33. §. Citatus, evadendæ pœnæ Contumaciæ luitionē, poterit sibi differre primum terminum, simplici infirmitate.

Item secundum terminū, tanquam peremptorium, poterit differre reponereq, idem citatus, vera infirmitate à Deo permissa: per certū nuntium suum, Nobilem possessionatū ejusdem terræ, ad Judicium missum: juraturus mettertius dictus citatus, in Terminis sequentibus, cum aliis duobus paribus suæ conditionis: Quòd tunc temporis fuit infirmus vera infirmitate, à Deo permissa: quando sibi Nobilis N. Terminū, vera infirmitate à Deo permissa, reposuit.

Si verò Citatus reponens in Termino sibi assignato non comparuerit: permiseritq; se in lucro condemnari: & postea comparens in Termino Concitatorio, ad satisfaciendum, negaret se reponere illi Nobili cōmisisse: extunc juxta suam negationem, mettertius jurare debebit: Quòd illi nuntio suo, repositionem hanc Termini minimè commiserit.

Præstito autem hujusmodi Juramento, idem citatus ibidem mox respondere teneatur, super citationem Actoris.

Si autem dictus reponens, negans hanc termini peremptorii repositionem, super suam allegatam ægritudinem, modò præmissò non juraverit: vel se à Termino hujusmodi Juramenti absentaverit: talis succumbet in causa sua, ipsô factô.

Ulteriores verò dilationes ejusdem infirmitatis, penitus amodo abrogamus.

Idem volumus de Actore intelligi: cùm liceat Actori, quod & Reo: præter simplicem infirmitatem, quæ Actoribus non convenit: eò quòd Actores semper habent Terminos peremptorios, & propter hoc semper debent esse ad comparendum parati. Poterint tamen & Actores, in faciendis documentis habere dilationem: cum Citato idipsum sit permissum.

Volumus autem: ut liceat unicuiq; alium quempiam, pro quacunq; summa pecuniæ, vel injuria hæreditaria, & personali, aut bonis quibuscunq; totiens quotiens citare ad Judicium Terrestre. ubi citatus parere, respondereq; tenebitur, & debebit: non excipiendo se ad Terminos generales, ob sūmæ magnitudinem. vel potius licebit Judicibus Terrestribus, etiam pro magna summa judicare: cùm licebit unicuique partium appellare.

Et si citatus in secundo Termino peremptorio, temerè sinè repositione Termini, non paruerit: Actor eum condemnabit in lucro: juxta continentiam suæ Citationis, tamen in talem condemnationē Citatio debet inseri, sive acticari.

Posthoc debebit condemnatus per Actorẽ concitari, aliàs *Ma być przypowieszczon*, ad satisfaciendũ sibi: pro his omnibus, pro quibus ipsum citatum condemnavit, in Termino peremptorio. Quòd si ipse Citatus, in tali Termino concitato non comparuerit: extunc Actor faciet astitionem Termini concitati, ex qua astitione obtinebit damnũ, juxta suam extimationem, in Citatione expressam: quam habebit jam cõjunctam cum summa principali, sive Essentiali, in Citatione expressa, sinè Juramento.

Tandẽ in eisdem terminis, & in continenti, debet sibi Actori, Judicium addere Ministerialem Terrestrem, tanquam victori: ad intromittendũ eum, in bona Citati, sive victi, in summa perlucrorum, tam summæ principalis, quàm damni, & pœnis inde sequutis. quæ pœnæ concernunt Actorem, & Judicium, ex condemnatione in lucro, & ex astitione Termini concitati. Et dabit Judicium sibi Literas perlucrorum, remittendo ipsum in defectu intromissionis, ad loci Capitaneum. Folio 34.

Sed si citatus in Termino Concitato comparuerit: & voluerit attentare Actorem, jurare, super damnis: extunc licebit Actori, super summã damni jurare: sive super integram, sive etiam super minorem: (quod erit in ejus arbitrio) non tamen augendo summam.

Si verò quis concitatus comparens, negaverit se de sui Citatione scivisse: casu, quo Ministerialis Actori ad testificandum deesset protunc, circa Judicium: talis negans tenebitur jurare: Quòd talis Citatio, super quã condemnatus est, non pervenit ad ejus notitiam: nec sibi de ea quicquam constat: & nihilominus mox ibidem Actori respondere tenebitur: super contenta Citationis. Et si postulaverit ab Actore Citationem, ad respondẽdum: Actor tenebitur sibi communicare Citationem suam.

Si verò Citatus, personaliter coram Judicio, sive in primo termino, sive in secundo paruerit: factaq; responsione ad objecta Actoris, in causa sua succubuerit: & nihilominus à Judicio rebelliter recesserit: victori pro re decreta, sive lucrata, non satisfaciendo: talis rebellis, in pœna quatuordecim Marcarum pecuniæ condemnetur. & illi victori dabitur Ministerialis, ad intromittendũ eum, in convictis, sive lucratis, in bona convicti: tam in summa principali, quàm etiam in damnis, & pœna expressa: & procedetur contra victorem, prout supra.

Si verò Citatus Jure victus, consentiet Actori sive victori intromissionẽ & admittet pacificam possessionem, in bona, super quibus perlucra perducta fuit: dando sibi in loco bonorum, in præsentia incolarũ possessionem, & eorum obedientiam: ex tunc Ministerialis post factam intromissionem, faciet recognitionẽ cum Nobilibus, ad acta Castrensia districtûs illius: Quòd victus talis admisit intromissionem & possessionem, in bona præfata, sic, ùt præmissum est, perlucrata. Quam possessionem si deinde victor impedire quovis modo niteretur: hujus possessionis defensio, ad loci Capitaneum pertinebit, tanquam violenter expulsi, & spoliati.

Si verò victus Intromissionem victori denegaverit: tam post tale (ùt præmissum est) decretum, quàm etiam post astitionem Termini concitati, contra non comparentem: extunc idem Ministerialis, qui fuit victori de Jure ad intromittendũ additus, cum Nobilibus sibi adjunctis, coram loci Capitaneo, aut ejus Officio Castrensi, facere debebit personalem relationem præfatã: scilicet N. Jure convictum, parti se vincenti, Intromissionem Jure decretam, temerè denegâsse. extunc idem Capitaneus loci, & eo absente suus Vicegerens, vigore præfatæ remissionis, de Judicio Terresti factæ, citabit victum litteris suæ innotescentiæ: ad videndum, & audiendũ se, victorem præfatum, in bona talia, ex vi perlucrorum Jure Terresti obtentorum, & in summa, sive sũmis ibidem expressis, authoritate brachii Regalis intromitti: sub hac forma,

§. Tibi Nobili N. innotescimus, providũ N. Ministerialem Terrestrem N. cum certis Nobilibus, secum cõparentibus coram Officio nostro Castrensi, Folio 35.

perſonalem feciſſe Relationem: Quomodo dum nuper additus fuiſſet ad Judicium Terreſtre N. Nobili N. Actori Jure vincenti, ad intromittendũ ipſum, vigore ſuorum perlucrorum, in bona tua hæredititaria N. quorũ literas, ſub ſigillis ejuſdem Judicii Terreſtris, coram nobis & Officio noſtro obtulit, & produxit: prout hoc ipſum Judiciũ Terreſtre, ad nos & Officiũ noſtrum, tanquam brachium Regale remiſit: & tu exiſtens Jure convictus, tanquã rebellis, intromiſſionem ſibi temerè denegâſti. quo facto, exequutio ipſorum perlucrorũ ad brachium noſtrum Capitaneale, quin potiùs Regale, cujus vice fungimur, in hac parte eſt devoluta. Propter quod tibi Mandamus, vigore Regio, & noſtro ex Officio: quatenus coram nobis, aut noſtro Vicegerente, ſive Officio Caſtrenſi, Feriâ talî & tali N. & in craſtino N. legitimè cõpareas: ad videndum & audiendũ nos, authoritate brachii Regalis, in vim executionis, præfatam partem Jure vincentẽ, in bona tua prædicta, & juxta perlucrorum ejus continentiã, potenter intromitti, tueriq; prout ad noſtrum pertinet Officium, aliàs contumacia tua non obſtante, nos ad ea, quæ nobis ex Officio noſtro incumbunt, procedemus.

Quòd ſi talis victus, ad talem aviſationem loci Capitanei, in Termino ſibi præfixo, coram officio Caſtrenſi comparuerit: & metu pœnarum, ſive vadiorum interponendorũ, victori intromiſſionem & poſſeſſionem, in talia bona ſe daturum obtulerit: extunc loci Capitaneus Miniſterialem addet: & vadia triplicata ſuper victũ imponet. ut jam in inſtanti ipſe victus victori, in bona præfata, in quibus talia perlucra perducta ſunt, intromiſſionem de facto daret: & pacificam poſſeſſionem admitteret: nec eum in ipſa poſſeſſione, quovis modo inquietaret, per ſe, vel ſummiſſas perſonas: ſub eodem vadio triplicato.

Quòd ſi talis victus victori poſſeſſionem non admiſerit, vel quovis modo præpediverit: extunc loci Capitaneus movebitur manu forti, & armata: & tenebitur ipſum victorem, in bona partis victæ intromittere, eundem victum de bonis præfatis potenter ejiciendo: & vadia triplicata, ſuper eodem decernet. Et idem faciet Capitaneus: ſi victus, in Termino innoteſcentiæ non comparuerit: quòd videlicet cum triplicato vadio, victorem intromittet, cujus vadii medietas, pro Capitaneo loci cedere debebit. & propter hoc Officiales Caſtrenſes, ab intromiſſione hujuſmodi nihil recipient à victore.

Folio. 36. §. Quòd ſi victus eſſet adeò fortis: quòd per Capitaneum, ſua temeritas non poterit prohiberi: quòd videlicet brachio Regali contravenire niteretur: extunc in inſtanti debebit citari, per Officium illud Capitaneale, ad Judicium Caſtrẽſe peremptoriè: ad audiendum, ſe utì rebellem, & Juri cõmuni Regni contravenientẽ, de Regno, ac dominiis ſibi ſubjectis banniri, & proſcriptum pronuntiari. Quòd ſi in tali Termino comparuerit, metu Bannitionis, & Proſcriptionis: debet ſatisfacere pro vadiis interpoſitis, & Capitaneo, & parti: & poſſeſſionem pacificam, ſub ſimilibus, non præpedire victori.

Similiter & omnes complices, eidem victo palam patrocinantes, citari debebunt: ad banniendum, & de Regno, unà cum ipſorum præfato principali, Jure convicto, proſcribendum ſe decerni. contra quos, prout eorũ principalem, Officium Capitaneale procedere debet.

Qui verò eſſent impoſſeſſionati, per Officium illud Caſtrenſe comprehendantur: & in turrim conjiciantur. quorum punitio, in arbitrio & gratia noſtra conſiſtat.

Et ſtatim poſt factam Bannitionem, in quantum idem victus bona ſua Jure amiſſa defenderet, exequutioni brachii Regalis ſe opponendo: extũc juxta Regni Statutum, univerſa Nobilitas terræ diſtrictûs ejuſdem, in quibus bona victi conſiſtunt, unà cum Capitaneo loci, movebitur cum apparatu bellico, contra victum rebellem: itâ quòd poterit de bonis ejus repelli, & rejici. Et ſi talis rebellis, poterit in perſona ſua comprehendi: talis cum com-

complicibus suis comprehendatur: & mancipatus turri includatur: & ipsius vita, in gratia nostra consistat.

Quòd si aliquis Capitaneus, in facienda hujusmodi exequutione, negligens esset aut remissus: extunc victori, totiens quotiens, succumbet pœnam quinquaginta Marcarum pecuniæ usualis: & aliam similem pœnam nostræ Regiæ Majestati. pro quibus pænis, in præsentiam nostræ Regiæ Majestatis citatus, in primo Termino, tanquam peremptorio, parere: ac pro pœnis præmissis, parti & fisco nostro Regio luitis, satisfacere similiter, totiens quotiens, tenebitur & debebit. Et nihilominus, sub eisdem pœnis, exequutioni satisfacere teneatur: ad maximum in duabus septimanis, gradus superiùs expressos explendo.

Similis etiam progressus debebit observari, in Judicio Castrensi: secundũ materiam subjectam, in articulis duntaxat Castrensibus. ubi statim ex Termino Concitato astito, addatur Ministerialis ad intromittendum, cum triplicitatis vadiis.

Instructio ad conservationem Terminorum, ac ad processum executionis judicatorum.

QUamùls ferè in universis terris Regni Poloniæ, diversa observentur tempora celebandorũ Terminorum, seu Judiciorum Terrestrium: prout in quibusdam quater in anno, videlicet super quælibet quatuor tempora, in aliquibus verò crebriùs Judicia fiunt: tamen qualitercunq; observetur differenter consvetudo ipsa temporum: nihilominus Serenissimus Dominus noster Alexander Rex, decrevit scribendam conservandorum Terminorum, & totius Processus Judiciarii instructionem, per quam instructi essent Judices, ad servandum rectum & conformem ordinem, in Terminis conservandis, & Processu Judiciario: ac circa executiones judicatorum: sic, ùt infra sequitur. *Alexander ex antiquo Statuto Folio 1.*

Primus Terminus.

DIffertur simplici infirmitate, per Citatum. Et si in eodẽ primo Termino Citatus non compareret: extunc in primo Termino condemnatur, in pœna Contumaciæ, aliàs in pœna non paritionis.

Secundus Terminus.

DIffertur per citatum vera infimitate: & in tertio Termino, cùm duobus testibus, vera infirmitas Juramentô probatur: sic ut nec Judex, neq; Actor dubitaret, Reum tunc infirmum fuisse. Fit etiam istud: quia si secundò Citatione citatur Citatus: tunc eandem Dilationem veræ infirmitatis habet Terminus ipse secundus.

Tertius Terminus.

SÆpius autem contingit, tertium Terminum alia vera infirmitate differri: sic quòd diceretur in termine: Sic jacet, ità jacet, & adhuc non cõvaluit. nihilominus tamen in quarto termino, cum duobus testibus Juramemtum facere debet, sic: Quia tunc erat infirmus: & ex ipsa infirmitate non convalescens, in ipsa infirmitate tunc infirmus jacuit.

Quartus Terminus.

QUartum Terminum Judicia conservant interdum Pro majori: (qui, quo ad Dilationẽ, fit ultimus.) Qui Terminus Pro majori, potest differri ante veram infirmitatem, aut post, quod quidẽ Pro majori Jus cõmune diffinit, sic: dum in alio Judicio terræ cujuscunque Regni Poloniæ, eodem die, pro negotio Majori, terminum haberet citatus, tamen quandocunq; Terminus pro majori recipitur, fit ultimæ Dilationis. cujus etiã natura, & proprietas; isto modo declarabitur. Citatus, Terminumque Pro majori reponens, eodem die debet habere coram alio Judice, Terminum

pro majori summa, quàm sit actio: occasione cujus fit dilatio majoris. & debet notari istud in Dilatione, pro majori: videlicet ubi est actio, cum quo ex nomine, pro quanta summa, coram quo Judice. Veniente enim termino Dilationis, debet portare literam, ab illo Judicio: ubi tunc se asserebat, pro majori actionem habere: sub Sigillo illius Judicis. In qua litera contineatur actio, cum quo, & pro quanta summa, tunc causa majoris vertebatur. Quam testimonii literam sic producet Citatus, in Termino per Dilationem sibi dato: & non succumbet in Dilatione, inquietus pro majori faciendo. Sed si literam hujusmodi non portaverit: aut portatam, in aliqua parte eorum, quæ debeant contineri (ùt præfertur) insufficientem produxerit: tunc Citatus actionem suam amittit, & totaliter perdit.

Ad idem.

NOn constat verò in Judiciis Terrestribus, & Regiis Regni Poloniæ, plures unquam fieri Terminorum Dilationes. itaq; de Terminorum observatione hactenus dictum.

Processus in re judicata: quæ vulgari nostro, in Judiciis, & extra ea, Perlucra dicuntur.

TAmetsi Constitutiones satis superque doceant nos, qualiter Jure processuri sumus, dum actiones incumbunt nobis: tamen quia nonnunquam fiebant dubia, in Processu ipso, etiam apud Juris doctos, practicâ tamen ejusmodi habentes: Quapropter Sacra Majestas, post descriptam Terminorum conservationem mandavit describi, communem in re judicata, ejusque executionem, practicam infrascriptam.

De re judicata.

REm judicatam, duobus modis scimus Jure obtineri. Aut enim fit, per Sententiam diffinitivam: aut dum citatus, in Termino peremptorio, in lucro condemnatur.

Ad idem.

SI per Sententiam Diffinitivam: tunc fit etiam dupliciter. Aut fit præsens citatus, circa Judicium: aut fit absens: sed per Procuratorem cum procuratorio, Sententiam diffinitivam contra se, Jure decernente, scit reportari. Si præsens erat citatus, contra quem Sententia diffinitiva promulgatur: tunc aut satisfacit, ùt Juris est, rei judicatæ: aut rebellis à Judicio, absq; paritione recedit. Si satisfacturus, aut Sententiæ pariturus erit, faciet istud commodè, aut per Cautionem fidejussorialem, aut per certam Inscriptionis obligationem, aut per bonorum obligationem.

Ad idem.

Folio a. SI autem rebelliter à Jure recedit, nulla satisfactione rei judicatæ, aut paritione facta, extunc per Actorem condemnatur in pœna trium Marcarum, quæ dicitur *Piątnádziesta*, parti: & alia pœna simili Judicio. Propter quam rebellionem rei judicatæ, (quod Jure convictus non satisfecit: sed à Jure rebellis recessit) condemnatur uno & eodem actu, Regiæ Majestati in pœna quatuordecim Marcarum, quæ dicitur *Siedmnadziesta*. & Ministerialis datur de Judicio, ad pignorandum eundem convictum, in bonis suis: in perlucris, & pœnis suprascriptis.

Ad idem.

ADveniente tandem proximè futurorum aliorum Terminorum tēpore, Actor coram Judicio Ministerialem statuet: & recepta à Ministeriali recognitione, petit iterum dari Ministerialem, ad intromissionem. cui petenti datur idem Ministerialis, in perlucris, ad Intromissionem in bona convicti.

Ad idem.

Ad idem.

IN aliis proximè futuris Terminorum Judiciis, tanquam in ultimo & finali Termino, si Ministerialis coram Jure recognoscet: Quia Intromissio, ad quam fuerat per Judicium aditus, denegata fuit: tunc primùm datur ad brachium Regale, & de illo Judicio, ubi causa agebatur, remittitur Actor, & convictus, cum suis perlucris, per literas executoriales, ad loci Capitaneum: ad intromittendum eum, de brachio Regali.

Ad idem.

SI autem Citatus non est præsens, circa Judicium, sed suus Procurator cum Procuratorio, dum Sententia Diffinitiva contra ipsum promulgatur: tunc insuper fit unus Terminus essentialis, videlicet Concitationis. quem in aliquibus terris Regni, sic interpretantur vulgarî, utì Latinum sonat: In aliis verò, dicitur vulgari nostrô *Przypowieszczony:* ad satisfaciendum pro re judicata, seu perlucratis, & Jure acquisitis, ea ratione: Quia fortasse nollet scire convictus, in Judicio absens, de re judicata: ideo Concitatio ad hoc est, in Terminos Judiciorum introducta: tanquam monitio, & avisatio: ut ille, qui est convictus, & contra quem absentem, sed per Procuratorem suum comparentẽ, in sui absentia Sententia Diffinitiva prolata fuit, pareret rei judicatæ: & pro convictis satisfaceret.

Ad idem.

IN quo Concitationis Termino, si comparet, decerni consvevit: Vt rei judicatæ satisfaciat. Satisfacere autem debet sic, ùt priùs est descriptum.

Ad idem.

ET si rebellis recedit: extunc condemnetur: ut priùs contra rebellem est descriptum. Et fit processus, in executione rei judicatæ, (ùt suprà scriptum est) ad brachium usq; Regium. de quo infra videbitur.

Item Processus fit alio modo, & in Terminorum observatione, & in re judicata.

IN terris nonnullis Regni Poloniæ, in quibus Termini Judiciorũ Terrestriũ fiunt, singulis quatuor septimanis, plures Dilationes fiunt: Processusq; longior fit Juris, sic: Quia duo Termini, simplici infirmitate per Dilationem conceduntur: Sed expletis eisdem duobus Terminis, simplici infirmitate prorogatis, alii Termini, prout de vera infirmitate, & Majori, cæterisq; (ùt suprà scriptum est) de Terminorum conservatione, usq; ad Sententiæ Diffinitivæ prolationem, & primæ pignorationis decretum, observantur. Attamen in eo iterum fit differens Processus: quod in illis terris, in quibus singulis quatuor septimanis Termini judicantur, ter datur de Judicio ad pignorationem successivè: similiter ter ad Intromissionem datur: & postea remittitur ad brachium Regale, ad loci Capitaneum. de quo infra.

Qualiter Capitanei locorum procedant, brachium Regale extensuri, in demandatione executionis rei judicatæ, seu perlucrorum: pia Majestas Serenissimi domini Alexandri Regis, ordine infrascripto docebit.

De extensione brachii Regalis, per Capitaneos.

IN primo Processu Regalis brachii, loci Capitaneus, sub cujus Jurisdictione pars victa esset, pro prima vice, cum parte victore, rem judicatam, seu perlucra, in scripto sibi repræsentari, aut cum suo Procuratore, Ministerialem cum duobus Nobilibus, ad bona partis Jure convictæ, diriget: & præsertim ad talia bona, super quibus perlucra censentur Jure esse obtenta, seu (ut in Stylo Juris nostri dici consvevit) perducta: & super quibus Processus Judiciarius, videlicet pignoris & Intromissionis, continuabatur. Qui *Folio 31.*

Ministerialis, veniens ad bona hujusmodi, si in eisdem fuerit præsens dominus loci, videlicet Jure convictus, aut suus Officialis, vel Vladarius illorum bonorum, & coram Kmethonibus, juxta continentiam & exigentiam perlucrorum, victorē in ipsius perlucris, de brachio Regali, authoritate Capitanei loci, coram Nobilibus Intromittet: dabitq; ei Intromissionē realem: & obedientiam Kmethonum consignabit: inhibendo Jure convicto, quòd non audeat victorem de cætero, in possessione & Intromissione, isto modo sibi data, impetere, & invadere quovis modo: sub vadio M.M. quod vadium sit literale, sub titulo loci Capitanei, summā ferè similem perlucrorum non excedens. In quibus intromissis bonis, victorem intromissum, juxta consuetudinem relinquet: aut saltem eam ipsam possessionem sibi tradet. Quæ de brachio Regali intromissio, pro prima vice facta, & vadii interpositio, ex recognitione Ministerialis & Nobilium, in Actis Castrensibus debet, modò & ordine Juris recognosci, aliàs reponi, & acticari sufficienter. Vadium tandem illud, etiamsi pro secunda vice interpositum esset, ubi Capitaneo nullam facit fatigam, parti debetur: non Judicio, neq; Regiæ Majestati. ea ratione: quia pars ipsa Ministerialem & Nobiles, in suffragium brachii Regalis, impensîs conducit privatîs.

Si Intromissio isto modo data, esset aut adempta, aut impedita violenter.

POsteaquam victor intromittitur, de brachio Regali: (si casu quocunq; violento, ejus Intromissio, seu possessio violatur, vel irritatur: necessariò victus ille, seu convictus, contra quem processum erat ad Judicium Castrense, citandus erit pro vadio. & in uno ac primo Termino, sive comparuerit, sive non, in vadio condemnetur: omnibûs Dilationibûs, & subterfugîis prætermissis.

Pro secunda vice Intromissio de brachio Regali.

SI possessio, seu Intromissio, sic (ùt supra scriptum est, vadio non obstante) irritabitur, seu violabitur: tunc præmissa ista Citatione, & cōdemnatione, pro vadio prædicto, (de quo supra) iterum Ministerialis secunda seu altera vice, cum Nobilibus & Actore, aut suo procuratore, per Capitaneum debet ad talia bona, modò priori, pro secunda vice mitti: & omnia, prout in prima Intromissione fuerunt, secunda vice faciet: hac ipsa secunda vice, de brachio Regali, tam in perlucris, quàm in vadio, Intromissionem dando: juxta continentiam vadii, & perlucrorum. dataq; Intromissione, duplicabit vadium: ut scilicet vadium literale, majorem dupliciter summā continens, daret & relinqueret interpositum, inter intromissum victorem, & victum.

Si intromissio, pro secunda vice data, irritaretur.

IN quantum ipse Jure convictus, adeò rebellis, protervus, & violator Juris communis Regni esset: Sic quòd Intromissionem, pro prima, secunda vicibus, de brachio Regali datam, contemnendo violare præsumeret: extunc, prout priùs, pro vadio ad Castrum citetur. Et similiter, præmissis præmittendis, ut suprà scriptum est, absq; omni indulto Dilationū excusationumq;, in primo Termino, sive comparuerit, sive non: in vadio peremptoriè & Judicialiter condemnetur.

Pro tertia vice, personalis Capitanei executio finalis.

DEmum post primam & secundam vices prædictas, si iterum victus ageret rebelliter, se manu, seu brachio opponendo Regali: movebitur Capitaneus personaliter, de Sede Regali, cui in Officio Capitaneatûs præsidet, armatus & provisus: sic ut temeritatem violatoris vinceret. Ibit cum Ministeriali, & cum victore, ad bona hujusmodi, cum perlucris: sicq; victorem, authoritate brachii Regalis, & sui Officii, (accitis, ut præsentes essent,

ſent, hi ſcilicet, victor, aut factor, aut villicus: prout ſupra: corã quibus modo ſupradicto, Miniſterialis primis vicibus intromittebat) pro tertia vice realiter intromittet victorem, in perlucris: & in vadiis, pro omnibus vicibus interpoſitis: ejectô abinde manu potenti victô. Præterea nè Capitaneus fruſtretur impenſis, per eum ad id factis, immediatè dabit, & relinquet vadium literale, inter partes triplicatum. quod quidem ibidem relinquet, ſaltem Kmethonibus illud dando. pro quo vadio (ſi expediet) proceſſus fit, ſic ùt ſuprá, ad condemnationem. Executionem autem eam ultimam Capitaneus, æquè bene per alium, ùt per ſe faciet: ſi commodè poteſt. ſin aliter: tunc ibit ſolus ipſe, Officii debito ſatisfacturus. Habebit tamen ſecum Miniſterialem, & Nobiles, Capitaneus: ſive per ſe, ſive per alium iſtam faceret executionem perlucrorũ, in bonis, in quibus perlucra ſunt obtenta, ſeu perducta faciendo. Cumq; daturus erit Intromiſſionem hujuſmodi, in perlucris, & in vadiis: ſi bona valorem Vadiorum, & perlucrorum, ferre poſſunt: faciet Intromiſſionem, dando unum laneum poſſeſſionatum, de quo una Marca annuatim proveniret, in quibuslibet decem Marcis. Si autem lanei non ſunt poſſeſſionati, ſeu cenſuales: tunc Intromiſſio detur in agros: in quibus duodecim Chori ſiliginis ſeminari conſveverunt, aut ſeminari veriſimiliter poſſent: agros videlicet intelligendo, pro Marca cenſûs annui. Et ſi tam poſſeſſiones, quàm agri, & alia hujuſmodi, in quibus bona ſunt, & in quibus executio perlucrorum facienda eſſet, deficiunt: ſeu ſi ea victus non haberet: tunc ipſo Jure convictus, (propterea quòd Juris proceſſum, ad hæc ultima Juris puncta temerè ſuſtinuit) capiatur in perſona: ſicque ejus captivatio relaxanda, vel non relaxanda, in voluntate victoris: uſq; ad ſatisfactionem, pro Perlucris, & pro Vadiis faciendam. Folio 4.

Realis instructio, ad poſſeſſionis aſſignationem, circa executionem rei judicatæ.

DUm hæc fierent, in prima, ſecunda, & tertia vicibus, ut ſunt abunde ſuprà ſcripta: eam quiſq; loci Capitaneus ſervabit inſtructionem, circa ſuam ipſam, aut ſui Viceſgerentis, vel alterius nomine ſuo de brachio Regali miſſi, executionem. In loco hæreditatis, ſeu villæ, vel bonorum perlucratorum, conſtitutus ipſe brachii Regalis executor, vocabit convictum: ſi eſt præſens: vocabit etiam Kmethones, præſertim illos, in quos eſt Intromiſſio danda. quibus declarabit, ſeu declarari faciet Perlucra & Vadia, aliàs notificabit ea. Similiter etiam literas Perlucrorum, ſeu executoriales, coram Miniſteriali & Nobilibus, eis oſtendet, intimabit, & publicabit. Sic quoq; Capitaneus ipſe per ſe, aut alius nomine Capitanei, dicet: Audi ea, attende, Miniſterialis: Ego Capitaneus, juxta Officium: aut alius ſic: Ego juxta Officium Domini M. Capitanei, de brachio Regali, Nobili P. de G, in ſuis Perlucris & Vadiis, trado Intromiſſionem in iſtam villam D. vel iſta bona P. aut in iſtum Kmethonem, ſeu laneum: vel in iſtum, aut iſtos agros. dicitq; Capitaneus: (ſi per ſe intromittit) Et interpono vadium C. Marcarũ, per iſtas literas. aut alius nomine Capitanei, vadium ſive Regium, ſive Capitanei tenens, dicit: Et iſtud vadium Centum Marcarũ, per Majeſtatẽ Regiam, vel per Dominum Capitaneum interpoſitum, in his literis ſcriptum, tibi Miniſterialis do: & tu tandem, juxta Officium tuũ, iſtud vadium convicto notifices: & ſibi, juxta conſvetudinem Juris, illud des: vel in domo hìc ſua relinquas: (quod tamen vadium ſit triplicatum: ùt ſuprà ſcriptũ eſt) Dices verò: Quòd ipſe convictus ſe in bona iſta, ad quæ victorem intromiſi, nec per ſe, nec per ſummiſſas perſonas, intromittere debeat, neq; intromittat: eiſq; victorem, nullis moleſtationibus, ſeu turbationibus, vel impedimentis aggrediatur. Vobis autem Kmethonibus univerſis, iſtorum bonorum incolis, mando: ut ipſum dominũ P. de G. pro veſtro domino habeatis: ſibiq; obediatis, tanquam veſtro domino: ſubditiq; ejus ſitis, uſq; ad totalem ſolutionem, & ſatisfactionem omnium Perlucrorũ, & Vadiorum. Et hæc omnia coram te, Miniſterialis, & coram vobis omnibus, qui eſtis præ-

sentes, testificor. Ejiciatq; convictũ de bonis: & pace facta victori, in bonis perlucratis, exeat de bonis Capitaneus.

Ad idem.

NIhilominus si non obstante isto Processu, & Intromissione tot vicibus data, ac Vadiis tot vicibus interpositis, si Juri & brachio Regali victus non pareret: aut se defenderet: & Intromissionem, & pacificam possessionem non admittendo: tunc Capitaneus, seu vices gerens ejus, in hac parte non inferat ullam victo, aut Kmethonibus, vel servitoribus ejus, violentiam: nec sinat quenquam verberari, aut vulnerari: sed ipse victus, cum familia & coadjutoribus suis, tanquam Juris pacisq; communis violator atq; destructor, capiantur: suntq; captivandi: infamisq; & infames reputentur, & censeantur: etiam in corpore, juxta Majestatis Regiæ votum, per Majestatem Regiam puniendi. Et si capiuntur: teneantur, usque quo satisfactio victori detur, pro Perlucris, & Vadiis.

Ad idem.

Folio 52.

SI idem Jure convictus, & alii ejus complices, non possent capi detinerique: tunc convictus de bonis illis citandus erit, ad quæ in Perlucris non est data Intromissio, pro vadio ultimo & finali: quod vadium plenariè cedit, pro Capitaneo: & ad videndum, & decernendum, illum proscribi: & proscriptum, tanquam rebellem, & Juris Regni transgressorem & violatorem, banniri. Præmissa verò Bannitione, & ipse, & familiares complicesque sui capiantur, per Capitaneum, vel per alium ejus nomine: quamobrem dabit Majestas Regia literas contra tales, patentes, Universis quibus expedit Bannitionem publicando: & quibuslibet subditis mandando: ut tales bannitos capiant, & locorum Capitaneis dent.

Ad idem.

SI verò non est possessionatus aliis bonis: tunc ipsa Citatio per edictum, contra ipsum, & contra suos complices, possit expendi.

Ad idem.

ET si comparuerit, in Termino primo: qui sibi & omnibus talibus debet esse peremptorius, & finalis, nullam habens dilationem: extunc in Vadio sententietur. Et si habuerit bona aliqua: in eodem vadio recipiantur: & pro rebellione teneantur. Captiventur autem: si non comparuerit, seu non comparuerint: tunc ipse, & sui complices, tanquam rebellis, Jurisq; Regni violator, decernatur de Regno banniendus, proscribendus, & capiendus: & solus ipse Judex proscribat, sui Decreti prolatione mediante. & ibidem statim proclametur, bannitus & proscriptus capiendus: & non solùm ipse: sed etiam sui familiares, & alii, dantes ei auxilium, consilium, & favorem, & præsertim in domibus eum conservantes, tales omnes sunt proscripti, captivandi, & infames: ideoq; capiendi. Contra quos literæ dabuntur universales patentes antè dictæ, per territoria, & ad alios Capitaneos Regni porrigendæ.

In aliquibus terris fit sic, ex Consvetudine.

PRimus Terminus differtur simplici infirmitate. Secundus vera infirmitate: & tertius etiam infirmitate, in hæc verba: jacet, sicut jacet. Et dum comparet ad respondendum, in Termino peremptorio: tunc citatus debet jurare, Quòd verè fuit infirmus.

Ad idem.

ET si citato non recipitur Terminus infirmitate: & neq; per se, neque per Procuratorem comparet in Judicio: tunc condemnatur in pœna Cõtuma-

tumaciæ: & datur Ministerialis in Jure Actori, ad avisandum Reum: ut veniret ad alios Terminos, immediatè celebrandos, & diceret: Quare super Terminum astare permisit. qui si non dixerit: iterum tunc condemnatur per Actorem, in toto, secundùm Citationem: & Judicium decernit solutionem parti, sub pœnis Judicialibus: videlicet sub tribus Marcis, Actori in quatuor septimanis.

Ad idem.

ITem, si non fecerit solutionem, in quatuor septimanis: tunc scribitur contra citatum pœna sex Marcarum. ùt suprà dictum est, in communi Terminorum conservatione.

Ad idem.

ITem similiter alia pœna, in quatuor septimanis: & in aliis quatuor septimanis similiter. Item si non curat satisfacere: tunc Concitatur ad satisfactionem Perlucris, & pœnis. & si in termino non comparuerit: & nullam, per Actorem in processu causæ commissam, allegaverit nullitatē: tunc datur Ministerialis de Jure, ad intromittendum in bona, in Perlucris, & Pœnis, ad Actorem pertinentibus: & Judicium mittit ad pignorandum, pro medietate pœnarum, ad Judicium pertinentium. Et si non admittit Intromissionem Reus: tunc Burgrabius vadit, & intromittit, receptis secum duobus Nobilibus, & Ministeriali. Si verò Reus non admittit possessionem bonorū, ex Intromissione: tunc Capitaneus sua in persona vadit: & dat Intromissionem Actori in bona: & imponit vadium: mandans Reo: Ut Actorem in possessione, per eum assignata, non impediat: sub vadio, per eum imposito. Et totiens, quotiens Actor petit Intromissionem, totiens ostendit literas adjudicatorias, sibi per Judicem & Subjudicem datas. & Capitaneus intromissum in possessione tueri tenetur. Si verò id non exequetur: tunc in eodem vadio, per eum in Reo imposito, & Majestati Regiæ, & Actori succumbet.

In aliis quibusdam terris, fit sic etiam, ex Consvetudine privata.

PEr infirmitatem recipiuntur Termini: & Citatus jurat solus, sine testibus: Quòd fuit verè infirmus. & si Terminus non differtur sibi infirmitate: tunc Actor condemnat eum in Contumacia, pro primo. Et adcitatur literali Adcitatione, ad Citationem originalem: in Adcitatione insertam: & in secundo Termino, ex Adcitatione similiter condemnatur Reus, in pœna Contumaciæ: Et adcitatur secundò ad Citationem originalem, & ad Adcitationem: & si non comparet: tunc condemnatur per Actorem in toto, secundùm Citationem. Et decernitur satisfactio, pro rebus citatis: & scribuntur pœnæ. & proceditur ad finem sic: ut in ista immediatè, seu proxima Consvetudine est descriptum. Folio 6.

Ad idem.

FIt etiam Terminus pro majori, qui nulli denegari debet: & pro primo, pro secundo, & tertio recipi potest. sed recipiens hujusmodi Terminū, ad alia Judicia Judicis & Subjudicis, illius Judicii, ubi dixit se pro majori habere actionem, Literam ad Judicium portare debet: cum descriptione sufficientis testimonii, de Judicio altero, in quo pro majori habuit. Prout de hoc, in communi supradicta Terminorum Conservatione, est informatio abundiùs exarata. Si enim in Litera testimoniali, non sufficienter descriptum esset id, pro quo in alio egit Judicio: tunc causam istam perdet. prout suprà scriptum est.

Ad idem.

ET licèt eadem Majestas Regia, aliquarum terrarum privatas descripsit Consvetudines: tamen sua Majestas, permodum consilii, subditos hortatur universos: ut eam teneant & observent instructionem, ubiq; terrarum,

quam instructionem assumptam, ævoq; diuturniori continuatam, approbabit Lex ac Consvetudo. Et tantùm Majestas eadem Serenissima Domini nostri Regis, de Terminorum Conservatione, ex Jurisperitis, & Vetustioribus Regni Privilegiis, ascripsit.

PROCURATOR, SEU PROCURATORIUM.

Qui vult, Procuratore utatur.

Casim. Mag. 1568, Fol. 10. QUia cuilibet sua defensio & tuitio (cùm Juris sit Naturalis) non est deneganda: ideoq; Statuimus: Quòd in Judiciis nostri Regni, quilibet homo, cujuscunq; sit statûs & conditionis, potest & debet habere suum Advocatum, Procuratorem, vel Prolocutorem.

Ignaris & egentibus Procurator detur.

Cas. in Nieszova 1454, Folio 94. SI quis verò in Judicio constitutus, rem debitè suam proponere nescieverit: aut in lingva impeditus fuerit: nec amicum, pro eo loqui volentem, poterit habere: Judicium ibi sedens ex suo Officio, sibi petenti Procuratorem idoneum deputare debebit.

Qui tamen velit, suam causam agat.

Sigism. Crac. 1543. OMnis, qui Procuratore careret, poterit suam causam coram Judicio exponere: vel controversiam, & defensionem sui facere: sepositis atque rejectis in partem, captiunculis pœnarum, quas captiones Judex permittere non debet: nisi hoc custodire, ut Justitia unicuique ministretur.

Mulieres, in hospitio Procuratorem constituunt.

Cas. Visliciæ 1568, Fol. 10. UT dominarum habitatio, propter fragilitatem sexûs, à cœtibus virorum omnimodè sit distincta: & nè ad causas vocatæ, premant se in turmis & conventibus masculorum: sanxit nostra authoritas de præsenti: Ut si quæ domina, sive virgo, citans aut citata, venerit ad Terminum sibi præfixum: Judex præsidens Judicio, Officialem suum cum ejus adversario, ad hospitium illius dominæ, mittere teneatur. coram quo; actionem, sive defensionem suæ causæ, Advocato, vel suo Procuratori, cui placet, in toto delegabit.

Nec Spirituales etiam procurent, nisi causas proprias.

Sigism. Petric. 1538, B, 4. PEtitionibus Nunciorum Terrestrium permoti, & ad sopienda odia, quæ adversùs Ecclesiasticos viros, ob quorundam insolentiam, apud Seculares excitari contingit, Statuimus: Ut Ecclesiastici viri, Beneficiati, aut Sacerdotes, non se immisceant deinceps Judiciis Secularibus: neque causas procurent & promoveant, Secularium personarum. neque Officia Notariorum, aut Vicenotariorum, in Secularibus Judiciis obeant. ad quæ per Judices Terrestres non admittantur. Exceptis causis propriis, aut aliarum Spiritualium personarum. in quibus agendis procurandisque, liberam habeant ubique facultatem.

Procuratorium Mandatum tribus grossis venit.

Sigis. Petric. 1511, Fol. 16. ITem nè prædicti subditi nostri, in Cancellaria nostra à Notariis plùs justò graventur, Decernimus: Quòd deinceps à Procuratorio, tantùm tres Grossi accipiantur.

Insufficiens Mandatarius punitur.

Consvetudo terræ Cracov. Folio 121. ITem aliquis manifestans se cum Procuratione, in Judicio, si malum Procuratorium seu Procurationem habuerit: luit pœnam in Judicio Terrestri trium Marcarum: in Jure verò Castrensi, sex Scotos. quam solus ipse Procurator solvet: non Principalis suus, aliàs, non ille, à quo causam dicit.

Procu-

Procuratores debent esse jurati: & æstimationes pecuniales in Citationibus, sint moderatæ.

PRocuratores mercenarii, qui mercede conducti hominũ causas in Judiciis cõmuniter procurant, nè ampliùs difficultates & comperendinationes in Jure facerent, debent esse jurati: Quia injustas causas, neque suscipere, neq; eis consulere, neq; illas promovere debent, in gratiam alicujus partis. Præterea æstimationes pecuniales, quas pro injuriis vel damnis in Citationibus ponunt, debent ità moderari, & ad eum valorem redigi, quanti damnum valet. nè ob hoc, probationibus & testibus homines gravarentur. Judex autem, qui Judicio præsidet, debet prospicere & animadvertere in talem, & punire illum. sicut est, de inordinatis Citationibus, Statutô descriptum. Quòd si certò comperientur aliqui Procuratores, hujus Statuti transgressores, & audaces: extunc debent per Judicẽ ad Nos remitti. Quòd si Decreto nostro Regio, transgressionis Reus reperietur: extunc ei Officiô procurandi, in omnibus Judiciis nostris Regalibus, Terrestribus, Castren. inhiberi debet. Hoc autem intelligi debet, præter illos: qui consanguinitatis, aut amicæ consvetudinis Jure ducti, amicorum: necnon præter famulos, qui dominorũ suorum causas procurarent: neq; communiter in Jure causas dicerent. denique præter illos: qui ipsimet suas proprias causas Judicialiter agerent. Tales enim huic Statuto subdi non debent. Attamen Procuratores dominorum, tametsi domino aliquis eorũ serviat, & ejus causas procuret, (si modò communiter Procuratoris Officium exerceat) eo non obstante, tenebitur hoc Jusiurandum præstare: & literas authenticas Juramenti sui, ab Judicio Terrestri accipiendas, habere. cum quibus literis, ubique fides, habebitur ei indubia. *Sigism. Crac. 1543.*

Procuratores sint diligentes, & fideles.

EDicimus: nè cum inordinatis Citationibus & Actionibus, Procuratores ad Judicium accedant, si volent pœnam Statuti evitare. Item ut vocati secundùm Regestrum, præstò sint. siquidem in vocandis personis, juxta Regestrum nos conservabimus. Quòd si quis vocatus abfuerit: condemnari permittetur. Etenim studiosè extrahunt causas: ut non solùm Judices Provinciales, verùm etiam Regia Majestas, assessoresq; ipsius, non tum, quando volebant, sed quando Procuratoribus libebat, judicabant. Quocirca si quis Procurator negligentiâ, vel nequitiâ, non controvertendo cum adversario, permitteret Principalem suum condemnari: is autem Principalis talî damnô affectus, eo nomine queritur: extunc ibidem coram Judicio, vel in Comitiis administrabitur de eo Justitia: non secus, atque de servitore: etiam si fuerit possessionatus. *Sigis. August. Petric. 1548.*

De potestate Procuratorum, in civilibus vel criminalibus causis, sed Inscriptiones excipiuntur.

ITem, antiquum Statutum æqua moderatione interpretantes, Statuimus: ut Procurator, sive possessionatus sive non possessionatus, habẽs sufficiens Procuratorium, possit in Judiciis comparere: omniaq; agere & exercere, quæ ipsius Principalis causam vel causas, attinent seu tangunt: etiam partẽ Citatione verbali, aliàs *Nadwornym*, citare: & Judicem movere: ac alia omnia facere, quæ ad defensionem causæ pertinent. præter Inscriptiones: quas nec novas facere, nec de antiquis quietare, nec pecunias inscriptas tollere poterit, sinè præsentia sui Principalis, seu Actoris. *Sigis. Petric. 1511, Fol. 18.*

P R O F U G I.

Si quis prædo fugiat, prædonesve servet: ac pòst redeat.

SÆpius contingit, quòd quidam de militari prosapia procedentes, veluti prodigi honoris & famæ ipsorum, furta sive latrocinia committentes, fiunt *Casim. Mag. Vislic. 1368. Folio 26.*

unt profugi nostri Regni, ipsorum spontanea voluntate: & sic occasionem quærentes, mala cōmittere non formidant: pro quibus in iram nostræ indignationis incidunt. tandem de commissis furtis, & cæteris actibus malis, pœnitentiâ ducti, amicorum suorum intercessione mediante, nostram consueverunt implorare clementiam: & sic nostræ gratiæ de novo restaurātur. Volumus itaque: Quòd licèt nostra ira sit dimissa eis & pœna, nihilominus pro furtis, & damnis, viris bonis & justis illatis, tenebuntur Judicialiter respondere, & satisfacere: juxta diffinitionem, per deputatum Judicem factā. Et nihilominus tales infames reputamus: neque aliis Nobilibus, qui nunquam profugi extiterunt, in fama & sublimitate honoris posse adæquari. Statuimus etiam: illum qui occultè insidiando inhabitatoribus Regni nostri, fures, & profugos aut prodigos servat, eis hospitiū præbet, & partitur cum eis rapta, & malè acquisita, tales infames esse: imparesque viris probis & bonis reputari.

Sculteti & Kmethonis, à domino profugi, & quater ad Judicium vocati, nec redeuntis, bona per dominum loci accipiantur. & quid faciendum sit: si possessori Scultetia minetur.

Vladisl. Jagell. Fol. 46. CUm autem Sculterus & Kmetho, de agro & hæreditate sua, absq; culpa domini fugerit: talis profugus debet per dominum, in Judicio majori & bannito, ter, & ex superabundante quartò, ut ad suam redeat hæreditatem, evocari: qui si non redierit, taliter vocatus: dominus villæ, cum Protestatione, poterit suam hæreditatem per alium locare: Contumacia illius non obstante. Et si is profugus, minas incusserit possessoribus agrorum qualescunq;: tenebitur dominus, sub quo degerit requisitus, Jus Polonicale poscentibus, eum eo ministrare. aliàs ille, sub quo fuerit contradicens, pœnam *Piątnadziesta* incurret, totiens, quotiens contra hanc Constitutionem fecerit quoquo modo.

§. De Kmethonibus profugis, Vide in Tit. KMETHO.

§. Quibus profugis, & quomodo, salvi conductus dandi: Vide in Titulo SALVUS CONDUCTUS.

P U E R I.

§. Vide in Titulo MINORENNES.

P U P I L L I.

§. Vide in Titulo MATERNALIA BONA Foliô.

P R U S S I A.

Pax & Concordia, inter Vladislaum Regem Poloniæ, & Conradum de Jungingen: Magistrum Prussiæ, Ratione finium regundorum.

Folio 132. IN nomine Sanctæ & Individuæ Trinitatis, Amen. Frater Conradus, de Jungingen, Magister generalis Ordinis Beatæ Mariæ, hospitalis Jerosolymitan: de domo theutonica: Universis præsentibus & futuris, præsentium notitiam habituris, Salutem, & rei gestæ ad perpetuam memoriam cognoscere veritatem. Cùm auctor pacis, ad unitatis & pacis spiritum, suis rigorosîs mandatîs quotidie nos invitet: dignum arbitramur: ut inveteratæ displicentiæ, guerræ, & offensæ, contra Serenissimum Principem, & Dominū dominum Vladislaum Regem Poloniæ, supremum Ducem Lithvaniæ, & hæredem Russiæ: suosq; progenitores, quo ad Terras Lithvaniæ, & Prussiæ, per nos nostrum quoq; Ordinem, intuitu orthodoxæ fidei, diutiùs exagitatæ, in pacem perpetuam, remissionem, & concordiam committentur.

Magister Ordinis, de cōsensu cōpræceptorū suorū inivit concordiā cū Rege Poloniæ, pro die & tēpore hìc expressis.

§. Hinc est, quod nos de expresso consensu cōpræceptorum nostrorum, cum dicto Sereniss. Domino Vladislao, annô, die, & locô, infrascriptîs, certum terminum placitorum concorditer, celebravimus: super pace, inter nos &

nos & Terras Ordinis noſtri, ex una, & ſupra dictum dominū Regem, & Terras ſuas, videlicet Lithvaniam & Ruſſiam, parte ab altera: facienda perpetuò & firmanda, variis; præmiſsis tractatibus, tandem (ùt ſequitur) concordavimus in hunc modum. §. Inprimis promiſimus, & præſentibus bona fide promittimus: quòd exnunc & in antea tenebimus pacem inviolabilem, & concordiam cum ſupra dicto Magnifico Domino Vladislao Rege Poloniæ, ſuis Catholicis hæredibus, & ſucceſſoribus, ac Prælatis & Eccleſiis, omnibus quoq; Terris ſuis, per Litvaniam & Ruſſiam Terrarumq; Incolis, perpetuis temporibus obſervare. § * Nec unquam volumus & debebimus, aliquam ligam inire, aut facere, contra dictum Vladislaum, ſuos quoq; Catholicos ſucceſſores Terrarum Litvaniæ, & Ruſſiæ, cum dominiis, aut aliis hominibus, & rancore quolibet poſtpoſito: omnes & ſingulas injurias nobis, & noſtris per ſe, vel per alios quomodolibet illatas, remittimus penitus & offenſas. § *b* Inſuper Limites, & Terminos inter noſtros, & dicti *Domini Regis* Terras: videlicet, Litvaniæ & Ruſſiæ, diſtingui fecimus: & modis diſtinguimus infraſcriptis. Inprimis incipiendo in quadam Inſula Sawin, dicta vulgariter Sitta, in fluvio dicto Memla, habente in ſe Inſulam Romeyweider. Quæ quidem Inſula tota apud Ordinem permanebit temporibus affuturis: abhinc directè progrediendo ad fluvium dictum Norneſſe, in declivio ſeu villæ continuæ, ſub ſylva dicta Heyligenvalth: Ab hinc dictum fluvium ſequendo in mediis fluctibus, uſq; ad Vyſvilten, aſcendendo abhinc linealiter & directè eundo ad quendam lapidem magnū dictum Roda, jacentem in fluvio dicto A. & Roda vulgariter nuncupatum: ab illo lapide, aſcendendo ſuper ſtagnum dictum Sinarden: ab hinc directè eundo, uſq; ad viam vulgariter nuncupatam, Der Brengeliſcheweg, abhinc directè uſq; in Novenrithen: ab hinc linealiter procedendo verſùs finem, ſeu aciem mericæ, dictæ vulgariter Heyde, ad locum, ubi fons oritur: à dicto fontis ortu procedendo, per directum in ſolitudinem quandam, communiter Viltniſſe dictam: ubi fluvius Egleſſe ortum habet: abhinc directè eundo, per medium dictæ ſolitudinis, uſq; ad terminos & gades illorum, de Ploſzkow: & hi omnes termini ſiti, ſunt verſùs Livoniam. Aſcendendo verò verſùs Pruſſiam, termini ſubſcripti, per dictum Ordinem perpetuò, ſinè quolibet contradictionis obſtaculo, habebuntur: Incipiendo à ſupra dicta Inſula Sawin, in directū procedendo, uſq; ad fluvium dictum Suppe, abhinc procedendo ad locū ortùs ſui: abhinc progrediendo uſq; ad fluvium, qui effluit à lacu dicto Mothenſehe: & dicitur communiter Methensly, abhinc per deſcenſum fluvii, uſq; in fluvium dictum Beber: deinde dictum fluvium ſequendo uſq; ad miliare: prope fluvium, qui Nare dicitur: & abhinc directè eundo, uſq; in dictum fluvium Nare. § Cœterùm pro nobis noſtro Ordine, omnibus noſtris ſucceſſoribus, renunciamus omni impetitione & Jure, quæ in prædictis domini Regis Vladislai Terris, videlicet Litvaniæ & Ruſſiæ ſitis, terminos ſuperiùs expreſſos, verſùs dictas Terras, habuimus, vel habere videbamur: inſuper Terræ & dominia, de magno Novohroden, qualitercunq; ſive per nos: noſtrum Ordinem, aut per ſupra dictum Sereniſſimum dominum Vladislaū, aut per ſuos conjunctim, & diviſim acquiſitæ fuerint: vel aliàs qualitercunq; ad noſtrum Ordinem devenerint, eaſdem ac eadem dictus Dominus Rex obtinebit: nec unquā bona fide quominus eaſdem detineat, impediemus. §. * Præterea volumus: quòd homines ſæpe dicti Domini Regis, & ſuorum ſucceſſorum in Terris Lithvaniæ & Ruſſiæ conſtituti, in omnibus Terris Ordinis, mercari & negotiari liberè valeant: abſq; teloneis, aliiſq; exactionibus: quos etiam defendere tenebimur: ſicuti noſtros: ſalvis, tamen teloneis ab olim inſtitutis: ac quibuslibet edictis noſtris editis, & edendis, in Terris Ordinis quibus noſtri artantur, & dicti Domini Regis, ſuorumq; ſucceſſorū homines per Lithvaniam, & Ruſſiā ſunt artati. § *d* Item ordine noſtro in expeditione communi, cum prænominato Domino Rege, & ſuis ſucceſſoribus, & ipſorū hominibus, per Ruſſi-

Magiſter Ordinis promittit ſervare ppetuam pacem cū Rege Polon. & ſuis ſucceſſoribus Chriſti fidelibus.

** Mag. Ordinis nō debet cū aliquo inire ligā contra Regem Polon. & ſuos ſucceſſores Catholicos, in terris Lithvaniæ & Ruſſiæ, injuriæ & rācores etiam dimittūtur.*

b Limites & Termini inter terras Ordinis Theutonici & terras Ruſsiæ & Litvaniæ, diſtinguuntur modo hîc contento.

Renūciat Mag. & Ordo aliis Terminis & omnibus bonis ad Nowohrod pertinentibus.

** Homines de Ruſſia, & Litvania, liberè mercari poſſunt abſq; teloneis in terris Magiſtri Ordinis.*

d Ordo quandocunq; cū Rege Poloniæ pro tēpore exiſtenti in cōmuni expeditione fuerit, quoſcunq; captivaverit, pro ſuis habebit.

Excessus per homines Regis qualitercunque perpetratos Capitan. exercitus judicabit.

g *Excessus p homines, hinc inde cõmuniter cõmissi, p Capitan. utriusq; exercitûs judicandi.*

k *Armigeri, Milites, vasalli, & aliàs quicunq; homo, in damnũ Regñ, non permittentur trãsire per terras Ordinis.*

h *De Regno Polon. banniti p Magistrũ in suis terris nè foveantur.*

m *Per terras Russiæ & Litvan. Catholicorũ Magister Ordinis nõ traducet exercitũ cõtra quẽcunq; absq; cõsensu Regio.*

n *Sãguine juncti Regi fugientes ad terras Ordinis p quos Regnum posset molestari non debẽt ab Ordine suscipi & foveri.*

o *Magister Ordinis pro se & p toto Ordine promittit omnia supra dicta servare.*

* *Muniuntur literæ majori Sigillo Magistri Ordinis.*

Russiam & Lithvaniam, existente, quotquot ipsi captivaverint, sucs habeant ùt captivos. §. Excessus quoq; per dicti Domini Regis, suorumque successorum homines in prædictis Terris, qualitercunq; commissos, Capitaneus exercitus eorundem, eosdem liberè judicabit. §. *g* Excessus verò communes per utriusq; exercitûs homines commissos, Capitanei utriusq; exercitûs, simul & communiter judicabunt. §. *k* Nullos insuper armigeros, dominos, milites, vasallos, vel alterius cujuscunq; generis homines, etiamsi Christi fideles fuerint, in damnum seu præjudicium, dicti Magnifici Domini Vladislai, aut suorum, unquam per Terras nostras, scienter ire permittemus: sed impediemus & prohibebimus juxta posse. §. *h* Deniq; omnes proscriptos, seu bannitos, de supra dictis Terris, præfati Domini Regis, non recipiemus ad Terras nostras: maximè qui in sui vindictã, homicidia vel incendia, ejusdem Domini Regis vel suorum successorum, hominibus in præmissis Terris Lithvaniæ comminantur, & Russiæ. §. *m* Præterea per Terras dicti Domini Regis, suorumq; successorum Catholicorum, videlicet Lithvaniæ & Russiæ, contra quoscunq; nunquam traducemus exercitũ, aut traducere per quemcunq; faciemus, nisi expressè fuerit de voluntate dicti Domini Regis, suorumq; successorũ: qua obtenta damnum nequaquã ipsis, ac ipsorum hominibus inferemus. §. *n* Præterea Promittimus: quòd nullos fratres, & consanguineos ipsius Domini Regis fugitivos, seu alios quoscunq; erroneos, per quos Dominus Rex & Regnum Poloniæ, ac Terræ Lithvaniæ & Russiæ possent molestari, durante pace, debebimus ad Terras nostras recipere vel fovere. §. *o* Omnia verò singula præmissa, in articulis præmissis, & eorum quolibet contenta, bona fide promittimus, pro nobis totoq; Ordine nostro, firmiter ac inviolabiliter observare: nec unquam contraveniemus, aut contravenientes procurabimus per quoscunque, arte, ratione, ingeniò, de Jure vel de facto: consilio, vel auxilio, publicè vel occultè. §. * In quorum omnium evidens testimonium, & fidem, de & super omnibus præmissis, præsentes literas nostri majoris Sigilli, munimine mandavimus communiri. Datum in fluvio dicto *Wista*, prope Castrũ *Raciąż* diecesis Vladislav. feriâ quintâ proximâ ante festum Sanctæ Trinitatis. Anno Domini M. CCCC. iiii. Harum rerum testes sunt, Reverendi in Christo patres & Domini, Dominus Arnoldus Episcopus Culmen. & Dominus Joannes Episcopus Pomezanien. ac, honorabiles & Religiosi viri fratres Ordo & Commendatores.

Privilegium pacis & concordiæ, per Vladislaum Jagellonis, tunc Poloniæ & postea Ungariæ Regem, in Brzeście Cujaviæ factæ, cum Paulo de Rusdorff, Magistro Prussiæ: quæ facta erat Anno Domini. 1436. Præsentibus Magno Duce Litvaniæ Sigismun. ejusq; filio Michaële. Item Ducibus, Stolpensi, & Mazoviæ, & universis de Regno, & de Magno Ducatu Litvaniæ Prælatis, Baronibus, & Consiliariis, in fine Privilegii subscriptis, quod sic sequitur.

IN nomine domini Amen. Ad perpetuam rei memoriam: Convenit actus hominum, qui vetustate cadunt, & successu temporis in oblivionem vertuntur, solidis scripturarum & testium fundamentis cõmendare: in quorum custodia nullis marcescunt temporibus: sed semper jugis perennatione memoriæ incommutabiles servantur. Proinde nos Vladislaus Dei gratiâ Rex Poloniæ, necnon Terrarũ Cracoviæ, Sandomiriæ, Siradiæ, Lanciciæ, Cujaviæ, Litvaniæ Princeps supremus: Pomeraniæ, Russiæ. &c. Significamus tenore præsentium, quibus expedit universis præsentibus & futuris notitiã præsentium habituris: Quomodo cùm divini dispensatione consilii, hujus Regni recepimus gubernacula: ad hoc quoque tantum in Terris obtinuimus principatum: ut propensiori cura & vigilantia nostra, semper studia extendamus: per quæ pacis desideranda tranquillitas inter Christi fideles (ex quorum discordia, non solùm Terrarum & Urbium, sed Provinciarum atq; Regnorum resultant excidia: prout in plerisq, lugenda atq, calamitosa exem-

sa exempla mortalibus exhibent argumenta) procurari queant & procurata auctore pacis, de throno suæ ineffabilis Majestatis, atq; potentiæ concludi, & mediis salutaribus stabiliri ac extolli felicibus incrementis. §. Et attendētes, quòd nō nisi inpace pacis opifex Deus perfectè coli valeat: & ea nihil in mundo exoptari possit pretiosius, aut desiderabilius concupisci. Hinc est, quòd nos non absq, interna compassione, & gravi cordis amaritudine recensentes: quot & quanta mala ex guerris & dissensionibus procedant: quotq, ex contentionibus & bellis, si ea mortales agant, odia hominum, non sinè etiam animarum & æternæ salutis dispendiis, ac excidiis Civitatū Provinciarumq; & Terrarum ac in illis degentium interitus subsequantur. Divinus deperit cultus: & sangvinis effusio oritur. Cumq; talium discordiæ atq; bella: non solùm se suosque, sed etiam alios plurimos tractura sunt verisimiliter in præcipitium & ruinam. §. Propterea supremis affectibus exoptantes, ut non crescant jurgia: sed juxta magistram bonorum omnium charitatem, (quæ nihil sapit extraneum, nîl asperum, nîl confusum, imò propria virtute nutrit concordiam, dissociatos jungit, pacem & unitatem consolidat.) Ad laudem & gloriam omnipotentis Dei, & Beatæ Mariæ Virginis Gloriosæ, totiusq; Jerarchiæ cœlestis, propagationem fidei, cultum justitiæ, & religionis Christianæ salutiferum incrementum, à guerris deflendis, excidiis, displicentiis, odiis, rancoribus, & offensis, inter nos, Vladislaum Regem Polon. &c. Sigismundum Magnum Ducem Lithvaniæ &c. prædictos: & Inclytum Casimirum germanum nostrum, Semovitum, Casimirum: Vladislaum, Boleslaum Mazoviæ, ac Boguslaum Stolpen. & Pomeraniæ Duces, Regum Polon. Terrasq; nostras Magni Ducatûs Lithvaniæ, Russiæ, Mazoviæ, Stolpen. & Woiewodam Moldaviæ: & alia dominia nobis subjecta ex una: & Magnificum ac Religiosum dominum Paulum de Ruszdorff Ordinis Beatæ Mariæ Theutonicorum Jerosolymitani, & Ordinem suum ac Terras ejusdem Ordinis, Prussiæ, Almaniæ, Livoniæ, & alias omnes ei subjectas parte ex altera: novissimè gravi offensione, & jactura exortas, nostræ mentis propositum retrahere decrevimus: & ea, quæ durantibus hujusmodi controversiarum & guerrarum turbinibus, circa bonum Reipub. sunt diruta & destructa, per pacis integritatem ad statum cupien. reducere quietum & tranquillum: cum eisdem Magistro, fratribus, & Ordine ipsius Terris Prussiæ, Almaniæ, & Livoniæ subditis, & sequacibus eorundem, perpetuæ pacis, & inviolabilis fœderis unionem: elegimus, assumpsimus, suscepimus: & inivimus, eligimusque, suscipimus, assumimus, & inimus tenore præsentiū mediante omni tempore perpetuè duraturā. Quam sub fide & honore ac juramētis corporaliter præstitis: sinè dolo & fraude Promittimus vigore præsentiū observare. & ut ipsa unio cum tanta deliberatione & maturitate concepta, ad firmum & constantem ordinem jugiter observandū reducatur: ipsam per articulos infrascriptos omnino duximus regulandum. §. Inprimis quòd inter nos Regem: Magnum Ducem, & Duces prædictos, Regnum Poloniæ, Magnū Ducatum, & Terras Lithvaniæ, Samogitarum, Russiæ, Mazoviæ, Stolpen. & Woiewodam Moldaviæ, & aliorum dominiorum & subditorum nostrorum ab una: & prædictum Magistrum generalem & Ordinem, Terras & subditos ipsius, tam in Prussia, Almania, quàm Livonia & nova Marchia, parte ex altera: omnes dissensiones, controversiæ & damna inter partes hinc inde facta, dimissa & totaliter sopita debent esse: nec illorum de cætero aliqua mentio, aut memoria, & signanter in querelis, aut in detractionem Partium, coram quibuscunq; personis habeatur aut fiat. Sed nec una Partium ad infamiam alterius Partis suggeret, consentiet, auxilium dabit, & favorem, publicè vel occultè: & quantum in ea parte fuerit, dilationes & detractiones hujusmodi fieri non admittet, sed potius prohibebit.

Pax qua nihil pretiosius est, commendatur.

Charitatis commendatio.

Dissensiones & cōtroversiæ inter Regem & Magistrum Prussiæ sopiendæ.

§. Item quòd omnia bona Ecclesiarum, Gnesnen, Vladislavien. Plocen. & Posnanien. Prælatorum, Abbatum, Monasteriorum, Conventuum, & aliarū quarumcunque personarum Secularium & Religiosarum: quæ sunt in Ter-

De damnis resarciendis. & decimis Prælatis Poloniæ per Magistrum solvendis.

ris Ordinis prædicti ſituata, debent circa Jura omnia, tam Eccleſiaſtica quàm
Secularia, & omnes aliquas conſvetudines, quæſtus, decimas, caſtra, villas,
prædia, curias, & alias utilitates, emolumenta & proventus, quibuſcunq; no-
minibus nuncupentur, conſervari: nec aliquibus novis conſvetudinibus,
ſervitiis & oneribus aggravari. Quodq; eadem bona non alienentur, nec
pro eorum alienatione inſtetur per partes, ſinè conſenſu Prælatorum Spiri-
tualium. Omnes autem cenſus, decimas, proventus, & alias obventiones
qualeſcunque in Terris Ordinis conſiſten. quos & quas Magiſter & Ordo,
Reverendiſſimis in Chriſto patribus Dominis, Archiepiſcopo Gneſnen. Vla-
dislavienſi, & Plocenſi Epiſcopis, aliiſque Prælatis Sæcularibus, & Regulari-
bus Regni Poloniæ, per biennium ſublevaverunt: plenè & integrè reſti-
tuant, & reſtitui faciant. medietatem infra hinc ad feſtum Purificationis
Mariæ, reliquam verò ad feſtum Paſchæ proximè affuturum in Civitate
Thorunen. quittationibus de ſolutione à præfatis Prælatis receptis. & quod
bona & decimæ Reverend. patris domini Vladislai Epiſcopi Vladislavien.
noviter & quomodolibet arreſtata relaxentur. §. Item ut omnis ſuſpicio
& hoſtilis reſpectus hinc inde inter nos & parte Magiſtri generalis & Or-
dinis ſui in toto evellantur: Volumus: quòd ligæ, confœderationes, & In-
ſcriptiones, quæcunque ſunt vel fuerunt inter Magiſtrum generalem, præ-
ceptores per Almaniam, & Livoniam & Ordinem ipſorum, Prælatos, Nobi-
les, Cives, & ſubditos ipſorum, cum Duce Boleslao aliàs Swidrygał, Præla-
tis. Ducibus, Bojaris, & ſubditis Terrarum Litvaniæ, Samogitiæ & Ruſſiæ
factæ, debent eſſe caſſæ, inanes, irritæ, & in nihilum redactæ. Ipſique Ma-
giſter & Ordo, Prælati, Nobiles, Cives & ſubditi ipſorum, debent præfatũ
Ducem Swidrygał, deſerere & dimittere perpetuis temporibus: & nun-
quam eidem aut alteri cuicunque Magno Duci Litvaniæ & Ruſſiæ auxilia
& conſilia contra nos & ſucceſſores noſtros, & Regnum noſtrum, ac etiam
præclarum Principem Dominum Sigiſmundum Magnum Ducem Litvaniæ
modernũ, Magnumque Ducatum Litvaniæ præſtabunt: nec aliquas ligas,
ſuggeſtiones, & confœderationes in damnũ noſtrum, aut Regni facient in
perpetuum cum eiſdem: imò nec aliquẽ alium tenere & reputare debent
pro Magno Duce Litvaniæ & Ruſſiæ: niſi qui cum noſtro conſenſu, & Re-
gio (quemadmodũ præfatus Dux Magnus Sigiſmundus modernus eſt ele-
ctus, juxta diſpoſitionem dudũ factam inter Regnum Poloniæ, & Terras Li-
tvaniæ) electus ſit & poſitus in Ducatum: nec etiam permittent ipſum Swi-
drygał de terris ſeu per terras & dominia Ordinis, ipſorũ damna aut im-
pedimenta Regno Coronæ noſtris, Ducatui Magno Lithvaniæ, & Ducatibus
prædictis inferre nec ipſum publicè, vel occultè, per ſe vel ſummiſſas per-
ſonas juvare aut ſublevare quovis modo. §. Item ut hujuſmodi pacẽ per-
petuam & concordiam ſub certiori attentionis firmitate & robore cuſto-
diamus & ſervemus, Promittimus, ſinè dolo & fraude, ſub fide & honore ac
onere præſtiti juramenti: Quòd ad nullius hominis viventis requiſitionem,
inductionem, ſuggeſtionem, perſvaſionem vel mandatũ, etiam quacunque
dignitate præfulgeat, Papali, Imperiali, vel Regali, aut cujuſcunq; congre-
gationis legitimæ, perſonarum Eccleſiaſticarum vel Secularium, debebimus
vel poterimus contravenire ipſis in parte, vel in toto, expreſsè, manifeſtè,
vel occultè, per ſe vel alium ſeu alias qualcunque perſonas ſubmiſſas Spi-
rituales vel Seculares: neq; eas taliter aut quocunq; modo violare: etiam
ſi modernus Imperator, aut ſucceſſores ſui Imperatores perſonaliter exercitu
contra Magiſtrum & Ordinem ſe moverent, non debemus ei nec ſucceſſo-
res noſtri aſſiſtere ope, conſilio, auxilio vel favore. §. Item quòd medius
fluvius *Drwańcá* ſit limes inter Regnum noſtrum & Terras Ordinis: nec
fiat in eodem fluvio aliquod molendinum in limitibus & rippis communi-
bus. §. * Et præcipuè in loco Lubicz dicto, in quo aliàs factum fuerat:
ſic quòd idem fluvius ſuum antiquum meatum habeat: quodque reſiduũ
aggeris una cum ponte maneat, ſinè omni clauſura diurna & nocturna pro
ſtrata publica, nec novum ibidem molendium deinceps erigatur.

De non ferendis ſuppetiis & auxiliis contra Regnum Boleslao Swidrygał.

De non ferendo auxilio per Pol. nos contra Magiſtrum.

Drwańca medius fluvius limes inter Regnum & Terras Ordinis.

** In loco Lubicz non ſit molendinum.*

§. a Quo

§. *a* Quo per deſcenſum intrante flumen Wiſła, iterũ deſcendendo per Wiſłam inferiùs, ipſe medius fluvius Wiſła erit iterum limes inter Regnum Poloniæ, & terras Magiſtri & Ordinis Pruſſiæ: cum omnibus ſuis Inſulis, piſcaturis, Juribus, & obventionibus univerſis, nullis excluſis penitus & exceptis: uſquequo ipſa medietas prædicti fluvii Wiſła tanget locum limitum: quem quondam Sereniſſ. Princeps Dominus Caſimirus divæ memoriæ Rex Poloniæ, cum Magiſtro Pruſſiæ, dicto Duſzmar, inter terras Bydgoſtien.& Pomeraniæ certis Literis, & ſignis notalibus limitavit, deſcripſit, & diſtinxit. §. *b* Caſtro Jaſieniec in Terris Ordinis remanẽte. §. *d* Ità tamen quòd Caſtrum *Nieſzowa*, cum territorio ſuo & villis *Murzynowo*, *Orłowo*, *Nowawieś*, & aliis villulis, molendinis, & uſibus ad dictum Caſtrum, & territorium, cum omnibus Caſtri territorii, ac Villarum prœdictarum borris, ſylvis & utilitatibus: aquis quoque & earum decurſibus, cum pleno & totali dominio: ac cum medietate navigii in flumine Wiſła, & ejus proventibus & Inſulis, ac piſcaturis: Juribus, libertatibus omnibus & ſingulis ad ipſa ſpectantibus ab antiquo, nullo penitus alicui præter nos, & Coronam Regni Poloniæ, Jure in eiſdem Caſtro & territorio ac Villis reſervato, remaneat circa nos, & Coronam Regni Poloniæ perpetuò & in ævum. §. Sic tamen quòd nulli ſubditorum ſalvo cenſu debito, & ſolvi conſveto, per hanc ceſſionẽ in Juribus ipſorum, in Inſulis, & molendinis præjudicium generetur. Et ſi nos in Juribus ipſorum ipſos tolerare noluerimus: extunc licitum ſit nobis juxta antiquam taxam, prout ab antiquo inter ſe vendere conſveverunt hujuſmodi Jura comparare & ſolvere: quemadmodũ Sereniſſimus Princeps divæ memoriæ Dominus Vladislaus genitor noſter chariſſimus, & Corona Poloniæ pacificè & quietè tenuit: à tempore concordiæ circa locum Melno jacentem, in Terris Ordinis, inter Caſtra *Radzyń*, & *Rogoźno*, circa flumen Oſſa, die ſancti Stanislai Epiſcopi & Martyris, de menſe Septembri factæ, ad receptionem & occupationẽ eorundem per Magiſtrum & Ordinem de anno Domini 1431. attentatã. §. Specialiter addito & expreſſo: quòd omnibus hominibus, & Mercatoribus cum quibuſcunq; rebus, cujuſcunque generis pretii, vel valoris exiſtant proficiſcentibus, liberum ſit vendere hujuſmodi res ſeu merces abſq; impedimento & compulſa, & ſtare ſive manere cum eis, aut eas in Civitate Nieſzowa locanda conſervare, vel tranſire cum eis, quà placebit, ſive per terram: ſive per fluvium Wiſła infra vel ſupra vel in Thoruń, aut alia loca in Terris Ordinis conſtituta. Item incipiendo ab eo loco, in quo prædicti limites per Dominum Caſimirum Regem Poloniæ, & Magiſtrum Pruſſiæ facti, & in eorundem Literis expreſſi terminantur & deſinunt in procedendo ulteriùs: uſque ad introitum flùminis Notheſz ſive Birzwennik obſervabimus iſtum modum & ordinem.

a Medium Vislæ limes inter Regnum Poloniæ & Terras Ordinis ubi Drwãcza influit deſcendendo per Vislam.

b Caſtrũ Jaſieniec pro Ordine.

d Nieſzowa Caſtrum cum villis Murzynowo, Orlowo, Nowawies pro Regno.

De redimendis Juribus per Regem juxta taxam antiquam.

De tranſitu Mercatorum libero in Terras ordinis.

§. Quòd ſi de prædictis limitibus poterint bonæ famæ tres homines pro parte noſtra & Coronæ, & tres pro parte Magiſtri & Ordinis electi, viſis utriuſque Partis Literis, Juribus, & poſſeſſionibus, & aliis legitimis documentis concordare ſtabunt limites taliter concordati. §. Ubi autem non poſſent electi illi homines boni concordare, extunc ſortes ab utraque parte mittantur: quamcumq; autem partem ſors contigerit, ſic emiſſa: pars reliqua, quam ſors ipſa non tetigit, debet ſex perſonas, quas placebit de parte prædicta eligere, quæ perſonæ ſic electæ: poſtquam juramentò corporali limites inter Partes prædictas, ſic de limitibus diſcrepantibus firmaverint: limites illi, ſic juramentò firmati, pro ſignis & limitibus inter Regnũ Poloniæ & novæ Marchiæ perpetuò remanebunt. Teſtes autem illius Partis, cui ſortes advenerunt, in proceſſu limitum prædictorum Caſtra. Civitates Partium prædictarum ex hac ſortium acceſſione non attingent, nec movebunt: aut pro ſua parte aliqualiter vendicabunt: ſed partes ſuperiùs expreſſæ Caſtra, Civitates ab antiquo tentas, abſq; impedimento ſortium obtinebunt. §. Ità tamen quòd pons in fluvio *Drawá* circa *Ochczeth* cum libero tranſitu perpetuò manebit, hoc addito: quòd ſi in parte Magiſtri ſeu Ordinis

De concordia ſuper limitibus tentanda.

De ſortibus mittendis ſuper limitibus.

De ſex perſonis Juraturis, ſuper limitibus pro parte, quam ſors non tangit.

De põte in fluvio Dráwá per Regẽ reſtaurãdo, Magiſtro negligente.

nis cesserit, & in ejus structura negligentia commissa fuerit, licitum sit nobis aut Capitaneis nostris: hujusmodi pontem novum construere, & antiquum reformare; quotiens fuerit opportunum.

De cōpositoribus & testibus casu quo sors Magistrū & Ordinem tetigerit.

§. Et nè inposterum de hujusmodi personis & testibus supra scriptis aliqua difficultas oriatur, nos Reverend. in Christo patrem D. Franciscum Episcopum Varmien. & honorabiles ac religiosum Wolff de Sauszenn, commendatorem in Ostrorode, & strenuum Joannem de Saysen pro hujusmodi Compositoribus, & honorabilē ac religiosum Conradum de Erbinghawschen, Hermanum Reussop Thorun. Henricum Forothdanen. Præconsules: cum supra scriptis, Episcopo Commendatore, & Joanne, pro testibus (in casu, quo sors Magistrum & Ordinem tetigerit) duximus nominandos & eligendos: qui ad faciendum præmissa cum nostris, per Magistrum & Ordinem nominatis & electis, conveniant nostri in Bydgostiam, ex parte Ordinis in Swece, in crastino Nativitatis Mariæ proximè venturo, aliunde hujusmodi limites sicut præmittitur distinguendos, ulterius processuri.

De limite in medio fluminis Byrzvennik & Notesz perpetuo in Regnū & terrā Novæ Marchiæ.

§ Postquam autem ventum fuerit per limites prædictos, sic ùt præmittitur distinctos juramento, quando limes fluvium Notesz & Birzvennik insiliet, ipse fluvius Birzvennik medius erit limes perpetuus inter Regnum Poloniæ & Terram novæ Marchiæ: & iterum ubi Birzvennik cum Notesz confluit, medius fluvius Notesz erit limes: ità quòd Ordo & subditi ejus, ipsum flumen ascendendo dimidium miliare, & descendendo similiter medium miliare, ac versùs Regnum dimidiū miliare pro pascuis pecorum, & pecudum quorūcunq; ac pro receptione argillæ, calcis, lapidum, lignorū, tam pro igne quàm ædificiis Castri & Oppidi liberum habeant usufructū: & similiter homines & subditi Regni & Coronæ, dominio & proprietate apud Regnū nostrum remanentibus.

De Teloneo & ponte pro Magistro & Ordine.

§. Teloneum autem aquaticum & Terrestre cum ponte & ipsius structura, secundū antiquam consuetudinē abiq; ampliori augmento prædicti telonei, apud Ordinem remanebunt.

** De piscatura libera per mediū miliare supra & infra.*

§. * Piscaturam etiam præfatus Ordo solus liberam in eodem flumine Birzvennik seu Notesz, ascendendo & descendendo ùt præmittitur per mediū miliare, à ponte, qui ducit versùs Poloniam, obtinebit: eo salvo quòd Villa Frzebiesżów in suis limitibus piscandi liberam habeat facultatem.

De non erigēdo aliquo fortalitio in Birzvennik.

§. Hoc adjecto quòd in eodem dimidio miliari ascendendo & descendendo fluvium Birzvennik, & etiam versùs Regnū similiter per medium miliare, aliquod fortalitium non erigatur.

a De Episcopo Lubucen. pro judice per utramq̄ partem eligendo.

§. *a* Item postquā ventū fuerit ad limites, per aquam, ubi fluvius sive Birzvennik sive Notesz taliter procedendo inferiùs, ùt supra dictū est, versùs Lanczberg super differentiam ibidem ex opposito prædicti Oppidi consurgente, pars utraq; videlicet Nos & Magister ac Ordo elegimus nobis pro Judice Reverendiss. in Christo patrem Dominū Christophorū, Episcopū Lubuczen. in quem Partes ipsæ de alto & de basso compromittent: & ad festum sanctæ Trinitatis proximū ibidem circa Lanczberg adducent, & productis coram eo Juribus & probationibus legitimis in Termino seu Terminis competentibus ab utraque parte laudum, & pronunciationem, quam usus consilio sapientū super omnibus differentiis inter Regnū & Oppidum prædictum Lanczberg tulerit, ambæ Partes hujusmodi sententiam suscipere, laudare, emologare, & servare sub fidei puritate tenebuntur.

De Teloneo p Magistrum ablato & ordinem restituendo.

§. Volumus etiā & Decernimus per præsentes: quò teloneū & depositum vulgariter & ablata, Magister & Ordo restituere teneatur.

** De libero transitu incolarum hinc inde faciendo pro placito.*

§. * Et si aliquis subditorum de Terris aut dominiis nostris vellet ad Terras Ordinis ratione incolatûs, se transferre, licitè poterit: & liberè recedere: absque quovis impedimento aut aresto personæ: & bona sua vendere, aut de eis disponere juxta beneplacitū liberæ voluntatis, pari modo volumus de bonis in Terris Magistri & Ordinis ablatis seu occupatis observari.

De coadjutoribus Magistrū diffidātib. liberè mittēdis.

§. Item omnes coadjutores & adhærentes, qui in favore nostri & Regni nostri Poloniæ coadjutorum & subditorū nostrorum, Magistrum & Ordinē Prussiæ diffidârunt, ab omni impetitione Magistri & Ordinis prædicti sint liberi & soluti. §. Item omnes apostatæ

Ordinis

De Apostatis à Regno Poloniæ pellendis.

Ordinis prædicti in Regno nostro & Terris Lithvaniæ, Samogitarum, Mazoviæ, Rusiæ, & Stolpen. & aliis dominiis Regni nostri & Terrarum prædictarum commorantes, nè diutius in suis peccatis tolerentur, de Regno nostro & dominiis nostris prædictis, per nos & Officiales nostros exire cōpellantur: & deinceps hi & alii in eisdem nullatenus foveantur. §. Item quòd nullus Mercator, seu alius homo cujuscunq; conditionis existat, aut bona ipsius propter delictū seu debitū alterius arestetur, molestetur vel turbetur, nec etiam captivetur. §. Item si vectores & aurigæ bona seu merces Mercatorum pro pretio ducentes telonea seu loca datiarum præterierint, ipsi duntaxat in rebus & equis suis propriis puniantur: & quòd propterea bona Mercatorum, non debent occupari, nec detineri. §. Item sylva Babsko circa Fredelanth in districtu Naklen. impignorata Ordini pro certa summa redimi poterat, per impignorantem vel per Regnū, solutâ summâ Ordini, pro qua extat obligata, & in Literis desuper confectis continetur.

De non arestādis Mercatoribus ratione culpæ alienæ.

De pœna vectorū telonea non solventiū.

De sylva Babsko redimenda per Regnū vel impignorantē.

§. Item datio sive exactio dicta Funthomczol, super qua priscis temporibus & hactenus, controversia inter Magistrū & Ordinem ac Mercatores Terrarum Poloniæ, Magni Ducatûs Lithvaniæ, & Ducatuum prædictorum vertebatur, & pendebat ex certis causis indecisa, talem ponimus ordinem. Quòd Mercatores Regni, Ducatûs Magni, & Ducatuum prædictorum, præter alia quæcunq; gravamina & solutiones inposterum imponendas quibuscunq; nominibus nuncupentur, respondeant Ordini de eadem duntaxat, si aliquando contigerit ipsos cum bonis suis in navibus propriis navigare ultra mare. §. * Ità tamen, quòd si Civitates maritimæ libertatæ & absolutæ viâ Juris fuerint ab eadem, quòd Cives, Mercatores & indigenæ Regni & Terrarum Poloniæ, Lithvaniæ, Mazoviæ, Rusiæ, à solutione hujusmodi sint similiter liberi & excepti. §. Et illa omnia, quæ ab eis à tempore, quo præsens pax perpetua est firmata, ratione hujusmodi exactionis sunt recepta, integraliter restituantur per Ordinem prædictum, Mercatoribus Regni, Ducatûs Magni, & Ducatuum prædictorum, viceversa, absq; reculatione & renitentia: qualicunque interruptione, consvetudine, præscriptione, & diuturnitate non obstantibus. Si verò per concordiam extincta fuerit, ad restitutionem receptorum minimè teneantur. Aliæ autem omnes & singulæ exactiones, quibuscunq; vocitentur nominibus, à Mercatoribus Terrarum Regno Poloniæ, Ducatui Magno Litvaniæ, & Ducatibus prædictis subjectarum, ùt præfertur indigenis, in Terris Magistro & Ordini subjectis.

Exactio Funtomczol per Mercatores solvenda.

** Si Civitates maritimæ à teloneo liberæ sint, Mercatores Regni Poloniæ eadē libertate potiantur.*

De restitutione perceptorum Mercatoribus facienda vel non.

§. *d* Et specialiter exactio quædam dicta Lobegal & Fyrken nullatenus de cætero exigatur. §. Nec nos Rex, Dux Magnus Litvaniæ, Duces Mazoviæ, & Stolpen. imponemus aliquod novum teloneum in gravamen & præjudicium duntaxat subditorum Ordinis prædicti, & si quod novum est impositum in Terris nostris & Ducatibus prædictis à tempore concordiæ circa locum Melno factæ, omnino deponatur. Teloneis & depositis antiquis semper salvis. §. Item cùm medietas navigii circa Thorun supra dicti, cum medietate pecuniarum de ipso provenientium nobis vigore priùs habitæ & præsentis concordiæ, in perpetuum hæredibus & successoribus nostris debeatur. §. de collectore pecuniarum ex ipso sic inter nos existit conventum, ordinatum, & conclusum: quòd is, qui per nos & successores nostros ad ea fuerit deputatus, conveniat cum Commendatore Thorunen. pro tempore existenti: Uno anno in Oppido Thorun, & alio in Nieszowa: & sic semper vicibus alternatis collectorem hujusmodi singulis annis simul constituant. §. Qui sub præstito juramento pecunias, quas collegerit, diebus dominicis in manus utriusque præsentet æquali portione dividendas: solutis pretiis famulorum & reparatione navium de communi. Et si alteri Parti ille collector pecuniarum non placuerit: anno elapso tam Capitaneus, sive ad ea deputatus, quàm commendator convenientes ùt suprà, alium eligant, quotiens fuerit opportunum. §. Servitia verò per famulos navigii prædicti, quæ Szarwerk appellantur fieri consveta partibus prædictis, similiter

d De exactione Lobegal & Firken non exigenda.

De Telonei novi in Regno Poloniæ non institutione.

Telonea antiqua salva permaneant.

De collectore ex utraq; parte eligēdo annuatim vicibus alternatis.

De solutione famulorum & naviū reparatione communi pecunia.

De servitiis alternatim impendendis, & ex

ex pensis providendis.

liter alternatis septimanis & paribus vicibus impendantur: & tunc Pars quælibet in sua septimana ipsis provideat de expensis: modô & formâ sicut hactenus est eis provisum. § Item si aliqui de Terris Regni nostri, Ducatûs Magni, & Ducatuum prædictorum, subditis Ordinis injuriam intulerit, & super eo Capitaneus vel alius Officialis noster requisitus justitiam non fecerit: extunc pro negligentia hujusmodi ab Officio est deponendus: nisi de innocentia sua juramentô propriô & corporali se purgaverit. §. Similiter ex alia parte, si Commendator vel Officialis Ordinis prænominati, in reddenda justitia in præmissis negligens fuerit, pari modo destituatur: Et nihilominus successor justitiam teneatur facere expeditam requirenti. §. * Si verò is, qui pro justitia ratione delicti, vel aliàs requirit, simplex fuerit Terrigena, & justitiam facere recusaret aut negligeret: extunc damna, justitiam requirenti, per Capitaneum seu Cõmendatorem de bonis Terrigenæ prædicti cõpensentur & solvantur: nisi simili se purgaverit juramento. §. a Item si per aliquem subditum, indigenam vel advenam alicujus nostrũ, casu & eventu Inscriptioni seu paci hujusmodi perpetuæ fuerit in aliquo derogatum & contraventum (utpote rapinæ, spolia, incendia, vastationes, prædæ, vel homicidia, aut aliqua maleficiorum genera, in dominiis & Terris nostris alterutris patrata fuerint & cõmissa) propterea pax prædicta cassari, irritari non debebit: sed in suo robore, & firmitate permanebit. Nec propter hoc Pars, cujus subditus maleficium hujusmodi commiserit, censebitur fore dejerans seu perjurans. §. Prædicti autem delinquentes & malefactores, pro ipsorum excessibus, per Capitaneos seu Officiales utriusq; nostrûm, Judicialiter puniantur: & ad satisfactionem plenam & debitam arcebuntur & compellentur. §. Item ut Capitanei, Palatini, Cõmendatores, Officiales seu Judices Partis utriusq;, ad administrationem justitiæ fortiùs inducantur: & nè aliqua gravis displicentia inter nos, Regem, Ducem Magnum, & Duces prædictos ex una, Magistrum, Ordinẽ & Terras subjectas sibi prænominatis, & subditos eorundem parte ex altera, inposterum valeant exoriri singulis annis, Nos, Rex præfatus duos ex commendatoribus viros boni testimonii & conscientiæ in festo Pentecostes, & similiter Magister & Ordo duos Palatinos, aut alios paris conditionis, in præfato festo, de Terris nostris prædictis eligant: & sibi quantò citiùs poterint hujusmodi electiones personarum scriptis insinuent. § Qui in festo Sancti Michàélis convenientes, uno anno in Nieszowa, alio in Thoruń, & tactis sacrosanctis Evangeliis, favore, timore, & odio exclusis, de justitia facienda punient Judices, ac Officiales in administratione justitiæ remissos & negligentes: & Jura municipalia loci delicti Partibus læsis facient. Nihilominus justitiam congruentem, vel partes secundùm æquitatem, & bonam justitiam component: & omnia faciant, quæ pro conservatione hujusmodi juratæ pacis perpetuæ viderint expedire. § Pari modo inter Samogitiam & Prussiã uno anno in Veluna, & alio in Regnyth: Inter Litvaniam & Livoniã uno anno in Husspole, & alio in Dymborg aliàs in Nowina: Inter novam Marchiam & Majorẽ Poloniam, uno anno in Syrakowo aliàs Czyrk, alio in Dreszno: Inter Terram Dobrinen. & Prussiam, uno anno in Rypin, & alio in Brodnicá: Inter Terras Mazoviæ Ducis Vladislai & Prussiam, uno anno in Dzołdow, & alio in Mlawa: Inter Wysznam & Prussiam, uno anno in Wyszna, & alio Janusburg: Inter Terras Ducis Bolkonis & Prussiam, uno anno in Cyechanow, & alio in Nidborg, per omnia volumus & decenimus observari. Inter Ducatum Stolpen. & Prussiam, uno anno in Stolp. & alio anno in Rythaw. Inter novam Marchiam & Terrã Stolpen. uno anno in Recz, & alio in Sáthyn: nisi Partes de aliis locis fuerint concordes.

Capitaneus super justitia exequenda negligens, Officio privãdus, aliàs juramentô purgandus.

Commendator ne ligẽs, ab officio deponitur, substitutus justitiã facturus.

** Requisitus de justitia ad damni solutionẽ cõpellendus.*

a Propter excessũ unius pax perpetua non est infirmanda.

Delinquẽs, per Capitan. ad satisfaciendum compellendus.

Duo Cõmendatores & duo Palatini eligẽdi p Judicibus & Officiis remissis puniendis.

Uno anno in Thorun, uno in Nieszowa conventuri.

§. Item nè circa limites displicentiæ seu controversiæ suscitari valeant: Volumus limites de quiennio in quiennium, ubi opus fuerit, innovare.

De limitibus de quienn. oin quiennũ innovandis.

§. Item liber sit transitus & via omnibus Mercatoribus ac Incolis Terrarũ, & dominiorũ Ordinis cum suis mercantiis, frumentis cujuscunq; grani, & rebus,

De libero trãsitu mercatorũ per Terras & flumina.

rebus quibuſcunq; & cujuſcunque conditionis, vel materiei exiſtant: ſinè impedimento vel angaria, per Terras & maria, aquas & flumina, quocunq; aſcendendo, in & ad Regnum Poloniæ, Terras Litvaniæ, Samogitarum, Mazoviæ, & Ruſsiæ: & deſcendendo per ipſum Regnũ, atq; Terras prædictas, ac per ipſa flumina ſeu aquas uſq; ad maria: & trans mare in navibus parvis ſive magnis, vacuis ſive oneratis in perpetuum, quomodocunq; & quotienſcunq; voluerint, abſque aliquo arreſto vel impedimento cujuſcunque: & ſpecialiter oppidanorum in Thorun. Quas quidem merces, frumenta & res, ut præſcriptũ eſt, ſi præfati Mercatores ſeu Incolæ Ordinis ducentes, vendere aut ſtare in aliquo locorum ſeu Civitatum ad portum, ſive ripã prædictam aquarũ, ſive maris ſituatorum, ſeu ſituatarum voluerint, eſt & debet eſſe in ipſorũ arbitrio & noluntate. Si verò vendere voluerint, poſſunt abſq; omni impedimento ire ſeu aſcendere vel deſcendere, quò eis placuerit, cum rebus prædictis, ut ſuperiùs eſt expreſſum, Theloneis & antiquis depoſitis, prout ſuprà, ſalvis. §. Item omnia damna, injuriæ, diſplicentiæ, impenſæ, & expenſæ Prælatorum eorumque Eccleſiis, & Capitulis, ac Abbatibus, Prioribus, Conventibus, Monaſteriis, perſonis Eccleſiaſticis, Secularibus, & aliis quibuſcunq; per nos, ſubditos, coadjutores, & adhærentes noſtros, in Terris Pruſsiæ & extra, illata quomodolibet & facta, in omnibus guerris præteritis & è contra per ſæpe dictum Magiſtrũ & Ordinem, ac exercitus ipſorum Prælatis in Dominiis Regni noſtri conſtitutis, ſint ſopita, auctoritate præſentium penitus & extincta: ità quòd prætextu eorundem per Prælatos ipſos, aut eorum aliquem ſuis aut Eccleſiarum, Capitulorum, Conventuum, ſive Monaſteriorum ſuorum nominibus, Magiſtro & Ordini prædicto, vel aliis ſupradictis, quæſtio, cauſa, actio, vel impetitio de Jure vel de facto, nullo unquam tempore moveatur. §. Item Magiſter & Ordo prædicti, tenebuntur nobis ratione concordiæ præſentis, dare & ſolvere novem Millia florenorum cum quingentis Ungaricalibus juſti & boni ponderis, aut eorum valorem in moneta Pruthenicali bona, nova: medietatem in Dominica Lætare, & aliam medietatem in feſto ſancti Martini Epiſcopi in Thorũ: proximè affuturis, pro rata cujuslibet ſolutionis Literas, quittãtias tenebuntur aſsignare. §. Item circa Judices, Judicia, mercantias, emendas vel vendendas, & circa victualia comparanda, & telonia antiqua ſolvenda, rationabilis conſvetudo, tempore bonæ memoriæ Witowdi Magni Ducis Litvaniæ tenta, in Litvania, Samogitia, & Ruſsia inconcuſsè ſervetur: & quantum fieri poterit, juxta ritum Catholicorum in melius reformetur.

De damnis & injuriis hincinde ſopiendis & extinguendis.

De ſolvendis novẽ millibus & quingentis florenis per Magiſtrum.

De conſuetudine veteri per omnia obſervanda.

De ſopienda controverſia ſuper demolitione domus Epiſcopalis ante Gdansk.

§. Item nè circa hanc concordiam perpetuam aliquid inpoſterum relinquatur: quod poſsit mentes & ſubditos partium prædictarum tam Spirituales quàm Seculares, ad lites & odia quæcunque provocare in futurum: cauſam Eccleſiæ Vladislavienſis, & ipſius Epiſcopi, ſuper demolitione domûs Epiſcopalis ante oppidum Gdansk, in præteritis guerris per oppidanos Gedanen. attentata, quæ in Curia Romana, & Conſtantien. ac Baſilien. Conciliis, per annos plurimos pendebat indeciſa, duximus de conſenſu partium, & venerabilis Capituli Vladislavien. per medium concordiæ ſopiendam. Ità videlicet, quòd Magiſter & Ordo, pro oppidanis Gedanenſibus, Reverendiſs. in Chriſto patri Domino Vladislao moderno Eccleſiæ Vladislavienſis Epiſcopo, mille ducentos florenos Ungaricales boni & juſti ponderis, pro media parte hujuſmodi ſummæ in feſto Carniſprivii, & uno ſtamine Bruslien. boni operis in oppido Thorun, & pro alia media, in feſto ſancti Michaëlis ibidem proximè affuturo, ratione demolitionis domus prædictæ ſolvent, & expedient cum effectu: & abſque excuſatione aliquali. Dominus verò Epiſcopus prædictus & Capitulum ejus, eoſdem oppidanos Gedanen. & Ordinem, ab impetitione ſua debet dimittere abſolutos, & cauſam hujuſmodi extinguere: nunquam ipſis de cætero per ſe & ſucceſſores ſuos intẽtandum. Quam ordinationem præfati Dominus Epiſcopus & oppidani publicè & ſolenniter emologârunt. Solutione facta Dominus Epiſcopus præ-

fatus cum Capitulo suo, super qualibet solutione quitabit sufficientibus Li-
teris Magistrum, Ordinem, & oppidanos antè dictos. §. Item Magister ge-

De Sigilli majoris Magistri Alman. appensione pro concordia firmanda.

neralis & Ordo, omnem exactam & extremā diligentiam faciet: quòd Ma-
gister Almaniæ infra unū annū majus suum Sigillū huic concordiæ perpetuæ
appendet. quòd si facere nollet, sed cum aliquo Domino Spirituali vel Tē-
porali ratione bonorum ab eodem Domino obtentorum, Regi, Regno Po-

De non ferendis suppetiis per Magistrum & Ordinem: aliàs subditi à Juramentis præstitis absolvuntur.

loniæ, & Ducatibus præmissis, ac eorum subditis bella moveret: extunc Ma-
gister generalis, & Magister seu Præceptor Livoniæ, & fratres Ordinis per
Prussiā & Livoniam, absq; dolo & fraude sub fide & honore præstiti juramen-
ti, eidem Magistro Almaniæ, necnon illis dominis, sub quibus consistunt, ac
aliis quibuscunq; hominibus per se vel aliàs, publicè vel occultè, directè vel
indirectè, cum gentibus armorum pecuniis, armis, aut aliis quibuscunq; con-
silio vel favore, non debent neq; possunt subvenire aliquo excogitato inge-
nio vel colore. quòdsi contrariū fecerint, & id legitimis documētis probatū fu-
erit: quòd tunc subditi eorū ab omnibus omagiis, juramentis, & subjectionibus
liberi & soluti esse debent in hoc casu, donec ad observationē pacis perpetuæ

De Oppidi Arnswald Magistro restitutione.

revertentur. §. Item nos Vladislaus Rex prædictus, Oppidum Arnszwald a-
liàs Chossczno, quòd exercitus patris nostri, bonæ memoriæ Domini Vladi-
slai acquisivit, & cujus possessionem huc usque habuimus pacificam, Magi-
stro & Ordini infra hinc et dominicam Lætare proximè venturam, cum curiis,
Villis, & aliis omnibus cohærentiis ad prædictum Oppidum spectantibus re-
stituere tenebimur & debemus. Nobiles insuper de Novavedel & Felkem-
burg, cum Oppidis, Castris, & omnibus bonis suis in nova Marchia consistē-
tibus, qui patri nostro prædicto fidelitatem & omagium, exercitu nostro in
nova Marchia existente, præstiterant: ad Magistrum & Ordinem, absoluti
primò à nostris omagiis & Juramentis, ratione bonorum prædictorum dunta-
xat nobis factis, infra hinc & prædictum terminum dominicæ *Lætare* rever-
tantur. Qualitercunq; autem ipsi Nobiles & Oppidum Arnszwald ad posses-
sionem Magistri & Ordinis accesserit: sive de manibus nostris aut nostrorū, si-
ve etiam aliis modis quibuscunq;: quòd per hoc huic articulo satisfacere cen-
seamur. proviso tamen, quòd Magister & Ordo eosdem favorabiliter & be-
nignè recipiant, & de vita ac bonis assecurent: quemadmodū de hujusmodi
assecuratione per Magistrū & Ordinem in festo Purificationis *MARIÆ* proxi-
mo debet eisdem provideri, & in Castro *Raciąsz* hujusmodi Litera assecura-

De Castri Nieszowa cum Districtu restitutione.

tionis præsentari. §. Item Castrum Nieszowa, cum districtu & medietate
navigii, ùt superiùs est expressum, Magister & Ordo infra hinc & dominicam
Lætare proximam, ad manus Reverendiss. in Christo patris domini Vladi-
slai Episcopi Vladislavien. nomine nostro debent tradere, restituere, & assi-
gnare cum effectu. §. Item ut hæc concordia cum tanta maturitate con-
cepta, abundantiori cautela valeat ab utraq; Parte fortiùs & attentiùs cu-
stodiri: Promittimus bona fide, attentè, & fideliter in verbo nostro Regio,

Forma Juramenti super concordia facta præstandi.

absq; dolo & fraude, corporali præstito juramento, hujusmodi concordiam
in omnibus suis articulis, atq; punctis observare. §. Et ut propensiori
vigilantia ipsius capitula attendantur, Decernimus formam Juramenti sub
verbis & tenore infrascriptis. §. Ego N. Juro, quòd hanc concordiam ob-
servabo: nec contraveniam ei facto, auxilio, consilio, vel favore: sic me
Deus adjuvet, & hæc sancta Christi Crux. Et quòd omnes Reges successo-
res nostri & hæredes, infra annum Coronationis suæ, seu suscepti regiminis:
similiter Dux Magnus Litvaniæ modernus, ad requisitionem alterius Partis
per Nuncios speciale mandatum habentes, hujusmodi pacem perpetuam
Juramentis firmare & stabilire teneantur. Quodq; de decennio in decen-
nium, per Prælatos, Duces, Palatinos, Commendatores, Terrigenas atq; Ci-
ves, tam nostrarum quàm Ordinis Partium, & priùs non juratos, debet no-

De Literis per Nobiles & Cives hincinde dandis.

vis Juramentis solidari. §. Item ut Pars contra Partem metu animadver-
sionis præsentis ad bella & prælia non consurgat: Statuimus decernentes:
Quòd nostri Prælati, Milites, Cives, & tota communitas, debeant & tenean-

tur

tur Terrarum Magiſtri & Ordinis Prælatis, Nobilibus, Militibus, Civibus, & toti communitati dare certas noſtras Literas, & pares ſive reverſales ab ipſis ſub eadem forma recipere: quas tam nos quàm præfatus Magiſter & Ordo utriuſq; ſubditis noſtris, dare promittimus & debemus. §. Ipſiq; ſubditi noſtri, ſubditos Magiſtri & Ordinis, & è converſo ſubditi Ordinis, ſubditis Regni noſtri dare & præſentare tenebuntur in Dominica Lætare proximè ventura, ſub his vel ſimilibus verbis. Quòd ſi nos vel ſucceſſores noſtri, ſtante hujuſmodi pace perpetua, Magiſtro & Terris Ordinis, vellemus aut conaremur hujuſmodi guerras, aut bella movere: non debent nobis ſubditi noſtri conſentire: nec in hoc obedire aut parere: quin imò erunt ab omnibus noſtris omagiis, Juramentis, & ſubjectionibus liberi & ſoluti: donec in hoc caſu Nos & ſucceſſores noſtri, ad obſervantiam pacis perpetuæ revertemur. §. Item omnes violationes Treugarũ ac pacis, fœderum, ſtipulationum, contractuum, ſi quæ inter partes prædictas in guerris præteritis accidiſſent, vigore præſentis concordiæ, annullamus, & caſſamus. In cujus rei teſtimoniũ Sigillũ noſtrum, quo ad præſens utimur cum infraſcriptorũ Illuſtrium ac præclarorum dominorũ, fratrum noſtrorum chariſsimorũ, Ducũ, Baronumq;, Militum, Procerum, & Civitatum Sigillis præſentibus ſunt appenſa. videlicet Sigiſmundi Magni Ducis Litvaniæ prædicti, Semoviti, Caſimiri, Vladislai, Boleslai, Mazoviæ, Boguslai, Stolpen. Michàélis præfati domini Sigiſmundi Magni Ducis Litvaniæ nati, Ducum: Necnon Reverendiſſimorum ac Reverendorum in Chriſto patrum dominorum, Alberti ſanctæ Gneſnenſis Eccleſiæ Primatis, & Joannis Leopolien. Archiepiſcoporum: Sbignei Cracovienſis, Stanislai Poſnanienſis, Vladislai Vladislavienſis, Stanislai Plocenſis, Mathiæ Vilnenſis, Joannis Chelmenſis, Pauli Camenecenſis, & Andreæ Władzimir. Epiſcoporum: Andreæ Władzimirowic, Chebdogłowic, Jorgii Siemionowic Ruſsiæ Ducum: & Magnificorum Nicolai de Michałow Cracovienſi, Caſtellani, Sandivogii de Oſtrorog Poſnanienſi, Petri de Pieskowaſkała Cracovienſi, Joannis de Czyzow Sandomirienſi, Martini de Kalmowa Siradienſi, Joannis de Lichin Breſtenſi, Jarandi de Brudzewo Junivladislavienſi, Oſtyk Caſtellani Vilnenſi, Dolgerth Vilnenſi, Luluſch Trocenſi, Joannis Manzyk de Dabrowa Leopolienſi, Petri Odrowąz Podoliæ, Stanislai Grod de Srzeńsko Płocenſi, Joannis Głowacz de Lauzenice Czyrnenſi, Pauli de Radzimow Bełzenſi, Palatinorum: Martini de Słamko Poſnanienſi, Dobeslai de Syenno Sandomirienſi, Petri de Zerniki Caliſſienſi, Laurentii Zareba Siradienſi, Petri de Bnino Gneſnenſi, Alberti Malski Lancicienſi, Floriani de Korytnica Vislicienſi, Domarath de Kobelany Lublinenſi, Nicolai de Worzunowo Brzeſtenſi, Chriſtini de Koziegłowy Sandecenſi, Joannis Tanczyn Woynicenſi, Przedborii de Koniecpole Roſpierienſi, Nicolai de Wirzbicko Dobrinenſi, Joannis de Bablce Radomienſi, Bartholſii de Goſtyn Naklen. Martini de Vyrzyska Junivladislavienſi, Clementis de Strzelce Biecenſi, Vincentii de Szamotuły Miedzyrzecenſi, Dobrogoſtii de Kolno Camenen. Przedpełkonis de Kopydłowo Landenſi, Dzik Przybislai Zarnovienſi, Varſy de Oſtrow Zavichoſtenſi, Pauli de Biſkupice Małogoſtenſi, Alberti de Pakoſzcz Srzemenſi, Mathiæ Brzezinenſi, Joannis de Kalinowa Sandecenſi, Petri de Chełmpo Lanecenſi, Nicolai de Lubſtow Kruſzvicienſi, Stanislai de Skarſzewo Biechovienſi, Jacobi Przekora Czechovienſi, Przybyslai Kovalenſi, Nicolai Kiełbaſa Bydgoſtienſi, Jakuſii de Strzygi Ripinenſi, Paskonis de Goslawice Konarienſi, Joannis de Włonowo Rogoznenſi, Hrickonis Kyerdejowic Leopolienſi, Nicolai de Wiſnice Premislienſi, Petri de Smolice Sanocenſi, Michàélis de Buczacz Halicienſi, Joannis de Oleſznica Mareſchalci: Andreæ de Lubino Theſaurarii Regni Poloniæ. Andreæ de Czechowice Płocenſi, Vigandi de Oskolonga Cyrnenſi, Dobrogoſtii de Nowydwor Warſavienſi, Pauli dej Leſno Sochaczovienſi, Adæ de Rythło Goſtinenſi, Markuſii de Popyen Ravenſi, Nicolai Małdrzyk de Starogrod Bełzenſi, Caſtellanorum: Petri de Pieskowaskała Cracovienſi, Petri

Forma Literarum reverſalium hinc inde dandarum.

Omnes violationes Treugarum &c. inter Partes priùs factæ, caſſantur.

Kordybog Poſnanienſi, Andreæ de Zelechow Sandomirienſi, Dobrogoſtii de Szamotuły Caliſsienſi, Clementis Szeliga de Janowice Siradienſi, Stanislai Bielawski Lancicienſi, Andreæ Dunin Breſtenſi, Stanislai Junivladislavienſi, Wołckonis Rokatowicz Leopolienſi, Sandkonis de Sennow Premislienſi, Czuryłonis de Stojańce Halicienſi, Jauſsi Kerkejowic Camenecenſi, Nicolai Grzymalca Sanocenſi, Stanislai Kanymir Chełmenſi, Petri de Kampa Płocenſi, Andreæ de Radzijowice Sochaczovienſi, Nicolai de Brzozow Goſtinenſi, Joannis Tabaſz de Załuſki Ravenſi, Succamerariorum: Marciſsii de Wrocimowice Cracovienſi, Teodorici de Modzichod Poſnanienſi, Stanislai Słanka de Lapſowo Sandomirienſi, Nicolai de Pleizewo Caliſsienſi, Zegothæ de Monkowo Siradienſi, Petri de Oporowo Lancicienſi, Vaſzkonis de Słuzewo Breſtenſi, Nicolai de Koſcielec Junivladislavienſi, Derslai de Wyſokie Lublinenſi, Georgii de Laſſodki Dobrinenſi, Joannis de Winnica Leopolienſi, Jacobi de Zakowice Halicienſi, Andreæ Wyzga Płocenſi, Joannis de Reglewice Czyrnenſi, Joannis Rogala de Wangrzynowo Viſſegrodenſi, Derslai de Podolye Zakrocinen, Vexilliferorum: Pauli de Bogumiłowice Cracovienſi, Abrahæ de Zbantzyn Poſnanienſi, Joannis de Sprowa Sandomirienſi, Trojani de Lekna Caliſsienſi, Petri de Widawa Siradienſi, Adæ de Thur Lancicienſi, Andreæ de Ludbrancz Breſtenſi, Mathiæ Figa de Oleſznica Junivladislavien. Alexii de Płonniki Dobrinenſi, Joannis Kielczowic Lublinenſi, Stanislai de Dawidowo Leopolienſi, Petri de Grochowiec Premislienſi, Joannis Kola Halicienſi, Stanislai de Strzegowo Płocenſi, Alberti de Chebdzino Czyrnenſi, Zylani de Winnica Viſſogrodenſi, Zemak de Smogorzewo Ciechonovienſi, Saſſyni de Szczawino Goſtinenſi, Jacobi de Głowno Ravenſi, Saſſyni de Wirzyska Betzenſi, Judicum: Joannis Farurey Cracovienſi, Bieniakonis de Bandlewo Poſnanienſi, Joannis Powalę Sandomirienſi, Sigiſmundi de Margonino Caliſsienſi, Stephani de Oporow Lancicienſi, Criſtini de Koſzcoł Brzeſtenſi, Joannis Boybuski Junivladislavien. Demetrii de Chodorow Leopolien, Mſzykrowſki Premislienſi, Dapiferorum: Januſsii de Kobelani Cracovienſi, Samborii de Małochowo Poſnanienſi, Petri de Krzyzanowice Sandomirien. Thomkonis de Mirza Siradien. Woieńſki Brzeſten. Kaczkowſki Junivladislavien, Nicolai de Felſten Leopolienſi, Venatorum: Jacobi Klicze Pincernæ Siradien. Skora Poſnanien, Bogoſsii de Kruſzow Caliſsien, Andreæ de Brzezie Breſtenſi, Joannis de Zimnawoda Leopolienſi, Subjudicum: Nicolai de Brzeſſe Cracovienſi, Raphaëlis de Gołuthowo Poſnanienſi, Jacobi de Baranow Sandomirienſi, Stanislai de Oſtrorog Caliſsienſi, Nicolai Koluczſki Junivladislavien, Clementis de Banczyce Lancicienſi, Nicolai de Szarlei Breſtenſi, Subdapiferorum: Jacobi Lublinenſi, Kielcz Siradienſi, Joannis de Laſſodki Dobrinenſi, Jacobi de Malice Leopolien. Tribunorum: Stanislai Liganzyc, Spzytkonis de Meliztyn, Petri de Kurow, Nicolai de Krolikowo, Przedpełcy Moſſczyc de Kożmin, Milai de Miłoſław, Januſsii de Tuliſzkowo, Nicolai de Grandi, Petri de Zawady, Mſzczuy de Barczew, Jakuſsii de Uroniawy, Joannis de Zychlino, Nicolai de Sleſzyno, Vincentii de Pniewa, Tomkonis de Sobotha, Thłuk de Striikow, Raphaëlis de Tarnow, Joannis de Pilca, Skarpkonis de Gora, Nicolai de Michow Nobiliũ & Procerũ Cracovien. Poſnan. Caliſsiẽ. Leopolien. Płocen. Varſavien. Stolpen. & Stargarden. Civitatum. Poſtquàm autem Deo favente annos diſcretionis attigerimus, Promittimus & ſpondemus Juramentũ præſtare & appendere ſeu appendi facere præſentibus: Sigillum noſtræ Majeſtatis. Actum in Brzeſcie, Vladislavienſis diœceſis, Sabbato in Vigilia Circũciſionis Domini. Anno ejuſdem 1436. Datum per manus Magnifici & Venerabilis Joannis de Koniecpole Cancellarii, & Vincentii Roth Cuſtodis Gneſnenſis, Cantoris Cracovien, Regni Poloniæ Vicecancellarii, ſincerè nobis dilectorum.

Magi-

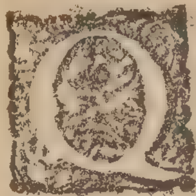
Magister Prussiæ promittit pacem servare, cum Regno Poloniæ perpetuam.

NOs, frater Paulus de Kuſzdorff Ordinis Beatæ Mariæ domûs Theutonicorum Jeroſolymitan. Magiſter generalis. Significamus tenore præſentium quibus expedit univerſis: Quia nunquam nos, nec ſucceſſores noſtri Sereniſſimo Principi & Domino domino Vladislao Regi, aut Regno ſuo Poloniæ guerras movebimus, aut bella: ſed pacem perpetuam & concordiam inter prædictum Dominum Regem, Regnum, & adhærentes ſuos ab una: Nos, Ordinem & adhærentes noſtros ab altera partibus, de anno domini 1436. in vigilia Circumciſionis Domini in Civitate Brzysk conceptam & firmatam, cuſtodiemus & ſervabimus inconcuſsè, in omnibus ſuis articulis atq; punctis. Promittentes: quòd ſi Nos vel ſucceſſores noſtri, ſtante hujuſmodi pace perpetua, ſupra dicto Domino Regi, aut Regno Poloniæ vellemus aut conaremur hujuſmodi guerras, aut bella movere, non debent nobis ſubditi noſtri conſentire, nec in hoc obedire aut parere: quinimo erunt ab omnibus noſtris omagiis, juramentis, & ſubjectionibus liberi & ſoluti: donec in hoc caſu nos & ſucceſſores noſtri, ad obſervationem pacis perpetuæ revertemur: quos in hujuſmodi caſu abſolvimus ab omnibus omagiis, promiſsionibus, & juramentis nobis factis, ut præfertur ipſo facto per præſentes. In cujus rei teſtimonium & fidem firmiorem, Sigilli noſtri appenſione præſentes fecimus communiri. Datum in Caſtro noſtro Marienburg ipſa die dominica Lætare. Anno domini 1436.

Erunt liberi ſubditi Ordinis ab omnibus omagiis, Juramẽtis, et ſubjectionibus ſi Magiſter pacem perpetuam non ſervaverit.

QUERCUS.

De Quercu exciſa, aut lignis communibus.

QUidam de ipſorum audacia multum præſumentes, intrantes Sylvam vel Gajum alicujus, præter domini voluntatem, quercus & ligna excidunt meliora, nullam pœnam ex hoc ſequi prætendentes: ideo Statuimus: Ut ſi quis inciderit quercum, in bonis alterius, domino invito, ad axem valentem, vel de minoribus quercubus, vel aliis lignis currum impleverit: pænam quæ dicitur *Piątnadzieſta*, illi ſolvat: in cujus dominio ſunt inciſa. Statuimus etiã: quòd pro qualibet arbore fructifera, ſeu pomifera exciſa, duodecim Groſſi duntaxat paſſo damnum, cum pœna *Piątnadzieſta*, exolvantur.

Caſim. Mag. Viſlic. Fol. 26.

Ne in alicujus Sylvis, ligna quis ſecet, præſertim quercus.

STatuimus etiam: Quòd quicunq; habens limites cum aliquo, vel terminos tranſgrediendo, ligna vel utenſibilia, in alicujus Sylva vel Gajo inciderit: is cujus ſylva fuerit, incidentem priùs in ſecuri, ſecundò in pallio vel tunica, tertiò in bobus vel equis, ſeu in uno equo, impignorare poterit: ſinè pœna. ſed ſi impignoraverit in duobus bobus vel equis: unum pro ſe obtinebit: & alium bovem, vel equum, ſuper fidejuſſoriam Cautionem dimittat: & ſignum in arbore, ubi impignoravit, facere & incidere teneatur. Si verò quis in Gajo alterius, furtivè unam vel duas quercus inciderit: pro qualibet quercu, ſex Scotos: ſi verò tres inciderit: tres Fertones illi, in cujus Gajo hoc fecit, cum tribus Marcis pro pœna, & Judicio aliàs tres Marcas, ſolvere teneatur. Et ſi tantùm propagines, vel plantas minutas exciderit: quatuor Scotos ipſum incidentem ſolvere oportebit. Et idem volumus eſſe tenendum, de quercubus ſylvarum: ſeu in ſylvis aquaticis, circa quaslibet aquas. De quercubus verò Mericarum, vulgariter *Dąmbrowa*, duos Scotos quilibet ipſam incidens perſolvat. Si autem propagines, aut ramos inciderit: ſolummodo pignora ab eo recipiantur. Si quis autem arborem cum apibus ſucciderit: paſſo damnum Marcam, & Judicio alteram: Qui verò ſinè apibus, tamen ad apes aptatam arborem ſucciderit: paſſo damnum Marcam mediam, & Judicio pariter mediam, convictus exolvat.

Caſim. Mag. Viſlic. Fol. 34.

QUERELARUM TERMINI.

Capitaneus pro expulsione è dotalitio, & pro recenti crimine, tantummodo per modum querelæ judicet: & quod tempus recentis criminis annus sit, & sex dierum hebdomadæ.

Alexā. in Radom. 1505. Fol. 116.

QUerebantur subditi nostri Majoris Poloniæ, præsertim de Capitaneatu Posnaniensi, Citationibus Capitanei se vehementer gravari: quamobrē Decernimus: Quòd Capitaneus citare non debet ad querelam: nisi pro expulsione dominæ dotalitialis, & pro recenti crimine. Tempus autem recentis criminis sit annus, & sex hebdomadæ.

De eisdem literis, per Capitaneos, in tribus casibus ad Querelam dandis.

Consvet. terræ Crac. Fol. 121.

PRimò, cum aliquis dominam, dotem habentem, repellit ex reformatione: Secundò, cùm frater fratri divisionem consentire non vult: Tertiò, cùm aliquis aliquem expellit ex pacifica tenuta.

Sed de dominabus dotalitionatis, & de aliis personis ex possessione bonorum pacifica violenter expulsis, hæc Lex intelligi debet.

Sigism. Crac. 1507. Fol. 2.

PRæterea Statutum, de Cititionibus Capitaneorum ad Querelam, volumus intelligi, de dominabus dotalitionatis: ut pro ipsarum, & aliarum personarum, de pacificis possessionibus expulsione violenta, liceat Capitaneo Citationem dare. Reliquum ejusdem Capituli approbamus.

Termini ad Querelam Castrensem non transponantur: Sed in duabus septimanis judicentur.

Sigism. 1519. Fol. 22.

TErmini ad Querelam, vigore Mandati facti, non transponantur: simul cum aliis Terminis: sed semper in duabus septimanis judicentur: & non habeant Dilationes, nisi unam: hoc est, nisi in secundo Termino, tāquam peremptorio, judicari possunt. Hæc tamen Constitutio moderabitur, & concordabitur, per Commissarios supradictos, in omnibus terris deinceps observanda.

§. Termini Querelarum non transponātur. Vide in Tit. TERMINI.

§. Formam Citationis ad Querelam: Vide in Tit. CITATIO. Fol. Fol. 48.

RAPTOR VIRGINUM VEL VIDUARUM.

Raptor sit infamis, rapta verò si consentiat, dotem perdat.

Joann. Albert. Fol. Cvii.

Tem de raptoribus virginum & fœminarum, ità volumus esse observandum: Ut talis raptor virginis, si Jure convictus fuerit, secundùm antiquiora Statuta, honore: & fœmina rapi se consentiens, bonis omnibus hæreditariis, & quibuscunque aliis ipsam concernentibus rebus, Doteque perpetua, priventur perpetuis temporibus.

Eadem Lex interpretatur.

Sigism. Crac. 1532. Aa.

AD submovendam dubitationem, quæ circa Statutum, De raptu virginum & fœminarum conditum, oriri sæpè solet, Visum est nobis & Senatui nostro, per præsens Decretum illius intelligentiam ità declarare: Ut cùm raptor virginis, aut mulieris, viduæ, seu conjugatæ, ad præsentiam nostram, pro raptu commisso citatus fuerit: tum demum, secundùm antiquiora Statuta, Jure esse convictus in privatione honoris intelligatur: cùm virgo, aut mulier, vidua, seu conjugata, in præsentia nostra constituta, confessa sibi fuerit per raptorem citatum vim fuisse illatam: & se contra ejus voluntatem, & consensum, per illum esse raptam. Per hanc enim raptæ virginis, vel mulieris, viduæ, seu conjugatæ, confessionem: raptor Citatus, ad exten-

extendendam contra se pœnam privationis honoris, censeatur esse sufficienter Jure convictus. Alioquin, rapta virgine vel muliere, vidua seu conjugata, per expressum in præsentia nostra confitente & affirmante, se non per vim citati esse raptam: sed voluntate, & consensu suo proprio, undecunque abductam: Citatus de raptu, à pœna Statuti honoris privationis, liber esse censeatur. Virgo verò seu mulier, vidua aut conjugata, (ad quarum omnium personas, & nomina, legem hanc diu Statutam & observatam, pertinere & extendi volumus, ac declaramus) post factam hujusmodi voluntatis & consensûs sui cõfessionem, bonis omnibus hæreditariis, & quibusvis aliis eam concernẽtibus bonis & rebus, doteque sibi debita, perpetuis temporibus privabuntur.

RECOGNITIO.

Judices, quid in recognoscente videre debeant.

NOtandum, quòd Judicio præsidentes debent diligenter intendere, & considerare personam, recognoscentem aliquam Inscriptionem: si videlicet habeat debitam ætatem, aut discretionem bonam. quòd si aliter: non suscipiatur Inscriptio. Etiam debent considerare, si est sanus corpore: tunc potest scribi, Sanus mente & corpore. sed si æger corpore existat, compos tamen rationis: prout est in re, scribatur. ità videlicet, æger & languens corpore: tamen sanus mente, & compos rationis. *Sigism. Petricov. 1523. Fol. 44.*

§. Tantùm Rex mittet ad ægrotos. Vide in Tit. ÆGER, Fol. 9

REFERENDARII.

Referendarii Judiciis se non immisceant: sed tantùm circa Regem causas audiant.

REferendarii nostri querelis tantummodo, & non Judiciis, secundùm Statuta Regni, intendere debebunt: neque se deinceps Judiciis Secularibus immiscere poterint: præterquam in præsentia nostra: quando ipsi causis cognoscendis interfuerimus personaliter. Nobiscum enim assidere, & consilia dare poterint. quos etiam, juxta Statutorum tenorem, semper sumus designaturi, vacatione occurente. Judices autẽ & Subjudices terrarum causas audient: & judicabunt, in Curia nostra, juxta Statutum Casimiri Regis. *Sigis. Petric. 1538. B. 3.*

In curia Regia, duo sint Jurisperiti: alter Spiritualis, alter Secularis: qui querelas, ac preces supplicum audiant, Officialibusque Cancellariæ referant.

PRo clariori administratione Justitiæ, & expeditione querentium, Statuimus: Quòd duo sint Jurisperiti, unus Spiritualis, alter Secularis, secuturi semper Curiam nostram, per Nos eligendi. Qui jurati audiant querentes: referantq; fideliter Officialibus Cancellariæ Regni nostri: qui deinde, de nostro & successorum nostrorum Mandato, expeditionem facient: secundùm quod Jus & Justitia suadebit, ac ipsorum querentium necessitas exposcet. Sedeant autem audientes querelas, peractâ Missâ nostrâ, ad horã prandii: & post prandium, usque ad tempus cœnæ. ut liberiùs consiliis, & aliis actionibus nostris, intendere valeamus. Causæ tamen Judiciariæ Judici, juxta Statutum committantur. *Sigism. Crac. 1507. Fol. 5.*

Referendarij quoque causas Theutonicales audiant: quas cum Cancellariis Regi deferent.

QUia in Judiciis Theutonicalibus, multas causas Nobilitas habere solet: cùm ergo tales causæ obvenient: tum eas cum Consiliariis, qui circa Nos tunc præsentes fuerint, judicabimus atque absolvemus. Cancellariæ verò Officiales, cum Referendariis audient easdem: & partibus præsentibus, nobis referent. *Sigism. Augustus 1550.*

De ea-

De eodem.

Ibidem. JUxta Statutum anni 1538. Referendarii nostri debent sese conservare,

REFORMATIO.

Bona Dotalitia uxoris, à Perlucris libera sint.

Sigism. Petric. 1523. Fol. 38. SI verò quis in aliquo alio, bona quæcunque Juris decreto fuerit assecutus: in quibus scilicet bonis, uxor ejusdem victi habuit Reformationem suam dotalitialem: talem Reformationem volumus illæsam permanere: Et talis convictus, pro gołotha debebit reputari, Jure Gołotarum deinceps conveniendus: casu, quo exequutioni rei judicatæ contraveniret.

RELATIO MINISTERIALIS.

Relatio Ministerialis ex alio districtu, pro personali recognitione valet.

Consvetu. terræ Crac. Folio 123. SI alicui necesse fuerit Ministerialem producere, ex alia terra, in aliam terram: & non poterit educere ipsum Ministerialem: tunc illum debet ducere, ad Judicium Castrense illius districtûs, ubi est Ministerialis: ibidēq; idem Ministerialis debet facere Recognitionem. & ille, cui debet Recognitio esse, literas accipiat, à Judicio illo, ubi fit recognitio: ad aliud Judicium, ad quod ducendus erat Ministerialis. Quæ literæ sint sub Sigillo Judicii illius, vel Capitanei, ubi recognovit: & tandem talibus literis credendum erit: perinde ac si ipsemet Ministerialis personaliter stetisset, & recognovisset.

Sigism. Crac. 1543. §. SIMILIS. Relatio Ministerialis, coram quibuscunq; actorum liberis, de positione Citationis facta, volumus, ut tantum valeat: quantum personalis Recognitio ejusdem Ministerialis, valere debet: nisi quòd recognoscat in eisdem Actis, tempus, & locum positæ Citationis: & cui eandem Citationem publicavit, in bonis: & cum quibus Nobilibus, aut Nobili, hoc fecerit: juxta Statutum.

RENUNCIATIO.

De abrenunciatione proprii districtûs.

Consvetu. terræ Cracovien. Folio 123. ITem, si quis renunciabit terræ, & proprio districtui: debet respondere ibi, ubi renunciando se inscripsit. & cùm super tali res obtinebitur judicata, aliàs perlucrabitur: idem qui Jus perduxit, equitabit ad Capitaneū illum, sub quo manet victus. Capitaneus tamen ille executionem facturus sit rei judicatæ, aliàs illorum Perlucrorum, in alio Districtu Jure obtentorum.

RESTITUTIO IN BONA.

Quomodo pulsi nunc restituantur in bona.

Sigism. Crac. 1543. QUia negotium, de violenta expulsione de bonis, inter homines vehemēter motum est: & increbruit adeò: ut iniquus justum, nocens innocētem, reum peragat: bonisq; depellendo citet, in spem probationis: quæ ex consvetudine Juris, bonis expulso servit: ut bona ejus intercipiat: tametsi fortasis nunquam in possessione eorundem bonorum fuit: nec Literas ullas, seu Privilegium, super eadem acquisivit: Quocirca nos hujusmodi licentiæ ire obviam, & eandem intercipere volentes, id illi remedii cum Senatoribus nostris, terrarum Legatis reperimus: Ut si, qui se expulsos, seu dejectos bonis affirmant, ad Officium Castrense, in quo ejusmodi bona sunt posita, in recenti, ad maximum infra mensem (facturi eo nomine

mine

mine Protestationem, si volent) confugiant: & pro expulsione dejectores citent. Nihilominus Officium, ex controversia partium descendendo in illa bona, scrutinium seu inquisitionem à vicinis, illis bonis adjacentibus, facere: & testimonium ab eis, sub onere conscientiæ, & bona fide Nobili, à Kmethonibus autem illorum bonorum, sub corporali Juramento, inquirere debet, de hac expulsione: si ità scilicet facta sit, nec ne: & quis ante hãc expulsionem, vel mensem, illorum bonorum possessor fuit: num videlicet expulsus, aut citatus. Qui quidem Kmethones tenebuntur narrare: quis eorum illos tenebat, cui censum dabant, ante hoc tempus: quisvè eisdem imperitabat, & juxta hanc testificationem in utramque partem, Officium hujus negotii judicium, seu decisionem faciet. Præter pueros illos: quorum fortassis patrui, vel Tutores, Jure Tutelæ usi, dum minorennes adhuc essent, illa ipsa eorum bona vendidissent, aut alienâssent: contra eorum Jus, & Justitiam. Talibus enim pueris, postquam ad annos discretionis pervenerint, Officium tenebitur justitiam facere: tametsi non in recenti facto, ad hoc ipsum Officium confugerint, nè eo modo scilicet Tutores bona puerorum perdant: nevè quis ab eisdem incerta bona emat. Quòd si Citatus reciperet se ad Munimenta: debet narrare, ad qualia Munimenta se recipiat: unde, & ex quibus Actis producenda. Tunc enim non ulterior debet ei dari Dilatio: nisi ad Terminos proximos illorum Actorum, ad quæ se receperit. Quòd si aliud quidcunq; postea ostenderit: extunc causam suam amittere debet: indeq; Actor pro damnis, quæcunque hac depulsione sua Reus fecerit, ad Jus Terrestre, juxta Statutum remitti debet.

RESTIUM LITERÆ.

Restium Literæ bello præmittendæ.

STatuimus & ordinamus: Quòd dum bellum generale, juxta Statuta antiquiora, per nos & successores nostros indictum fuerit: extunc trinæ Literæ Restium, seorsim sive successivè mittantur: & in ultimis Literis Restium, nominabitur dies Conventionum particularium in districtibus. Pro quo tempore Castellani districtuum, tenebuntur cum Nobilitate convenire: & constituere inter se unanimiter diem, & locum: in quo Nobiles districtuum, cum suis Castellanis ad locum generalis belli designatũ procedant. *Sigis. Bydgost. 1520. Fol. 25.*

§. SIMILIS. Literæ Restium unæ pro binis, nisi in Comitiis ità decretũ fuerit, emitti non debent, sed alteræ post alteras, juxta Statutum. *Sigism. August. 1550.*

REUS SEU CITATUS, ET JURE VICTUS.

§. Vide in Titulo PROCESSUS JURIS.

REX.

Dignitas Regia, injustitiâ profanatur.

ETenim dignitas Regia, per injustitiæ culpam profanatur. *Albert. Petric. 1496. Fol. 96.*

Quales Cives Regni esse debent: inter quos Rex, pacem & justitiam tuetur.

CUm Scriptura testante, omnis ætas ab adolescentia sit promptior ad malum: & omnis creatura consistat sub vitio: naturaq; humana facilius labitur ad delicta: sic etiam quòd vitia imitetur. Quamvis enim Domino disponente, sibi subditi debeant fore, pudici, modesti, justi, ac pacifici: effrænata tamen cupiditas, nisi Justitiæ conatus subverteret, tunc profectò concordia & pax inter homines deperiret. Summum autem bonum in hac vita est, Justitiam colere: & unicuiq; quod suum est tribuere. *Casimir. Cracov. 1369. Fol. 52.*

Rex dabit Literas ad Palatinos, & Capitaneos, aliosq; Officiales: ut sua ipsi exequantur Officia.

Sigism. Crac. 1532. A. 3. IN petitione facta, de exequendis officiis Palatinorum, Capitaneorum, & aliorum Officialium Terrestrium, etsi sciamus expressa esse super eo scripta Statuta: pœnasq; in illis, contra negligentes sua Officia esse adhibitas: nihilominus, tamen, Nunciorum & Nobilitatis Regni nostri petitioni satisfacientes, dabimus ea de re literas nostras, ad prædictos Palatinos, Capitaneos, & alios Dignitarios seu Officiales: quibus ad satisfaciendum debito suo, illos commonebimus.

Rex terras & quemlibet districtum ingrediens, justitiam cum Capitaneis faciet.

Casim. in Nieszowa 1454. Fol. 93. ITem pollicemur: Quòd semper in adventu nostro, in terras quascunque nostras, in quolibet districtu, quē feliciter ingressi fuerimus, omnibus petentibus justitiam fieri cum Capitaneis nostris, ipsam expedire faciemus.

Rex Jura conservet: nemini bona recipiat, aut captivet, nisi Jure convictum.

Ibidem Fol. 92. IN primis igitur pollicemur verbo nostro Regio, omnes Regni nostri incolas, in Juribus quibusvis, ipsis à prædecessoribus nostris datis, integraliter conservare: nulliq; bona recipi mandabimus, aut captivari faciemus: nisi priùs fuerit Jure convictus.

Rex nulli, nisi Jure victo, bona recipiet.

Ex Privileg. Vladislai Jagello. Fol. 48. ITem ut gratia uberiori consolentur à nobis, etiam nos fide & servitiis amplioribus prosequantur, Promittimus: Quòd exnunc & de cætero, nunquam alicujus subditi Regni nostri, cujuscunq; dignitatis, eminentiæ, status, aut gradûs fuerit, bona hæreditaria accipiemus, confiscabimus, recipi & confiscari faciemus: nec se de eis per Nos, vel Officiales nostros, vel alios quoscunq; homines intromittemus, vel intromitti faciemus: pro quibuscunq; excessibus, aut culpis: nisi priùs super hoc præcedat Judicium nostrorum, quos ad hoc deputaverimus, cum nostris, Prælatis, Baronibus, matura cognitio & sententia sequatur.

Rex differentias, inter Spirituales & Seculares personas, cum Episcopis componit.

Bodzanta Episcopus Cracov. Folio 55. CUm excitata erant odia multa, & differentiæ, inter Spirituales & Seculares personas Dominos diœcesis Cracoviensis: tandem compactata erant congesta inter eos, in Conventione, per Regem Casimirum Magnum, & in Synodo per Bodzantham Episcopum Cracovien: pro uno tēpore Cracoviæ quarta mensis Junii, Anno Domini 1369. habitis. Quibus interérat Jaroslaus, Gnesnensis Archiepiscopus, Boguria dictus: tunc ex causa illius differentiæ, authoritate Metropolitica & Primatiali visitans diœcesim Cracoviensem. Sunt autem compactata infrascripta, super Decimarum libertate, raptu tempore decimandi, forisandi, per dominos locorum eas emendi, ex aratro percipiendi, novalium locatione, earū progressione &c. Columbationibus, visitatione Archidiaconorum, super expeditione ad bellum Clericorum, Secularium, ad Jus Spirituale citandorum, fabrica Ecclesiæ, Decima canapi, super Interdicto triduano & simplici, super cessatione à divinis, salariis Tabellionum: item de Ecclesiis in bonis Nobilium erigendis: ùt infra sequitur.

De eodem.

Casim. Mag. Petrico. 1451. Fol. 86. CAsimirus &c. Significamus tenore præsentium, quibus expedit universis: Quomodo agentibus nobis hic in Piotrkow, pro Rep. Regni nostri Conventionem generalem, inter cæteras hujus Conventionis ordinationes, super differentia, quæ inter Prælatos & Barones terrarum totius Regni, unanimiter ordinatum est & conclusum: innitendo Ordinationibus, & Conclusionibus aliarum Conventionum etiam generalium, ab eis non recedendo.

De eo-

De eodem,

ITem Promittimus: Quòd quàm citò, Deo dante, de Expeditione in terras nostras nos reverti contingat, omnes differentias, inter Spirituales & Seculares exortas, in Conventione generali sopiemus. *Casim. in Nieszowa 1454. folio 93.*

RUSSIÆ DUCATUS.

Russia uno Jure cum Regno Poloniæ gaudeat.

ITem Pollicemur: Quòd omnes terras nostras Regni Poloniæ, etiam terram Rusiæ includendo, (salvis tamen avenæ Contributionibus: de quibus nobis, ad tempora vitæ nostræ, sola Rusia respondebit) ad unum Jus, & ad unam Legem communem omnibus terris reducemus: reducimusque, adunamus, & unimus, tenore præsentium mediante. *Ex Privileg. Uladislai Jagellonis in Jedlna Folio 52.*

Russia omnibus Regni libertatibus fruatur.

AD supplicationem terrarum Rusiæ, Volumus, & Decernimus: Ut de omnibus fugitivis, Statutum Regis Alberti observetur. & quòd Nobilitas illarum terrarum, sicut in aliis terris, Regni, à solutione Teloniorum, & Foralium, sit libera atq; exempta: & in aliis eadem gaudeat libertate. *Sigism. Crac. 1507. Fol. 7.*

Terra Belzensis Regno ascribitur.

IN nomine domini Amen. Ad perpetuam rei memoriam. Quoniam Acta mundi avida subitò detergeret oblivio: nisi ea literarum soliditas, & testium adnotatio memoriæ commendaret æviternæ: Proinde nos Casimirus, Dei gratiâ Rex Poloniæ, necnon terrarum Cracoviæ, Sandomiriæ, Siradiæ, Lanciciæ, Cujaviæ: Magnus Dux Litvaniæ, Russiæ, Prussiæque: necnon Culmensis, Elbingensis, Kinigszbergen. & Pomeraniæ hæres & dominus, Significamus tenore præsentium, quibus expedit universis & singulis, præsentibus & futuris, harum notitiam habituris: Quomodo recensentes, & in animis revolventes, quanta puritatis affectione & fidei integræ constantia, Barones, Milites, Nobiles, Terrigenæ & Proceres terræ Belzensis. sincerè, gratè, & fideles nostri dilecti, personam & Regnum Majestatis nostræ venerati sunt: ad nos, tanquam dominum naturalem, hæredem verum & legitimum, ac indubitatum successorem suum, & ad Coronam Regni nostri Poloniæ, à qua translactis temporibus exciderant, viceversa redierunt, & accesserunt: seque Regno & Coronæ, tanquam pars suo toto inviseeraverũt, univerunt, incorporaverunt, & appropriaverunt. Quæ quidem terra Belzen. justo titulo, Jure legitimo, hæreditario & succedaneo, nos & nullum alium contingebat, atque contingit & concernit. Horum itaque terrigenarum Belzensium fidelitatis constantia, zelo dilectionis, maturitate consilii, & sagaci providentia, Regali consideratione, meritò digestis & revolutis, ac debitè pensatis: & intuentes ad eorum statum, honorem, commodum, salubremq; profectum: pio & sincero mentis affectu, (quemadmodum ex assumptæ dignitatis nostræ debito tenemur, & pro Officio solicite aspirantes) ipsos in nostrã & successorum nostrorum manutuitionem, & protectionem Regni & Coronæ reassumpsimus, incorporavimus, appropriavimus, & univimus: tenoreq; præsentium reassumimus, incorporamus, annectimus, appropriamus, & unimus, perpetuò & in ævum: promittentes ipsos, & eorũ quemlibet, in omnibus ipsorum Juribus, libertatibus, immunitatibus, gratiis, prærogativis, dignitatibus, honoribus, & Officiis, tenere & observare. In primis itaque, pro prædicta eorum fideli & justa adhæsione, & subjectione, Jure defendere, agere, manutueri, & eos evincere, contra quamcunq; personam, cujuscunq; dignitatis, Imperialis, Regalis, aut Ducalis fuerit, aut *Casimirus Rex 1462.*

 cujus-

cujuſcunq; ſtatûs, conditionis, & præeminentiæ extiterit, (dum per quempiam vexarentur ſeu impeterentur quomodo, pro ipſorũ hujuſmodi adhæſione) ſimiliter ab inſultibus, violentiis, bellis & aliis moleſtiis quibuslibet, protegere, defenſare, tueri, & realiter ac effectivè opponere, intercedere, & liberare.

Rex nihil terræ Betzen. alienet.

§. Item terram noſtram Betzenſem, cum ipſius diſtrictibus, Lubaczovienſi, Lopaczovienſi, Schewłozienſi, Grabowniczenſi, & Hrodlienſi, ſalvam & integram, prout fuit & in hactenus eſt conſervata, ſuis limitibus, metis, & terminis, dudum tentis, obſervabimus: tenereq; & obſervare volumus: nullos diſtrictus aut villas ab eadem removentes, alienantes, ſeu diminuentes. Item omnibus perſonis, tam Eccleſiaſticis quàm Secularibus civitatum, & oppidanis, Privilegia ipſorum, per anteceſſores noſtros Reges & Duces data & conceſſa, juſta, legitima, & ſufficientia, ritè & rationabiliter emanata, ac in nulla ſui parte vitiata ſeu ſuſpecta, confirmamus, ratificamus, & approbamus per præſentes. Ubi verò aliquibus perſonis forent, per voraginem ignis abſumpta; ſeu caſu infortunii amiſſa: & de hoc per ſufficiens teſtimonium probatum fuerit: præmiſſa innovare, atq, dare volumus, & ſpondemus. Item ex quo ex obligatione & Inſcriptione pecuniarum, Capitaneis in aliqua terra inſcriptarum, ſæpius indigenæ ejuſdem terræ variis gravantur modis, oppreſsionibusque, & moleſtiis afficiuntur.

Terra Betzen. ne cuiquam obligetur.

Pollicemur: quòd præfatam terram Betzen. in pecuniis nullipiam obligabimus, aut inſcribemus, ullo unquam tempore. Quòd ſi per oblivionem, aut alium caſum quemcunque, nos inſcribere contingeret: talem Inſcriptionẽ præſentibus, exnunc prout extunc caſſamus, annullamus, ac nullius roboris eſſe & fieri, decernimus per præſentes.

Capitaneus Betzenſis ſit terrigena.

§. Item nullum extraneum, cujuſcunq; conditionis exiſtat, in Capitaneum terræ Betzen. præficere, & præferre debebimus; niſi terrigenam ejuſdem terræ poſſeſſionatũ.

Dignitates terræ Betzen. conſerventur.

§. Item volumus omnimodè, dignitates, honores, Officia, in terra Betzen. conſiſtentes & conſiſtentia, æquo modo circa Jura & Conſvetudines ipſorum, quæ & quas temporibus prædeceſſorum noſtrorum Regum & etiam Ducum obtinebant, conſervare in eodem numero, & permanere. Quas quidem Dignitates & Officia, dum vacare contigerit: nulli extraneo, niſi indigenæ benè conſervato illius terræ, in qua Dignitas vel Officium vacaverit, dabimus & conferemus.

Terræ Betzen. ad alios diſtrictus non evocentur.

§. Item quòd nulli terrigenæ, de Terra Betzen. & ipſius diſtrictibus, ad alias terras ſeu diſtrictus evocentur: ſed penitus, juxta conſvetudinem aliarum terrarum Regni noſtri, Juribus ipſorum & libertatibus utantur, & gaudeant.

Colloquia ſtatis tẽporibꝰ celebrentur.

§. Item Conventiones, Colloquia generalia, Termini particulares, & Judicia, juxta ritum & conſvetudinem in talibus dudũ tentam & obſervatam, in terra præfata, (quemadmodum in aliis terris Regni noſtri) debent habere progreſſum & proceſſum. §. Item nullus terrigena poſſeſſionatus, per nos aut Capitaneos noſtros, niſi Jure convictus captivetur. juxta Privilegia aliarum Regni noſtri terrarum, & Conſvetudines.

Nullus terrigena niſi Jure cõvictus captivetur.

Tãtùm duobus Groſſis Rex ex Terra Betzenſi contentus erit.

§. Item omnes & ſinguli Kmethones, Spiritualium & Secularium perſonarum, in dicta terra conſiſtentiũ, de quolibet laneo poſſeſſo, pro feſto Sãcti Martini, ſingulis annis exactionem, aliàs Podymne, per duos groſſos Monetæ & numeri communiter in Regno currentis, Nobis & ſucceſſoribus noſtris dabunt, & exolvent: more terræ Leopolien. & aliarum Regni noſtri terrarum. Aliàs autem Collectas, & exactiones, in Regno noſtro inſolitas & inconſvetas, (etiam ſi tempore Ducum hujuſmodi fuiſſent, in frumẽtis, bladis, aut avena, vel pecuniis exactæ, vel ſolutæ) de noſtra Regia benignitate caſſamus, & annullamus.

Cum bonis Regiis, Limites in terra Betzenſi fiant.

§. Item cuilibet terrigenæ noſtro, limites & granicies cum bonis noſtris Regalibus habere petenti, dare tenebimur: ipſas à ſignis metalibus, & ſcopulis conſvetis diſtingvendas volumus: juxta modum aliarum terrarum, in Regno obſervatum.

Cum terrigenis Leopoliẽ. ad Expeditionẽ Betzen. proficiſcentur.

§. Item quandocunq; terra noſtra Leopolien. ad bellicã Expeditionem ſe moverit: aut neceſſitate incumbente, eandẽ procuraverit: præfata etiam terra noſtra Betzenſis, ſeu Nobiles & terrigenæ ejuſdẽ, cum ipſis Leopolienſibus, quotiescunque

cunque fuerit necesse, tenebuntur & debebunt, ac omninò sunt obligati pariter & astricti, proficisci bellicosè, & transire: & non aliàs. eo tamen Jure & modo: quo terra Leopoliensis, ad Expeditiones se movere consvevit, & solita est. Animadvertendum autem, præfatos Nobiles terrigenas & Proceres, ad nos tanquã ad dominũ & hæredẽ ipsorũ legitimũ, affectum habere specialem: horũ prætextu, volentes ipsos favore nostro speciali prosequi, & eorũ Kmethones quoslibet, præfatam terram Bełzen. inhabitantes, ab omnibus & singulis Exactionibus, angariis, præangariis, castrorũ ædificiis, & pontiũ laboribus, & reparationibus, eximimus, absolvimus: ac liberos, & absolutos facimus perpetuè, secundũ morem aliarum Regni nostri terrarum. Præterea generaliter & singulariter omnes alios articulos, libertates, & Jura, aliis terris Regni nostri data & concessa, & præsertim terræ nostræ Leopolien, si quæ hîc omissa forent, pro insertis habere volumus & habemus: eademq; extendimus & referimus, ad terrã Bełzensem. In cujus rei testimoniũ, Sigillum nostrũ præsentibus est appensum. Actum in Brzescie, Feriâ tertiâ festorum solennis Paschæ: Anno Domini 1462: Præsentibus, Reverendiss. patre domino Joanne de Brzezie, Juris utriusq; Doctore, Electo Ecclesiæ Cracoviensis, & Regni Poloniæ Vicecancellario: necnon Magnificis & Generosis, Petro de Opporow Lancicien, Nicolao de Koscielec Brzesten, Palatinis: Jacobo de Dambno Regni Poloniæ Vicethesaurario, Nicolao de Boryszowice Zawichosten, Sbigneo Bank de Gora Małogostien, Castellanis: Nicolao Spoth de Wola Sandomirien, Janussio Kołuczki Junivladislavien, Vexilliferis: Joanne de Ostrorog Juris Doctore, Nicolao de Brudziewo Subpincernæ Calissien, & Capitaneo Brzesten, Jaroslao Brzozogłowy Subjudice Junivladislavien, Stanislao Marssałkowicz de Brzezie, & Joanne Synowiecz de Zandowicze, Curriensibus nostris: & aliis pluribus, fide dignis testibus, ad præmissa. Datum per manus ejusdẽ Reverendissimi patris, Domini Joannis de Brzezie, Electi Ecclesiæ Cracoviensis, Regni Poloniæ Vicecancellarii, sincerè nobis dilecti.

Ad Relationẽ ejusdem Reverendiss. patris Joannis de Brzezie, Juris utriusq; Doctoris, Electi Ecclesiæ Crac. Regni Polon. Vicecan.

SALARIA COLLEGARUM JUDICII.

Actor reum in Contumacia condemnans, duos Grossos solvet.

ITEM volumus: ut quilibet Actor, condemnando citatũ in Cõtumacia absentẽ, solvat duntaxat duos Grossos. quorum unus cedet Notario, & alter Grossus Judicio præsidenti. *Sigism. Petricov. 1523. Fol. 38.*

Pro una Nota Inscriptionis, unus Grossus Notario.

TErrestres Notarii, in omnibus terris Regni nostri, videlicet Majori Polonia, Siradia, Lancicia, Cujavia, Dobrinen. &c. pro Notis æqualiter accipiant sua Jura: secundùm quod Notarii Cracovienses, & Sandomirien: terrarum recipiunt: videlicet pro una inscriptione usq; ad finẽ causæ, unum Grossum: aut in principio mediũ, & in fine medium Grossum. *Vladisl. Jagel. Crac. & Varthæ. 1423. Folio 45.*

§. SIMILIS. Item Statuimus: ut Notarii Terrestres, in Judiciis non exigant à Notis, præterquàm in primo Termino mediũ grossum, & in ultimo tantundem: aut à Notis totius causæ, recipiant unum grossum. Pro lectura verò, quã fecerint in Judiciis, nihil penitus exigere debebunt. *Casim. in Nieszo. & Opoki, 1454. Fol. 94.*

§. SIMILIS. Sopientes controversiã, quæ in Judiciis Secularibus evenire solet, de questu Notariorum Terrestriũ, relinquimus in robore Statutum Regis Casimiri, in Opoka factum. *Hoc Statutũ Sigismun. Rex Crac. 1510. cõfirmat. Fol. 12.*

SIMILIS. Et quia multæ querelæ fiebant, ad notitiã nostram deductæ, contra Notarios Terrestres: quomodo ipsi à Notis, & Actionibus controversiarũ, & aliarum quarumcunq; rerum, plùs solitò subditos nostros, depacta- *Sigis. Petric. 1523. Fol. 38.*

pactare de facto consveverint: similiter à quærendis Notis, Actis Judicialibus insertis: Quapropter Statuimus & Ordinamus, Statutis Regni vetustioribus inhærendo: Quòd singuli Notarii Terrestres, ab una controversia & causa, non plùs recipiant, quàm per unũ grossum. Talis autem causa & cõtroversia debebit intelligi, ex una Citatione.

A testibus productis, & Terminis peremptoriis. quantum Notarius accipere debebit.

Casim. Vislic. 1368. Fol. 37. STatuimus, Quòd scriptores Judiciorum de testibus producendis, si scribere & signare eorum dicta oportebit, recipiant tres Grossos. ubi verò Terminos peremptorios scribunt: de Nota & signatura, in Grosso medio contententur.

A dilatione Termini vera infirmitate, vel Cassatione Inscriptionis.

Sigism. Crac. 1532. B, 1. QUo salario, pro literis vel Notis, Notarii Terrestres vel Castrenses contenti esse debeant, tametsi Statuta per Nos & antecessores nostros condita sufficienter declarent: quia tamen ipsi Notarii, ultra modum præscriptum, à Dilatione Termini vera infirmitate, vel Cassatione Inscriptionis cujuspiam, solutionem Memorialis per quatuor grossos exigunt, Statuimus: ut Notarii Terrestres & Castrenses, in exigendo salario, à Notis, Literis, & aliis Inscriptionibus, modum in Statutis desuper confectis expressum conservent. A dilatione verò Termini vera infirmitate, vel Cassatione Inscriptionis, non nisi unum grossum, ratione Memorialis, & pro Nota exigant, sub pœnis in Statutis prioribus, contra eos sancitis.

A memoriali quantum solvendum.

Casim. in Vislic. 1368. Fol. 19. LIcèt pro redimenda pauperum vexatione, dudum solutio, dicta vulgariter *Czesne* aut *Pamiętne*, (quæ consveverat Judici præsidenti, seu aliquam causam definienti, applicari) fuerit sublata & extincta: tamen eadem solutio, exquisito colore, sub alio nomine, quod dicitur *Pamiętne*, dignoscitur esse innovata. quæ dicitur esse contra prædictam solutionem, & transcendere comprobatur. Unde circa hoc modum imponere volentes, Decernimus: Quòd in causis hæreditariis, vel non hæreditariis, magnis, Judex prætextu solutionis prædictæ *Pamiętne*, ultra quatuor grossos, exigere & recipere non præsumat. in minoribus verò causis, tantummodo duos grossos exigendi facultatem habiturus.

Jagel. Crac. 1423. Fol. 45. §. SIMILIS. Officiales, aut Camerarii, seu Subjudices Terminorum particularium, non debebunt à causis minoribus, quas usq; ad extimationem triginta Marcarum, & infra computamus, pro Memoriali aliàs *Pamiętne*, sive alio nomine *Przysiężne*, plùs quàm duos grossos recipere. à majoribus verò Causis, quæ ultra triginta Marcas se extendunt, quatuor Grossos recipiendi habeant facultatem.

Ab una Querela, multarum personarum, unum Memoriale solvatur.

Ibidem. PRovisum est insuper: quòd postquàm unam quamq; quæstionem, coram Judicio expositam, dictã *Załoba*, aliquis edixerit: etiamsi plures personæ sint: pro parte, quarum quæstio agitatur, tantùm unũ Memoriale exigatur.

Tantum pro re principali decreta, detur Memoriale.

Sigis. Petric. 1523. Fol. 32. ET Protestationes Memoralium seu captiosæ, nullum deinceps robur sint habituræ: quæ solebant fieri ante prolationem Sententiæ: sed pro re principali decreta tantũmodo, fiet Memoriale.

A decreto pro se lato, quantum solvendum.

Sigis. Petric. 1523. Fol. 38. QUocirca volumus: Ut victor solvat à quolibet Decreto, pro se lato, Judicio

dicio quinque Groſſos, quorum tres Judici, & unus Subjudici veniet. Notario verò ſimiliter unum Groſſum, ab ejuſdem Decreti acticatione, ſolvere quilibet teneatur.

Quin imò ipſi Judices Terreſtres, non plùs ratione Memorialis accipiant, niſi quinque Groſſos, à Decreto ſatisfactionis, in Termino Concitatorio, ab additione Miniſterialis ad intromittendum, & remiſsione ad Capitaneum: ſi Intromiſſio victori non eſſet admiſſa. & hoc ſub pœna quatuordecim Marcarum parti, & nobis alia. *Sigiſm. Crac. 1543.*

Taxa literarum Judicii Terreſtris, & Caſtren.

QUia verò Notarii Terreſtres, & Caſtrenſes, alicujus Actum, ſive Inſcriptionem, in libro Terreſtri ſeu Caſtrenſi quærentes, Nobilitatē immodicè taxare pro labore quærendi conſveverunt, Statuimus: Ut ipſi Notarii nihil poſthac exigere audeant, pro labore quærendi. Pro literis verò Pargameneis, cum appenſis Sigillis decem Groſſorum ſalario ſint contenti. ex quibus ſex Judici, duo Subjudici, & duo Notario Terreſtri cedant. A papyreis verò literis, ſub Sigillis Judicis & Subjudicis, unus Groſſus. A condemnatione in pœna Contumaciæ, duo groſſi. A condemnatione in lucro, quatuor groſsi. A Memoriali, juxta antiqua Statuta quatuor groſsi ſolvantur. *Sigiſ. Petric. 1511. Fol. 19.*

Pro litera Judiciali ſub Sigillo, quantum ſolvendum.

ITem pro litera Judiciali, Sigillis Judicis & Subjudicis obſignata, decem groſsi. prout in quibuſdam terris, hactenus fuit obſervatum. *Sigiſ. Petric. 1523. Fol. 28.*

Solutio Membranarum, & Minutarum non Sigillatarum.

ITem Notarius à Sigillatis Membranis, recipiet per medium Groſſum: & à Minutis extractis, non Sigillatis, per unum groſſ. §. At qui ſimplici Minuta nihil probari poteſt: ſed tantummodo literis, aut Minuta ſub Sigillo, aut Libris coram Judicio. *Ibidem Conſvetu. terræ Crac. 1505. Fol. 122.*

Confirmantur Statuta, de Salariis præſcriptis.

STatutum, per Nos Conſiliarioſq; noſtros ſtatûs utriuſq;, & Nuncios Terreſtres, de ſalariis Judicum, Subjudicum, & Notariorum Terreſtrium editum, in robore ſuo permanere, & in executionem extendi volumus; & præſenti Conſtitutione, ſtrictiùs mandamus. *Sigiſ. Bydgoſt. 1520. Fol. 27.*

Pœna, ſi Notarius contra Statuta extorſerit.

QUòd ſi Notarius, ultra præmiſſam Ordinationem, contra vim Statutorum, quippiam ab aliquo depactaverit: talis eidem depactato, id, quod injuſtè extorſerit, reſtituere teneatur, cum pœna trium Marcarum, & Judicio totidem exolvenda: in qua peremptoriè debet idem Notarius cōdemnari: & ſatisfacere victori mox teneatur: ſub alia pœna xiiii. Marcarū. *Sigiſ. Petric. 1523. Fol. 38.*

Conſtitutiones de Notariis exequantur.

DEcernimus omnino habere volentes: Ut Conſtitutiones, de Notariis Terreſtribus dudum editæ, jam exnunc debitam per omnia executionem habeant, & accipiant: atq; futuris temporibus diſpoſitio illarum, in omnibus ſervetur, & manu teneatur. *Sigiſ. Petric. 1538. A. 4.*

§. SIMILIS. Cavendo nè Nobilitas noſtra gravaretur, circa receptionē & ſcriptionem quamvis literarum, Renovamus Statutum: Ut Terreſtres Notarii conſervent ſe, juxta Statutum Sereniſsimi olim parentis noſtri. Proptereaque juxta illud Salaria recipiant à Membranis, Citationibus & condemnationibus. *Sigiſ. Auguſt. Petric. 1550.*

Idem

Idem sentiendum de Capitaneali Judicio.

Sigism. Crac. 1539.

CApitaneale quoq; Judicium, non plùs à re Judicata, seu scripturis quibusvis Judicialibus exigat, quàm quod in Judiciis Terrestribus, à similibus exigi solet.

§. Taxa Literarum ex Cancellaria, Vide in Titulo CANCELLARIA. Folio 55.

SALVUSCONDUCTUS.

Defensores contra metum Regis, vel Capitanei.

Casim. Mag. Visliciæ 1368, Folio 35.

STatuimus. Quòd si aliquis coram Nobis, vel nostro Capitaneo, de aliquo crimine vel maleficio fuerit accusatus: & ad ostendendum suã innocentiam, per Nos vel nostrum Capitaneũ non fuerit admissus: & ob hoc, ipsum fugere contingat: & nè hujusmodi fuga ad infamiam reputetur, idẽ fugiens coram Reverendissimo in Christo Patre Episcopo Cracoviensi, aut Palatino Cracoviensi, aut Sandomirien, protestabitur: quòd Nos, aut Capitaneus noster, ad expurgandum ipsum admittere noluimus: & tales prænotati, aut Palatinus noster illius terræ, Profugo Treugas duorum mensium dare poterit: & ipsum profugum servare. Infra quod tempus, idem Palatinus, apud nos vel nostros successores, eidem profugo quærat gratiam, & favorem: ut ipsum ad Justitiam admittamus. Quæ si prædictus Palatinus non poterit obtinere: quòd eundem videlicet, ad expurgandum suam innocentiam admittere nollemus: extunc Palatinus, ad metas suæ terræ illum conducere tenebitur. qui à tempore conductûs Palatini, infra annum, terræ, Regno, & terrigenis nocumenta inferre non debebit, uxore sua in bonis suis pacificè infra annum prædictum dimissa in quiete. Quo anno evoluto, infra quem gratiam nostram semper quærere debeat: & si ipsam invenire non poterit: & præfatus profugus aliqua nocumenta Regno, vel terrigenis intulerit: propter hoc infamis non debet reputari: nec ipsũ per terrigenas captum, ad mortem Nobis, aut nostro Capitaneo dare tenebuntur: nec propter hoc indignationem, aut offensam nostrã, incurrant terrigenæ supradicti. Si verè malitiosè, & absque culpa, contigerit aliquem profugere: & Juri parere noluerit: & profugiendo, nocumenta Regno, aut terrigenis intulerit: bona ipsius immobilia, præter dotalitiũ uxoris, Cameræ nostræ perpetuò applicentur: mobilia verò inter Nos & Barones nostros, per medium dividantur. Et si captus fuerit per quempiã: in gratia nostra consistat. nec propter captivitatem ejus, per amicos debet aliqua indignatio, vel inimicitia occulta, vel manifesta suboriri. Uxor verò ejus in Dotalitio remanebit: prout superiùs est notatum: vel illud vendendi liberã habeat facultatem.

Omnibus profugis publica fides est danda.

Joannes Albert. 1496. Fol. 100.

ITem quoniam contingit sæpiùs regnicolis, casu contingente, aliàs propter insecuritatẽ vitæ, extra Regnum necessariò egredi: idcirco nè dignitas Regia, per injustitiæ culpã profanetur, volumus, Statuimus, & Decernimus: Ut Regnicolis, Nobilibus, vel plebejis, cujuscunque statûs & conditionis existentibus, sexûs utriusque, in securitate personæ, casu quocunq; eis contingente, & istud exigente, extra Regnum se conferentibus, Salvus conductus & Affidatio, per Nos & successores nostros, dari debeat petentibus. ut sub libertate publica, vel se expurgarent, vel justitiã peterent: etiamque ex se redderent accusati.

Capitanei tamen Salvos conductus subditis contra dominos nè dent.

Alexand. in Radom. 1505. Fol. Cxvi.

COnquerentibus Prælatis, & Proceribus majoris Poloniæ, quòd cum quodam despectu & levitate eorum, hactenus Capitanei Posnanienses Sal-

Salvos conductus, Kmethonibus illorum & terrigenarum dare consveverãt, Statuimus communi consensu: Quòd de cætero, Prælatorum, Baronũ, Procerum, & terrigenarum nostrorum subditis, Kmethonibus, Civibus, Oppidanis, aut servis, Capitanei locorum Salvos conductus dare non debeant: sed ad Jus commune, in eventibus recurrendum decernimus Kmethonibus talibus, & quibuslibet conquerentibus: sic ut cuique Juris patrocinium debebitur.

Salvus conductus nè subditis contra dominos, vel eorum subditos, detur: sed tantùm inter Cives.

EX mutuo colloquio, ac consensu dominorum Consiliariorum, & petitione Nunciorum Terrestrium, sic est Constitutum: Quia Literæ publicæ fidei, aliàs *Zelazne listy*, & Salvi conductus, ampliùs dari non debent à Nobis, famulis contra dominos illorum, statûs & ordinis militaris, nec etiam contra subditos illorum, in damnum eorundem: sed Nobis & Consiliariis nostris liberum erit hoc facere: tales videlicet Literas dare subditis nostris, statûs civilis, contra cives, juxta arbitrium nostrũ: tamen contra Nobiles, & subditos illorum, nullas dabimus. *Sigism. Crac. 1543.*

Salvus conductus secundùm Statuta detur.

LIteræ publicæ fidei, seu Salvi conductus, aliàs *Glerthy*, nullæ, quæcunque contrariæ Juri & Statuto essent, dari debent: & si quis eas obtinuerit, hæ sunt nullæ. *Sigis. August. 1550.*

Salvus conductus publicetur.

UT in utramque partem, circa rationem Salvi conductûs, & securitati eorum, quibus inimicitiæ denunciantur, provideatur: ut illi, quos pœna manet, Salvi conductus calumniis non involvant innocentes, Statuimus: ut nullius Salvi conductûs pœna incurratur: nisi qui fuerit publicatus, & qui illo velit sese palàm tutari. *Sigism. Crac. 1539.*

S A L.

Confirmatio Statutorum de Zuppis salinarum, per divum olim secundum Casimirum Magnum editorum, per Serenissimum Casimirum tertium facta.

IN Nomine Domini Amen. Ad perpetuam rei memoriam. Nè error oblivionis gestis sub tempore versantibus pariat detrimentum, alta Regũ & Principum decreverunt Consilia, ea literarum apicibus & testium annotatione perennariâ. Proinde Nos Casimirus Dei gratia Rex Poloniæ, necnon Terrerum Cracoviæ, Sandomiriæ, Siradiæ, Lanciciæ, Cujaviæ, Magnus Dux Litvaniæ, Pomeraniæ, Russiæ, Prussiæque Dominus & hæres. Significamus tenore præsentium, quibus expedit universis, præsentibus & futuris, harum notitiam habituris. Quòd si ex debito Regalis munificentiæ ad omnium subditorum commodum, & profectum, oculo considerationis intẽdere debeamus: propensior tamen solertia circumspectionis, ad augmentũ Thesaurorum & proventuum Regni nostri incumbit: ex quibus Regni & subditorum nostrorum commodis debitè valeamus providere. §. Cùm igitur Zuppæ nostræ Bochnen. & Wielicen. pars Nobilis proventuũ, & Thesauri Regni existit: quæ hactenus propter nimiã & continuã Nobiliũ & diversarũ personarũ frequentationem, & salis elaboratione, in Nobili sui parte desolationem & jacturã susceperunt: ex quo neque Zupparii, neque sui Officiales, regimini laboribusque intendere valuerunt, hospitum curæ, procurationiq; intenti: & nisi eis tempestivè subveniatur, verendum est, nè ruinã & jacturam totalem subeant, & patiantur. §. Volentes igitur hujusmodi ruinæ & jacturæ subvenire: ut circumspecti Principis est, ex præteritis habere memoriã: & intentè considerationis oculum ad futura, & tandem ad singula salubri dispositione procedere, dũ omnia prospexerit Sapiẽter. Imitãdo

Folio 76.

Zuppæ Bochnenses & Wielicen. sũt partes notabiles thesauri Regni Poloniæ.

Providet Rex ruinis & jacturis Zupparum.

igitur veſtigia prædeceſſoris noſtri, divæ memoriæ Domini Caſimiri Regis Poloniæ, qui præfatum Theſaurum Zupparum in capite & in membris, ac omnibus proventibus, ordine, diſpoſitione, & terminis ordinavit, ſtatuit, & regulavit, atque perpetuis tẽporibus hujuſmodi ordinationẽ & regulationem tenendã, ſervandam, & cuſtodiendã, ſub pœnis in eis contentis ſtatuit, & diffinivit. Nè igitur nos, aut quempiã ſubditorũ noſtrorũ, ab hujuſmodi ordinatione & diſpoſitione, recedere, aut eidẽ per ignorantiã contravenire cõtingat:

** Caſim. iii. vult, ut Statuta Zupparum per Caſi. ii. edita et hucuſq; ten-ta: adhuc in poſterũ teneantur perpetuè, ex matura deliberatione Regis & Conſiliariorum ſuorum.*

§. * Statuimus: & præſenti edicto in robur majoris firmitatis declaramus: ipſius Domini Caſimiri Regis præfata Statuta, & ordinationes, quæ in noſtro hucuſq; ſervata ſunt theſauro, in omnibus, & per omnia, ſecundũ regulationẽ, ordinationem, & diſpoſitionem ſuã, debere teneri & obſervari perpetuis temporibus duraturis. quorũ & nos tenorem Conſtitutionum & articulorũ, ex certa ſcientia, & maturo Conſilio ſuper hoc cõmunicato, in omnibus ſuis punctis, articulis, conditionibus, & clauſulis, ratificamus, approbamus & confirmamus. §. *a* Hoc ſpecialiter addito & expreſſo: quòd omnia Salaria, & cenſus, tam Eccleſiaſticis quàm Secularibus perſonis, per prædeceſſores noſtros, in perpetuũ, ad tempus, vel ad vitam inſcripti, ac ab antiquo per Zupparios pro tempore ſolvi ſoliti, & literæ juſtæ & legitimæ, quomodolibet emanatæ, in ſuo debent perſiſtere robore, & firmitate.

a Speciale quid adjũgitur ultra Statutum Caſimiri II in hoc Statuto.

§. *b* Nè autem ſucceſſu temporis quocunq; colore, arte, vel ingenio, Statuta & Ordinationes prædictas contingat à quocunq; in dubium revocari, & de harũ continentia & tenore concipere hæſitationem: ipſas præſentibus inſerendas duximus, & inſeruimus. quarũ tenor ſequitur, & eſt talis.

b Propter tollẽdã hæſitationẽ & dubiũ de præfato Statuto Caſ. ii. illud itẽ hic per Caſ. III. inſeritur in ſuã, ut ſequitur, modum.

IN Nomine Domini Amen. Nota quòd ſub anno Incarnationis domini 1368. Iſtud præſens Regeſtrũ eſt ſcriptum, feriâ ſextâ poſt Conductum Paſchæ, in Caſtro Cracovien. ad perpetuam rei memoriã: ob reverentiã Dei Omnipotentis, necnon beatæ virginis Mariæ ejus genitricis glorioſæ: necnon ob merita omnium Sanctorũ, atque Sanctarum: & ad Mandatũ Illuſtriſſimi Principis ac domini Domini Caſimiri Dei gratiâ Regis Poloniæ, Sãdomiriæ, Cracoviæ, Siradiæ, Lanciciæ, Cujaviæ, Pomeraniæque hæredis cõſcriptũ: per manus Notarii, Domini Dimetrii protunc Vicetheſaurarii.

§. Itẽ ob iſtam cauſam iſtud Regeſtrũ & cõpilatũ, propter malã conſvetudinẽ perpetuis temporibus evitandam: & ut conſvetudo Zupparum Domini Regis Caſimiri, ac ſui totius Conſilii per ſuos legitimos ſucceſſores perpetuis temporibus teneatur. Nam idẽ Dominus Rex Caſimirus nihil fecit in Regeſtro addere ſive minuere: ſed fecit Regeſtrũ conſcribere, & omnes conſvetudines diligenter antiquas perpetuè notare: prout antiqui Zupparii; Primus videlicet Porinus Gallicus Albertus, qui menſurã minuti ſalis minoraverunt: Petrus Viinricus Gotfridus Gallicus. Dominus Adã Presbyter, & Nicolaus Zupparius tenuerunt. §. Et hoc propterea fuit factũ: quia in emptione Zupparũ Trukla, Henſel, Buta, Leſzko Judæus, Bartko Monetarius, Arnoldus Velkier, propter remanentias ſalis, in reſignatione Zupparũ, ac aliarũ rerũ ibidem ſcilicet in Zuppis exiſtentiũ. viciſſim fortiſſimè litigaverunt: quia neſciêrunt in Zuppis modum, formã, ſive conſvetudinem. & ob hanc causã fuerunt vocati, protunc antiqui Zupparii: videlicet Petrus Vynricus, Dominus Adam Presbyter, Gotfridus, Nicolaus Zupparius, qui rexerunt Zuppas tempore Domini Regis Caſimiri: ut modus regiminis Zupparũ ſub Juramento eorum perpetuis temporibus teneatur. §. Item in compilatione hujus Regeſtri, fuit vocatum Conſiliũ Domini Regis, videlicet Spirituale, & Temporale: cui fuit data plenimoda poteſtas, Domini Regis, ut taliter præſens Regeſtrum conſcriberetur: propter veram, bonã antiquam conſvetudinem: conſervandam ac propter utilitates Theſauri dicti Regis, ac ſuorum legitimorum Succeſſorum, ac totius Regni perpetuis temporibus debet conſervari.

Cauſa compilationis Regeſtri Zupparũ.

Alia cauſa cõpilationis hujuſmodi Regeſtri.

In compilatione hujuſmodi Regeſtri Zupparũ interſuit Conſilium Regis, & Spirituale & Seculare.

Nomi-

Nomina dominorum Spiritualium, hoc compilantium Regeſtrum, ſunt hæc.

Enumerantur nomina eorum, qui interfuerunt compilationi Regeſtri Et primò Dominorũ Spiritualium.

PRimus fuit dominus Florianus Epiſcopus Cracovienſis. Item dominus Wilk Cancellarius Cracovien, Item Zawiſza Archidiaconus Cracovienſis. Item Janko frater Simkonis Vicecancellarius. Item Bodzantha Procurator generalis. Item Dominus Michałko Canonicus Cracovienſis, Protonotarius Domini Regis. Item Zimko Notarius Domini Regis. Item Joannes Jelithkowit, qui tenuit protunc monetã ad fideles manus, cũ Leſzkone Judæo.

Nomina Dominorum Temporalium ſunt hæc.

Nomina Dominorum Secularium.

PRimus Dominus Joannes Melſztyn, Caſtellanus Cracovienſis. Item dominus Neorza Palatinus Cracovienſis. Item dominus Wafrolzki Subjudex Cracovien. Item Mſzcyvius de Kwilina Succamerarius. Item dominus Otto de Pilcza. Item Swiathoslaus Vicetheſaurarius. Item Dimetrius Theſaurarius. Item Małocha antiquus Procurator. Item Szczepanko Magiſter Murorum.

Nomina antiquorum Zuppariorum, Magiſtrorum montium, Stigariorum, &c.

Enumerantur nomina antiquorum Officialium Zupparum.

PRimus Czyndel Stigarius, de montibus Kuthnis. Item Thyczkracz de Thanczyn. item Bernardus Stigarius de Ungaria. item Stigarius Caſimirien. item antiqui Zupparii: videlicet Petrus Vinrici. item Gotfridus Gallicus. Item Dominus Adam Presbiter. item Nicolaus Zupparius. item antiqui Zupparii rexerunt Zuppas ad manus fideles eis commiſſas, tempore Domini Regis Caſimiri: & illic ſub Juramento omnem conſvetudinem per eos traditam, *D*ominus Rex Caſimirus, cum toto ſuo Conſilio: videlicet Spirituali ac Temporali, perpetuis temporibus ſervandum confirmaverunt.

** Pro confirmatione Regeſtri, fuerũt vocati moderni Zupparii, quorũ nomina exprimuntur.*

§. * Item ad Regeſtrum per Dominum Regem ac ſuum Conſiliũ fuerunt vocati moderni Zupparii confirmandum: primò Trita. item Leſzko Judæus. Item Henſelburg. Item Bartko Monetarius. Item Arnoldus Velkier. §. Item ad Regeſtrũ formandũ fuerunt vocati Vicezupparii, Magiſtri montiũ, *S*tigarii ambarũ Zupparum: qui omnes conſvetudines Zupparum regendarũ ſciverunt. §. Primus fuit Albertus Magiſter pontium frater Hankonis, de Mienſelmicz. item Joannes Paulini Vicezupparius de Vieliczka. item Rorezek Carpentarius montiũ. item Giſzko Stigarius de Wieliczka. item Nicolaus Stigarius de Wieliczka. itẽ Czandycz de Opawia Vicezupparius de Wieliczka. itẽ Penacus Montium Magiſter, de Bochnia. item Dominus Joannes Præbẽdarius de Zuppa Bochnen. Item Czkufunf Carpentarius montiũ de Bochnia. Item Bullein Magiſter montiũ de Bochnia. Item Joannes Prokendorff Stigarius de Bochnia. Item Kutha Magiſter mõtium de Bochnia. Item Petrus Weruſch Stigarius de Bochnia.

Pro formatione Regeſtri, fuerũt vocati Officiales Zupparũ, quorum nomina hîc narrantur.

Nullus Dominorũ ſub pœna colli & privatione bonorũ, audeat ſinè ſpeciali Regio cõſenſu Zuppas viſitare: ſtationẽ habiturus in eiſdem.

§. Item primò & principaliter & maximè ſuper omnia Dominus Rex Caſimirus cum toto Conſilio, priùs nominatam conſvetudinem Regeſtri confirmaverunt: quòd nullus dominorum, ſive ſit magnus ſive parvus, ſive Caſtellanus, ſive Capitaneus, præſumat Zuppas viſitare. Cauſam aſsignaverunt: Quia venerat dominus Neorza Palatinus ante Zuppam: & mandavit ſibi dari prælibationem. Extunc Dominus Rex reſciens iraſcebatur ſibi pluſquàm ad duos menſes; ità quòd vix illi venia per dominos fuit impetrata. Et ſic dominus Rex ſub pœna colli, ac bonorum, demandat: quòd nullus dominorũ per amplius præſumat Zuppas attentare. Nam quando Nobiles ad Zuppas veniunt, tũc Zupparius utilitates domini Regis non poteſt tam diligenter aſpicere, propter impedimentum Dominorum Zuppas viſitantium. Ideo Statutum eſt: quòd Nobiles nunquam debeant Zuppas viſitare: niſi ſit priùs de maxima gratia Domini Regis.

Equi Nobiliũ (præterquam Regis) in Zuppis

§. Item ſtatutum eſt: quòd nullus Zuppariorũ ſub pœna colli ac bonorum ſuorum, aliquem equum Nobilium ſive dominorũ ad Zuppas præſumat acceptare: & ipſum pabulare: exceptis equis Regali-

bus: Rationem assignaverunt: quia pecuniæ domini Regis in rationibus Zupparū, quæ proveniunt, minorarentur. §. Item statutum est: quòd quādo Zuppæ per dominum Regem dantur ad fideles manus, quòd nullus Zupparius, qui tenet Zuppas ad manus fideles, præsumat absq; licentia Domini Regis aliquem dominorū ad Zuppas intromittere: & ei necessaria cum ejus equis & familia ministrare. §. * Item Statutum est: quòd nullus Zuppariorū, qui tenet Zuppas ad manus fideles, solvat bancum salis, per sectores incisum, nisi per tres grossos: Tragariis verò non computatis. §. x Item Statutum est: quòd Zupparius, qui tenet Zuppas ad fideles manus, bancum per Dominum Regem donatum Principibus, Nobilibus, sive quibuscunque personis computatis, non debet aliter domino Regi ad rationem ponere in Zuppa Wielicensi, nisi per quinque grossos: in Zuppa verò Bochnensi, per sex grossos Tragariis & Notariis cum sectoribus inclusis. §. Item, Si dominus Rex aliquem Nobilem donaverit cum Sale Centenariato, ac thinis, tūc Zupparius, qui tenet Zuppas ad manus fideles omnes centenarios debet conscribere: & eos rationistis in ratione enodare. §. z Item, Si dominus Rex aliquem Principē, vel Nobilem, vel Claustralē, cum minuto sale donaverit: tunc Zupparius, qui tenet Zuppas ad fideles manus, non debet aliter mensurā computare, nisi per quatuor grossos in ratione. §. a Item sal, quod datur Nobilibus, sive Claustralibus, per Dominum Regem in Thinis, Zupparius, qui tenet Zuppas ad manus fideles, non debet istud domino Regi computare ad rationē. quia non est de Jure. §. b Item statutū est: quòd nullus Zupparius debet solus sal vendere in depositorio Cracoviensi, neque aliquis famulus Zupparii: sed Zupparius debet sal vendere mercatoribus, salsatoribus, tam de Cracovia, quàm mercatoribus, id est Civibus de Wieliczka, & illi Cives de Wieliczka debent habere plenimodā potestatem sal vendendi in depositorio Cracoviensi. §. d Item statutū est: quòd Bochnen. Mercatores salis, habeant plenimodā potestatem, sal mundum deducere ad partes alienas: videlicet in Mazoviā, Russiam, & Silesiam, necnon Lithvaniā, necnon versùs Lublin. §. g Item Statuimus: quòd Cives Bochnen. sive Mercatores salis, debent habere plenimodam potestatē, sal commune deducere ad depositoriū Cracoviense: propter pistores panum, & etiam propter vectores de aliis partibus venientes. §. h Item Statuimus ex mandato Domini Regis Casimiri: quòd Sal ad Ungariā non debet alio modo dari, nisi quilibet Centenarius per quatuor groff. in floren. aureis: & floreni alio modo non debent recipi, nisi per septē Scotos grossorum. Causa est ista: quia Ungaris concutitur unus bancus salis, qui valet duas Marcas: postea quando concussus fuerit, vix solvet unum florenū cum medio ad Ungariā: & illud est damnū Zupparum, & illud tangit Zuppam Wielicen.

§. p Item Statuimus: quòd sal, quod datur è Zuppa Bochnen. ad Czypsensē Terram, quilibet Centenarius debet dari per quatuor grossos in floren. aureis: Et quilibet florenus debet recipi per octo Scotos grossorum.

§. q Item si ferrū adducetur de Ungaria ad Zuppas pro sale centenariato, tunc Statutū est: quòd quilibet Centenarius ferri, per Zupparium non debet alio modo recipi, nisi per septē Scotos. §. v Item Statuimus: quòd homines, qui recipiunt ad Ungariā in Zuppa Wielicensi sal centenariatum, & si istud sal ad Ungariā non deduxerint, sed in graniciebus istud sal vēdiderint: extunc equos cum sale, ubi reperti fuerint, perdere debent, omni occasione postergata. §. x Item Statuimus: quòd si homines ad Terram Czypsensē sal de Zuppa Bochnensi receperint, & si in Sandecz vel aliis graniciebus vendiderint, eandem pœnā debeant tolerare. §. y Item Statuimus: quòd quando equi domini Regis mittuntur ad Zuppā, tunc Zupparius assumptis equis, pro quolibet equo debet dare unum coretū avenæ, dietim: & de fœno, & straminibus omnē necessitatem: & numerum equorum fideliter conscribere. §. z Item Statuimus: quòd quando accipiunt equos Regales ad Zuppā: tunc Zupparius tenetur ad quatuor equos servare

pis nō statuātur, seu pabulentur.

Zupparius ad fideles manus Zuppā tenens, sine cōsensu Regis nemini necessaria ministret in expensis.

* Ab incisione banci salis non nisi 3. groff. sectoribus sūt dandi, Tragariis nō cōputatis.

x Bancus donatus per Regē in Zuppa Bochnē. pro 6. in Wielicen. verò pro 5. gr. est per Zuppariū in ratione ponēdus Notariis, tragariis & sectoribus inclusis.

De centenariis donatis in Zuppis.

z Mēsura salis minuticuicunq; donata, dūtaxat 4. groff. est in ratione taxāda.

a Sal in Thinis donatū, non est in ratione computandū.

b De depositorio Cracovien.

d De Bochnen. Mercatoribus.

g Civibus Bochnē conceditur sal cōmune, propter pistores & cæ. ad depositoriū Crac. ducendum.

h Centenarius salis ad Ungariā quatuor gr. detur. Floren autem non nisi per septē Scotos grossorū recipiatur.

p Centen. salis pro 4. gr. ad terrā Czypsen. detur flor. pro octo Scotis Groff.

q Centenar. ferr Ungarici in Zuppis non nisi per 7. Scotos est solvendus.

v Vectores salis Vielicen. ad Ungariā ducētes, et sal in metis vendētes, equos cū sale perdant.

vare unum subagazonē bene valentem, & eidem omnia necessaria in victu & amictu ministrare: & illa fideliter conscribere: conscripta rationistis enodare: ut illi considerent, quò summa pecuniæ Regalis devenit. §. *b* Item Statuimus: quòd pauperes eleemosinarii, qui sunt in numero sex in Zuppa Wielicensi, & totidem in Zuppa Bochnensi, cum pane, qui datur omni die pauperibus post missarum solennia, non debent poni ad rationem. Illud enim est confirmatum propter animas patris & matris domini Regis Casimiri, necnon aliorum suorum progenitorum: & eisdem pauperibus debet annuatim tribui conveniens amictus.

x Sal pro terra Czypsen. ēptū, si in Sandecz. etc. vēditur, sal et equi amittantur. y Pro quolibet equo Regio unus coreţus avenæ dietim. cū fœno et straminibus sufficientibus dari debet. z Pro 4. equis Regiis, unus equiso valens per Zupparium est tenendus. b Eleemosinarii in Zuppis non sunt ad rationem per Zupparium ponendi.

Sequitur venditio Zupparum.

ITem Statuimus: quòd si fuerint Zuppæ venditæ per Dominū Regem ad suum Consiliū: tunc ille, qui Zuppas emerit, debet sal, quotquot inventum fuerit, diligenter conscribere: & illud conscriptū juxta Statuta Consilii acceptare. §. * Item Statuimus: quēlibet bancum non aliter à domino Rege acceptare in Zuppa Vielicensi, omnibus computatis, videlicet Capisteriis, cordis canapeis, suberinis, non aliter nisi per quinque grossos. In Bochnia verò nisi per sex grossos. §. *b* Item Statuimus: Sepi quotquot lapides inventi fuerint, non debent alio modo computari pro parata pecunia, nisi secundùm exigentiam fori. In minuto verò sale, quilibet lapis per sex groff. Item Statuimus: quòd ratio laminarum ferrearum debet computari quælibet sexagena, per unam Marcam, in minuto sale. §. * Item Statuimus: quòd cunei ferrei, quotquot in Zuppis reperti fuerint, non debent alio modo computari, nisi quilibet per medium groff. §. Item Statuimus: quòd cordæ suberinæ alio modo non debent computari, nisi quælibet per octo grossos. §. Item Statuimus: quòd cordæ Canapeæ alio modo non debent computari, nisi quilibet lapis per sex grossos. §. *a* Item Statuimus: quòd quilibet Zupparius, qui emerit Zuppas à Domino Rege, tenetur tantum reddere de perceptis salis in numero sepi, ac aliarum omnium rerum, quantum assumpsit: & si post resignationem Zupparum sui regiminis tantū sicut percepit, non dimiserit: extunc omnia debet solvere Domino Regi cum parata pecunia, prout in sale Bancato ac minuto, ac aliarū rerum extitit enodatū. §. Item Statuimus: quòd qui emerit Zuppas à domino Rege, non debet fovere Nobiles, ac dominos, prout priùs est conscriptū. Causa, nè mala consvetudo ex eo committatur. §. Item Statuimus: quòd quilibet Zupparius, qui emerit Zuppas à domino Rege, non debet aliter dare bancum salis de sex centenariis, nisi per alteram dimidiam Marcam.

§. *b* Item Statuimus: quòd bancum salis de octo centenariis, Zupparius suis Mercatoribus salis, ùt puta Regnicolis, non debet alio modo dare, nisi per duas Marcas. §. *d* Item Statuimus: quòd Zupparius extraneis hominibus, videlicet de terris alienis, super dicas unum bancum salis de octo Centenariis, non debet in cariori foro dare, nisi per duas Sexagenas.

§. *g* Item Statuimus: quòd quælibet Marca juxta Statuta facit in dicis sex mensuras minuti salis: & hoc fecimus Statutum salubre fideliter conlaxatum: ut emptores salis, habeant incrementum. Rex verò plenimodam utilitatem. §. *h* Item Statuimus ex mandato antiquo Domini nostri Regis Casimiri: quòd si dominus Rex aliquem Principem, Nobilem, claustralem, cum aliquo banco salis donaverit: Zupparius non debet aliter computare bancum Domino Regi nisi per mediam Marcam: mensuram minuti Salis per quatuor grossos, Centenarium in Wieliczka per sex grossos, in Bochnia per octo: unam Thimam in utraque Zuppa per fertonem.

§. *q* Item Statuimus: quòd quilibet bancus salis, qui exciditur in Bochnia, alio modo non debet cōputari Domino Regi in resignatione Zupparum, nisi per sex grossos omnibus computatis,

*Emens Zuppas sal inventū cōscribat, et juxta Statuta Consilii acceptet. * Bācus Salis in Bochnia per 6. gr per D. Regē acceptatur. In Vieliczka per quinq; gr. omnibus cōputatis, scilicet Capisteriis, cordis canapeis, suberinis. b Lapis sepi nō debet aliter cōputari pro parata pecunia, quàm in foro: in minuto verò sale, quilibet lapis per sex grossos. * Cunei ferrei, in Zuppis reperti, nō nisi per mediū gr. computandi. a Zuppas emens tātū reddat salis, sepi, ferri, et aliarum rerum, quātū percepit. aliàs tenetur D. Regi pecuniâ paratâ solvere, omnia. b Bancus salis, de octo cētenariis, nō nisi per duas Marcas Regnicolis detur. d Bancus salis, de octo cētenariis, non nisi per duas Sexagenas extraneis debet dari. g Sex mensura salis minuti faciunt unā Marcā juxta Statuta. h Bancus salis alicui donatus, non nisi per mediam Marcam, mensura salis minuti per quatuor gr. Centenariꝰ in Wieliczka, per 6. groff. In Bochnia, per 8. groff. Thima in utraq; Zuppa per Ferton. D. Regi in rationē cōputādi. q In resigna-*

ſignatione Zupparũ, bancus ſalis in Bochnia non niſi pro ſex groſſ. D. Regi eſt computãdus.

x Zupparius in reſignatione ſui regiminis, nõ niſi trecentos bancos ad forũ Crac. ducere poteſt. aliàs ſale et omnib9. bonis per Regem privandus.

§. x Item Statuimus: quòd quilibet Zupparius, qui Zuppas emit à Domino Rege, in reſignatione ſui regiminis non debet, nec tenetur de ſale bancato plùs deducere, niſi trecentos bancos, ad depoſitorium commune, id eſt forum Cracovienſe. Si autem plùs deduxerit: ubicunque repertum fuerit: ſive in domibus, ſive in cavernis, ſive in ſtabulis: illud ſal totum debet recipi pro Camera domini Regis: & Zupparius debet omnibus bonis privari: niſi excepto, quòd Zupparius haberet de mandato domini Regis.

Zupparius in Wieliczka bãcũ nõ niſi per 5. gro. In Bochnia verò per 6. gro. D. Regi cõputabit: ſepo, et aliis largè cõputatis.

§. Item Statuimus: quòd quilibet Zupparius, ſive ſit ille, qui ad fideles manus tenet Zuppas, ſive ſit emptor Zupparum, non debet, domino Regi bancum computare, niſi per quinque groſſos in Wieliczka: in Bochnia verò per ſex, ſepo, & omnibus aliis rebus largo modo computatis.

† Eleemoſinarii per Regẽ ſtabiliti, nõ ſunt in ratione per Zupparium emptorem computãdi.

§. * Item Statuimus: quòd Eleemoſinarii per dominũ Regem Caſimirum ſtabiliti, per Zupparium, qui emerit Zuppas, non ſint in ratione cõputandi.

n Emens Zuppas, nõ plures equos quàm in contractu expreſſũ eſt, tenetur recipere: & pro quatuor equis famulũ realem tenere.

§. *n* Item Statuimus: quòd Zupparius, qui emit Zuppas, non tenetur plures equos Regales ad Zuppas recipere, niſi quantum in Conventione Zupparum eſt expreſſatum: & ad illos equos, qui ſunt in emptione expreſſi. ad quatuor equos unum famulum realem conſervare, & eidem famulo victum & amictum ordinare: & illa non debent poni ad rationẽ Regalem.

o Equis præter cõventũ dieriũ dandũ pro quolibet unus coret9 avena, fænũ & ſtramina juxta forũ in ratione cõputãda. Pro 4. equis, famul9 deputetur: cui expẽſæ per 6 gr. ſeptimanatim ſunt cõputãdi.

§. *o* Item Statuimus: ſi plures equi Regales ad Zuppam adducti fuerint, quàm expreſſatũ eſt in venditione Zupparũ: extunc pro quolibet equo debet dari unus coretus avenæ per dieriũ, cum fœno & ſtraminibus: & illud computari, ſicut in foro emptũ fuerit. Et pro quatuor equis unus famulus, & famulo expenſas tribuere: & illas computare ſeptimanatim per ſex groſſ. & illa debent poni ad rationẽ. §. *p* Itẽ Statuimus perpetuis: tẽporibus quòd quilibet Zupparius, qui emerit Zuppas, debet domino Regi dare neceſſaria omnia, & dominæ Reginæ, & toti familiæ: & pabulare equos & alia neceſſaria dare ſemel in anno, in utraque Zuppa: & Zupparius tenetur donare dominũ Regem cum Centum florenis aureis, & dominam Reginã cum quinquaginta: & illa non debent poni ad rationẽ Zupparum.

p Statio Regi & Reginæ. per Zuppariũ in utraq; Zuppæ annuatim danda: & Regi, centũ. Reginæ quinquaginta flor. donãdi.

b Zuppa nõ remiſſius quàm pro 18. millibus Marc. vendi debent.

§. *b* Item Statuimus: quòd Zuppæ non debent remiſſiùs vendi, niſi pro decem & octo millibus Marcis: medietas groſſorum, medietas quartenſiũ ſive uſualis moneta: ſicut ſunt venditæ proprio ore per dominum Regem Caſimirum, Trutloni, Leſkoni Judæo, Henſelburg, Barthkoni Monetario, & Arnoldo Velkier: quia in una ſeptimana fuerat quadruplex mutatio Zuppariorum, quia unus alium in pecunia ſuperavit.

Sequuntur Jura Officialium.

Salaria cuilibet Officiali ſeptimanatim dãda enumerãtur.

Duplicia veſtimenta, ſcet, æſtivalia et hyemalia Officialibus danda.

ITem Statuimus Jura Officialium: primò Vicezuppario datur media Marca qualibet ſeptimana. Item Stigario in Bochnia unus Ferto. Item Stigario in Wieliczka ſeptem Groſſ. Item Penſatori in Wieliczka ſeptẽ Groſſi, & tertia pars penſæ. Item Penſatori in Bochnia ſex groſſi, & quarta pars Carbariatûs. Item in Wieliczka Carbario ſeptem groſſ. Item Procuratori in Wieliczka ſeptẽ groſſi, & omnes parvæ cutes. Item Procuratori in Bochnia ſex groſſ. Item Pincernæ, duos groſſ. Item Viceprocuratori duos groſſos. Item cuilibet Sagittario quatuor groſſos. Item Coco quatuor groſſ. Item Subcoco duos groſſ. Item illi, qui lavat ſcutellas duos groſſ. Item Portulano duos groſſos. Itẽ Camerario, qui ſal furatũ temptat, quatuor groſſ. Itẽ Vicetheſaurario, qui ciſticulã portat, duos groſſ. Item Calefactori duos groſſ. Itẽ illi, qui tegit menſas, duos groſſ. Itẽ illi, qui ſylvas cuſtodit, quatuor groſſ. §. Itẽ Statuimus omnibus prædictis Officialibus ãnuatim dari duplicia veſtimenta: videlicet æſtivalia & hyemalia: & quolibet menſe unicuiq; ſotulares. §. Itẽ Statuimus: quòd quittationes Principum, Nobiliũ, Dominorum Presbyterorũ, & cujuſcunq; conditionis extiterint, Zuppario non debent præſentari: exceptis quittationibus ſalis: quia tunc illas quittationes

Quitãtiæ ſalis duntaxat per Zuppariũ ſunt expediendæ.

salis

falis Zupparius tenetur expedire. §. Item Statuimus: quòd Dimetrius Vicethefaurarius omnes quittationes Principum, Nobiliũ, Dominorum, ac cujuscunq; conditionis extiterint, in pecuniis debet expedire: & pecuniam à Zuppario recipere, & ab omnibus Capitaneis, Procuratoribus totius Regni Poloniæ: & illam ad thefaurum deponere,& eam diftribuere: prout fibi dominus Rex cõmiferit, & demandabit.

Quittantiæ pecuniariæ per Vicethefaurarium funt expediẽdæ.

Cẽtũ Marc. pro Capitulo Crac. Centum Marc. pro Capitul. Gnefne.

Sequuntur Jura Dominorum in Zuppis, quæ non debent poni ad rationem.

ITem Capitulũ Cracovien. debet habere centum Marcas.

Item Capitulum Gnefnen. debet habere centum Marcas.

§. Item Præbendario in Zuppa Bochnen. videlicet S. Stanislai, quibuslibet quatuor temporibus dantur duæ Marcæ. & non plùs: & debet habere unũ famulũ in montibus, & unum famulum ad altare miniftrantem. Qui Præbendarius & famulus debent habere veftimentũ à Zuppario unum in anno, & nullũ equum in Zuppis fervare debet.

§. Item, Plebano in Bochnia datur omni feptimana una Marca.

§. Item Plebano in Wieliczka, datur omni feptimana unus coretus minuti falis.

§. Item Plebano de Collocelarii dãtur quinque Marcæ cũ octo ulnis panni brevis de Thuna.

§. Item Plebano in Niepołomicze, dantur annuatim quatuor lapides fepi & totidem ceræ.

§. Item Vicariis Ecclefiæ Capituli Cracovien. dantur annuatim fexaginta fex menfuræ falis minuti.

§. Item Hankoni dicto Steberim de Wieliczka, & fuis veris & legitimis hæredibus & fuccefforibus, Jure hæreditario, fuo pro Magifterio, ibidem in Wieliczka fuper Carbaria, damus triginta Marcas fingulis annis, temporibus perpetuis duraturis: & ifta non debent ad rationẽ poni.

§. Item fal bancatum, quod datur monialibus Wratislaviã.

§. Item fal ad caftra Domini Regis five bancatũ five minutum, ifta omnia non debent ad rationẽ poni.

§. Item in præfentia totius Confilii Dominus Joannes, Caftellanus Cracovien, cum fratre fuo Domino Raphäele hærede de Tharnow, monftraverunt quafdã literas magiftratûs montium in Bochnia, videlicet fuper montẽ Cracov. In quibus literis continebatur: quòd deberent habere feptimatim unam fexagenã grofforum: quæ literæ per Dominũ Regem Cafimirũ ac totum Confilium omnimodè fuerunt annullatæ. Et ideo præcepit dominus Rex: quòd perpetuis temporibus nullus dominorũ debet aliquem censũ habere in Zuppis: nifi illi, qui funt in Regeftro confcripti,& finaliter per confiliũ confirmati. Nam illi, qui fecus fecerint, collo & bonis debent omnimodè privari.

Præbendario Zuppæ Bochnẽ. quolibet quartu alianni, 2. Marc. habeat, et unũ veftimẽtũ in anno, cum famulo.

Plebanꝰ Bochnenfis feptimanatim unam Marc. habebit.

Plebanus in Wieliczka unũ coretũ falis minuti habet.

Plebano de Collocelarii, 5. Marc. cũ 8. ulnis pãni, et una thuna datur.

Plebanus in Niepołomicze quatuor lapides ceræ & totidem fepi annuatim habet.

Vicarii Ecclefiæ Crac. Cathedral 66. mẽfuras falis minuti annuatim.

Hankoni cum fuis fuccefforibꝰ pro Magiftro in Wieliczka fuper Carbaria 30 Marcæ, perpetuò dãtur annuatim.

Sal bancatũ pro monialibꝰ Vratislavien.

Sal bancatũ & minutũ, pro Caftris R. M. non ponendũ in ratione.

Nullus Dominorũ habiturus cẽfũ in Zuppis præterquam in Regeftro fcripti. aliàs collo & bonis privãdus.

Sequuntur Jura Succamerarii.

ITem Statuimus: quòd Succamerarius quando Zuppariũ introvifat ad Zuppas, tunc Zupparius ratione fui Officii tenetur fibi dare unũ ftamen Machlicen. Si verò Zupparius ftamen non habuerit: tunc loco ftaminis, debet fibi dare decem Marcas.

§. Item Statuimus: quòd Succamerarius non debet intrare Zuppas, nè ipfas impediat: fed debet defcendere ad hofpitiũ: & neceffaria fibi per feniores fectores, videlicet una menfura avenæ, octo pulli, fexagena panis mediũ quartale carnium bovinarum cum potu debeant miniftrari. quia hoc Statutũ eft: ut Zùppa per eũ non impediatur.

§. Itẽ Statuimus: quòd Succamerarius nullũ hominem in Zuppa permanentem præfumpferit judicare: & nullũ equum in Zuppis ftabilire,

Zupparius ratione introvifationis Succamerario debet unum ftamẽ pãni Machlicen. aliàs decẽ Marcas dare. Succamerarius nõ ad Zuppas fed hofpitiũ defcẽdat, neceffariis hic defcriptis providẽdus. Succamerarius nõ judicet hominẽ in Zuppis manentẽ. Equũ in Zuppa Succamerarius nõ ftabiliat, præter equũ famuli, de tribus Marc. quo deficiente Zupparius alium locò ejus ordinet.

Succa-

bilire, nisi equũ sui famuli Camerarii de tribus Marcis. Si idem equus servitiis Zupparũ defecerit: extunc Zupparius locò illius equi debet alium ordinare.

Succamerarius pro festo sancti Joannis Baptistæ, Consules in Wieliczka et seniores sectores: in Bochnia verò pro festo Circũcisionis D. eligat.

§. Itẽ Statuimus: quòd idem Succamerarius ad festum Sancti Joannis Baptistæ debet eligere Consules in Wieliczka, & seniores sectores. In Bochnia verò in festo Circũcisionis domini: & illos juxta Jura eorum judicare.

Nullus Zuppas impediat nec intret, præter Vicethesaurarium, qui in quatuor equis pro pecuniis veniẽs potest intrare sub pœna bonorum & colli.

§. Itẽ Statuimus: quòd nullus sive sit magnus, sive parvus, præsumat Zuppas impedire ac eas intrare: nisi tantũmodo Dimetrius Vicethesaurarius cum quatuor equis: dũ venerit pro pecuniis à Zuppario assumendis, sub pœna colli: & omniũ bonorum.

Sequuntur Jura Zupparii.

Zupparius non nisi corã Rege de ãnulo suo citatus respõdeat.

ITem Statuimus: quòd nullus Zuppariorũ de se querulanti debet respõdere, nisi coram domino Rege: dum per ipsius annulũ fuerit evocatus.

Familia Zuppæ, dũtaxat per Zuppariũ indicanda.

§. Item Statuimus: quòd nullus viventium debet judicare familiam Zuppæ, nisi solus Zupparius.

Sequuntur Jura Sectorum.

Sexaginta sectores, aliàs Stolnicy, in utraq; Zuppa laboribus deputãtur.

ITem Statuimus sic volentes: quòd in utraque Zuppa, videlicet Wiellcensi, & Bochnensi, tantummodo debent laborare sexaginta sectores, qui nominantur in vulgari *Stolnicy*, famulis hospitalibus inclusis, & non plùs. Causa est ista, quòd si plures laborarent, montes sale citius evacuarentur.

Initiũ laborũ à festo S. Martini ad festum Pentecost. necessitate imminẽte à festo tãdẽ S. Michàëlis ad festũ prænotatum.

§. Item Statuimus: quòd iidem sectores debent laborare continuè à Festo Sancti Martini, usque ad festum Pentecostes. Si autem necessitas fuerit: tunc debent laborare à festo Sancti Michàëlis usque ad festum prænotatum. Et iidem sectores debent obedire Zuppario & Stigario, quotiens fuerit oportunum.

Sector sal destruẽs per Stigariũ puniendus.

§. Item Statuimus: Si aliquis sectorum rebellizando sal suum destruxerit: extunc Stigarius debet eum punire sibi montes abnegando tam diu, quousque à Zuppario & Stigario veniam impetrabit.

Tragarius negligẽs vel rebellis, per Stigariũ puniendus.

§. Item Statuimus: quòd omnes Tragarios rebelles, quotienscunque crimen commiserint, seu laborare noluerint, extunc idem Stigarius debet eos de laboribus destituere, & alios locò ipsorum ad labores ordinare.

Sequuntur Jura Magistrorum Montium.

Magister mõtiũ nullum cẽsum de Zuppis habiturus.

Carpentario septimanatim 1. Fert. cũ victu & amictu detur.

ITem Statuimus: quòd Magister montium, non debet aliquem censum habere de Zuppis, neque septimanalem, neque annualem: nisi tantummodo famulos, quos ab antiquo in montibus habuit: & eos propriis pecuniis salariare secundùm consvetudinem montium, pecuniis quas de bipenne acquisivit. Et Carpentario montium, locò ipsius, qui propriis manibus laborat in montibus, debet dari septimanatim unus ferto, cum victu & amictu, prout cæteris Officialibus.

Duo fornatores in quolibet monte pro sale quærẽdo ponẽdi.

§. Item Statuimus: quòd in quolibet monte, debent poni duo fornatores pro sale quærendo: & illud quod per fornatorem in omnibus quatuor angulis acquisitum fuerit, debet observari cum optimis parietibus salis.

Sectoribus propriis laboribus deserentibus, Zupparius cum Magistro montium, debet eis fornaces cum parietibus largiri.

§. Et quando sectores propriis laboribus fecerint: tunc Zupparius unà cum Magistro montium, debet eis fornaces cum parietibus largiri: & nulla munera ab eisdem acceptare: quia illud est donum Dei, & non Magistri montium.

Ad idem.

HArum testimonio literarum, quibus Sigillum nostrum est appensum.

NOS

Ad idem.

NOS verò Sbigneus, miseratione divina Sanctæ Romanæ Ecclesiæ tituli sanctæ Priscæ Presbyter, Cardinalis, & Episcopus Cracovien. Vladislaus Dei gratiâ Sanctæ Ecclesiæ Gnesnen. Archiepis. & Primas. Joannes eâdem gratiâ Vladislavien. Andreas simili gratiâ Posnanien. Episcopi Ecclesiarum. Joannes de Czyzow Castellanus & Capitaneus, Joannes de Thãczyn Palatinus Cracovien. Lucas de Gorka Posnanien. Joannes de Olesznica Sandomiriensis, Albertus de Male Lancicien. Joannes de Kretkow Bresten, Palatini. Joannes de Koniecpole Regni Poloniæ Cancellar. Predborius de ibidem Castellanus Sandomirien, Creslaus de Kurozwianki Lublinen. Laurentius Zaremba Siradiensis, Petrus Skora de Gay Calissiensis, Stanislaus de Ostrorog Gnesnensis, Nicolaus de Ossolin Woynicensis, Nicolaus de Wurzymow Brestensis, Petrus de Czurow Sandecen. Hincza de Rogow Rosperien. & Regni Poloniæ Vicethesaurarii: Nicolaus de Wirbiasko Dobrinen. Gregorius de Branicze Radomien. Joannes de Bnin Miedzyrzecen, Nicolaus de Wisnicze Leopolien, Nicolaus de Zakrzow Vislicienfis, Stephanus de Opporow Brzezinen. Petrus de Strykow Junivladislavien. Joannes de Bobrká Bieczen. Albertus de Michow Zawichostensis, Nicolaus de Prochnicze Præmislien. Joannes de Kurhahnizet Halicien. Borko de Osiczno Naklensis, Castellani: Nicolaus de Brzezie Regni Poloniæ Marsalcus, Joannes de Pilca, Barthosius Obulecz de Bora Cracovien. Nicolaus de Wiszmutow Sandomirien. Thomas de Sobotha Lancicien. Judices. Petrus Szafraniecz Cracovien. Joannes de Czarnkow Posnaniensis, Nicolaus Powała de Magnuszow Sandomirien, Petrus de Brudzow Calissien. Joannes Kuropatwa de Lakuchow Lublinen. Michàél de Lasotki Dobrinen. Nicolaus Bola Junivladislavien. Succamerarii: Joannes Biezad de Morsko Cracovien. Nicolaus de ibidem Sandomirien. Nicolaus de Noykow Sandecen. Vexilliferi. Nicolaus Subjudex Sandomirien. Cæteriq; Prælati & Barones, Dignitarii, Nobiles, & Proceres, in hac conventione generali Petricovien. congregati: innitentes approbationi confirmationiq; præfati Serenissimi domini nostri Regis Statutorũ supradictorum, Serenissimi Domini divæ memoriæ Regis Casimiri eadem Statuta velut hîc habentur inserta, per omnia approbantes, in omnibus punctis, articulis, & clausulis, firmiter attendemus, custodiemus, & servabimus: & nunquam illis verbo aut facto contraveniemus. Unde & Sigilla nostra præsentibus jussimus appendi, in robur firmitatis & testimonium omnium & singulorum præmissorum. Actum in Conventione Petricoviæ feriâ quintâ infra octavas festi Pentecostes. Anno domini 1451. præsentibus Dominis supradictis. Datum per manus Magnificorum Joannis de Koniecpole Regni Poloniæ Cancellarii, Prædicti Petri de Szczekocin ejusdem Regni Vicecancellarii nobis sincerè dilectorum.

Consiliarii Regni Polon. approbant Statuta per Casimi. III confirmata: Sigillorũ appensione.

Similis alia confirmatio prædictorum de salinis Statutorum

IN Nomine domini Amen. Ad perpetuam rei memoriam. Nè error oblivionis gestis sub tempore versantibus pariat detrimentum: alta Regum & Principum decreverunt consilia, ea literarum apicibus, & testium annotatione perennare. Proinde nos Casimirus Dei gratiâ Rex Poloniæ, necnon terrarũ Cracoviæ, Sãdomiriæ, Siradiæ &c. Russiæq; Dominus & hæres. Significamus tenore præsentium, quibus expedit universis præsentibus & futuris, præsentium notitiam habituris. Et si ex debito Regalis munificentiæ, ad omnium subditorum commodum & profectum oculo considerationis intendere debeamus: propensior tamen solertia circumspectionis, ad augmẽtum Thesaurorũ & proventuum Regni nostri incumbit: ex quibus Regni & subditorũ commodis debitè valeamus providere. Cùm igitur Zuppæ nostræ Bochnen. & Vielicen. pars notabilis proventuũ & Thesauri Regni no- *Folio 83.*

ſtri exiſtit: quæ hactenus propter nimiã & continuam Nobilium, & diverſarũ perſonarum frequentationẽ, & ſalis elaborationem, in notabili ſui parte deſolationẽ & jacturam, ſuſceperunt. Quodq; neq; Zupparius neq; ſui Officiales regimini & laboribus intendere valuerunt, hoſpitũ voluntati intenti. Et niſi eis tempeſtivè ſubveniatur, verendum eſt, nè in ruinã & jacturã ponantur. Volentes igitur hujuſmodi ruinæ & jacturæ ſubvenire: ut circumſpecti Principis eſt, ex præteritis habere memoriam & intentè conſiderationis oculum ad futura, & tandẽ ad ſingula ſalubri diſpoſitione dirigere: ut dum omnia proſpexerit ſapienter, imitantes veſtigia prædeceſſoris noſtri divæ memoriæ domini Caſimiri Regis Poloniæ: qui præfatum Theſaurum Zupparũ, in capite & in membris, ac in omnibus proventibus, ordine, diſpoſitione, & terminis ordinavit, & regulavit: atque perpetuis temporibus hujuſmodi ordinationem tenendam, ſervandã, & cuſtodiendam ſtatuit & diffinivit. Nè igitur nos, aut quẽquam ſubditorum noſtrorum ab hujuſmodi ſui ordinatione, & diſpoſitione recedere, aut eidem per ignorantiam contravenire contingat, Statuimus: & præſenti edicto in robur majoris firmitatis declaramus: ipſius Domini Caſimiri Regis Statuta & ordinationes, quæ in noſtro Regali ſervantur Theſauro, in omnibus & per omnia, ſecundùm regulationem & ordinationẽ ſuam debeant teneri, perpetuis temporibus duraturis. Et quæ quidem Statuta, hìc habentes pro inſertis, in omnibus ſuis punctis, articulis, conditionibus, & clauſulis, ratificamus, approbamus, & confimamus. Harum teſtimonio literarum, quibus Sigillum noſtrum eſt appenſum.

Nomina omnium & ſingulorum Regni Prælatorum, Dignitariorũ, & Officialium, ſupraſcripta Statuta Zupparum approbantium.

§. Nos verò Vladislaus, Dei gratiâ Sanctæ Gneſnenſis Eccleſiæ Arciepiſcopus, & Primas. Joannes eâdem gratiâ Vladislavien. & Andreas ſimili gratia Poſnanien. Epiſcopi. Necnon Joannes de Czyzow Capitaneus & Caſtell. Cracovienſis. Lucas de Gorka Poſnanienſis, Joannes de Oleſznica Sandomirienſis, Albertus de Mali Lancicienſis, Joannes de Kretkow Brzeſten. Hryczko de Porzany Podoliæ Palatini, Joannes de Koniecpole Regni Poloniæ Cancellarius, Predborius de ibidem Sandomirienſis, Joannes de Pilcá, Stanislaus de Oſtrorog Gneſnenſis, Nicolaus de Borzymow Brzeſtenſis, Petrus Skora Caliſſienſis, Laurentius Zaremba Siradien, Cresla-us de Kurozwiaki Lublinenſis, Nicolaus de Oſſolin Woynicenſis, Petrus de Kurow Sandecenſis, Nicolaus de Wirzbiſko Dobrinenſis, Gregorius de Branice Radomienſis, Joannes de Bnin Miedzyrzecen. Nicolaus de Wiſznicze Leopolienſis, Nicolaus de Zakrzow Viſlicen. Stephanus de Opporow Brzezinenſis, Petrus de Strikow Juniuladislavien. Joannes de Bobrka Bieczen. Andreas de Michow Zawichoſten. Nicolaus de Prochnik Præmiſlienſis, Joannes de Kniahnicze Halicienſis, Borko de Oſiczno Naklenſis, Caſtellani: Barthoſius Obulecz de Gora Cracovienſis. Nicolaus de Wiſzmutow Sandomirienſis, Thomas de Sobota Lancicienſis, Judices: Joannes de Czarnkow Poſnanien. Petrus de Opporow Lancicienſis, Petrus de Brudzow Caliſſienſis, Joannes Kuropatwa de Laczuchow Lublinen. Michaël de Laſotki Dobrinenſis, Nicolaus Kola Juniuladislavienſis, Succamerarii: Joannes Brzyzath de Mokrſko Cracovienſis, Nicolaus de ibidem Sandomirienſis, Nicolaus de Moykow Siradienſis, Vexilliferi: Nicolaus de Pankow Subjudex Sandomirienſis. Cæteriq; Prælati, Barones, Dignitarii, Nobiles, & proceres in hac Conventione generali Petricovienſi congregati. Innitentes approbationi, confirmationi, præfati Sereniſſimi Domini Regis Statutorum ſupradictorum, Sereniſſimi divæ memoriæ Domini Regis Caſimiri eadem Statuta velut hìc habentur inſerta, per omnia approbantes in omnibus pũctis, articulis, & clauſulis, firmiter attendemus, cuſtodiemus & ſervabimus: & nunquam illis verbo aut facto contraveniemus: unde & Sigilla noſtra præſentibus juſſimus ſubappendi, in robur firmitatis, & teſtimonium omnium, & ſingulorum præmiſſorum. Actum in Conventione Petricovienſi, feriâ quintâ infra octavas Pentecoſtes. Anno Domini 1451. præſentibus dominis ſupradictis. Datum per manus Magnificorum Joannis de Konieczpole Regni

Regni Poloniæ Cancellarij, & Petri de Szczekocin ejuſdem Vicecancellarii nobis ſincerè dilectorum.

De Sale forenſi & advectitio Statutum innovatum.

ITem licèt genitor noſter ſtatuerit, certi tenore Privilegii ſuper ſal forẽſe ſcripti, quod terris infertur: quibus non eſſe inferendum, qualiter videlicet areſtandum, qualiterque in Areſtatione agendum eſſet: tamen cùm modernis temporibus Officiales excedere viderentur limites ſui Officii, ac Cõſtitutionis, & privilegii illius, nõnihil cõmittentes temerè & injurioſè etiã contra tenorẽ Privilegii: idcirco Statutum illud tanquàm Officioſu, & rationabile, his noſtris de verbo ad verbum decernimus neceſſariò inſerendũ, ſic videlicet. §. Quia conſiderantes theſaurum Regni noſtri communem in Zuppis Cracovien. continuò decreſcere & minui, propter ſalis forenſis & adventitii in Regnum noſtrum, & præſertim in partes Majoris Poloniæ licentioſam introductionem: quod incolis illarum partium paſſim & liberè præter veterem ordinationem, ad uſum eorum communem propinabatur, in detrimentum Reipub. & Zupparum Wielicen. & Bochnen. deſtructionẽ. Igitur cũ conſilio communi Conſiliariorũ omnium noſtrorum ad infraſcriptã devenimus Sẽtentiã, & ordinationẽ ut ſal Wielicnen. & Bochne. Zupparũ, per omnes Regni incolas cujuſcunque ſtatûs exiſtant, edatur, & propinetur.

Albert. Petric. 1496. Fol. 102.

Hic inſertum eſt de ſale Statutum: ùt cõtinetur in Statuto Caſimiri.

§. Nec quiſpiam extraneum ſal, in domo, vel hæreditate ſua audeat habere, comedere, vel conſervare, ſub pœna 14. Marcarum, totiens quotiens repertum fuerit, irremiſſibiliter perſolvenda. Terras tamen Ruſſiæ (ubi ſal proprium eſt) hac obligatione & Statuto volumus eſſe exceptas. §. Quæ quidem pœnæ per Capitaneos locorum pignoratione mediante exigantur, more conſueto, uſque ad intromiſſionem in ea bona, in quibus ſal forenſe repertum eſſet: quæ intromiſſio teneri debet uſque ad integram ſatisfactionem pœnarum & damnorum. §. Quòd ſi apud quẽcunque Nobilẽ, Spiritualem, vel Secularem, cujuſcunque ſtatûs & conditionis fuerit, quotienscunque præfatum ſal prohibitum, in domo vel in curia repertum fuerit: ille toties irremiſſibiliter dicta pœna Regali 14. Marcarum puniatur, & ad ſolutionem ejus, modo quo ſupra compellatur. §. Si verò apud Kmethonem inventum fuerit: totiens quoties id fecerit, idem Kmetho pari pœna puniatur: ubi verò mediante pignoratione pœnam ſolvere non curaverit: extũc hæredis contradictione non obſtante (qui taliter ſubditos ſuos tenere debet, ut non ſint pœnales) bona dicti Kmethonis per Capitaneum poterint, & debent conſiſcari, ad pœnæ valorem extimanda. Reſiduum verò, quod ſupereſſet in bonis, relinquatur pro Kmethone. Ubi verò bona Kmethonis non ſufficerent pro pœna ſolvenda: extunc idem Kmetho debet mancipari & vinculis detineri, uſque ad debitam pœnæ exolutionem. §. Caſu verò quo in Civitatibus & oppidis, apud qualcunque perſonas, ſal tale compertum fuerit habitum, comeſtum, vel propinatum & conſervatũ, Conſules dictarum Civitatũ in ſimili 14. Marcarum pœna puniantur. quæ civitates & oppida, cum eorũ incolis cum inter ſe ordinem ſervent: ut extranẽũ ſal in detrimentum Reipub. Regni noſtri apud eos non habeatur, propinetur, vel conſervetur, clam vel apertè. §. Quapropter Nos Joannes Albertus Rex Decernimus, ut eo ipſo ordine Decreti Paterni, Statutũ de ſale obſervetur æviternè. Et ſi illi, qui ad recipiendũ aliàs areſtandum ſal pro tempore deputantur, aliter in reperiendo, areſtandoque ſale, & transgreſſores puniendo proceſſerint: extunc Decernimus ſecus facientes, pœnã 14. Marcarum puniendos: pro qua coram Palatino Terræ lociq; illius, comparere, reſponderéq; & juxta Decretum ejus illam Palatino ſolvere debeant more Terreſtris Juris exigendam. Et ſi impoſſeſſionati fuerint, habebit, &, habeat ipſe Palatinus facultatem ipſos captivandi, detinendiq; tanquam Juris, æquitatiſq; communis violatores: non mittendo eoſdem, donec aut pœnam illam ſolverint, aut cautionem pro ſe dederint ad ſolvendum.

Sal advectitiũ ſub pœna xiiii. Marcarũ, prohibitũ, terris Ruſſiæ exceptis.

Pœnæ ſalis, qualiter per Capitaneos exigendæ.

Pœna xiiii Marcarum in eum, apud quem ſal repertũ eſſet.

Pœna contra Kmethonẽ pro ſale apud eum reperto.

In Civitatibus & oppidis, ſi ſal repertum eſſet, eandẽ debeant pœnam.

Areſtatores ſalis, ſi excederent cõtra Statutũ areſtãda per Palatinos terræ illius judicabuntur, & detinebuntur: uſque ad pœnæ ſolutionem.

De non admittendo Sale externo.

Sigism. Crac. 1510. Fol. 10. NOvas adinventiones abrogando, de consilio Consiliariorum nostrorum, quæ anteactis temporibus constituebantur, Thesauro communi contrarias, salem Cracovien. in pristinum statum & ordinem, Statutis vetustis innitentes, reducendum decernimus, nè Zuppæ Cracovien. periclitentur in detrimentum Reipub. atque ideo innitentes vetustis Constitutionibus, Mandamus omnibus Capitaneis, quatenus debitum Officii sui exerceant in prohibendo peregrino, & extraneo sale, quodcunque duceretur ad ea loca, ubi usus salis Cracoviensis esse consvevit: sub pœnis super Capitaneos tam oppignoratos Capitaneatus habentes, quàm liberos jampridem constitutis.

De Salis libera ductura, vendicatione. Item de cistis Salis abolitis.

Joan. Albert. 1496. Fol. 104. ITem crebris moti querelis subditorum nostrorum super caristia salis, in Terris Majoris Poloniæ, & Cujaviæ sæpius contingen: tametsi certi vectores, ad certa loca cum sale minuto ire illudque in cistis oppidorum deponere consveverunt: tamen abolentes cistarum earundem depositoria, Statuimus: ut vectores salis ubique in arestis & prohibitionibus: sale ducto eant, illudq; vel in cistis deponendo vel non deponendo, aut in curribus ipsis tenendo, ubi eis videbitur, faciendum, diebus & horis consvetis, justo pretio in civitatibus, oppidis, atque villis, vendant ementibus ubiq;, adeò libere, ut in nullis locis ad ponendum cogi possint: Salvis tamen foralium solutionibus pœnam certam 14. Marcarum constituen. ab illis, qui aut vecturam, aut venditionem ipsam prohibere niterentur, per nos nostrosque Capitaneos exigendam.

De sale vehendo ad illas terras, ad quas navibus demitti solet: quod ut Nobilitati justo pretio vendatur, Palatini providebunt.

Sigis. Petric. 1511. Fol. 19. ITem promittimus copiam salis nos esse devecturos ad omnes illas terras, ad quas navibus deportari solet: ut quæq; prædictarum terrarum sale antiquitus uti solito, & nunc copiosè uti possit: & ut justo pretio à Mercatoribus, Nobilitati, & vulgo vendatur, Palatinorum cura erit providendum.

Sal externum ac Marinum, nè in Kraina quoq; & Paluki inferatur, Capitan. providebunt: Ruthenica verò sali Bydgostiæ depositorium: simulq; æstimatio imponitur.

Sigis. Bydgost 1520. Fol. 27. ETiam innitentes veteri Statuto de extraneo sale edito, commodo fisci nostri Regii & Reipub. providentes, prohibemus usum salis extranei cujuscunque, tam Hallen. quàm grandinosi: hoc est *Krupiastey:* quod per mare adduci solet, in locis universis terrarum Majoris Poloniæ, in quibus ex antiqua consvetudine uti solitum erat eodem sale. Deinceps verò sale nostro Regio Ruthenico, locò illius extranei utantur: ità tamen quòd Ruthenici salis depositorium Bydgostiæ constituemus: ut ex eodem Bydgostiẽ. depositorio, ad loca illa, in quibus extraneo sale uti solitum erat, pretio porrigatur. De quo ità constituimus: ut in eodem depositorio singulæ tunnæ salis bene refertæ, tantæ quantitatis, ùt sal nostrum Regium Thoruni vendi solet, unâ scilicet Polonicalî Marcâ pecuniæ emantur. Quia verò hujusmodi porrectio salis Ruthenici ad depositorium Bydgostiense non poterit tam propere fieri, concedimus, & admittimus: ut interim sale illo solito extraneo utantur: quoad illius tandem usum vetare commiserimus: & Capitaneis eũ submovere præceperimus: utpote cùm salis Ruthenici sufficiẽtia huc ad depositorium Bydgostiense convecta fuerit. Publicatum verò esse debebit sex septimanis antequam usus salis illius extranei cessabit: ut illud omnes divenderent, nec eo amplius uterentur: tali modo, à die publicationis post

nis post decursum sex septimanarum, nemo illud in Regnum invehere, sub amissione bonorum omnium & mercium suarum, & nec quisquam eo uti audeat: sub pœna 14. Marcarum pecuniarum, per eos, apud quos repertũ fuerit, irremissibiliter solvendarum: Etiam considerantes: quod licèt constitutum fuerat, ut in Krayna & Pałuki universi incolæ, sale de Zuppis Cracovien. uti deberent: compertum tamen haben. rarò, vel potiùs nunquam sale ipso nostro Cracovien. sed extraneo vulgariter *Krupiasta* dicto uti, non sinè incommodo nostro, & gravitate Zupparum nostrarum. Itaque Statuimus: ut deinceps ipsi subditi nostri de Pałuki, & Krayna sale nostro Ruthenico, ad instar aliorum subditorum nostrorum, ubi sal Saxonicum vendi consveverat, pretiô superiùs expessô utantur, sub pœnis superiùs expressis.

Sal solito pretio vendatur: ejusq; copia esse debet.

SAlis venditionem, & ejus administrationem, recipimus ità nos procuraturos esse: ut & sal pretio solito vendatur: & copia illius, quoad fieri poterit, ubique habeatur. *Sigism. Crac. 1532. A. 4.*

SIMILIS. Sufficientia salis, omnia dominia nostra providebimus: juxta Jura eo nomine conscripta. *Sigis. Augustus 1550.*

Attamen tunna salis transmarini in scapham Gedano recipiatur.

TAmetsi verò Statutis Regni prohibitum est: nè sal transmarinum in Regnum inferatur: nihilominus indulgentes in ea re subditis nostris, permittimus illis: ut in scaphis, quæ Gedano revertuntur, ad usum nautarum seu familiæ circa easdem existentis, tunna salis recipiatur in quamlibet scapham. *Sigis. August, Petric. 1550.*

SECRETARIUS MAIOR.

De majori Secretario, & Prærogativis ejus.

PRopter multiplicationem Secretariorum, cùm quilibet Notariorum, ac etiam Cubiculariorum, intrans Regis Cameram, Secretarii nomine se appellet, Statutum est communi Majestatis Regiæ Prælatorum & Baronum consensu: Quòd unus sit semper Secretarius, sciens secretas expeditiones publicas: qui etiam ad ea intromittetur secreta, quæ Cancellario & Vicecancellario Regni pandentur. qui etiam sit primus expectans Prælaturarum, Dignitatum, Beneficiorumque, immediatè Cancellario Regni & Vicecancellario, in talibus & Officiis successurus. *Alexan. Petric. 1504. Folio 113.*

Promotionem tamen Cancellarii, Vicecancellarii, Secretarii Majoris, Rex in sua reliquit potestate.

SECULARIUM CAUSÆ SPIRITUALI JUDICIO NON SUBSUNT.

Vide in Titulo EVOCATIO E DISTRICTU. Folio 108.

SENATORUM ORDO.

Archiepiscopi Ecclesiarum.

Gnesnensis. & Leopoliensis.

Episcopi.

Cracoviensis.	Vladislaviensis.	Posnaniensis.
Plocensis.	Warmiensis.	Præmisliensis.
Chelmensis.	Culmensis.	Camenecensis.

Ordo Palatinorum Regni.

Castellanus Cracovien.	Siradiensis.	Lublinensis.
Palatinus Cracovien.	Lanciciensis.	Belzensis.
Posnaniensis.	Brzestensis.	Plocensis.
Sandomiriensis.	Inovladislaviensis.	Mazoviæ.
Calissiensis.	Russiæ.	Ravensis.
	Podoliæ.	

Palatini in Prussia.

Culmensis.	Mariæburgensis.	Pomeraniæ.

Castellanorum vero ordo.

Posnaniensis.	Dobrinensis.	Camenecensis.
Sandomiriensis.	Biecensis.	Czechoviensis.
Calissiensis.	Landensis.	Kruswiciensis.
Lublinensis.	Zawichostensis.	Kowalensis.
Siradiensis.	Sremensis.	Bydgostiensis.
Gnesnensis.	Rosperiensis.	Rogoznensis.
Lanciciensis.	Malogostensis.	Ripinensis.
Sandecensis.	Naklensis.	Conariensis.
Brzestensis.	Brzezinensis.	Casimiriensis.
Woynicensis.	Sãdecensis.	Plocensis.
Inovladislaviensis.	Polanecensis.	Warszaviensis.

Sed ipsorum Castellanorum ordo jussu Regis Sigismundi ità erat conscriptus.

Posnaniensis.	Rogosnensis.	Brzezinensis.
Sãdomiriensis.	Radomiensis.	Kruswicensis.
Calissiensis.	Zawichostensis.	Oswiecimensis.
Woynicensis.	Landensis.	Camenensis.
Gnesnensis.	Sremensis.	Spicimiriensis.
Siradiensis.	Zarnoviensis.	Inovlodensis.
Lãcicẽsis.	Malogostensis.	Kowalensis.
Brestensis.	Wielunẽsis.	Saulocensis.
Inovladislaviẽsis.	Præmisliensis.	Sochaczoviẽsis.
Leopoliensis.	Halliciensis.	Warszaviensis.
Camenecẽsis.	Sanocensis.	Gostinẽsis.
Lublinensis.	Chelmẽsis.	Visnensis.
Belzensis.	Dobrinẽsis.	Raciesiensis.
Plocensis.	Polanecẽsis.	Sieprcensis.
Cernensis.	Præmetẽsis.	Wyszogrodiensis.
Ravensis.	Krzywinẽsis.	Rypinensis.
Sãdecensis.	Czechoviensis.	Zakroczymẽsis.
Miẽdzyrecensis.	Nacklensis.	Ciechanoviensis.
Vislicensis.	Rospiriensis.	Livensis.
Biecensis.	Biechoviensis.	
	Bydgostiensis.	Conarien. ter. Siradien

Conariensis terræ Lanciciensis. Conariensis terræ Cujaviensis.

Castellani in Prussia.

Culmensis.	Elbingensis.	Pomeraniæ.

Generalis Consiliariorum circa Regem authoritas est: quòd Rex, absque illis, in Republica nihil faciat.

Sigism. August. 1548. NE Rex Senatorum suorum Consilium negligat, nunquam nos commissuros esse: ut non communicato cum Senatoribus nostris Consilio, ulla de re quicquam statuamus.

Quisque

Quisque Officialis suum spectet Officium.

Singula Officia suis sunt actibus deputata. Casim. III. in N esza. 1454. Folio 92.

SENTENTIÆ JUDICII.

Si retractabitur Sententia Judicis Castrensis, honori Judicis nihil noceat.

Terrestrium & Castrensium Judicum Sententia, si quando retractata fuerit: honori & bonæ existimationi ipsorum non nocebit. Sigis. Petricov. 1519. Folio 24.

Ad librum Terrestrem Actiones, quæ coram Regia Majestate peragi solent, inferantur.

Quia etiam Jure communi, diversis Officialibus diversa sunt negotia adscripta: quicquid ad Terrestria negotia, causasve Judiciales pertinet, quæ in præsentia nostra peragi solent: hoc totum in Librum Actorum Terrestrium inscribi debet. Alias verò causas, & negotia, ad Cancellariam nostram, juxta veterem consvetudinem, & Statutum Anni 1538. remitti volumus. Sigis. August. Petric. 1550.

Sententia transit in rem judicatam, à qua non fit Appellatio.

Petrus agebat contra Joannem Judicem: quòd in causa, quam coram ipso habuit, injustam & iniquam Sententiam contra ipsum promulgasset. à qua tamen Sententia, quando ipsam idem Judex tulit, Petrus non provocavit, nec appellavit, vulgariter *Nie naganił*. Nos itaq; hujusmodi Sententiam Judicis, quæ non fuit aliqua provocatione suspensa, vulgariter *Nienaganiona*, declaramus transivisse in rem judicatam: prædictum Petrum, ad pœnam debitam, aliàs pro Judicibus spectantem, condemnantes. Casim. in Vislica, 1368. Folio 20.

De Sententia reprobata.

Item Volumus: Ut dum Sententia redarguta per Judicium Appellationis, fuerit reprobata: victus appellanti Actori, seu victori, ratione expensarũ, tres Marcas pecuniarum exolvet. quæ aliàs Judicibus, redargutæ victoriam reportantibus, in vim emendæ solvebantur. ità quòd si Sententia, à qua appellatum est, retractabitur & destruetur: extunc Appellans suas tres Marcas reaccipiet. quòd si talis Sententia approbabitur, & confirmabitur: appellans amittet tres Marcas, quas victor accipiet. Sigismundus 1523. Fol. 37.

Res subsidiariæ, ante prolationem Sententiæ adducantur.

Debebit autem Judex præsidens à partibus comparentibus, ante Sententiæ prolationem inquirere: an haberent aliqua sua Munimenta, vel documenta, defensionesque Juridicas, ad causæ prosecutionem opportunas, nè homines simplices, ruditate sua in causis succumberent. Et licebit utrique partium introducere res subsidiarias, & verbales, & literatorias, ante prolationem sententiæ. Sigis. Petric. 1523. Fol. 32.

Et protestationes Memorialium seu Captiosæ, nullum deinceps sint robur habituræ; quæ solebant fieri ante prolationem Sententiæ: sed pro re Principali decreta, tantummodo Memoriale solvatur.

Licebit quoque utrique parti, omnia, quæ opus habet, allegare, reponereque, ante Sententiæ prolationem.

De obligatione judicatæ Sententiæ.

Adjicientes, quòd quãdo super judicato dubitabatur, & ad Judicem recipiatur, aliàs *Wstecz*: quòd si ille in memoria teneat, qualiter judicavit: statim dicere, vel in crastinum differre teneatur. Casim. Mag. Folio 32.

De Sententia iniquè per Judicem lata, & impugnata.

Casim. Mag. Folio 31.

CUm in causarum processibus, apud justos Judices, nihil habeat odium vendicare, vel favor usurpare, timor prævalere, aut præmium justitiam evertere: sed gestant stateram in manibus, æquo libramine lances appendentes: ut in concipiendis & ferendis Sententiis, solum Deum præ oculis habentes: nè velut famæ suæ prodigi, & persecutores honoris, contra eorum conscientiam & justitiam, per gratiam, aut per sortes quidquam faciant, partis in gravamen. Propter quod Statuimus: Ut si aliquis deinceps Judex ordinarius, vel delegatus, timore Dei postposito, utiq; Sententiaverit, contra aliquem clientulum, alteri parti ipsum condemnando, super hæreditate, aut alia re certa: in Judicium deducta: & propter hoc pars damnata, ad superiorem appellet. Et quia moris est in Judicio Polonicali: quòd Judex, à quo provocatur, & cujus Sententia per partem impugnatur, non priùs teneatur suam defensare Sententiam: nisi priùs per partem tres Marcæ, aut pelles Mardurinæ sibi assignentur. ut parilitas in pœnis habeatur. Et si idem Judex vinceretur, per partem condemnatam: eidem pelles: aut tres Marcas receptas, cum pœna *Piątnadziesta*, suffusus rubore, suo adversario restituat: qui ad superiorem, in falsa pronunciatione evocavit.

§. Si senior frater, per Sententiam Judicis causâ cadit: junior eandem Sententiam innovare non potest. præsertim si Præscriptione temporis probaverit, juniorem præscripsisse. Vide in Tit. FRATER. Folio.117.

§. Qui Sententias iniquè arguerit Castellanorum, ipsorumque Camerariorum, qua pœna plectitur. Vide in Tit. CASTELLANUS. Folio 42.

Qui Sententiam Judicis redarguit.

Casim. Mag. Folio 32.

STatuimus insuper: Quòd si litigator dixerit, in nostra nostrorumq; Baronum præsentia, vel absentia, Judicantem in causa sua iniquè & perperam processisse, vel judicâsse: Judex per suos collegas, qui secum præsederunt, in Judicio eodem statim probare debebit: quia justè & legitimè judicavit. Sin autem arguens de falso, Sententiam suam probare voluerit, ipsum Judicem (ùt præmittitur) iniquè Sententiam protulisse: id probare teneatur, per sex testes similis dignitatis, cujus noscitur esse Judex: isque redarguens Sententiam Judicis (ùt dictum est) nullatenus audiatur: donec Judici tres Marcas, vel pelles dederit Mardurinas. quas idem Judex pro se Judicialiter obtinebit.

De redargutione Sententiæ Subjudicis, Castellani, & Judicum Castellanorum.

Casim. Mag. Folio 32.

SImiliter redarguens Sententiam Subjudicis, non debet audiri: nisi priùs illi tres Fertones, vel pelles vulpinas, curaverit assignare. quæ eidem Subjudici cedunt: si se justè comprobaverit judicâsse. Et id, quod de Judice præmisimus, & Castellano etiam censuimus sentiendum. Si verò Judicibus Castellanorum, objiciet aliquis falsitatem Sententiæ, audiri minimè teneatur: donec eis pelles agnellinæ fuerint præsentatæ. quas pro se obtinebunt: si similiter suum Judicium ostenderint fore justum.

Unus sit Liber Actorum: propter Sententias Judicii inscribendas.

Casim. in Nieszowa 1454. Folio 93.

ITem Statuimus: Quòd pro Judiciis justè expediendis, & negotiis in Judicium deductis scribendis fideliter, fiat unus liber Judiciorum, seu Actorum, in quolibet districtu. Et dum in aliqua causa, in Judiciū deducta, super aliquo articulo, audita Propositione & Responsione, fuerit in Judicio Sententiatum: quòd illa Sententia, in librum Actorum inscribatur, ut postea super eodem articulo, vel ei simili, similis Sententia proferatur.

S E P E S.

Casim. Mag. Folio 19.

FRanciscus deposuit querelam contra Ægidium: quòd in ipsius hæreditatem

tatem & fundum, posuit Sepes: & intra illos Sepes, omnes fructus, quos fecit & facere poterat, percepit. Ægidius autem, respondit: quòd idē Frãciscus in eadem villa die ac nocte præsens est, & fuit cum ipso: & per duos annos tacuit: nec unquam admonuit ipsum Ægidium unico verbo, pro Sepibus prænotatis amovendis. Nos itaq; attendentes desidiam, seu pigritiam ipsius Francisci, Declaramus: in hoc casu, ipsi Francisco duorum annorum obstare Præscriptionem.

SERVUS, SEU FAMULUS.

Cum verò aliquis homo, cujuscunque statûs existens, inculpatus fuerit: quòd ipsius familiaris violentiam domesticam fecerit: ùt scilicet descriptum est, hospitem, uxorem, filios, aut familiarem ejus invadens, manu violenta in domo eadem interfecerit: in eo casu illum violatorem, apud suum dominum, per Nobiles & Ministerialem arestare decernimus: cum quo taliter inculpato, dominus suus Jus ministrare tenebitur. Et si personaliter requisitus, Jus ministrare denegaverit: extunc pro eo respondebit dominus, secundùm Juris ordinem. *Joan. Albert. Petric. 1496. Folio 107.*

§. Idem in Titulo INVASIO DOMUS. Folio. 146.

Si servitor violator domûs fugerit: quid cum domino est faciendum.

Talis autem familiaris si aufugerit: per Nobilesque arestatus non fuerit: dominus suus pro ipso Citatus, non aliter se innoxium de crimine tali expurgabit: nisi Juramentô, per eum cum duobus testibus simul præstitô: Quòd videlicet nec suo scitu, nec consensu, neq; mandato, aut voluntate, crimen id est commissum: neque dedit aufugiendi occasionem servitori. *Idem Rex Folio 107.*

Quomodo contra servos possessionatos, vel impossessionatos, invasionis domesticæ, necis, aut vulnerum, aliorumve criminum reos, sit procedendum.

Crebrò jam experti, Constitutionem seu Decretum, quod *Ostrogi* nomine inscribitur, subditorum nostrorum rationes gravare: nè deinceps querelis vel offensionibus mutuis, aliqua subsit occasio: & ut peræquè diviti, ac pauperi justitia ministretur, Statuimus: Ut si quispiam aliquem dominorum, vel Nobilium, subditorum nostrorum citaverit: quòd scitu, mandato, & voluntate sua, quippiam per servos ministrosque ejus, ad injuriam sibi factum fuerit: Dominus, seu Nobilis justitiam, cum ejusmodi servis suis ministrare tenebitur: cùm apud eum fuerint arestati, per ministerialem, & Nobiles. In defectu verò justitiæ, is ipse dominus, seu Nobilis Citatus, pro his duntaxat respõdere, & se purgare debebit: quæ attinent violentiã domûs, & personæ invasionem, vel Nobilis alicujus necem, seu vulnerationem, juxta tenorem Statuti, per Regem Albertum super hac re conditi. De aliis verò injuriis, ùt puta de percussione, aut vulneratione plebeji alicujus, item de seminum, vel frugum in agris, & graminum in pratis conturbatione, conculcatione, depastione, & aliis id genus minoris momenti commissis, si alter alterum in hunc modum citaverit: quòd scitu, mandato, & voluntate ipsius, aliqua hujusmodi injuria, per unum, vel plures servos, non possessionatos, affectus fuerit: Statuimus: Ut qui injuriam passus fuerit, Justitiam sibi ministrari à servi, vel plurium servorum domino postulare: dominus verò servorum illam ministrare teneatur: si arestati servi apud dominum suum, per Nobiles, & Ministerialem Terrestrem fuerint. Quòd si verò inculpati de crimine, unus vel plures cujuspiam domini servi, fuerint possessionati, illos Actor injuriam passus, & non dominum illorum, de commisso crimine, in Judicio, & foro competenti conveniet. *Sigism. Crac. 1532. A 2.*

Famulus aliquem pro domino in contentione vulnerans, non est culpandus.

Item Statuimus: Quòd quotiescunque aliquos, cujuscunque conditionis vel statûs existant, contendere contigerit: & famulus dominum suum ju- *Casim. Mag. Folio 38.*

vando, exemptô gladiô, vel cultellô, aliquem vulneraverit: pro eo indignationem vulnerati, vel amicorum ipsius, nullatenus incurrat.

Qui servi, prætereaque aliæ personæ, possunt sponsione fidei, à Rege vel alio obligari.

Sigism. Crac. 1540. ITA postulantibus subditorum nostrorum rationibus, Decernimus: Ut nullus Nobilis noster, sponsione fidei per nos obstringatur: nisi Iure victus. secùs erit, in exercitio rei militaris: & ubi Nobis, vel alicui subditorum nostrorum, actio intervenerit, cum servitore, factore, administratore, aut subdito suo: & ubi Reipub. causa aliquid fit, contra quævis agendum.

Sed quicunque terrigena, servos illiberos, ac fugientes retinet: neque eos in curia Regis viciniori manifestat ei, cujus sunt: cum pœna Piętnadziesta restituit.

Jarell. Crac. & Varthe 1423. Folio 47. IN lege Imperiali continetur: Quòd servi illiberi, aut ancillæ, non possunt nec valeant, de manibus dominorum suorum liberari: nisi per eosdem fuerint manu missi, & libertate donati. sed quia multotiens tales illiberi, manus dominorum suorum subterfugientes, & evadere volentes, apud alienos terrigenas & vicinos latitant, & observãtur: & sic talî modô dominos suos postponentes, & evadentes, ad propria revertuntur: ex quorũ fuga domini non modica damna percipiunt, ac si hæreditatem perderent: cùm servos illiberos, dominus ubi vult, locare potest, acquirendo hæreditatem novam, per ipsos erigẽdam. Unde si apud aliquem tales de cætero latitabunt, aut servabuntur: idem debet eosdem retinere, & in curia proximiori domini Regis protestari: quòd tales habent retentos & servant. Quòd si ille facere omiserit: & dominus servorum, per testes approbaverit contra ipsum illiberum domino, cujus fuerit, solvere tenebitur, cum pœna *Piątnadziesta*.

Servi furem insequi nolentes, infames sunt.

Alexan. in Radom. 1505. Folio Cxvi. CUm hac tempestate familiares ubiq; se excusarent: quia dominis eorũ ad insequendos fures, maleficos, aut hostes, non euntibus, ipsi quoque eosdem maleficos insequi nollent. quo non mediocre dabant patrocinium nequam hominibus, manus evadentibus eorum, per quos cõmodè poterant detineri. Quapropter Statuimus: Ut quicunque servorum, sive famulantium, jubentibus dominis, fures & malefactores quoscunq; insequi, & apprehendere noluerint recusaverintq; perpetuò sint infames. Qui autem fures insequentibus, & apprehendentibus, infamiam objicerent: eandem pœnam infamiæ incidant, eo facto.

Servi sex septimanis ante bellum, veniam abeundi petant.

Ibidem QUicunque servientium sive famulantium, sub Expeditione bellica, aut aliqua alia necessitate justa & legitima, licentiam à servitio apud dominum suum petierit: & ab eo recesserit: perpetuò etiam sint infames. Habebit autem quilibet, ante bellicam Expeditionem, ante necessitatem domini sui, sex septimanarum tempus, infra quod, & non celeriùs, à domino suo licentiam à servitio petet, & postulabit.

Decem postea datæ sunt hebdomadæ.

Sigism. Crac. 1507. Folio 2. TUM in illa quoq; Constitutione, De tempore servorum, sub indicta belli expectatione, aut alia necessitate justa & legitima, à dominis recedere volentium, (quæ sex septimanas præfinit, petendæ licentiæ discessûs à dominis, ante dictam Expeditionem bellicam) ad decem septimanas extendimus.

§. De servis, dietim, horatim, aut septimanatim, non annuatim servientibus in Civitatibus. Vide in Titulo VAGI.

Si villicus, vel familiaris, de aliquibus rebus furto ablatis, culpatus fuerit: cum sex testibus se excusat.

PRÆ-

PRæterea cùm dominus contra suum Vladarium, aut contra alium familiarem, pro aliquibus rebus, vel injuriis moverit quæstionem: tunc ipse Vladarius, aut familiaris, domino suo non deferendo Juramentum, teneatur se cum sex testibus expurgare. *Casim. Mag. Folio 30.*

S I G I L L U M.

Filii, dum vivunt patres, proprium Sigillum non habeant, nec portent.

QUia filii cum patribus, una persona Jurisfictione censentur: ideoque Statuimus: Quòd viventibus patribus, filii duntaxat Sigillô paternô utantur: & aliud portare, vel habere non præsumant. *Casim. in Vislica. 1368. Folio 9.*

De Minuta non Sigillata, nihil probante.

ITem simplici Minuta nihil probari potest: sed tantummodo literis, aut Minuta sub Sigillo, aut libris coram Judicio. *Consuet. terræ Cracovien. Folio 122.*

S Y L V A.

De sylvis glandariis, fagariis, & porcis.

STatuimus: Quòd quando aliquis habens sylvam vel mericam à se distantem, porcos suos vel scrophas per bona alterius intermedia & vicina voluerit pellere aut ducere ad eandem sylvam: id facere non poterit per bona alterius: nisi per viam, quæ ducit ad sylvam suam. Et idẽ dicimus esse per omnia observandum, de eo, qui pro suis scrophis vel porcis, pro pretiô conduxerit, sylvam glandinibus abundantem, vel fagis: & bona alterius sunt intermedia, inter sylvam hujusmodi vel mericam. Js ergo, per cujus bona, pecudes hujusmodi domini, mericæ vel sylvæ conductoris, pelli debebunt: ex utraque parte viæ, ad triginta ulnas: glandes proprias priùs colligat seu depascat: ut sic prædictus conductor mericæ vel sylvæ, prædictas scrophas vel porcos, absque suo damno, seu offensa, poterit pellere ad eandem. *Casim. Mag. Vislic. Fol. 35.*

Capiatur pretiosorum lignorum excisor.

PRimæva Cõstitutione, in Capitulo Statuimus &c. noscitur esse observatum: quòd cùm aliquis Kmethonem, vel quempiam in sua sylva arestaverit, eundem pro prima impignoratione, in securi tantùm pignorabit: prout supra in eodem Capitulo est descriptum. Et quia diversæ sunt sylvæ: inter quas aliquæ reperiuntur, in quibus sunt arbores magni valoris & pretii: ùt est taxus, vulgariter *Cis*, & aliæ: His igitur attentis, quia pignora debent præcellere in valore res, pro quibus impignoratur: æquum visum est nobis, & nostris Baronibus: Quòd si aliquis sylvam intrans, tales arbores, vel his similes inciderit: poterit per hæredem & dominum sylvæ capi, ad fidejussoriam cautionem petentibus assignari. Non enim videtur consonum & sufficiens, pro tam notabili damno sylvæ, pignus recipi: vel solùm in pignore puniri. Et similiter de Gajis, ubi paucæ sunt sylvæ, observetur. *Vladisl. Jagell. Crac. & Varthæ Folio 46.*

De aruipyrio, & incendio sylvarum.

FRequenter solet evenire: quòd Nobiles, seu plebeji, Borra, Sylvam aut Gajium, dictum *Zapusta* cujuscunque, ex industria intrantes, aut casu caumatæ, aliàs *Pożarem* succendunt: Si de hoc per dominum villæ fuerint inculpati: tales non alio Jure, nisi Jure Polonico, sicut incendiarii debent judicari. Et licèt honori ipsorum per hoc minimè derogetur: nihilominus tamen convicti, si fuerit Kmetho, & non habet, unde solvat, redimat saltèm vitam decem Marcis, sicut pro capite plebeji dare est consvetum. *Vladisl. Jagell. Fol. 47.*

§. Quercum in sylva excidens, qua pœna puniendus: Vide in Titulo QUERCUS. Folio

§. Qui in aliena ſylva arbores excindit, qua pœna puniendus. Vide in Titulo eodem.

SCHOLA CRACOVIENSIS.

Vladislaus Jagello Rex, Scholam, ſeu Gymnaſium Cracovienſe literarium erigit.

Ex Bibliotheca Academiæ Cracovien. deſumptum eſt hoc Privilegium.

VLadislaus Rex Poloniæ, &c. Significamus: quòd cùm ſupernæ diſpenſationis proviſione, de gentilitatis erroribus ac tenebris ad lucem, & ſui nominis agnitionem, eduxit miſericorditer: & tandem ad Regale dignitatis faſtigium exaltavit: ad hoc curam noſtram diligentiæ præſtantis extendimus: ut quos olim in erroris vetuſta caligine conſtituti ſocios tenebrarum habuimus, ſignanter indigenas terræ noſtræ Litvaniæ, per aſvefactionem & exercitium piorum operum, (ſinè quibus ipſa Fides vacua eſſe noſcitur) eò magis in filios lucis convertamus. id tamen horum ope pariter & operâ, quorum animos in fundamentis Scripturarum peritos eſſe noſcimus, & artibus virtuoſis, Reipub. ſtabilitas ſemper ſalubribus proficit incrementis. Videmus equidem, & certo certiùs experimur: qualiter Pariſia, per congregationem & convocationem peritorum & prudentũ, Franciam irradiat: Patavium cum Bononia, totam Italiam clarificat: Praga Boëmiam illuminat: Almaniam Uxonia illuſtrat. profectò ad hoc ſummi diſpoſitione præſidii, plurimarum gentium & diverſarum Regionum obtinuimus Principatum: & Regni Poloniæ prædicti recepimus diadema: ut ipſum Regnum doctarum perſonarum ſtudiis illuſtremus. quorum doctrinis ignorantiæ cæcitate ſublata de medio, Regnum noſtrum in tempore noſtri regiminis felicis, cæteris regionibus poſſumus coæquare: non dubitantes idipſum Regni noſtri ſubditis ſalubriter profuturum, in Civitate noſtra Cracovienſi: in qua ſtudium vigeat generale, in qualibet licita facultate, utpote in Theologia, Juris Caconici, Phyſicæ, Legum, & artium liberalium facultatibus, nominandum, eligendum, conſtituendum, ponendum, ordinandum, & erigendum dignum duximus: & tenore præſentium facimus, & inſtituimus, temporibus perpetuis duraturum. ſitque ibi ſcientiarum prævalentium margarita: ut viros producat conſilii maturitate conſpicuos, virtutum ornatibus redimitos, & variæ facultatis doctrinis eruditos: ſiatque ibi fons doctrinarum irriguus: de cujus plenitudine hauriant univerſi, literarum cupientes imbui ornamentis.

Hanc Gymnaſii erectionem Papa confirmat: ſed in eo Theologiam prælegi vetat.

URbanus Epiſcopus, Vladislao Regi Poloniæ. Cùm nuper tu, ad utilitatem incolarum Regni tui Poloniæ, & aliarum partium vicinarum laudabiliter intendens, in Civitate tua Cracovienſi ſtudium generale, in qualibet licita facultate duxeris ordinandum: ac omnibus & ſingulis, Rectoribus univerſitatis, Doctoribus, Magiſtris, Scriptoribus, Stationariis, & eorum familiaribus, ad Civitatem prædictam cauſâ ſtudii hujuſmodi ſe transferentibus, & ibidem morantibus, nonnulla certa Privilegia, duxeris liberaliter concedenda: quæ dilecti filii, Conſules, Scabini, Jurati dictæ Civitatis, perpetuè tenere & inviolabiliter obſervare promiſerunt: prout tam in tuis, quàm dictorum Conſulum, Scabinorum, & Juratorum patentibus literis, hinc inde confectis, tuoq; magno & ipſorum Sigillis pendentibus munitis, pleniùs continetur: Noſque tuis in hac parte ſupplicationibus inclinati, de fratrum noſtrorum conſilio, per alias noſtras literas duxerimus ſtatuendum, & etiam ordinandum: Ut in dicta Civitate ſtudium exiſtat generale: illudq; perpetuis temporibus inibi vigeat: tam in Juris Canonici, & Civilis, quàm alia qualibet licita: præterquã in Theologica facultate. & quòd Legentes & Studentes ibidem, omnibus Privilegiis, libertatibus & immunitatibus conceſſis Doctoribus, Legentibus, & Studentibus commorantibus in ſtudio generali, gaudeant, ac utantur.

Boni-

Bonifacius Theologiam concedit.

EXhibita nobis nuper, pro parte Regis Vladislai & Reginæ petitio, continebat: ut in eorum Civitate Cracoviensi, ex Statuto & ordinatione sedis Apostolicæ, ab olim fuerit, & sit, in utroque Jure, & alia qualibet licita facultate, studium generale. Itaque pro parte ipsius Regis ac Reginæ prædictorum, nobis iterum fuit supplicatum: ut in Civitate prædicta statueremus, & ordinaremus hujusmodi studium generale, etiam in ipsa Theologia: idcirco Statuimus, & ordinamus: Quòd in ipsa exnunc, & semper, perpetuis futuris temporibus, sit ac esse valeat, etiam in eadem Theologia, hujusmodi studium generale. Et nihilominus de uberioris dono gratiæ concedimus: quòd Studentes & Legentes pro tempore, in ipso studio, in eadem Theologia, Baccalaureatûs, Licentiæ, vel Doctoratûs gradum ibidem suscipientes, omnibus Privilegiis, libertatibus, prærogativis, & indulgentiis gaudeant, & utantur: quibus in eadem Theologia, Studentes, Legentes, & similes gradus Parisiis suscipientes gaudent: ac etiam quomodolibet potiuntur.

Ecclesiæ dotatæ sunt, propter cultum divinum & propter doctos retinendos.

CUm magna pars Reipub. nostræ, in ordine ac statu Ecclesiastico consistat: Ecclesiæque Regni nostri, per antecessores nostros sint ampliter dotatæ: cùm ad divinum cultum peragendum, & manu tenendum: tùm etiam ad viros literatos, & idoneos maximè verò Nobiles promovendos: quorum pauci essent, quibus vel animus, vel facultas adesset literis incumbendi, & alia studia, per quæ emergitur, sectandi: nisi bona Ecclesiastica, non solùm facultatem vivendi, sed etiam opem multis se & suos sublevandi præstarent. *Sigism Crac. 1532. B. 3.*

Synodi Petricoviensis decretum, de Lectoribus salariis Episcoporum fovendis, tale est.

PRo reformanda Universitate Cracovien. matre nostra, & proventibus Lectorum augendis, & aliunde vocandis: Legistæ, & duobus literarum humanarum professoribus, Reverendissimus dominus Archiepiscopus Gnesnensis, inhærendo deliberationi in proxima præterita Synodo factæ, promisit in hac sacra Synodo se daturum centum ducatos auri in auro, ratione Ecclesiæ Gnesnensis: ratione verò Ecclesiæ Cracoviensis, similiter centum auri in auro ducatos. Cujaviensis, centum Florenos in moneta, per mediam sexagenam: & Plocensis similiter etiam centum: Posnaniensis similiter centum, per mediam sexagenam: ex decreto & ordinatione Synodi, Reverendissimo domino Posnaniensi, & reliquorum dominorum Episcoporum Nunciis consentientibus, dare & solvere debebunt: ad quod Capitula Ecclesiarum prædictarum, consensus suos præstare polliciti sunt: attento, quòd hoc sanctum propositum, in totius Regni utilitatem publicam vergere dinoscatur. Et quòd absentes domini Episcopi admoneantur, vigore præsentis Synodi: ut Decretum præsens exequantur, & Capitulorum consensus obtineant: sub pœna centum Aureorum Ungaricalium, per Synodum, seu aliàs Reverendissimum dominum Archiepiscopum à singulis exigenda, ad unius anni decursum. *Tempore Petri Gamrathi Archiepiscopi.*

Abbates differunt deliberationem.

DOmini verò Abbates, in eadem Synodo præsentes, propter absentiam aliorum Abbatum, & Religiosorum, & quòd ea de re cum fratribus suis tractatus & consilia non habuerunt, distulerunt hoc negotium in aliam deliberationem, & responsionem.

Petetur Regia Majestas: ut Lectoribus aliquem censum consignare velit.

DEbent autem domini Archiepiscopus & Episcopus, precibus supplicibus

diligenter instare, apud sacram Regiam Majestatem: ut ejus sacra Regia Majestas, ad tam sanctum, & laudabile, ac necessarium opus, de suis proventibus aliquem censum perpetuum, prædictæ universitati constituat.

In Magistros & Baccalaureos promovendi, sumptibus non graventur: & Academia Cracovien. reformetur.

Joannes de Lasko 1523. QUoniam Universitas, seu Schola generalis Cracoviensis famatissima in amplitudine nominis sui, propter nonnullas novas & ægrè tolerandas consvetudines, promovendorumque ad aliquos gradus insolitas depactiones, quæ in ipsa hac nostra tempestate, per incuriam temporũ pedetentim decrescere videtur: cum magno dedecore, & jactura Reipublicæ: placuit Synodo: ut Reverendissimi in Christo patres Domini, Archiepiscopus Gnesnensis, ac Cracoviensis & Præmisliensis Episcopi moderni, Cracoviam descendentes, reformationem faciant, vigore Brevis Apostolici, ad hoc habiti: omnesq; illas ineptias in ea natas tollant, & depellant: faciantque in omnibus ità bonam reformationẽ: quò Schola ipsa pristinæ claritudini restituatur: & Scholares promovendi releventur, ab excogitatis & supervacaneis impensis, circa Promotiones suas. & præsertim, ut ordinatio fieret nova, ad Collegiaturas & Lecturas: talis scilicet, quæ in eruditione faceret conditionẽ meliorem. Quòd si forsan omnes eò descendere non possint: duo vel unus eorum id faceret. aut si forsan nullus ipsorum eò descendere posset: deputarent viros aliquos dignos, & doctos, antiquarum consvetudinũ illius Scholæ gnaros, ad hoc faciendum: & quicquid facient, tota Universitas æquô animô suscipere debeat, & teneatur.

Scholis majoribus Magistri & Baccalaurei præficiantur.

QUoniam Ecclesia Dei, sicut pia mater, providere tenetur: nè pauperibus, qui parentũ opibus juvari non possunt, studendi & proficiendi oportunitas subtrahatur: ut sic Reipub. & Ecclesia doctrinis illuminetur: & virorum eruditorũ ingeniis decoretur: hoc sacro approbante Concilio, Decernimus: Ut locorum Ordinarii, non solùm in Metropolitanarũ, Cathedralium, & Collegiatarũ Ecclesiarum Scholis, Rectores, Magistros in artibus servent, & foveant: foverique; & servari faciant: verùm etiã in oppidis majoribus, & in oppidis minoribus, Baccalaureos: ubi Magistri sustentari non possunt. In aliis verò locis inferioribus, Scholares maturos, idoneos, & doctos: providentes, ut Rectores Scholarũ servent in Scholis, idoneos, bene morigeratos, & minimè licentiosos discipulos: quos dirigant bono regimine, & laudabili disciplina. Si autem aliqui ex eis essent incorrigibiles: eosdem Ordinariis, vel eorum Officialibus deferant puniendos.

Scholastici vagi de Scholis pellantur.

SCholares vagos, eos scilicet, qui Scholam dereliquerint, remissèque & licentiosè vixerint, ex civitatibus & oppidis esse propellendos Statuimus.

De libertate Scholasticorum.

Cracoviæ 1401. VLadislaus Jagello Rex Poloniæ &c. Universis & singulis, Clericis, Laicis, & Scholaribus, cujuscunque ordinis, conditionis, & status existant, & signanter Rectoribus Universitatis, Doctoribus, Magistris graduatis, Baccalaureis, Studentibus, Scriptoribus, Stationariis, & Bedellis, ac eorum familiaribus quibuscunq;, qui se gratia studii in Civitatem prædictã Cracoviensem contulerint, & ibidem morã traxerint, articulos conscriptos in præsenti Chyrographo contentos, irrefragabiliter tenere promittimus, & servare, quos etiã favoribus gratiosis prosequi volumus: ipsosque, & eorum quemlibet, in suis Juribus, Privilegiis, libertatibus, immunitatibus, Statutis, gratiis, & consvetudinibus singulis, quæ in studiis generalibus tenentur & servan-

ſervantur, ſervare, tenere, defendereque volumus, ac tueri: omneſque & ſingulos Clericos, Scholares, Studentes, Laicos, ad præfatam Civitatem Cracovien. cauſâ ſtudiorum (ùt præmittitur) temporibus futuris accedentes, in acceſſu ad eam, & receſſu ab ipſa, cum omnibus eorum rebus, ſcilicet equis, libris, veſtimentis, lectiſterniis, utenſilibus, pecuniis & ſupellectilibus, ab omnibus damnationibus, ſolutionibus, paſſibilibus, pontialibus, caſtris, cuſtodiis, Gabellis, Pedagiis pedalibus, decimis & oneribus, quocunque nomine cenſeantur, ex certa noſtra ſcientia eximimus: ac authoritate Regia liberamus: Volentes: quòd à prædictis Scholaribus ſeu Studentibus, qui ſibi per ſeipſos, per amicos, aut per quaſcunque perſonas promiſſiones facere voluerint, in eſculentis, ac poculentis, ac victualibus, ad uſum vitæ ſpectãtibus, in bladis, frumentis, farina, braleo, cerviſia terciali, & quacunque alia, vino, & aliis potionibus, lignis, & aliis neceſſariis, per aliquas terras, quas Regni & dominiorum noſtrorum complectitur amplitudo, nulla penitus telonia, & dationes requirantur, ſeu decimæ: nec eos carnifices, piſtores, & molendinatores aggravent, & perturbẽt: ab ipſis Scholaribus & Studentibus, pro macellis, emolumentis, & piſtrinis, plùs quàm à civibus, & incolis Civitatis Cracovienſis exigere & extorquere præſumant. Nè autem ſub habitu & nomine Studentium, à mercatoribus, vel aliis, fraus in præmiſſis valeat exerceri: volumus in hac parte, ut juxta qualitatem perſonarum, Juramentô ipſarum credatur: ſi à ducentibus proviſiones hujuſmodi, meritò viſum fuerit exigendũ: ut teſtimonia literatia Rectoris Univerſitatis ſtudii ſupradicti, ab ipſis recipiantur. quibus in hac cauſa, fidem ab omnibus volumus plenariam adhiberi. Præterea ſi aliquis Studentium, aut Scholarium, ad Civitatem Cracovien. ratione ſtudii proficiſcens, in terris Regni noſtri, per prædones vel maleficos, ſpoliatus, prædatus, aut damnificatus fuerit, in rebus & bonis ſuis quibuſcunque, publicè vel occultè: cum plena & totali diligentia operam apponemus, & apponi faciemus: ut prædicti malefici & prædones, per Officiales Regni noſtri inquirantur: & ablata eorundem Scholarium & Studentium, ab eis repetantur: per ipſoſq; Officiales noſtros tales malefici, pro poſſibilitate corrigantur. Et ut ordo debitus, & rigor ordinatus, in ſtudio generali Cracovien. per Scholares jugiter obſervetur: Volumus, ut omnes Scholares & Studentes Cracoviam accedentes: ibidem causâ Studiorum moraturi, proprium Rectorem habeant: qui in Civilibus cauſis ipſos doceat, judicet, habeatque Juriſdictionem ordinariam ſuper omnes: cui ſub onere Juramenti, debitam obedientiam præſtare, & honorem exhibere teneantur. nec ullus unquam, in eiſdem civilibus cauſis, Studentes & Scholares Univerſitatis Cracovienſis, cujuſcunq; ſtatûs & conditionis fuerint, alibi coram Judice alieno, Eccleſiaſtico vel Seculari, audeat convenire. A ſententia autem Rectoris prædicti nullus appellare valeat, vel ſupplicare: aut reſtitutionem in integrum petere. Et ſi appellatum fuerit: ipſius Appellatio non ſuſcipiatur: nec appellans per aliquem Judicem, Eccleſiaſticum vel Secularem, audiatur: ſed Rectoris ſententia, in ſuis clauſulis inviolabiliter obſervetur. Verumtamen ſi de nullitate, vel injuſtitia, argueretur eadem Rectoris ſententia: per Conſiliarios Univerſitatis, de ipſius Juribus & juſtitia cognoſcatur: & quòd Juridicum fuerit, per ipſos in ea decernatur. §. Inſuper Rector prædictus, Scholares & Studentes ſuos, in cauſis criminalibus levioribus, utpote pro capillatione, offenſioneque cum palmo vel pugno, ad effuſionem ſanguinis, ac contentione qualibet non enormi, habeat judicare: nec ob hoc ipſi Scholares & Studentes, vel eorum familiares, atq; ſervi, ad extranea Judicia evocentur, & trahantur. Si autem (quod Deus auferat) Studens, Scholaris, vel alius prædictorum, in furto, adulterio, ſtupro, homicidio, aut aliquo crimine capitali & ignominioſo, notatus, ac deprehenſus fuerit: illorum cognitio non debet ad Rectorem pertinere: ſed ſtatim criminaliter deprehenſus Scholaris, ſi Clericus fuerit, ad Epiſcopale Judicium remittatur: ſi verò Laicus: noſtro Judicio ſubjacebit, Et jam quilibet Scholaris, La-

Rector Univerſitatis, ejuſque Authoritas.

Criminales cauſas Studẽtum quis judicabit.

ris, Laicus, Bedellus, Stationarius, aut ipsorum familiaris, si de crimine homicidii, incendii, adulterii, membrorum mutilitationis, aut lætali vulnere, vel quocunque nefario excessu fuerit accusatus: extunc non secundùm consvetudinem patriæ, aut Regni nostri, nec secundùm Statuta ipsius, sed juxta leges per Nos ad Judicem deputatum, criminaliter accusatus debebit judicari. quinimo per proborum hominum attestationes, ad expurgationem illati criminis admittatur. Porrò si aliquis Scholaris vel Studens, aut quicũque prædictorum, pro quocunque crimine, excessuvè magno, sive parvo, fuerit inculpatus: nullus ipsum capere vel retinere audeat: nisi cum Rectoris familia, & de ipsius requisitione speciali.

Exclusus à Rectore, pellatur Cracoviâ.

§. Item si Rector contra aliquem, de sua Jurisdictione justè processerit: & secundùm formam Statutorum, ipsum de Universitate excluserit, studiorumq; commodis privaverit: ad requisitionem ipsius Rectoris, talis privatus de civitate utraque, tam Cracoviensi, quàm Casimiriensi, & aliis de novo locandis, & Cracoviæ & Casimiriæ inposterum adjungendis, per Advocatos, Cives & incolas earundem, protinus expellatur: nullusq; talem in suo hospitio, aut mansione, seu domicilio, audeat colligere, & fovere: vel necessariis vitæ, in victu & amictu, aliquid ministrare.

Contumax reprimendus.

§. Si autem Scholaris, vel Studens, vel alius de prædictis, sententiæ vel mandato Rectoris non paruerit: & Rectori suo contumax fuerit, & rebellis: ad requisitionem ejusdem Rectoris, teneantur Advocati & Consules civitatum prædictarum, eorum familiam mittere, ad dicti rebellis pertinaciam compescendam. Hæc autem Statuta, in præsentibus literis contenta, sub pæna decem marcarũ Grossorum Pragensium, quæ fisco Scholarium debent applicari, Statuimus firmiter observanda. qua pœna Statutorum præscriptorũ, & subscriptorum, punire volumus transgressores.

Cancellarii Academiæ potestas.

§. Statuimus etiam: ut quotienscunq; aliquos Scholares, in qualibet facultate, per Doctores seu Magistros, ad privatum examen, more consveto poni contigerit: super illos Cancellarius noster, qui tempore fuerit, tanquã supremus, approbandi ipsum examen omnimodam potestatem habebit.

Campsor Studiosorum, Judæus.

§. Item ordinabimus prædictis Scholaribus unum Campsorem, vel Judæum, in Civitate Cracoviensi: qui habebit sufficientem pecuniam, ad mutuandum ipsis, super bonis oppignorandis. qui de usura non plùs exiget, nisi unum Grossum de Marca qualibet infra mensẽ.

Statuta Universitatis confirmantur.

§. Demum Statuta, per Doctores & Magistres Universitatis prædictæ Cracoviensis condenda, quæ hìc non poterunt contineri, quæ in aliorum Studiorum Universitatibus, juxta possibilitatem servari poterint, volumus pro ipsorũ studio confirmare.

Domus Collegii erigendi.

§. Et ut Doctores, Magistri, Licentiati, Baccalaurei, Studentesque Universitatis Cracoviensis prædictæ, eorum Lecturas, Exercitia, & Actus doctrinarũ, liberiùs & magis commodè valeant & poterint exerceri: pro habitatione Magistrorũ, & pro quotidiano & communi congressu Studentium, & Scholarium Universitatis Studii prædicti Cracovien. domum nostram, quæ Stephani *Pancyrz* fuerat & vocabatur, quam & Gersdoff olim Civis Cracoviensis habebat, in platea Sanctæ Annæ sitam, prout in ejus latitudine, longitudineque, & amplitudine est limitata & distincta, decrevimus assignandam: ipsam ab omnibus solutionibus, tributis, exactionibus, judiciis, juribus, & consvetudinibus, impositione onerum, & angariarum liberantes. quam Universitati prædictæ appropriamus, incorporamus, adjungimus, perpetuè & in ævum: nihil Juris in ea & dominii, pro nobis & successoribus nostris, reservantes. quam eisdem Juris libertatibus, & gratiis, & signanter in libertate fugitivorum, & aliis, quibus Deo dicatæ fruuntur Ecclesiæ, uti frui volumus, & gaudere: per ipsos Doctores, Magistros, & Collegiatos, tenendam, habẽdam, & temporibus perpetuis possidendam.

Friderici autem Imperatoris ea est, de prærogativa Scholarium Constitutio.

In Codice Capit. 4. Fol. 143.

OMnibus, qui causâ Studiorum peregrinantur Scholaribus, & maximè divinarum atque sacrarũ legum professoribus, hoc nostræ pietatis beneficium

cium Indulgemus: Ut ad loca, in quibus literarum exercentur Studia, tam ipsi, quàm eorum nuncii veniant, & in eis securè habitent. Dignum namq; existimamus: ut cùm omnes bona facientes, nostram laudem & protectionẽ omni modo mereantur: quorum scientia totus illuminatus Mundus, & ad obediendum Deo, & nobis ejus Ministris, vita subjectorum informatur, quadam speciali dilectione eos ab omni injuria defendamus. Quis enim eorũ non misereatur: qui amore scientiæ exules facti, de divitibus pauperes semetipsos exinaniunt: vitam suam multis periculis exponunt: & à vilissimis sæpe hominibus (quod graviter ferendum est) corporales injurias, sinè causa perferunt? Hac igitur generali, & in perpetuum valitura Lege Decernimus: Ut nullus de cætero tam audax inveniatur: qui aliquam Scholaribus injuriam inferre præsumat, nec ob alterius cujuscunq; provinciæ delictum, sive debitum, (quod aliquando ex perversa consvetudine factum audivimus) aliquod damnum eis inferat. Sciturus hujusmodi sacræ Constitutionis temeratoribus, & etiam ipsis locorum Rectoribus, qui hoc vindicare neglexerint, restitutionem rerum ablatarum ab omnibus exigendam in quadruplum: notaq; infamiæ, eis ipso Jure irrogandæ, dignitate sua se cariturosin perpetuum. Verùmtamen si litem eis quispiã, super aliquo negotio movere voluerit: hujus rei optione data Scholaribus, eos coram domino, vel Magistro suo, vel ipsius civitatis Episcopo, quibus hanc Jurisdictionem dedimus, conveniat. qui verò ad aliũ Judicem eos trahere tentaverit, etiamsi causa justissima fuerit, à tali conamine cadat.

SCULTETUS.

Scultetus non vendat potentiori Sculletiam suam, absque consensu domini.

CUm Officiũ Sculteterum, semper existat servile: & ad nutum dominorũ suorum, stare, & facere jurè teneantur: indecens est, ut majores & potentiores personæ, in Sculletias aliquas, præter dominorũ voluntatem assumantur. Idcirco fuit visũ nostris Baronibus: Ut nullus Miles, aut alius quicunq; Illustris, emat aut acquirat sibi, in aliqua villa Sculletiam: præter illius villæ possessoris, sive domini, sive patroni, voluntatem. Factã autem emptionẽ contra hoc Statutum, decernimus irritam & inanem. *Casim. Visliciæ. 1368. Fol. 30.*

De Sculteto inutili, ac rebelli.

INutilem Scultetũ dominus in hæreditate habens, aut rebellem Dominus potest recipere Sculletiã suam, & vendere. Qui si emptorem non habuerit, nec habere poterit: tunc ille hæres, cũ dicto Sculteto, debebunt & tenentur accedere ad Judiciũ Terrestre: & recipere duas eligendo personas sagaces, neutri partiũ suspectas: qui valorem Sculletiæ ad summã taxantes, unam eidẽ domino, seu hæredi, solvere nunciabunt. & sic dominus solutâ taxâ illâ pecuniali, pro se Sculletiã obtinebit. *Vladisl. Jagello Cracoviæ & Varthæ. 14 23 Fol. 4 6.*

Eadem lex corrigitur, in verbo Recipere.

ITem errorẽ in Statuto, De inutili Sculteto, justa interpretatione corrigere volentes, Statuimus: ut pro verbo Recipere, verbũ Præcipere ponatur. *Sigis. Crac. 1511. Folio Xviii.*

Sculteti, Advocati, & Molendinatores, sculletias, advocatias, & molendina sua, absque consensu dominorum suorum, cuiquam alienare & obligare non debent: sub amissione summæ, in eis descriptæ, domino vel Regi cessuræ.

SÆpenumero Advocati, Sculteti, Molendinatores, Juri dominorũ per ignorantiã detrahere consveverant: & vendebant, vel oppignorabant, Advocatias, Sculletias, & molendina, in toto vel in parte, absque consensu dominorũ suorum. Quapropter Statuimus: nè hoc ampliùs facere audeant: sub amissione sũmæ, pro qua vendiderint, vel oppignoraverint: fisco domini sui, in bonis verò nostris, nobis applicandæ. Petentibus autẽ ad oppignorandũ Consensum, non negabimus. sinè tamen incõmodo nostro. Et *Sigis. 1510. Folio 15.*

Cancellaria non amplius debet recipere à Consensu, quàm à centum Florenis quindecim grossos.

Sculteti vel Kmethonis à domino profugi, & quater ad Judicium vocati, nec redeuntis, bona per dominum loci accipiantur. & quid faciendum sit: si possessori Scultetiæ minetur.

Vladisl. Jagell Fol. 46. CUm autem Scultetus, vel Kmetho, de agro & hæreditate sua, absque culpa domini fugerit: talis profugus debet per dominum, in Judicio majori & bannito, ter, & ex superabundanti quartò, ut ad suam redeat hæreditatem evocari. qui si non redierit, taliter vocatus: dominus villæ, cum Protestatione, poterit suam hæreditatem per alium locare: Contumacia illius non obstante. Et si is, profugus minas incusserit possessoribus agrorum qualescunque: tenebitur dominus, sub quo degerit, requisitus, Jus Polonicale poscentibus cum eo ministrare: aliàs ille, sub quo fuerit contradicens, pœnam *Piątnadziesta* incurret, totiens, quotiens contra hanc Constitutionem fecerit quoquo modo.

Sculteti omnes, Spiritualium & Secularium, militent.

Cas. Vislic. 1368. Fol. 10. QUia onus, præsertim quod omnes tangit, inter plures divisum faciliùs deportatur: quapropter Statuimus: Quòd indifferenter omnes Sculteti, tam Spiritualium quàm etiam Secularium personarum, juxta ipsorum facultates, ad quamlibet Expeditionem nobiscum transire teneantur.

Sculteti Spiritualium, nisi liberentur Privilegiô, ad Expeditionem bellicam eant.

Sigis. Petric. 1538. C. 1. VIsum est: ut si probatum fuerit, Sculteros Spiritualium teneri ad Expeditionem bellicam, Sculteti eorum sint obligati deinceps nobiscum in bellum proficisci. præter eos, qui Privilegiis essent ab expeditione exempti & liberati. Quæ Privilegia domini Spirituales, in Synodo proxima, postquam præterita (propter mortem domini Archiepiscopi) effectum sortita non est, se recensere promiserunt: & illa postmodum in Conventu generali Regni, proximè post Synodum futuro exhibebunt. ut ex illis fiat cognitio, de immunitate Sculterorum, seu Advocatorum: vel obligatione, ad præstandam & sustinendam bellicam Expeditionem.

Sigis. August. Petric. 1559. §. SIMILIS. Quia ubi est major hominum copia, ibi vis potentior: renovando antiqua Statuta, Statuimus: Ut ex Scultetiis & Advocatiis bellicum servitium fiat: idq; tam ex his, quæ possidentur ab ipsis: quàm ex his, quæ exemptæ sunt. Nihilominus in futuris Comitiis, Spirituales hoc docere debent: an Sculteti vel Advocati eorum, à bellico servitio liberi sint: juxta Statutum, anni 1538. quod quidem si non fecerint: extunc Scultetiæ, & Advocatiæ eorum, ad profectionem bellicã jam tenebuntur & erunt obligatæ.

S C O P U L U S.

Disjectorum Scopulorum pœna, & satisfactio.

Sigis. Petric. 1523. Fol. 49. SI quis autem Scopulos erectos, vel alia signa metalia, vel in parte, vel in toto disjecerit, annihilaveritq; violenter: talis violator, à quolibet Scopulo aciali, luet parti contra se agenti, per tres Marcas pecuniæ usualis. ab aliis verò Scopulis disjectis, & signis quibuscunque metalibus destructis, & annihilatis, luet per sex Scotos.

Ibidem. §. Et nihilominus idem violator teneatur Officium Succamerarii, ad locum Granicierũ violatarum, sumptibus suis educere: & eosdem Limites à se disjectos restaurare, & de novo exigere. quod facere tenebitur, post avisationẽ per Ministerialem, & Nobiles, ex parte talem injuriam passi infra octo septimanas: sub pœna 14. Marcarum parti & totidẽ Judicio succũbenda: Qua pœna soluta, in aliis octo septimanis, tenebitur Granicies, ità ut præmissũ

miſſum eſt, reſtaurare. & ſic, totiens quotiens ipſas granicies reſtaurare renuerit, & noluerit: totiens 14. Marcas præfatas, parti & totidem Judicio, ſuccumbet ad ſolvendum, in quibuslibet octo ſeptimanis.

Jnofficiosè erigens Scopulos, quam pœnam luit, & quomodo ſatisfacit.

SI quis in alieno ſolo, ſive aliena hæreditate, ſine Succamerario & ejus Officio, ſigna granicialia ſuapte, ſponte, & temerè erexerit, & fecerit: talis etiam pari modo, à quolibet Scopulo aciali tres Marcas: & ab aliis, per ſex Scotos (prout ſupra) ſuccumbet ad ſolvendum. Et nihilominus Scopulos, & ſigna omnia metalia, taliter inofficiosè facta, officiosè per Officiũ Succamerarii deſtruet, diſſipabit, annihilabit: ità ut in poſterũ nullum præjudicium, parti injuriam paſſæ, ex eorum veſtigiis evenire poſſit. quod facere tenebitur, ſub pœna 14. Marcarũ parti, & Judicio totidem. Et ſimiliter contra talem procedetur, in octo ſeptimanis: prout & contra violentũ deſtructorem Granicierũ, ùt ſupra deſcriptum eſt. Sigiſm. Petrc. 1523. Fol. 41.

Scopulos tres, vel ſigna notabilia, ſi quis oſtenderit: ad probationem per Succamerarium admittatur.

DE limitibus autem noſtrorũ Nobilium, taliter duximus providendum: Quòd ſi contigerit aliquem litigantẽ pro limitibus, docere, vel oſtendere Scopulos, dictos *Kopce*, ad minus tres, aut alia ſigna notabilia, in campis, vulgariter *Wyiazdy*; in ſylvis verò ſigna, ad inſtar crucis facta, ut eſt moris: extunc Succamerarius noſter, illũ, qui meliora & notabiliora Signa ſeu Scopulos oſtenderit, diſcernens ſub honore & conſcientia, debebit & tenebitur mittere ad probandum. Ubi autem utraque pars, Signis notabilibus inter hæreditates caret: extunc Actor ad probationem Limitum, cũ teſtibus, prout de Jure eſt, admittatur. Jagello Crac. 1423. Folio 44.

SCRUTINIUM.

Scrutinium Regi reſervatur. Scrutatores autem jurati ſint.

SCrutinia, Statuto Regis Joannis Alberti, perſonæ tantùm Regiæ ſunt credita. circa quæ nos ità conſervabimus: ſicut Statuto deſcribitur. Scrutatores autem jurati eſſe debent. ſub quo Juramento debent ſcrutari diligenter, ab hominibus Juramento obligatis, veritatem rei, ſeu facti. Sigiſ. Auguſt. 1550.

§. De ſcrutinio homicidii, Vide in Titulo HOMICIDIUM. Fol. 132.

§. De ſcrutinio expulſorum de bonis, Vide in Titulo EXPULSIO.

SPIRITUALES.

Hîc etiam omnia de Eccleſiis vide.

Quia Eccleſiæ dotatæ ſunt, propter Dei cultum augendum, & doctos viros fovendos: Cortiſani, Penſionarii, Reſervatores, &c. ejuſmodi puniantur.

CUm magna pars Reipub. noſtræ, in ordine & ſtatu Eccleſiaſtico conſiſtat: Eccleſiæq; Regni noſtri, per anteceſſores noſtros ſint ampliter dotatæ; cùm ad divinum cultum peragendum, & manu tenendum: tum etiam ad viros literatos & idoneos, maximè verò Nobiles promovendos, quorũ pauci eſſent, quibus vel animus, vel facultas eſſet literis incumbendi, & alia ſtudia, per quæ emergitur, ſectandi: niſi bona Eccleſiaſtica, non ſolùm facultatem vivendi, ſed etiam opem, multis ſe & ſuos ſublevandi præſtarent. Unde Nobilitas Regni, quæ potiſſima eſt iſtius Regni portio, & cujus domus ac familiæ partim multiplicatione prolis, partim etiam aliis eventibus, plerunq; extenuari ſolent, præcipuum habeat ſtatûs & provectionis ſuæ ſubſidium & adjumentum: ac cum ſucceſſu temporis, multi indigni homines, variis artibus, & præſertim Romanis impetrationibus, ſeſe ad ſacerdotia ingererent, ac illa viris dignis & idoneis prærriperent: anteceſ- Sigiſ. Crac. 1532. B. 3.

ſores noſtri multiplicibus ſtatutis & pænis graviſſimis, collationes ſuas & ſubditorum ſuorum Secularium, aſſeruerunt, ac defenderunt. Sed cùm Ordinarii Regni noſtri, qui & magìs debent ſtatui, & dignitati Eccleſiaſticæ proſpicere: & meliùs ſciunt perſonas Spirituales Eccleſiæ & Reipub. idoneas eligere, hactenus nihil haberent præſidii, quo ſuas collationes & proviſiones ſaltem in menſibus ſuis, adversùs Romanas multiplices reſervationes, acceſſus, regreſſus, & coadjutorias, aliaq; id genus impedimenta, tueri poſſent: unde lites & expilationes multarum facultatum ſequebantur: nos inter alia, quæ toto tempore felicis noſtri regiminis, in Regno noſtro reficienda curavimus: hanc indignitatem & incommodum, tam Eccleſiarũ quàm etiam Reipub. conſiderantes, magnâ curâ egimus, apud Sanctiſſimũ in Chriſto Patrem, & Dominum Clementem ſeptimum, ſanctæ Romanæ ac univerſalis Eccleſiæ ſummum Pontificem: ut quod nonnulla alia Regna & Provinciæ, pro magno & ſingulari haberent Privilegio, ac diligentiſſimè obſervarent: ejus Sanctitas nobis & Regno noſtro, cùm de ſede Apoſtolica, tum etiã de univerſa re Chriſtiana bene merito concedere dignaretur: ut videlicet Ordinarii, aliæq; perſonæ Eccleſiaſticæ perpetuis deinceps temporibus haberent viciſſim cũ ipſa ſede Apoſtolica ſex menſes liberos: in quibus nullæ qualeſcunq; reſervationes, nulli acceſſus, regreſſus, ac coadjutoriæ, aliaq; impedimenta ex curia Romana proviſionibus & collationibus ipſorum obſiſtere aut illas impedire poſſent. Quod tandẽ Privilegium de gratia ac benignitate ejus ſanctitatis obtinuimus, ampliſſimis quidem rationibus & clauſulis roboratum, prout ex tenore ipſius clariùs conſtat. Cujus exempla ad omnes Eccleſias Cathedrales ſub Sigillo noſtro tanſmiſimus. Quia tamen tanta eſt multorum hominum temeritas, tanta rerum & temporum varietas, ut nihil tam ſolidi obtineri ac ordinari poſſit, quod non turbetur & labefiat in poſterum: niſi vi & poteſtate Principum defendatur ac manu teneatur. De conſilio ac conſenſu unanimi omnium, tam Conſiliariorum quàm etiam Nunciorum terrarum Regni noſtri Statuimus & decernimus perpetuis tẽporibus obſervandum: quòd quicunq; adverſùs Privilegium hoc tam ſalubre, & tanto labore & curâ noſtrâ obtentum, per derogationes, aut quoſcunque alios modos quidquam cõmittere per ſe, vel ſũmiſſas perſonas, aut quovis alio prætextu ſeu colore, illud in parte vel in toto infringendo, vel contra id aliquid tentando auſu temerario præſumpſerit: vel contra illius diſpoſitionem beneficiũ quodcunq; Eccleſiaſticum, acceptaverit vel acceptare voluerit: vel penſionẽ quamcunq; ſeu aliquã quottã ex provẽtibus beneficii per eum impetrati vel acceptati ſibi reſervari procuraverit: cujuſcunq; ſtatûs, conditionis, præeminentiæ, & dignitatis exiſtat, pœnis in Statutis Sereniſſimorũ Joannis Alberti, & Alexandri, Regum Poloniæ germanorũ & anteceſſorum noſtrorũ contra plebejos ad majores Eccleſias ſe recipi procurantes, & alios imperatores Cortiſanos editis, ſubjaceat ipſo facto: quippe omnium bonorũ ſuorum cõmunium & privatorum, mobiliũ & immobilium ſeculariũ, ærario ſeu fiſco & menſæ noſtræ applicandorum privatione: Eccleſiaſticorũ verò areſto & confiſcatione: & præterea extra Regnũ & dominia noſtra bannitione & proſcriptione puniendus. Nè autem extraneis perſonis contra hoc Privilegium aliquid tentandi via pateat, ſi per ſummiſſas perſonas illi contraveniendi facultas relinqueretur, Statuimus & Decernimus: ſimili pœnæ & mulctæ ſubjacere & eo modo eſſe puniendos omnes & ſingulos Prælatos, Spirituales & Seculares, ac Capitula, tam Secularia, quàm Regularia, Abbates, Canonicos, Plebanos, Vicarios, beneficiatos, & quoſcunque presbyteros omniũ Eccleſiarum: necnon Tabelliones, Notarios, & quaſvis alias Eccleſiaſticas & Seculares perſonas Regni noſtri, & alias undecunque exiſtentes: quæ literas qualcunque ſupraſcripto Privilegio Regni noſtri, & præſenti ordinationi contrarias perſonis externis ſive indigenis & aliis quibuſcunque, cujuſcunque gradûs, cõditionis, & præeminentiæ exiſtant, & quacunque præfulgeant dignitate, a-

lias provisiones in vita, reservationes cum pēsionibus surrogationes, & quocunq; processus desuper obtentos in se continētes, portarent, afferrent, & publicarēt, palàm & privatim: aut qui pēsiones hujusmodi celando illas, sūmariè pecuniis redimerent, & cessiones vel resignationes beneficiorū, seu Juris ad illa competentis susciperent, vel acceptarent: seu qui monitorio censuras, procurationes, & sequestra, contra provisos ordinatiorū ob non solutionem pensionū, etiam motu proprio reservatarum, in se continen. quacunq; auctoritate data, admitterent, aut exequi præsumerent: vel taliū fautores, executores, Procuratores, aut quosvis sollicitatores promovere, fovere, vel illis auxiliū opemve aliquam præbere auderent, vel talia fieri promoverēt: pœnis supra expressis subjaceant, per locorū Capitaneos sub pœnis in negligentes Capitaneos conditis, contra tales temerarios transgressores irremissibiliter exequen. Datum in Conventione generali Cracoviensi, die sanctorū Fabiani & Sebastiani Martyrum. Anno domini, M. D. XXXII. Regni nostri Anno XXV.

Ad mandatū Regiæ Majestatis propriū.

Nè Spirituales Judiciis Secularibus se immisceant.

PEtitionibus Nunciorum Terrestriū permoti, & ad sopienda odia, quæ adversùs Ecclesiasticos viros, ob quorundā insolentiam, apud Seculares excitari contingit, Statuimus: Ut Ecclesiastici viri Beneficiati, aut Sacerdotes, non se immisceant deinceps Judiciis Secularibus, neque causas procurent, & promoveant Seculariū personarum: neq; Officia Notariorum, aut Vicenotariorum in Secularibus Judiciis obeant: ad quos per Judices Terrestres non admittantur. Exceptis causis propriis, aut aliarū Spiritualium personarum: in quibus agendi, procurandiq; liberam habeant ubique facultatem. Verùm Capitaneis licebit habere Notarios Spirituales: quandoquidem ipsi, pro excessu Notariorū respondere tenebuntur, & erunt astricti. In Judiciis autem Nostris, in præsentia nostra, dum ipsi personaliter Judicio interfuerimus, licebit Spiritualibus personis nobis assidere, & consilia præstare. *Sigis. Petr. 1538. B. 4.*

Differentias Spiritualium & Secularium, Rex sopit.

ITem Promittimus: Quòd quàm citò, Deo dante, de Expeditione in terras nostras nos reverti cōtingat: omnes differentias, inter Spirituales & Seculares exortas, in Conventione generali sopiemus. *Cas. in Nieszo. Fol. 93.*

Coram Archiepiscopo gladium stringentis, pæna.

SI verò coram Domino Archiepiscopo, gladiū vel cultellum extraxerit: sive vulneraverit, sive non: pœnā *Siedmnadziesta* puniatur, eidem Domino Archiepiscopo applicandā. *Casim. Vislic. 1368. Folio 39.*

Coram Archiepiscopo turpia verba proferentis, pæna.

SI quis verò turpia coram eo protulerit: pœnā eidem Domino Archiepiscopo *Piątnadziesta* persolvat. *Cas. Vislic. 1368. Fol. 39.*

Si Sacerdos occidatur, capiatur, vulneretur, aut detineatur.

PRæterea ubi Clericus ordinatus, vel Presbyter esset occisus, captus, vulneratus, vel detentus: illius loci Ecclesia, vel Ecclesiæ, si fuerint plures, à Jure sint interdictæ. & ideo in eisdē Divinum Officium non debet celebrari: quousque malefactor Domino Episcopo tradatur. Qui si comprehendi non poterit: tunc habitatores ejusdem loci præstabunt Juramentum: Quòd malefactorem deprehendere non potuerunt: nec occasionē effugiendi dederunt: extunc Ordinarius tollet Interdictū, à Jure statutum. Et nihilominus malefactor sit proscriptus: & per quemcunq; rapi poterit, Domino Ordinario tradatur, & omnino Excommunicetur. *Jaroslaus Gnesnensis. Archiepisc. Folio 54.*

De eodem, Bodzanta Episcopus Cracovien. constituit.

Folio 57. PRæterea ubi Clericus ordinatus, vel Presbyter esset occisus, vulneratus, captus, vel detentus: illius loci Ecclesia, vel Ecclesiæ, si sint plures, Jure sint interdictæ. & ideo in eis Diviñũ Officium non celebretur: quousq; malefactor Domino Episcopo tradatur. Qui si deprehendi nõ poterit: tunc habitatores illius loci præstabunt Juramentũ: Quòd malefactorem detinere nequiverunt: nec occasionẽ aufugiendi dederunt. demum Ordinarius tollet Interdictũ à Jure statutum. Cùm tamen nihilominus malefactor sit proscriptus: & per quemcunq; rapi potuerit, domino Ordinario ipsemet tradatur, & Excõmunicetur.

Rectores Ecclesiarum à Sacramentis pecunias non exigant.

Bodzanta Episcopus. Folio 57. REctores quoq; Ecclesiarum, pro Sacramentis Ecclesiasticis, quæ gratis ministranda sunt, nihil exigat. aliàs ipsos graviter puniemus.

§. Archiepiscopus Gnesnensis Jaroslaus, inter Dominũ Regem Casimirũ, & Bodzantam Episcopum Cracovien. de Decimis quemadmodum decrevit: Vide in Titulo DECIMÆ. Folio

De visitatione per Archidiaconos.

Ibidem. PRohibemus etiam Archidiaconis, Præpositis, & aliis Prælatis nostræ diœcesis, Jurisdictionem habentibus: ut visitando non excedant evectionum numerũ, à Jure diutiùs institutum: neq; in tempore visitationis pecuniã exigant à subjectis.

Seculares, ad Judicium Spirituale non evocentur.

Ibidem. PRæterea volumus: Quòd Laici deinceps, pro debitis, & in aliis causis civilibus, per Clericos ad forum Ecclesiasticũ non trahantur. nisi fortè causa sit Spiritualis, vel Spirituali annexa: aut debitũ fuerit Decimale.

Quæ causæ Spiritualium Juri Terrestri subsunt.

Alexand. in Radom. 1505. Folio CXXII. SPirituales pro bonis, sive injuriis bonorũ, Juri cõmuni subjectorum Jure Terrestri experiantur. Injuriæ sunt, super Limitibus, Kmethonibus fugitivis, cæde, & vulneribus, aliàs juxta Statuta Joannis Alberti Regis.

Quas causas Judices Spiritualium cognoscent.

Sigis. Crac. 1543. DIfferentias Judiciorũ, inter Spirituales & Seculares personas, sic in præsentibus Comitiis, cum Consiliariis nostris utriusq; status, & terrarum Nunciis Constituimus: nè ampliùs alteri alteros, ad Jus incompetens evocent. Ut itaque sit definitũ, quæ causæ ad Judicium Spirituale, & Seculare pertinent: per hanc illarũ descriptionem, significamus, describimus & Constituimus, cum consensu dominorũ & Prælatorum Spiritualium nec non dominorũ status Secularis, & Nunciorum Terrestriũ. In primis ad Spirituali-um Judiciũ pertinet, Judicare differentias Fidei sanctæ Christianæ, hæreses, schismata, blasphemias cõtra Deũ, & apostasias.

Item pro Decimis, septẽ Sacramentis Ecclesiæ, Beneficiis, Sacrilegiis, Simonia, Fœnoribus, Spiritualiũ homicidiis, Percussionibus & vulneribus Ordinatorum, aliàs Consecratorũ, Sacrorum nundinatione, & pro his, qui confugiunt sub tutelam templorum, vel Monasticorũ Cœnobiorũ. exceptis tamen illis, quos Jus templis defendere non permittit: ut sunt Nocturni damnidatores, in segetibus, fundis, vel agris: Sicarii aliàs dispercussores liberè iter facientiũ, Fures publicè proclamati, vel ter in Regestris conscripti: Incendiarii, & Violatores libertatũ Ecclesiarum. isti & tales debeant de templis recipi, neque defendi.

De Poświątne, quis judicabit. Item ad Judicium Spirituale judicare pertinet, Incantationes, & Magias, Census perpetuos Ecclesiasticos terrestres & temporales, Reemptiones, Ecclesiarũ dotationes, aliàs *Poświątne*. Nihilominus de ipsis fundis, Ecclesiis

dota-

dotatis, aliàs o *Poświątnym*, sic est constitutũ: Quia si aliquis Spiritualis, vel vigore literarũ, vel posessionis diuturnæ, possideret id, quod asserit esse Ecclesiæ dotatũ aliàs *Poświątnym*: & ex illa Ecclesia, vel Ecclesiastica persona, inofficiosè, & alicujus vi vel violentia esset depulsa: & eo nomine citaret, is debet judicari, juxta veterem Consvetudinẽ, Jure Spiritualium. excepto hoc, si in termino persona Secularis citata assereret: quia hoc ipsũ, pro quo citatur, Ecclesiasticũ non est: sed tantùm adjectum de ejus proprio, ad Ecclesiasticũ: hoc est, quia hæc persona Spiritualis plùs sibi dationis, aliàs *Poświątnego*, appropriavit: latiùs, vel lõgiùs, quàm debet habere, juxta literas Fũdationis, vel Possessionis: extunc Spiritualis Judex adjudicãdo Actori hoc, quod in literis Fũdationis habet, vel ab eo justè possideri dominus cognosceret: vel id, super quod legitimè doceret: pro reliquo fundi, illo scilicet, quod eidem non agnosceret dominus, debet remitti ad Jus Terrestre. In qua quidem causa, pro proprietate, pro limitibus, aut pro meta, à Decreto Remissionis à Judicio Spirituali ad Jus Terrestre, ad superius tribunal Judicii Spiritualis, vel Romanum, Appellatio admitti non debet: sub pœna infrascripta.

Sic etiam ad Judiciũ Spirituale pertineat, Persona misera & derelicta, quæ manibus suis victũ sibi emereri, atque elaborare non potest. Item huic etiã Spirituali Judicio pertinet, Quærere & judicare de legitimi vel illegitimi thori liberis, seu natalibus.

Item ad Judiciũ Spirituale pertinent Causæ eorum: qui se sponte suâ obligant, & inscribunt, in Jure Spirituali. præter Inscriptiones illas: quas Kmethones & subditi Nobiliũ facerent inter se, coram Judicio Spirituali. Nam tales Inscriptiones, inter Kmethones & subditos Nobiliũ, à Spiritualibus suscipi non debent. quòd si susciperentur: extunc tales Inscriptiones nihil valere debent. Sed Inscriptiones, & venditiones Decimarũ pro debito Ecclesiæ, vel Spirituali personæ faciendas, possunt suscipere & judicare Judicio Spirituali. sed hoc debet intelligi, de Kmethonibus & subditis liberis, non obligatis, nostris Regalibus: sic etiam de Kmethonibus Spiritualiũ: quibus licebit tales facere, & in se suscipere Inscriptiones, tantùm à Kmethonibus, & subditis Nobiliũ, suscipi non debent. *De Inscriptionibus Kmethonũ, in Jure Spirituali.*

Etiam pro Percussionibus, & Excessibus contra Ecclesias, & Ecclesiasticas personas consecratas. præterquàm illos Ecclesiæ ministros, qui Ecclesiastici & Acolyti essent, & uxores postea ducerent: præter etiam illos, qui existentes ministri Ecclesiæ, non tamen Sacerdotes, ipsi soli in tabernis lites quærerent, & in illis litibus convicti fuerint: hi ad Judicium Spirituale pertinere non debent.

Etiam ad Judiciũ Spirituale pertineant, causæ Jurispatronatûs, Plebanatuum, Altariũ, Præbendarum, & aliorum Sacerdotiorum: ad hæc Divortiorũ & Dotium inter personas, per Divortium separatas. cognitio tamen seu Judicium de Dote, personæ per Divortiũ separatæ, remitti debet ad tribunal S. M. Regiæ: secundùm veterẽ Consvetudinem.

Testamentorũ verò causa, utriusq; Juris, tam Spiritualis, quàm Secularis, debet esse. exceptis illis, quæ essent in Jure Seculari factæ. Ea enim in eodẽ Jure recognosci debent: nisi fortè aliquid in eo Ecclesiæ, vel in pios usus, & misericordiæ opera legaretur: sed nihil Juri Terrestri subjectũ, contra Statutum legari debet. Hoc est autẽ Testamentum mixti fori: quòd coram Publico Notario fieret: vel qui illud propria manu scriberet: vel coram aliquibus testibus præsertim Nobilibus, factũ esset. hoc tamen debet esse liberum Nobilibus: non autem Civitatũ incolis. & pro talibus potest citare, qui vult, ad forum Spirituale, vel Seculare, ad quod aliquis pertinet: hoc in ejus voluntate stat. Sed Testamentũ, quod aliquis coram Nobis, vel coram quocunq; alio Judicio, aut Jure Seculari Terrestri, Castrensi, Civili, Villano, Advocato & Juratis faceret: tale omnino ad Jus Spirituale non pertinebit: neque nomine illius potest quis conveniri, coram Judicio Spirituali. exce- *Testamenta mixti fori.*

li. excepto, si aliquid Ecclesiæ, & quod contra Jus Terrestre non esset, legaretur: hoc in ejus voluntate erit, ad Spirituale scilicet vel Seculare Jus citare. Et si qua Spiritualis persona aliquem Nobilē, vel Nobilis subditum, ad Jus Spirituale, pro alia re, ultra articulos superius descriptos, ad Spirituale Jus extraheret, vel citaret: extunc ibidem eodem evocato, pro pœna debet dare 14. Marcas pecuniæ, quæ debet in illo decerni, in Spirituali Jure, sub Censuris. A quo decreto pœnæ, Appellatio non debet admitti, per Spiritualem judicē. Alias autem omnes causas, Judicium Seculare debet judicare: ità quòd si etiā Spirituales haberent aliquid cum Secularibus agere, vel cum illorū subditis: debent in Jure Seculari experiri. Similiter etiam si quis Secularis, Spiritualē ad Jus Seculare Terrestre, pro his articulis Judicio Spirituali pertinentibus, evocaret: talis etiā debet comdemnari in pœna 14. Marcarum. Nihilominus per hanc Constitutionē nostram, Nolumus, ut in aliquo derogetur Juribus & Privilegiis Spiritualiū, in Statutis descriptis: hoc est, nè in illis hoc mutaretur, vel destrueretur: quod est plùs in illis scriptū quàm hæc Constitutio habet. Ità enim cum Consiliariis nostris, & Nūciis terrarum constituimus: quia hoc debemus unicuiq; tā Spirituali quàm Seculari, subdito nostro tenere & reformare, juxta Constitutiones priores.

De salario Tabellionum.

Bodzanta. Folio 58.

STatuimus, & præsentibus statuendo Ordinamus: Nè quis Notarius Publicus, aut privatus Curiæ nostræ Episcopalis, aut diœcesis Cracovien. prædictæ, pro libertate super quacunq; re conficienda, seu Privilegio super ea conscribenda, ultra sex grossos Pragenses, exigendo non recipiat ab indigente, quocunq; colore quæsito. Pro quibuscunq; Quittationibus verò, unum Grossum Pragensē. Item pro sententia Contumaciæ, duos Grossos, & pro Aggravaminibus subsequendis, nullatenus ultra sex Grossos, dictorum Pragen. ab indigentibus, & prædicta petentibus exigantur: sub pœna Excōmunicationis: quā ipsos, qui præsēti Statuto & Ordinationibus præmissis cōtrariū fecerint, subjacere volumus ipso facto. Ut autem prædicta nostra Constitutio, Ordinatio, seu Decretū temporibus perpetuis, inviolabiliter perseveret: ipsam conscribi jussimus: nostriq; ac Capituli supradicti Ecclesiæ nostræ Cracoviensis, Sigillorū appensione muniri. Actum & datum Cracoviæ, xiiii. die mensis Junii, Anno Domini 1369. Præsentibus & Ordinantibus, Venerabili in Christo patre & domino, domino Jaroslao, sanctæ Gnesnensis Ecclesiæ Archiepiscopo: & honorabilibus viris dominis, Othone Præposito Gnesnensi, Joanne Decano, Floriano Præposito, Nicolao Custode Cracoviensi, Gweslao Vislicienti, & Nicolao Skarbimiriensi, Præpositis, Canonicis Ecclesiæ Cathedralis Cracoviensis, Prædictæ: necnon Wilkone Sandomirien. Joanne Woynicen. Zawisza Sandecen. Castellanis: Andrea Succamerario, & Petro Tribuno Cracoviensi, & aliis fide dignis.

§. Spirituales damna in bello passi, quo Jure pro eisdem agere debent. Vide in Titulo BELLUM. Folio 22.

De Interdictis & Excommunicationibus, pro injuriis Ecclesiæ.

Alexand. Folio 69.

VT autem tollantur dubia de Interdictis, & Excōmunicatis, juxta Statutū Provinciæ Gnesnensis, pro raptu & invasione bonorum, & personarū Ecclesiæ: Nos Alexander Rex, ad informationem subditorū nostrorum, Spiritualium & Seculariū, Jura Divina non callentium, decisionem de corpore Juris, & de libris Ecclesiæ Doctorū, super Statuto Provinciali Gnesnēsi scriptam, per Venerabilē Nicolaum Kothficz, Archidiaconum Posnaniensē, & Canonicum Gnesnensem, Juris Pontificii ac legum Doctorē collectam, cōgestis per nos Privilegiis Regni communibus ascripsimus, sub ordine infrascripto.

Invasor bonorū Ecclesiæ est excōmunicandus.

Statutum Provinciæ Gnesnensis, positū sub Tit. de Rap. disponit & statuit: quòd ii, qui Decimas, possessiones, tributa, ac bona mobilia, ad Ecclesias per-

sonasq;

sonasq; Ecclesiasticas, ac eorum subditos spectantia, rapiunt, invadunt, occupant, exactionant, injustè pignorant, extorquent: vel quovis sumpto colore gravant: aut in bonis eisdem notorium damnũ, aut manifestam offẽsam inferunt: post tres dies, (nisi satisfecerint) Excõmunicationis sententiam incurrunt ipso facto.

Circa quod Statutum noto primò, id quod notat Panorminatus, in Rubric. de Sagitt. quòd hic Rubrum est generalius nigro. Rubrica enim loquitur solùm de raptoribus: Textus verò etiam de illis, qui alioquin damnũ, gravamen, aut offensam faciunt: absque eo, quòd aliquid rapiant, auferant, & exportent.

Pro clariori tamen Statuti intelligentia, præmitto primum: quòd hoc verbũ: Damnum propriè pertinet ad res: & est quædam destructio, seu deteriatio rerum, in bonis nostris consistentium. ut in libro iii, folio de Dam. infec. ubi Jurisconsultus Damnum vocat, patrimonii diminutionem. *Damnum quid?*

§. Verbum verò Offensa, propriè pertinet ad personam: & est quædam injuria facta personæ, seu in personam: quæ hominem ad justam turbationem inducit. ùt dicit Bar. in L. Cùm filium, folio de here. insti. Tamen largè sumendo vocabula, aliquando Offensam personæ vocamus damnũ. ùt dicit Alexander in L. Jusjurandum, folio de Jurejurando, per L. Si in duobus, de reg. jur. Quod damnũ famæ, præfertur damno pecuniario. & èontra: damnũ rerum vocamus Offensam personæ. Unde dicit Tex. Instit. de Jurejurando. Quòd si cujus bona, quasi debitoris, cùm tamen nihil debeat, possessa sint: injuriam admitti manifestum est. Et sic largè Damnũ, & Offensa: unum pro alio possunt poni. Hoc præmisso, quæro: Qualiter in hoc Statuto capiantur, hæ dictiones Damnum seu Offensa: utrum strictè & propriè, an verò largè: ità quòd unum capiatur pro alio, & unum intelligatur in illo. Et respondeo: Quòd capiuntur strictè & propriè. Non enim est opus unum sub alio intelligere: ubi singula ponuntur expresè, quia in certis, non in incertis est locus subauditioni, L. Continuamus, folio de ver. oblig. facit regula in pœnis lib. 6. Ex quo enim Statutum est pœnale: debet fieri stricta interpretatio. *Offensa quid?*

Secundò prænoto: quòd Damnum, seu Offensa, habent se ad Rapinã, Invasionem, Occupationem, & Exactionem injustam, Pignorationem, vel Extorsionẽ, sicut Genus ad Species. Prædicantur enim de quolibet ipsorum: & valet Consequentia: Rapina est: Ergo Damnũ, seu Offensa. & non èontra. Et sic de singulis. Capio tamen hic Genus, non ità propriè, ùt capitur à Dialecticis: sed secundùm Legistas, pro eo, quod continet sub se plura. ut not. Panor. in C. Pastoralis, §. Quoniã de rescriptis. §. Hoc præmisso, quæro: An istud Statutũ habeat locum, in aliis casibus, sub istis verbis generalibus, scilicet Damnũ seu Offensa, tacitè comprehensis: ultra casus, qui sunt specialiter enumerati, scilicet Rapina, &c. Et respondeo: Quòd sic per ea, quæ not. Panor. in C. sedes de rescriptis. In secundo non. & in quinta Columna, ubi dicitur: Quòd quotiens enumeratis Speciebus subjungitur Genus, sub nomine Adjectivo, licèt illud Genus restringitur, ut non comprehendat nisi Species pares expressis: nõ tamen restingitur, ad Species expressas tantùm: sed imò comprehendit omnes alias Species, tacitè sub eodem Genere comprehensas, quæ sunt pares expressis. §. Cùm autẽ enumeratis Speciebus, scilicet Rapina, Invasione, &c. subjunguntur dictiones generales, scilicet Damnũ, seu Offensa: quibus dictionibus generalibus, adjunguntur Nomina Adjectiva: (nam huic dictioni Damnũ, adjungitur hoc Adjectivum Notoriũ: huic dictioni Offensa, adjungitur & hoc Adjectivum Manifesta) dico, quò hoc Statutũ habet locum, etiam in aliis casibus, tacitè sub eisdem verbis generalibus comprehensis. Sed quæro: Qui sunt isti casus, tacitè sub eisdem verbis generalibus comprehensi? Dico: Quòd sub verbo: Damnũ Inferunt, comprehenduntur illi: qui incendunt ædificia, quæ sunt in bonis *Rapina, Invasio, &c. quid?* *Damni & Offensæ nomine, latè patent.*

Ecclesiæ: & qui mutilant, aut necant pecora, & pecudes. Isti enim licèt nihil Rapiant, nihil Extorqueant, &c. tamen quia dant Damnum, incidunt in pœnam hujus Statuti. Sub verbo verò Offensam Inferunt, comprehenduntur illi: qui in bona Ecclesiæ venientes, percutiunt homines, familiam, aut subditos Ecclesiæ. Isti enim quamvis nihil Rapiunt, & nullū Damnum faciunt: quia tamen Offendunt, incidunt in pœnā hujus Statuti. §. Et quia dicitur in Textu, Quovis sumpto colore gravent: quæro: Quomodo possint Colorari gravamina, de quibus in tex. Respondeo: & pono exemplū in Rapina, per C. Clericos, de immu. Ecclesiæ lib. 6. Si quis rapiendo, protestatur se nomine doni, mutui, ac commodati accipere. vel pono exemplum de illis, qui veniunt ad bona Ecclesiarū: & exigunt victualia, & stationes, sub colore hospitalitatis: asserentes Clericos pertinere ad hospitalitatem, ut suprà de Immu. Eccle. in Statuto, quod incipit, Item cùm ad aures. Clerici enim non tenetur ad hospitalitatē, Nobilium, divitū, aut stipendiariorū: Glo. in L. 1. & L. Omnia, C. de Episcopis, & Clericis: sed solùm ad illam, quæ cōtinet Officiū pietatis: xlii. Di. §. 1. C. 2. de. sup. neg. prel. & per dec. in C. de Monachis de præben. & per Bar. in C. 1. de empt. & vendi. Et quia in tex. dictiones Adjectivæ, adjunctæ verbis generalibus, qualificant ipsa, (Nā verbo Damnum, adjicitur, qualitas Notorii: verbo Offensa, adjicitur qualitas Manifesti) quæro: An istæ qualitates Notorii, & Manifesti, debeant referri ad casus specialiter enumeratos: & ità qualificent easdem species, sicut qualificant genus, vel an unum verbum generale, qualitatē suam conjiceret alteri verbo generali: & ècontra. Et respondeo: Quòd sic. Moneor per ea, quæ notat Bar. in Lib. Doli, folio de ser. cor. ubi dicitur: Quòd quotiens in aliquo Statuto, enumerantur plura delicta: si circa ultimū adjicitur aliqua qualitas, illa refertur etiam ad delicta priùs enumerata &c. Facit, quod notat Panor. in C. Inquisitionem, de appel. dicens: Quòd qualitas in fi. dispositionis posita, non restringetur tātùm ad immediatè præcedentia: sed concernit omnia, in dispositione cōtenta: maximè ùt dicit Phil. in C. 2. Requiris c. ti. ex quo nō est dare differentiam, quare mágis ad unū, quàm ad alium referatur, per Leges ibidem allegatas. Facit, quòd notat idē Bar. in L. Prætor, §. En idq; folio 6. Bo. rap. in illa. q. An dicta in præcedentibus, intelligantur repetita in sequen. Per quæ dico: Quòd ista qualitas Notorii, addita verbo Damnum, & qualitas Manifesti, addita verbo Offensa, refereda est ad singula: tam specialiter expressa, quàm tacitè in verbis generalibus comprehensa. Deinde quæro: quomodo hæc dictio Manifesta, posita in Statuto, debet accipi. & antequam respondeam, præmitto: Quòd hæc dictio Manifestū, in Jure aliquando capitur impropriè, pro Notorio. ut in C. Manifesta 2. Q. 1. & C. Quoniam de filiis presby. & C. Ex parte, cū C. sequen. de ver. Sig. Aliquando verò capitur propriè: prout est quædam species de per se, differens à Notorio: & habens se in minus, quàm Notorium: & est illud, quod procedit ex certo authore. Et potest probari xl Q. iii. Eorum: & notatur in C. Cum olim de ver. sig. C. Venerabilibus. Ver. Senes autē de sen. exco. lib. 6. & in C. Vestra, de cohæ. de & mu. per Glo. & dec.

Quomodo colorantur gravamina.

Notoriū & Manifestū, quorsum referenda sūt.

§. Hoc præmisso, respondeo ad quæsitum: Quòd dictio Manifestā, hîc debet accipi propriè, pro non Notorio. Moneor primò: quia verba Statuti, semper debent potiùs propriè, quàm impropriè exponi & interpretari: si talis interpretatio non est contraria Juri cōmuni. secundùm Bar. in L. præter ait; ut ff. De dā. infect. & Panor. C. Cùm dilectus, De consve. Sed certum est: quòd hæc expositio propria, hujus verbi Manifesta, non est contraria, imò consona Juri communi. Nam secundùm Jus cōmune, ille, qui transgreditur legem in occulto, non minus incidit in pœnā legis: quàm ille, qui transgreditur in publico. Unde dicit Glos. Non in cle. de here. in ver. Eo ipso: Quòd ille, qui percutit Clericū in occulto, non minus cadit in sententiam Canonis: quàm ille, qui percutit in publico: & non minus

debet

debet declarari Excōmunicatus. dummodo hujusmodi percussio occulta, id est, non notoria possit probari. Secundò moneor per ea, quæ notat Panor. in D. C. Cum olim, De ver. sig. ubi dicit: Quòd semper hæc dictio Manifesta, debet accipi propriè, si materia subjecta hoc patitur. Quòd autē materia subjecta hujus nostri Statuti, hoc patiatur, imò requirat, propter mentem statuentiū: probatur per Argumentum, ab Absurdo, seu Inconvenienti. quod est in Jure validum: ùt dicit Glos. in C. Dudum, De præben. lib. vi. Si enim deberet accipi pro Notorio: & sic per consequens, hoc Statutum deberet tantùm in casu Notorio intelligi: sequeretur hoc inconveniens: quòd aliquando ille, qui pauca raperet, esset Excōmunicatus, vigore hujus Statuti: ille verò, qui multa raperet, aliquando non esset Excūmunicatus. Exemplum: Ille, qui dum dies est, veniret ad villam, & vicinis cernentibus raperet unum equū, esset Excommunicatus: ille verò, qui veniret de nocte, & aliis vicinis dormientibus aggrederetur unam domū, & (frustra repugnante hospite) reciperet multos equos, oves, boves, &c. non esset Excōmunicatus. propterea. quia factum non esset Notoriū. Similiter ille, qui solo pastore præsente & repugnante, gregem totius villæ, qui ibat in pascuis abigeret, non esset Excommunicatus. quia non posset dici Notorium, quod unus tantùm vidit. Sed hoc esset inconveniens, & contra mentē statuentiū. qui voluerunt per hoc Statutum providere: nè bona Ecclesiarum, & pauperū hominum in eis degentium, sive occultè, sive notoriè raperētur, & damnificarentur. imò fortè ex mente statuētium possit argui: quòd hæc verba Notorium Damnū, seu Manifesta Offensa, non essent in hoc Statuto posita, ad differētiam Occulti Damni, seu Offensæ Clādestinæ: sed potiùs ad differētiam Modici Damni, & Personæ Offensæ, ut sit sensus: Damnum Notorium, id est, Notabile: & Offensa Manifesta, id est, Nō parvula, quia modicus excessus non esset curādus: secundum Glos. in C. Revera, De conse. di. ii, ver. mortui. Et licèt pro hac expositione fac. tex. in C. Ex parte ade. de rest. ubi Raptores, propter notorietatem famosos, vocat Notabiles: tamen quia alibi, non reperio hujus expositionis fūdamentum, non sequor eum: sed sequor primam expositionem: & capio hoc verbum Manifesta propriè, pro nō Notorio, quod probari potest: & concludo: quòd hoc Statutū habet locum, tam in Raptu, damno, offensa, Notoriis: quàm in nō notoriis. Quamvis autem vigore hujus Statuti, tam Notorius, quàm Manifestus, id est, Nō notorius raptor incidit in Excommunicationē: tamen aliter procedetur contra Notoriū, & aliter cōtra Non notorium, ùt infra subjiciam.

Hæc vox Manifestū, duobus modis sumitur.

Dictio Manifestū, debet propriè hic sumi.

§. Oppono tādem cōtra istud Statutum: & arguo, illud non esse validū: Primū ex eo, quòd in ipso non præmissa Monitione, fertur Excōmunicationis sentētia ipso facto. quòd est contra C. Sacro, de sen. exco. C. Romana. §. Sed nec in spem. e. ti. lib. 6. Respōdeo primò: quod ex diversis nō infertur. L. Popinianus ff. de Mino. sed dictū C. Sacro, in alio casu loquitur: scilicet de Excommu. quæ fertur ab homine, nonnisi pro Contumacia. ùt dicit Glos. xi. Q. iii. C. Episcopi. à Jure tamen seu Statuto, fertur etiam ex delicto. ùt in C Si quis xvii. Q. iiii. Secundò respōdeo: quòd imò in hoc Statuto, saltem tacitè Excommunicationē præcedit Monitio. Nā ùt dicit Jo. an. in C. ii. Ne. Cle. vel Mo. in Novella, super Glos. ii. Quādocunque in Synodo aliquid mādatur, vel prohibetur, sub pœna: illud Mandatum, seu prohibitio, habetur locò Monitionis: ità quòd cōtra faciens incurrit pœnā, absque alia Monitione, quòd dictum Jo. an. allegat, & sequitur Rota substi. De dolo, & com. in novis deci. incipien. Item extra Rotam hoc idem voluit Panor. in C. i. de Rap. li. non, dicēs: Quòd imò per Synodale Statutum, Excōmunicatio potest fieri pro delicto, absque Monitione. quia Statutum tacitè admonet. Circa hanc secūdam solutionem possit dubitari, de ratione differētiæ: Quare supra in Statuto Provinciali, sub titulo De immu. Eccl. §. Qui cum administrorū, quasi in eisdem Terminis fertur Excōmunica-

Objectio 1. contra hoc Statutū, cū Respōsione.

nicationis ſentẽtia ipſo facto: & tamen ibi cavetur, ut præmittatur Monitio,
priuſquam incidat in eãdem. in Statuto verò iſto, nihil cavetur de hujuſmodi
Monitione præmittẽda. Reſpondetur: Quòd licèt conditores legis, aut Sta-
tuti, poſſint ferre Excõmunicationis ſentẽtiam ipſo facto, Monitione non
præmiſſa: nõ tamen tenẽtur. imò poſſunt etiam præfigere terminum, ad ſa-
tisfaciẽdum: ità ut delinquens non incidat eandem ſententiam: niſi tũc fa-
ctus fuerit Contumax, ut in C. iii. De rap. ii. reſpon. Quare tamen cõdi-
tores legis, aut Statuti, hoc aliquando faciunt, aliquãdo non, non ſemper
poteſt dari ratio L. Nõ omnium, ff. de legi: Verùm quoad hoc ſtatutum
noſtrũ, & illud, quod eſt poſitũ ſub Tit. de imm. Eccl. credo, poſſit hæc dari ratio
differẽtiæ: cùm illud de imm. Eccl. aliud habet fundamẽtum. Quia enim in
turba, vel exercitu, non facilè poteſt ſciri privata perſona, quæ cõmittit ra-
ptum: unde nè propter hoc impunè ſpoliarẽtur bona Eccleſiæ, illud Statu-
tum fecit proviſionem: & voluit puniri illum, qui eſt principalis in exer-
citu, & qui habet poteſtatẽ ducendi, & locãdi exercitum, ubi vult: & po-
nũt, non propriè pro Damno: ſed ſecũdum C. fi. de inju: ideo: quia dat oc-
caſionem damni, faciẽdo ſtationem in bonis Eccleſiæ: quæ utique ſinè da-
mno fieri non poteſt. Unde quia facere ſtationẽ nõ eſt culpa: quæ ipſo ſuo ge-
nere eſſet peccatum: voluit dictum Statutũ non excedere terminos c. re-
prehẽſibilis, de App. ſed voluit eum priùs moneri, antequã incideret in
hujuſmodi ſentẽtiam, ipſo facto prolatam. Secùs in hoc noſtro Statuto. Quia
enim raptus eſt peccatum, ipſo ſui genere graviſſimũ: & Jure divino, per
Decalogum prohibitum: Ergo ſeveriùs, in ipſo procedẽdum.

Obiectio 2. cõtra hoc Statutũ, etiam cũ Solutione. §. Oppono Secũdò contra hoc Statutum: & arguo illud eſſe inſufficiens,
ex eo, quòd in ipſo nihil cavetur: ut ſaltem Judex præmittat Citationem
cõtra raptorem, antequam ſentẽtialiter declaret, eum incidiſſe in dictã Ex-
cõmunicationum ſentẽtiam: quod videtur eſſe contra C. Caveat iii. Q. ix.
cõtra L. I. §. Item cum ff. quæ ſent. ſinè appel. & inſtit. de pen. temerè lit.

§. Omnium autem pro ſolutione ſciẽdum eſt, quòd Panor. in C. Pervenit,
primò, de Appellatione ponit hanc quæſtionem: An ille, qui pro aliquo
delicto incidit in ſentẽtiam Excõmunicationis, à Canone aut Statuto latam
ipſo facto, debeat neceſſariò citari: ad vidẽdum declarari, ſe incidiſſe in eã-
dem: & dat hãc diſtinctionem: quòd aut delictum non eſt Notorium: & de-
bet neceſſariò citare: Aut eſt Notorium: & tũc non oportet, eum citari.
Quoad primam partem, ſcilicet quãdo delictũ non eſt Notorium, dicit ibi-
dem Panor. quòd citãda eſt pars, & recipiendæ ſunt probationes, ſuper fa-
cto: & deinde cõſtituto facto, procedẽdum eſt ad declarationem. pro hoc
allegat. C. Cùm ſecũdum leges de hære. lib. 6. & tres Gloſ. in hac mate-
ria, valde nõ videlicet in cle. præſenti. & de cenſi. in ver. Conſtiterit. Cle. 1. de
Pen. in Ver. Commode, & in C. Sacro de ſen. excom. in ver. Cõſtiterit.
Et in hac prima parte hujus diſtinctionis, puto fundatã deciſionem Rotæ,
ſub ti. de lit. conteſtatio vii. in ordine, in novis deci. quæ dicit: Quòd pri-
uſquàm declaretur aliquis incidiſſe in Canonem, Si quis ſuadẽte: debet
priùs vocari: & debet cognitio ſumaria præmitti. Loquitur enim in caſu non
Notorio. prout ex Juribus & Gloſ. in ea allegatis, poteſt cognoſci. Quoad
ſecũdam partem diſtinctionis, ſcilicet quãdo delictum eſt Notorium, dicit
Panor. ubi ſuprà: Quòd poterit fieri declaratio, non præmiſſa aliqua Cita-
tione. allegat C. Reprehẽſibiliter de Appel. ubi hoc idem tenet Hoſti. al-
legat etiam C. Quoniam de fi. Presbyt. Facit Ca. Bone. titul. De elect. C.
Cùm ſit Romana. de Appel. C. evidẽtia, de acu. cùm ſi. Hoc tamen debet
intelligi de Notorio, quòd eſt Notõrium: ità ut conſtet, delinquẽti nullam
defenſionem cõpetere. Nam dicit idem Panor. in C. Cùm olim de re. judic.
poſt Gloſ. & in C. Veſtra, De coha. cle. prope finem: Quòd Jura, quæ dicũt,
quòd in Notoriis non eſt opus Citatione, debẽt intelligi de tali Notorio: in
quo conſtat, abſenti nullã defenſionem competere: alioquin, ubi eſſet dubi-
um, an abſenti cõpetit aliqua defenſio, vel excuſatio: opus eſt præmittere
Cita-

Citationē, ut patet Glos. in C. Quæ Lotharius ii. q. 1. allegās. §. Quando ea cau. & quæstione. Solvēdo ergo Argumētum dico, hoc Statutum non posse redargui, de insufficiētia: quòd in eo nihil dicatur de præmittēda vel non præmittēda Citatione. Expressio enim eorū, quæ de Jure tacitè insunt, nihil operatur. L. Non rectè C. de fidejusso. In hoc enim recipit tacitè supplemētū à Jure communi. Secundùm Glos. in L. scimus §. In computatione ver. Sed hæc C. de Jure deli: Super qua Glo. dicit Bal. Quod si Statutū loquitur indefinitè, de hæreditatibus: non distinguēdo, si fecit Inventarium, vel non: aut si hæreditas sit solvendo, vel non: tamen intelligetur & fiet distinctio, secundùm Jus cōmune. Sic ergo & Statutū nostrum, quamvis nihil dicat de Citatione præmittenda, vel non: distinguetur tamen secundùm Jus cōmune. ità ut aliter in Notorio, & aliter in Non notorio procedatur: secundū præfatam distinctionem. §. Ultimò quæro: Quis Judex possit aut debeat adiri, super executione hujus Statuti: & qualiter hoc Statutū debeat practicari: si ille, qui raptum cōmisit, non moratur in diœcesi, in qua deliquit. Et dico, quòd tam Judex domicilii, sub quo moratur: quàm Judex delicti, ut in L. 1. & in auten. qua in provincia. C. Ubi de tri agri. opor. Nam ratione delicti quis sortitur forum: sicut & ratione domicilii iii. q. vi. C. 1. & de for. con. C. fi: Est ergo in optione damnū passi, utrum malit adire Judicem sub quo delictū est commissum, an verò Judicem ad quem se delinquēs transtulit. Sed si ergo accedit Judicem delicti: & delictùm est ità Notorium, ut appareat delinquenti nullā excusationem, seu defensionem competere: (ùt supra dictum est) tūc raptore nō Citato, poterit coram Judice delicti inducere testes, de tali Notorietate: videlicet quòd in oppido, aut villa, in qua raptus hujusmodi est cōmissus, vicinia tota scit. ut in C. Cum delictis de pur. ca: Vel illius viciniæ, ad minus decem hominibus: secūdùm Panor: in C. Vrā, de cohabi: cle. & mu. Et probatur hoc per testes fide dignos, ad minus duos: secundū Glos. in c. §. Deus Qn ii. q. 1. Deinde probata Notorietate, raptore similiter non citato, poterit eum obtinere declarari, incidisse in Excommunicationū sentētiam, à Statuto prolatam. Demum si voluerit, ut raptor in loco, in quo agit domiciliū, habeatur pro Excomunicato: sumariè probabit (ùt dicit textus Statuti) coram Judice domicilii hujusmodi declarationē. Hæc autem probatio sumaria, poterit fieri per literas declarationis, emanatas à Judice, qui declaravit. Nam etsi per testes etiā probari posset: sicut & alia sentētia: tutiùs tamen & faciliùs probatur per literas, ùt pulchrè decidit Rota, de re judi. in novis deci: incipien. Item fuit dubitatū, & est xix. eo ti. Et sic probata hujusmodi declaratione, Judex domicilii, faciet raptorē denūciari & vitari. ùt in Statuto dicitur. Si verò delictū non est Notoriū: tunc aut raptorē priùs, quàm se transtulit de loco delicti apprehēdit Citatio: secundùm C. Proposuisti, de foro com. tunc postea contra absentē poterit procedi, etiā ad Excommunicationem. ùt notat Panor. in di: C. fi: de foro com. Tamen ad videndū jurare testes, & ad alios actus fiet Citatio in audientia, aliàs per Edictum. Nā ex quo semel fuit apprehēsus personaliter, sufficit citare postea per Edictū: prout colligitur ex deci. Rotæ, de sen. excom. in no. incipien. Item si pronuncietur circa medium. Aut Citatio non prævenit raptorem, in loco suo, in quo deliquit. & tunc est quæstio, inter Doctores: An Judex delicti possit eum verbaliter, aliàs per literas citare, in alia diœcesi. Et quidā Legistæ, sicut T. ii: tenet, quòd sic. quia executio Citationis non est actus Jurisdictionalis: & ideo potest fieri secundùm eum ubicunq;, est ad cle. pastoralis, de re judi: quæ facit in contrariū. Respondet. quòd ibi erraverunt Canonistæ. sed Bar. in l. prima ff. de requi. reis, salvat illā cle. & dicit eam habere locum in territoriis: in quibus sunt Jurisdictiones distinctæ: quarū una non pendet ex alia, vel datò quòd pendeat: nihilominus habet locū, si minor vult citari, in territorio majoris, cui subest. quia tunc non potest propter majoris reverentiam: quē debet potiùs requirere, ut ipse citet. Jo. an. in addi: specu. in Ti. com.

Hujus Statuti quis executionem facturus.

judi. ade. §. 1. verſi. Sed quomodo, in Gloſ. quæ incipit, An ratione delicti, videtur ſentire, contra dictã cle. quòd videlicet unus Judex poſſit citare in territorio alterius: ubi hoc per aliquod Statutũ particulare non eſſet prohibitum. Alii Canoniſtæ, in dicta cle. & in dic. C. fi. de fo. com. & ibi Panor. tenent: quòd non poteſt citare, quò ad diſtringẽdum, ſeu excomũnicandum perſonam. quos ſequitur Rota, in ti. de Judi. in novis deci. incipien. Si quæritur utrum. Ubi determinat & declarat: quod etiamſi crimen ſit leve: in quo ſcilicet non habet locũ remiſſio: tamen Judex delicti non poterit citare delinquẽtem, extra territorium conſtitutum: ſed ſcribet ad Judicem domicilii: qui ad hanc requiſitionem citabit eum, ut compareat coram Judice delicti: & illa Citatio arctabit eum: ità quòd pòſtea valebit ſentẽtia contra abſentem lata, ſic ſcilicet dictũ eſt. Itaque propter opiniones præmiſſas, videretur bene conſultũ eſſe: Quòd ex Statuto ſaltem Provinciali, Epiſcopus, qui habet Juriſdictionem delicti, poſſit etiam citare in Diœceſi alterius, etiã comprovincialis. Si verò damnũ paſſus eliget adire potiùs Judicem, ſub quo delinquẽs habet domicilium: citabit coram ipſo delinquẽtem. & eo negante delictũ: quia Judex domicilii non poteſt cogere teſtes, qui ſunt in alia Diœceſi C. Ut animarũ, de conſti. li. vi. niſi hoc haberet Conſvetudo lib. iii. ff. de teſti. Et item quia difficile foret damnũ paſſo, teſtes ab eorũ negotiis evocare, & ſũptuoſum in aliã diœceſim deducere, C. Conſtitutus de fidejuſſ. ſcribet ergo Judex domicilii ad Judicem delicti: ut teſtes examinet, & depoſitiones eorum notet: denũciabitq; delinquẽti, ut vadat pro termino, pro quo jurare debebunt, & deponere, ùt legitur & notatur in dicto C. Conſtitutus de fidejuſſ. & apud ſpe. in tit. de teſti. §. Qualiter ver. Scribet autem. Et ibi, ſi erit delictũ Notorium: ſufficiet teſtes inducere ſuper Notorio: ſi verò Non notoriũ: oportet inducere ſuper facto. Judex ergo delicti, receptis atteſtationibus tranſmittet eas Judici domicilii: & Judex domicilii, receptis atteſtationibus, ad ſentẽtiam declarationis procedet, delinquẽte Citato vel non citato. ſicut ſuprà dictũ eſt. Non obſtat lex Judices & auten. apud eloquentiſſimũ C. de fi. inſtru. & Gloſ. in C. teſtes iii. q. ix. in ver. præſentes. ubi dicitur: quòd in cauſis criminalibus requiritur præſentia teſtium: nec poteſt Judex eorum abſentium examinationem alteri cõmitere. Hoc nim intelligitur, in cauſis criminaliter intentatis: in quibus agitur ad pœnam ordinariam, præſertim corporalem: in quam aliquando opus eſt teſtes torquere. L. Edictũ, ff. de quæſti. & ideo opus eſt eorum præſentia. Sed in cauſis Civilibus, non facilè itur ad quæſtiones, ùt in L. Divus ff. eo. ti. & in L. 1. C. eo. ti. Cùm autem per hoc Statutum agatur, non ad pœnã ordinariam, ſed ad ſatisfactionẽ damni illati, & ſi ſit cauſa criminalis: quia tamen civiliter intentatur, requiratur Jus Civile C. Tuæ de procu. & notat Car. in cle. ii. §. Deniq; de re judi. præterea Bal. in dicta auten. apud eloquentiſſimum dicit quoſdam Doctores tenere: quòd etiam in cauſa criminali, poſſit fieri commiſſio receptionis teſtiũ propter neceſſitatem imminentem: & exemplificat: ſi teſtes ſunt forenſes, & nolunt venire. Alioquin, ſi nec ſolus Judex poſſit teſtes cogere; nec alteri commitere eorũ examinationem: adimeretur facultas puniendi nocẽtes. & ſic publica utilitas negligeretur in eo: quòd crimina remanerent impunita. contra L. Ità vulneratus, ff. ad L. Aquil. & cæt. Ut fame, de ſen. excommunicationis.

§. Spirituales damna in bello paſſi quo Jure experiri debent, Vide in Titulo BELLUM. Folio 22.

S P I S N E.

Spiſne à decimis pecuniariis non exigatur.

Sigiſm. 1511. Folio 19. ITem Statuimus: ut Spiſne non exigatur in exactionibus & decimis pecuniariis; & ſimiliter in exactione duorum groſſorum, quæ vulgò Regalia vocantur.

Exactor descriptionales nè exigat.

MEmoratus etiã Exactor pecuniarum prædictarum, prætextu notæ quòd Napisne dicitur, nihil exigat, atq; tollat: & nihilominus literis suis, Kmethones quietet de solutis. *Vladisl. Folio 51.*

§. SIMILIS. Item volumus & Decernimus: nè pecuniæ sive inscriptionales, ab exactione nostra Regia deinceps recipiantur & exigantur. *Casim. Jagell. Folio 19.*

Alioquin Exactor arestetur.

ITem Statuimus: quòd Burgrabii, aut Exactores Regales, seu Capitanei nostri, non exigant Spisne de hominibus, tam Nobiliũ, quàm Spiritualiũ. quòd si secùs fecerint, nec possessionati fuerint, in hospitiis eorũ, per Burgrabiũ loci, aut Proconsulem arestentur, donec acceptum restituant: pœnam trium Marcarũ luant ei, à quo hujusmodi Spisne exegerint. *Cas. 1434. Folio 95.*

SPOLIUM.

De expurgatione Spolii in via publica facti.

MArtinus conqueritur de Nicolao: quòd die forensi in via publica sibi de pera octo Scotos violenter recepisset: Nicolaus verò negabat, injuste eq; se ab eo accusari asserebat, cùm eandẽ pecuniam non amisisset, nec sibi recepta fuisset: volens se tantùm sex testibus de hoc expurgare: Nos in tali casu Decernimus: cum duodecim testibus fide-dignis, & non paucioribus fieri hujusmodi expurgationem. *Cas. Mag. Vislic. Folio 30.*

SPONSIO FIDEI.

Et primò qui & pro quo sponsione fidei à Rege vel aliquo Regnicolarum possunt obligari.

ITà postulantibus subditorũ nostrorum rationibus Decernimus: ut nullus Nobilis subditus noster sponsione fidei per nos obstringatur, nisi Jure victus, se s erit, in exercitio Rei Militaris: & ubi nobis, vel alicui subditorũ nostrorum Actio intervenerit, cum servitore, factore, administratore, aut subdito suo: & ubi Reipub. causâ aliquid fit contra quẽvis agendum. *Sigism. Crac. 1540.*

De eodem.

SPonsione fidei nullus Nobilis possessionatus obligari debet à nobis, neque ab ullis Officialibus nostris: tantùm juxta descriptionem Statuti Anno 1540. conditi. *Sigis. August. Petr. 1550.*

STATIONES.

Rex stationes apud Nobiles & Barones non faciet.

PRæterea si per Regnũ illud, quocunq; tempore Nos, & successores nostros procedere contigerit: descensus super Barones, Nobiles, Milites, ipsorumq; populũ, Kmethones seu Jvagiones, non faciemus contra ipsorum voluntatẽ: nec aliquid occasione dicti descensûs exigi faciemus ab eisdem. Quòd si aliàs pro faciendo descensu divertere non possemus: extunc pro nostris sumptibus, & pecunia nos procurari in victualibus, & aliis necessariis faciemus. Insuper omnes Barones, Magnates, Nobiles, civitates, oppida, villas, possessiones, eorundẽ populum, & Kmethones, in eorum libertatibus Pollicemur, & spondemus conservare: nec eos contra illas intendimus aggravare, vel per quempiã faciemus aggravari. *Ex Ludov. eodem Privil. Cassoviæ. 1374. Folio 41.*

§. SIMILIS. Item Pollicemur: quòd nullas stationes, seu procurationes, vel descensus in civitatibus, villis & hæreditatibus, curiis, ac prædiis Ecclesiarũ, Nobilium & terrigenarum nostrorũ faciemus. Si verò casualiter, opportunitate, & necessitate nos cogente, stationem in bonis, Civitatibus, Castris, aut Curiis Ecclesiarum, Nobiliumq; nos facere contigerit, Extunc *Vladisl. Jagel. Folio 51.*

nihil vi, vel potentia recipere faciemus, vel quomodolibet facere, & recipi permittemus, imò quoq; necessaria, nostris pecuniis propriis, volumus coparare.]

Si Rex aliquem statione in Privilegio non donavit, Juri Regio est reservanda.

UBi Specialis mentio in Privilegio, vel in inscriptione de statione facta non est, Juri Regio reservata esse cognoscitur.

§. Stationes militum mercenariorũ in locis oportunis fiant. Vide, in Titulo BELLUM. Folio 28.

STATUTA.

Joannes Albertus etiam decernit sua Statuta in Comitiis facta, perpetuò duratura.

Petr. 1496. Folio 96. NOS Joannes Albertus Dei gratiâ Rex Poloniæ. Cõmuni & diuturna consultatione præmissa, cum Prælatis, Baronibus, Nobilibus, terrarũq; Nunciis, ac subditis universis nostris, Spiritualibus & Secularibus, in hac Conventione generali Petricovien. existentibus, corpus ejusdẽ Regni cum plena facultate absentiũ repræsentantibus, nonnihil commendantes à Statutis præinsertis, & aliis diutiùs sancitis: nõnihil verò denuo pro casuum emergentiũ novitate decernen. Statuta & Constitutiones nostras infra scriptas decrevimus per Nos edendas, & constituendas, edimusq; &, constituimus perpetuis temporibus duraturas, & observandas.

Uniformiter Juribus judicetur.

Casim. in Visl. 1368. Folio 8. NOS itàque Casimirus secundus Dei gratiâ Rex Poloniæ, necnon terrarum Cracoviæ, Sandomiriæ, Siradiæ, Lanciciæ, Cujaviæ, Pomeraniæ, Russiæq; Dominus & hæres &c. unà cum Prælatis, Baronibus, cæterisque Nobilibus, & subditis nostris, animadvertentes, & proinde revolventes, quia juxta temporũ antiquitatem, in terris, & dominio ditioni nostræ subjectis, causæ plerumq; in Judiciis non uniformiter, sed secundùm animorũ & sensuum diversitatem, hominũ etiam excrescente malitia & improbitate, variè & diversimodè ventilantur, deciduntur, & deffiniuntur. Ex qua varietate actiones sive causæ, nonnũquam post multiplices vexationes, altercationes, & contentiones remanent indecisæ, & quodã modo immortales. Quapropter ad laudem Dei omnipotentis, beatissimæq; Mariæ Virginis, totiusq; cælestis Curiæ, & ad profectum: cõmodum, & utilitatem nostrorum subditorum, Decrevimus dictorũ Judiciorum, seu causarum (potissimum in iis, quæ plerunq; accidunt) decidere & evellere varietatem. Volentes, & Statuentes: Quòd deinceps perpetuis temporibus, hæc eadem Statuta, & Constitutiones habeantur, exerceantur, & observentur, per omnes & singulos Judices, Officiales, ac eorũ ministros, reliquosq; nostros subditos, & terrarum nostrarum inhabitatores: nè quisquã audeat illis quovis modo temerè contravenire, sub gravi nostræ indignationis aculeo.

Item Alexander Statuta publico consensu condit & evulgat.

Alex. Petr. Folio 112. NOS item Alexander Rex, posteaquàm de Magno Ducatu Litvaniæ rediimus feliciter, indicta Conventione generali, quam Petricoviæ pro festo Sanctæ Agnetis Anno Domini 1504. celebravimus, & continuavimus usq; ad feriam quartam ante Dominicã Lætare Anni ejusdem 1504. Constitutiones certas decrevimus, cum consilio & assensu cõmuni, Prælatorum & Consiliariorum infrascriptorũ, ac Nunciorum Terrestrium, juxta Regni consvetudinem vocatorũ, nomine absentium, post vocationem literalem nostrã, atq; edicta publica, ad eandem Conventionem venientium, in eaque constitutorũ, & aliorum non constitutorum, Corpus Regni repræsentantiũ: præsertim verò de unanimi voluntate, & laudo communi. Reverendiss. & Reverendorũ in Christo patrum dominorum, ac Magnific. Generos. Venerabil.

rabil. & Nobil. personaliter Conventioni interessentiũ. Andreæ Roza Archiepiscopi Gnesnen. Joannis Cracovien. Vincentii Vladislavien. Joannis Posnanien. Erasmi Plocen. Matthiæ Chelmen. Eccles. Episcop. Spytkonis de Jarosław, Castellan. Cracovien. Petri Kmitha de Wisznicze Palatin. Cracovien. & Marsalc. Regni nostri, ac Scepusien. ac Sandecz. Capit. Joannis de Tharnow. Sandom. Nicolai Gardzina de Lubrancz. Caliss. Ambrosii Pampowski, Sirad. & Capit. Majoris Poloniæ general. Petri Myszkowski de Mirow Lancicien. Nicolai de Koscielecz Brzesten. Nicolai de Kretkow, Junivladislavien. Joannis de Tarnow Russiæ generalis, Nicolai de Kurozwiaki Lublin. Pauli Kola de Dalenow Podoliæ, & Stanislai Kmita de Wisznicze Belzen. Palatinorum, ac Dobrogostii de Ostrorog Posnanien. Joannis Jaranth de Brudzow Calissien. Joannis de Przeramb Siradien. Janussii Latalski Gnesnē. Joannis de Słupcza Sandecen, & Martini Skotnicki de Bgurıa Zawichosten. Castell. Joannis de Lasko Gnesnen. & Regni nostri Cancella. Matthiæ de Drzewicza, Præpositi Skarmitien. Vicecan. ejusdē Regni nostri Alberti Gorski Scholastici Vladislavien. Secretarii nostri, & in præsentia universorum Nũciorum de singulis terris missorum, & cōsentientium: aliorumq; quàm plurimorum subditorũ nostrorum, in eadem Convētione existentiũ, & publicitus consultātium, quibus cum omnibus ibidem Petricoviæ, eas ipsas, ut præfertur, Cōstitutiones nostras scripsimus, & condidimus infrascriptas.

Item Rex Alexander Officium boni Regis in condendis legibus describit.

CUm universi Principes, qui vel Monarchiarũ vel dominatuum quorumcũq; gerunt gubernacula, admonente eos suscepti curâ regiminis, ut populo sibi divinitus subjecto provideant: quatenus ab injuriis & molestiis conservetur: & novitates eventuũ, novis morbus, novis quoque institutis ac legibus moderētur. Qui quidem eventus in humano genere toties fiũt, quoties ipsum illud genus mortalitati subjectũ, ætatum, curriculis immutari innovariq; cōtingit natura ipsa. sic ut antecessores, sic quoq; posteros, in ortum & occasũ (velut in rota) promovente, sanctiones edere rationabiles, & suorum mores fideliũ præcepto legali temperare, suaque ipsa præcepta, leges, & instituta, literarũ munimine, & publici consensûs authoritate perēnare consveverunt. *In Conventione Radom. 1505. Folio 6.*

Idem prædecessorum Statuta colligit, & sua condit. utraque verò evulgat.

CUm non omnibus patuit, quod omnes concernit. Per quãdam etenim, ut ità dicamus, desvetudinē, ac inanimadvertentiam, & Privilegia, & libri Statutorũ, vel in thesauris publicis, vel in paucorum manibus duntaxat conclusa, communi verò populo occlusa, imo incognita hactenus erant. Itaque in hac Convētione Radomien. generali, ad quam de universis Regni & dominiorũ nostrorum terris, Prælati, Barones, Terrarumq; ac Civitatum Nũcii jussu nostro venerant, petiti existentes publicitus, ut commune edamus toti Regno Privilegiũ Statutorum ejusdem Regni Legaliũ, prædictorum olim divorũ prædecessorum, ac avi, genitoris, patrui, & olim Joannis Alberti Germani nostrorũ, cum additione aliorum Statutorum nostrorũ: illudque per universa Capitaneatuum, & Ecclesiarum Majorum loca daremus originaliter: quò non obscura, sed vulgaris ejus, & eorũ esset cognitio. Nos autem de innata nobis benignitate, & justitia, Nolētes ab olim prædecessorũ nostrorũ degenerare virtutibus: qui sicut laudabiles cōsvetudines, & Jura prædecessorũ primorũ approbabant, & sua scribebant nova, sic nos illorum laudabili innitētes consvetudini, præsens comune Statutorum Privilegium, cui inseruimus antiqua, & addidimus nova, nōnulla etiam externa ad eruditionem fidelium nostrorum subditorũ annexuimus, de consilio, scientia, & unanimi voluntate omniũ, & singulorum, Prælatorum Spiritualium & Seculariũ, Consiliariorum, & Baronum, & Nunciorum Terrarum, & Civitatũ: qui universum corpus Regni, etiam nomine absētium, per literas *Alexand. in Radom. 1505. Folio 6. Folio 7.*

nostras, & proclamationes publicas, ad præsentem Convētionem vocatorū, venientium & non veniētium, indubitanter repræsentârunt, toti Regno dādum: illudq; in publicū Regni nostri Castri Cracoviensis Thesaurum, ubi & coronationis Diademata, & alia Regni secretiora, servari consveverunt. tādemq; in loca capitularia majorum Regni nostri Ecclesiarū, ac Capitaneatuum Terrestriū ubiq; terrarum inferendum, in eisq; ut omnibus prosit, & cognitum sit, quod ad omniū salutem necessitatemq; congestū esset, habēdum omniū necessitatibus petentium comodandum decrevimus & decernimus.

Idem continuat processum suum & Decreta in Radom: Convent: sancita.

In Conventione Radom. 1505. Folio 115. RAdomiēsem autem Conventionem, Nos Alexander Rex, anno Domini 1505. habuimus & celebravimus, quæ eo ipso anno, pro Dominica cōductûs Paschæ per nos indicta, propter Consiliarios Litvaniæ ac Prussiæ terrarū expectatos, in testimonio præsentium scriptos, aliosq; magnæ importantiæ evētus, usq; ad diem Sabbati, post octavas sacratissimi Corporis Christi continuata fuit. In eaq; Reverēdiss. & Reverendis in Christo patribus, ac Magnific. Venerabilib. Generos. & Nobilibus, Prælatis & Baronibus, Consiliariis nostris, ac terrarū Nunciis, in fine Privilegii istius comunis scriptis, moderātibus, & consentientibus, nostras scripsimus Constitutiones infrascriptas.

Rex Constitutiones in Jure & contra Jus non faciet absque publico consensu.

Alexand. in Radom. 1508. Folio Cxv. QUoniam Jura comunia, & Constitutiones publicæ, non unum sed communem populū afficiunt. Itaq; in hac Radomien. Convētione, cum universis Regni nostri Prælatis, Consiliariis, Baronibus, & Nunciis terrarum æquum & rationabile censuimus, ac etiam statuimus: ut deinceps futuris temporibus perpetuis, nihil novi constitui debeat, per nos & successores nostros, sinè comuni Consiliariorum, & Nunciorū Terrestrium consēsu: quod fieret in præjudicium gravamenq; Reipub. & damnū atque incōmodum cujuslibet privatum, ad innovationēq; Juris communis, & publicæ libertatis.

Idem sic conclusit sua ipsa Radom. Statuta publicè edita.

Alexand. in Radom. Folio 119. JAm verò hic finem faciemus nostris in Radom Institutis supraſcriptis, quæ omniū voto comuni Prælatorum Spiritualium & Secularium, ac Procerum Regni, & Nunciorū terrarum Constituimus anno & die, & loco supraſcriptis. Præsentibus Reverendissimis & Reverēdis in Christo patribus dominis ac Magnificis, Venerabilibus, Generosis, Nobilibus & famatis, Andrea Roza de Boryszowice, Archiepiscopo Gnesnensi, & Primate Regni nostri, &c. Cæterisq; quàm plurimis Consiliariis, universarumq; terrarū Nunciis, & Regnicolis nostris testibus ad præmissa fide dignis, sincerè & fidelibus dilectis.

Sigismundus quoq; Rex, ex publico consensu, leges suas condidit.

Sigism. Crac. in Coronatione sui, 1507. Folio 1. NOS quoq; vestigia prædecessorum secuti, cùm ab initio regiminis nostri, pleraq; in Conventibus generalibus, de comuni Prælatorum, Procerum, ac totius Consilii, & Nobilitatis nostræ consensu, pro comuni bono, statu ac ordine, juxta rerum ac temporū rationem instituissemus, ac ea in publicum edi subditi nostri meritò exigerent: cùm vana sit lex, nisi observetur, observari autem nequit, nisi innotescat, omnia instituta nostra in unum colligi, & ad omniū notitiam imprimi, & publicari mandavimus.

Simile in Privilegio ejusdem Regis, Cracoviæ, 1507.

Idem Rex. Folio 2. CÆterum insistentes vestigiis, & exemplis prædecessorū nostrorum, consuletium variis temporum necessitatibus, & mutationibus, per diversas sanctiones suas: ut vitia comprimātur, boni mores adaugeātur, & quod justum sit, ac rectum in toto Regno exerceatur, Decrevimus de Prælatorum,

rum, Baronum, ac totius Consilii, & Nobilitatis nostræ consensu, nonnulla Statuta nostra perpetuis temporibus, ad communem omnium utilitatem & necessitatem duratura.

De conciliandis iisdem Statutis.

Sigis. Bydgost. 1520. Folio 25.

Diversitas Constitutionũ, diversas inter homines controversias generat: & diversos Judices causas judicantes, diversa intelligere, & sentire cogit. Supplicationibus itaque crebris Nunciorum Terrestriũ moti, in proximo generali Convẽtu futuro, omnibus Consvetudinibus, Juribusq́; & Statutis vetustis, ex omnibus Palatinatibus congregatis, reformationẽ omniũ Constitutionum, per deputatos & deputãdos Jurisperitos Regni nostri, favente Deo aggrediemur: Doctoribus etiam Jurispontificii, & legum adhibitis. qui à loco Convẽtionis generalis proximè celebrãdæ non discedant, donec eandem Regni Jurium & Constitutionum debitã emendationem fecerint: & tales per nos deputatos & deputãdos, expensis nostris providebimus. alios autem Nobiles viros Jurisperitos, quos Nobilitas ex Palatinatibus adjunget, suis expensis providebit. ità tamen quòd omnes Palatini Terrarum, sub pœna in Constitutionibus nostris expressa, consvetudines terrarum, pro eadem proxima Conventione nobis præsentent.

Una sit Judiciorum forma, sublata contrarietate.

Sigism. Cracov. 1532. A. 2.

ETsi jam antea publicis exigentibus rationibus, & comuni omnium suadẽte comoditate, decreveramus in pluribus Regni nostri generalibus Cõventibus: ut omnia Regni Jura, & dudum observata, quævis Statuta, à certis designatis Jurisperitis, tam Spiritualibus, quàm Secularibus personis recẽserẽtur: utq́; in illis cõtrarietas omnis & noxia dubitãdi occasio tolleretur. Quia tamen multis interveniẽtibus impedimentis, quæ ex pluralitate designatarũ personarũ, serò hinc inde convenientium, & plerunq́; invicem dissẽtientiũ contingebant, hæc res utcunque in aliqua parte inchoata hucusq́; ad exitum perduci non potuit: Nos ut necessitati comuni, & simul in perficiendo maturiùs opere, dignitati nostræ consulamus, primã Jurisperitorum designationem, ad pauciorẽ numerum redigentes, comuni omnium Consiliariorũ nostrorum consilio Decrevimus, & Decernimus præsentibus: ut sex tatũmodo ex utroq; statu, viri inferiùs descripti sint, ad eam ipsam expẽsionem, & correctionẽ Jurium designati: qui huc Cracoviam ad diem primã Maji proximè futuri convenientes, Statutorũ Judicialium obscuritatem, Privilegiis, & aliis Statutis ad Judicia non pertinẽtibus intactis relictis, illustrent, ambiguitatẽ tollant: & omnia, quæ illis, ad æquanimitatem in Judiciis servãdã necessaria videbuntur, in consonantiam reducant, rejectis & abrogatis singulis clausurarũ nodis: ex quibus in posterum dubitatio, quæ hucusq́; Judices reddebat perplexos suboriri posset. Quòd cùm ab illis erit factum, amplius Decernimus: ut forma Statutorũ, & Juris Judicarii, per dictos sex viros emendati in plura exẽplaria redacta, ad Conventus particulares deferatur: illicq́; in præsentia dignitariorũ, Officialium, & reliquorum Nobilium personarum, non tumultuariè, sed cum attentione omnium perlegatur: subindeq́; Nuncii, è medio Nobilium, sic ùt dictũ est, congregatorum, eligantur: qui forma Statutorũ, & Juris emendati, ad generalem proximè tunc futurum Conventũ relata, vel assentiri omnium nomine dictæ emẽdationi, vel illam, pro necessitate rationabiliùs instruere, cum nostro totiusq́; Senatûs consilio, & authoritate possint: ut tandẽ pro incertis certæ, & pro incomodis, commodæ judiciariæ Constitutiones efficiantur: & nè ampliùs, per incertã interpretantium contentionem, ab administranda æqua litigantibus justitia Judices remorẽtur. Sunt autem per nos designati, Jurium & Statutorum prædictorũ correctores, ex Majori Polonia Generosus Nicolaus Niemojewski, Judex Junivladislaviensis, & Generosus Mathias Krzyżanowski, Subjudex Posnanien. Ex Minori verò Polonia, Generosus Joannes

Pieniazek, de Kruzlowa Judex Cracoviensis. & Generosus Bernardus Maciejowski, Judex Sandomirien. Referendarii nostri. Quibus adjunximus Spirituales duos Jurisperitos, videlicet Venerabiles Nicolaū Zamoszczki, Scholasticum Lancicien. & Georgium Myszkowski Canonicū Cracovien. Secretarios nostros. Quoniā autem in Regno nostro, non solùm scriptæ Constitutiones, sed & Consvetudines inveteratæ, pro lege in pluribus locis observātur, Statuimus: ut singuli Palatini, consvetudines sui quisq; Palatinatus conscribant: & huc Cracoviā ad primam Maji Mensis diem ad nos mittāt. Illas enim, sicuti & reliqua Jura correctorū judicio cōmittimus: ut æquè in his, ùt in reliquis Statutis æquanimitas, & uniformis judiciorū modus, contrariis & obscuris ambiguisq; interpretationibus rejectis statuatur.

Alioquin posteriora Statuta serventur, quoad conciliabuntur.

Sig. Crac. 1543. STatuta posteriora, in omnibus forensibus causis, teneātur usq; ad futura Comitia: ità ut juxta posterius Statutū: omnes causæ Terrestres Castrēses, & Cōmissariales, judicentur, rejectis ad partem interim aliis omnibus prioribus Statutis priùs factis, & posterioribus Statutis fortassè contrariis. Etenim in futuris Comitiis debemus cum Dominis Consiliariis nostris, & Nunciis terrarū, hos quærere modos, quibusnam Justitia hominum constabiliretur, differētiæ autem Statutorum conciliarētur. Quòd si fortassis in primis & proximis Comitiis, nihil tale fecerimus: tunc hoc Statutū de tenendis Statutis posterioribus conditum eò usque durare debet, quoad in aliquibus Comitiis, cum ipsis Consiliariis nostris, & terrarū Nunciis aliquid salubrius eo nomine constituere poterimus.

Sic ergo Rex Sigismundus Augustus Jura omnium exequitur.

Sigis. August. Petr. 1550. OMnia Instituta, quæ in Constitutionibus nostris nominavimus, quibus Jura cōmunia, & Privilegia, ac libertates Regni reintegrarētur, in debitam executionē restituimus, & literis nostris confirmamus, ac roboramus: volentes & mandātes: ut ab omnibus firmiter & inviolabiliter teneantur: prout & nos ea tenere, & juxta ea subditos nostros servare volumus: Ac ultra hoc etiam quodcunq; nobis ostēderetur esse, juxta cōmunia Statuta, literas, & Privilegia, totū tenere, & juxta hoc subditos nostros conservare volumus, & tenebimur prout & tenemur: & his omnibus finalē executionē facere, verbo nostro Regio pollicemur: ac nos hisce literis nostris obligamus. Quòd si etiā nos contra hoc quidquā fecerimus: tum non aliter intelligi debet, nisì quia in hoc ipso contra jusjurādum nostrum excessimus. Et ad majorē certitudinem, & testimonium præsentes literas conscribi mandavimus, & nostro Sigillo consignavimus. Datas & scriptas in Comitiis generalibus Regni Petricoviæ, Sabbato die festo Sanctæ Annæ, anno 1550. Regni nostri 21. habitis: quibus interfuēre Consiliarii nostri Spirituales & Seculares.

§. Constitutiones seu Statuta neminem afficiant, nisi publicentur. Vide in Titulo CONSTITUTIO. Folio 73.

STIPENDIATI MILITES.

Stipendiati nè damna dent.

Joan. Albert. Petr. 1496. Folio Cix. ITem considerātes damna plurima, oppressiones, rapinas, & violentias in bonis & hominibus Spiritualiū subditorum nostrorum, per Stipēdiarios cōmitti solita, atque solitas, nulla satisfactione, aut mulcta compensari, Statuimus: ut in futurū Stipendiati, undecunq; & quacunque necessitate in Regno nostro pro tempore existētes, pro singulis damnis, oppressionibus, rapinis, violētiis, & injuriis, satisfactionem debeant omnimodam, per Capitaneos, aut locorū, aut gentium, cum ea, qua decet, severitate, ad impendēdum eam compellendi. Et insuper Magistri Comitivarum, de quibus tales reperientur oppressores, tanquam criminum conscii, ac illorum duces improvidi, in turrim dejiciantur, usque ad plenariam satisfactionem detinēdi.

Quili-

Quilibet Præfectus suos commilitones ducat, nè damna alicui inferant.

QUia milites Mercenarii in Russia militantes consvevêre, post exactum servitium plurima damna in bonis tam Spiritualiũ quàm etiam Nobilium comittere, Statuimus: quòd qui ex ipsis Militibus, damna aliqua tã Spiritualibus, quàm etiã Nobilibus intulerint, ad ea resarcienda, accepta à nobis stipendii solutione teneantur. *Sigism. Petr. 1523 Fol. 29.* §. Quilibet autem præfectus, non per substitutum, sed solus per seipsum ducere debet Comites seu commilitones suos, tam eundo ad terras Russiæ, quàm inde redeundo, & prospicere, nè damna fiant hominibus Spiritualibus & Secularibus, aut eorum subditis, neve ab illis stationes exigantur. Quæ damna si facta fuerint: ipse Præfectus pro illis conveniatur: & ad solutionem resartionemq; illorũ erit obligatus. *Sigism. Cracov. 1527. A. 3.*

Ut autem Præfectus possit providere indemnitati suæ, cùm ob culpã alterius nemo mulctari debet, reservabit apud se partem aliquã pecuniæ commilitonibus suis solvendæ, cùm ad terras Russiæ cum illis proficisceretur: & similiter cùm ad domũ cum eis revertetur, ut si in itinere & profectione, aliquis comes seu socius ejus damnũ cuipiam homini, cujuscunq; status, fecerit, & resarcire noluerit: ipse pro illo, ei, qui damnũ passus est, sub testimonio sociorum suorũ satisfaciat: & posthac eidem militi, qui damnum fecerit, de ejus Stipendio, id, quod pro eo solverit, detrahat & defalcet.

Idem præfectus cujuslibet Palatinatûs, duabus septimanis, ante finitũ seu expiratum servitiũ suum, & comitivæ suæ, de Castris & terris Russiæ discedet: ut comitivã suam, sub obedientia habeat, & in Officio contineat, prohibereq; comodiùs possit: nè damna hominibus, & miseris colonis & Spiritualibus inferantur.

De Militibus mercenariis, vel Nobilitate ad servitiũ bellicum proficiscẽte, vel inde redeunte, Capitaneus exercituum Regni, & Palatinus, seu Castellani locorum providere debent, nè Subditis Spiritualiũ, vel Secularium aliqua damna, vel violentiæ, contra Regni Constitutiones & Privilegia inferantur: & si illata fuerint, ut ad solutionẽ & satisfactionem damnorum & injuriarum illas inferentes compellantur. *Sigism. Cracov. 1532. B. 2.* Cùm verò milites Mercenarii ex servitio, vel Nobiles Regni nostri, ab expeditione bellica, domũ revertẽtes aut reversi, aut in propriis agentes, alicui damna intulerint: nos justitiam cuilibet de illis facere, & administrare Pollicemur: vel Officiales nostri ministrabunt, juxta Statutum Regni nostri.

§. Milites mercenarii damna secundùm Constitutiones rependant priores. Vide in Titulo BELLUM. Folio 28.

SUCCAMERARII OFFICIUM.

De Succamerariorum Officio, ac potestate.

Forma Citationis Terrestris, contra Principalem ad faciendum limites.

QUi te citat ad faciendum granicies, seu limites inter sua bona N. hæreditaria, villæ N. ab una, & tua etiam hæreditaria villæ N. partibus ab altera, ad attentãdum sibi N. decerni Actoratum, vigore præsentis Citationis, Judicialiter responsurus. *Sig. Crac. 1523. Folio 52.*

Contra vicinos seu collaterales, si sint simul cum Citato, necessariò tam ad Terrestre quàm ad Campestre Judicium Citandis, sic est procedendum, nè in campo limitationem impediant.

SI verò essent alii Nobiles, habentes vicinas hæreditates, quarũ parietes adjacerent, &. essent contigui hæreditatibus, inter quas tales granicies fieri deberent, putarentq; se habere interesse, ex vi contiguitatis, ad tales granicies: tales etiam vicini collaterales etiam per Actorem pro uno Termino, cum principali ad Judicium Terrestre adcitentur: & similiter prout cum principali, ità & cum eis per Actorem procedetur, nè in Termino Campestri granicies possent impedire. *Sig. Crac. 1523. Folio 40.*

Talis eſt ergo forma Citationis ad Judicium Terreſtre contra vicinos; habentes contiguos parietes, cum hæreditate ſeu bonis limitandis.

Sigiſm. Petric. 1523. Folio 41.

CItat vos ad aſpiciendum parietẽ veſtrum, ſi quem vos habere prætenditis, villæ ſeu hæreditati ipſius N. contiguũ: quæ bona ſua hæreditaria præfatus N. vult diſtinguere, & dislimitate graniciebus ſigniſq; metalibus, cum bonis N. Nobilis N. hæreditariis: pro quibus graniciebus Citavit præfatum N. tanquã principalem, & vos adcitat tanquam collaterales: ut ſtaretis, & Actoratum ſibi N. Actori agnoſceretis, vel attentaretis ſibi decerni per Judiciũ Actoratum contra præfatum N. principalem, & vos tanquã Collaterales ad præmiſſa Judicialiter reſponſuri.

Si Citatus nec in primo nec in ſecundo Termino comparuerit, tunc Actor cum adjudicatione Actoratûs ad campum remittatur.

Sig. Petr. 1523. Folio 39.

SI verò Citatus in primo termino non comparuerit, in pœna contumaciæ condemnetur. Si autẽ in ſecundo & peremptorio Termino idem Citatus non paruerit, in lucro Actoriatûs per Actorẽ condemnetur: per quã condemnationẽ jam obtinebit Actoriatum contra Citatum decreto Judiciali accedente.

Facta igitur tali condemnatione in Lucro, Judicium remittet Actorẽ cum obtentione Actoriatûs ad campum ad Succamerarium Terreſtrẽ ſive ejus Officium, veluti executorem proſequendæ hujus limitationis.

Itaque poſt Citati condemnationem, Actoris verò Jure vincentis à Judicio Terreſtri ad Campeſtre remiſſionem, ſequitur proceſſus in campo.

Sigiſm. Petric. 1523. Folio 39.

POſt hoc autem Succamerarius per ſuam literalem innoteſcẽtiam ſeu Citationem debet citare partes ad ſui, ſive Officii præſentiam, ad locum limitum ſive differẽtiæ pro certo termino, peremptorie Terminum aſſignãdo: mandando reo condemnato: ut compareat ad inſtantiam Actoris, ad vidẽdum & attentãdum ipſum Actorem Officium ducere: & ad Sipandũ & faciendum granicies ſive limites inter bona præfata: & attentãdum audiendumq; ipſum Actorem jurare cum teſtibus ſuper juſta ductione & Sipatione granicierum.

Talis autem eſt Citatio, ex Officio Succamerarii ad campum, poſt condemnationem Citati in lucro in Judicio Terreſtri obtento.

Sig. Petr. 1523. Folio 53.

N. N. Succamerarius N. N. tibi Nobili N. hæredi de N. Mandamus: quatenus coram nobis aut Camerario noſtro feria ſecunda poſt Feſtũ Sacti Nicolai nunc inſtans proxima, in loco campeſtri, inter bona hæreditaria Nobilis N. dicta N. & tua etiam hæreditaria dicta N. ubi videlicet præfatus N. Actor: nos ſeu noſtrum Camerarium locabit, compareas: ad attentandũ & videndum ipſum ducere nos ſive Officium noſtrum: ducereq; & Sipare granicies, ſcopulos de terra erigendo, & alia ſigna metalia ſive granicialia faciendo: attentareſq; & aſpiceres ipſum cum teſtibus præſtare juramentũ tanquam Actorem, ſuper vera & juſta ductione & Sipatione præfatarũ granicierum: prout præfatum Actoratum contra te obtinuit, condemnando te in lucro Actoratûs in Judicio Terreſtri N. in Terminis jam præteritis: cum quo Actoratu, ad nos ſive noſtrum Officiũ ad cãpum eſt remiſſus: præmiſſa Judicialiter attentaturus.

Sed forma adcitationis Succamerarialis contra eoſdem collaterales, ſive habentes parietes contiguos & vicinos poſt remiſſionem fieri ſolita talis eſt.

Sigiſ. 1523. Folio xlii.

N. Succamerarius, vobis Nobilibus N. & N. &c. hæredibus de N. Mandamus: quatenus corã nobis, aut Officio noſtro Succamerariali in loco cãpeſtri inter hæreditates. N. Nobilis N. Actoris ex una, & N. Nobilis de N. Citati partibus ex altera, ubi videlicet præfatus Actor N. nos

ſeu

seu Officiũ noſtrũ locabit feria tali & tali &c. ad inſtantiam præfati N. Actoris compareatis: qui vos adcitat aliàs *przypozywa* ad aſpiciendum parietẽ veſtrum, & ad vidẽdum attentãdumq́ ipſum vigore Actoratûs contra præfatum N. principalẽ, & contra vos tanquã collaterales in Judicio Terreſtri *N.* obtẽti, ducere Officiũ & proſequi granicies ſeu limites faciendo ſcopulos, & alia ſigna metalia circa talia fieri conſveta: & attentãdum ipſum jurare cum teſtibus ſuper juſta Sipatione granicierũ: ideo ut ſtaretis & præmiſſa Judicialiter attentaretis: quia nos non obſtante veſtra abſentia ſive contumacia ad præfatam limitationẽ ex Officio noſtro procedemus. Datum.

Condemnatus in Judicio Terreſtri, in campo ad controvertendum non admittitur: quinimò non obſtantibus quibuſvis etiam documentis literatoriis vel ſignis evidentioribus, ſi quæ reus protunc oſtenderit, Actoris tamen arbitrio ductioni ac juramento cum teſtibus ſtandum eſt.

IN quo quidem Termino cãpeſtri non licebit Citato aliquas controverſias facere corã Succamerario vel ejus Officio ſuper Actoratu: quẽ jam in Judicio Terreſtri amiſit: ſed Actor ducet Officium juxta ſuam voluntatẽ, & ſuam conſcientiã; facietq́; granicies ſcopulos ſipando, & alia ſigna metalia faciendo: non obſtante quavis contradictione Citati, nec quibuſvis documentis literatoriis, vel ſignis evidentioribus, ſi quæ pro tunc oſtenderit. Quibus finitis circa finalẽ & acialem ſcopulum jurabit Actor cum ſex teſtibus ſibi in genere ſimilibus ſuper vera & juſta limitatione: ità videlicet, quòd nihil terræ & hæreditatis Citato ademit, & ab eo alienavit. *Sigiſm. Petric. 1523. Folio 39.*

Porrò ſi condemnatus etiam in campo non paruerit, idem fit, quin ubi Actor præſtiterit juramentum cum teſtibus, Succamerarius decernit perpetuò duraturos.

QUòd ſi in tali Termino Campeſtri Citatus non comparuerit, ſed contumax extiterit: nihilominus Succamerarius vel ejus Officium tenebitur Actorem ſequi, & facere granicies juxta ductionem ipſius: Nihilominus circa ultimum & acialem ſcopulũ Actor jurabit cum teſtibus, non obſtãte abſentia Citati, tantummodo in præſentia Officii Succamerariatûs. Quas granicies ſic, ùt præmiſſum eſt, factas, & Juramentô Actoris comprobatas, Succamerarius aut ejus Officium decernet perpetuò duraturas, & tenendas. *Sigiſm. Petric. 1523. Folio 40.*

Quæ dilationes ad campum Citato admittuntur.

POterit autem Citatus Terminum talem Campeſtrem vera infirmitate differre, ſimiliter & pro Majori & non aliter. *Ibidem.*

Primò autem omnium, Succamerarius in negotio limitationis naturalem limitem ſpectet: nempe rivulum aut fluvium interfluentem, ſeu alveum novum & antiquum aliàs Rzeczysko hæreditates limitantem.

CRebra altercatione inter noſtros ſubditos ſuper limitibus in hæreditatibus ipſorum diſtinguẽdis graves ſuſcitantur quæſtiones: ex quibus augentur expenſæ, & labori nimio interdũ ſupponuntur diſcordantes. Et quia fluvii & fluviorum alvei, ùt plurimũ inter hæreditates poſſeſſiones & villas fluunt & habentur, unde ſi quæ villæ aut hæreditates invicẽ conveniunt, aliquo fluvio vel rivo mediante, ſi inter eaſdẽ hæreditates non ſunt limites de Jure facti: tunc illa quælibet hæreditas ſuam teneat rippã illius fluminis ſeu rivi, ad illam hæreditatẽ protenſam: & idem fluvius ſeu rivus pro limite ſemper ſit habendus. Qui fluvius ſeu rivus, ſi etiã omiſſo primævo alveo per alia loca ſuum divertit meatũ ſeu defluxum, ſinè miniſterio hominis: ſed propria virtute naturali nihilominus ejuſdẽ fluvii primævus alveus, ubi ante decurſus aquæ fuit, verus limes hæreditatũ illarum erit. In quo antiquo fluvio ſeu rivo aliàs antiqui fluvii alveo, homines utrãq; villam ſeu hæreditatẽ illam inhabitantes, licitè ſuas facient piſcaturas, prout faciebant tunc, cùm aqua primævum, ſeu antiquum curſum in eodem *Caſ. Mag. Visl. 1368. Folio 8.*

antiquo alveo habuit. Sed si fluvius, seu rivus hujusmodi per hominis industriã aversus esset ab antiquo cursu & alveo, ut in alium novũ influeret alveũ, tunc ille novus alveus hæreditates limitabit: dabit quoque sic, ùt antiquus ille alveus dare consvevit. unã rippã uni hæreditati, alterã alteri quam alluit: Quo casu dum per hominis industriã fit fluminis aversio, una hæreditatum ipsarum illa videlicet, in qua remanet antiquus alveus, omnẽ & integram habeat proprietatẽ in alveo, & rippis antiqui fluminis seu rivi.

Præterea eum, qui notabiliora signa limitum ostendit, Succamerarius sub honore & conscientia, admittat ad probandum: deficientibus autem signis ex utraque parte, Actori cum testibus probatio deferatur.

Jagell. Crac. & Varthæ. 1423. Folio 44. DE limitibus autem nostrorũ Nobilium, taliter duximus providendum: quòd si contigerit aliquẽ litigantem pro limitibus docere vel ostendere scopulos dictos *Kopce* ad minus tres, aut alia signa notabilia in cãpis, vulgariter *Wiazdy*: in sylvis verò signa ad instar crucis facta, ùt est moris: extunc Succamerarius noster, illũ, qui meliora & notabiliora signa seu scopulos ostenderit, discernẽs, sub honore & conscientia debebit & tenebitur mittere ad probandum. Ubi autẽ utraq; pars signis notabilibus inter hæreditates careat: extunc Actor ad probationẽ limitum cum testibus, prout de Jure est, admittatur.

Succamerarius terminum partibus non transponat, nisi consentiant, aut causa subsit.

Joannes. Albert. Petrico. 1496. Folio 108. CUm autem plerunq; Succamerarii, aut eorum Camerarii transponerent limitationes granicierũ, aut favore quodam, aut partis unius necessitate accedente, altera nolente, exindeq; cum negligentia per dilationes favorabiles in limitatione granicierum cõmitteretur. Nos huic errori providentes Decrevimus, & Decernimus perpetuò observandũ: Quòd amodo Succamerarii omnium terrarũ totius Regni Terminos graniciales per semetipsos pro suo velle, contra Juris ordinẽ transponere non debeant, sub pœna 14. Marcarum in eo, qui aliter fecerit per nos exigenda: excepto quòd accederet ad id consensus partium, aut causa interveniret legitima.

Postremò Succamerarius Decreti sui seriem sive contumaciæ Citato, sive per litis contestationem facti, per patentes literas Judicio Terrestri significabit.

Sigism. Petric. 1523. Folio 40. CUjus quidem decreti, & totius processus, talium granicierũ seriem Succamerarius per suas patentes literas referet Judici Terrestri in Terminis Terrestribus, extunc immediatè celebrandis. Quas literas Succamerarii per Actorẽ præsentatas Judicium Terrestre ad Acta Terrestria acticabit ad perpetuam rei memoriam.

Succamerario vel ejus Camerario inique moto, quid debetur.

Cas. Vislic. Folio 28. CUm aliquis injustè arguit, aliàs *Nagani*, sententiã Succamerarii, sex Marc. pœna illi solvitur. Camerario verò illorũ ùt aliorum omnium dignitariorum, per sex Scotos, absq; omni contradictione: & antequã ad aliquã audientiam admittatur, dare, & satisfacere teneatur.

Olim Succamerarius pro una die, duas vel tres hæreditates limitans mediam Marcam: Si verò pluribus diebus unam vel plures limitaverit tres Marcas, duas secures & duo fossoria tollebat.

Cas. Visl. 1368. Folio 37. PRO limitatione hæreditatum etiam si pro una die duas vel tres hæreditates inter eosdem dominos Succamerarius limitaverit, & contumaverit, recipiat mediã Marcam. Sed à pluribus diebus, sive plures limitaverit hæreditates, sive unã limitaverit, tres Marcas & duas secures cum duobus fossoriis jure suo tollat.

Sed jam

Sed jam Succamerarii, vel eorum Camerarii tres Marcas à singulis limitatibus accipiant.

ITem de Salariis Cameráriorũ Terrestrium unam atq; comunem terris omnibus constitutionẽ faciendam Decrevimus & Statuimus: ut in omnibus terris Regni nostri, Succamerarii terrarũ unà cum Camerariis ipsorum non plus quàm trium Marcarum arrã, seu notã pro graniciebus limitatis accipiant ubique.

Joan. Albert. Petric. 1496. Folio 103.

TAXATIO FUNDORUM.

Sigismundus, Dei gratiâ Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, Russiæ, Prussiæ, Masoviæ, &c. Dominus & hæres.

Significamus tenore præsentium, quibus expedit universis: Quia cum fatali quadã adversitate, hactenus contingere non potuit, ut certa, stabilis, & oportuna defensio, adversùs continuos & anniversarios hostes Regni nostri statueretur: ità ut quotannis nos Convẽtus agere, & novos semper tractatus, de ipsa defensione facere oporteat: Factum est, ut penè quotannis ingẽtia damna, Regno & dominiis nostris inferantur: & Respublica in deterius sẽper labi videatur. Quare cùm per Statuta, anno superiori, debilem ac incertã defensionem, maxima damna Regno nostro essent illata: regnumque Ungariæ sumam cladem accepisset: nolentes deesse Reipub. tantis discriminibus expositæ, & solidiorẽ aliquam defensionem constituere: indixeramus Convẽtum generalem Cracoviensem. in quo unà cum universis Cõsiliariis & Nunciis, anxiè disquirentes, & in medium consulentes, de certo & firmo aliquo defensionis modo, tandẽ ad infrascriptas Constitutiones omnes convenimus: & ut in Executionem devenirent, decrevimus.

Sigism. Craco. 1527. A. 2.

Inprimis statuemus Convẽtus particulares, in singulis Palatinatibus Regni nostri: videlicet in Palatinatibus terrarum Majoris Poloniæ, pro feria secunda proxima post Dominicã Conductus Paschæ: in Palatinatibus verò terrarum Minoris Poloniæ, ad feriã tertiam proximam ad Dominicam Judica proximè futurã: Ad quos quidem Conventus, Palatini, & omnes Dignitarii, Castellani, Capitanei, & Officiales, totaq; Nobilitas uniuscujusq; Palatinatûs convenire debent: sub pœnis nostris Regalibus, & in eis Palatini, Castellani, & Nuncii terrarũ, qui ad hunc generalem Convẽtum Cracoviensem erant missi, declarabunt comuni Nobilitati: quòd decreta est, in hoc ipso generali Convẽtu Cracoviensi, Taxatio omnium bonorũ, seu fũdorum: hoc est, civitatum, oppidorũ, & villarum totius Regni. præter bona nostra Regia: quæ libera sunt, & non oppignorata, juxta Decretũ Conventûs Piotrkoviensis, ante biennium habiti; quod poni debet hoc anno in executionem.

Iu his autem Conventibus, quisque Palatinus, cum Castẽllanis, Officialibus, & Nobilibus sui Palatinatûs, eliget & designabit ad singulos districtus unum Castellanũ illius districtûs, & duos viros Nobiles ejusdẽ districtûs: sic, quòd ad singulos districtus sit electus, & designatus Castellanus, & duo Nobiles ejusdẽ districtûs, fide digni, probatæ virtutis, ac bonæ conscientiæ: ad ipsos fundos, seu bona terrestria taxanda. Quòd si non fuerit in aliquo districtu Castellanus: eliget Palatinus aliũ Dignitariũ, seu Officialẽ illius districtûs: de consẽsu Dignitariorũ, Officialium, ac Nobilitatis: quæ ibi fuerint: aut majoris partis ipsius. Hi verò omnes supradicti, Jurati esse debebunt; Palatinus, & Castellanus, sub eo Juramẽto, quo Nobis & Reipub. Regni nostri obstricti sunt: dicti verò duo illi Nobiles, ex comunitate electi, corporale Juramentũ præstabunt: quòd omniũ & singulorum bona justè taxabunt, & conscribent: ità ut illa vendi aut emi deberent: non habita ratione sanguinis, aut amicitiæ, vel cujuscunq; necessitudinis: neq; ex amore, prece, pretio, aut odio nec propter munera, aut pollicitationes: nec metu, aut timore; sed purè, sincerè, ac secundùm Deum, & Justitiam.

Quiſque autem Palatinus, cum Caſtellano primario, & duobus Nobilibus, ex comunitate electis, initium faciet ejuſmodi Taxationis bonorum, Feriâ ſecundâ poſt Feſtum Sanctæ Trinitatis proximâ: & primus ipſe capitalē diſtrictum ſui Palatinatûs obequitabit: videndo, æſtimando, & taxando cujuſq; bona, à ſuis propriis incipiendo: ſi illa, in eodē diſtrictu Capitali habuerit: ſive illa ſint hæreditaria, ſive obligatoria: ſecundùm induſtriā, diſcretionem, & conſcientiā & deſcēdendo perſonaliter cum ſibi adjunctis, Caſtellano & Nobilibus, ad ſingulas Parochias ejuſdē diſtrictûs, & ubi opus fuerit, & dominis Taxatoribus ità expedire videbitur, etiā ad villas ipſas, civitates, & oppida, ſitum, proventus omnes diligenter perpendendo & diſquirēdo: & ibidem valorē, & extimationem bonorum illius Parochiæ, vocato ad ſe Plebano, aut ejus Comendario, & aliis hominibus, tam Nobilibus quam Plebeiis, omnis ordinis & ſtatus circumadjacentibus inquiret, nulli favendo: ſed Deum, & conſcientiā præ oculis habendo. ac ipſam Taxam, & valorē ſingulorum bonorum ejuſdē diſtrictûs, fideliter conſcribi & annotari faciet.

Quo exemplo alii Caſtellani, cum duobus Nobilibus Juratis, ibunt per diſtrictus ſibi deputatos illius Palatinatûs: & Taxationē omnium bonorum, deſcendēdo ad Parochias, modô præmiſſô facient, & fideliter conſcribent.

Ibit autem unus Caſtellanus poſt alium, infra unam ſeptimanā, (ſi, & in quātum priorem diſtrictū abſolverit) per alios ſingulos diſtrictus propterea ut Nobiles in diverſis diſtrictibus bona hæreditaria habētes, Taxationi ſuorum bonorū intereſſe poſſint: id quod facere debebunt, & tenebūtur, ſub pœnis noſtris Regalibus. Vel ſi ipſimet perſonaliter comodè intereſſe non valerent: vices ſuas amicis, vicinis, familiaribus, aut Officialibus ſuis, comittere poſſint. alioquin eorum bona nihilominus taxabuntur, & Taxari debēt: abſentia illorum non obſtante.

Et quoniā in omnibus Palatinatibus, & diſtrictibus, domini Spirituales habent bona ſua Eccleſiaſtica, ſeu fundos: quæ licèt nunquā aliàs ſubjecta erant oneri bellicæ ſervitutis: ut quæ per Sereniſſimos prædeceſſores noſtros Poloniæ Reges, & Duces, ſunt ab initio fundationis Eccleſiarū, ad uſū duntaxat & onera Eccleſiæ collata: multiſq; immunitatibus, & libertatibus donata: tamen in præſenti Regni neceſſitate, & ſumo diſcrimine, volentes ipſi domini Spirituales, ſibi & Eccleſiis ſuis gratiā NoſtrāRegiā demereri: fratribus verò ſuis dominis Secularibus gratificari: Reiq; publicæ (pro cujus bono ſtatu orare tenentur) ope ſua non deeſſe: permiſerunt etiā non gravatim bona ſua Eccleſiaſtica, hactenus ſemper libera, cum his, quæ ad defenſionē obligata ſunt, in præſens Taxari: ità ùt bona dominorū Secularium Taxabuntur. Et proinde domini Archiepiſcopi, & Epiſcopi, deſignabunt duos viros Eccleſiaſticos, bonæ fidei, & conſcientiæ, ad quemlibet Palatinatum: qui unà cum Taxatoribus, per Palatinū, Caſtellanos, Officiales, & Nobilitatem electis, ſeu eligendis, taxabunt bona omnia, tam Spiritualiū quàm Secularium perſonarū: & hi primùm cum Palatino, & Caſtellano primario, ac duobus Nobilibus electis, Capitalē diſtrictum obequitabunt, per ſingulas Parochias: & ſimul cum illis, bona ejuſdē diſtrictûs taxabunt, & æſtimabunt, modo ſupra ſcripto: ſecundùm Deū, & conſcientiam, ſublato amore, favore, metu, prece, odio, &c.

Taxa Spiritualiū. §. Iidem Spirituales deſignandi per dominos Archiepiſcopos, & Epiſcopos, ituri deinceps ſunt ſucceſſive, per alios diſtrictus illius Palatinatûs: & bona omnia, tam Spiritualia quàm Secularia, cum Caſtellanis, & Nobilibus electis, ſeu eligendis taxabunt, modo & ordine ſupra ſcripto: & non erit opus, ut ad ſingulos diſtrictus eligantur, ſeu deſignentur alii & alii Spirituales: prout Taxatores Seculares, qui ad ſingulos diſtrictus eligi & deſignari debent: ſed ad totum Palatinatū, & diſtrictus illius omnes, duo duntaxat Taxatores Spirituales, incipiendo à primo & capitali diſtrictu, bona omnia (ùt ſupra dictum eſt) cum Taxatoribus, ad ſingulos diſtrictus electis, ſeu eligendis, taxabunt ſeu æſtimabunt. Verùm præſtabunt priùs Juramētum corporale, in manibus ſui Epiſcopi: quòd non amore, prece, odio, metu, favo-

tu, favore, &c. sed justè, & secundùm Deũ, ac conscientiam, ac justum rationis suæ judiciũ, bona omnia taxabunt & æstimabunt.

Si verò Taxatores Spirituales & Seculares, inter se fuerint discordes, in taxatione aliquorũ bonorum, Spiritualium aut Seculariũ: hujusmodi differentiã, & quibus rationibus & causis quæque pars niteretur, & assertionẽ ac motum animi sui fulciet, describent: & ad proximũ generalem Conventum, perferent: revidendã per Nos, & Consiliarios nostros, & Justitia mediante decernendã. Peracta autem in singulis Palatinatibus, & districtibus, eorum taxatione supra scripta: descriptisq; diligenter omnibus differentiis: si quæ circa eam exorientur: eam Palatini ipsi, Castellani, & Taxatores Spirituales & Seculares suprascripti, in singulis Palatinatibus conscribent: ac in Regestra, seu libros redigent, ac redigi facient: illaque manibus propriis subscripta, Sigillis suis obsignabunt: quæ Palatini ipsi terrarum, ad se recipient: & nobis afferẽt, ad proximum generalẽ Conventum: in quo nos, cũ Consiliariis nostris, & terrarum Nunciis, visis, perspectis, & maturè perpẽsis Taxationibus omniũ bonorum, Constituemus modum & ordinationem defensionis Regni nostri: qui eidẽ Regno utilis, & subditis nostris tolerabilis, & ferendus sit futurus. idq;, quod nobis in ea ipsa Taxatione bonorũ moderandum, agendum, & minuendũ videbitur, facere & constituere cum Senatu Regni nostri, & Nunciis terrarũ curabimus. Quia verò nos ferimus multa onera, in sustinendo statu nostro Regio, & expediendis Reipub. negotiis: non visum fuit, ut bona nostra Regia, quæ libera & non oppignorata habemus, subjicerentur Taxationi supra scriptæ. quoniã Nos pro Officio ac debito nostro, proq; virtute ac benignitate nostra Regia, nunquam deesse solemus, nec unquã deesse volumus, viribus & facultatibus nostris defensioni ipsius Regni, & subditorum nostrorũ. Verùm bona reliqua nostra omnia Regia, in Sumis pecuniarum quibuscunq; obligata, subjecimus, & subjicimus Taxationi supra scriptæ: quæ perinde Taxari & æstimari debebunt, ac aliorum subditorũ nostrorum, Spiritualium & Secularium, bona hæreditaria & obligatoria Taxabantur.

Quocirca vobis omnibus, Palatinis, Castellanis, cæterisq; Dignitariis & Officialibus, ac universis subditis nostris, tam Spiritualibus quàm Secularibus Regni nostri, præsentẽ Constitutionem Conventûs generalis denunciamus. Mandamusq; vobis: ut illam eo ordine & modo, ùt præmissum est, diligenter exequamini. pro fide vestra, ac gratia nostra non aliter facturi. Datum Cracoviæ in Conventu generali, Feriâ tertiâ proximâ post Dominicã Reminiscere, Anno Domini 1527. Regni nostri anno 21.

TELONIUM.

Telonia post mortem Vladislai data, cassantur.

TElonia insuper omnia, post mortem Domini Vladislai genitoris nostri, *Casim. Jagel. 1447.*
sub quacunq; verborum forma, qualicunq; occasione, in terris, aut a- *Folio 90.*
quis concessa, tanquam Rempub. graviter lædentia cassamus, annullamus: & illorum exactionem districtè de cætero prohibemus.

Telonia nemo sibi temerè instituat.

ITem de his, qui Telonia per terrã recipiunt, depositum est: quod Jura *Cas. Jagel. 1447*
eorum, coram Regia Majestate requisiti producant, super talibus Teloni- *Folio 91.*
is, si quæ habent. Et si quis talium Telonia exigentium inventus fuerit Jus aliquod non habere: sed propria temeritate ductus exigebat talia: extunc per præsentis Conventûs decretum, bona sua, ubi talia exigebat Telonia, amittere debet meritò, pro Regia Majestate cõfiscanda. contra quos nihilominus Dominus Rex Judiciũ locabit: & præsidentes illi, sententiam ferre debeant, juxta dispositionem articuli præsentis.

§. SIMILIS. Quoniã depactatio qualibet, alieno seu privato Jure com- *Alexand. in*
missa, comunem læderet (ùt verisimile est) libertatem: idcirco pro tuendo *Radom. 1506*
Jure comuni, libertatis regnicolarum universorum comuni accedente con- *Folio 118.*

Iiii2 sensu,

ſenſu, Statuimus: Quòd nova Telonia, nemo Secularium & Spiritualiũ, in bonis ſuis conſtituet, neq; conſtituere audebit: ſinè licentia, & conſenſu, donationeq; noſtra, & Conſiliariorum Regni, in Conventione generali. Si verò quiſpiam ſecus fecerit: talis Jure convictus, per Nos ſucceſſoresq; noſtros, juxta noſtrum & Conſiliariorũ noſtrorum arbitrium, privationis bonorum illorum pœnam ſuſtinebit: in quibus voluntate ſua, ac privatis Jure & auctoritate ſuis, tanquã noſtris, ſolutiones ſibi conſtituit de ſubditis noſtris, libertate Juris comũnis gaudentibus.

Qui autem non habent, aut amittunt Literas, ſuper Telonia diu poſſeſſa, gratiam in eo Regiam quærant.

Sigiſm. Petric. 1519. Folio 24. NON habentes literas, aut illas amittentes, ſuper Telonia longo tẽpore poſſeſſa, quærent in ea re gratiam noſtram, & ſucceſſorum noſtrorum.

Literæ Vectigalium revideantur: & ſi iniquæ fuerint, abrogentur.

Sigiſ. 1539. QUoniam ità multa ſunt Vectigalium, ſeu Teloniorũ genera, per quoſvis inſtituta: ut his perſolvendis, graviter ſe noſtri homines premi querantur: Nos eorum rationibus proſpicere, atq; gravaminibus his eximere cupientes, certos quoſdam Conſiliarios noſtros deſignavimus: qui Vectigalium ipſorum rationẽ diligenter inſpicerent: & ſeriem cujuſque Privilegii, ſuper Teloniis Pontalibus, aggeralibus annotarent, ut Nos cognitis omnibus & ſingulis conceſſionibus, cum conſilio Senatorum noſtrorũ, & aſſenſu Nunciorum Terreſtriũ, cùm primùm ejus rei faciendæ facultas nobis dabitur; quæ juſta & legitima videbuntur, ea confirmare: quæ contra injuſta, ea abrogare poſſimus: provideremq; nè in poſterum onera aliqua imponerentur hominibus, præter Jus & æquũ: neve ullæ poſtea ſimiles querimoniæ, ad aures noſtras pervenirent. Quæ tamen Privilegia, exhibita & oſtenſa eſſe non poterunt, ante Conventũ futurum: in Conventu exhiberi, & revideri poterunt.

De qualibus Literis ſit hoc intelligendum.

Sig. Crac. 1543. TEloneares Literæ, de quibus in aliquot Comitiis præteritis diſceptabatur: ut ſcilicet hæ, quæcunq; inutiles & damnoſæ Reipub. fuerint, tollerentur, neceſſariæ autem relinquãtur: eo modo in præſentibus Comitiis Conſtituimus: Ut ex illis terminationibus, ſeu ſignationibus, quæ in Cãcellaria noſtra, per aliquot annos factæ fuerant, Commiſſiones, ad diſtrictus conſcriberẽtur. quarũ authoritate, ante Comitia prima, per Comiſſarios, ad Cãcellariam cenſura afferatur, vel mittatur: quo locorum aliquod Telonium, Aggerale vel Pontale, eſt neceſſarium, utile vel damnoſum Reipub. Sed hoc intelligi debet de his Literis, & Teloniis, Aggeralibus & Pontalibus: quæcunq; fuiſſent ad placitum noſtrũ, vel ad vitam obtentæ. Nam perpetuitatis Literas, Privilegia, & poſſeſſiones antiquas, in Teloniis Aggeralibus & Pontalibus infringere, & mutare cuiquã, non videbatur eſſe juſtum. Eorum autem Comiſſariorum conſcientia, ſicut & limites facientium, aſtringi debet. Poſteaquã autem à Comiſſariis, afferetur cenſura, de illis locis: in quibus illis videretur Telonium, Aggerale aut Pontale, juſtum vel injuſtum: tum Nos, cum Conſiliariis noſtris, & Nunciis terrarum, juxta cenſurã Cõmiſſariorum, aliquas prædictarum literarũ tollemus: nonnullas verò moderabimus, & relinquemus. quomodo ſcilicet tum neceſſitas, ac utilitas Reipub. poſtulabit.

Telonium niſi expreſſè literis Regiis inſcribatur, Juri Regio reſervatur.

Sig. Crac. 1510. Folio 15. UBI ſpecialis mentio, in Privilegio vel Inſcriptione, de Telonio facta non eſt: Juri Regio reſervatum eſſe cognoſcitur.

Nobilitas libera eſt ab omnibus Teloniis: ac pœna iniquè extorquentium.

Item

ITem licèt Nobiles, per alios prædecessores nostros Reges Poloniæ, & eorum Privilegia atq; Statuta, liberati fuerint: ut Telonia, vel de sale, vel de rebus omnibus, in domos, aut de domibus eorum ductis, non solvant: sub pœnis certis, contra Teloneatores statutis, atq; in Privilegiis descriptis: quia tamen inolevit Præjudicialis consvetudo: ut Teloneatores, præmissis non attentis, Telonia de Nobilibus exigere non verentur: contra quos pro pœnis non definitum erat, qualiter Nobilis, Teloniis gravatus injuriatusque, acturus esset. Idcirco extendẽtes libertates in hac parte Nobilium, Statuimus: Ut tam de sale, quàm rebus aliis, cujuscunque generis fuerint, aut in domos Nobilium ductis, ubiq; in Regno nostro Telonia minimè exigãtur. alioquin, Teloneatores secus facientes, tam pro pœna in Privilegiis pricribus descripta, quàm pro damnis Nobilium, in hac parte illatis, Jure Terrestri (ad quod pertinent ratione possessionũ, quas videbuntur obtinere, possidereq;) quoties necessitas exposcet, conveniantur. Ipsi verò si impossessionati fuerint, personaliter Citabuntur: & Citati, in Jure eodem Terrestri comparere, respondereq; tenebũtur, Contra quos sic agendum procedendumq; erit: ùt fieri consvevit Judicium cum impossessionatis. Obtentis tãdem Perlucris, illa Capitanei locorum exequantur: juxta Juris formam, & antiquam consvetudinem: libertatibus, & exemptionibus Teloneatoribus dari minimè consvetis, aut eos excipientibus, aut tutantibus, in præmissis. *Joan. Albert. Petric. 1496 Fol. 100.*

Nemo Telonia, & Foralia, ex Spiritualibus, & Nobilibus, eorumque subditis exigat: cum quid pro usu domestico emunt, aut sua vendunt. secus est, si lucri causâ emant. Cervisiam quoque, ubi velint, accipiant.

ITem fit fortasse sæpius: quòd Capitanei locorum, aut quia advenæ, aut quia novitii, vel impossessionati existentes, tanquã Jurium & Consvetudinum localium ignari, novas introducunt consvetudines: introitus statuentes & exigentes inconsvetos: & in nonnullis Capitaneatibus, stringẽtes subditos nostros Spirituales, Secularesque, ad recipiendas in domos & tabernas cervisias oppidorum nostrorũ, in Capitaneatibus consistentium. quo plurimùm arctari videtur libertas comunis. Unde necessariò Statuimus: Quòd ubilibet locorum nova & inconsveta Telonia, Foraliaque, per Capitaneos, aliosque Dignitarios & Officiales nostros, à subditis nostris, cujuscunq; status & conditionis existentibus, præsertim verò à Nobilibus, ad fora, non propter mercaturam, sed in privatis actionibus venientibus, ac etiam Kmethonibus, pecora & pecudes, res quoq; alias privatas, cujuslibet generis, domesticâ curâ comparatas, ducentibus, vendentibusq; aut pro usu domestico emẽtibus, exigi non debeant: prout præsenti Statuto exigenda prohibemus. Et abusum illũ, quo ad recipiendas in villas, de Civitatibus & oppidis nostris cervisias, quarũ Spirituales & Seculares subditi nostri, specialiter in Brzestensi, Junivladislaviensi, & Radziejoviensi terris, aliis quoque terris & districtibus compellantur, tollimus & abolemus: perpetuò Decernentes, statuenteśq; illos & alios, ubiq; locorum in Regno nostro constitutos subditos nostros, villarum dominos, eorumq; subditos, in hac libertate conservãdos: Ut liceat cuiq; cervisias & liquores alios, undecunq; recipere, sumere, in villisq; & locis aliis ditionis eorum, braxare & braxari facere: ac undecunq; maluerint, aut voluerint sumere, habere, propinare, & utifrui, liberè, absque omni nostrî, & Capitaneorum nostrorũ, prohibitionis aresti, ac pœnæ formidine. Qui verò ad revendendum aliquid emunt, in civitatibus vel oppidis: illi Foralia solita & licita solvere tenebuntur. A rebus verò mechanicis, quas subditi Nobilium ducunt ad Civitates & oppida, ùt puta rotis, scutellis, cantaris, & aliis id genus, Foralia moderata accipiantur: juxta antiquam consvetudinem. *Albert. Petric. 1496. Fol. Ciiii. Sigism. Petric. 1523. Folio 29.*

Multantur, qui exegerint Telonia, à Nobilitate vel Spiritualibus.

STatutum de libertate Nobilitatis à solvẽdis Teloniis, per omnia approbamus: & insuper pœnam dupli adjicimus, in secus facientes, ut scilicet, quantũ *Sigis. in Coronatione sui. 1507. Fol. 2.*

quantum aliquis Teloneator, à Nobilitate, vel Spiritualibus perſonis, à Telonio abſolutis, pro Telonio extorſerit: ejus duplum ſolvat. Quam pœnā Judex Spiritualis loci illius, de Teloneatore Spirituali, per cenſuras Eccleſiaſticas: Secularis verò loci Capitaneus, de Secularibus Teloneatoribus, abſq; proceſſu Juris, cognita rei veritate exigat. Quòd ſi ipſemet Capitaneus Telonium exegerit: ſi bona Capitaneatûs in obligatione tenuerit: centum Marcas de ſumma, in illis bonis inſcripta, amittat, ſi verò ſinè obligatione bonorum, Capitaneatum habuerit: privatione Officii puniatur. Et nihilominus utroq; modo Capitaneatum gerens, injuriam paſſo, duplum ejus, quod recepit, reſtituat.

Nec Telonia, nec Foralia, à Nobilibus & eorum ſubditis, ultra debitum exigantur: aut quum ſua vendunt, & ad uſum domeſticum emunt.

Sigiſmun. Petricov. 1523. Folio 29. QUia Nobilitas queritur, Teloneatores modum Telonii excedere, Volumus: ut ipſi Teloneatores noſtri, tam aquatica quàm etiam terreſtria Telonia exigentes, quando aliquid ultra debitum à Nobilitate exegerint: id totum Citati, unicuiq; reſarcire & reſtituere cogantur. Foralia etiā, juxta antiquam conſvetudinem, & Statuta Regni, non exigant à Nobilitate, & eorum ſubditis: cùm frumenta, & res ſuas domeſticas, ad victum ſpectantes vendunt: aut etiam emunt aliquid, pro uſu ſuo domeſtico.

De eadem ipſa, à Teloniis, Foralibus, Pontalibus libertate, poſtremò definitur: Statutis prioribus, quæ aliqua in parte contrarium diſponunt, abrogatis.

Sig. Petr. 1538. A. 2. QUoniam magnis & frequentibus querelis ſubditorum noſtrorum obruimur, ob multiplicia gravamina: quæ Teloniorum quorumcunq; præfecti, aut exactores, ſubditis noſtris, etiam his, qui Militaris ordinis ſunt, inferre noſcuntur: ideo ad coërcendam eorum licētiam, facilemq; cuilibet juſtitiæ adminiſtrationem aſſequēdam, Statuimus: Ut quæcunque Privilegia poſteriora, Ludovici Regis Privilegio, univerſæ Nobilitati dato, privatis perſonis, vel Civitatibus, ſuper Teloniis, Pontalibus, vel Aggeralibus, conceſſa eſſent, contra publicam Nobilium libertatē, in præſenti Convētu per Nos caſſarentur, & annihilarentur. Verùm nè quis in ea Privilegiorū abrogatione, præter æquum & juſtum, gravari ſe prætendere valeat: viſum eſt, ut collatis Privilegiis meliùs appareat, qualiter aliquo Privilegio publicæ libertati derogetur, priùs illa diſpiceremus. quod etiam in præſenti Cōventu, magna ex parte fecimus: atque ea Privilegia, quæ videbantur publicæ libertati adverſari, abrogavimus: alia verò, quæ ad cōmodum & neceſſitatem publicā tranſeuntium conceſſa ſunt, in robore reliquimus. Simile Judicium, de reliquis omnibus hujuſmodi Privilegiis, in proximè futuro Convētu, ſumus facturi: & per Edictum publicum proclamari mandabimus: ut omnes, in eo ipſo Convētu, cum hujuſmodi Privilegiis ſuis, peremptoriè compareant. alioquin, Privilegiorū ſuorum uſum perpetuò amiſſuri: neque deinceps ullus, in hujuſmodi Teloniis percipiendis, Privilegiis ſuis uti debebit aut poterit, ſub amiſſione bonorum: niſi qui literas noſtras, in præſenti vel futuro Conventu, ea de re obtinuerit.

Regnicolæ cum ſuis rebus proprii laboris iter facientes à ſolutione Telonii ſunt liberi

Ibidem. QUia verò ab omnibus Teloniis, pontalibus & Aggeralibus, aliiſq, hujuſmodi exactionibus, certæ perſonæ & ordines Regni noſtri, publicis & antiquis Privilegiis exempti eſſe noſcuntur, Decernimus: Ut Prælati, Barones, & Nobiles, ac eorum ſubditi, cum rebus quibuſcunq; ſuis proprii laboris, ultro citroque per Regnum cōmeantes, diſpoſitioni Privilegiorum, ſuper exactionibus præfatis conceſſorum, non ſubjaceant: ſed perpetuis tēporibus, à ſolutionibus quibuſvis hujuſmodi ſint liberi & immunes.

Qui iniquè Telonium extorſerit, quo Judicio conveniendus, & qua pœna.

pœna puniendus: & qui debent esse Teloneatores.

STatuimus insuper, & Decernimus: Ut deinceps futuris temporibus, Teloneatores nostri omnes sint Nobiles, possessionati, Seculares, & Christiani. exceptis locis istis: in quibus Capitanei, & Præfecti arcium & civitatum nostrarū, habent in cura & possessione sua Telonia nostra. Nam ipsi pro Teloneatoribus haberi, & reputari debent. Quicunq; autē ex Teloneatoribus, contra libertatem Nobilitatis, aliquem Nobilē, aut ejus subditum, exactione Telonii, Foralis, Pontalis, Aggeralis, seu cujusvis excogitatæ exactionis, indebitè oneraverit: & aliquid ab eo, per se vel per alium exegerit, seu extorserit: pro tali injuria Citari peremptoriè poterit ubilibet pro arbitrio ejus, qui injuriā passus fuerit: ut vel ad Terrestre, vel ad Capitaneale illius loci Judicium, sive ubicunq; locorum talis Teloneator, sive in Curia nostra Regali repertus, & Citatione Curiæ Citatus fuerit, tum ibidem sinè quavis Exceptione respondere tenebitur: tanquā pro articulo Officii, qui terram & districtum non habet. Et cùm convictus fuerit Teloneator, in aliquo Judiciorum prædictorum, injuriā fecisse in exigendo aliquo Telonio, Forali, Pōtali, Aggerali &c. primùm omniū restituere debet illud, quod exegit: deinde ei, à quo Citatus fuerit, in pœna xiiii Marcarum pecuniæ, & trium Judicio, seu Officio, condemnari debet. *Ibidem.*

Nobilis Teloneator Juramento se purgabit, nihil se iniquè exegisse.

IN his verò Judiciis, Nobili Citato admitti debet expurgatio. ità videlicet, ut Teloneator Nobilis, juxta quantitatem summæ & damni præstet corporale Juramentum: Quòd nihil exegit, nec per se, nec per quempiā alium: quod esset contra Privilegium, & libertatē publicam. Is etiam modus repetendi, à Teloneatoribus indebita exigentibus, in aquaticis & pontium Teloniis præsidentibus, tam in Regno quàm generaliter omniū terrarum, & Palatinatuū Regno Poloniæ subjectorum, servari debebit. *Ibidem. A. 3.*

Quod de Teloneatoribus, idem de Capitaneis statuitur.

SImiliter & de Capitaneo loci, qui indebita exactione aliquem oneraverit, hoc, quod supra scriptum est, erit observandum. *Ibidem.*

Vado transmittere volenti, impediri non debet transitus.

QUoniam autem contingit in plerisq; locis & fluminibus pontes extrui: ubi priùs transitus non admodū difficilis fuit, & nunc quoq; pateat: Decernimus: Ut liberū sit unicuiq; fluvium aut locum, quem *Bród* vulgariter appellant, transire, si volet declinare pontem: quo casu, cogi non debebit, neq; poterit, ad solutionem Pontalis. Nemo tamen debet hujusmodi transitus, seu *Brody*, atq; transeuntes, modis quibuscunq; & ingeniis impedire aut destruere: sub pœnis supra scriptis. *Ibidem.*

Dominus si Exactorem suum non statuerit: pro eo satisfacere tenetur.

QUòd si Præfectus seu Exactor alicujus Telonii, Pontalis, Aggeralis, Foralium, aut cujuscunq; præstationis, in bonis dominorū Spiritualium, Secularium, aut Nobilium quorumcunque, à quocunque, contra libertatem publicā aliquid exegerit, & extorserit: eo casu, dominus ipsius tenebitur coram Judicio, seu Officio præfato, hujusmodi Exactorē, etiam apud ipsum non arestatum, statuere: & cavere debet, quòd ipse Teloneator seu Exactor Juri parebit: & Jure convictus, satisfaciet parti modo præmisso. Ubi verò hujusmodi Teloneator, seu Exactor, convictus seu condemnatus, damnum & pœnas præfatas solvere non posset: tunc Actori dānum passo, per dominum in manus, ibidem instanti tradi debet. Quòd si dominus Teloneatorē, seu Exactorem suum, coram Judicio, vel Officio suo, modo præmisso Citatus non statuerit: tum in instanti ipse respondere, & victus Jure, parti satisfacere, sinè quibusvis Exceptionibus & Appellationibus tenebitur. *Ibidem.*

Agens de injusto Telonio, aut ipse probet, aut Citato expurgationem admittat.

Ibidem. ITem in arbitrio & libertate Actoris erit, vel Exactori Plebejo Citato expurgationem admittere: vel ipsi soli, juxta quantitatem summæ, super damno illato probationem facere.

Probatio seu purgatio Teloneatori, Nobili, vel ignobili, qualis incumbit.

Ibidem. PRobatio verò seu expurgatio, tali modo fieri debet: Quòd Teloneator Nobilis juret, juxta quantitatem sumæ: Plebejus verò & ignobilis, pro suma decem Marcarum metsecundus: pro majori autem summa, metseptimus jurare debet: Quòd videlicet nihil ab Actore, contra libertatē publicam, exegit & extorsit.

Civitatum incolæ superioribus legibus tenentur.

Ibidem. CIvitatum etiam ac oppidorum incolæ, ubilibet in Regno constituti, eidē legi subjacebunt: quòd videlicet modo supra scripto, ad præfata Judicia, & Officia Citari, eodemq; modo Juri parere, & respondere, & condemnati satisfacere tenebuntur. & ipsi Cives præfati, Proconsul scilicet cū Consulibus, suos Teloneatores seu Exactores, coram præfatis Judiciis, & Officiis, similiter statuere debebunt & tenebuntur.

In defectu verò statutionis, soli respondebunt: & Jure victi, parti satisfacient. ùt supra de aliis constitutum est. Neque poterint ipsi Cives, à præfatis Judiciis, seu Officiis, se excipere seu eximere: aut ad Jus suum Civile, vel ad quodcunq; aliud revocare, vigore Privilegiorū suorum, Jurium, consvetudinum, aut libertatū eis concessarum. quibus omnibus, in hac parte duntaxat, derogatur: quòd in hac causa, quæ merè ad Officium seu Judicium Regale pertinet, Privilegia in contrariū disponentia, meritò illis suffragari non debeant.

Foralia non exigantur à vendentibus suas res, & sibi necessaria ementibus.

Ibidem. AD coërcendā verò licentiosam Foralium exactionem, Statutum olim Serenissimi Joannis Alberti, Folio CIIII. in robore conservandū. Decernimus: quo cautum est: quòd à Kmethonibus, pecora & pecudes, res quoq; alias privatas, cujuslibet generis, domesticâ curâ comparatas, ducētibus vendentibusq; aut pro usu domestico ementibus, nulla Telonia Foraliaque exigi debent. non obstante Statuto nostro, de rebus mechanicis disponente. quod, quoad hoc, servari non debet.

Qui damnum à transeuntibus patitur, qua ratione illud testari debet: ac quomodo pro damno agere.

Ibidem. QUia frequenter accidit, damna in bonis à transeuntibus inferri: & pro illis, transeuntes nonnunquā plùs æquò gravari, Statuimus: Ut hi, qui in possessionibus suis damnum se recepisse prætenderint, ab aliquo eorum, qui publico itinere pecora pecudesq; egerint, vel cum curribus & equis iter fecerint: damnū hujusmodi sibi illatum, cum Ministeriali Terrestri, & duobus Nobilibus, illud conspiciant & testentur: in defectu verò Nobilium, vel Ministerialis, cum quatuor, vel adminus duobus plebelis juratis villæ illius, seu vicinæ. Et quod illi, Ministerialis, Nobiles, vel plebeii jurati, pro damno dandum decreverint, exigat. Pro qua exactione, si in Judicium Citatus fuerit ille: qui eo modo, ùt supra scriptum est, damnū se accepisse protestatus fuerit: Juramento suo proprio, juxta recognitionē illorum, qui damnum conspexerint, Actorem evadat.

Simile superioribus. qui iniquè extorserit Telonium, ad Regiam Majestatem Citari debet.

Sig. f. Cra. 1543. TAmetsi multùm disceptabatur, quòd Teloneis aquaticis Nobiles subditi nostri gravarentur: qui quidē se se (ùt sunt) liberos, cum bonis suis, non so-

non solùm à Teloniis terrestribus, verùm etiã aquaticis liberos esse existimant: nihilominus, Nos, nolentes in eo cuiquã subditorum nostrorum quicquã detrahere, & injuriari, sic eam controversiã in his Comitiis definimus: Ut quicunq; putaret, se ab aliquo in aqua affectum esse injuria, ut ad præsentiam nostram damni datorem citet. Nos autem in illo termino Citationis, pollicemur cognoscere: ut quicunq; sinè Jure, sinè privilegiis & illegitimè, res, contra libertates subditorũ nostrorum Nobilitatis Regni Poloniæ, detineret, debitam multã ferat. ut nè postea id in se admittat. Quod autem ad nos attinet, Promittimus: subditos nostros Spirituales & Seculares, in libertatibus eorum conservare: neq; Telonia aquatica ex eisdem accipere: juxta Statuta, & antiqua Privilegia: & hoc ab omnibus rebus proprii illorum laboris: juxta antiquã consvetudinem, & observationem. Cum quibus quidem rebus, Nobilis, qui à domino suo deflueт, præstabit Jusjurãdum corporale: juxta Constitutiones priores. ut nè postea in aliis locis, jurandi necessitas illi imponatur.

Suspensio libertatum à solvendis Teloniis, relaxatur.

CÆterum considerantes subditorum universi Regni detrimentũ, relaxavimus, de consilio & consensu universi Senatûs Regni nostri, & Nunciorum terrarum, suspensionẽ libertatum: quæ erat ad quinquennium facta, à solvendis Teloniis antiquis: omnibusq; ad pristinum statum restitutis, ipsam suspensionem penitus sustulimus. *Sigism. Cracov. 1532.*

Etsi debitor Teloniorum, in districtu conveniatur: Teloniator tamen Regi satisfaciat.

PErmoti injuriis subditorum nostrorũ, (quibus se per nostros vectigaliũ, seu Teloniorum præfectos, eorumq; Ministros affici propterea querebãtur: quòd pro pecunia, ratione Telonii seu vectigalis solvenda, extra districtum & forum eorum competens, ad præsentiã nostram Regiam evocarentur) providere volumus: nè in posterum præfecti Vectigaliũ & Teloniorum nostrorum, aliquẽ subditorum nostrorum, statûs & conditionis cujuscunque, camerã Telonio solvendo institutam transire permittant: nisi soluto priùs Telonio, vel Vectigali, Nobis & fisco nostro Regio debito. ut hoc modo occasio, subditos nostros ex eorum districtu & foro competenti evocandi submoveatur. Alioquin præfecto Telonii nostri, solutionẽ ipsius Telonii, contra mandatum & prohibitionem nostrã cuipiam deferenti, incumbat necessitas, illud ipsum Telonium seu vectigal debitum, in districtu & foro debitoris competenti repetere: nobis verò, Litis pendentia hujusmodi minimè obstante, de proventibus Telonii & Vectigaliũ nostrorum, integrè respondere. *Sig. Crac. 1532. A. 4.*

Nobilitas quoque terrarum Russiæ, pari modo, ab omni Teloniorum & Foralium solutione, est libera.

AD supplicationem terrarum Russiæ, Volumus & decernimus: Ut Nobilitas terrarum illarum, sicut in aliis terris Regni, à solutione Teloniorum, & Foralium, sit libera atq; exempta: & in aliis eadem gaudeat libertate. *Sig. Crac. 1543.*

Mercatores, qui novum Telonium transgrediuntur, unà cum fautoribus suis, tanquam pro crimine peculatûs, in rebus & bonis puniantur.

CUm in eos severiùs animadverti oporteat, qui in fraudem redituũ Reipub. licentiosiùs delinquunt: Decernimus: Consiliariis nostris consentientibus: Quemlibet, quicunq; Telonium ad utilitatẽ Reip. institutum, puta à bobus, à cutibus, & aliis rebus similibus, transire & fraudare ausus fuerit, boves extra Regnum expellendo, & cutes educendo, Telonio non soluto, puniendum pro tali excessu, & crimine peculatûs, in bonis, & rebus, ad nos Citatum, juxta arbitrium nostrum: nec minus eos, quorum permissione, fa- *Sigism. Cracov. 1510. Folio 14.*

 vore,

vore, consilio, præsertim Officiales & terrigenas, in finibus undequaq; residentes, pro hujusmodi fraude (ut supra) puniemus, quandoquidem facientes & consentientes, pari pœna puniendi sunt. Et hoc Statutum se extendere debet, non solùm ad futura, sed etiam ad præterita.

Hoc idem novum Telonium, solùm ab his rebus, quæ extra Regnum aguntur vel ducuntur, est exigendum: non autem ab his, quæ intra Regnum venduntur, vel mactantur.

Sigism. Gracov. 1540. OMnes regnicolæ, & alii homines quicunque, etiam externi, boves, jumenta, & res alias, à quibus Telonium novum solvendũ est, in Regno ementes, & illa versùs limites Regni ducentes aut pellentes, teneatur sese manifestare in cameris Teloneatorũ deputatis: & in eisdem cameris, Telonium debitum solvere: si hujusmodi boves, aut jumenta, vel res aliæ, ad revendendum, & extra Regnum pellendum emptæ fuerint. Ab his verò rebus, quæ ad usum propriũ, vel ad mactandum in Regno, & vendendum infra fines Regni emptæ fuerint, Telonium solvi non debet: Quòd si quis cum hujusmodi bobus, jumentis, aut rebus aliis in Regno emptis, cameras præterierit, se in illis non manifestando: res hujusmodi amittet. & licebit Teloneatoribus eas arestare, & recipere.

Nobiles, & Spirituales, à Telonii novi solutione eximuntur.

Sigis. August. 1550. QUandoquidẽ homines Militaris & Spiritualis status, eorumq; subditi, ex munificentia & Privilegiis majorum nostrorũ ea gaudeant libertate: ut nulla Telonia, nulla etiam Vectigalia aquatica, Foralia, Mensuralia, aliàs *Pomierne*, similiterq; & illorũ homines, ab his omnibus rebus, quæcunq; domi illorũ nascuntur, solvere sint astricti: proindeq; nos volentes in hoc initio Imperii nostri, gratiã erga subditos nostros status Militaris, declarare, facimus quoq; eis hanc libertatẽ: Quia Telonium novum, in limitibus Regni exigi solitũ, nobis ab hoc tempore, ipsimet status Militaris & Spiritualis, à bobus, qui in domibus illorũ educarentur, vel etiam ab emptis, quicunq; frumẽtis illorũ saginati fuerint, solvere non tenebitur. Super quibus bobus ipsimet, vel Factores illorũ, qui hujusmodi boves agent, in cameris Jusjurandũ facere tenebuntur. ut nè scilicet in eo circũventio aliqua fieret, sic videlicet, qualiter in aquatico Telonio Nobilitas sese conservare solet, per Factores, seu servitores illorũ. Quod quidem etiam & de Boario tributo, aliàs *Opowołowczyznie* debet intelligi.

De non evehendis mercibus in Silesiam, vel in Ungariam, sinè professione Telonii, primum Statuti pœna tollitur: hoc verò rursus, de non transgrediendo, telonio in unum annum cum pœna Constituitur.

Sig. Petr. 1539. GRavioribus nostrorum hominũ injuriis, magnisq; & aliis causis adacti, cunctis Regni ordinibus flagitantibus, Statutũ illud, quo pœna peculatûs rei decernebantur, qui vectigal Regni ex bobus debitũ fraudantes, licẽter sinè professione boves extra Regnũ propellerent, tollimus & abrogamus: Edictũ autem hujusmodi in ea re, ad Conventum proximè futurũ duraturum, fecimus: Nè quispiã in Ungariam, aut Silesiam, merces vehere, neve boves, aut jumenta agere, non soluto Telonio impunè possit. Si quis contra faceret: omnia, quæ exportâsset, abegissetq; ex commisso tolli jussimus, nobisq; locò pœnæ cedere. Quòd si publicani, aut Teloneatores nostri, merces aut boves hujusmodi assequi non possent: tunc verò ut existimatio fieret, Decrevimus: ut quanti boves aut res hæ fuissent, quas contra nostrum Edictũ evehere aliquis, exportare, aut abigere ausus esset: tantum cõmissæ pœnæ locò, Nobis, sive publicano sive Teloneatori nostro, numerare cogeretur. sin autẽ exportâsse se, aut abegisse negaret, recenti re non convictus, neque deprehensus: si Nobilis est: tenebitur Jurejurando dato se expurgare, unà cum aliis æquè Nobilibus. si Plebejus: probatio contra illum Teloneatori decernetur. Et hæc Constitutio servari debet, usque ad alium Conventũ proximè futurum.

De illis

De illis, qui inter cameras & fines Regni manentes, in oppidis ultra cameras existentibus, aliquid emunt.

DE illis verò regnicolis, qui intra cameras & fines Regni, cum Silesia, Ungaria, & aliis confiniis Regni agunt domicilium, & in oppidis ultra cameras existentibus aliquid emunt, non tenentur cum illis ad cameras descendere: verùm Teloneatores diligenter custodiant, in Regni finibus: nè in Ungariā, aut Silesiam, & alias vicinas terras, expellantur vel educantur. Contra facientes verò deprehensi; boves, jumenta, & res hujusmodi amittere debent. Si quis verò Teloneatorum alicui hominū quicquam receperit, priusquàm camerā præterierit: res sic receptas restituere, & pœnas in Constitutione Petricoviensi editas, idem Teloneator incurret. Hæc autem Constitutio, de Mercatoribus, & ad revendendum ementibus intelligenda est: & non de his regnicolis, qui ad usum proprium quicquam emerent. Per hanc autem Constitutionē nostram, nolumus derogatum iri Edicto, de prohibito transitu, in Ungariā, & Silesiam, facto. quod alia Constitutione nostra mādavimus firmiùs observari. *Sigism. Cracov. 1540.*

THESAURARIUS ATQUE THESAURUS.

De Officio Thesaurariorum, & Vicethesaurariorum.

ANtiquis Regni Constitutionibus introductum est rationabiliter, & necessariò: ut Thesaurarius Regni, & Vicethesaurarius Curiæ, semper essent. prout hac tempestate, usq; in præsens istud fieri consvevit. verùm quia nulla fuit unquam Constitutione ordinatum, quod cuilibet incumbere debeat ex officio: itaque Statutum est: Quòd Thesaurarius Regni, quemadmodū Coronas & Thesauros Regni, quæ suma sunt omnium rerum maximarum, conservat: sic fungi debeat Consulari authoritate. Ipse quoq; Thesaurarius, ex sua, tanquā Privilegiata authoritate, expeditiones, condictamina, & rationes faciet, Stipendiariorū, Curiensium, & omnium, quibus ratione servitutis, aut Reip. aut Majestatis Regiæ aliquid debebitur. Ipse etiam Thesaurarius Regni sit unus Magister Monetarum, pro tempore cudendarum. qui satis superque est dotatus censibus Zupparum. Ipse habeat omnem monetæ curam: habeat quoq; probatores, sculptores suos, quos ipse salariet: & ipse salarietur quatuor Marcis Septimanatim. quod salarium ex medio Floreni in cussione accrescenti percipiat: & ex eodem medio Floreno, reliquis Monetariæ officinæ operariis, & universa alia necessaria, ad Monetariā pertinentia, solvet, comparabit. Et quicquid ex eodem medio Floreno resultaverit, solutis salariis & impensis, pro cudendis monetis: id totum ad utilitatem Regiæ Majestatis, ac Reip. tribuatur. In Curia verò Vicethesaurarius, tanquam Thesaurorū Curiæ Secretarius, sit vir probus, modestus, & discretus: qui per Majestatem Regiam pro tempore constituetur, & tenebitur, à Curia nunquam removendus. qui absente Regni Thesaurario, omnes pecunias rerituum Regalium, & alias undecunq; ad Majestatem Regiam datas, in Thesaurum recipiet: & illas, cum consilio Officialium & Cōsiliariorū Curiæ dispensabit, mandante Majestate Regia, & omnia alia faciet, cum Curiensibus & stipendiariis: quæ Thesaurario Regni incumbunt. *Alexand. Rex Fol. cxiiii.*

Eo tamen Thesaurario Regni præsente, Vicethesaurarius Curiæ nihil eorum attentabit, quod ad Thesaurarium Regni pertinet: sed cum scientia & consilio Thesaurarii Regni, dispensabit & faciet, quicquid debet. Sit autem juratus, & idoneus ad rationes publicas, Terrestres, quàm privatas regias; sic ut omnibus rationibus, absente Regni Thesaurario, ac etiam præsente, interesset: & eorum Regestra servaret: dispensatores institueret utiles, & inutiles destrueret: faceretq; cum illis rationes, ut Majestas Regia, & quilibet, eum intelligat diligenter attendisse: nè pecuniæ Majestatis Regiæ, inaniter infideliterq;, aut prodigè dispensarentur.

Rex Thesauros colligat: ut in Remp. possit esse liberalis.

Casimirus iii. Fol. 76. ETsi ex debito Regalis munificentiæ, ad omnium subditorũ commodum & profectum, oculo considerationis intendere habeamus: propensior tamen solertia circumspectionis, ad augmentũ thesaurorum, & proventuũ Regni nostri incumbit. ex quibus, Regni & subditorum nostrorũ commodis, debitè valeamus providere.

De publicis pecuniis dispensandis, & conservandis.

Sigism. Crac. in Coronatione. 1507. Folio 3. QUoniam ea, quæ ab omnibus publicæ utilitatis causâ conferuntur, æquũ est, ut expeditis pro tempore necessitatibus, quæ supefuerint ad futuras diligenter conserventur, Statuimus: Ut quicquid contigerit in thesaurum, de publicis pecuniis inferri, sit illud quidem in potestate & arbitrio nostro, & successorum nostrorũ dispensandi: prout utilitas & necessitas Regni exposcet: adhibito consilio dominorũ Consiliariorum, qui tunc nobiscum, vel cum eisdẽ successoribus nostris fuerint: & terræ illius dominorũ, in qua providendi publicæ comoditati opportunitas evenerit. Quod autẽ, expeditis publicis necessitatibus, supererit: Decrevimus, ut servetur fideliter in thesauro. ex quo si quis aliquid sustulerit, rapueritve: aut quovis modo, in usus proprios converterit, præsertim, sub Interregno: fraudis & peculatûs reus judicetur.

THRONUS REGIUS.

Thronus Regius Justitiâ firmatur.

Joan. Albert. Petric. Folio 91. THronus, splendor, & potentia Regalis, & cujuslibet principantis Majestatis, tunc dignoscitur inter fideles suos, non solùm tutissimè roborari: verùm etiam velut radiis naturalissimis prominentibus, eis, splẽdere: dum puræ fidei, & benevolentiæ subditorũ meminit: dumq; acumen cunctarum lucubrationũ, & meditationum suarum, pro eorundem fidelium suorum quiete, tranquillitate, æquitate, & justitia defigit. Quod fit præcipuè: dum pro fide & benevolentia, in Regiã excellentiam efferendam sublimandãq; collata, digna remunerationis bravia suis ipsis tribuet fidelibus: non solùm in libertatibus, Juribus, & Constitutionibus largiendis, instituendisq; novis: verùm etiam aliis, per alios Reges & Principes, pia consideratione institutis, confovendis, & confirmandis. Neque in hoc errat sublimis Regum & Principiũ meditatio. Etenim observantia fidei, sui trahens originẽ ex augmento, gratiam Jurium & libertatum, rationis & naturæ ipsius legibus stabilior perseverat: cùm favor & benignitas Principis, in suos ostensa subjectos, sit comodari exhiberiq; conspicitur: ubi eorum necessitas, honestas, ac eventuũ comunium Jus, creditur pro tempore & in futurum exposcere. Ipsa tandẽ Majestas quicquid unquam, propterea decreverit, aut instituerit: id nè, labentibus seculis, oblivionis confundatur erroribus, consvevit literarũ apicibus comendare, æviternè (perinde ac vivaciter) memorandũ, ac duraturum.

TEMPLUM.

Qui sint etiam ex Templis, & Cœnobiis, capiendi.

Sig. Crac. 1543. JUS comune non permittit, defendi ab Ecclesiis, seu templis, nocturnos segetum, & fundorũ, seu agrorum damnidatores, liberarumque viarum obsessores, seu prædones: item fures publicè proclamatos, vel ter in Regestris conscriptos, incendiarios, & Libertatis Ecclesiasticæ violatores. Tales enim ex Templis debent capi, neque defendi.

Templa, ad vota Nobilium erigenda.

Bodzanta. Folio 57. ET ut Divinus cultus nostris temporibus augeatur, Promittimus: Quòd ubicunq; Nobiles continuam sustentationẽ presbytero assignare curaverint: eidem Ecclesiã in bonis suis fundabimus indilatè. *Eccle-*

Ecclesiæ, & Dignitates Spiritualium ac Secularium, circa Jura sua conserventur: & terrigenis Nobilibus dentur, abrogatis Expectativis.

Jagel. in Jedlna. 1433. Folio 50.

PRimò quidem, quòd universas ædes sacras, seu Ecclesias, in omnibus earum juribus, imunitatibus, & libertatibus, ac metis, & distinctionibus antiquis, quibus temporibus dominorũ prædecessorum nostrorum Poloniæ Regum ac Ducũ fruebantur, Volumus omnimodè conservare. Dignitates autem Ecclesiasticas & Seculares Regni Poloniæ, æquo modo, circa Jura & consvetudines ac libertates ipsorum, (quæ & quas temporibus Serenissimorũ Principum dominorum, Casimiri, Ludovici, & aliorum Regum ac Ducum, hæredũ Regni Poloniæ, obtinebant) dimittimus persistere, & permanere.

Quas quidem Dignitates, cùm eas vacare contigerit, nulli extraneo terrigenæ, nisi Nobili, bene merito, & in fama laudabiliter conservato, illius terræ, in qua dignitas hujumodi vel honor vacaverit, (terræ videlicet Cracoviensi, terrigenam Cracoviensem: Sandomiriensi, terrigenã Sandomiriensem: & in Majori Polonia, terrigenã Poloniæ Majoris: & sic de singulis terris Regni Poloniæ) dabimus, vel quomodolibet conferemus, super quibus etiam Dignitatibus, Ecclesiasticis & Secularibus literas Expectativas nulli personæ dabimus in futurum. & quòd prædictas Dignitates, tam Ecclesiasticas quàm Seculares, non debemus minuere, nec etiam suffocare: & possessiones, census, aut salaria, ad eas pertinentia, absque Juris debito examine non auferre.

Thesauri Ecclesiarum conserventur.

Sigism. 1557.

THesauri Ecclesiarum ut integrè conserventur, Statuimus: ut domini Episcopi in civitatibus & bonis nostris, unà cum Capitaneis seu Tenutariis nostris: in bonis verò Nobilium collatores, inventaria argenti seu aliarum rerum pretiosarum in Ecclesiis conscribant.

T E R M I N I.

Judicia semel in mense celebrabantur, & per quos.

Vladisl. Jagello Crac. & Varthæ. 1423. Folio 45.

DE Terminis autem Particularibus simplicibus, quia vexationi & turbationi nostrorũ pauperum Militum sumus compatientes, taliter duximus providendum: Quòd præfati Termini Particulares, non pluries, nisi semel infra mensem, in quolibet districtu, seu Jurisdictione, aliàs *Powiat*, fieri debebunt. In quibus Camerarii, Judicum, & Subjudicũ, alii duo Camerarii, videlicet Palatini & Succamerarii, eligendi per eosdem, ad alios adjungendi: sine quibus Judex, & Subjudex, & Camerarii eorum, non habeant judicandi facultatem. Prædicti etiam Camerarii, seu Officiales Judicii, sic locandi, non debebunt alias causas, nisi proprias procurare: vel ad procurandũ se, de Judicio levare. ac bonum & consultum videtur: quòd Judex, vel Subjudex, Particularibus Terminis personaliter (cùm possint) præsideant. sicut & in Majori Polonia est consvetum.

Sed deinceps tantùm in anno quater fiebant.

Casimirus in Korczyn. 1495. Fol. 87

ITem Volumus, & Decernimus: Quòd Judicia Terrestria quater in anno, juxta priorem concessionẽ & admissionem, ad evitandum inanes expensas & fatigas, celebrentur.

Joan. Albert. 1496. Fol. 96

§. SIMILIS. Inprimis quoniam crebriusculè contingit, Judicia non teneri Terrestria: propter absentias eorum, è quorum authoritatibus generalis dependet administratio Justitiæ. idcirco statuendum putavimus, & Statuimus: ut in singulis terris Regni nostri, Judicia Terrestria quater in anno celebrentur.

In Russia verò, sexies Judicia celebranda.

Sig. Petric. 1523. Fol. 42

INsuper ordinavimus, & pro consvetudine observari Volumus: ut in terris Rus-

ris Russiæ, sexies in ãno Termini Terrestres celebrẽtur. nec licebit Judicibus, & aliis ejusdem Officii Officialibus, suapte spontè, sinè legitima causa, vel legali impedimento, (puta belli, aut Conventionis generalis) Terminos differre: sed temporibus inferiùs deputatis, & assignatis (sub pœnis, contra Judices negligentes, & sua Officia non exercentes, statutis) ipsi Termini Terrestres celebrentur. Quorum prima celebratio erit, primo die Feriali post festum Epiphaniarũ: si fuerit Juridica: quam videlicet dies Dominicus, aut aliquod festum celebre non præpediret. Secunda celebratio, post festum Sancti Mathiæ Apostoli, in Vere, etiam Feriali Juridica proxima. Tertia celebratio erit, prima seu proxima die Juridica post festũ Sancti Adalberti. Quarta celebratio, post festũ Sancti Joannis Baptistæ, etiam proxima Feriali die Juridica. Quinta post festũ Sancti Bartholomæi Apostoli, Feria proxima Juridica. Sexta, prima die post festum Beatorũ Simonis & Judæ Apostolorum Juridica, & sic quotannis observabitur. Sed quia in Civitate Præmisliensi, ubi Judicia Terrestria celebrantur, Nundinæ, sive annuale forum, pro Festo Epiphaniarum peragitur: propter quod, Termini Terrestres Præmislienses, quietè non possent eodem tempore Judicari: ea propter Termini Terrestres Præmislien. postponentur una septimana, post tempus celebrationis Terminorũ in aliis terris: videlicet incipiendo primam celebrationem prima die post Octavas Epiphaniarũ. & sic deinceps, post Terminos Leopolienses semper in una septimana celebrabuntur.

Judicia ubique, usque ad Conventum particularem sint.

Sigis. Petric. 1538. C. 2. QUoniam abusu quodam inolevit, Judicia Terrestria non celebrari mox, cùt literæ de Conventu generali statuto emittuntur: (quod fit cum magna Justitiæ negligentia) proinde Statuimus: ut deinceps futuris temporibus, non obstantibus literis hujusmodi, & Conventûs generalis publicatione, Judicia Terrestria ubiq; celebrentur: usq; ad Conventum particularem, in unoquoq; Palatinatu institutum.

Termini Terrestres ter in anno celebrentur: quarta verò pars anni Colloquiis deputetur, Vide in Titulo COLLOQUIA Folio 56.

Neque coram Rege, neque coram Capitaneo ullus Terminus est Peremptorius.

Alexand. in Radom 1505. Folio Cxvi. IN Majori Polonia, ad vota illarum terrarum incolarum, subditorum nostrorũ, Decernimus & Statuimus: ut coram quolibet Capitaneo, non sit Terminus Peremptorius, in primo Termino. nè majoris authoritatis esse putetur Capitaneus, quàm Rex: coram quo non est Terminus Peremptorius, in primo Termino. nisi quis ad hoc se spontè submittat.

Ut Terrestres, vel Castrenses, ità etiam Officiorum Termini, neque reponi, neque suspendi possunt.

Sig. Petric. 1543. REpositio & suspensio Terminorum Terrestrium, & Castren. esse non debet: ità quòd Citationes, & causæ hominũ, nullo modo, neque etiam generaliter debent suspendi per Judices ad alios Terminos. Quicunq; autem Judices, & Capitanei, vel Vicecapitanei tales suspensiones Judiciorum suâ sponte fecerint, juxta Statutum debent puniri. excepto, si tales Repositiones, ex consensu partium fecerit. Et propterea Vicecapitanei, & Judices Castrenses, ubiq; debent esse possessionati: sub pœna amissionis Officiorum Capitanealium. Contra quos Capitaneos, Vicecapitanei & Judices, similiter etiam Nuncii illius terræ, instigare astringuntur.

Forma Inscriptionis, suspensionis, Termini per Judicium, ad interrogandum, sive ad deliberandum, aut ex quacunque causa, partibus præfixi.

Sigis. Petric. 1523. Folio 43. JUdicium motu proprio, ex certis respectibus, causam inter Nobiles N. Actorem, & B. Citatum, ad Terminos proximos Terrestres differt, cum toto ipsius causæ effectu, partibus præfatis Terminum assignando talem, qualem hodie habere debuerunt, in præfatis Terminis Terrestribus, hîc in N. proximè ce-

mè celebrandis, nullius partis Jure læso: imò utrique partium integrè cõservato. Et idem erit ad Conventionem.

Forma suspensionis Termini, de consensu & voluntate partium.

NObiles A. de B. Actor, & C. de N. Citatus, habent talem Terminũ, ad Terminos proximos Terrestres: juxta ipsarum partiũ Citationem vel Citationes: & totum Actoris processum, & effectũ causæ, qualẽ hodie habere debuerunt: earundem partium Jure illæso, imò in toto conservato. *Ibidem.*

Secunda dilatio in Terminis particularibus, & Colloquiis, conceditur propter infirmitatem.

PErversa consvetudo, in transpositione Terminorum Colloquii generalis, & Terminorũ particularium, à nostris subditis hactenus observata extitit. unde diversa Juramenta, & perjuria oriebantur: ac infirmitates fictitiæ allegabantur. Unde talibus obviare volentes. & iniquitati viam præcludere, de unanimi consensu Prælatorum, Baronũ ac Nobilium nostrorum, talem ordinẽ in prædictorum transpositione Terminorum, volumus à nostris subditis fore observandũ: ut prædictis perjuriis obvietur: illicitæq; dilationes amputentur. Decernimus igitur: Quòd Termini Colloquii generalis, taliter in Judiciis terrarum nostrarũ, in posterum transponi & observari debeant: videlicet quòd primũ Terminum, per simplicem infirmitatem prorogent: secundum verò per verã infirmitatem, absque confessione & allegatione Capellani transponant. pro qua infirmitate, in tertio Termino, si supervenerit, Juramentum corporale præstare teneatur: Quòd tunc vera infirmitate fuerat innodatus. Si autem in eadẽ infirmitate casualiter perduret: tunc tertiò poterit iterum facere prorogare eundem Terminũ: Quia, prout jacebat in ipsa infirmitate hucusq; non convaluit. & nihilominus in Colloquio quarto generali parêre studeat: aut Procuratorẽ certum transmittere non postponat. alioquin causam amittat. Idem volumus de Terminis observare Particularibus: quod in eis, primũ & secundum Terminos, per simplicem infirmitatẽ, subditi nostri transponere valeant: tertium verò Terminum, absq; allegatione Capellani, per veram infirmitatẽ possunt & debẽt prorogare: & in quarto finaliter corporale Juramentum præstare debebit: Quòd non fictivè tunc infirmabatur. si supervenerit. Sin autem eum, qui Terminum procurat prolongare, contigerit in eadẽ infirmitate morari, & diutiùs perseverare: tunc quartò iterum prolongari poterit. prout superiùs, de prolongationibus Colloquii generalis est expressum. Hoc tamen de Reo & Citato intelligere volumus. Sed Actor Terminũ Colloquii generalis aliter transponere nequeat: nisi primũ per veram infirmitatem: & in Terminis particularibus, semel per simplicem infirmitatem. *Vladisl. Jagello Cracov. & Varthæ. 1423. Folio 42.*

§. SIMILIS. Item Decernimus: Quòd omnes Terminorũ repositiones seu dilationes inutiles cassentur. & minorentur. Nam repositio & dilatio Terminorũ, si fieri debet: aliter non fiat, nisi vera infirmitate allegata. Et ille, cujus nomine proposita extitit, jurabit cum testibus mettertius: & litera Judicis, more Terrestri probabit: Quòd pro illo tempore & die, habuit actionem vel Terminum pro Majori. *Casim. iii. 1451. Folio 88.*

§. In Judiciis non recipiantur dilationes Termini, præterquàm Infirmitate. de qua primùm per Juramentũ constare debebit. In secundo autẽ Termino, in Terminis comparere & respondere debebit. *Casim. iii. in Nieszowa. 1454. Folio 94.*

Si quis se inscribet, Terminum non differre.

ITem si aliquis alicui se inscribet quamcunq; rem evincere seu ratificare, aliàs *Zyszczyć*: & inscribet se Terminum non differre, aliàs non reponere: talis non potest simplici infirmitate Terminum differre, aliàs reponere. excepto vera infirmitate: pro qua debet jurare juxta Statutum, quia scilicet verè tum infirmabatur. *Consvet. terræ Cra. Fol. 122.*

De transpositione Termini, vera infirmitate.

Sigism. Petric. 1523. Folio 33. ITem secundum Terminum, tanquam Peremptoriũ, poterit differre reponereq; idem Citatus, vera infirmitate, à Deo permissa: per certũ Nuncium suum, Nobilem possessionatum, ejusdẽ terræ, ad Judicium missum: jura urus mettertius dictus Citatus, in Terminis sequentibus, cum aliis duobus paribus suæ conditionis: Quòd tunc temporis fuit infirmus, vera infirmitate à Deo permissa: quando sibi Nobilis N. Terminũ, vera infirmitate à Deo permissa, reposuit.

Ibidem. Si verò Citatus reponens, in Termino sibi assignato non comparuerit: permiseritq; se in lucro condemnari: & postea comparens in Termino Cõcitatorio ad satisfaciendum, negaret se reponere illi Nobili cõmisisse: extũc, juxta suam negationẽ, mettertius jurare debebit: Quòd illi Nuncio suo repositionẽ hanc Termini minimè cõmiserit. Præstito autem hujusmodi Juramento, idem Citatus ibidẽ mox respondere teneatur super Citationẽ Actoris. Si autem dictus reponens, negans hanc Termini peremptorii repositionem, super suam allegatã ægritudinẽ, modo præmisso non juraverit: vel se à Termino hujusmodi Juramenti absentaverit: talis succumbet in causa sua ipso facto.

Ulteriores verò dilationes ejusdẽ infirmitatis, penitus amodo abrogamus.

Termini dilatio per simplicem infirmitatem, Actori non conceditur: sed in faciendis documentis conceditur.

Ibidem. IDem volumus de Actore intelligi: cùm liceat Actori quod & Reo: præter simplicẽ infirmitatem, quæ Actoribus non convenit, eo quòd Actores semper habent Terminos Peremptorios: & propter hoc, semper debent esse ad comparendũ parati. Poterint tamen & Actores, in faciendis documentis habere dilationẽ: cùm Citato id ipsum sit permissum.

Unus Grossus solvatur à dilatione Termini, vel Cassatione Inscriptionis.

Sig. Crac 1532. B. I. AB dilatione verò Termini vera infirmitate vel Cassatione Inscriptionis, non nisi unum Grossum, ratione Memorialis, & pro nota, Notarii Terrestres & Castrenses exigant: sub pœnis, in Statutis prioribus, contra eos sancitis.

Dilatio pro majori.

Consvetu. Crac. Fol. Cxxiiii. ITem dum aliquis differt Terminum Pro majori, dicens: Quia in Jure alio Pro majori haberet Actionem: danda erit dilatio, propter majorem actionem. attamen Termino adveniente, ipse differens Terminum, probabit Literis testimonialibus Judicialibus: Quia Pro majori habuit tunc Actionem. Quibus si caruerit: amittet causam, pro qua Citatus, Terminum pro majori differebat.

Dilatio pro majori.

Alexand. Folio I. QUartum Terminum Judicia conservant interdum Pro majori: (qui, quoad dilationem, fit ultimus) qui Terminus Pro majori potest differri ante veram infirmitatem, aut post. Quòd quidem Pro majori, Jus commune diffinit sic: dum in alio Judicio terræ cujuscunq; Regni Poloniæ, eodem die, pro negotio majori Terminum haberet Citatus. Tamen quandocunq; Terminus Pro majori recipitur, fit ultimæ dilationis. Cujus etiam natura & proprietas, isto modo declarabitur. Citatus, Terminumq; Pro majori reponens, eodem die debet habere coram alio Judice Terminum, Pro majori summa: quàm sit Actio, occasione cujus fit dilatio majoris. & debet notari istud, in dilatione Pro majori: videlicet, ubi est actio, cum quo ex nomine, pro quanta summa, coram quo Judice. Veniente enim Termino dilationis, debet portare Literam ab illo Judicio, ubi tunc se asserebat, Pro majori Actionem habuisse, sub Sigillo illius Judicis. in qua litera contineatur Actio, cum quo, & pro quanta summa tunc causa majoris vertebatur. Quam testimonii literam, sic producet Citatus, in Termino, per

dilatio-

dilationem sibi dato: & non succumbet in dilatione, inquietus pro majori faciendo. Sed si literam hujusmodi non portaverit: aut portatam, in aliqua parte eorum, quæ debeant contineri, (ùt præfertur) insufficientem produxerit: tunc citatus Actionem suam amittit, & totaliter perdit.

De reclamatione Terminorum.

ITem Volumus: Quòd reclamatio Terminorum non debet esse deinceps, *Casim. III.*
nec sit necessaria: Sed Termini, & Colloquia, partibus assignatis Judicabuntur. *Folio 87.*
quia Termini & Colloquia erunt peremptoria, pro partibus constitutis celebrandi.

§. Qui se recipit ad munimenta, nec probat, causa cadit. Vide in Tit: MUNIMENTA. Folio 196.

§. De dilatione seu transpositione Termini in Colloquiis. Vide in Tit: COLLOQVIA Folio 59.

§. Terminus pro hæreditare trium septimanarum assignari debet. Vide in Titulo CITATIO. Folio 48.

§. Terminus facionatus in una septimana præfigi debet. Vide in Tit: ARESTATIO Folio 13

§. Terminus ad dislimitanda bona Regalia & Nobilium, duarum septimanarum esse debet. Vide in Titulo BONA REGALIA. Folio 30.

§. Terminus ad Conventum generalem dies sexta post ingressum Regium. Vide in Titulo COMITIA. Folio 61,

TESTAMENTUM.

Testamenta, non de Immobilibus, & hæreditariis bonis: sed solùm de bonis Mobilibus, aut Regalibus condantur.

PIetatem sanctam opprimere nolentes, sed eam summo favore prosequi *Sigis. Crac*
cupientes, Decernimus: Vt testamenta condantur, juxta veterem Con- *1510. fol. 11*
stitutionem, ex more antiquitus servato, de bonis Mobilibus: Immobilia verò bona, tam hæreditaria, quàm oppignorata (nè defensio Reipubl. minuatur) Testamenti ordinationi subjecta minimè esse debent. secus de bonis Regalibus. Eadem enim, propter Reipubl. commodum, nobis in parte, vel in toto, Testamento legari poterint.

Testamenta contra hoc Statutum facta, irrita sunt.

TEstamenta, contra Statutum per Nos antea editum condita, deinceps *Sigis. Petric. 1519.*
non confirmabimus: & quæ confirmata sunt, Jure impugnari debebunt. *Folio 23.*

De Foro, ac forma Testamentorum.

TEstamentorum verò causa, utriusque Juris, tam Spiritualis quàm Secularis debet esse. exceptis illis, quæ essent in Jure Seculari facta. Ea e- *Sigis. Crac*
nim in eodem Jure cognosci debent. nisi fortè aliquid in eo Ecclesiæ, vel in *1543.*
pios usus, & misericordiæ opera legaretur. sed nihil Juri Terrestri subjectũ, contra Statutum legari debet. Hoc est autem testamentum mixti fori. quod coram publico Notario fieret: vel qui illud propria manu scriberet: vel coram aliquibus testibus, præsertim Nobilibus, factum esset. hoc tamen esse debet liberum Nobilibus, non autem civitatum incolis. Et pro talibus potest Citare qui vult, ad forum Spirituale, vel Seculare: ad quod aliquis pertinet. hoc in ejus voluntate stat. Sed Testamentum, quod aliquis corã Nobis, vel coram quocunque alio Judicio, aut Jure Seculari Terrestri, Castrensi Civili, Villano, Advocato, & Juratis faceret: tale omnino ad Jus Spirituale non pertinebit: neque nomine illius potest quis conveniri, corã Judicio Spirituali. excepto, si aliquid Ecclesiæ, & quod contra Jus Terrestre non esset, legaretur. hoc in ejus voluntate erit, ad Spirituale scilicet vel Seculare Jus citare.

TESTIS.

Si testi Excommunicatio objiciatur.

PER experientiam didicimus: quòd sententia Excommunicationis in pro- *Casi. Mag.*
ducendis testibus, malitiosè plerumque consvevit opponi. ex qua oppo- *1368.*
sitio- *Fol. Xvii.*

sitione, pullulat oppressio veritatis. Unde circa hanc exceptionem sic duximus Statuendum: Quòd cum aliquibus testibus producendis, fuerit objecta exceptio Excommunicationis: producens testes eosdem, absque suæ causæ læsione, alios testes (si potest) nominandi & producendi plenam & liberam habeat facultatem. Si verò non poterit alios testes nominare, vel habere; præter eos, quibus objicitur sententia Excommunicationis, Volumus: quod is, ad cujus instantiam fuerint Excommunicati, debitó modo, scilicet cum sufficienti fidejussoria Cautione, vel Juratoria depositione cum reverentia, aut satisfactione requiratur, & petatur: Quòd eisdem testibus Excommunicatis, ad perhibendum tantummodo testimonium, & subveniendum veritati (nè veritas opprimatur) beneficium absolutionis impendat. Quòd si Excõmunicator, præmisso modo petitus pro testimonio perhibendo, beneficium denegaret Absolutionis: hujusmodi postulantes, Veniam & Absolutionem, quantum ad Deum, censeantur obtinere. Volumus & Decernimus: quòd extunc, absque vulneratione causæ, testimonia eorundem testium per Judicem recipiantur: & habeant ipsorum testimonia firmitatem.

De Testibus consanguineis, & probatione Contractuum, & Venditionum.

Cast. Mag. Folio 18. CONradus à Dominico domum vendicabat: & ad suam intentionem probandam, Conradus sex testes, juxta Judicis mandatum produxit, quorum primus testis Jacobus: alter Petrus, ipsius Conradi compater, & mediator, seu amicabilis compositor, in eadem causa. quem ipse Dominicus, cùm testes in Judicio secundùm consvetudinem nominarentur, neglexit impugnare: nec hujusmodi consanguineitatem objicere. Demum circa testium Juramentum, opponendo prædictus Dominicus testimonium dicti Petri, propter præfatam consanguineitatem, constanter asseruit non valere: & sic dicebat, se causam eandem obtenturum. Nos considerantes: quòd amicabiles compositores, seu mediatores, consanguinei esse consveverunt: Declaramus in tali casu, testimonium prædicti Petri pro Conrado valiturum.

Notarii Terrestres, sive Castrenses, pro testium depositionibus tres Groff. accipiant.

Cast. Mag. 1368. Folio 37. STatuimus: Quòd Scriptores Judiciorum, de testibus producendis, si scribere & obsignare eorum dicta oportebit, recipiant tres Grossos.

Officiales verò, à producente testes, quatuor Scotos accipiant.

Ibidem. ITem Volumus: Quòd Officiales, de uno producente testes, habeant quatuor Scotos.

Forma Juramenti Testium nè mutetur.

Ibidem. ITem si Officialis, aliàs *Woźny*, aliter formam Juramenti Testibus dixerit, quàm est mandatum; & de hoc convictus Judicio fuerit; perpetuò de Officio deponatur.

Si testi ignobilitas objiciatur.

Sig. Petric. 1523. Folio 40. SI verò Citatus sive victus, aliquem testium inductorum in Termino Cãpestrii, super Nobilitate inculpaverit, volens per hoc Limitationem ipsam Actori impugnare, vel præpedire: extunc pro tali inculpato, dabunt testimonium alii testes, illi videlicet quinque, simplici verbo: Quòd est possessionatus: habet videlicet bona Terrestria: & habetur pro Nobili, inter vicinos: & servitia bellica cum Nobilitate peragit. & tale testimonium sufficiet sibi protunc: quòd videlicet debet admitti ad Juramentum, cum Actore præstandum. Tamen Succamerarius reservabit sibi cum inculpatore Juridicam actionem, in foro competenti prosequendam.

TRIBUNATUS.

Novi Tribunatus abrogantur: veteres autẽ bene meritis Militibus sunt cõferendi.

Sigis. Petric. 1538. B. 2. DEcernimus: Ut novi Tribunatus, quicunque sunt à nobis ubilibet instituti, non diutiùs quàm ad mortem modernorum possessorum durent. qui-

quibus ex hac vita sublatis, Tribunatus quoque ipsi extincti censeantur. Novos deinceps nullos constituemus; & antiquos bene meritis, aut emeritis Militibus conferemus. *De Tribunatibus, ferè Similis.*

QUia etiam Bellico servitio Tribunatibus non parùm decedit: omnes hos Tribunatus, post annum 1538. institutos, abrogamus. antiquis autem, juxta hoc ipsum Statutum supra positum, dispensabimus. quin etiam & eos, qui Castris carent, cassamus: tantùm autem eos, qui Castra habent, in robore relinquimus. *Sigis. Aug 1550.*

TORUNENSES.

Torunenses navigationem Gedanum nè impediant.

QUodque Torunenses non impediant, neque arestent, aut retineant navigantes: illis violentias ullas facere non præsumant. à quibus eos tueri pollicemur: sic ut Gedanum quisque libere atque securè fluitet, per Torunenses minimè prohibitus aut prohibendus. *Rex Alber. Folio 98.*

TUTOR.

Tutor ut nihil perpetuum, de hæreditate puerorum disponet: sic neq; illā limitabit.

CUm pater decesserit pueris relictis, ipsis ad annos legitimos nondum educatis: Tutor ipsorum, non potest hæreditatem ipsorum vendere, nec gades limitare, nec ipsam hæreditatem aliquo modo perdere. quia si secùs fecerit: pueri ad annos discretionis pervenientes, hæreditatē suam à possessore viceversa habere, & lucrari possint; nec ipsis aliqua Præscriptio allegari possit. *Casi. Visli. Folio 33.*

Licèt Tutores debent resignare bona pueris, postquam nacti fuerint annos 15. tamen pueri, ante annum 24. non possunt illa bona alienare, absq; consensu amicorū.

ITem quemadmodum ex Statuto communi, Tutores tenentur resignare bona puerorum, dum habebunt annos 15. pueri verò bona sua accipiendo, uti debent eis: sic nihilominus Jure sit provisum: (prout fieri consuevit) quod ipsi pueri bona vendere, obligareque non debeant, sinè consensu amicorum, consanguineorum: donec habebunt annos 24. transactos. *Consuet. terræ Cracov. 1505. Fol. 120.*

Tutor, de Censibus, ac jumentis indomitis tantùm rationem reddet.

MUltotiens contingit: quòd pueris in orphanitate constitutis, aliqui, quasi eisdem compatientes, ipsos nomine Tutorio in curam recipiunt, & Tutelam. Tandem ipsis ad ætatem legitimam venientibus, à Tutore solent exigere rationem: de bonis & rebus, Mobilibus & Immobilibus, quibuscunque. Unde de consilio Baronum nostrorum Statuimus: Quòd Tutor, peractis temporibus, de nullo rationem facere teneatur: nisi de Censibus, & jumentis indomitis. *Casi. Mag. 1368. fol 33*

§. Tutores de bonis Minorennium, secundùm quantitatem bonorum eorundem, militatum expediant. Vide in Tit: BELLUM. Folio 15.

§. Tutor pro capite agere potest. Vide in Tit: HOMICIDIA. Fol. 130.

§. Si Tutores, virgines maritare negligant. Vide in Tit: VIRGO.

Pater liberis ac Uxori Tutores dare potest.

STatuimus: Quòd pater vivens, possit & valeat pueris suis & uxori, (si ipsa affectaverit) constituere certos Tutores: quos voluerit: de quibusq; major sibi fides, & confidentia apparuerit. qui tueri & curare eosdē poterint, usque ad annos superiùs allegatos; nec eosdem Tutores, post mortem constituentis, proximiores à tutela poterint removere. *Vlad. Jag. Folio 43.*

VADIUM.

In articulis Castrensibus, ex Termino concitato astito, rectè Vadia interponuntur.

PRogressus debebit observari in Judicio Castrensi, secundū materiam subjectam, in articulis duntaxat Castrensibus. ubi statim ex Termino concitato astito, addatur Ministerialis ad intromittendum, cum triplicatis Vadiis. *Sigismun. Petr. 1523. Folio 36.*

§. Reliqua de interpositione Vadiorum, utpote de Vadio lite-

literali, vigore Intromissionis Perlucrorum: item de Vadio triplicato: & de Vadio ultimo. Vide in Tit: PROCESSUS JURIS. Folio 235.

VAGI.

Vagi raptores infames sint.

Casi. Mag. Visl. 1368 Folio 22. SUnt nonnulli: qui per indiscretionem, victum longi temporis brevi hora consumunt: tandemque assumunt sibi, extra propria occasionem vagandi: & taliter vagantes, aliena rapere non formidant. Ut igitur tales, à qualibet occasione vagandi, & rapiendi, saltem formidine pœnæ retrahantur, Statuimus: Quòd taliter vagantes, & rapinas committentes, quibuslibet bonis ipsorum, quæ habent, ipso facto sunt privandi. Et si contigerit, hujusmodi fugitivos nostræ gratiæ reconciliari: Volumus nihilominus: quòd inter suos pares, ut infames habeantur.

§. De Mendicis Vagis, Vide in Tit: MENDICUS. Folio 183.

Laïci dietim, horatim, aut septimanatim servientes, vel sine literis testimonialibus advenientes, non foveantur in Civitatibus: sub pœna 14. Marcarum. Nam Inquilini, pro suis servitiis septimanalibus suffici n..

Albertus Petr. 1496 Folio 99. ITem quoniam propter laicos, propria domicilia non habentes, qui septimanatim servire, & salaria septimanalia habere consveveru t fit defectus servitorum, in villis, & prædiis bonorum, tam Majestatis Regiæ, Spiritualium, & Secularium personarum: quique in civitatibus & oppidis fovẽtur inconsideratè, non advertendo quibus officiis victum quærant: qui exinde certis temporibus prædatum, certis verò temporibus servitum exeunt, in villis messis tempore salaria exigentes gravia: Statuimus: Ut sub pœnis quatuordecim Marcarum, totiens quotiens secus factum esset solvendis, Cives & Oppidani nostri, & quorumlibet subditorum nostrorum, cujuscunque status & conditionis existentium, non foveant in Civitatibus & Oppidis homines tales: qui ad annum integrum servitium non haberent: aut Officiũ aliquod non gererent, de quo victum colligerent. & similiter illos, qui absque literis testimonialibus, à dominis locorum recipiendis, illuc se conferant. Et licèt Officia quædam sint inter illos: quæ ipsi Cives, pro eorum victu, habere gerereque consveverunt, per labores, & suffragia septimanalium servitorum: pro illis septimanalibus servitiis, Inquilini domorum assumantur. per quos suppleatur defectus apud illos: qui non diutiùs, quàm pro certis diebus servitores conveniunt.

Pœna contra Rusticos Vagos.

Sigismun. Petr. 1519. Fol. xxiiii RUstici vagi, qui ad diem tertium, post suum in civitates vel oppida ingressum, servitio sive artificio se non applicuerint, Volumus, & Statuimus: ut per Officium Civile capiantur, & detineantur: vinctique compede, ad faciendos aggeres & fossas Civitatum vel arcium adhibeantur. nè & furta, vel latrocinia ex eis multiplicentur: & Nobilitas, servorum & laboratorum penuriâ prematur. id quod & aliis omnibus in bonis suis facere licebit.

Kmethones verò, Hortulani, & eorum filii, à dominis suis profugi per Capitaneos vel per Civile Officiũ capiantur: Dñus verò eosdẽ repetens duodecim groß. solvat.

Sigis. Crac 1532. A 3. COnsulentes commoditati rei communis domesticæ Regni nostri, (quæ plerumque fugitivorum colonorum, seu Kmethonum, vel filiorum eorum malitia ità defraudatur: ut multi subditorum nostrorum, ex defectu laborantium & servitorum, in laboribus necessariis negligantur:) Statuimus, & Decernimus: ut quicunque colonus seu Kmeto, Hortulanus, seu quivis alius subditus, vel filii eorum, invito vel inscio domino suo, in alienas provincias fugiens se transferat: per Capitaneos, & eorum Vicesgerentes, denique per Officiales civitatum, & oppidorum, ad quæ devenerint, capiantur: & capti, operis servilibus adhibeantur tamdiu: donec dominus de-

detenti vel detentorũ, illos inventos repetierit. Repetente enim domino ſubditum, & docente illum eſſe ſuum, Capitanei, & eorum Viceſgerentes, vel civitatum & oppidorum Officiales, illum extradere debent irrecusè: receptis priùs ab eo, qui ſubditum ſuum repetit, duodecim Groſſis, quos illi pro opera & diligentia, in detinendo ſubdito adhibita, ſolvendos fore Decernimus.

De furtis prohibendis, & vagis coërcendis.

ITem ad continenda furta, & vagos homines coërcendos, Capitanei locorum diligenter curabunt: homines otioſos & vagabundos, nulliſque ſervitiis aut artificiis addictos, in ſuis Capitaneatibus perquirere, & cohibere. Nobiles verò, in bonis ſuis tales coërceri per Capitaneos, permittant. alioqui, Citati illos coram Capitaneis ſtatuere teneantur. *Sigiſ. Petric. 1523. Folio 29.*

De laicis et mulieribus, meſſis tempore de Regno exire prohibitis.

QUoniam quàm plures laici, & mulieres, de terris Mazoviæ, & aliis terris Regni Poloniæ, Sileſiam, & Pruſſiam, meſſis tempore ſe transferre conſveverunt: quo fit, ut in terris Poloniæ, laboratores & ſervitores haberi non poſſint faciliter: itaque Statuimus: Ut omnes tales, de terris Poloniæ, & Mazoviæ, extra Regnum laboratum euntes, per Capitaneos, Tenutarios, atque Nobiles, & locorum dominos, Officialesque impunè retineantur: retentique, laboribus Regnicolarum applicentur. *Joan. Alb. Petr. 1496. Folio 103.*

De eiſdem Ruſticis, extra Regnum laboratum non mittendis.

ITem nè Ruſtici extra Regnũ exire poſſent, pro juvandis aliarum provinciarum laboribus: per Capitaneos ubique prohibeantur: & aliis quibuſcunque erit licitum eos impunè retinere, & ad uſus ſuos, etiam ſinè mercede, ad unum menſem redigere: ità tamen, quòd menſe exacto ad propria revertantur. *Prælati Petr. 1503. Folio 112.*

De fugitivis ad Sileſiam, à Capitaneis arcendis.

VOlumus: Ut Capitanei arcium finitimarum, Ruſticos omnes, ex Polonia in Sileſiam vel Ungariam fugientes, aut ſe conferentes, tranſire non permittant: ſed eos contineant & arceant: ſecundũ Statuta Regni noſtri. *Sigiſmun. 1538. C 1.*

VENDITOR SEU VENDITIO.

In venditione bonorum, conſanguinei teſtantur.

COnradus à Dominico domum vendicabat: & ad ſuam intentionem probandam, Conradus ſex teſtes, juxta Judicis mandatum, produxit. quorum primus teſtis Jacobus: alter Petrus, ipſius Conradi compater, & mediator, ſeu amicabilis compoſitor, in eadem cauſa: quem ipſe Dominicus, cùm teſtes in Judicio ſecundùm conſvetudinem nominarentur, neglexit impugnare: nec hujuſmodi Conſanguineitatem objicere. Demum circa teſtium Juramentum, opponendo prædictus Dominicus teſtimonium dicti Petri, propter præfatam Conſanguineitatem, conſtanter aſſeruit non valere: & ſic dicebat, ſe cauſam eandem obtenturum. Nos conſiderantes: quòd amicabiles compoſitores, ſeu mediatores, Conſanguinei eſſe conſveverunt, Declaramus: in tali caſu, teſtimonium prædicti Petri pro Conrado valiturũ. *Caſi. Mag. 1368. fol. 18*

Venditor oſtendat hæreditatis limites: & intra tres annos, & tres menſes, emptorem tueatur.

EX conſvetudine, & Jure antiquo ſervabatur: quòd vendens hæreditatem, emptorem per tres annos, & tres menſes, ab impetitione quacunque ad interveniendum & liberandum eundem ſit aſtrictus. ſed quia multoties contingit: quod vicini illius venditæ hæreditatis, quorum limites etiã ipſã *Jagel. Crac. 1423. fol. 44*

contingunt, infra præfatos tres annos, & tres menses, emptorem vexare postponunt: donec Venditor & intercessor, Præscriptione emptionis evadat: (qua elapsa primò, emptorem pro limitibus inquietare, non formidant: licèt venditioni præsentes extiterint) eapropter Volumus & Statuimus: Quod cùm aliqua hæreditas emptori per venditorem ostenditur, vicini illius hæreditatis peremptorem, cum Ministeriali evocentur: quòd illi ostensioni intersint. qui si venire noluerint, sic per Ministerialem vocati: & infra tres annos, & tres menses, possessori quæstionem pro limitibus non moveant; tunc possessor ad probationem sive emptionis, cum testibus admittatur: Præscriptioneque tanti temporis juvabitur.

§. Qui vendit aliquid, uxorem habens, eandem statuat cum duobus amicis, de linea paterna proximioribus, ut venditioni consentiant, Vide in Titulo UXOR.

V I D U A.

Vidua dotata quid tollat: & si alteri marito nubit.

Casi. Mag. Visl. 1368. Folio 29.

STatuimus: Quòd marito mortuo, uxor circa Donationem, & Dotem, & quælibet Parafernalia, in pecuniis, gemmis, lapidibus, & vestibus super extantibus, & remanentibus, debeat remanere. Ipsa autem mortua, ad liberos (si ipsos habuerit) prædicta omnia bona devolvantur. Quæ mulier, habendo pueros, si alium virum receperit, vel recipere voluerit, Decernimus: quòd tantummodo ad eosdem pueros, omnia bona paternalia integraliter, cum alia parte, ipsos in divisione concernente, quorumlibet bonorū maternalium, in quibuscunque rebus consistant, absque aliqua contradictione devolvantur: & cum alia residua suorum bonorum parte, maritum accipiat, juxta suam voluntatem.

Vidua dote, & Dotalitio tantùm potiatur.

Jagel. 1423. Folio 42.

AD abolendam damnosam consvetudinem: quæ hactenus inter subditos nostros, solùm ex communi usu servabatur: quòd uxor, marito mortuo, in sede viduali (contra quandam antecessoris nostri Constitutionem: quæ incipit, Statuimus &c.) remanens, omnia bona possidebat: propter quòd nonnulla bona pueris, vel proximioribus, per inadvertentiam, & malā ipsorum procurationem, annihilabantur, & desolabantur: unde talibus obviare volentes, Statuimus de cætero: Quòd uxor, marito mortuo, tantùm Dotē & Dotalitiū non habeat, alia verò bona, in quibus Dotem, & Dotalitiū non habuerit, pueris, vel proximioribus tenebitur resignare.

Vidua, quæ bona Mobilia tollit.

Vlad. Jag. Folio 42.

LIcèt etiam antiquitus per antecessores nostros, in quodam Capitulo Statutum sit: quòd marito mortuo, uxor donationem, & Dotem, & quælibet Parafernalia (videlicet in gemmis, argento, vestibus, & pecuniis) habeat, & teneat: tamen quia non modica damna, per hoc pueris evenire solebant: quapropter de consilio & consensu Prælatorum, & Baronum nostrorū omnimodè Statuimus: Quòd uxor, marito mortuo, solùm circa Parafernalia domestica remaneat: thesauro videlicet, pecuniis, & argento, equis magnis, cum omnibus armis, equireis exceptis: quæ omnia ad pueros devolvantur. Declarantes insuper: quòd talis mulier, circa omnia pecora, & quævis alia, quæ in dote sua & Dotalitio fuerint, unà cum equis vectigalibus, quibus tempore mariti sui vehebatur, remaneat. demptis vestibus, & equis parvis, in valore trium Marcarum, mariti defuncti; quæ in æqualem sortem, seu portionem, dominæ cum pueris cedere debebunt, & dividi cum effectu.

De crinili nuptarum virginum, Maritis mortuis.

Consvetudo terræ Crac. Folio 121.

ITem dum aliquis copulat sibi matrimonialiter virginem, seu puellam, & privatur vitâ, non reformando eidem uxori; extunc talis uxor accipiet pro Crinili Marcas 30. aut possessionem, ubi trium Marcarum esset proventus: habebit tamdiu, donec sibi persolvetur Crinile, tenendam. quæ non tenetur

netur equitare de bonis, ubi eam maritus morte reliquit, aliàs *Odumarł*: uſque quo dabuntur ei, aut triginta Marcæ, pro Crinili: aut trium Marcarum proventum, alias cenſum, ſibi conſtituent mariti ſucceſſores.

§. Vidua ſexennio præſcribit. Vide in Titulo PRÆSCRIPTIO. fol. 221.

V I Æ.

Mercator per veteres vias transeat.

ITem Prohibemus omnibus mercatoribus: Nè cum rebus, & mercimoniis ſuis, audeant per novas vias & loca tranſire: ſed juxta Conſtitutionem divæ memoriæ, Domini Caſimiri ſecundi, noſtri prædeceſſoris, antiquas ſtratas obſervent. aliàs, omnes decreto huic contravenientes, Permittimus & Decernimus à Capitaneo noſtro capi: & bona eorum omnia & ſingula, noſtro inſiſcari theſauro. *Caſim. Petric. 1442. Folio 91.*

Capitanei ſecuritatem viarum defendant.

DEcernimus: ut in illis terris, in quibus Judices ab eorum Capitaneis conſtituti Officia exercent, ipſos terrigenas & ſubditos noſtros, itinerumque ac itinerantium ſecuritatem, juxta Juris formam, à violentiis injuriantium defendant. ad ſolutionem verò pœnarum, quæ ex judicato debentur, eoſdem compellant. *Sigiſ. Crac 1507. fol. 6.*

Latitudo publicarum viarum, quomodo eſt conſtituenda.

DE via quoque ſæpè fuit diſceptatum: dum alii ſeminantes, alii ædificantes, partem illius occupare dicerentur: non ſinè gravi euntium, atque agentium injuria. Ut itaque hæc quoque, de via publica occaſio diſceptandi tolleretur: recipimus nos, datis ad præfectos arcium & civitatum literis, mandaturos illis: ut ſinguli eorum, adjunctis ſibi duobus ex Equeſtri ordine viris induſtriis, & eorum peritis, latitudinem viæ ubique conſtituant, & determinent: ſecundùm diſpoſitionem Statuti, de hoc editi. *Sigiſ. Crac 1539.*

Nè viæ publicæ, & Telonia declinentur.

IPſi etiam Capitanei prohibituri ſunt negotiatoribus: quòd nonniſi viis conſvetis, & publicis ſtratis, Telonia & publica loca non declinando, vadant: ſub rerum, quas per obliquas vias vexerint, privatione. *Sigiſ. 1507 Folio 7.*

Non per Marchiam, ſed per Glogoviam, cum mercibus eatur: ſale Ducis Stolpenſis excepto.

COnſtituimus etiam in eodem Conventu, occludendum eſſe tranſitum, tam univerſis Regni ſubditis, quàm etiam extraneis mercatoribus, per Marchiam: omneſque negotiatores, ſub omnium ipſorum bonorum amiſſione, in & extra Germaniam, cum quibuſcunque mercibus, & bobus, viâ præfatâ ire non debent: ſed eâ viâ, per Glogoviam, & alia loca, qua antiquitùs ire ſolitum eſt. Sed quoniam in terras Domini Ducis Stolpenſis, per novam Marchiam ire hinc inde ſolitum fuit: Nos autem nolentes, nec noſtris nec ipſius Domini Ducis Stolpenſis ſubditis, & aliis mercatoribus, negotiationem & tranſitum hinc inde prohibere: volenteſque quantum poſſibile fuerit, hoc prohibere: ut nemo, tam in Regnum noſtrum veniens, quàm etiam ex eo tranſiens, aliqua loca Domini Marchionis attingeret: & hìc ſcire non valentes, debitam locorum poſitionem, per quæ tranſitus utrinque commodiùs poſſet conſtitui: committimus Magnifico & famatis, Lucæ de Gorka, Caſtellano Poſnanienſi, & Capitaneo Majoris Poloniæ generali, cum Conſulibus Poſnanienſibus conſtituere: & publicare tranſitum, & loca: per quæ tam ex Regno noſtro, per terras & dominia ipſius Domini Ducis Stolpenſis, quàm etiam ex ejus terris & dominiis, cum mercibus, (ſale tamen excepto) & pro aliis rebus, pro quibus ex uſu vel neceſſitate eos in Regnum noſtrum venire contigerit, eadem via, & non aliis obliquis tranſitus pateat. ſub mercium, & equorum, ſecus facientes privatione. Qui viam ipſam evitantes, ubique locorum prohiberi, & areſtari poterint. Quã hujuſ- *Sigiſ. Bidgoſt. 1520. Folio 27.*

hujusmodi Constitutionem, præfato Domino Duci Stolpensi, ipse Magnificus Lucas de Gorka literis suis declarare debebit. ut subditis suis hæc publicari faciat: præcipiatque, pro bona vicinitate, ut se in ea re hoc modo gererent: & cùm dominia sua attigerint, ut similiter eis per ipsa, viam cõstituat, & designet: qua possent transire.

In Silesiam cum mercibus progredi, vel transitum permittere, capitale est.

Sigis. Crac 1527. A 4. ET quia non verentur plurimi, prohibitionem viæ in Silesiam multiplicibus modis transgredi, in contemptum decretorum & mandatorum nostrorum, & in pessimum inobedientiæ exemplum: volentes tam custodes quàm etiam negotiatores, hanc ipsam prohibitionem nostram transgredientes, coercere: Statuimus cum universis Consiliariis, & terrarum Nunciis: Quòd quicunque deinceps compertus fuerit, eandem prohibitionem nostram, transeundi cum mercibus, aut frumentis qualibuscunque, in Silesiã, ultra fines Regni nostri transgressus esse: & capite, & bonis omnibus puniri debebit. Qui verò non fuerit in transgrediendo deprehensus, sed vel furtim, vel conniventiâ Capitaneorum transgressus, & dehinc domum reversus: si testibus idoneis convictus fuerit, eam transgressionem commisisse: Pœna capitis punietur. Si autem quispiàm Capitaneorum permiserit aliquem, contra ipsam prohibitionem nostram, in Silesiam transire: & Capitaneatûs suo Officio privari, & alia, quæ nobis condigna videbitur, animadversione puniri debebit. Si verò fuerit Capitaneus, qui bona nostra habuerit oppignorata: perdere debebit, absque ulla spe veniæ, summas omnes pecuniarum: quas in ipsis bonis nostris habuerit inscriptas. eademque bona ad nos ipso facto devolvi debebunt. Quòd si Burgrabius, Vicecapitaneus, aut Notarius Capitanei, modo supradicto excesserit: & idoneo testimonio convictus fuerit: quòd aliquem contra prohibitionem nostram, transire in Silesiam permisisset, quovis colore, & prætextu: illum ejus dominus, vel evincere, vel ad pœnam capitis & bonorum, nobis extradere debebit. Atque huic Constitutioni, & decreto nostro, universi homines, tam nostri, quã subditorum nostrorum, Spiritualium & Secularium, subjacebunt: nec quisquã exemptus esse debebit.

Regni incolis via in Ungariam & Silesiam prohibetur, non externis.

Sigis. Petric. 1538. C 1. AD evitandas magnas insecuritates, injurias, & deprædationes, (quas subditi nostri ab incolis Regni Ungariæ, & Ducatûs Silesiæ, annis superioribus incurrerunt: & adhuc sustinere coguntur) de consensu omnium ordinum, in hoc Conventu congregatorum, Interdicimus, & severè prohibemus: Ut nemo subditorum nostrorum, ad Ungariam, & Silesiam, cum mercibus, aut pro mercibus, & rebus quibuscunque ire & proficisci, aut inde in Regnum nostrum merces quascunque invehere audeat: sub amissione rerum, & mercium earundem. Relaxatio autem ejusdem occlusionis, à nobis fieri non potest: nisi in Conventu Regni generali. Verùm permittimus: ut Nobilitas, & Mercatores, boves, quos hac hyeme aluerunt, extra Regnũ, ità ùt priùs, usque ad festum Sanctæ Trinitatis proximum, depellere possint & valeant. Liberum tamen erit Ungariæ, & Silesiæ incolis, cum rebus, & mercibus quibuscunque, interea ad Regnum nostrum venire: & ex Regno, cum aliis quibuscunque rebus, sinè quovis impedimento, ad sua redire, non obstante hujusmodi occlusione: quæ duntaxat ad subditos nostros pertinere debet. Hæc autem prohibitio relaxari non debet per nos: (ùt supra diximus) nisi in generali Conventu Regni, cum consilio Ordinum, tum in Conventu existentium: neque ulli subdito nostro, libertatis literas, contra prohibitionem hujusmodi, ad Ungariã, & Silesiam, vel inde cum rebus & mercibus commeandi & transeundi, concedemus. quas etiam concessas

ceſſas effectu carere, & res quaſcunque ab hujuſmodi impetratoribus libertatis ductas, fiſco noſtro fore applicandas, Volumus & Decernimus.

In Sileſiam, & Ungariam, ingreſſus prohibetur: quouſq; de injuriis utrinque cognoſcatur.

CUM de occluſione viæ in Sileſiam diſceptaretur: tametſi ſubditorum noſtrorum poſtulationes, apud nos factæ, erant variæ: nihilominus ex cõmuni Conſiliariorũ, noſtrorũ & Nunciorum Terreſtrium conſilio, in eo ſtatu reliquimus negotium. Ut hæc occluſio, & inhibitio viarũ, tamdiu duraret: quoad injuriæ, & damna, pro quibus cum ſubditis Regis Romanorum ſubditi noſtri utrinque experiri debent, tam in Sileſia, quàm in Ungaria ſarcirentur: & per Commiſſarios utriuſque Regni, juſtè finirentur, & compẽſarẽtur. Et tamen hoc quoq; Conſtituimus: (ut meliùs hæc inhibitio viarũ provideretur) ut videlicet Capitanei, in confinio exiſtentes, ſub amiſſione Officiorũ ſuorũ, diligenter hoc cuſtodiant: ut præter hanc inhibitionem ſubditis noſtris nihil facere, neq; illuc equitare permittant. hoc inſuper adjiciendo: ut vectores noſtri Theutonicorum merces, neq; ex Polonia, neq; in Poloniam ducant: ſed ut ipſi mercatores Theutonici, ſuas res & mercimonia, tam in Poloniam, quàm ex Polonia ducant, & vehant. Et quicunq; Capitanei hanc inhibitionem diligenter obſervabunt: tales mercimoniorum, in pœnam commiſſi cadentium, à tranſgreſſore Conſtitutionis accipiendarum, medietatem habebunt: alteram verò pro nobis tollemus. *Sigiſm. Craco. 1543*

VIOLENTIA

Violenti, etiam per quemlibet famulum citantur: ſed aliàs, per Miniſterialem.

POſſibilitas hoc dictat rationis: quòd Judices, in exercendis ſuis Judiciis, habeant ſuos certos Miniſteriales ſeu Officiales. Quapropter Statuimus: quod penitus nullus Judex, per aliquam aliam perſonam, quam per certum ſuum Officialem ſeu Miniſterialem, faciat & expediat ſuas Citationes: Milites autẽ ſuperiores, per literas. excepto hoc: ſi aliquod crimen in Judicio, vel in curia Judicii, recenter & de novo committatur: tunc pro hujuſmodi crimine, per quemlibet familiarem, contra tales liceat fieri Citationes. *Caſimi. Viſliciæ 1368. Folio 13.*

De aliqua re violenter recepta.

ITem ſi quis violenter mantellum ſuum, vel aliam rem propriam quamcunque, alicui authoritate propria receperit: Jure repetendo, cum pœna ſex Marcarum, eandem reſtituere teneatur. *Caſimiri Mag. Folio 28.*

De homine paupere, divitem pro violentia citante.

ITem cùm pauper divitem pro violentia Citat, dives per teſtes debet & poterit ſe expurgare. aliàs, juxta violentiæ qualitatem debitâ pœnâ eſt multandus. *Caſimiri Mag. Viſlic. Folio 28.*

Nobilis circa violentiam in civitate captus, abſq; Capitaneo judicari non debet: & pœna 60. Marcarum à civibus injuſtè capto debetur.

QUod ad violentias, quæ in civitatibus & oppidis Regni noſtri committuntur, attinet: ſi quiſpiam Nobilis violentiam ipſam perpetraverit: & in civitate, ſeu oppido, civem vel hominem aliquem verberaverit: aut injuriam aliquam per violentiam cuipiam intulerit: detineri quidem, ſeu comprehendi ab Officio civitatis poterit: ſed judicari, & ad pœnam cõdemnari, non niſi ſub præſentia Officii Caſtrenſis debebit. *Sigiſmun. Crac. 1527. A. 5.*

De eadem captivatione Nobilium in civitatibus ob admissa crimina.

Sigis. Petric. 1538. A. 4. STatuimus: Ut Nobiles, secundùm Statutum Torunii editum, pro admissis criminibus, in civitatibus & oppidis captiventur: & qui Officio Capitaneali digni pœnâ videbuntur, in civium potestate relinquantur. qui verò judicabuntur ab Officio Capitaneali, utcunq; civibus dissentientibus, pœnam non promeruisse: in custodiam Officii Castrensis tradi debent: usq; ad cognitionem nostram, super ejusmodi detentorum excessibus faciendã. Quòd si nos decreverimus aliquem injustè detentum esse eumq; per sententiam nostrã liberum fecerimus: Cives pro hujusmodi injusta detentione, pœnam detento 60. Marcarum pecuniæ solvere tenebuntur, sintq; astricti.

Statuti autem formula, Thorunii per nos anno M. D. xx. editi, in hæc verba sequitur.

Ibidem. QUia Nobilium & Civitatum Regni nostri damnosa fuit exorta differentia, super his Nobilibus: qui in recenti crimine, pro violentia, in civitatibus & oppidis, capiebantur: proinde nos tam gravi negotio ad præsens, propter Prussiæ bellicam occupationem, pro perpetua ordinatione intendere non valentes: nihilominus providentes tranquillitati subditorum nostrorum, de unanimi consilio Consiliariorum nostrorum omnium, & Nunciorum Terrestrium Regni, Statuimus & ordinamus: Quòd dum aliquis Nobilis, in civitate nostra, vel oppido nostro, aut aliquorum Spiritualium & Secularium subditorum Regni nostri, pro crimine violentiæ, per Officium Civile captus fuerit: ex tunc talis Nobilis, pro violentia captus, detineri debet in Prætorio civitatis vel oppidi, ubi capietur. quo facto, Officium civitatis vel oppidi illius, ubi talis violator captus fuerit, nullum penitus Judicium faciet: neq; aliquam pœnam exiget, de eodem Nobili: nisi priùs ad eorum requisitionem Capitaneus, vel Vicecapitaneus Castrensis, illius Jurisdictionis nostræ Regalis, sub quo civitas talis vel oppidum situm fuerit, præsens interfuerit eidem civili Judicio: quod ministrari & fieri debet, pro violentia contra dictum Nobilem. Et ubi Capitaneus, vel Vicecapitaneus noster, ad unam sententiam, cum Officio illius civitatis vel oppidi, ubi talis Nobilis detentus fuerit, concordati fuerint: extunc præfatus Nobilis, juxta hujusmodi sententiam Capitanei nostri, aut ejus Vicecapitanei, ex Officii Civilis, condemnari & puniri debet. Si verò talis Capitaneus noster, vel ejus Vicecapitaneus, non poterit se concordare super sententiam, cum Officio Civili, contra talem Nobilem: extunc ipse captivus, interea temporis in decenti captivitate civili detineri debet tamdiu: donec à Majestate nostra Regia informationem Capitaneus noster, & illa civitas, vel oppidum habuerit: Quomodo talis Nobilis captivus sententiari, & puniri deberet: Præscriptione tanta temporis non obstante: qua se prædictus captivus tueri non valebit. Si verò in aliqua civitate, vel oppido, Officium Civile contra præmissa aliquid attentaverit: extunc per Capitaneum nostrum Castrensem, sub cujus Jurisdictione & districtu, talis civitas vel oppidum consistit, Proconsul pro tempore existens, cum uno Consule capi, & decollari, & capite privari debet.

De eodem.

Sigis. August. Petric. 1550. IN Statuto Thorunensi, Anno 1538, condito, est sufficienter descriptum: quomodo se debent conservare cives, circa captivationẽ Nobiliũ. quod in omnibus teneri debet.

§. De domûs violatione, ac in ea vulneratione, & complicibus violatoris. Vide in Titulo INVASIO DOMUS, Folio 146.

§. De

§. De violentia in Judicio commissa, Vide in Tit. JUDICIUM. Fol. 151.

§. De violationibus virginum, & oppressionibus viduarum vel maritatarum, Vide in Titulo VIRGO.

VILLICUS.

De inculpato Villico, aut familiari, per ipsius dominum.

PRæterea cùm dominus contra suum Wladarium, aut contra alium familiarem, pro aliquibus rebus, aut injuriis, moverit quæstionem: tunc ipse Wladarius, aut familiaris, domino suo non deferendo Juramentum, teneatur se cum sex testibus expurgare. *Cast. Visliciæ fol. 30.*

VIRGO ORPHANA.

Virgo orphana, post desponsationem sui, tribus annis & totidem mensibus præscribit, contra Tutorem suum.

FRancilcus neptim suam Luciam, in infantili ætate constitutam, orphanam, cum bonis centum Marcarum valentibus, tuendam & servandam, in suam accepit curam. Tempore verò procedente, ipsam (dum adhuc esset minorennis) de viginti duntaxat Marcis dotatam, marito tradidit. Deinde stando cum marito, post quatuor annos, eadem Lucia, pro residuis bonis hæreditariis restantibus, ultra prædictas viginti Marcas, Francisco suo avunculo, & Tutori movet quæstionem. Franciscus autem respondit: quòd longo tempore post contractum matrimonium, per quatuor annos videlicet, nunquam fuit monitus, pro rebus, vel pro bonis prædictis. Nos itaq; talibus volentes casibus providere, declaramus & Statuimus: Quòd prædicta Lucia, postquàm cum marito fuerit sive steterit, per tres annos, & tres menses, infra eosdem ad causam non provocando: sive sit minorennis, sive major, de cætero non poterit, nec debebit agere, pro quibuscunq; bonis vel rebus residuis: obstante sibi termino trium annorum, & trium mensium taciturnitate, & Præscriptione. *Cast. Mag. Visli. 1368 fol. 19.*

Si Tutor nubilem virginem non maritat.

ASTutiæ & dolositati hominum perversorum, qui omnia in pejus convertere & interpretari non formidant, viam præcludere cupientes, Sancimus: Quòd quicunq; nomine tutorio, aliquam vel aliquas, puellam vel puellas, Jure Affinitatis, cum bonis hæreditariis ipsas ex successione paterna contingentibus, seu concernentibus, jam puberes atque nubiles, ad desponsandum servant, eas nolentes maritari: in hunc finem, quòd bona ipsarum diutiùs valeant obtinere, seu possidere: Decernimus: quòd tales virgines, sicut præmittitur adultæ, poterint & valeant de maritis sibiipsis providere, sinè ejusdem patrui seu Tutoris voluntate, & assensu: tamen cum consensu, & consilio aliorum amicorum, aut patruorum, aut avunculorū: nec in bonis ipsarū privari poterunt, vel fraudari. non obstante quadam Constitutione nostri antecessoris: quæ incipit: Quicunque verò virginem, &c. ut supra de violationibus virginum. *Vladisl. Jagel. 1423. f. 43.*

De violatione virginum, & oppressione viduarum, & maritatarum.

QUicunque verò virgini, seu viduæ, vel conjugatæ, in campo, sylva, domo, aut ubicunq; opprimendo, violentiam fecerit: & virgo, seu mulier, evadens violentiam oppressoris, si infra triduum ad villam viciniorem veniens, seu in villa existens, ad villanos clamaverit: plorando, vel lacrimando, narrando sibi violentiam esse illatam: & signa oppressionis in ea apparuerint manifesta: & subsequenter juraverit: in gratia nostra, amicorumq; ejus, idem oppressor existat, & hoc, si de ejus clamore dicti villani fuerint protestati. Si verò virgo de oppressione aliquem accusaverit *Cast. Mag. fol. 34.*

calumniosè: & in ea signa non apparuerint oppressionis: ex tunc si is, quē accusavit, cum sex suæ conditionis hominibus se expurgabit: extunc ipsa calumniatrix, cujuscunq; statûs, & conditionis existat, pœnâ debitâ castigetur.

V I S.

Nè quis res quoque suas vi repetat.

Casi. Mag. Visl. 1368. Folio 28. ITem si quis violenter mantellum suum, vel aliam rem propriam quācunque, alicui authoritate propria receperit: Jure repetendo, cum pœna sex Marcarum eandem restituere teneatur.

De vi, in via publica commissa.

Casi. Mag Visl. 1368. Folio 15. UT itaque certâ mensura & regula, de pœna, quæ consvevit nostro fisco, sive nostræ cameræ applicari, (quæ *Siedmdziesiąt* dicitur) habeatur, Statuimus: Quòd tantùm in quatuor casibus, in Statuto descriptis, & non in pluribus, nostræ cameræ applicetur. Ex his autem secundus casus est: ubi aliquis de violentia, sive spolio publicæ stratæ, accusatus fuerit: & defecerit in sui expurgatione. Tunc enim volumus: quòd in præmisso casu, prædicta pœna nostræ cameræ applicetur.

Si die forensi in via sit vis.

Casi. Mag. Visl. 1368. Folio 30. MArtinus conqueritur de Nicolao: quòd die forensi, in via publica, sibi de pera octo Scotos violenter recepisset. Nicolaus verò negabat: injusteq; se ab eo accusari asserebat: cùm eandem pecuniam non amisisset: nec sibi recepta fuisset. volens se tantùm sex testibus, de hoc expurgare. Nos in tali casu Decernimus, cum duodecim testibus fide dignis, & non paucioribus, fieri hujusmodi expurgationem.

Violentus, nisi convincatur, expurget se.

Casi. Mag. Visl. 1368. Folio 16. PRæterea ut calumniis via præcludatur, statuimus: Quòd si aliquis bonæ famæ, in Judicium pro quibuslibet violentiis evocatur, Actor teneatur, quod asserit comprobare. aliàs Reus tantummodo proprio Juramento se valeat expurgare.

V L A D A R I U S.

§. Vide in Titulo VILLICUS. Folio 347,

U L N A.

Nè ulnatim, aut talentis mercetur in villis, Capitanei provideant, exceptis tamen pecudibus, & pecoribus, ac frumento. Negotiatores etiam, viis publicis eant.

Sigis. Cracov. 1507. fol. 7. PRovidere volentes indemnitati oppidorum, & eorum subditorum, in quorum præjudicium mercata in villis fieri consveverunt, Statuimus, & Decernimus: Ut Capitanei locorum, mercata in villis, per publicas Proclamationes exerceri prohibeant: & maximè, nè in villis, & cæteris locis, quibus fora ex Privilegio non sunt concessa, ulnis & talento fiat rerum venditio. secus facientes, per rerum venditioni expositarum receptionem puniantur. exceptis frumento, pecoribus, pecudibusq;. Ipsi etiam Capitanei prohibituri sunt Negotiatoribus: quòd non nisi viis consvetis, & publicis stratis, Telonia & publica loca non declinando, vadant: sub rerum, quas per obliquas vias vexerint, privatione.

U N I O.

Rex Ducatus ad ferenda onera Regno uniat.

Sigis. Cra. 1510. fol. 8. CUm compertum ab omnibus habeatur: quòd virtus unita fortior solidiorq; esse consvevit ipsa divisa: Promittimus nos operam daturos: ut Ma-

Magnum Ducatum Litvaniæ, terraſq; Pruſſiæ, & alias terras, in finibus Regni conſiſtentes, ad unionem redigamus: & quantum poſſibile factu erit, onera omnibus communia communiter ferenda, ſimulq; monetam æqualem communiter recipiendam inponemus: præſertim cùm Conventum utriuſq; dominiis præfatis ad hoc perficiendum conſtituerimus.

§. SIMILIS. Cùm variis exemplis doceamur, vires in unum collectas, multò plùs poſſe quàm diſperſas: & videamus: quòd unita virtus multò fortior eſt quàm diviſa. Id nos diligentiùs animo nobiſcum revolventes: cùm videamus Regno noſtro majora nunc & graviora, quàm unquam antea pericula impendere: quò faciliùs ea à noſtris noſtrorumque cervicibus propulſare poſſemus: Omnia nos facturos pollicemur: ut quibus poſſimus rationibus honeſtis, Ducatus noſtros Litvaniæ, Zathorien: & Oſwiecinen. atque unà terras noſtras Pruſſiæ, eò adducamus, ut (quum in Regni noſtri periculo, ſuum quoq; periculum agi videant: neque hoc ruere poſſit, quin illæ quoq; terræ, eodem labefactatæ motu concidant) omnes ſuas vires, cum Regni viribus conjungant. Quòd ſi potens hoſtis vim aliquam nobis inferre conetur, conjunctis animis, & copiis in unum collectis, faciliùs eam arcere poſſimus. *Sigiſ. Crac 1539.*

§. SIMILIS. Cùm ſubditi Regni noſtri Poloniæ, ex comitiis generalibus, ante annum Petricoviæ habitis, tam per Nuncios, quàm per literas, nobis tum Vilnæ agentibus, à nobis peterent: ut Dominium noſtrum, Magni Ducatùs Litvaniæ, cum Regno Poloniæ uniretur: tam bello contra communem hoſtem ſuſtinendo: quàm etiam in aliis negotiis, & pactis antiquis, viciniæ, ac fraternitati hinc inde conſervandæ, cauſa perneceſſariis. Et quamvis tum pro ratione poſtulationis ipſis reſpondiſſemus: attamen cùm in præſentibus Comitiis Regni, conſultando de perpetua defenſione, contra potentes hoſtes, utriuſque dominii noſtri, tam Regni, quàm ipſius Magni Ducatûs Litvaniæ, cum Conſiliariis noſtris, & terrarum Nuntiis longiorem defenſionem Regni, niſi annuam conſtituere non potuimus: prætereaq; ad Conſiliarios Magni Ducatûs noſtri Litvaniæ intimavimus: ut illi etiam hoc anno conſimilem defenſionem, cum Regno noſtro Poloniæ, contra communes hoſtes in finibus tenerent. Interim autem Pollicemur Conſiliariis noſtris, & Nuntiis terrarum Regni Poloniæ: Quia hoc anno, ſubditos noſtros Magni Ducatûs Litvaniæ adducere volumus, ut conſimilem defenſionem cum Regno Poloniæ contra communem hoſtem in finibus tenerent. Quod autem ad pacta, ſeu Inſcriptiones, & Conventus ipſius Ducatûs, & Regni communes attinet, in eo nihil certi adhuc facere potuimus. Quandoquidem Conſiliarios ipſius Ducatûs circa nos non habuimus: attamen hoc reſponſi Conſiliariis noſtris & terrarũ Nuntiis dedimus, quia cum aliquid utile, dignum & perpetuum in Regno conſtitueretur, faciliùs nobis eſſet apud Conſiliarios noſtros Magni Ducatûs ipſius hoc obtinere: ut illi ſimiliter, causâ Reipub. ſuæ, & Regni, ad conſimiles Conſtitutiones conſentirent: quod cùm fiet, Pollicemur ſubditis noſtris Regni Poloniæ: quia volumus Conſiliarios Noſtri Magni Ducatûs Litvaniæ, ad hoc ducere, ut illi etiam in omni re non minùs ſibi, quàm Regno utili, in bonoq; ordine, & Conſtitutionibus ac defenſione eiſdem conformiter convenirent: juxta pacta, ſeu inſcriptiones, ac Privilegia antiqua, inter utraq; dominia facta & recepta. *Sigiſ. Crac 1543.*

Magnus Ducatus Litvaniæ, Regno Poloniæ incorporatur.

IN Nomine Domini Amen. Ad perpetuam rei memoriam. Debitores ſumus ſpiritualis alimoniæ: ſalutaria illis pocula miniſtrare: quibus præſidentes temporalium commodorum præſtamus ſuffragia: ut quos ad corporis neceſſitatem ſuſtentamus: ſalutis etiam, ipſis, quantum noſtra ſufficit facultas, miniſteria porrigamus, nè dum tẽporalibus inſiſtimus profectibus, vitæ commoda negligere videamur. Et unde dona benedictionis, & bra- *Vladisl. Jagel. & Vitovdi in Hrodlo. 1400. f. 125.*

vium expectamus sempiternum: inde vitæ detrimenta sentiamus: & præmiis destituti adoptatis, nulla laboris nostri commoda consequamur. §. Expedit perquirere, & debita attentare ratione: ut dum hominibus impartimur carnis beneficia, meditemur: qualiter ipsis cœlestia præbeamus alimenta: & quos in hoc seculo transitoriis rerum condimus copiis: illis viam æternæ beatitudinis demonstremus: quatenus & hìc nostræ munificentiæ cognoscant præsidia: & tandem futuræ gloriæ compendia, per exercitia directionis nostræ apprehendant, in omnium salvatore. Proinde nos Vladislaus, Dei gratiâ Rex Poloniæ, nec non terrarum Cracoviæ, Sandomiriæ, Siradiæ, Lanciciæ, Cujaviæ, Litvaniæ Princeps supremus: Pomeraniæ, Russiæque Dominus & hæres, &c. & Alexander: aliàs Vitovdus Magnus Dux Litvaniæ, necnon terrarum Russiæ Dominus & hæres &c. Significamus tenore præsentium quibus expedit, universis, præsentibus,& futuris, præsentium notitiam habituris: Quomodo terras Litvaniæ, & earum incolas, nostro subditos dominio (in quos sæpe liberalitatis nostræ manum extendimus, & profectui ipsorum intendentes, multâ frequentiâ, statum & conditionem eorũ semper studuimus facere meliorẽ) ferventi desiderio cupiẽtes in assũptæ fidei devotione jugiter solidare & fundare. ut ipsos Altissimus (quo præstante lumen fidei per nostram operam receperunt) ad laudem & honorem sui nominis, & ejusdem fidei Catholicæ augmentum, gratiæ suæ charismate confirmaret.

Rex etiam debet meditari, ut subditis suis viã æternæ beatitudinis demõstret.

Cupit Litvanos in fide Catholica noviter assumptâ solidare.

Litvani ad fidem Catholicã sunt opera Domini Regis Polonorum conversi.

§. Cùm eos sæpè munificentiæ nostræ donis refecimus, summopere affectamus spiritualibus gratiis refovere: & per quæq; legitima studia & labores id ferventiùs mancipare. §. Qui ut se in fidei constantia commodiùs exerceant: & crescant de virtute in virtutem, jugum servitutis, quo hactenus fuerunt compediti, & constricti, de cervice ipsorum deponentes & solventes, ex innatæ nobis benignitatis clementia, ipsis libertates, immunitates, gratias, exemptiones, & Privilegia dari Catholicis solita, juxta continentiam Articulorum subscriptorum, tenore præsentium concedimus & largimur. Et primò, quamvis eo tempore, quo almo Spiritu inspirante, fidei Catholicæ recepta & cognita claritate, Coronam Regni Poloniæ assumpsimus: pro Christianæ religionis incremento, & bono statu, & commodo terrarum nostrarum Litvaniæ prædictarum, ipsas, & cum terris ac dominiis ipsis subjectis & connexis, præfato Regno nostro Poloniæ appropriavimus, incorporavimus, conjunximus, univimus, adjunximus, confœderavimus, de consensu unanimi nostro, & aliorum fratrum nostrorum: & omnium Baronum, nobilium, Procerum, & Bojarorum, ejusdem terræ Litvaniæ, voluntate accedente & assensu. Volentes tamen terras prædictas Litvaniæ, propter hostiles insultus. & insidias, Cruciferorum, & eis adhærentium, ac aliorum quorumcunque inimicorum (qui præfatas terras Litvaniæ & Regnum Poloniæ demoliri nituntur, & in ipsorum destructionem machinantur) in certitudine, securitate, & tutela melioribus reponere: & eis perpetuum commodum procurare: easdem terras, quas semper cum pleno dominio ac Jure mero & mixto, hactenus habuimus, & habemus, usque modo à progenitoribus nostris, & ordine genituræ, tanquã domini legitimi, Baronum, Nobilium, Bojarorum voluntate, ratihabitione, & consensu adhibitis, prædicto Regno Poloniæ iterũ incorporamus, invisceramus, appropriamus, conjungimus, adjungimus, confœderamus, & perpetuè annectimus: Decernentes ipsas cum omnibus earũ dominiis, terris, Ducatibus, Principatibus, Districtibus, proprietatibꝰ, omnique Jure mero & mixto Coronæ Regni Poloniæ perpetuis tẽporibus irrevocabiliter & irrefragabiliter semper esse unitas. §. Cæterum omnes Ecclesias terrarum Litvaniæ prædictarum, tam Cathedrales, quàm Collegiatas, Parochiales & Conventuales, videlicet Vilnen: & cæteras in eis erectas, erigendas, fundatas & fundandas, in omnibus ipsarum libertatibus, immunitatibus, Privilegiis, exẽptionibus & consvetudinibus universis conservamus. Harum serie mediante, juxta consvetudinem Regni Poloniæ. §. Ba-

Cõcedit Rex Polõ. Litvanis, veluti novis Christianis, Privilegia, gratias, & libertates Catholicis dari solitas.

Magnus Ducatꝰ Litvaniæ cũ aliis Terris sibi annexis, Regno Poloniæ est incorporatꝰ. ut cõmunib. viribꝰ hostibꝰ cõmunib. faciliùs ac fortiùs resistere possint.

Ecclesiæ Litvaniæ Catholicæ in libertatibus & immunitatibus suis conservantur.

§. Barones etiam, Nobiles Bojari, terrarum noſtrarum Litvaniæ prædictarum, donationibus, Privilegiis, & conceſſionibus ipſis per nos datis, impertitis, & collatis, duntaxat Catholici & Romanæ Eccleſiæ ſubjecti, & quibus Clenodia ſunt conceſſa, gaudeant, participent & fruantur. prout Barones & Nobiles Regni Poloniæ ſuis potiuntur & fruuntur.

Barones & Nobiles Litvan. Romanæ Eccleſiæ ſubjecti, & Nobiles Litvan. eadē libertate cum Polonis, à quibus arma ſūpſerunt, gaudebunt.

§. *Item Barones & Nobiles prædicti, bona ipſorum paternalia, pari Jure obtineant: ſicut Barones Regni Poloniæ, ſua noſcuntur obtinere: & donationes noſtras, ſuper quibus literas obtinent à nobis efficaces, & fulcitas perpetui roboris firmitate, ſimiliter obtinebunt: & liberam habebunt ipſa vendēdi, commutandi, alienandi, donandi, & in uſus ſuos convertendi facultatem: noſtro tamen conſenſu ad hoc ſpecialiter accedente. §. b Sic tamen: quòd ipſa alienando, commutando, vel donando: coram nobis vel noſtris officialibus, juxta conſvetudinem Regni Poloniæ reſignabunt. §. d Item poſt mortem patrum, liberi non debent bonis hæreditariis privari: ſed ea cum ſuis ſucceſſoribus poſſidere. prout Barones & Nobiles Regni Poloniæ ſua poſſident: & in uſus convertunt beneplacitos. §. x. Similiter uxoribus ſuis, dotalitia in bonis & villis, quas ex ſucceſſione paterna vel conceſſione noſtra perpetua habuerint, vel fuerint habituri, poterint aſſignare: prout in regno Poloniæ aſſignantur.

** Nobiles Litvan. Catholici, ſuccedunt in bona paterna, eodem Jure, quo & Poloni, gaudentes.*

b Reſignatio bonorum ſeu commutatio. &c. cum conſenſu Principis eſt faciēda.

d Morte parētum ſecuta, liberi non priventur bonis ſuis hæreditariis.

x Dotalitia in bonis ſuis poſſunt uxoribus aſſignare.

§. v Filias autem, ſorores, conſanguineas, & affines ſuas, præfati Barones, & Nobiles terrarum Litvaniæ, copulare poterint viris duntaxat Catholicis: & tradere conjugio juxta beneplacitum eorum voluntatis: & juxta conſvetudinem Regni Poloniæ ab antiquo obſervatam. §. o His autē libertatum conceſſionibus non obſtantibus, Barones ad conſtructionem & erectionem caſtrorum, vias expeditionales facere, & tributa dare, juxta antiquam conſvetudinem aſtringantur. §. * Hoc ſpecialiter expreſſo: quòd omnes Barones & Nobiles terrarum Litvaniæ, fidelitatem, & debitam ac Chriſtianicam fidei conſtantiam, nobis videlicet Vladislao Regni Poloniæ, & Alexandro aliàs Vitovdo, Magno Duci Litvaniæ, & ſucceſſoribus noſtris tenere debebunt & ſervare: prout Barones & Nobiles Regni Poloniæ, ſuis Regibus tenere ſoliti ſunt, & ſervare: ſuper quo Barones, Bojari, & Proceres terrarum Litvaniæ prædicti, Juramentum nobis jam præſtiterunt, prout clariùs in literis ipſorum, quas cum Baronibus Regni Poloniæ ſibi invicem conceſſerunt, continetur.

v Filias & ſorores viris duntaxat Catholicis Lit. maritabunt.

o Litvan. ad tributa & alia conſveta ſolvenda aſtringantur, libertate non obſtante.

** Litvani fidelitatem ſuis Principib. ſub Juramento ſervaturi.*

§. Pari modo ſub fidei ſacramento, & ſub bonorum ſuorum amiſſione, nullis Principibus, aut Baronibus, vel aliis cujuſcunq; conditionis hominibus, terris Regni Poloniæ adverſari volentibus, conſilia, favorem, & auxilia miniſtrabunt vel præſtabunt: ſed eos tanquam hoſtes terræ & dominiorum Litvaniæ, totis viribus perſequentur: & ad nullum alium reſpectum habebunt: niſi ad nos, & ad noſtros ſucceſſores: prout hoc ipſum Barones & Nobiles prædicti, pro ſe & pro ſuis poſteris, per fidei ſacramentum cautionem præſtiterunt & fecerunt. §. Item Dignitates, Sedes, & Officia, prout in Regno Poloniæ inſtitutæ ſunt, inſtituentur & locabuntur in Vilna: ſcilicet Palatinus & Caſtellanus Vilnenſis. Et demum in Troki, & in aliis locis, ubi nobis videbitur expedire: juxta noſtræ beneplacitum voluntatis, perpetuis temporibus duraturis. §. Et hujuſmodi Dignitarii nō eligantur, niſi ſint fidei Catholicæ cultores: & ſubjecti ſanctæ Romanæ Eccleſiæ &c. Nec etiam aliqua Officia terræ perpetua, ùt ſunt Dignitates, Caſtellanatus &c. niſi Chriſtianæ fidei cultoribus conferantur. & ad conſilia noſtra admittantur: & eis interſint, dum pro bono publico tractatus celebrantur. Quia ſæpe diſparitas cultûs, diverſitatem inducit animorū: & conſilia patent talibus divulgata, quæ traduntur ſecretè obſervanda. §. Item omnes, quibus hujuſmodi libertas & Privilegia conceduntur, nunquam Nos Vladislaum Regem Poloniæ, & Alexandrum Vitovdum Magnum Ducem Litvaniæ, quoaduſq; vixerimus, & noſtros ſucceſſores Re-

Lit. adverſariis Regis Poloniæ conſilia & auxilia nè ferant.

Litv. pro ſe & ſuis poſteris jurant.

Dignitates, prout in Poloniæ Regno inſtituendæ.

Ad Dignitates non niſi Catholici eligēdi, & ad Conſilium admittēdi ſūt.

Lit. Regi Poloniæ & Duc. L. perpetuò adhæſuri ſunt.

ges Poloniæ, & Duces Litvaniæ, nobis & nostris successoribus statuendos & locandos deferant, vel recedant ab eisdem: sed sub fide & honore, pariter & onere juramenti, fideliter & firmiter nobis & successoribus nostris adhærebunt, favoribus, consiliis, auxiliis, perpetuis temporibus & in ævum: §. Hoc etiam addito: quòd prædicti Barones & Nobiles &c, Litvaniæ, post mortem Alexandri, aliàs Vitovdi, Magni Ducis moderni, nullum habebunt aut eligent, pro Magno Principe & domino Litvaniæ: nisi quem Rex Poloniæ, vel ipsius successores, cum consilio Prælatorum & Baronũ Poloniæ, & terrarũ Litvaniæ deduxerint eligẽdos, statuẽdos, & locãdos. §. Sic similiter Prælati, Barones, & Nobiles Regni Poloniæ, Rege Poloniæ sinè liberis & successoribus legitimis decedente, Regem & Dominum non debent ipsis eligere, sinè scitu & consilio nostro: videlicet Alexandri Magni Ducis: Baronũq; & Nobilium terrarum Litvaniæ prædictarum; juxta tenorẽ, & contenta priorum literarum. Præterea prædictis libertatibus, Privilegiis, & gratiis, tãtummodo illi Barones & Nobiles terræ Litvaniæ, debent uti & gaudere: quibus arma & Clenodia Nobilium Regni Poloniæ sunt concessa: & cultores Christianæ religionis, Romanæ Ecclesiæ subjecti: & non schismatici vel alii infideles. §. Item omnes literas, quascunq; Regno Poloniæ, & terris Litvaniæ ante octo vel septem annos, ac post vel circa Coronationem nostram concessimus & dedimus, tenore præsentium confirmamus, ratificamus, approbamus, & robur perpetuum imponimus eisdem: habentes ipsas præsentibus pro insertis.

Litv. nullum Principẽ nisi per Regẽ Poloniæ electũ pro Domino suscepturi sunt. Poloni Rege sinè liberis decedente, non debent sibi Regẽ sinè consilio Litvanorum eligere. Cultores fidei Christianæ dũtaxat, libertatibus concessis gaudebunt. Literæ circa Coronationem concessæ. Litv: per Vladislaum confirmantur.

§. Hoc etiam addito specialiter & expresso: quòd præfati Barones & Nobiles Regni Poloniæ, & terrarum Litvaniæ, Conventiones & Parlamenta, quando necesse fuerit, in Lublin vel in Parczow, & aliàs in locis aptis, de consensu & voluntate nostra celebrabunt: pro commodo & utilitate Regni Poloniæ, ac terrarum Litvaniæ prædictarum meliori.

Conventiones necessarias in Lublin aut Parczow Poloni cũ Litvanis celebrent.

§. Præterea Nos Alexander aliàs Vitovdus, de consensu Serenissimi Principis Domini Vladislai Regis Poloniæ, fratris nostri charissimi, eligimus ad arma & Clenodia Nobilium Regni Poloniæ, terrarum nostrarum Litvaniæ Nobiles infrascriptos: quos ipsi Regni Poloniæ Nobiles, simul cum omnibus, qui ex eorum stirpe originem suam ducunt, ad fraternitatis & consanguineitatis consortia receperunt. Et primò Nobiles Leliva, Monivid Palatinum Vilnensem: Item Zadora, Palatinum Javnum Trocensem. Rawa, Minigal Castellanum Vilnensem. Lysy, Sunigał Castellanum Trocensem. Jastrembcy, seu Lazanki, aliàs Bolesty, Nagorà vocatos, Nemir, Trambki, hosticonem, Topory, Butrym. Item Labancz aliàs Skrzynicy Goligunt, Poraye, Nicolaum Bilimin. Dambno, Korevam. Odrovans, Wyszegerd. Wadwicz Pettũ Mondigert. Dria, Nicolaum Tawtigerd, Habdaniec, Joannem Gasztołdy. Połkoza, Volczkonem Kukwa. Gryfones, Butowdum, Srzeniawa, Jadaldum, pobodze, Kalonem, Grzymała. Joannem Rymowidowicz, Zaremba, Gynet Konczewicz, Pirzchała, Dawxa, Novina, Nicolaum Boynar, Dzałosza, Wołczkonem Kokutowicz, Kopacz, Gedorwoch, Rola, Dangiel, Sirokomla. Jacobum Mingiel, Cattus Marinus, Woysznar Wiłkolewicz, Powała, Georgium Sangaw. Item Pomian, Saka, Doliwa, Naczkonem, Sarza, Tuerbut, Dolanga, Monstwild, Bogoria, Stanislaum Wiszygin. Janina, Woyszym Danczykowicz, Bichawa, Monstold, Swinka, Andream Dewknetowicz, Rolda, Minimund Sesnikowicz, Sulima, Bodywil. Item, Nałancz, Koczanum, Lodza, Miczusz, Gelitowe, Gerdud, Korczakowe Czuppam, Biała, Moydylonem, Czuszołowicz, Wanzyk Koyczanum, Sukowicz, Czołek. Joannem Ewil, Godzamba, Stanislaum Butowthowicz, Osmorog: aliàs Gerałth, Surgutes de Kiesłynn &c. §. Quibusquidem armis, Clenodiis, & proclamationibus, prædicti Nobiles, Proceres, & Bolary terrarum Litvaniæ, exnunc & in antea, perpetuis temporibus ubilibet gaudeant, potiantur, prout ipsis præfati Nobiles Regni Poloniæ utifrui consveverunt & potiri.

Eligũtur & nominib9 propriis specificãtur Dõini Litvaniæ, de quibus armis & domibus Nobilium Poloniæ, Insignia sumpsère & Clenodia.

§. Ut

§. Ut autem corroborationis & cautelæ uberioris omnia præmissa accipiant firmitatem, præsentes fecimus Sigillorum nostrorum munimine corroborari, præsentibus & consentientibus, ac ratum habentibus, Reverendissimis in Christo patribus dominis, Nicolao Gnesnensi Archiepiscopo. Alberto Cracoviensi, Joanne Vladislaviensi, Petro Posnaniensi. Jacobo Plocensi, Nicolao Vilnensi, Joanne electo Leopoliensi Metropoliensi. Mathia Præmisliensi. Michàéle Kijoviensi, Gregorio Włodimiriensi. Sbigneo Camenecensi electo Ecclesiarum Episcopis: Chełmensi & cæteris Ecclesijs vacantibus. Necnon Magnificis, validis, & strenuis, Cristino Cracoviensi Castellano. Joanne de Tarnow Cracoviensi, Nicolao de Michałow Sandomiriensi, Sandivogio de ostrorog Posnaniensi, Mathia de Wansosze Calissiensi, Jacobo de Koniecpole Siradiensi, Joanne Ligeza Lanciciensi, Mathia de Labiszyn Brzestensi, Janussio de Kościelec Gnewczowiensi, Palatinis. Michàéle de Bogumiłowice Sandomiriensi, Joanne de Szczekocin Lublinensi, Dobeslao de Olesznica Woynicìensi, Floriano de Rokitnica Wisliciensi, Cristino de Koziegłowy Sandecensi, Martino de Kolikowo Gnesnensi. Clemente de Morkzko Radomiensi, Domarat de Kobylany Biecensi, Mosticio de Staszow Posnaniensi, Janussio de Tuliszkow Calissiensi, Martino de Kalinow Siradiensi. Petro de Wloszczowa Dobrinensi, Alberto de Kościoł Brzestensi, Joanne de Lankoszyn Lanciciensi, Cristino Cruszwiciensi. Joanne de Laczuchow Zawichostensi, Martino de Lubnicza Brzezinensi, Stanisłao Gamrat Połanecensi, Joanne de Bogumiłovice Czechoviensi, Mathia Koth Naklensi, Grottone de Jancowicze Małogostensi, Ivano de Obichow Srzemensi, Janusso Furman Miedzyrzecensi, Castellanis. Sbigneo de Brzezie Regni Poloniæ Marssalco. Petro Szafraniec Succamerario. Martino de Wrocimowo Vexillifero Cracoviensi. Paulo de Bogumiłowice Cracoviensi, Nicolao de Strzelce Sandomiriensi, Nicolao de Czarnkow Posnaniensi, Jaka Calissiensi, Andrea de Ludbrancz Cuiaviensi. Petro de Widawa Siradiensi, Nicolao de Suchydoł Lublinensi, Petro de Thur Lanciciensi Judicibus. Actum in oppido Hrodło circa flumen Bug, in Parlamento seu congregatione generali die secunda mensis Octobris: sub anno Domini Millesimo Quadringentesimo tredecimo. Datum per manus Reveren: in Christo Patris domini Episcopi Cracovien: Supremi Cancellarij Regni Poloniæ nobis sincerè dilecti. scriptum verò per manus Ciołkonis Canonici Sandomirien. secreti nostri Notarij.

Nomina Dominorum, tam Spiritualium quam Secularium, in consilio præsidentium, exprimuntur.

Prælati Litvaniæ incorporant se Regno Poloniæ, ac Regi Polon. se subjiciunt: quem unà cum Polonis eligent.

IN Nomine Domini Amen. Tunc enim multis errorum & dubiorum incommodis prudenter occurrimus: dum gesta ætatis nostræ, literarum apicibus & Sigillorum appensionibus perennamus, proinde nos Prælati, Principes, Barones, Nobiles, terrigenæ terrarum Litvaniæ & Russiæ, videlicet Jacobus, divinâ providentiâ Vilnensis Ecclesiæ Episcopus, Dux Ivanus Olgimunti cum filiis suis, videlicet Andrea, & Sencone, & cæteris, Mungaylo Gedigoldo fratre, & cæteris. Czupurna Marssalco Sencon Jamunti, Fedorius Leonis, cum Juszkone fratre germano, Gaszow cum filio Talnusz, Gineyd cũ filio Miłus, & cæteris: Kinunt cũ filio Dauxa, Strzygoył, Kariconis, Gintolt Astok cum fratre Germano, Dorgi Gasztołt cum Przehgindo fratre germano, Nemira cum fratribus suis Germanis, Szugayło Olizae Weszylonis, Woynad Ruszełowicz, Kiełzgaiło, & Kumbołd Wolimuntonis, cum suis cæteris fratribus Germanis, Goligin, Roman Mileykonis, cum fratre Wołczkone & cæteris, Woyszynd cum filio Radivilo, Wołochko Cauotmonis, cum fratribus Butoldmunty gayło, hannusz Montigerdonis cum fratribus suis, Dowogin Viszygirdonis, Draunti cum Weszkone filio, Wołczko vel Utrwicz, Wołczko Konszowtowicz, Do-

Tempore Vladislai Jagel. de Ducatu Magno ad Regnũ assumpti. 1401. Fol. 128.

Nomina omnium & singulorum Principum, Prælatorum, Baronum, & Nobilium Ducatûs Litvan. se & successores suos Regno Poloniæ perpetuò incorporantium.

girdi Voijnis Urdzich cum fratribus, Goligind, Veydimin, Heschis Selkowicz, cum cognationibus & genealogiis suis: nec non tota universitas omnium & singulorum Nobilium, & terrigenarum prædictarum Litvaniæ & Russiæ terrarum. quorum quamvis nomina singulatim hîc non sunt expressa: ipsorum tamen consensus ad subscripta adest, ac si pro insertis haberetur. Proinde Significamus quibus expedit universis. Quomodo eo tempore, quo Prælati, Principes, Barones, & Nobiles, & communitas Terrigenarum Regni Poloniæ, divina cooperante clementia, Serenissimum Principem Dominum Vladislaum Regem Poloniæ, supremum Ducem Litvaniæ, hæredem Russiæ, Dominum nostrum gratiosissimum de gentilitatis erroribus educentes, in Regem & Dominum ipsorum assumpserunt.

Litvani fatentur se per Polonos eruditos & ad consortium Catholicum receptos fuisse.

§. Nos quoque, ipsius vestigia sequentes, almi Spiritus gratiâ eruditos, ad ipsorum consortium Catholicum invitantes, de tenebris erroris vetusti, per assumptionem sacræ fidei orthodoxæ receperunt. Cum quibus in fide facti unanimes & consortes, ad perfectionem catholicorum operum, meritò & oportunè debemus per concordiam perpetuè aspirare.

Litvani promittunt se Polonis auxilia in omnibus necessitatibus præstaturos.

§. Pro eo, prædicto domino Vladislao Regi Poloniæ &c. & ipsius Coronæ, Regno ac Regnicolis Poloniæ, firma fide & inviolabili sponsione promisimus, & tenore præsentium promittimus: toto posse & viribus, contra insultus quorumlibet hominum eis assistere: & eos nullo exquisito coloris fuco unquã deserere: sed ipsos sinè dolo & fraude, scilicet Regẽ & Coronam, & Regnũ Regnicolas Poloniæ, in eorũ necessitatibꝰ perpetuè adjuvare: eorũq; profectus, utilitates, commoda, & bonum commune peragere, salubri & fideli dispositione: velut nostrum proprium. quod & ipsi nobis pari modo tenebuntur facere viceversa.

Alexander aliàs Vitovdus Dux Magnus Litvaniæ, per Vladislaum Regem Poloniæ constituitur.

§. Demum quia prædictus dominus Vladislaus Rex &c. dominus noster gratiosus, ex speciali confidentia, Magnifico & Præclaro Principi, domino Alexandro aliàs Vitovdo Duci Litvaniæ, &c, ipsum in partem suæ sollicitudinis assumens, supremum Principatum terrarum earundem Litvaniæ, cæterorumq; Dominorum suorum Ducatus, dedit & contulit: & ipsum in eis de manu sua statuit: ad vitæ ejusdem domini Ducis Vitovdi terminum ultimum, & extremum.

Vitovdi aliàs Alexand. morte secuta offerunt se Litvani Vladislaum Regem Polon. in Ducem suum suscepturos: Ducatumque Litvaniæ Regno Poloniæ incorporandum.

§. Pro quo eundem dominum Vladislaum Regem constantiori fiducia prosequi volentes: & prout justum est, ipsum reddere certiorem, firma sponsione & irrevocabili promisso, sibi tenore præsentium, promittimus: quòd supremus prædictus Principatus terrarum Litvaniæ, & cæterorum dominiorum Ducatus, unà cum bonis, & cæteris patrimonialibus ad eundẽ Dominũ Ducẽ Vitovdũ pertinentibus, & cũ omnibꝰ castris, fortaliciis, districtibus, territoriis, & eorum incolis, post decessum ipsius, ad ipsum dominum Vladislaum Regem, ac ad Coronam Regni hujus Poloniæ, juxta tenorem Literarum, per prædictum dominum Ducem Vitovdum, eidem Domino Vladislao Regi, & Coronæ ejus datarum, debent plenè & integrè devolvi & redire. Et nos etiam cum nostris posteris atq; successoribus, post decessum domini Ducis Vitovdi, promittere prædicto Domino Vladislao Regi, Coronæ, & Regno Poloniæ adhærere, subjici, obsequi, & servire, sinè dolo & traude, toto posse & viribus tenebimur: & præter ipsum ad Coronam Regni ejusdem nunquam nobis alios vel alium Dominum vel Dominos assumemus.

Rege Poloniæ sinè prole decedente, non debent Poloni Regem sinè Litvanis eligere, nec è contra.

§. Illo etiam non omisso: quòd si Dominus Vladislaus Rex prædictus (quod Deus avertat) sinè prole decesserit: extunc sinè scitu & consilio ejusdem Domini Ducis Vitovdi, & nostro pariter, Principes, Prælati, Barones, Nobiles & communitas Terrigenarum terrarum Regni Poloniæ prædicti, sibi Regem & Dominum non debent eligere seu locare: cum quibus firmam, mutuam, & constantem servantes assistentiam in dulcedine fidei, & visceribus JESU Christi, perpetuam & irrevocabilem tenebimus unionem. §. In quorum omnium fidem & testimonium evidentiamque pleniorem, pro perpetuo robore, Sigilla nostra præsentibus sunt subappensa. Actum & da-

& datum in Vilno ipſo die ſanctæ Priſcæ Virginis & Martyris. Anno domini Milleſimo quadringenteſimo primo.

Vladislaus tertius Rex Poloniæ confirmat Jura & Privilegia, Sigiſmundo Magno Duci Litvaniæ, ſuper Ducatu Magno per Divum olim Vladislaum ſuum genitorem, eidem Sigiſmundo conceſſa.

IN Nomine Domini Amen. Ad perpetuam rei memoriam. Nos Vladislaus Tertius Dei gratiâ Rex Poloniæ: necnon terrarũ Cracoviæ, Sandomiriæ, Siradiæ, Lanciciæ, Cujaviæ, Litvaniæ Princeps ſupremus, Pomeraniæ Ruſſiæque dominus & hæres, &c. Significamus tenore præſentium, tam præſentibus, quàm futuris, notitiam præſentium habituris. Quòd ex quo præclarus & Magnificus Princeps Dominus Sigiſmundus, Dei gratiâ Magnus Dux Litvaniæ, Ruſſiæ &c. Patruus noſter præcharus, omnem ſinceritatis conſtantiam, erga Regnum Poloniæ noſtrum, & noſtram Regiã præſentiam ſemper geſſit incorruptè: cujus rei nos memores & pergrati, dignum cenſuimus ſibi proinde, cordis puro zelo occurrere: & omnium, qua decet gratitudine, hanc fidem & conſtantiam integram compenſare. *Fol. 129.* §. Unde ex certa noſtra ſcientia, ſufficientiſſima deliberatione præhabita, animo benevolo & voluntate noſtra ultronea: noſtrorum Prælatorum, & Baronum ſalubribus freti conſiliis, ſibi Domino Sigiſmundo, magno Duci, noſtro patruo chariſſimo, Jura, Literas & Privilegia, quæ à nobis, & felicis memoriæ genitore noſtro, Domino Vladislao Rege Poloniæ, ſuper Ducatu magno, & quibuſcunq; bonis & libertatibus, ſub quibuſcunq; datis & tenoribus exiſtunt, (quæ hìc habere volumus pro inſertis) in omnibus earum punctis, conditionibus, poſitionibus, particulis & clauſulis univerſis, ratificamus, innovamus, gratificamus, approbamus, & præſentis ſcripti patrocinio confirmamus: Decernentes ea robur obtinere perpetuæ firmitatis. Promittimus inſuper in verbo noſtro Regio præſentibus, & ſpondemus, eaſdem ipſius Literas, Jura, Privilegia, ritè & juſtè emanata, per omnia, rata atq; grata habere: & inconcuſſa jugiter & inviolabiliter obſervare, & de eis ſatisfacere. Harum, quibus Sigillum noſtræ Majeſtatis eſt appenſum, teſtimonio Literarum. Datum in oppido Piotrkow in Parlamento generali, feria tertia proxima, poſt feſtum ſanctæ Luciæ Virginis. Anno domini M. cccc. xxxviii. Præſentibus ibidem Reverendiſſimis & Reverendis in Chriſto patribus Dominis, Vincentio Sanctæ Gneznen. Eccleſiæ Archiepiſcopo, & Primate, Sbigneo Cracovien. Vladislao Vladislavienſi, Epiſcopis, & Andrea de Bnin, electo confirmato Eccleſiæ Poſnanien. Ac Magnificis, Nobilibus, & ſtrenuis viris, Joanne de Czyzow Caſtellano Cracovien. Dobeslao de Senno Sandomirien. Martino de Sławkow Caliſſien. Alberto de Male Lancicien. Joanne de Lichni Brzeſten. Jarando de Grabie Junivladislavien. & Petro Odrovans de Sprova Leopolien. Palatinis: Dobrogoſtio de Szamotuły Poznanien, Clemente Wantrobka de Strzelce Sandomirien. Laurentio Zaremba de Kalinowa Siradien. Caſtellanis: Joanne de Oleſznica Marſſalco, & Andrea de Lubino Theſaurario Regni Poloniæ, & aliis Dignitariis, Baronibus, Militibus & Nobilibus, teſtibus circa præmiſſa. Datum per manus Magnifi. & Generos. Virorum, Joannis de Koniecpole Cancellarii, & Petri Woda de Szczekocin, Vicecancellarii Regni Poloniæ, nobis ſincerè dilectorum.

De conſilio & conſenſu omnium Regni Conſiliariorũ, Vladislaus confirmat libertates & Literas Magno Duci Litvaniæ.

Ad relationem Magnifici Joannis de Koniecpole R. P. Cancellarii.

Tempore Joannis Alberti Regis Poloniæ, & Alexandri Magni Ducis Litvaniæ, Barones, & Conſiliarii, Magni Ducatûs Litvaniæ, confirmant Inſcriptiones, per anteceſſores eorum cum Regno Poloniæ factas.

IN Nomine Domini Amen. Nè geſta ætatis noſtræ tempus & vetuſtas aboleret: inventum eſt, ut ad memoriam poſteritatis, literarum apicibus,

Prælati univerſiq; Conſili-

[illegible] to- [illegible] describ- [illegible] & tota- [illegible] tas [illegible] Duca- tus Litvaniæ adscribunt se Regno Poloniæ

bus, & testium annotatione deducantur. Proinde Nos Prælati, Barones, Nobiles & universitas Terrigenarum Magni Ducatûs Litvaniæ, videlicet Albertus Vilnen. Joannes Luceorien. Martinus Mednicen. Ecclesiarum, Dei gratiâ, Episcopi: Nicolaus Radziwiłowicz, Palatinus Vilnensis, & Magni Ducatûs Cancellarius, Dux Alexander Jurgewicz de Holszany, Castellanus Vilnen, & Capitaneus Grodnensis, Joannes Jurgewicz de Zabrzeze, Palatinus Trocensis, ac supremus Magni Ducatûs Marssalcus, Stanislaus Janowic Castellanus Trocensis, & Capitaneus Terræ Samogitarum, Georgius Paczowic Połocen. Gregorius Olszczykowic, Curiæ Marsalcus, & in Merec, Nicolaus Nicolai Radziwiłowicz, Pincerna Ducalis, & in Bielsko, Jacobus Dowoynowic Drohien. Stanislaus Potraszkowic Liden. Joannes Litaor Novogrodensis, Stanislaus Michaëlis Porkowic Brzestensis, Albertus Janowic Vexillifer & Caunen. Nekrasz Wołotkowic in Bełzyca, Petrus Radywiłowic Succamerarius, & in Eyxiszki, Niemiera Grzymalic Mielnicen. Nicolaus Jundyłowic in Dubicza, Georgius Montontowic, Alexander Motygordowic Capitanei, Marssalci, & Tenutarii, Significamus tenore præsentium, quibus expedit universis: Quomodo licèt uniones & fœdera inter hæc dominia, videlicet Regnum Poloniæ, & Magnum Ducatum Litvaniæ, terrasq; eisdem subjectas, à temporibus longè retroactis sub Rege Poloniæ, Vladislao aliàs Jagello, & sub Magno Duce Litvaniæ, Alexandro aliàs Vitovdo inita & constituta, hucusque inviolatè serventur. Postquam verò Serenissimi Principes Domini nostri gratiosissimi, super ipsa dominia, in Regem Poloniæ, Serenissimus Dominus Joannes Albertus: in Magnum verò Ducem Litvaniæ, Serenissimus Dominus Alexander, Domini nostri gratiosissimi divina dispositione assumpti sunt: placuit Prælatis, Baronibus, & Nobilibus Regni Poloniæ fratribus nostris, similiterq; ipsi nobis jam defacto fecerunt, & per nostras novas Literas, & Inscriptiones antecessorum nostrorum super hujusmodi fœderibus confirmaremus. Quarum quidem Literarum verbum de verbo tenor sequitur, & est talis. In Nomine Domini Amen. Ad perpetuam rei memoriam. Sator rerum omnium, cujus oculus penetrat universa, & scientia nunquam extinguitur, in rebus humanis, quas oblivionis caducis momentis constat subjacere, ut memoria earum remaneat, apices literarum alti consilii providentia ordinavit: quarum præsidio, rerum ordinationes, pacta, & tractatus conservantur. Proinde Nos Monivitus Palatinus Vilnensis, Javinis Palatinus Trocensis, Mingał Vilnensis, Sungał Trocensis, Castellani: Nyenir Olsztyk, Butrym Goliguith, Nicolaus Bilim. Koreyowa, & Wyszygert, Petrus Montigerd, Nicolaus Tawtigerd, Joannes Gaisztowdy, Wolczko Kulwa, Bussowdus Jadath Rało, Joannes Rymowidowic, Ginenth Konczewic Doxa, Nicolaus Byeinar, Wolsko Kochutowic, Jacobus Mingel, Woyssnar Wirkołowic, Gregorius Sangaw, Saka Naczko, Verbuth Monstywiłd, Stanislaus Wyszygin, Woyszyn Dzimenkowic, Monstold, Andreas de Vknethowic, Munimunth de Sesnikowic Rodwił, Koczanus, Miczuch, Gerdut, Czuppa, Woydziło Koszyłowic, Koczanus Sukowic, Joannes Eywiłd, Stanislaus Buthowtowic, Surgutes de Reszynski. &c. Significamus tenore præsentium, quibus expedit universis, præsentibus & futuris, præsentium notitiam habituris: Quòd, quia Serenissimorũ Principum Dominorum, Vladislai Regis Poloniæ, &c. & Alexandri aliàs Vitovdi Magni Ducis Litvaniæ Dominorum nostrorum gratiosissimorum concessione & indulto, Arma, quibus uti insolitum fuit nobis, contraria consvetudine obsistentes, ad insigniendum nominis Nobilitatisque nostræ Titulum, à Baronibus, Nobilibus, & Proceribus suis ordine geniture contraxerunt, recipimus: & ad gratias, libertates & immunitates, Privilegia & exemptiones, & multa alia beneficia, & prærogativas, quæ nobis per dictos Dominos gratiosos, Vladislaum Regem Poloniæ, & Alexandrum Magnum Ducem Litvaniæ, munifica sunt concessa largitione, & literarum

Insertio antiqui Privilegii tempore Vladislai Jagellonis & Vitovdi editi.

patro-

patrocinio munita, interventu ipſorum & ſtudio promoti extitimus,& provecti: promiſeruntq; ſuis patentibus Literis, adhuc qua poterint diligentia, bonum commodum, & profectum ſtatûs noſtri & honoris, ubilibet promovere, & nunquam in adverſitatibus noſtris & neceſſitatibus nos deſerere: ſed ſemper contra omnium inimicorum noſtrorum inſidias & inſultus, auxiliis, conſiliis & favoribus ſuis proſequi & juvare. Horum intuitu, volentes tot beneficiorum merita compenſare: & ipſis dignas vices pro eis impendere (nè diſparitatis in nobis aut ingratitudinis contagia, & inæqualitas Literarum cernerentur vendicare: ſed ut ſemper unanimis identitas inter nos remaneat, & voluntas animorum, ſicut idem cultus, & religio fidei obſervatur) univerſaliter univerſi, & ſingulariter ſinguli noſtris nominibus, ac vice omnium Nobilium, Bojarorum, Procerum, & Incolarum terrarum Litvaniæ, bona fide, in verbo noſtro conſtanti & fideli, omni dolo, fraude, & colore amputatis & remotis, Promittimus, pollicemur, vovemus, ſpondemus, & Juramenti noſtri miniſterio ſtrictiùs nos obligamus: Nunquam præfatos Prælatos, Barones, Nobiles & Proceres Regni, ipſum Regnum Poloniæ prædictum, in omnib9 eorum neceſſitatibus & adverſitatibus deſerere: ſed ſemper ipſis contra omnium inimicorum eorum inſidias & inſultus, conſilia, auxilia, & favores fideliter miniſtrare: & nulli lites, bella, aut guerras, præter ſcitum & voluntatem & conſenſum, conſilium & requiſitionem ipſorum, & eorum ſucceſſorum indicere, facere vel movere, præfatoſq; Dominos, Vladislaum Regem Poloniæ, & Alexandrum aliàs Vitovdum Magnum Ducem Litvaniæ, & eorum ſucceſſores Reges Poloniæ, & Duces Magnos Litvaniæ nullis temporibus deſerere quoquomodo: ſed ſemper ipſis ſinè dolo & fraude fideliter adhærere, omni conſilio, auxilio, & favore. Præterea Promittimus: prout ſupra: Quòd defuncto præfato Domino Vitovdo, Magno Duce Litvaniæ, nunquam eligemus, aſſumemus, & recipiemus, in Magnum Ducem Litvaniæ vel Dominum, niſi quem præfatus Dominus Vladislaus Rex, ſi vita potietur longiore, vel ejus ſucceſſores, & Prælati, Barones, Nobiles, & Proceres Regni Poloniæ duxerint eligendum, ſtatuendum vel locandum. Et viceverſa Prælati, Barones, & Nobiles Regni Poloniæ, Rege præfato, quod abſit, ſinè liberis & ſucceſſoribus legitimis decedente, ſinè ſcitu & conſilio Illuſtris Domini Alexandri aliàs Vitovdi Magni Ducis Litvaniæ, ſi ſuperſtes remanſerit, & noſtro, eligere non debebunt. Ut autem corroborationis & cautelæ uberioris omnia præmiſſa accipiant firmitatem, fecimus Sigillorum noſtrorum munimine roborari. Actum in Oppido Hrodło, circa flumen Bug, in Parlamento ſeu congregatione generali, die ſecunda, menſis Octobris, Anno Domini 1413. Proinde nos Prælati, Barones, Proceres, & Nobiles Magni Ducatûs Litvaniæ præfati, prævidentes: quia vetuſtate temporum multa in ambiguitatẽ veniunt: per quam nè quid incommodi eveniat, dignum cenſuimus providere: Volentes igitur nè articulus de electione Sereniſſimorum dominorum noſtrorum, tam Regis Poloniæ, quàm Magni Ducis Litvaniæ, in præinſertis Literis brevitate verborum contextus, aliquid ambiguitatis in poſterum inducat: Cupienteſq; præfatos Prælatos, Barones, & Proceres Regni Poloniæ, in ipſo articulo electionis pares nobis, ùt dictum eſt, efficere: §. adjicientes declaramûs: Quòd defuncto Magno Duce Litvaniæ, ſinè ſcitu & conſilio Prælatorum & Baronum, Procerum, & Nobilium Regni Poloniæ fratrum noſtrorum, ad electionem Magni Ducis novi non procedemus: ſed cum ipſis pariter, ſi vocati tempore congruo venire voluerint, Magnum Ducem & Dominum eligemus: pariformiter defuncto Rege Poloniæ, præfati Prælati, & Barones Regni Poloniæ, ſinè ſcitu & conſilio Prælatorum, & Baronum Magni Ducatûs Litvaniæ, ad electionem novi Regis non procedant: ſed pariter cum Prælatis, & Baronibus Magni Ducatûs Litvaniæ, ſi vocati tempore congruo voluerint, Regem & Dominum

Communes hoſtes & amicos Poloni cum Litvanis ſunt habituri.

Se & ſuos poſteros Domini Litvani obligant, ſupra & infra ſcripta tenere ſub Juramento.

Non debẽt Domini Litvani Magnum Ducem ſinè ſcitu, conſilio, & conſenſu Dominorum Polonorũ: è converſo Domini Poloni, Dominum Regem Poloniæ, abſque ſcitu.

consilio, & consensu Litvanorum eligere.

num eligent: quibus ità ùt præmittitur stantibus, & in posterum observandis, de certa scientia omniũ aliorum Prælatorum, Baronũ, Procerũ, & Nobilium Magni Ducatûs Litvaniæ, fratrum nostrorũ, Inscriptionem præinsertam prædecessorum nostrorum suscipimus, ratificamus, suscipimusq;, & confirmamus per præsentes: obligantes se nostris nominibus, ac vice omniũ Prælatorum, Baronũ, Procerum, & Nobilium Magni Ducatûs Litvaniæ, bona fide, in verbo nostro constanti, & fideli, omni dolo, fraude, & colore remotis: Promittimusque, pollicemur, ac vovemus: & nostri Juramenti præstiti onere & ministerio, strictiùs nos obligamus: ipsam præinsertam Inscriptionẽ, cum reformatione & declaratione articuli, de electione Serenissimorũ Dominorũ nostrorum, ùt præmittitur, in omnibus articulis, clausulis, punctis, & sententiis firmatum tenere, perpetuoque & inviolabiliter observare. Et si quæ aliæ singulares Inscriptiones, inter Nos, Prælatos, & Barones Magni Ducatûs Litvaniæ, ac *Prælatos*, & Barones Regni Poloniæ forent, quæ communẽ utrinque honestatem læderent: quas antecessores nostri non tenuerint: tales nos quoque non recipimus neque tenebimus. Ut autẽ omnia præmissa, perpetuæ firmitatis robur obtineant: præsentibus Literis Sigilla nostra subappendi jussimus. Datum Vilnæ in Conventione generali, quarta & vicesima mensis Julii, in vigilia Sancti Jacobi Apostoli, Anno Domini Millesimo Quadringentesimo Nonagesimo nono.

Non sunt tenendæ Inscriptiones, quæ communem lædent honestatem.

Terra Drohicien. Juri Polonico adscribitur.

IN Nomine Domini Amen. Ad perpetuam rei memoriam. Ordinationes Regum & Principum, pro subditorum commodo quomodolibet factæ, ut potissimum firmæ ac stabiles essent, tam Literarum munimentis, quàm testium fide dignorum annotatione perennari consveverunt. Proinde nos Sigismundus, Dei gratiâ Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, Samogitiæque, Dominus & hæres. Significamus tenore præsentium, quibus expedit universis, præsentibus & futuris, harum notitiam habituris. Quòd licèt Nobiles & Terrigenæ nostri Districtûs Drohicien, de speciali concessione prædecessorum nostrorum, hujus Magni Ducatûs nostri Litvaniæ Ducum, Jure Terrestri Polonico, more Nobilium Terrigenarum, in Regno nostro Poloniæ degentium gauderent, & uterentur: haberentq; desuper Literas & munimenta eorundem prædecessorum nostrorum: videlicet Serenissimorũ olim Principum felicis recordationis, Casimiri genitoris, & Alexandri germani, nostrorum charissimorum, Poloniæ Regum, & hujus Ducatus Litvaniæ Ducum, successivè concessa: Quia tamen in eisdem Literis seu Privilegiis, coram nobis ad præsens originaliter productis & exhibitis, multa comperimus articulatim supervacaneè descripta, quæ in Libris Statutorum Regni nostri Poloniæ, specificè & per expressum continentur: & juxta nonnulla, quæ in perniciem, jacturam, & oppressionem non modicam eorundem subditorum nostrorum fuerẽ adjecta: hoc idem Jus Polonicum, eisdẽ subditis nostris Nobilibus, & Terrigenis Privilegiatis & non Privilegiatis, hoc est, Jus habentibus & non habentibus, Districtus præfati Drohicien. præsentibus & futuris, eorumq; successoribus, conjunctim & divisim, de certa scientia & gratia, favoreq; speciali Ducatibus nostris, de novo iterum dandum & conferendum duximus: damusq; & conferimus, in omnibus punctis, articulis, & conditionibus: prout in Libris Statutorum Regni Poloniæ latiùs continentur, in eodem Districtu nostro tenentes, & observantes, omnes & singulos articulos Juri prædicto Polonico ac justitiæ quomodolibet contrarios, in Literis & Privilegiis præfatis prædecessorum nostrorum prædictorum, utì præfertur, expressos & specificatos: oppressionem hujusmodi subditorum nostrorum præfatorum in se continentes, & in nihilum redigentes, cassantesque & mortificantes, ac extinguentes, perpetuò & in ævum, tenore præsentium mediante. Præter illum articulum, quo mediante, præfati prædecessores nostri Officiales seu Ministeriales, vulgò Lithvanico

Dzieczkie

Dzieczkie nuncupatos, contra ipsos Nobiles & Terrigenas ejusdem Districtûs, nunquam deinceps fore dandos, prohibuerant: quos quidem Officiales primò expressos, nos quoq; dandos esse præsentibus prohibemus quomodolibet in futurum: Volentes & districtè præcipientes: ut omnes & singuli Officiales Terrestres & Castrenses, Districtûs prædicti Drohicien. pro tempore existentes, quilibet eorum pro suo interesse, Nobiles & Terrigenas nostros prædictos, ad cujuscunq; instantiam, videlicet tam Nobilis, quàm ignobilis, Rutheni, Judæi, Armeni, Christiani, & Pagani, Citatos,ac Literis Citationum intercisis, nonnisi sermone & caracteribus latinis, juxta consvetudinem Juris Terrestris Polonici conficiendis legitimè evocatos, pro causis tam parvis quàm magnis, nullis exclusis, secundùm hoc idem Jus Polonicum, & ordinationes in Libris Statutorum Regni nostri Poloniæ specificè contentas, non aliter quàm nunc & in futurum judicarent temporibus æviternis. Et quamvis Jure ipso Polonico laudabiliter provisum sit: ut in singulis Terris ejusdem Regni nostri, homines possessionati & indigenæ, ex incolis cujuslibet Terræ. seorsum, & non extraneæ personæ singulis Officiorum Terrestrium & Castrensium in casu vacationis præficiantur in hactenus: pro majori tamen cautela & securitate prædictorũ subditorũ nostrorũ Drohicien: præsenti Privilegio nostro id ipsum singulariter instituimus & ordinamus: ut in eodem districtu Drohiciensi, hujusmodi Officiales Terrestres, per liberam electionem indigenarum, & universorum Nobilium conventionaliter congregatorum, de Jure communi Regni fieri solitam, ad eadem Officia sua, totiens quotiens per decessum vacatura, non nisi cum ratihabitione nostra Ducali, successorumq; nostrorum Magni Ducatûs Litvaniæ Ducum: Castren. verò pro arbitrio nostro duntaxat, ex eisdem incolis & indigenis Districtûs prædicti Drohicien. per nos & successores nostros Litvaniæ Duces, (dummodo uterque ipsorum Officialium Romanæ religionis essent) deinceps instituerentur: de omnibus & singulis Causis subditorum nostrorum prædictorum coram se legitimè exortis, motis, & movendis, statutis à Jure temporibus, modo præmisso cogniturì, confirman. esse: Nihilominus in hoc moribus & consvetudinibus approbatis & approbandis Terræ Cracovien. tamdiu, quoadusque omnes aliæ consvetudines Judiciariæ universarum Terrarum Regni nostri prædicti, per nos vel successores nostros Poloniæ Reges, aut eos, quorum interesset invicem coæquarentur. Casu verò, quo aliquis Terrigenarum nostrorum Drohicien. prædictorum, aut quispiam alius, in Judicio Terrestri vel Castrensi Drohicien. sententiam contra se latam reportaverit: qua mediante crederet sibi quomodolibet præjudicatum iri: extunc instituimus & ordinamus: ut in ejusmodi præjudicio, liceat unicuique taliter condemnato, à sententia Judicis & Capitanei nostrorum prædictorum, velut iniqua & erronea, ad nos & successores nostros Litvaniæ Duces. cum parte sua adversa legitimè appellare: & coram nobis successoribusq; nostris, cum eadẽ parte adversa justitiam suam experiri meliorem: Judice & Capitaneo illæsis, quietisque propterea manentibus, prout in terris Mazoviæ, & præsertim in Terra nostra Plocen. teneri & observari est consvetum. De pœnis verò Judicialibus, per partes victas legitimè luitis, ad sortem nostram, & successorum, Officialiumq; nostrorum, & etiam partis vincentis, ex vi perlucrorum, vel quomodolibet aliter spectantibus, per Officiales nostros Castrenses, & Terrestres, præsentes & futuros Drohicien. exigendis: ac de Knethonibus eorundem Terrigenarum nostrorum, Drohicien. foven. manu tenen. Mellificiis quoque, seu Apiasteriis, ac Injuriis & damnis quomodolibet inde secutis, & justitia vicinis, cum subditis Nobilium & Terrigenarũ pro quacunq; reministranda, cujuscunq; ritûs utrinque aut conditionis essent. necnon captivandis & non evocandis ad quodcunque Judiciorum nostrorum eisdem Terrigenis de proprio eorum Districtu Drohicien. pro quibuscunq; eorum excessibus, totoq; processu Judiciario, ac Inscriptionibus,

omnibus, & aliis rebus quibuscunq; per singulos Judices & Capitaneos nostros Drohicien. pro tempore existentes, non aliter volumus observari: nisi quemadmodū Jure ipso Polonico juxta Constitutiones prædecessorum, nostrorū in toto Regno hactenus teneri & observari solitum est, ac consvetū. Ordinamus etiam ac instituimus, ut in singulis Citationibus Literalibus, Terrestribus, Sigillum Terrestre Districtûs Drohicien. infra depictum, equum sellatum uno homine armato, Litera S. ad perpetuam memoriam nominis nostri præcincto, in se continens, applicaretur, subimprimereturq; totiens, quotiens fuerit opportunum. Quod quidem Sigillum supra descriptum, præsenti Privilegio nostro ipsi Districtui Drohicien. & Incolis ejus pro tempore existentibus, quoad præfatam necessitatem Judiciariam ac pro armis Terrestribus Drohicien. de nostræ celsitudinis clementia tribuendum: concedendumque duximus, prout tribuimus & concedimus perpetuis temporibus, per eos, quorum interest, observandum. Ut itaq; præmissa omnia per nos concessa, robur obtineant perpetuæ firmitatis: præsentes Literas nostras scribi, Sigilliq; nostri magni Ducatûs Litvaniæ jussimus & fecimus appensione communiri. Actum & datum Vilnæ die Dominico Lætare, Anno Domini 1516. præsentibus ibidem Reverend. in Christo patre Domino Alberto Episcopo, ac Magnificis & Generosis, Nicolao Radziwiłowic Palatino Vilnensi, & Cancellario, Gregorio Oszczykowic Trocensi, & Marssalco Curiæ, Alberto Gasztołt Połocensi, Joanne Zabrzezinski Novogrodensi, Palatinis. Andrea Dowoynowic Succamerario, Georgio Chlinicz Capitaneo Brzestensi, Joanne Sczytowic, Nicolao Jundiłowic, & Joanne Hlebowic Marssalcis; cæterisq; Dignitariis & Officialibus Curiæ nostræ, circa præmissa testibus fide dignis, sincerè nobis & fidelibus nostris dilectis. Datum per manus præfati Magnifici Nicolai Radziwiłowic Palatini Vilnen. & Magni Ducatûs Cancellarii, sincerè nobis dilecti.

Sigismundus Rex significat.

Relatio ejusdem Magnifici Nicolai Radziwiłowic Palat. Vilnen. & Magni Ducatus Lit. Cancellarii.

Item Bielscen. Districtus, Juri Polonico adscribitur.

IN Nomine Domini Amen. Ad æternam rei memoriam. Sigismundus Augustus Dei gratiâ Rex Poloniæ, Magnus Dux Litvaniæ, Russiæ, totiusq; Prussiæ, Samogitiæ, Mazoviæ, &c. Dominus & hæres. Significamus tenore præsentium, quibus expedit universis, præsentibus & futuris, harum notitiam habituris. Quia cùm in hoc Conventu generali, ex clementia nostra singulari, ad petitiones supplicationesq; universorum Ordinum, Magni hujus Ducatûs nostri, Privilegia omnia & singula à majoribus nostris habita, omniū hominū incolarum ejusdem approbaverimus, id, quod ex Literis seu diplomate nostro, super iis per nos illis dato & concesso videre est. Tamen cùm esset nobis specialiter supplicatū nomine universæ Nobilitatis Terræ Bielscen. & Territoriorum ejus per quosdam, è medio eorū, videlicet Joannem Mieński, & Martinū Wilzenski Jalbrzyk, huc ad præsentē Conventum missos. Quia quamvis habeant Privilegiū ex concessione Sereniss. olim Alexandri Regis Poloniæ, & Magni Ducis hujus Ducatûs nostri Litvaniæ, patrui nostri desideratissimi: quibus illis permissum fuerat: ut consvetudinibus & Jure Polonico uterentur & gauderent: prout & hactenus usi sunt & gaudebant. Sed quia in ejusmodi Privilegio essent quædā, quæ à Jure, Legibus, & consvetudinibus Polonicis discrepant & diversa sunt; quare summo studio à nobis oraverunt: ut sublatis exceptionibus ejusmodi omnibus, quæ à Jure, Legibus, & consvetudinibus Juris Polonici, quo ipsi sic utuntur, discreparent, & disconvenirent, potiùs illis permitteremus: ut in universum, & ùt dicitur totaliter, & plenè, consvetudinibus & Juribus

Polo-

Polonicis uterentur, ipſi & eorum poſteri perpetuò. Quorum nos ſupplicationibus clementer annuentes, & inhærentes majorum noſtrorum Magnorum Ducum Litvaniæ veſtigiis: volenteſque eoſdem obligatiores & alacriores ad optimè de nobis, & Reipubl. hujus Magni Ducatûs noſtri Litvaniæ bene merendum facere: cũ univerſo Senatu noſtro Decernimus: ut deinceps ſemper perpetuis temporibus univerſa Nobilitas, incolæ Terræ Bielſcenſis, & ejus Territoriorum ſeu diſtrictuũ omnium, gaudeant & utantur Juribus, Legibus, & conſvetudinibus Polonicis, perinde atque Nobilitas Terræ ſeu Diſtrictûs Drohicien. ex ſpeciali conceſſione majorum ſeu prædeceſſorum noſtrorum, felicis memoriæ Magnorum Ducum Litvaniæ, ex prærogativis ipſis datis, conceſſis, & legitimè emanatis, (quas & hîc volumus habere pro expreſſis) hactenus utitur & gaudet. Decernentes inſuper: omnes alios quoſcunque abuſus, iſthic contra Leges, Conſtitutiones, & Jura Polonica hactenus exiſtentes, & ſive ex Privilegiis aut conſvetudine ſeu potius deſvetudine aliqua, aut improbitate etiam aliquorum Officialium, aut cujuſvis Magiſtratus, ſive quacunque alia ratione exceptos, ſpecificatos vel reſervatos, & introductos, eſſe tollendos, & abrogandos. prout eosdem & per præſentes tollimus & abrogamus perpetuò. Volenteſque deinceps ſemper futuris perpetuis temporibus univerſos & ſingulos Dignitarios ſeu Officiales, Terreſtres & Caſtrenſes, & alios quoſvis præſentes & futuros, jam conſtitutos & in poſterum conſtituendos, non aliter ſe debere, nec poſſe gerere erga illorum Territoriorum incolas, quàm ſecundùm præſcriptum Jurium, Legum, & Conſvetudinum Polonicalium præſentium & futurorum, quibus Diſtrictus Drohicienſis gaudet. Alioqui ſi quid in contrarium fuerit in præmiſſis per quempiam hominum attentatum: id Decernimus nullum & invalidum: ejuſque modi attentatores, pœnis ſeu mulctis in Juribus Polonicis conſtitutis & contentis, puniendos & mulctandos ſemper perpetuo. In quorum omnium fidem & teſtimonium præmiſſorum, Sigillum noſtrum eſt appenſũ. Datum Vilnæ in Conventione generali, die vigeſima tertia menſis Februarii. Anno domini 1547. Præſentibus Reverendiſſimis in Chriſto patribus, & Magnificis dominis, Strenuis ac Generoſis Militibus, *Paulo* Vilnenſi, Georgio Luceorienſi, Venceſlao Mednicenſi, Epiſcopis. Joanne Hlebovic *Palatino* Vilnenſi, Cancellarioque noſtro, & *Tenutario* in Bobroyſko & Boryſzow, Gregorio Olczcykowic, Caſtellano Vilnenſi, Tenutario Upitenſi, Joanne Juryowic Duce Dobrovicenſi, Palatino *Trocenſi*, Tenutario Mobilovienſi, Hieronymo Chodkiewic Caſtellano Trocenſi, Capitaneo Samogitienſi, Nicolao Joannis Radziwił, Marſſalco Terreſtri, Tenutario Szowlenſi, Staniſlao Dowoyno Połocenſi, Alexandro Chodkiewic Nowogrodenſi, Staniſlao Petri Kiſzka de Ciechonowiec Vitebſienſi, Palatinis. Andrea Sanguſkowic, Duce de Koſzyr, Capitan. Luecorienſi, Jvano Harnoſtay Marſſalco Curiæ, & Theſaurario Terreſtri, Præfecto Słonimenſi, Nicolao Georgii Radziwil Pocillatore, Joanne Joannis Radziwil Structore menſæ, Staniſlao Nicolai Kiezgał Dapifero, Gregorio Chodkiewic Succamerario, Nicolao Petri Olechnowic Gladifero, Nicolao Andruſzowic Præfecto equiſonum noſtrorum, Tenutario Ozenſi & Perelomenſi, Nicodemo Joannis à Ciechonowiec Melnicenſi, Nicolao Alberti Narbuth Krevenſi. & Mozirenſi, Præfectis, Marſſalcis, aliiſque Officialibus, Dignitariis, ac Conſiliariis noſtris fidelibus nobis ſincerè dilectis.

§. Similiter Diſtrictus Mielnicenſis, Regno *Poloniæ* incorporatus eſt. ejus tamen Privilegii copiam habere non potui.

VULNUS, SEU VULNERATUS.

Si quis coram Rege aliquem vulneraverit, vel coram Capitaneo.

INſuper Statuimus: ſi quiſpiam coram nobis gladium, vel cultellum extraxerit: et aliquem vulneraverit: ſinè gratia puniatur: ſi autem extraxerit: et non vulnerave- *Caſim: Viſl. 1368 fol. 30.*

raverit: in gratia nostra consistat. Et idem, si coram Capitaneo nostro hoc factū fuerit, Decernimus observandum.

Vulnera quomodo olim per Ministerialem conspiciebantur, & per testes totales probabantur: & Quòd vulneratus luet pœnam, si vulnera non probaverit, pro quibus citat.

Casimir. in Nieszowa 1454. fol. 94

ITem Statuimus: Quòd si quis Citabit, seu evocabit aliquem ad Judicium, pro vulneribus: Ministerialis ad instantiam vulnerati, vulnera conspiciat debitè. qui super Ministerialis recognitionem vulnerum suorum, coram Judicio debet docere testibus totalibus, super vulnera sua. Qui si docere non poterit: extunc idem vulneratus, luet Judicio Regalem pœnam, dictam Septuaginta, aliàs *Siedmnadziesta*, et parti adversæ pœnam, dictam Quinquaginta, aliàs *Piątnadziesta*.

Sed jam non Ministeriali, verùm Officio Capitaneali, aut Judicio Terrestri vulnera ostenduntur. quorum Actorum rescripto, atque cum duobus testibus Actoris Juramento, vulnera probentur.

Sigis. Petr. 1538. C 3.

PRæterea accidere frequentiùs solet: ut Citati pro capite, aut vulneribus, ad evitandam pœnam, pro capite & vulneribus debitam, vicissim Actores multis Citationibus pro vulneribus Citare solent. Ad extirpandam igitur hanc impediendæ Justitiæ artem, Statuimus: Ut vulneratus cruentis vel lividis vulneribus, vulnera in recenti, quamprimùm potuerit, Officio Capitaneali, quodcunque proximius percusso fuerit, aut Judicio Terrestri illius districtûs ostendat: & testata per se faciat. quæ sic ostensa, & eorum qualitas, in Acta Castrensia, aut Terrestria, in Terminis Terrestribus illius districtûs scribantur: & eo testimonio, velut authentico, & sufficienti, Actor Reum tutò, & citra calumniã, in foro Judicii Terrestris, mettertius cum sibi similibus jurans, more antiquo convincere poterit.

De Nobilibus, aut Kmethonibus Spiritualium vel Nobilium, occisis vel vulneratis, in civitatibus, Jus Polonicum est dicendum.

Casimirus in Nieszowa 1454. fol. 95

ITem Statuimus: Quòd cives civitatum nostrarum, Nobilium & Spiritualium, pro vulneribus, & homicidio, Jus Polonicum, hominibus villarum nostrarum, Spiritualium & Nobilium, ministrare tenebuntur.

De eodem.

Sigis. Petr. 1538. A 5.

DEcernimus: ut deinceps, secundum antiquas Regni nostri Constitutiones, de occisis seu vulneratis Nobilibus, aut eorum Kmethonibus, in omnibus civitatibus & oppidis nostris Regiis, Spiritualiumque & Secularium dominorum, non Judicium civile, sed Terrestre & Polonicum, servetur & locetur. Ubi vero civile Jus fuerit à civibus in hac re servatum: pœnâ quatuordecim Marcarum pecuniæ, cives ipsi parti solvendâ puniantur: Jure Terrestri, totiens quotiens opus fuerit, peremptoriè exigendâ.

Actori pro membrorum mutilatione, incumbit cum duobus testibus probatio: quum annum integrum tacuisset.

Casim. Visl. Folio 20.

PEtrus conquestus est de Joanne: quòd ipsum quatuor digitis in manu mutilâsset. quod Joannes se fecisse negavit. Et quia idem Petrus, pro eadem mutilatione post annum elapsum, satisfactionem habere petebat: Nos itaque in tali casu, eundem Petrum mettertium pronunciamus juraturum: Quòd prædictam mutilationem digitorum quatuor, habuit à Joanne.

Qui vulnerat aliquem, vitam suam defendendo.

Casim. Visl. Folio 17.

ACcepimus: quòd Petrus insequendo Joannem, graviter in platea vulneravit. quod cùm Joannes in Judicium deduxisset: Petrus licèt confiteatur se Joannem

nem

nem vulnerâsse: tamen se asserebat hoc fecisse, necessitate compulsum per ipsum Joannem: qui ab initio, & antea, ipsum Petrum vulneraverat. quod idem Petrus offerebat se probaturum. Nos itaque in tali casu Decernimus: ipsius Joannis probationem esse admittendam, super eo: Quòd dum in platea Petrus ipsum Joannẽ insequeretur, vulneraverit: cum dictus Petrus, non vitam defendendo, sed injuriam sibi aliàs illatam ulciscendo, Joannem noscitur vulnerâsse.

Æstimatio mutilationum, ac vulnerum, Nobilibus inflictorum.

Militem mutilans in pede, manu, vel naso, quindecim Marcas: in pollice verò *Casim. Visl.* mutilans, octo Marcas: digitorum verò quemlibet alium amputans, tres Mar- *1368. fol. 22.* cas Grossorum ipsi mutilato, vel in digito læso, (ùt supra dicitur) solvere teneatur. Pro qualibet autem vulneratione prædictorum membrorum, vulnerato pœna, quæ dicitur *Piątnadziesta*, persolvatur.

De eadem mutilatione, vulnerumque æstimatione majori.

UT violentorum audacia refrænetur, Statuimus: Quòd dum Miles parem sibi *Ibidem.* Militem mutilaverit: pro mutilatione membri cujuslibet, triginta: & pro simplici vulnere, quindecim Marcas solvere teneatur.

De percussionibus Militum, Nobilium, & Kmethonum, sinè sanguinis effusione.

IN percussionibus Militum, ac aliorum nostrorum subditorum, istum in pœnis *Casim. Visl.* modum exigendis volumus observari. Si Miles Militi, aut Nobilis Nobili, pla- *Folio 27.* gam vel ictum dederit, absque sanguinis effusione: Nobili, cui illata fuerit talis percussio, pœna quæ dicitur *Piątnadziesta*, per inferentem & lædentem debet assignari. Si autem illi inferatur, qui non habet Jus Militare: tunc Marca Grossorum, pro tali vulnere: Kmethoni verò *Sześć Grzywien*, aliàs pœna sex Scotorum, per inferentem debet solvi.

De villano, Militi aut Nobili plagam inferente: & de capite, atq; vulneribus eorundẽ.

MIliti, pro una plaga vel pluribus, à Kmethone facta vel factis, pœna quinde- *Casim. Visl.* cim, aliàs *Piątnadziesta*, percussor & Judicio alia similis pœna, persolvi te- *Folio 29.* neatur. si verò fuerit baculo cruentatum vulnus illatum: sicut pro gladiali vulnere, declaramus satisfaciendũ. Pro capite verò Militi famoso, aliàs *Slachcie*, 60. Marcæ: Scartabello, 30. Marcæ: Militi autem creato de Sculteto, vel de Kmethone, 15. Marcæ pro capite. Item Militi *Slachcie*, pro vulnere, decem Marcæ: Scartabello verò quinque Marcæ: Sculteto, vel Kmethoni, factis Militibus, tres Marcas Statuimus pro vulneribus esse persolvendas.

Si Plebeius occiderit aut vulneraverit Nobilem, qui dederit vel non dederit illi occasionem invadendi se.

PLebejus Nobilem occidens, cui nullam causam, vel occasionem se invadendi *Sigismund.* Nobilis præstiterit: nec initium contentionis, vel percussionis cum eo fecerit, *1532. A 3.* pœnâ capitis puniatur. vulnerans verò Plebejus Nobilem: cui similiter occasionem se vulnerandi Nobilis non præbuit, pœnâ capitis puniatur. hoc tamen intelligi debet, de vulnere gravi: ex quo sequitur mutilatio, vel invaliditas alicujus membri Nobilis vulnerati. Quòd si nulla ex hujusmodi vulnere mutilatio, & invaliditas membri consequetur: pœnâ pecuniariâ secundùm antiquum Statutum Plebejus puniatur. At ubi Nobilis causam, & occasionem occisionis, vel vulnerationis suæ Plebejo præbuerit: punietur Plebejus secundùm antiqua Statuta, de vulnerato, vel occiso Nobili condita. Ut autem constare Judici possit: data nec ne fuerit Plebejo causa, vel occasio vulnerandi Nobilem, quilibet Nobilis Plebejum de vulne-

re, aut nece accusans, probare teneatur suo, & duorum sibi similium Nobiliū corporali Juramento, id quod asserit verū esse: expresse hoc verbis nuncupans: quòd non ex initio à se facto, neque causa, aut occasione per se data, Plebejus illum vulnere, seu nece affecerit. alioquin Nobilis in hujusmodi probatione deficiens, non poterit Plebejum in pœnam superiùs expressam injicere. Nihilominus tamen Plebejus vulnerans quomodocunque aut occidens Nobilem, pœnâ in antiquis Statutis perscriptâ punietur. Hoc autem Statutum cùm sit pœnale, ad tres duntaxat annos valere, & observari debere Decernimus.

Licèt amicus amicū jocando seu ludendo vulneraverit: tamen læso pro vulnere satisfaciat.

Casim. Visl. Folio 29. ITem Bartholdus deposuit contra Andream: quod ipsum vulnerâsset. Andreas confessus est, ipsum Bartholdum vulnerâsse: dicens se invitum, & nolentem fecisse: solatiique causâ: prout amici plerumque assolent facere, jocando. Nos igitur audita ipsius Andreæ confessione: attendentes quod ludus non debet se extendere ad aliquam læsionem, seu vulneris offensionem: ipsum Andream in tali casu, Decernimus Bartholdo ad vulneris satisfactionem condemnandum.

De extinctione candelæ, & vulneris incussione.

Casim. Visl. Folio 24. QUærelam Ægidius proposuit contra Falconem: quod dum in domo ipsius Ægidii facta fuisset in sero contentio quædam: ipse Falco superveniens candelā suffocavit, & extinxit. qua extincta, Ægidius nescit, nec scire potest, per quem, in illa contentione & discordia, fuerit vulneratus. licèt Falco extinctionem candelæ confitetur: tamen ipsum Ægidium vulnerasse negat. Nos itaque à prædicto Ægidio Actore Juramento recepto, Quod in prædicta candelæ extinctione, nescit per quem vulneratus sit: ideo Falconem prædictum, quia extinctione candelæ vulneri præstitit occasionem, in vulnere duximus condemnandum.

Vulneratus in discordia admittet ad Juramentum eum, quem accusat. & hoc, si ille Citatus ipsum Actorem seipsum vulnerâsse assereret. alioqui, Actors probatio esset decernenda.

Casim. Visl. Folio 17. QUerelam Petrus deposuit de Joanne: quod ipsum vulnerasset. Joannes verò constanter asserebat: quod Petrus seipsum vulnerasset. quod offerebat se legitimè probaturum. Nos autem in tali casu duximus distinguendum: Quod si in contentione & discordia, Joannes asserit *Petrum* seipsum vulnerasse: tunc Joannis probationes sunt admittendæ. Si autem extra omnem contentionem & discordiam, Petrus esset vulneratus: tunc (ùt est moris) dicimus, *Petri* Juramentum fore & esse admittendum.

De Kmethone vulnerato.

Casim. Visl. Folio 22. VUlnerans Kmethonem, eidem vulnerato unam Marcam: Domino autem ipsius, si vulnerans & vulneratus unius domini fuerint, unam Marcam integram ipse vulnerans pro pœna solvere teneatur. Si vero vulnerans, & vulneratus, duorum dominorum fuerint: inter ipsos Marca hujusmodi pœnalis dividatur.

Pro vulnere vero livido Kmethoni sex Scoti dantur.

Idem Rex Folio 27. PRo tali vulnere, absque sanguinis effusione, Kmethoni *sześć Grzywien*, aliàs pœnâ sex Scotorum, per inferentem debet solvi.

Sed duæ læso, tertia verò pars pœnarum, pro vulneribus Kmethonis decretarum, Judicio cedat.

Ibidem. UT pœnarum distinctio, & legitima divisio habeatur: si Kmetho vulneratur, cū sanguinis effusione, aut percutitur enormiter: de omnibus pœnis, pro vulneribus aut percussionibus sententiatis, duas partes læso: tertiam autem Judicio, ubi causa agitatur, dare demandamus.

§. Qui

§. Qui invadit domum alterius manu violenta, & vulneratur, aliosque vulnerat in illa domo, Vide in Tit: INVASIO Domûs. Folio 146.

VULPES.

Catulos vulpium nemo ex nidis tollere audeat. apud quem verò reperti fuerint, pœnâ decem Marcarum puniatur: iidemque catuli in sylvas liberè dimitti debeant. *Sigism. Aug 1557.*

UXOR.

Uxor viro nihil inscribat, sinè amicis.

Item uxor marito suo nihil inscribat, sinè consensu amicorum. & si inscribit: illud nullius roboris sit. *Consvetudo TerræCrac. 1505. fol. 121*

Consensus uxoris requiritur ad vendenda bona, in quibus ipsa habet Reformationem.

Et si venditor haberet uxorem, cujus reformatio extenderet se, ad talia bona vendita: constituetur per maritum ad Acta: & cum consensu amicorum, adminus duorum, ex linea paterna Consanguineorum, consentiet ad talem Inscriptionem, quoad ejus Reformationem. *Sigis. Petri 1523. fol. 44*

De eodem.

Si verò is, qui venderet, obligaret, aut quocunque alio modo inscriberet, alienaretque bona sua, habuerit uxorem: tum eandem tenebitur cum amicis ejus, ad renunciationem Doti eidem inscriptæ, adducere. quæ adducta recognoscet, se Inscriptioni suæ Dotali renunciare, cum amicorum consensu. *Sigis. Crac. 1543.*

De uxore, et Parafernalibus: circa quæ debeat remanere, post mariti mortem.

Statuimus: Quòd marito mortuo, uxor circa Donationem & Dotem, & quælibet Parafernalia, in pecuniis, gemmis, lapidibus, & vestibus superextantibus, & remanentibus, debeat remanere. ipsa autem mortua, ad liberos (si ipsos habuerit) prædicta omnia bona devolvantur. Quæ mulier, habendo pueros, si alium virum receperit, vel recipere voluerit: Decernimus: quòd tantummodo ad eosdem pueros, omnia bona paternalia integraliter, cum alia parte, ipsos in divisione concernente, quorumlibet bonorum maternalium, in quibuscunque rebus consistant, absque aliqua contradictione devolvantur. & cum alia residua suorum bonorum parte, maritum accipiat, juxta suam voluntatem. *Casim. REx Folio 29.*

§. De Dote, per consanguineos mortuæ mulieris à marito repetenda, Vide in Titulo DOS Folio 97.

ZUPPÆ.

§. Vide in Titulo SAL. Folio 273.

STATUTORUM REGNI POLONIÆ IN ORDINEM ALPHABETI DIGESTORUM.

FINIS.

STANISLAUS SKRZISZOVIUS
BENEVOLO LECTORI S.

QVemadmodum à Sacra Regia Majeſtate ex reſcripto injunctũ mihi vides, ut ad priſtinam editionẽ, hanc novam conferrem, id ea fide & diligentia præſtitum à me eſt, quæ in negotio publico, & Regia autoritate fidei meæ credito adhiberi debuit. Hîc alias aliquot leges ſubjecimus, à Joanne Felice Herburto Joannis F. acceptas, ex veteribus quidem & omni exceptione majoribus legum codicibus excerptas, ſed in paterno codice, neſcio, quo caſu omiſſas: tu boni conſule: errataque ab operis commiſſa, ex ſubjecto indice corrige, & vale.

Citationes ſuorum ſubſelliorum ſigillis ſignentur.

CIT. *Alexand. in Radom. 1505* COnformare cupientes terras Capitaneatûs Majoris Poloniæ terris aliorum Capitaneatuum Regni noſtri, Statuimus: quòd in Majori Polonia Citationes Judicii Terreſtris deinceps non emanabunt ſub titulo Capitanei, ſed ſub titulo noſtro & ſucceſſorum noſtrorum, & ſigillo Terreſtri. ſuper Judiciis autem Capitaneatûs, ſub titulo & ſigillo Capitanei, emanare & dari debebunt.

Conventus Urzędovienſis transfertur Lublinum.

CON. *Sigiſ. Craco Anno 1532.* CElebrationes Conventuum particularium Terræ Lublinen. ex oppido Urzędow in Civitatem Lublinen. transferri Mandabimus, juxta petitionem Nobilitatis per Nuncios Terreſtres factam.

Controverſiæ per litigantes exhibeantur.

CON. *Sigiſ. Crac Anno 1543.* SEd & controverſiæ partium plùs juſtô majores & longiores ab Judicio ſuſcipi non debent: tametſi minores & breviores fieri poſſint: hoc eſt propoſitio Actoris, cum ejus probationibus literatoriis: ſiquidem ſeſe eas oſtenſurum reciperet. Ex parte autem Rei reſponſio ſuper Citationem vel Exceptio, hoc eſt diſceptatio neceſſaria ſuper aliquo Acceſſoriorum ante reſponſionem ſuper negotio principali fieri ſolita, Item diffinitiva ſententia, & ſi res præterea poſcat, Replicatio Actoris, poſtea Duplicatio Citati: ſimiliterque Actoris Triplicatio, ac poſtremo Rei Quadruplicatio ſuſcipiatur, non amplius. Quæ quidem omnia quilibet Judex moderabitur, utne Controverſiæ in longum trahantur, tametſi breviores eſſe poterint, in facilibus præſertim cauſis, quando non diſceptatur de probationibus contrariarum literarum.

Proventus integrè Dignitariis extradantur.

DIG. *Sigiſ. Crac. Anno 1532.* UTcunque perſvaſum ſit nobis, proventus Officialibus & Dignitariis quibuſvis debitos, per eos, quorum intereſt integrè ſolvi ſolere. quia tamen nonnulli in præſenti Conventu ſe in ſolutione proventuũ hujuſmodi negligi ſunt queſti: Mandabimus prout & Mandamus præſentibus univerſis, ad quos hujuſmodi proventuum ſolutio pertinet, ut illis, quibus ipſi proventus debentur, citra omnem moram extradantur.

Capitaneus pro particula fundi non judicet.

EXP. *Sigiſ. Crac. Anno 1539.* CRebris ſæpè ſubditorum noſtrorum Nobilium querimoniis ſolicitati, ut in Capitaneorum Judiciis & Officio nihil in illos ſtatuere permittamus, quàm quod deceat, & ad illorum Judicium & Officium in articulis Judicii & Officii Statuto expreſſis pertineat, decreto præſentis Conventûs Sancimus, ut Capitanei injurias de

de rebus minutis, jugero, pratis, & id genus particula Universitatis bonorum non judicent, sicut de violenta expulsione. Et ut cesset mos ille scribendi & Citandi cum dictione PRÆSERTIM. Sed Officium & Judicium suum intra metas Statuti de articulis Judicii ac officii Capitan. expressis tantummodo judican. contineant.

Fugitivi Arestentur.

ARestandi Colonos seu Kmetones fugitivos in Terris Russiæ, cum nunc certum modum reperire & constituere ante omnium Jurium Regni nostri correctionem nequeamus. Volumus & censemus, ut interea quàm jura omnia corrigentur, & in unam formulam reducentur, observetur modus arestandi Kmetones juxta formulam in Statutis novis, seu Judiciario processu contentam. F U G. *Sigis. Crac. Anno 1532.*

Temporibus certis & juxta Statuta judicetur.

QVamvis sciamus id, quod cujusque Judicis officio in celebrandis Judiciis Terrestribus & Castrensibus incumbat, Quia tamen præter officium multa committi per Judices à subditis nostris edocti sumus, Mandavimus & Mandamus omnibus in Officiis Judiciariis constitutis, ut juxta formam Statutorum Judicia temporibus statutis celebrent, & ad alia tempora insolveta illa non transponant, sub pœnis in Statutis expressis contra eos editis. J U D. *Sigis. Crac. Anno 1532.*

Judicia publicata non reclamentur.

NE subditi nostri in assequenda Justitia impediantur aut negligantur, Statuimus ut Judicia Terrestria, quæ fuerint Præconis voce publicata, per Palatinos locorum transponi in aliud tempus non debeant, neque possint. Ubi verò Palatinus, aut Judex, seu alter Officialis, ea ipsa Judicia proclamata, ut non celebrentur, quomodocunque sive transposuerit, sive aliter impediverit: talis pœnâ centũ Marcarum pecuniæ puniatur. Cujus medietas nobis, altera parti ea in re injuriam sustinenti cedet. J U D. *Sigis. Petri. Anno 1538.*

Rex admonebit Capitaneos, ut malefactores coërceant.

IN eo, quod petitum est, ut diligentiores fiant Capitanei locorum in coërcendis malefactoribus Capitaneatuum suorum: dabimus literas ad eos Capitaneos, qui in exercendis iis, quæ ad eorum officium & debitum spectant, censerentur esse negligentiores. M A L. *Sigism. Crac Anno 1532.*

Steriles liberè bonis disponant.

QUia jure divino & humano permissum est, hominibus disponere de rebus suis pro eorum arbitrio & voluntate: Statuimus, quòd steriles homines, omnia bona sua hæreditaria, possint alienare juxta suam voluntatem. S T E. *Sigis. Petr. Anno 1511.*

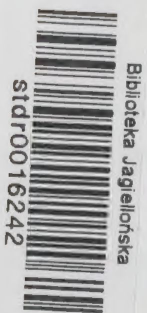

INDEX OMNIUM TITULORUM, TOTIUS STATUTI, IN ORDINEM ALPHABETI DIGESTI.

Exem-

TITULORUM.

FINIS INDICIS.

Biblioteka Jagiellońska
stdr0016242

